የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ

አሳታሚ
በማስታወቂያ ሚኒስቴር
የኘሬስና ኦዲዮቪዥዋል መምሪያ

ነሐሴ 1994 ዓ.ም

ማ ው ጫ

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ

ክፍል I
የስትራተጅው መነሻ መርሆዎች

ገፅ

መግቢያ 1

1. የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅው ሞተር የግል ባለሀብት መሆኑን መቀበል 5

2. ግብርና መር የኢንዱስትሪ ልማት አቅጣጫን መከተል 13

3. ኤክስፖርት-መር የኢንዱስትሪ ልማት አቅጣጫን መከተል 19

4. ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች ላይ ያተኮረ የልማት አቅጣጫን መከተል 28

5. የአገር ውስጥና የውጭ ባለሀብትን አቀናጅቶ የመጠቀም አቅጣጫ መከተል 33

6. መንግሥት ጠንካራ የአመራር ሚና የሚጫወትበትን አቅጣጫ መከተል 44

ገፅ

7. መላው ኅብረተሰብ ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራ የሚሰለፍበትን አቅጣጫ መከተል 55

ሀ. የመንግሥትና የግል ባለሀብት ቅንጅት 58

ለ. የኢንዱስትሪ ባለሀብትና የአርሶ አደሩ ቅንጅት 71

ሐ. የአሰሪውና የሠራተኛው ቅንጅት 79

8. ማጠቃለያ 87

ክፍል II
ለኢንዱስትሪ ልማትና ለልማታዊ ባለሀብት የተመቻቸ ሁኔታን መፍጠር

1. የጥገኝነት አረንቋን ማድረቅ፣ ለልማታዊ ባለሀብት የተመቸ ሁኔታን መፍጠር 90

2. የተረጋጋና ለልማት የሚያመች የማክሮ ኢኮኖሚ ሁኔታን መፍጠር 91

3. ዘመናዊና ለልማት የተመቻቸ የፋይናንስ ሥርዓት መፍጠር. 96

3.1. ባንኮች 97

3.2. የኢንሹራንስና ጡረታ ተቋሞች 114

ገፅ

3.3. ባንክ ያልሆኑ ሌሎች የፋይናንስ ተቋሞች 118

3.4. የገጠር የፋይናንስ ተቋሞች 122

4. አስተማማኝ የመሠረተ ልማት አገልግሎትን ማቅረብ 124

4.1. የመንገድና የመንገድ ትራንስፖርት አገልግሎት 125

4.2. የባቡርና የባቡር ትራንስፖርት አገልግሎት 134

4.3. የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት 137

4.4. የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት 140

4.5. የኤሌክትሪክ ኃይል አገልግሎት 151

4.6. የውሃና የመሬት አቅርቦት 160

5. የሰው ኃይል ሥልጠናን በብቃት መፈፀም................................ 167

6. ቀልጣፋና ልማትን የሚደግፍ አስተዳደር መፍጠር 180

6.1. ግልፅነት፣ ተጠያቂነትና ቅልጥፍና ያለው አሰራር ማስፈን 180

6.2. ጠንካራ የገበያ ውድድርን የሚያሰፍን አሠራር ማንገስ....... 189

6.3. ልማትን የሚደግፍ የግብር እና የመረጃ ሥርዓት መዘርጋት.. 194

7. ቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ሥርዓት መፍጠር 212

ገፅ

ክፍል III

ለልማታዊ ባለሃብቱ ቀጥተኛ ድጋፍና አመራር መስጠት፣

1. መግቢያ 220

2. የጨርቃጨርቅና የልብስ ስፌት በኢንዱስትሪ 224

3. የሥጋ፣ የቆዳና ቆዳ ውጤቶች ኢንዱስትሪ...........................249

4. የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ.. 267

5. የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ 286

6. አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን ማጠናከር 305

7. የኢንዱስትሪ ልማት ቀጣይነትን የሚያረጋግጡ ቅድመ-ዝግጅቶች ማድረግ...325

የኢትዮጵያ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ

መ ግ ቢ ያ፣

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ መንግስት በአገራችን ህዝቡ በየደረጃው ተጠቃሚ የሚሆንበት ፈጣን ልማትንና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታን እውን ለማድረግ ያስችላሉ ብሎ ያመነባቸውን ፖሊሲዎችና ስትራተጅዎችን ቀርፆ ሲንቀሳቀስ የቆየ መሆኑ ይታወቃል፡፡ እነዚህ ፖሊሲዎችና ስትራተጅዎች በተሳካ ሁኔታ ሊፈፀሙ የሚችሉት አስፈፃሚው አካልና መላው ህብረተሰብ ምንነታቸውን በሚገባ ተገንዝቦ፣ አምኖባቸውና አዳብሮዋቸው ለተግባራዊነታቸው ሲረባረብ ብቻ መሆኑም የሚያጠራጥር አይደለም፡፡ ከዚህ በመነሳት መንግስት በመሰረታዊ የፖሊሲና የስትራተጅ ጉዳዮች ላይ መሰረታዊ ፅሁፎች እንዲዘጋጁ፣ ለህብረተሰቡ እንዲሰራጩና፣ ህዝቡ ተወያይቶ እንዲያዳብራቸው ለማድረግ ሰፋ ያለ እንቅስቃሴ በማድረግ ላይ ይገኛል፡፡

ባለፈው አመት የገጠር ልማትን፣ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታን፣ የማስፈፀም አቅም ግንባታን በሚመለከት መሰረታዊ ፅሁፎች ተዘጋጅተው ለአስፈፃሚ አካላትና ለህዝቡ እንዲዳረሱ ለማድረግ ተሞክሯል፡፡ ሁኔታው በፈቀደ መጠን ህዝቡ እንዲወያይባቸው፣ በጥልቀት እንዲገነዘባቸውና እንዲያዳብራቸው፣ በዚህም ዙሪያ አንድ አገራዊ የጋራ አመለካከትና እምነት እንዲኖረው ለማድረግ ከፍተኛ ጥረት ተደርጓል፡፡ በዚህ ረገድ

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ጠንካራ የጋራ አመለካከት ለመፍጠር ቀጣይ ስራ የሚጠይቅ ቢሆንም እጅግ አበረታች ውጤት ተገኝቷል፡፡ አስፈፃሚ አካላትና ህዝቡ በጉዳዮቹ ላይ በቂ እውቀትና ግንዛቤ እንዲኖረው በማድረግም ረገድ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ውጤት ተገኝቷል፡፡

የፅሁፎቹና በፅሁፎቹ ዙሪያ ለመፍጠር እየተሞከረ ያለው አገራዊ የጋራ እምነትና አመለካከት ፋይዳ የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ አላማችንን ማሳካት ነው፡፡ ይህንን ማድረግ ካልቻሉ ጠቀሜታቸው የጎላ ሊሆን አይችልም፡፡ ስለሆነም ፅሁፎቹን መሰረት በማድረግ ህዝቡና አስፈፃሚ አካላት ዝርዝር እቅድ እያዘጋጁ ወደተግባራዊ ርብርብ እንዲገቡ ጥረት እየተደረገ ነው፡፡ ለቀጣይም ተመሳሳይ ጥረት መደረግ ይኖርበታል፡፡

እስካሁን በወጡት ፅሁፎች ዙሪያ የጋራ ግንዛቤና እምነት ለመያዝ፣ በዚህ ላይ በመመስረት የተሻለ ውጤት ወደሚያስገኝ ተግባራዊ ርብርብ ለመግባት እየተደረገ ያለው ጥረት ተጠናክሮ መቀጠል እንዳለበት እሙን ነው፡፡ ይሁንና የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራዎቻችን በሶስቱ ፅሁፎች ብቻ በአጥጋቢ ሁኔታ የተዳሰሱ አይደሉም፡፡ ለምሳሌ የኢንዱስትሪ ልማትን በተመለከተ ባለፈው አመት በወጡት ፅሁፎች ላይ በስፋት የቀረበ ነገር የለም፡፡ የኢንዱስትሪ ልማት ስራችን ለነገ የሚባል ነገር ስላልሆነ ያለፉት ፅሁፎች ላይ የጋራ እምነትና አመለካከት በጥልቀት እስኪያዝና በነዚህ ዙሪያ የሚደረገው ተግባራዊ ርብርብ አጥጋቢ ደረጃ ላይ እስኪደርስ ድረስ ይጠብቅ ሊባል የሚችል አይሆንም፡፡ በመሆኑም የኢትዮጵያ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅን በሰፊው የሚዳስሰው ይህ ፅሁፍ ቀርቧል፡፡

ለውይይትና ለግንዛቤ ይረዳ ዘንድ በተለያዩ ዋና ዋና ጉዳዮች ላይ የተለያዩ ፅሁፎች ይቅረቡ እንጂ ሁሉም የአንድ አላማ ማስፈፀሚያና ከዚሁ አላማ የሚመነጩ ከአንድ ምንጭ የተቀዱ ፅሁፎች መሆናቸው አልቀረም፡፡ በመሆኑም ተነጣጥለው ሊታዩ የሚችሉና የሚገባቸው አይደሉም፡፡ በመሆኑም በኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን ላይ የቀረበው ይህ ፅሁፍ ቀደም ሲል በወጡት ፅሁፎች ላይ የሰፈሩትን ታሳቢ በማድረግ፣ በነዚህ ፅሁፎች ላይ የተቀመጡትን ከመድገም በመቆጠብ ከዚያ ውጭ ባሉት ጉዳዮች ላይ ያተኮረ እንዲሆን ተደርጓል፡፡ በመሆኑም ፅሁፉን በተሟላ ሁኔታ መረዳት የሚቻለው ቀደም ሲል ከወጡት ፅሁፎች ጋር በማገናዘብና ከነሱ ጋር በማጣቀስ ብቻ እንደሆነ ሊሰመርበት ይገባል፡፡

የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ስንል በዋናነት የማኑፋክቸሪንግ ዘርፍን ማለትም በተለያዩ የማምረቻ ተቋሞችና ፋብሪካዎች የሚመረተውን ማለታችን ነው፡፡ ይሁንና ኢንዱስትሪ ሲባል እንደ ኮንስትራክሽን ያሉትን ሌሎችንም የሚዳስስ ሰፋ ያለ ትርጉም ያለው ነው፡፡ ስለሆነም በፅሁፉ ከማኑፋክቸሪንግ ባሻገር በኢንዱስትሪ ዘርፍ የሚካተቱትን ሌሎች ክፍሎችንም ለማካተት ተሞክሯል፡፡ በተጨማሪም በኢንዱስትሪ ልማት ዘርፍ ከፍተኛ ተፅእኖ ያላቸው በኢንዱስትሪ ዘርፍ ባይካተቱም የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅውን በተሟላ ሁኔታ ለማቅረብ አስፈላጊ ሆኖ በተገኘው መጠን በፅሁፉ እንዲካተቱ ተደርጓል፡፡

ባለንበት አለማዊ ሁኔታና በአገራችን እየተገነባ ባለው የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ስርአት ማእቀፍ ውስጥ ስለተነደፈ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ የሚቀርብ ፅሁፍ የዚሁ ልማት ሞተር መሆን ስላለበት የግል ባለሀብት መናገሩ አማራጭ የሌለው ነው፡፡ ስለሆነም ፅሁፉ የግል

ባለሀብቶችን እድገት ለማቀላጠፍና ሚናቸውን እንዲጫወቱ መደረግ ስለሚገባው ጉዳይም ያትታል፡፡ ይህንኑ በተፈለገው መጠን ለማብራራት ከኢንዱስትሪ ዘርፍ ወጣ ያሉ ጉዳዮችንም ተፈላጊ ሆኖ በተገኘው መጠን ለመዳሰስ ተሞክሯል፡፡ በዚህ ፅሁፍ ዙሪያም ባለፈው አመት እንደተዘጋጁት ፅሁፎች ሁሉ የጋራ አመለካከትና እምነት ለመፍጠርና ዝርዝር እቅድ አዘጋጅቶ በተግባር ለመተርጎም ህዝቡና አስፈፃሚ አካላት ተገቢውን ርብርብ ያደርጋሉ ተብሎ ተስፋ ይደረጋል፡፡

ክፍል I

የስትራተጅው መነሻ መርሆዎች፣

1. የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅው ሞተር የግል ባለሀብት መሆኑን መቀበል፣

በአገራችን በመገንባት ላይ ያለው የኢኮኖሚ ስርአት የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ስርአት እንደሆነ ግልፅ ነው። በአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ በአሁኑ ወቅት ዋናው የኢኮኖሚ ዘርፍ ግብርና በመሆኑና በዚሁም ዘርፍ ወሳኝ ሚና የሚጫወተው የአርሶ አደሩና የአርብቶ አደሩ የግብርና እንቅስቃሴ በመሆኑ አርሶ አደሩ ወሳኝ ሚና የሚጫወትበት ኢኮኖሚ ነው ማለት ይቻላል። ይሁንና ስርአቱ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ስርአት በመሆኑ በሂደት የኢኮኖሚው አንቀሳቃሽ ሞተር የግል ባለሀብቱ እየሆነ መሄዱ የማይቀር ነው። በተለይም በኢንዱስትሪው ዘርፍ የሚካሄደው ልማት ላይ የግል ባለሀብቱ ሞተር ሆኖ ማንቀሳቀሱ በፍፁም የማይታለፍ ጉዳይ ነው። በመሆኑም የአገራችን የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ የግሉ ባለሀብት ሚናውን እንዲጫወት ከማስቻልና ከማብቃት ውጭ ሊታሰብ የሚችል አይሆንም። በአገራችን የተሳካ የኢንዱስትሪ ልማት ስራ ሊሰራ የሚችለው የዚሁ ስራ ሞተር የግል ባለሀብቱ መሆኑን የተቀበለ ስትራተጅ በመንደፍ፣ የግል ባለሀብቱ ይህንኑ ሚናውን እንዳይጫወት የሚገቱትን ነገሮች በዝርዝር በማየትና

ከዚህ ተነስቶ የግል ባለሀብቱ ሚናውን እንዲጫወት ለማድረግ የሚያስችሉ አቅጣጫዎችን አስቀምጦ በመረባረብ ነው።

ያለንበት አለም አገሮች ሁሉ በንግድና ኢንቬስትመንት እርስ በርሳቸው በጥብቅ የተሳሰሩበትና የተቆራኙበት አለም ነው። ከዚህ ጥብቅ ትስስር ውጭ ሊሆን የቻለና የሚችል አገር የለም። አለምን ከሚያሽከረክሩት ታላላቅ አገሮች ጀምሮ የመጨረሻ ድሀ እስከሆኑት አገሮች ድረስ ያሉት አገሮች በዚሁ ትስስር ውስጥ ሆነው የትስስሩን ህግጋት መነሻ በማድረግ በትስስሩ ውስጥ ያላቸውን ድርሻ ለማሻሻል ከመረባረብ ውጭ እድል የላቸውም። ከዚህ ውጭ ለመሆን የሚሞክሩቱ እየደቀቁ አማራጭ እንደሌላቸው እየተገነዘቡ በትስስሩ ውስጥ ተመልሰው ለመግባት ተገደዋል። በዚህ ትስስር ውስጥ የሚኖረንን ድርሻ ለማሻሻልና በይበልጥ ተጠቃሚ ለመሆን በአለም ገበያ ተወዳዳሪ መሆን የግድ ይላል። ሸቀጦችንና አገልግሎቶችን በዋጋ፣ በጥራትና በወቅቱ በማቅረብ መወዳደር ያስፈልጋል። ይህንን ያደረገ ይበለፅጋል። ይህንን ማድረግ ያልቻለ ወደ ድህነት አረንቋና ወደ መበታተን ይጣላል። የምንኖረው ገበያው ከላይ በተጠቀሰው ምህረት የለሽ አኳኋን አገሮችን ቦታ ቦታ በሚያስይዝበት አለም ውስጥ ነው።

በአገራችን ኢንዱስትሪን ለማልማት የሚደረገው እንቅስቃሴ ከዚህ መነሳት አለበት። የምናመርተው ምርት በአገር ውስጥ ገበያም ሆነ በውጭ ገበያም ይሸጥ በጥራት፣ በዋጋና በአቅርቦት ወቅታዊነት በአለም ደረጃ ተወዳዳሪ መሆን አለበት። በአገራዊ አጥር ተከልሎ መኖር የሚቻልበት አለም አልፏል። በአሁኑ ወቅት ምርቶቻችን

በአለም ገበያ ተወዳዳሪ መሆን ካልቻሉ በአገር ውስጥ ገበያም ከውጭ ከሚገቡ ሸቀጦች ጋር ተወዳዳሪ መሆን አይችሉም፣ በጠቅላላው ከጨዋታ ውጭ ይሆናሉ፡፡ በመላው አለም የታሪፍ ከለላዎች እየተናዱ ናቸው፣ አገራችንም ከዚህ ውጭ ልትሆን አትችልም፡፡ በጊዜያዊነት የታሪፍ ከለላ ቢቀመጥም ምርቶቻችን ተወዳዳሪ መሆን እስካልቻሉ ከለላው ብቻውን ተቋሞቻችን ከጨዋታ ውጭ እንዳይሆኑ ሊከላከልላቸው አይችልም፡፡ የጨርቃ-ጨርቅ ኢንዱስትሪያችን ከፍተኛ የታሪፍ ከለላ ያለው ቢሆንም ምርታማነቱ ዝቅተኛ በመሆኑ በራሳችን ገበያ መወዳደር እያቃተው ለመውደቅ በመንገዳገድ ላይ መሆኑ የሚያረጋግጠው ይህንኑ ነው፡፡ አለም አንድ ሰፊ ገበያ ሆናለች፡፡ በዚህ አለማዊ ገበያ መወዳደር ያልቻለ ከጨዋታ ውጭ ከመሆን አልፎ በየትኛውም ጫፍ መሽጎ ረዘም ላለ ጊዜ መኖር አይችልም፡፡

የግሉ ባለሀብት ሞተር ሆኖ እንዲያንቀሳቅሰው የሚጠበቀው የኢንዱስትሪ ልማታችን በአለም ገበያ በመወዳደር ብቃት ላይ መመስረት ይኖርበታል፡፡ በአለም ገበያ የመወዳደር ብቃቱ ከሌለው እንኳን ሊያድግና ሊስፋፋ ባለበት ሊቀጥልም አይችልም፡፡ የግሉ ባለሀብታችን በዚህ የውድድር ማዕበል ውስጥ ገብቶ አሸንፎ መውጣት የሚችል መሆን አለበት፡፡ ይሁንና በአገራችንና እንደኛ ባሉ ኋላቀር አገሮች የሚገኘው ባለሀብት በዚህ ማዕበል ውስጥ ገብቶ እንዳያሸንፍ አንቀው የሚይዙት እጅግ ጠንካራ ገመዶች መኖራቸው ሊሰመርበት ይገባል፡፡

የኛ ባለሀብት በአለም ገበያ የሚወዳደረው እጅግ የተጠናከረ የቴክኖሎጅ፣ የካፒታልና የማኔጅመንት አቅም ካላቸው እጅግ ግዙፍና

ጠንካራ የውጭ ኩባንያዎች ጋር ነው፡፡ በአለም አቀፍ ደረጃ ሰፊና ጠንካራ የግብይት መረብ ከዘረጉ ስፍር ቁጥር የሌላቸው የውጭ ኩባንያዎች ጋር ነው የሚወዳደረው፡፡ እጅግ የዳበረና ቀልጣፋ አገልግሎት የሚሰጥ የተሟላ መሰረተ-ልማት ባላቸው አገሮች ካሉ ኩባንያዎች ጋር ነው የሚወዳደረው፡፡ ሰፊ የሰለጠነና ታታሪ የሰው ሀይል ባላቸው፣ ቀልጣፋ የመንግስት አስተዳደርና ለግሉ ክፍለ-ኢኮኖሚ የተለያዩ አገልግሎቶችን የሚሰጡ ቀልጣፋ የመንግስት፣ የግልና መንግስታዊ ያልሆኑ ተቋሞች በስፋት በሚገኙባቸው አገሮች ውስጥ ካሉ ኩባንያዎች ጋር ነው የሚፋለመው፡፡ እጅግ የተጠናከረና የተሟላ የውድድር አቅም ያላቸው ኩባንያዎች በከፍተኛ መጠን በሚገኙበት አለም ውስጥ ነው የኛ ባለሀብት ለገበያ ፍልሚያ የሚቀርበው፡፡

በዚሁ ፍልሚያ ውስጥ የሚገባው ምን ይዞ ነው? የሚለውን ጉዳይ በምናይበት ወቅት ውድድሩ ለአገራችን ባለሀብት ምን ያህል አስቸጋሪ እንደሆነ መገንዘብ እንችላለን፡፡ ከፍተኛ የካፒታል እጥረት፣ የዘመናዊ ማኔጅመንትና የቴክኖሎጅ ድህነት ይዞ ነው ለፍልሚያ የሚቀርበው፡፡ ለውድድር የሚቀርበው ቀልጣፋና የተሟላ የመሰረተ-ልማት አገልግሎት፣ ዘመናዊና ቀልጣፋ የመንግስት አገልግሎት በሌለበት ሁኔታ ውስጥ ነው፡፡ የዳበረ የካፒታል ገበያ በሌለበት፣ ለግሉ ባለሀብት የተሟላ አገልግሎት የሚሰጡ የተለያዩ ተቋሞች ባልተመሰረቱበትና ባልዳበሩበት ሁኔታ ነው የሚፋለመው፡፡ በአጭሩ እጅና እግሩ ተጠፍሮ፣ እጅግ የፈረጠመ እጅና እግር ካላቸው ኩባንያዎች ጋር ነው የሚፋለመው፡፡ ያልተመጣጠነ አቅም ያላቸው ባለሃብቶች በሚወዳደሩበት በዚህ ፍልሚያ ውስጥ የአገራችን ባለሃብት

በዝረራ እንደሚወጣ ምንም የሚያጠራጥር ነገር የለውም::

በመሆኑም በአገራችንና እንደኛ ባሉ አገሮች ውስጥ የሚኖረው የግል ባለሀብት በእንደዚህ አይነቱ ውድድር መግባቱን አይፈልገውም:: በአለም ገበያ ተወዳዳሪ የሆኑ ምርቶችና አገልግሎቶችን አምርቶ ተወዳድሮ በመሸጥ ስራ ላይ መሰማራት አይፈልግም:: የአገሪቱን ልማት ለማረጋገጥ፣ አገራችን በአለም አቀፉ ትስስር ውስጥ ያላትን ድርሻ እንድታሻሽልና በይበልጥ ተጠቃሚ እንድትሆን ለማድረግ በሚያስችለው የአለም ገበያ ተወዳዳሪ የሆኑ ሸቀጦችና አገልግሎቶችን የማምረት ተግባር ላይ መሰማራትን አይመኝም:: ልማታዊ ባለሀብት፣ የልማት ሞተር የሆነ ባለሀብት መሆንን አይመርጥም:: ከዚሁ ገበያ ተከልሎ መበልፀግን እንደተሻለ አማራጭ ቢወስድ የሚገርም አይሆንም፣ በዝረራ እንደሚወጣ እርግጠኛ ከሆነ ፍልሚያ ቢሸሽ የሚገርም አይሆንም::

በአለም ገበያ ከሚደረገው ፍልሚያ ሸሽቶ የሚገባበት የግል ብልፅግና ማረጋገጫ መንገድ እንዳለ መፈተሽ ይኖርበታል:: አንዱ መንገድ ከመንግስት ባለስልጣኖች ጋር በመተባበር በተለያዩ የሙስና ተግበሮች በመሰማራት የህዝብን ሀብት በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ መንገድ መዝረፍ ነው:: ሌላው መንገድ በአገሪቱ ገበያ ላይ የሚታዩትን የተለያዩ እጥረቶች መሰረት በማድረግና እነዚህን በማባባስ በሸቀጦች ዝውውር ከፍተኛ ትርፍ ማግኘት ነው:: ከነዚህ ሁሉ ሻል ያለው ደግሞ በምርት ተግባር ላይ ተሰማርቶ ሲያበቃ በምርቱ ጥራትና ዋጋ ከመወዳደር ይልቅ በተለያዩ የመንግስት ድጎማዎች (የታሪፍ ከለላ፣ የታክስ ነፃ እድል ወዘተ.) ላይ ተንጠልጥሎ ለመኖር የሚሻ፣ በዚህም

በተዘዋዋሪ መንገድ በህዝብ ገንዘብ መኖር የሚፈልግ ይሆናል:: በሌላ አነጋገር ባለሀብቱ ጉልበትንና ካፒታልን አጣምሮ፣ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ የሆነ ሸቀጥና አገልግሎት በማምረት፣ አዲስ ሀብትና ልማት በመፍጠር ከመክበር ይልቅ፣ ያለችዋን ሀብት በአንድ ወይም በሌላ መንገድ በመቀራመት ለመበልፀግ የሚፈልግ ይሆናል:: ልማታዊ ባለሀብት መሆኑ ቀርቶ ኪራይ ሰብሳቢ ወይም ጥገኛ ባለሀብት ይሆናል::

የአገራችን ነባራዊ ሁኔታ ያለአንዳች ጥርጥር ከልማታዊው የግል ባለሀብት ይልቅ ለጥገኛው ባለሀብት እጅግ የተመቸ ሆኖ ይገኛል:: የአገራችን የኢንዱስትሪ ልማት በአለም ገበያ ተወዳዳሪ የሆኑ ሸቀጦችንና አገልግሎቶችን በማምረት በሚከብረው ባለሀብት ሞተርነት መንቀሳቀስ የሚገባው ሆኖ ሳለ ለእንዲህ አይነቱ ባለሀብት መፈጠርና መጠናከር የሚያመች ነባራዊ ሁኔታ የለም:: ይልቁንም ነባራዊ ሁኔታው አዲስና ተጨማሪ ሀብት በመፍጠር ላይ ይህ ነው የሚባል ሚና ለሌለው፣ ለሙስናና ለአስተዳደር ብልግና፣ በተለያዩ እጥረቶች ለተወጠረ ኢኮኖሚ ለሚቆመውና ከዚህ ተጠቃሚ ለሆነው፣ የልማት ሳይሆን የጥፋትና የድህነት ሀይል ለሆነው ጥገኛ ባለሀብት የተመቸ ነው:: ይህን ሁኔታ በአስተማማኝ መንገድ ከመለወጥ ውጭ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማትን ማረጋገጥ ይቅርና ያለንን ውሱን ኢንዱስትሪ ጠብቆ መቆየት በፍፁም የሚቻል አይሆንም::

ሁኔታውን ለመቀየር ከሚደረገው ጥረት አኳያ ሊተኮርበት የሚገባው ነገር ነባራዊ ሁኔታው የሚፈጥረው ችግር ነው:: በአገራችን ጥገኝነት የሚጠናከረው የልማት ፍላጎትና ምኞት የሌላቸው

በጥገኝነትና በአቋራጭ ለመክበር የሚፈልጉ ስግብግብ ሀይሎች ስለተበራከቱ አይደለም። እንደዚህ አይነት ስግብግብ ምኞትና ፍላጎት ያላቸው ግለሰቦች መኖራቸው የማያጠራጥር ቢሆንም በዚህ ረገድ እኛ ከሌሎች አገሮች የተለየን የምንሆንበት ምክንያት የለም። እጅግ በበለፀጉ አገሮች ሳይቀር እንደዚህ አይነት ስግብግብ የጥገኝነት ሀይሎች መኖራቸው አይቀርም። እኛንና እኛን የመሰሉ አገሮችን ልዩ የሚያደርገን ነገር ቢኖር ነባራዊ ሁኔታው ከልማታዊው ባለሀብት ይልቅ ለጥገኛው የተመቸ በመሆኑ መልካም የልማት ፍላጎትና ምኞት ያላቸው ባለሀብቶች ሳይቀሩ ወደጥገኝነቱ የሚያዘነብሉበት፣ ጥገኞች በግል-ባለሀብቱ ውስጥ የበላይነት የሚያገኙበት ነባራዊ ሁኔታ መኖሩ ነው።

ይህንኑ ሁኔታ በአስተማማኝ መልኩ ለመቀየር ሁለት የተሳሰሩ ነገሮች መሰራት አለባቸው። በመጀመሪያ ደረጃ ነባራዊ ሁኔታውን ለጥገኝነት የማያመች እንዲሆን አድርጎ ማስተካከል ያስፈልጋል። ጥገኝነት የሚስፋፋበት አረንቋ እንዲደርቅ ካልተደረገ በስተቀር ብቸኛው የብልፅግና መንገድ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ የሆኑ ሸቀጦችና አገልግሎቶችን ማምረት መሆኑን ተገንዝቦ በዚሁ መስክ በቁርጠኝነትና በልበ-ሙሉነት የሚሰለፍ ሰፊ የግል ባለሀብት ክፍል መፍጠር የሚታሰብ አይሆንም። ጥገኝነትን ከማክሰም፣ ጥገኝነት የሚስፋፋበትን አረንቋ በማድረቅ ጥገኝነትን ከማክሰም ውጭ የሚሳካ የኢንዱስትሪ ልማት ስራ ሊኖር አይችልም። ነገር ግን ይህም ብቻ በቂ አይደለም። ወደልማቱ ተግባር ለመሰማራት ፍላጎቱና ቁርጠኝነቱ ያለው ኃይል ከተፈጠረ በኋላም ይህ ሀይል በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ለመሆን በሚያደርገው ጥረት የተሟላ ድጋፍ ማግኘት አለበት። በአለም ገበያ

ፍልሚያ እሱን ተክቶ የሚፋለምለት ሀይል ባይኖርም በፍልሚያው የማሸነፍ እድል እንዲኖረው የታሰረው እጅና እግሩ ሊፈታለት፣ በዚህ ረገድ በቂ እገዛ ሊያገኝ ይገባል።

ጥገኝነት የሚስፋፋበትን አረንቋ በማድረቅ ጥገኝነትን የማክሰሙ ስራና የልማታዊ ባለሀብቱን እጅና እግር ተብትበው ያሰሩትን ገመዶች በጣጥሶ በአለም ገበያ የማሸነፍ እድል ይዞ እንዲፋለም ለመርዳት የሚደረጉ ሁለት ስራዎች በባህሪያቸው እጅግ የተሳሰሩ ናቸው። የጥገኝነትን አረንቋ ለማድረቅ ከሚወሰዱት ርምጃዎች በጣም የሚበዙቱ እዚያው ሳሉም የልማታዊውን ባለሀብት የመወዳደር አቅም የሚያጎለብቱ ናቸው። በተመሳሳይ ሁኔታ የልማታዊ ባለሀብቱን አቅም ለማጎልበት የሚወሰዱት ርምጃዎች እዚያው ሳሉ የጥገኝነት አረንቋን ለማድረቅም የሚረዱ ናቸው። በመሆኑም የጥገኝነት አረንቋን የማድረቅ ስራና የልማታዊ ባለሀብቱን አቅም የማጎልበት ስራ ተሳስረው በቅንጅት መፈፀም ያለባቸው ናቸው።

በማጠቃለል የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን የግሉ ባለሀብት የኢንዱስትሪው ልማት ሞተር መሆኑን የተቀበለ፣ በአገራችን ነባራዊ ሁኔታ ይህንኑ ሚና ሊጫወት የሚችለው ልማታዊው ባለሀብት መሆኑን የተገነዘበ፣ የአገራችን ሁኔታ ከልማታዊው ባለሀብት ይልቅ ለጥገኛው እጅግ የተመቸ መሆኑን ያስተዋለ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ሊኖረን ይገባል። የአገራችን የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ሊሳካ የሚችለው የጥገኝነትን አረንቋ በተቻለ ፍጥነትና በአስተማማኝ ሁኔታ ለማድረቅ እረፍት የለሽ ርብርብ ሲደረግና፣ የልማታዊ ባለሀብቱን አቅም ለማጎልበት ሌት ተቀን ሲሰራ ብቻ እንደሆነ

የተገነዘበ ስትራተጅ ሲሆን ነው፡፡ በመሆኑም የጥገኝነትን አረንቋ በማድረቅ፣ የልማታዊ ባለሀብቱን አቅም በማጎልበት የግሉ ባለሀብት የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅው ሞተር እንዲሆን ማድረግ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን አንድ መነሻ መርሆ መሆን አለበት፡፡

2. ግብርና መር የኢንዱስትሪ ልማት አቅጣጫን መከተል፣

የህዝባችን የኑሮ ደረጃ ከፍተኛ ደረጃ ላይ የሚደርሰው አገራችን በኢንዱስትሪ የበለፀገች አገር ስትሆን ነው፡፡ አገራችን በአለም አቀፋዊው ኢኮኖሚያዊ ትስስር ውስጥ የሚኖራት ድርሻና ከዚሁ የምታገኘው ጥቅም በከፍተኛ ደረጃ ሊያድግ የሚችለው በኢንዱስትሪ የበለፀገች ስትሆን ነው፡፡ በመሆኑም የኢኮኖሚ ልማት እንቅስቃሴያችን ግብ በኢንዱስትሪ የበለፀገች አገርን መፍጠር መሆን አለበት፡፡ ሌላው ቀርቶ የግብርናና የገጠር ልማት እንቅስቃሴያችን የመጨረሻው ግብ አገራችን በኢንዱስትሪ የበለፀገች እንድትሆን ማድረግ ነው፡፡ የልማቱ ግብ በኢንዱስትሪ የዳበረችና የበለፀገች አገር መፍጠር መሆን እንዳለበት ብዙም ሊያከራክር የሚችልና የሚገባው ጉዳይ አይደለም፡፡

ሊያከራክር የሚችለው አሁን ካለንበት ሁኔታ ተነስተን የበለፀገ ኢንዱስትሪ ያላት አገርን መፍጠር የምንችለው በየትኛው አቅጣጫ በመጓዝ ነው የሚለው ጉዳይ ነው፡፡ መንግስት የበለፀገች ኢንዱስትሪ ያላት አገር በተሻለ ፍጥነት ለመገንባት የምንችለው ግብርናና ገጠርን ማዕከል ያደረገ፣ ግብርና መር የሆነ የኢኮኖሚ ልማትና የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ስንከተል ነው ብሎ ያምናል፡፡ የዳበረ ኢንዱስትሪ

የመገንባት ግባችንን በተሻለ ፍጥነትና በአስተማማኝ ሁኔታ ሊያሳካልን የሚችለው ግብርና መር የኢንዱስትሪ ልማት አቅጣጫን መከተል ይገባናል፡፡ ስለሆነም ግብርና መር የልማት ስትራተጅ የስትራ ተጅዎቻችን ሁሉ አውራ ነው ይላል፡፡ መንግስት ይህን የሚልበት ምክንያት በሌሎች ፅሁፎች የተዘረዘረ በመሆኑ እዚህ ላይ መድገሙ አስፈላጊ አይሆንም፡፡ (የገጠርና የግብርና ልማት ፖሊሲና ስትራተጅን ይመለከቷል)፡፡ ይሁንና ግብርና መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ መከተል አለብን ሲባል ምን ማለት እንደሆነና ምንስ ማለት እንዳልሆነ በአጭሩ መቃኘት ጠቃሚ ነው፡፡

ግብርና-መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ መከተል አለብን ሲባል ግብርና አስተማማኝ የልማት ደረጃ ላይ እስኪደርስ ድረስ ኢንዱስትሪ ባለበት ሆኖ መጠበቅ አለበት ማለት አይደለም፡፡ ባለበት ሆኖ ባይጠብቅም እየተንቀረፈፈ መጓዝ አለበት ማለትም አይደለም፡፡ ኢንዱስትሪ ባለበት ከቆመ ወይም እድገቱ መሆን ከሚችለው በታች ከሆነ የግብርና ልማት ራሱ ክፉኛ መጎዳቱ አይቀርም፡፡ በመሆኑም ግብርና መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ይኑረን ሲባል ከግብርናው እድገት ጎን ለጎንና ከዚሁ ጋር ተመጋጋቢ በሆነ አኳኋን ኢንዱስትሪ በተቻለ ፍጥነት ማደግ አለበት ማለታችን ጭምር መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል፡፡

ግብርና መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ይኑረን፣ የኢኮኖሚ ልማት እንቅስቃሴያችን በአጠቃላይም ሆነ የኢንዱስትሪ ልማት እንቅስቃሴያችን በተለይ በግብርና የተመራ፣ ግብርና የአመራር ሚናውን የሚጫወትበት መሆን አለበት ስንል የኢኮኖሚ ልማት

በአጠቃላይም ሆነ የኢንዱስትሪ ልማታችን ፍጥነትና የእድገት አቅጣጫው የሚወሰነው በግብርና ነው ማለታችን ነው፡፡ የኢንዱስትሪ ልማታችንን ፍጥነትና የልማቱን አቅጣጫ በመወሰን የግብርና ልማት የአመራር ሚናውን ይጫወታል ማለታችን ነው፡፡

የአገራችንን የልማት አቅም በምናይበት ወቅት ከፍተኛ የካፒታል እጥረት እንዳለና ሰፊ የሰራተኛ ጉልበትና በተነፃፃሪ ሰፊ ሊባል የሚችል የግብርና መሬት እንዳለን በቀላሉ መገንዘብ ይቻላል፡፡ የብዙ አገሮች የልማት ልምድና የኢኮኖሚ ሳይንስ እንደሚያረጋግጡት ቀልጣፋ የሀብት ድልድልና ፈጣን እድገት ማረጋገጥ የሚቻለው ከፍተኛ እጥረት የሚታይበትን የልማት አቅም በከፍተኛ ደረጃ የሚቆጥብና በብዛት የሚገኘውን የልማት አቅም በሰፊው የሚጠቀም የልማት ስትራተጅ በመከተል ነው፡፡ ይህ መሰረታዊ ሀቅ ወደ አገራችን ሁኔታ ሲተረጎም ከፍተኛ እጥረት ያለበትን ካፒታል በከፍተኛ ደረጃ የሚቆጥብ፣ በብዛት የሚገኘውን ሰራተኛ ጉልበት በሰፊው የሚጠቀም የልማት ስትራተጅ መከተል እንዳለብን በማያሻማ ሁኔታ ያረጋግጥልናል፡፡ ካፒታልን ከመቆጠብና ሰራተኛ ጉልበትን ከመጠቀም አኳያ ከግብርና ጋር የሚወዳደር ዘርፍ እንደሌለ የሚያከራክር አይደለም፡፡ በመሆኑም የአገራችንን ልማት ለማፋጠን፣ በኢኮኖሚያችን ውስጥ ቀልጣፋ የሀብት ድልድል እንዲኖር ለማድረግ ግብርናን ማዕከል ያደረገ፣ በግብርና ላይ ያተኮረ የልማት ስትራተጅ መከተል ይኖርብናል፡፡ የአገሮች ልምድና የኢኮኖሚ ሳይንስ ወደአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ ሲተረጎም በማያሻማ ሁኔታ የሚያረጋግጥልን ይህንኑ ነው፡፡ ግብርናን ማዕከል ከማድረግ ውጭ በአሁኑ ወቅት በአገራችን ፈጣን የኢኮኖሚ ልማትን ማረጋገጥ ሊታሰብ የሚችል አይሆንም፡፡

የኢኮኖሚያችንን አጠቃላይ እድገት፣ የኢኮኖሚያዊ እድገታችንን ፍጥነት የሚወስነው ግብርና እስከሆነ ድረስ የኢንዱስትሪ እድገታችንን ፍጥነትም የሚወስነው የግብርና እድገት መሆኑ አይቀርም፡፡ የኢንዱስትሪ ልማት ከአጠቃላይ ኢኮኖሚው ተነጥሎ ሊታይ አይችልም፡፡ ኢኮኖሚያችን በአጠቃላይ ሊገኝ በሚችለው የላቀ ፍጥነት ሲያድግ ኢንዱስትሪያችንም በተመጣጣኝ ፍጥነት ሊያድግ የሚችልበት ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ በአንፃሩ ቀልጣፋ የሀብት ድልድል ሳይኖር ቀርቶ ኢኮኖሚያችን ማስመዝገብ በሚችለው የላቀ እድገት ደረጃ ማደጉ ቀርቶ ባለበት ከቆመ ወይም በዝቅተኛ ፍጥነት የሚያድግ ከሆነ ኢንዱስትሪያችን በፍጥነት ሊያድግ የሚችልበት እድል አይኖርም፡፡ የአጠቃላይ ኢኮኖሚያችንን እድገትና ፍጥነቱን የሚወስነው የግብርና ልማት በመሆኑ የኢንዱስትሪ ልማታችንን ፍጥነትም የሚወስነው የግብርና ልማት ይሆናል፡፡ ግብርና የኢንዱስትሪ ልማቱን ፍጥነት የሚወስን በመሆኑ የኢንዱስትሪ ልማትን የሚመራ ዘርፍ ይሆናል፡፡

የአገራችን ግብርና በከፍተኛ ፍጥነት ሲያድግ ከኢንዱስትሪ በመጠኑና በአይነቱ እየጨመረ የሚሄድ ግብአት መጠየቁ አይቀርም፡፡ ይህ ለኢንዱስትሪ ሰፊ የገበያ እድልን በመፍጠር ኢንዱስትሪ በከፍተኛ ፍጥነት የሚያድግበትን ምቹ ሁኔታ ይፈጥራል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ግብርና ከኢንዱስትሪ ጥራቱ የተጠበቀና በዋጋ ተወዳዳሪ የሆነ ግብአት በሚፈለገው መጠንና አይነት የሚያገኝበት ሁኔታ ስለሚፈጠር የግብርና ልማትም ፈጣንና ቀጣይነቱ የተረጋገጠ የሚሆንበት እድል ይመቻቻል፡፡ የግብርና እድገት ሲፈጥን ጥራታቸው የተጠበቁ የግብርና ምርቶች በተወዳዳሪ ዋጋና በሚፈለገው መጠን ወደ ገበያ የሚቀርቡበት

ሁኔታ ይመቻቻል። ኢንዱስትሪ በዚህ ምቹ እድል ተጠቅሞ የግብርና ምርቶችን እየተቀበለ በፋብሪካዎች እሴት ጨምሮ ከተንቀሳቀሰ እጅግ ሰፊ የእድገት እድል ይፈጠርለታል። በሌላ በኩል ደግሞ ኢንዱስትሪ የግብርና ምርቶች ላይ እሴት ጨምሮ ለገበያ እንዳያቀርብ፣ ግብርና ደግሞ ምርቱን የሚሸጥበት አስተማማኝ ገበያ አግኝቶ እድገቱ ሊፋጠንና ቀጣይነት ያለው ሊሆን ይችላል። በመሆኑም ኢንዱስትሪ ፈጣን በሆነ ሁኔታ ሊያድግ የሚችለው የግብርና እድገት ሲፋጠን መሆኑን ከዚሁ መረዳት ይቻላል።

ከላይ ከተቀመጠው መረዳት የሚቻለው የኢንዱስትሪ ልማትን ፍጥነት የሚወስነው የግብርና ልማት መሆኑን ብቻ አይደለም። ኢንዱስትሪ ፈጣን ልማት ሊያረጋግጥ የሚችለው ግብርና የሚቀይስለትን አቅጣጫ ተከትሎ ብቻ እንደሆነም ጭምር ነው ማረጋገጥ የሚቻለው። ኢንዱስትሪ በፍጥነት ማደግ የሚችለው ለግብርና የሚሆኑ የኢንዱስትሪ ግብአቶችና የፍጆታ እቃዎችን በማምረት አቅጣጫ ሲያድግ ነው። ኢንዱስትሪ በፍጥነት ማደግ የሚችለው የግብርና ምርቶች ላይ እሴት ጨምሮ ለገበያ በማቅረብ አቅጣጫ ሲራመድ ነው። ኢንዱስትሪ ግብርና በሚቀይስለት አቅጣጫ ሲያድግ በራሱ ፈጣን እድገት ከማረጋገጥም አልፎ የግብርና እድገት ፈጣንና ቀጣይ እንዲሆን አስተዋፅኦ ያበረክታል። በአጭሩ ግብርና የኢንዱስትሪውን እድገት ፍጥነት ብቻ ሳይሆን የእድገት አቅጣጫውንም ስለሚወስን በአሁኑ ወቅት የኢንዱስትሪ ልማታችንን የሚመራ ዘርፍ ይሆናል።

አሁን ባለንበት ሁኔታ በአገራችን ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማትን

ለማምጣት የሚያስችለን ብቸኛው አማራጭ ኢንዱስትሪ ግብርና በሚቀይስለት አቅጣጫ፣ ለግብርና የሚሆኑ ግብአቶችና የፍጆታ እቃዎች በማምረት፣ በግብርና ምርቶች ላይ እሴት ጨምሮ ለገበያ በማቅረብ ላይ አተኩሮ፣ ከግብርና ጋር ተመጋጋቢ በሆነ አቅጣጫ ከተራመደ ብቻ ነው። በመሆኑም የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን አንድ መነሻ መርህ ግብርና-መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅን መከተል፣ ኢንዱስትሪ ግብርና በሚያስቀምጥለት አቅጣጫና ከርሱ ጋር ተመጋጋቢ በሆነ አኳኋን እንዲያድግ ማድረግ ነው።

ግብርና የኢንዱስትሪ ልማት አቅጣጫንና ፍጥነቱን በመወሰን በኢንዱስትሪ ልማት ስራችን ውስጥ የአመራር ሚና ይጫወታል፣ ግብርና-መር የሆነ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅን እንከተላለን ሲባል፣ ይህ አቅጣጫ እስከዘላለሙ ይቀጥላል ማለት አይደለም። ግብርና-መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ተከትለን ልማታችንን በምናፋጥንበት ወቅት የካፒታል ክምችታችን በከፍተኛ ፍጥነት እያደገ፣ ሰራተኛ ጉልበት ካለን ካፒታል አኳያ ድርሻው እየቀነሰ መሄዱ አይቀርም። ግብርና-መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅን ተከትለን ልማታችንን ስናፋጥን ኢንዱስትሪ በኢኮኖሚያችን ላይ የሚኖረው ድርሻ ከግብርና ጋር ሲነፃፀር እየጨመረ እንደሚሄድ አያጠራጥርም። በመሆኑም የያዝነው የልማት አቅጣጫ ሲሳካ እዚያው በዚያው ግብርና የመሪነቱን ሚና እየለቀቀ፣ የኢኮኖሚያችንን የእድገት ፍጥነትና አቅጣጫውን የሚወስነው ኢንዱስትሪ እየሆነ መሄዱ አይቀርም። ግብርና አመራሩን በሂደት ለኢንዱስትሪ እያስረከበ መሄዱ አይቀርም። በመሆኑም ግብርና-መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ለዘልአለሙ የሚኖር ስትራተጅ ሳይሆን በተሳካ ሁኔታ ተግባራዊ

ከሆነ እዚያው በዚያው ኢንዱስትሪ-መር ወደሆነ የልማት ስትራቴጅ የሚቀየር ነው።

በማጠቃለል ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማትን ለማረጋገጥ ኢንዱስትሪ ግብርና የሚያስቀምጥለትን አቅጣጫ ተከትሎ፣ ለግብርና ግብአቶችና የፍጆታ እቃዎችን በማምረትና የግብርና ምርቶችን ተቀብሎ እሴት በመጨመር ለገበያ በማቅረብ ላይ አተኩሮ ከግብርና ጋር በተሳሰረና ተመጋጋቢ በሆነ አኳኋን ሁኔታው በፈቀደው መጠን እንዲያድግ ማድረግ ያስፈልጋል። ግብርና-መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራቴጅን መከተል ያስፈልጋል። ሁለተኛው የኢንዱስትሪ ልማት ስትራቴጅ መነሻ መርሆም ግብርና-መር የኢንዱስትሪ ልማት አቅጣጫን መከተል ይሆናል።

3. ኤክስፖርት-መር የኢንዱስትሪ ልማት አቅጣጫን መከተል፣

በኢኮኖሚ ልማታችን በአጠቃላይና በኢንዱስትሪ ልማታችን በተለይ የመሪነቱን ሚና የሚጫወተው ግብርና እንደሆነ ተቀምጧል። የኢንዱስትሪው ዘርፍ የልማት ፍጥነትና አቅጣጫ የሚወስነው ግብርና በመሆኑ ግብርና የኢንዱስትሪ ዘርፍን ይመራል። በራሱ በኢንዱስትሪ ዘርፍም በግብርና በሚወሰነው አቅጣጫና ፍጥነት ማእቀፍ ውስጥ ሆኖ የአመራር ሚና የሚጫወት ንኡስ ዘርፍ ይኖራል። በኢንዱስትሪ ውስጥ ካሉት ንኡስ ዘርፎች መካከል እንደዚህ አይነቱን የአመራር ሚና ሊጫወት የሚችለው የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ነው። ግብርና በሚሰጠው አጠቃላይ አመራር ስር የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ የሌሎቹ የኢንዱስትሪ ንኡስ ዘርፎች መሪ መሆን አለበት፣ ግብርና

በሚያስቀምጠው ማእቀፍ ውስጥ የዘርፉን ልማት ፍጥነትና አቅጣጫ የሚወስነው የኢንዱሰትሪ ንኡስ ዘርፍ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ይሆናል ማለት ነው።

ከኢንዱስትሪ ንኡስ ዘርፎች ውስጥ የዘርፉን የልማት ፍጥነትና አቅጣጫ መወሰን ያለበት የኤክስፖርት ዘርፍ ነው፣ አመራር መስጠት የሚችለውም የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ነው የምንልበት በርካታ ምክንያቶች አሉ። ጉዳዩ ከስሜት ተነስቶ መሪ የመሰየም ሳይሆን በነባራዊነት አመራር ሊሰጥ የሚችለውን ለይቶ በማውጣት ከሌሎች የተለየ ትኩረት ለዚሁ ሰጥቶ ሌሎችንም ይዞ በፍጥነት እንዲያድግ የማድረግ ጉዳይ ነው።

የኢንዱስትሪ ልማታችን በላቀ ደረጃ ሊፋጠን የሚችለው ግብርና በሚያስቀምጥለት አቅጣጫ፣ ለግብርና የሚሆኑ ግብአቶችንና ሸቀጦችን በማምረትና የግብርና ምርቶችን እሴት ጨምሮ ወደገበያ በማቅረብ ላይ ያተኮረ እንደሆነ ቀደም ሲል ተገልጿል። የግብርና ልማታችን ራሱ በገበያ፣ በተለይም በአለም ገበያ መመራት እንዳለበትም በገጠር ልማት ስትራቴጅያችን ላይ ተቀምጧል። የግብርና ምርቶች ጥራታቸው ተጠብቆ ለኤክስፖርት እንዲቀርቡ ካልተደረገ በስተቀር የግብርና ልማት ራሱ በሚፈለገው ደረጃ ሊፋጠን ስለማይችል ግብርናችን በገበያ በተለይም በአለም ገበያ መመራት አለበት ብለናል። ኢንዱስትሪ ፈጣን እድገት ሊያረጋግጥ የሚችለው ግብርና የሚያስቀምጥለትን አቅጣጫ ተከትሎ እስከሆነ ድረስና ግብርናችን በገበያ በተለይም በአለም ገበያ መመራት እስካለበት ድረስ ኢንዱስትሪያችንም ይህንኑ ለማሳካት የግብርና ምርቶች ላይ

እሴት ጨምሮ ኤክስፖርት በማድረግ ላይ ማተኮር አለበት። እሴት ለተጨመረባቸው የግብርና ምርቶች ሰፊና አስተማማኝ ገበያ የሚገኘው በውጭ ገበያ ስለሆነ የኢንዱስትሪ እድገታችን ፍጥነትና አቅጣጫ የሚወሰነው ይህንኑ በተሳካ ሁኔታ በመፈፀም ነው። የኢንዱስትሪ እድገታችንን ፍጥነትና አቅጣጫ የሚወስነው ለኤክስፖርት የሚያመርተው የኢንዱስትሪ ዘርፍ የሚሆንበት አንዱ ምክንያት ይኸው ነው።

የኢኮኖሚ ልማታችን የላቀ ደረጃ ላይ ሲደርስ ኢኮኖሚያችን የሚፈልጋቸውን ሸቀጦችና አገልግሎቶች ራሳችን የምናመርትበት ወይም ልናመርት የምንችልበት ሁኔታ እንደሚፈጠር እሙን ነው። ይሁንና የላቀ የልማት ደረጃ ላይ ያሉት አገሮችም ቢሆኑ ሁሉን ነገር ራሳቸው ለማምረት ቢችሉም ሁሉንም ነገር ራሳቸው ማምረት አያዋጣቸውም። በንግድና ኢንቬስትመንት በጥብቅ በተሳሰረችው አለም የላቀ የእድገት ደረጃ ላይ የደረሱት አገሮች ሳይቀሩ የተወሰነውን ራሳቸው አምርተው ወደ ውጭ በመላክ፣ በምትኩ ራሳቸው የማያመርቱትን በመግዛት ነው የሚኖሩት። እኛም የላቀ የልማት ደረጃ ላይ ብንደርስም ከዚህ ውጭ ልንሆን አንችልም። አሁን ባለንበት የእድገት ደረጃ ለኢኮኖሚያዊ ልማት፣ በተለይም ለኢንዱስትሪ ልማት የሚያስፈልገንን ራሳችን እናምርት ብንል እንኳ አቅሙ የለንም። ያለን አማራጭ ማምረት የምንችለውን አምርተን ኤክስፖርት በማድረግ የውጭ ምንዛሪ አግኝተን ለልማት የሚያስፈልጉንን መግዛት ነው። በተለይም የማምረቻ መሳሪያዎችን በተመለከተ ለረጅም ጊዜ የሚኖረን ዋነኛ አማራጭ ይኸው ነው። በዚህ ረገድ የማምረቻ መሳሪያዎች እስከቻልነው ድረስ ለማምረት መጣጣራችን የማይቀር

ቢሆንም ለረጅም ጊዜ የማምረቻ መሳሪያዎችን በዋናነት ከውጭ ከመግዛት በስተቀር ሌላ አማራጭ አይኖረንም።

ብዙ ኤክስፖርት አድርገን ሰፊ የውጭ ምንዛሬ ግኝት ስናረጋግጥ በዚያው መጠን የምንፈልጋቸውን የማምረቻ መሳሪያዎች ገዝተን ፈጣን የኢንዱስትሪ እድገት ማረጋገጥ እንችላለን። በአንፃሩ ሰፊ የውጭ ምንዛሪ ግኝት ማረጋገጥ ካልቻልን ሌላው ነገር ሁሉ ቢሟላ እንኳ የማምረቻ መሳሪያዎችን ለመግዛት የሚያስፈልገን የውጭ ምንዛሪ ስለማይኖረን የኢንዱስትሪ እድገታችን መቀጨጩ በፍፁም የማይቀር ይሆናል። የግብርና እድገታችን ለኤክስፖርት የሚሆኑ የግብርና ምርቶችን በስፋት በማቅረብ የውጭ ምንዛሪ ግኝታችንን አጠናክሮ የኢንዱስትሪ ልማት ሊፋጠን የሚችልበትን ሁኔታ እንደሚፈጥር ግልፅ ነው። ይሁንና የግብርና ምርቶቹ ራሳቸው አስተማማኝና ሰፊ ገበያ ሊያገኙ የሚችሉትና የሚያስገኙት የውጭ ምንዛሪ ሊጨምር የሚችለው ኢንዱስትሪ በምርቶቹ ላይ እሴት ጨምሮ ኤክስፖርት ማድረግ ሲቻል ነው። በተጨማሪም ኢንዱስትሪ በግብርና በተገኘው የውጭ ምንዛሪ ላይ ብቻ የሚመሰረት እስከሆነ ድረስ በሚፈለገው ፍጥነት ሳያድግ ይህንኑ በልቶ እንደሚጨርሰው ግልፅ ነው። ኢንዱስትሪ በፍጥነት ማደግ የሚችለው ራሱም ለውጭ ምንዛሪ ግኝት አስተዋፅኦ ማድረግ ሲችል ነው። የኢንዱስትሪያችንን የእድገት ፍጥነት በመወሰን ረገድ የላቀ ሚና የሚኖረው የዘረፉ ንኡስ ክፍል የውጭ ምንዛሪ የሚያስገኘው የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ የሚሆንበት፣ የኢንዱስትሪ ልማት አቅጣጫችንና ፍጥነታችንን የሚወስነው መሪው ንኡስ ዘርፍ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ የሚሆንበት ሁለተኛው ምክንያት ይኸው ነው።

ባለንበት አለማዊ ሁኔታ አገሮች ያላቸው ብቸኛ አማራጭ በአለማዊው ትስስር ውስጥ ሆነው በትስስሩ ውስጥ ያላቸውን ድርሻ ማሻሻልና ከዚሁ ትስስር በይበልጥ ተጠቃሚ መሆን ነው:: ይህንን ለማድረግ ያለው ብቸኛ አማራጭ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ የሆኑ ምርቶችን ማምረት ነው:: ይህ ለውጭ ገበያ የሚያመርቱትን ብቻ ሳይሆን ለአገር ውስጥ ገበያ የሚያመርቱትንም ጭምር የሚመለከት ነው:: በመሆኑም ምርታማነቱን ለማሻሻል ሌት-ተቀን የሚጣጣር የኢንዱስትሪ ዘርፍ መፍጠር ካልተቻለ በስተቀር ፈጣን የኢንዱስትሪ እድገት ብሎ ነገር አይኖርም:: ኤክስፖርት ምርታማነትን ለማሻሻል ሌት-ተቀን የመጣጣር ፍላጎትንና አቅምን በመፍጠር ረገድ የላቀ ሚና ይጫወታል::

በኤክስፖርት ገበያ ተዋናይ የሆነ ኢንዱስትሪ በታሪፍ ተከልሎ የትራንስ-ርት ችግር መከታ ሆኖት ሊኖር አይችልም:: በምርት ጥራት፣ በዋጋና በወቅቱ በማቅረብ ረገድ በአለም አቀፍ ደረጃ ካሉት ተፎካካሪዎች ጋር በከፍተኛ ትንቅንቅ ተወዳድሮ የሚያጋጥሙትን ተወዳዳሪዎች ማሸነፍ ከቻለ ትርፍ ያገኛል፣ ይከብራል:: ለአጭር ጊዜም ቢሆን ይህንን ማድረግ ካልቻለ ከስሮ ከጨዋታ ውጭ ይሆናል:: ምህረት የለሽ ፍልሚያ ውስጥ ስለገባ ያለው አማራጭ ባለማቋረጥ ተወዳዳሪነቱን ማሻሻል ነው:: ተወዳዳሪነቱን ማሻሻልን ላፍታም ቢሆን ችላ ካለው ለከፍተኛ አደጋ ይጋለጣል:: በኤክስፖርት ዘርፍ መሰማራት ማለት ይህን ለመሰለው ተወዳዳሪነት የማሻሻል ከፍተኛ ጫና ሁልጊዜም መጋለጥ ማለት ነው:: በኤክስፖርት ዘርፍ መሰማራት ማለት ሌት-ተቀን ምርታማነትን ለማሻሻል ለመጣጣር ዝግጁ መሆን ነው:: ሌት ተቀን ምርታማነትን ለማሻሻል ዝግጁ ከመሆን ውጭ ምንም ሌላ

አማራጥ የሌለው የኢንዱስትሪ ዘርፍ ነው ሌላውንም የኢንዱስትሪ ዘርፍ በተመሳሳይ አቅጣጫ ሊመራ የሚችለውና የሚገባው::

በኤክስፖርት ዘርፍ ላይ መሰማራት ሌት ተቀን ምርታማነትን ለማሻሻል ለመጣጣር ዝግጁ መሆንን ከማረጋገጥ በላይ የሚሄድ ጠቀሜታ አለው:: በዘርፉ ላይ መሰማራት ምርታማነትን የማሻሻል ፍላጎት ብቻ ሳይሆን ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችል የተሻለ አቅምም ይፈጥራል:: በኤክስፖርት ገበያ ላይ የተሰማሩ የኢንዱስትሪ ባለሀብቶች በአለም ገበያ ተወዳዳሪ በመሆን ምን አይነት ምርት፣ በምን አይነት ዋጋ፣ በየትኛው አካባቢና ምርትን እንዴት ወቅቱን ጠብቆ ማቅረብ እንደሚገባ የተሟላና ወቅታዊ መረጃ ማግኘታቸው የማይቀር ነው:: ይህ መረጃ ምርታማነታቸውን ለማሻሻል ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደርጋል:: ምን ማድረግ እንደሚገባቸው በትክክል እንዲያውቁ ያደርጋል:: ሸቀጦችን ከውጭ በተለይም ካልዳበሩ አገሮች የሚያስገቡ ትልልቅ ኩባንያዎች ብዙውን ጊዜ ምርቶቹን ለሚያቀርቡላቸው ደንበኞች የጥራት ቁጥጥርና የመሳሰሉ አገልግሎቶችን በነፃ ወይም በመለስተኛ ክፍያ ለማቅረብ ዝግጁ ናቸው:: ጥራቱ የተጠበቀ ምርት በርካሽ ዋጋ ስለሚያገኙ ከዚህ አገልግሎት እነሱም በተዘዋዋሪ መንገድ ተጠቃሚ ናቸውና:: በኤክስፖርት ዘርፍ ላይ የተሰማሩ ባለሀብቶች እነዚህን ምቹ ሁኔታዎች በመጠቀም ምርታማነታቸውን በቀጣይነት ለማሻሻል ከሌሎች ዘርፎች እጅግ የተሻለ እድል ይኖራቸዋል::

የኤክስፖርት ገበያ አምራቹ ያለማቋረጥ ተወዳዳሪነትን የማጠናከር ፍላጎት እንዲያድርበትና የመወዳደር አቅሙም እንዲጎለብት የተመቻቸ ሁኔታ ስለሚፈጥርለት በገበያ ተወዳድሮ

የማሽነፍ ብቃትን ያዳብራል፡፡ ምርቱን ወይም አገልግሎቱን ኤክስፖርት ያደረገ ተቋም ያለአንዳች ጥርጥር በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ሆኗል ማለት ይቻላል፡፡ ምርቱን በአገር ውስጥ ገበያ የሸጠ ተቋም ግን በዚህ ደረጃ የመወዳደር ብቃቱ እንዳለው እርግጠኛ መሆን አይቻልም፡፡ ኢንዱስትሪዎቻችን በርግጥም የመወዳደር ብቃት ያላቸው መሆናቸውን ማረጋገጥ የሚቻለው ጠንካራ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ሲኖርና ይኸው ኢንዱስትሪ ያዳበረውን የመወዳደር ብቃት ወደሌሎቹ ኢንዱስትሪዎች እንዲተላለፍ ማድረግ ሲችል ብቻ ነው፡፡

ጠንካራ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ከተፈጠረ ቢያንስ ይህ ዘርፍ በአለም ገበያ የመወዳደር ብቃት ይኖረዋል፡፡ በዚህ ላይ ሳይወሰን ይህ የመወዳደር ብቃት ወደሌሎችም ኢንዱስትሪዎች ይስፋፋል፡፡ በኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ላይ የተሰማሩት ይህንን ችሎታቸውን ወደሌሎቹ ዘርፎች እንዲተላለፍ በእቅድ ከሰሩና መንግስትም በዚህ ረገድ ካገዘ ችሎታው በከፍተኛ ፍጥነት ይተላለፋል፡፡ ይሁንና በኤክስፖርት ላይ የተሰማሩት ኩባንያዎች ችሎታቸውን ለመደበቅ እንኳ ቢሞክሩ ብቃቱ ወደሌሎች እንዳይተላለፍ ማዘግየት ካልሆነ በስተቀር መዝጋት አይችሉም፡፡ የመወዳደር ብቃቱ ዞሮ ዞሮ በማኔጅመንት አሰራር፣ በሰራተኛ ብቃትና በመሳሰሉት የሚገለፅ መሆኑ አይቀርም፡፡ የመወዳደር ብቃት ባለው ተቋም ውስጥ የሚሰሩ ማኔጀሮችና ሰራተኞች ስራ ሲቀይሩ ወደተዘዋወሩበት ተቋም ችሎታውን ማስተላለፋቸው አይቀርም፡፡ በሌላ ተቋም ከሚሰሩ ጓደኞቻቸው ወይም ቤተሰቦቻቸው ጋር ሲገናኙም ይህንኑ ልምድ ማካፈላቸው አይቀርም፡፡ በመሆኑም ፍጥነቱ ይለያይ እንደሆነ እንጂ የመወዳደር ብቃቱ ከኤክስፖርት ዘርፍ ወደሌላው መተላለፉ በፍፁም

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

አይቀርም፡፡ ጠንካራ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ሲኖር በአለም ገበያ የመወዳደር ብቃት በዘርፉ ተፈጥሮ ይኸው ብቃት በአንድ ወይም በሌላ መንገድ ወደሌላው ዘርፍ መተላለፉ አይቀርም፡፡ በመሆኑም ኢንዱስትሪያችን የመወዳደር ብቃት አግኝቶ ፈጣንና አስተማማኝ እድገት ሊያስመዘግብ የሚችለው በዘርፉ ውስጥ ይህንን አቅጣጫ ሊያስይዘው የሚችል ጠንካራ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ዘርፍ ሲኖር ነው፡፡

ጠንካራ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ዘርፍ ሲኖር ለብዙ ሌሎች ኢንዱስትሪዎች ሰፊ የስራ እድል በመፍጠር ይዟቸው ያድጋል፡፡ ለምሳሌ ጠንካራ የቆዳ ጫማ ኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ሲኖር፣ በሂደት ጠንካራና ሰፊ የቆዳ ኢንዱስትሪ እንዲፈጠርና ይህ ኢንዱስትሪ ተወዳዳሪነቱ የተረጋገጠ እንዲሆን ያደርጋል፡፡ ጠንካራ የቆዳ ኢንዱስትሪ በፈንታው የእንሰሳት ሀብት ልማትና ቄራዎች ጥራታቸው ተጠብቆ እንዲጎለብቱ ያደርጋል፡፡ ጠንካራ የጨርቃ-ጨርቅ ኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ሲኖር ለኢንዱስትሪው ግብአት የሚያቀርቡት ኢንዱስትሪዎች እንዲስፋፉ ከማድረግ አልፎ ለሌሎችም ይተርፋል፡፡ ይህ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ በከፍተኛ ፍጥነት ሲስፋፋ ሰፊ የስራ እድል ይፈጠራል፡፡ ሰፊ የስራ እድል ሲፈጠር ከፀጉር አስተካካይ ጀምሮ ያሉት ሰፊ የስራ እድል አግኝተው ያድጋሉ፡፡

በማጠቃለል አስተማማኝና ፈጣን የኢንዱስትሪ እድገት ማረጋገጥ የሚቻለው የኢንዱስትሪው ዘርፍ በአጠቃላይ በአለም ገበያ የመወዳደር ብቃት ሲኖረው ብቻ ነው፡፡ የኤክስፖርት ንኡስ ዘርፍ ከሌላው የኢንዱስትሪ ዘርፍ በተለየና በላቀ ደረጃ ጠንካራ የውድድር

ብቃት የማዳበር ፍላጎትና ችሎታ እንዲኖረው ይገደዳል፡፡ ይህ ንኡስ ዘርፍ ሲጠናከር የኢንዱስትሪ ዘርፉን በአጠቃላይ የውድድር ብቃት የሚያረጋግጥ አስተማማኝ መንገድ እንዲመራ ያደርጋል፡፡ የኢንዱስትሪ ዘርፍ በአጠቃላይ በትክክለኛ አቅጣጫ እንዲመራ ያደርጋል፡፡ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ንኡስ ዘርፍ በፍጥነት ሲያድግ ሌላውንም ዘርፍ ይዞ በፍጥነት ያድጋል፡፡ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ እድገት ሲንቀራፈፍ ሌላው ኢንዱስትሪ በቂ ገበያና የስራ እድል ስለማያገኝ እድገቱ ይንቀራፈፋል፡፡ በመሆኑም የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ንኡስ ዘርፍ የዘርፉን አጠቃላይ የእድገት አቅጣጫና የእድገት ፍጥነት ይወስናል፡፡ የኢንዱስትሪ ልማታችን ኤክስፖርት መር የሚሆንበት ሶስተኛ ምክንያት ይህ ነው፡፡

ግብርና-መር የልማት ስትራተጅ መከተል ማለት ግብርና የላቀ የልማት ደረጃ ላይ እስኪደርስ ኢንዱስትሪ ቆሞ ይጠብቅ ማለት ሳይሆን ዋናው ትኩረት በግብርና ልማት ላይ በሆነበት ሁኔታ ውስጥ ኢንዱስትሪም ተገቢውን ትኩረት አግኝቶ ግብርና ባስቀመጠው አቅጣጫና ከግብርና ጋር ተመጋጋቢ በሆነ አኳኋን በተቻለ ፍጥነት እንዲያድግ ማለት እንደሆነው ሁሉ ኤክስፖርት መር የልማት ስትራተጅ መከተል ማለት ለአገር ውስጥ ገበያ ምርቶቹን የሚያቀርበው ኢንዱስትሪ የኤክስፖርት ዘርፍ የላቀ የልማት ደረጃ ላይ እስኪደርስ ድረስ ቆሞ ይጠብቅ ማለት አይደለም፡፡ ኤክስፖርት መር የልማት ስትራተጅ መከተል አለብን ሲባል ዋናው ትኩረታችን የኤክስፖርት ኢንዱስትሪን ማስፋፋት በሆነበት ሁኔታ የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ በሚያስቀምጠው የውድድር ብቃትን የማጎልበት አቅጣጫና እሱ በሚከፍተው ፈጣን የልማት እድል በመጠቀምና

ከዚሁ ጋር ተመጋጋቢ በሆነ አኳኋን ሌላውም የኢንዱስትሪ ዘርፍ በተቻለ ፍጥነት ማደግ አለበት ማለት ነው፡፡

4. ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች ላይ ያተኮረ የልማት አቅጣጫን መከተል፣

የአገሮች የልማት እንቅስቃሴ ልምድና የኢኮኖሚ ሳይንስ የሚያስቀምጣቸው መሰረታዊ ድምዳሜዎችን መሰረት በማድረግ ፈጣን ልማትንና ቀልጣፋ የሀብት ድልድልን ለማረጋገጥ እንዲቻል ካፒታልን የሚቆጥብና የሠራተኛ ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም የልማት አቅጣጫ ከመከተል ውጭ አማራጭ እንደሌለ አስቀምጠናል፡፡ ከዚህ በመነሳትም ካፒታልን በላቀ ደረጃ ለመቆጠብና የሰራተኛ ጉልበትን በሰፊው ለመጠቀም የሚያስችለን ዋነኛው አማራጭ ግብርና በመሆኑ ግብርናን ማዕከል ያደረገ ግብርና መር የሆነ የልማት ስትራተጅ መከተል እንዳለብንና የኢንዱስትሪ ልማትም በዚሁ ክልል መፈፀም እንዳለበት አስቀምጠናል፡፡

ኢንዱስትሪ በአጠቃላይ ከግብርና ጋር ሲነፃፀር ካፒታልን በሰፊው የሚጠቀምና በተነፃፃሪ ደግሞ የሠራተኛ ጉልበትን በሰፊው የማይጠቀም መሆኑ እሙን ነው፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በኢንዱስትሪ ዘርፍም ካፒታልን ቆጥቦ ጉልበትን በሰፊው በመጠቀም ረገድ ከፍተኛ ልዩነት አለ፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በባህሪው ካፒታልን በላቀ ደረጃ ቆጥቦ ጉልበትን በሰፊው በመጠቀም ረገድ በቅድሚያ የሚጠቀስ ሲሆን የብረታ ብረት ኢንዱስትሪ ግን በባህሪው ከፍተኛ ካፒታልና አነስተኛ የሰራተኛ ጉልበትን የሚጠቀም

ሆኖ ይገኛል:: በኢንዱስትሪ ዘርፍ ለየትኛው ንኡስ ዘርፍ ቅድሚያ እንስጥ በሚባልበት ወቅት አንዱ መመዘኛችን የሀብት ድልድል ቀልጣፋነት ነው:: ከኢንዱስትሪ ኢንዱስትሪ ስናማርጥ አሁንም ጉልበትን በሰፊው በመጠቀምና ካፒታልን በመቆጠብ የተሻለ የሆነውና የሀብት ድልድል ቀልጣፋነትን በማረጋገጥ ባለን አቅም በበቂ ፍጥነት ልናድግ የምንችልበትን እድል የሚከፍትልንን አቅጣጫ መምረጥ አለብን::

የኢንዱስትሪ ልማታችን ግብርና-መር መሆን እንዳለበት ከዚህም በመነሳት ለግብርና የሚሆኑ ግብአትና እቃዎችን በማቅረብና የግብርና ምርቶች ላይ እሴት ጨምሮ ለገበያ በማቅረብ (በአግሮ-ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ) ላይ ማተኮር እንዳለበት ተቀምጧል:: እነዚህ ኢንዱስትሪዎች በተለይም የግብርና ምርቶች ላይ እሴት ጨምረው ለገበያ የሚያቀርቡ ኢንዱስትሪዎች በባህሪያቸው ካፒታልን የሚቆጥቡና ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀሙ ናቸው:: ስለሆነም የኢንዱስትሪ ልማታችን ግብርና መር መሆን ካለበት በዋናነት ካፒታልን ቆጥበው ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙ የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪዎች ላይ ማተኮር ይኖርበታል:: ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች ላይ ያተኮረ የልማት አቅጣጫ መከተል አለብን የምንልበት ሁለተኛው ምክንያትም ይኸው ነው::

የኢንዱስትሪ ልማታችን ፈጣንና አስተማማኝ ሊሆን የሚችለው፣ ለውጭ ገበያ ምርት የሚያቀርበውም ሆነ ሌላው የኢንዱስትሪ ዘርፍ በአለም ገበያ የመወዳደር ብቃቱ ሲረጋገጥ ብቻ እንደሆነ ተደጋግሞ ተገልጿል:: የአገራችን ኩባንያዎች ባላቸው

የካፒታል መጠንና የቴክኖሎጅ ምጥቀት በፍፁም መወዳደር አይችሉም:: በአሁኑ ወቅት ምንም ቢደረግ በቴክኖሎጅ ምጥቀትና በካፒታል መጠን በፍፁም መወዳደር አንችልም:: የአገራችን ኩባንያዎች ሊኖራቸው የሚችል ብልጫና የመወዳደር አቅም ርካሽና ታታሪ ሰራተኛ ጉልበት ነው:: ይህንን በርካሽ ዋጋ የሚቀጠረውን ታታሪ ሰራተኛ በስፋት በመጠቀም ኢንዱስትሪ ላይ ሲሰማሩ በውድድር የማሸነፍ እድል ይኖራቸዋል:: ይህንኑ አቅም በሰፊው በማይጠቀሙ ዘርፎች ላይ ከተሰማሩ በተለይም ለውጭ ገበያ ምርታቸውን የሚያቀርቡቱ ምንም አይነት የመወዳደር እድል አይኖራቸውም:: ኤክስፖርት መር የሆነ የኢንዱስትሪ ልማት እንከተል፣ በአለም ገበያ የመወዳደር ብቃት ያለው ኢንዱስትሪ የመገንባትን አላማ ይዘን እንራመድ ካልን ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀም ኢንዱስትሪ ላይ ከማተኮር ውጭ ሌላ አማራጭ የለንም::

ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች ላይ በማተኮር ተወዳዳሪ መሆን እንችላለን ሲባል ፋብሪካዎች እያቋቋምን በሰራተኛ በመሙላት መወዳደር ይቻላል ማለት እንዳልሆነ ሊሰመርበት ይገባል:: የሰራተኛውን ምርታማነት ማጎልበት በፍፁም የሚታለፍ ነገር አይደለም:: ፋብሪካዎቻችን በባህሪያቸው ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀሙ መሆን ያለባቸው ቢሆኑም፣ በባህሪያቸው ከሚያስፈልጋቸው የሰራተኛ ቁጥር በላይ አንድም ሰራተኛ ከጨመሩ የመወዳደር አቅማቸው መነካቱ በፍፁም አይቀርም:: ከዚያም ባሻገር የእያንዳንዱ ሰራተኛ የማምረት ችሎታና ታታሪነት የላቀ ደረጃ ላይ እንዲደርስ ካልተደረገ በስተቀር ርካሽ ጉልበት ስላለን ብቻ መወዳደር እንችላለን ማለት አይደለም:: ርካሽ ጉልበት ያለን እኛ ብቻ አይደለንም:: በተነፃፃሪ

ርካሽ ጉልበት ያላቸው ከኛ ጋር የሚወዳደሩ ብዙ አገሮች እንዳሉና በውድድሩ እነሱን ማሸነፍ እንዳለብን ሊሰመርበት ይገባል፡፡ ይህንኑ ጉዳይ አንድ ተጨባጭ ምሳሌ በመውሰድ በይበልጥ መረዳት ይቻላል፡፡

የጨርቃ-ጨርቅና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በባህሪው ካፒታልን የሚቆጥብና ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም ኢንዱስትሪ በመሆኑ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ልንሆን የምንችልበት ዘርፍ ነው፡፡ ይህንን የምንገነዘብ ግን እኛ ብቻ አይደለንም፡፡ 1.2 ቢልዮን ህዝብ ያላትን ቻይናና አንድ ቢልዮን ህዝብ ያላትን ህንድን ጨምሮ መላው ያልበለፀጉ አገሮች ይህንኑ ተገንዝበው ሌት-ተቀን በመስራት ላይ ናቸው፡፡ የቻይና ሰራተኞች በአማካይ ከኛ ሰራተኛ ከሁለት እስከ ሶስት እጥፍ የሚበልጥ ደሞዝ ያገኛሉ፡፡ ይሁንና የስራ ችሎታቸውና ታታሪነታቸው እጅግ ከፍተኛ በመሆኑና ከኛ የተሻለ አመራር ስላላቸው ከኛ ሰራተኛ ከአምስት እስከ ሰባት እጥፍ የበለጠ ምርታማነት አላቸው፡፡ የኛ ሰራተኛ ጉልበት በተነፃፃሪ ከቻይናም በላይ ርካሽ ቢሆንም በምንም ተአምር ከቻይና ሰራተኛ ጋር በአለም ገበያ መወዳደር አይችልም፡፡ ይህ ሁኔታ ካልተቀየረ በስተቀር የጨርቃ-ጨርቅና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪያችን እንኳንስና የአለም ገበያን ሰብሮ ሊገባም ሆነ የራሱንም መጠበቅ የሚቻለው አይሆንም፡፡ የአገራችን ገበያ ተወዳዳሪ ልንሆንበት በሚገባን ዘርፍ ሳይቀር በውጭ ምርቶች እየተወረረ ያለበት ዋነኛው ምክንያትም የሰራተኛ ምርታማነታችን ከሰራተኛ ደሞዝም በላይ እጅግ በጣም ዝቅተኛ በመሆኑ ነው፡፡

ስለሆነም ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀም ኢንዱስትሪ ላይ ማተኮር አለብን ሲባል በዚሁ ላይ በመመስረት የሰራተኞችን የስራ

ችሎታ በአለም ገበያ ከሚወዳደሩት ዋነኛ ሀይሎች ጋር የሚመጣጠን እንዲሆን፣ በሰራተኞችን ታታሪነት ሳንኩራራ ታታሪነቱና የስራ ትጋቱ በአለም ገበያ ከሚወዳደሩት ዋነኛ ሀይሎች ጋር የሚመጣጠን እንዲሆን፣ የሚያገኘው የስራ አመራር ብቃትም ተመጣጣኝ እንዲሆን በማድረግ የእያንዳንዱን ሰራተኛ ምርታማነት በከፍተኛ ደረጃ ስናሻሽል የተሳካ የኢንዱስትሪ ልማት ይኖረናል ለማለት ነው፡፡ ከዚያ አልፎን የሰራተኞችንን ምርታማነት በከፍተኛ ደረጃ ካላሻሻልን ይባስ ብሎም በየማምረቻ ተቋሙ ከሚፈለገው ሰራተኛ በላይ ማጎር ከጀመርን ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ማረጋገጥ ቀርቶ ያሉንን ጥቂት ፋብሪካዎችም መጠበቅ የሚቻለን አይሆንም፡፡

ቀደም ሲል ባስቀመጥናቸው የስትራተጂያችን መነሻ መርሆዎች ላይ እንደታየው ሁሉ ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙና ካፒታልን በሚቆጥቡ ኢንዱስትሪዎች ላይ ማተኮር አለብን ሲባል ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀሙት ኢንዱስትሪዎች የላቀ የልማት ደረጃ ላይ እስኪደርሱ ድረስ ካፒታልን ሰፋ ባለ ደረጃ የሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች ቆመው መጠበቅ አለባቸው ማለት አይደለም፡፡ ዋነኛው ትኩረት ካፒታልን በሚቆጥቡ ኢንዱስትሪዎች ላይ መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ በዚህ ላይ በመመስረትና ከዚሁ ጋር ተመጋጋቢ በሆነ አኳኋን ካፒታልን ሰፋ ባለ መልኩ የሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎችም አቅሙ በፈቀደ ፍጥነት ማደግ አለባቸው ማለት ነው፡፡ የኢንዱስትሪ ልማታችን ፍጥነት የሚወሰነው ያለንን ካፒታል ቆጥበን ብዙ ተቋሞች ማቋቋም ስንችል ነው፡፡ ካፒታል በሰፊው የሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎችን ለመመስረት የሚረዳውን የካፒታል ክምችት፣ የሰለጠነ የሰው ሀይልና የማኔጅመንት ችሎታ ማሰባሰብ የሚቻለው በዚሁ ሂደት ነው፡፡

ካፒታልን ሰፋ ባለ መልኩ ለሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች በቂና አስተማማኝ ገበያ መፍጠር የሚቻለው በዚህ ሂደት ነው:: በመሆኑም ያለአንዳች ጥርጥር ዋናው ትኩረታችን ካፒታልን በሚቆጥቡ ኢንዱስትሪዎች ላይ መሆን አለበት:: በዚሁ ክልልና ከዚሁ ጋር ተመጋጋቢ በሆነ አኳኋን ካፒታልን ሰፋ ባለ መልኩ የሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች አቅም በፈቀደ ፍጥነት ማደጋቸውና ለዚሁም ተገቢውን ትኩረት መስጠቱ ግን ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎችን እድገት ለማፋጠንና ቀጣይነቱንም ለማረጋገጥ ጭምር አስፈላጊ ነው::

5. የአገር ውስጥና የውጭ ባለሀብትን አቀናጅቶ የመጠቀም አቅጣጫ መከተል፣

የኢንዱስትሪ ልማታችን ሞተር ሊሆን የሚችለው የግል ባለሀብቱ እንደሆነና ስትራተጅያችን ይህንኑ እውን ለማድረግ የሚያስችል መሆን እንዳለበት ተገልጿል:: የግል ባለሀብትን በሞተርነት ከመጠቀም አኳያ የተለያዩ አማራጮች ይኖራሉ:: የውጭ ባለሀብቱን በሞተርነት መጠቀም እንደ አንድ አማራጭ ሊታይ ይችላል:: የአገር ውስጡን እንደ ብቸኛ አማራጭም ማየት ይቻላል:: እነዚህን በተለያየ መልክና ደረጃ ያጣመረ አቅጣጫም መከተል ይቻላል:: በዚህ ረገድ ከሚኖሩት አማራጮች የተሻለውን ለመውሰድ የውጭ ባለሀብትንና የአገር ውስጥ ባለሀብትን ጠንካራና ደካማ ጎኖች መመርመር ያስፈልጋል::

የውጭው ባለሀብት በርካታ ጠንካራ ጎኖች እንዳሉት ገሀድ ነው:: የውጭው ባለሀብት ከአገራችን ባለሀብት ጋር ሲነፃፃር ከፍተኛ

የካፒታል ክምችት እንዳለው አያጠያይቅም:: የውጭ ባለሀብቱ ብዙውን ጊዜ መላውን አለም የሸፈነ ጠንካራ የገበያ መረብ እንዳለውም እሙን ነው:: የተራቀቀ ቴክኖሎጅንና እጅግ ዘመናዊ የአመራር ስርአትን በመጠቀምም ከኛ ባለሀብት በእጅጉ ይሻላል:: እነኚህ ከፍተኛ ግምት የሚሰጣቸው የውጭው ባለሀብት ጠንካራ ጎኖች ናቸው::

ከፍተኛ የካፒታል እጥረት ባለባት አገራችን የውጭ ባለሀብቱ የተትረፈረፈ የካፒታል ክምችት የካፒታል እጥረትን በመቅረፍ የኢንዱስትሪ ልማታችንን ሊያፋጥን እንደሚችል ግልፅ ነው:: የአለም ገበያን ሰብሮ የመግባት ልምድና ችሎታው በሌላት አገራችን የውጭው ባለሀብት ጠንካራ አለማዊ የገበያ መረብ የውጭ ገበያውን ሰብሮ ለመግባት የቀለለ መረማመጃ ሆኖ ሊያገለግለን ይችላል:: ከፍተኛ የቴክኖሎጅና የአመራር ብቃት ጉድለት በሚታይባት አገራችን የውጭው ባለሀብት የዘመናዊ አመራርና የቴክኖሎጅ አጠቃቀም ችሎታን ሊያስተላልፍልን ይችላል:: የውጭ ባለሀብት ሊያስገኝልን የሚችለውን እነዚህን ጥቅሞች አሟጦ ከመጠቀም ውጭ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት የማረጋገጥ አላማችን በፍፁም ሊሳካ እንደማይችል ሊሰመርበት ይገባል::

ይሁንና የውጭው ባለሃብት ጠንካራ ጎኖችን ብቻ ይዞ የሚመጣ እንዳልሆነም ሊታወቅ ይገባል:: የውጭው ባለሀብት ተቋሙን ሲመሰርት ካፒታል ወደአገራችን በማስገባት የካፒታል እጥረታችንን የሚቀርፍ ቢሆንም ተቋሙ ተመስርቶ ስራ ከጀመረ በኋላ የሚገኘው ትርፍ ወደ ውጭ እንደሚወጣ እሙን ነው:: ከሚገኘው ትርፍ በአገር ውስጥ ለተጨማሪ ኢንቬስትመንት የሚውልበት ጊዜ ቢኖርም

በአጠቃላይ ሲታይ የውጭው ባለሀብት ትርፉን በአገራችን የማከማቸት አላማ አይኖረውም:: እያንዳንዱ ተቋም በተናጠልና ከረጅም ጊዜ አኳያ ሲታይ ከሚያስገባው ካፒታል የላቀ ትርፍ እንደሚያስወጣም መገመት ይቻላል:: በርግጥ ከረጅም ጊዜ አኳያ የካፒታል ክምችታችን እየተሻሻለ ስለሚመጣ፣ ከፍተኛ እጥረት በሚታይበት የመጀመሪያዎቹ ወቅቶች ችግራችንን ለመቅረፍ እስካገዘን ድረስ ከጉዳቱ ጥቅሙ ያመዝናል ማለት ትክክል ይሆናል:: ይሁንና ከረጅም ጊዜ የካፒታል ክምችት አኳያ የውጭው ባለሀብት ደካማ ጎን እንዳለው ግልፅ ነው::

የውጭው ባለሀብት በአገራችን ኢንቬስት ሲያደርግ በአለም አቀፍ ደረጃ ያሉትን አማራጮች ፈትሾ ኢትዮጵያ ውስጥ ኢንቬስት ማድረግ በይበልጥ የሚጠቅመው መሆኑን አረጋግጦ ነው:: በዚህ ረገድ ዋነኛው የመወዳደሪያ አቅማችን አሁንም የሰለጠነ፣ ታታሪና ርካሽ የሰራተኛ ጉልበት መሆኑ አይቀርም:: በዚህ ላይ ሌሎች የመወዳደሪያ አቅሞቻችንን ጨምረን ነው የውጭ ኢንቬስትመንት ማግኘት የምንችለው:: በዚሁ ሂደት የመወዳደሪያ አቅሞቻችን እየተቀየሩ ሊሄዱ ይችላሉ:: በተለይም የሰራተኛ ደሞዝ ከእድገቱ ጎን ለጎን መጨመሩ የማይቀርና ተገቢነት ያለው መሆኑም የማይቀር ነው:: የውጭው ኢንቬስተር ይህንን እየተከታተለ ቆይቶ በአንድ ወቅት የተሻለ ወደሚለው አገር መሄዱ የተለመደ ነው:: የውጭው ኢንቬስተር አንድ ቦታ ላይ የማይረጋ ዘላን ነው የሚባልበት ምክንያትም ይኸው ነው:: በርግጥ የመወዳደርያ አቅሞቻችንን በየጊዜው በማሻሻል በተወሰነ ደረጃም ቢሆን እንዲረጋ ማድረግ ይቻላል:: የውጭውን ባለሀብት ዘላን ባህሪ ሙሉ በሙሉ ማስቀረት ግን አይቻልም:: ስለሆነም ቀጣይነቱ የሚያስተማምን ኢንቬስትመንት

አለመሆኑ ሌላው ደካማ ጎን መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል:: የውጭው ባለሀብት ብዙውን ጊዜ በበርካታ አገሮች ኢንቬስትመንት ያለው መሆኑ ገሀድ ነው:: በእያንዳንዱ አገር ያለውን ኢንቬስትመንት ነጣጥሎ የሚመለከት ሳይሆን ሁሉንም አቀናጅቶ በማየት ነው የሚመራው:: በእያንዳንዱ አገር ያለው ኢንቬስትመንት ለአለማዊ እይታው ተገዥ እንዲሆን ነው የሚያደርገው:: በመሆኑም በአንዱ አገር ያለው ኢንቬስትመንት ተጎድቶም ቢሆን በአለም አቀፍ ደረጃ ያለው ጥቅም እንዲጠበቅ እስከማድረግ ድረስ ሊሄድ ይችላል:: ይህ እንደኛ ባሉ አገሮች ያለውን ኢንቬስትመንት በተለያዩ መንገዶች ሊጎዳ ይችላል:: በቅድሚያ ብዙውን ጊዜ የጥናትና ምርምር፣ የገበያ አመራር ስራው ወዘተ. ኢንቬስተሩ በመነጨበት አገር የሚቀመጥ በመሆኑ እነዚህን አቅሞች አጎልብተን የኢንዱስትሪ ልማታችንን ቀጣይነት ለማረጋገጥ ያለንን እድል ይሸረሽራል:: የኛ ልማት ለኩባንያው አጠቃላይ ጥቅም ተገዥ ሆኖ በአገራችን የተደረገው ኢንቬስትመንት በቀላሉ ለአደጋ ሊጋለጥ ይችላል:: በተለይም የውጭው ባለሀብት የተሰማራበት መስክ ለአገራችን አጠቃላይ የኢኮኖሚ ልማት ወሳኝ የሆነ ዘርፍ ከሆነ የልማታችን ፍጥነትና ቀጣይነት ለከፍተኛ አደጋ ሊጋለጥ ይችላል:: የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን ይህንንም ደካማ ጎን ታሳቢ ያደረገ መሆን አለበት::

የአገር ውስጡ ባለሀብት ቢያንስ ከአጭር ጊዜ አኳያ ከፍተኛ የካፒታል እጥረት አለበት:: የአገሪቱን የካፒታል እጥረት ከመቅረፍ አኳያም ቢያንስ ከአጭር ጊዜ አኳያ የውጭው ባለሀብትን ያህል አስተዋፅኦ የለውም:: ከዚያም በላይ የተጠናከረ የአለም ገበያ መረብ የዘረጋ ባለመሆኑ የአለም ገበያን ሰብሮ በመግባት ረገድ ከፍተኛ

ችግር ያጋጥመዋል። የዘመናዊ አመራር ችሎታውና እውቀቱ መለስተኛ በመሆኑ ምርታማነትን በማሳደግና ተወዳዳሪነትን በማረጋገጥ ረገድ ከፍተኛ ችግር ያጋጥመዋል። የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን ይህንን ታሳቢ ማድረግ አለበት። ከረጅም ጊዜ አኳያ እነኚህን ደካማ ጎኖች ለመቅረፍ የሚያስችል፣ ከአጭር ጊዜ አኳያ ደግሞ እነዚህን እጥረቶች በተለያዩ መንገዶች፣ የውጭውን ባለሀብት በመጠቀም ጭምር ለማካካስ የሚያስችል መሆን አለበት።

የአገር ውስጥ ባለሀብት ከፍተኛ ግምት የሚሰጣቸው ደካማ ጎኖች ያሉትን ያህል በጣም መሰረታዊ የሆኑ ጠንካራ ጎኖች አሉት። አልፎ አልፎ ገንዘቡን ወደ ውጭ የሚያሸሽ ጥገኛ ቢኖርም ልናጎለብተው የምንፈልገው ልማታዊ ባለሀብት የመጀመሪያው ካፒታሉ ብቻ ሳይሆን ከዚሁ የሚያገኘው ትርፍም በአገር ውስጥ የሚቀር ይሆናል። በመሆኑም ከረጅም ጊዜ አኳያ የካፒታል ክምችታችንን ከማጠናከር፣ ቀጣይነቱንም ከማረጋገጥ አንፃር ተወዳዳሪ የሌለው ሀይል ይሆናል።

የአገር ውስጥ ባለሀብት የኢንዱስትሪ ልማታችን የላቀ ደረጃ ላይ ደርሶ የተትረፈረፈ የካፒታል ክምችት እስኪኖረን ድረስ ከአገር አገር ካፒታል ይዞ የሚዞር የዘላንነት ባህሪ ያለው አይደለም። በዚህም ምክንያት የአገር ውስጥ ባለሀብት ኢንቬስትመንት ቀጣይነት ከማንም የተሻለ ነው ማለት ይቻላል። የአገራችን ባለሀብት አለማዊ እይታ ሲኖረው ምርቱን በመሸጥ ላይ ያተኮረ ነው። በመላው አለም ኢንቬስት አድርጎ በኢትዮጵያ ያለውን ኢንቬስትመንት ለዚሁ ተገዥ እንዲሆንና ከዚሁ ለሚመጣ አደጋ የተጋለጠ እንዲሆን የሚያደርግ አይደለም።

ስለሆነም በተለይም ለልማታችን ወሳኝ የሆኑ ዘርፎች ለእንደዚህ አይነቱ አደጋ እንዳይጋለጡ ከማድረግ አኳያ ከውጭው ባለሀብት እጅግ የላቀ ሚና አለው።

የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን እነዚህን ጠንካራና ደካማ ጎኖች በማገናዘብ የተቀየሰ መሆን አለበት። በመሆኑም ስትራተጅያችን በዋናነት በአገር ውስጥ ባለሀብቱ ላይ የተመሰረተ መሆን አለበት። ይህም የሚሆንበት ምክንያት ስትራተጅያችን በውጭው ባለሀብት ላይ የተመሰረተ ይሁን ከተባለ ቤታችንን አሳምረን በራችንን ከፍተን መጠበቅ ስለምንገደድ የልማት እቅዳችንና እድላችን በቁጥጥራችን ስር በሌለ ጉዳይ ላይ የተመሰረተ ስለሚሆን ነው። በአገራችን ባለሀብት ላይ ሲመሰረት ግን በእጃችን ውስጥ ባለ አቅም ላይ የተመሰረተ እቅድ ይኖረናል። በውጭው ባለሀብት ላይ የተመሰረተ የልማት ስትራተጅ ከተከተልን የካፒታል ክምችታችን ከረጅም ጊዜ አኳያ ማደግ በሚገባው ደረጃ ስለማያድግ፣ በአገራችን የተደረጉ ኢንቬስትመንቶችም በውጭው ባለሀብት ዘላን ባህሪ ምክንያት አስተማማኝ ስለማይሆኑ የልማት ዕድላችንና ለዚሁ ተግባር ወሳኝ የሆኑ ዘርፎች ለውጭ ኩባንያዎች አለማዊ ኢንቬስትመንትና ስትራተጅ ከዚሁ ሊከተል ለሚችል አደጋ ስለሚጋለጡ፣ በአጭሩ የረጅም ጊዜ የኢንዱስትሪ ልማት እድገታችንን ፍጥነትና ቀጣይነት ለአደጋ የሚያጋልጥ ስለሆነ በውጭው ባለሀብት ላይ የተመሰረተ ስትራተጅ ሊኖረን አይገባም። የአገር ውስጥ ባለሀብቱ ግን ከላይ የተጠቀሱትን አደጋዎች ስለማያስከትል የኢንዱስትሪ ልማታችን መሰረት ሊሆን ይችላል፣ ይገባልም።

የአገር ውስጥ ባለሀብትን እንደዋነኛ ሀይል እንወስዳለን ስንል ባለሀብቱ የኢንዱስትሪ እድገታችን ሞተር የመሆን ሚናውን እንዲጫወት የማስቻል ስራችን፣ የባለሀብቱን አቅም የማጎልበት ርብርባችን በአገር ውስጥ ባለሀብት ላይ ያተኮረ ይሆናል ማለት ነው፡፡ ደካማ ጎኑን ለመቅረፍና ጠንካራ ጎኑን ይበልጥ ለማጎልበት በሚያደርገው እንቅስቃሴ የተጠናከረ የእገዛ ስራ በመስራት ላይ እናተኩራለን ማለት ነው፡፡ ከዚህም አኳያ በተለይም አነስተኛና ጥቃቅን ተቋሞች የሚሰማሩባቸው መስኮች የአገር ውስጥ ባለሀብት የሚፈጠርባቸውና የሚለማመድባቸው መስኮች ሆነው ሊያገለግሉ ስለሚችሉ የውጭው ባለሀብት በሰፊው እንዲሰማራባቸው የማይፈቀዱና ገደብ የሚደረግባቸው እንዲሆኑ ይደረጋል፡፡ የካፒታል እጥረቱን በመቀነስ የካፒታል አቅርቦትና ገበያን በማሻሻል በርካታ ቁጥር ያለው አነስተኛ ባለሀብት እንዲፈጠር ጥረት ማድረግና የግዝፈት አለመኖርን በባለሃብትና በተቋማቱ ብዛት ለማካካስ መሞከር ያስፈልጋል፡፡ የገበያና የዘመናዊ የስራ አመራር ችሎታውን ለማሻሻል የተቀናጀ ስራ መስራት ያስፈልጋል፡፡

ዋነኛው ባለሀብት የአገር ውስጡ ባለሀብት መሆን እንደሚገባው ግልፅ ቢሆንም በአገር ውስጥ ባለሀብት አቅም ብቻ የምንፈልገውን ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ማረጋገጥ በፍፁም የሚታሰብ አይደለም፡፡ በመሆኑም ዋናው ርብርባችን የአገር ውስጥ ባለሀብቱን በማጎልበት ላይ ሆኖ ለልማታችን በጎ አስተዋፅኦ ሊያበረክት የሚችል የውጭ ባለሀብት በተቻለ መጠን ወደ አገራችን በሰፊው ለመሳብ ጥረት ማድረግ አለብን፡፡ ደካማ ጎናቸው የሚያስከትለውን ችግር ለማቃለልና ጠንካራ ጎናቸው ለልማታችን የላቀ አስተዋፅኦ

እንዲያበረክት መጣጣር ይኖርብናል፡፡

የውጭው ባለሀብት በልማታችን ይሳተፍ ዘንድ ለመሳብ የምንችለው በአገራችን ምርቱን በሚፈለገው ጥራትና በተወዳዳሪ ዋጋ ማምረት የሚችል መሆኑን ስናረጋግጥለት ነው፡፡ ከዚህ ጋር ተያይዞም ንብረቱ ዋስትናው የተጠበቀ መሆኑን ስናረጋግጥለት ነው፡፡ እነዚህ ሁለት መሰረታዊ ሁኔታዎች ከተሟሉ ሌላው ነገር ቢቀርም ሰፊ የውጭ ኢንቬስትመንት ማግኘታችን አይቀርም፡፡ እነዚህ ካልተሟሉ ግን ባለሀብቱ አምርቶ የሚያተርፍና ንብረቱ ዋስትና ያለው መሆኑን ስለማናረጋግጥለት ሌላ ምንም ነገር ብናደርግ በልማታዊ ተግባር ላይ የሚሳተፍ የውጭ ባለሀብት መሳብ አንችልም፡፡ የባለሀብቶች ንብረት ህጋዊ ዋስትናና ጥበቃ እንዲደረግለት፣ በመላው አገሪቱ አስተማማኝ ሰላምና መረጋጋት እንዲኖር፣ ቀልጣፋና ፍትሀዊ የፍትህ አስተዳደር ስርአት እንዲኖር በማድረግ የንብረት ዋስትናውን ማረጋገጥ ያስፈልጋል፡፡ ትጉህ ታታሪና የሰለጠነ ሰራተኛ፣ በቂ የመሰረተ ልማት አገልግሎት፣ ቀልጣፋ የመንግስት አስተዳደር ወዘተ እንዲኖር በማድረግ ባለሀብቱ በአገራችን ኢንቬስት አድርጎ ማትረፍ እንደሚችል ልናረጋግጥለት እንችላለን፡፡ በነዚህ ላይ አትኩረን የተመቻቸ የኢንቬስትመንት ሁኔታ በመፍጠር የምንፈልገውን የውጭ ባለሀብት ለመሳብ መረባረብ ይገባናል፡፡ በርግጥ የተመቻቸ የኢንቬስትመንት ሁኔታ ለመፍጠር የምናደርገው ስራ የውጭ ባለሀብቱን ከመሳቡም ባሻገር የአገር ውስጥ ባለሀብቱ እንዲጠናከር ያደርጋል፡፡ የአገር ውስጥ ባለሀብቱ በልማት ተግባር ላይ በሰፊው መሰማራቱ ራሱ ከምንም ነገር በላይ በአገራችን ለኢንቬስትመንት የተመቻቸ ሁኔታ መኖሩን ለውጭው ባለሀብት ስለሚያረጋግጥለት፣

የውጭ ባለሀብት ለመሳብም የሚያገለግል ይሆናል፡፡

የውጭውን ባለሀብት በሰፊው ለመሳብ ከምናደርገው ርብርብ ጎን ለጎን ደካማ ጎኖቹ ሊያስከትሉ የሚችሉትን አደጋ ለመቀነስ መስራት ይኖርብናል፡፡ በዚሁ መሰረት የዘላንነት ባህሪውን ለመቀነስ የውጭ ኢንቬስተር በአገራችን ኢንቬስትመንቱን በቀጣይነት እንዲያስፋፋ የሚጋብዝና የሚገፋፋ ሁኔታ መፍጠር ይኖርብናል፡፡ ከዚሁ ጎን ለጎን ከሚለቁት ኢንቬስተሮች በላይ አዳዲስ ኢንቬስተሮች እንዲገቡና ዘላንነቱ በዚሁ እንዲካካስ ጥረት ማድረግ ይኖርብናል፡፡ በየጊዜው ወደአገራችን የሚገቡ ኢንቬስተሮች ሲጨምሩ የዘላንነት ባህሪን ብቻ ሳይሆን በትርፍ መልክ ወደ ውጭ የሚወጣውን የካፒታል መጠንን ለማካካስ ያስችላል፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ለአገራችን ልማት እጅግ ወሳኝ በሆኑ ዘርፎች ላይ የውጭው ባለሀብት ተሳትፎ በጥንቃቄ የሚታይ እንዲሆን ማድረግ ይኖርብናል፡፡

ደካማ ጎናቸው የሚያስከትለውን ችግር ለመቀረፍ መጣጣር ተገቢ ቢሆንም መቶ በመቶ ማስወገድ አይቻልም፡፡ ጠንካራ ጎናቸውን አሟጦና ሙሉ በሙሉ መጠቀም ግን ይቻላል፡፡ ዋናው ትኩረታችንም ጠንካራ ጎናቸውን በላቀ ደረጃ መጠቀም ነው፡፡ ከዚህ አኳያ ልዩ ግምት ልንሰጠው የሚገባን ለገበያ መረባቸውና፣ ለስራ አመራር ብቃታቸው ነው፡፡ የገበያ መረባቸው በነሱ ተቋሞች የሚመረቱ ምርቶች የሚጠቀሙባቸው ብቻ ሳይሆኑ አገራችንን ከአለም ገበያ ጋር የሚያስተዋውቁ፣ የአገራችን ባለሀብቶችንም የሚያለማምዱ እንዲሆኑ መደረግ አለበት፡፡ የስራ አመራር ብቃታቸውን ወደ ኢትዮጵያውያን ተቀጣሪዎቻቸውና ወደ መሰል ተቋሞች እንዲያስተ

ላልፉ ጥረት መደረግ አለበት፡፡ የውጭውን ባለሀብት ጠንካራ ጎኖች አሟጠን ተጠቅመናል ልንል የምንችለው ሰፊ ካፒታል ከውጭ በማስገባት ብቻ አይደለም፡፡ ይልቁንም ዋናው ጥቅም የውጭው ባለሀብት በሂደት የአገራችን ባለሀብቶች የአለም ገበያ እውቀትና ከዚሁ ጋር ያላቸውን ትስስር ያጠናከረልን እንደሆነና፣ የአገራችን ባለሀብቶች ዘመናዊ የስራ አመራር እውቀት አግኝተው፣ ሰራተኞቻችን ሰልጥነው ምርታማነታችን ሲሻሻልና በዚሁ ሂደት የአገር ውስጥ ባለሀብቱ ሲጠናከር ነው፡፡

በመሆኑም የውጭውን ባለሀብት መሳብ ስንል ሰፊ ካፒታል ይዞ የሚመጣውን ብቻ መሳብ ማለት እንዳልሆነ ሊሰመርበት ይገባል፡፡ የገበያ እውቀታቸውንና መረባቸውን ይዘው የሚመጡ በአገራችን የተመረቱ ምርቶችን በዚህ መረብ ውስጥ የማስገባት እድል ለመክፈት የሚመጡትንም ባለሀብቶች በሰፊው ማስተናገድ አለብን፡፡ መለስተኛ ካፒታል ይዘው፣ ዘመናዊ የስራ አመራር ችሎታቸውን ተጠቅመው ከኛ ባለሀብቶች ጋር በቅንጅት ለመስራት የሚመጡትንም ማስተናገድ አለብን፡፡ በኛ መለስተኛም ይሁኑ ትልልቅ ተቋሞች በከፊል የተመረቱ ጥሬ እቃዎችን ተቀብለው እሴት ጨምረው ለመሸጥ የሚፈልጉትንም መሳብ አለብን፡፡ የአገራችንን ባለሀብት በነሱ ድጋፍ ለማጠናከር የሚያስችሉን ዋነኛ አማራጮች እነዚህ ናቸውና፡፡ የውጭ ባለሀብቶች በዚህ መልክ ወደአገራችን ከገቡ በኋላ ሁኔታውን ተገንዝበው ካፒታል በሰፊው ወደማስገባትም ሊሸጋገሩ ይችላሉ፡፡

በመሆኑም የውጭ ባለሀብቶች በሰፊው ማስገባት አለብን ስንል ራሳቸውን ችለው የሚያቋቁሟቸው ተቋሞች እንዲበራከቱ

መረባረብ አለብን ማለት ብቻ አይደለም፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በተለያዩ መልኮች ከአገራችን ባለሀብቶች ጋር በቅንጅት የሚሰሩበትና ኢንቬስት የሚያደርጉበትን ሁኔታም መፍጠር አለብን ማለት ነው፡፡ ይልቁንም የውጭውን ባለሀብት ጠንካራ ጎን አሟጠን ተጠቅመናል ልንል የምንችለው ይህን የቅንጅት አሰራር በሰፊው ተግባራዊ ማድረግ የተቻለ እንደሆነ ብቻ ነው፡፡

የግሉ ባለሀብት የኢንዱስትሪ ልማታችን ሞተር ይሁን ሲባል የአገር ውስጥ ባለሀብት ዋነኛው ሀይል የሚሆንበትን፣ የውጭውም ባለሀብት በአገር ውስጥ ባለሀብቱ ላይ በተደራቢነት በሰፊው ተሳታፊ የሚሆንበትን፣ በሁለቱም ድምር አቅም የአገራችን የኢንዱስትሪ ልማት የሚፋጠንበትን ሁኔታ መፍጠር ማለት ነው፡፡ ከሁለቱ አንዱ ብቻውን የምንፈልገውን ፈጣን እድገት ሊያረጋግጥ ስለማይችል የሁለቱንም አቅም አጣምረን መጠቀም አለብን ማለት ነው፡፡ የሁለቱንም አቅም አጣምረን በምንጠቀምበት ጊዜ ግን ሁለቱም እኩል ሚና ሊኖራቸው እንደማይችልና እንደማይገባም ተገንዝበን የአገር ውስጥ ባለሃብቱ ዋነኛው፣ የውጭው ደግሞ የማይተካ ሚና ቢኖረውም ተደራቢ ሀይል፣ አጠናካሪ ሀይል እንደሆነ ተገንዝበን መሆን አለበት፡፡ የሁለቱንም ሀይል አጣምረን መጠቀም አለብን ስንል በተጨማሪ ሁለቱ በየቅላቸው የሚያበረክቱት አስተዋፅኦ እንዳለ ሆኖ ሁለቱ በጣምራና በቅንጅት የሚሰሩበትን ሁኔታም ማመቻቸት አለብን፡፡ በመሆኑም የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን አንድ መነሻ መርሆ የአገር ውስጡንና የውጭውን ባለሀብት የመጀመሪያውን በዋና ሀይልነት፣ ሁለተኛውን ተኪ በሌለው ተደራቢ ሀይልነት፣ በየግላቸውና በጣምራ ለኢንዱስትሪ ልማታችን የሚሰለፉበትን የቅንጅት አቅጣጫ መከተል ይሆናል፡፡

ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን የሁሉንም ሀይሎች ጠንካራ ጎን አሟጦ የመጠቀም አቅጣጫን እንደ አንድ መሰረታዊ መነሻ እንወስዳለን ማለት ነው፡፡

6. መንግስት ጠንካራ የአመራር ሚና የሚጫወትበትን አቅጣጫ መከተል፣

የምንገነባው የኢኮኖሚ ስርአት የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ስርአት በመሆኑ የኢንዱስትሪ ተቋሞችን በማቋቋም የኢንዱስትሪ እድገታችን ሞተር መሆን ያለበት የግል ባለሀብት እንደሆነ ምንም የሚያጠራጥር ነገር የለውም፡፡ በኢንዱስትሪ ልማት ሂደት የግሉ ባለሀብት ሚና እየጨመረ እንደሚሄድም በዚህ ሂደት ያለፉ አገሮች ልምድ ያረጋገጠው የማይታበል ሀቅ ነው፡፡ መንግስት የግል ባለሀብቶች በአጥጋቢ ሁኔታ ሊሰማሩ በሚችሉበት የስራ መስክ ተደርቦ መሰማራት አይገባውም፡፡ ይህ የሀብት ቀልጣፋ ድልድልን በማምታታት የኢንዱስትሪ ልማት እድገትን ከማጓተት አልፎ የሚያስገኘው ጥቅም የለም፡፡ እነዚህ መሰረታዊ ሀቆች እንደተጠበቁ ሆነው በአገራችን የምንፈልገውን ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ማረጋገጥ የሚቻለው መንግስት ብቃት ያለው አመራር ከሰጠ ብቻ እንደሆነም ሊሰመርበት ይገባል፡፡

በየትኛውም የገበያ ስርአት ቢሆን በገበያውና በግሉ ባለሀብት በአጥጋቢ ሁኔታ ሊሰሩ የማይችሉ ክፍተቶች መኖራቸው የተረጋገጠ ጉዳይ ነው፡፡ በገበያውና በባለሀብቱ በራሱ በአጥጋቢ ሁኔታ የሚሰሩ እጅግ በርካታ ጉዳዮች የመኖራቸውንና እነዚህ ጉዳዮች በልማቱ

ሂደት ይበልጥ እየጨመሩና እየተሻሻሉ የሚሄዱ የመሆናቸውን ያህል በገበያውና በባለሀብቱ በአጥጋቢ ሁኔታ የማይሰሩ ነገሮች መኖራቸው በፍፁም አይቀርም፡፡ እነዚህ በገበያው ላይ የሚታዩና በተለያዩ ምክንያቶች የሚከሰቱ ክፍተቶች በኢኮኖሚ ሳይንስ የገበያ ጉድለት (ማርኬት ፌይለር) ተብለው ይታወቃሉ፡፡

እንደነዚህ አይነቶቹ የገበያ ጉድለቶች በአንድ ወይም በሌላ መንገድ ካልተደፈኑ በስተቀር የኢኮኖሚውን እድገት ሊጎዱ፣ በሸማቹና በሌላውም ህብረተሰብ ላይ የተለያዩ ጉዳቶችን ሊያስከትሉ ይችላሉ፡፡ እነዚህን ክፍተቶች ለመሙላት ያለው አንዱ አማራጭ በጊዜያዊነትም ቢሆን መንግስት በገበያ ኢኮኖሚው ላይ ጣልቃ እንዲገባ ማድረግ ነው፡፡ የገበያ ጉድለቶቹ መጠንና ጥልቀት ከቦታ ቦታ ስለሚለያይ፣ መንግስታት ጣልቃ በመግባት ችግሩን ለመቅረፍ ያላቸው ፍላጎትና አቅም ከቦታ ቦታ ስለሚለያይ የመንግስት ጣልቃ ገብነት ከአገር አገር ይለያያል፡፡ መንግስት ጣልቃ የማይገባበት የገበያ ኢኮኖሚ ግን በየትኛውም አገር ቢሆን የለም፡፡

የገበያ ኢኮኖሚ በተሟላ አኳኋን እንዲሰራ ጠንካራና ቀልጣፋ መሰረተ ልማት ያስፈልገዋል፣ ገበያ ራሱ አንድ ማህበራዊ ተቋም እንደመሆኑ መጠን የገበያውን ስርአት ለማቆም የሚያስፈልጉ እጅግ ብዙና የተለያዩ ተቋሞች ያስፈልጉታል፡፡ በገበያው ተፈላጊ የሆኑ ሸቀጦችና አገልግሎቶችን በጠንካራ የውድድር መንፈስ የሚያቀርቡ ተቋሞችና ድርጅቶች መኖር ይኖርባቸዋል፡፡ እነዚህ ሁኔታዎች በበለፀጉት አገሮች ከሞላ ጎደል ተሟልተው ይገኛሉ፡፡ ስለሆነም በነዚህ አገሮች የሚኖረው የገበያ ጉድለት መጠኑና ጥልቀቱ ውሱን ነው፡፡

በዚህም ምክንያት የመንግስትን ሰፊ ጣልቃ ገብነት የሚጋብዝ ሁኔታ የለም፡፡ ባልበለፀጉት አገሮች ግን በበለፀጉት አገሮች በሚታየው ደረጃ የገበያ ስርአቱ በተሟላ አኳኋን ሊሰራ የሚችልበት ሁኔታ ተሟልቶ አይገኝም፡፡ ስለሆነም ባልበለፀጉት አገሮች የሚኖረው የገበያ ጉድለት በበለፀጉት አገሮች ውስጥም ከሚኖረው የበዛና ጥልቀት ያለው ነው፡፡ ስለሆነም የመንግስትን ሰፊ ጣልቃ ገብነት የሚጋብዝ ነባራዊ ሁኔታ አለ፡፡

ሁሉም የገበያ ኢኮኖሚዎች በገበያና በግሉ ባለሀብት የማይሸፈኑ ክፍተቶች ወይም የገበያ ጉድለቶች እንዳሏቸውና እነዚህ የገበያ ጉድለቶች ባልበለፀጉት አገሮች በመጠንም በጥልቀታቸውም በበለፀጉት አገሮች ከሚታዩት የላቁ መሆናቸውን ከሞላ ጎደል ሁሉም ኢኮኖሚስቶች የሚቀበሉት ነባራዊ ሀቅ ነው፡፡ በኢኮኖሚስቶች መካከል ሰፊ ልዩነት የሚታየው እነዚህን የገበያ ጉድለቶች ከመድፈን አኳያ የመንግስት ሚና ምን መሆን አለበት በሚለው ጉዳይ ላይ ነው፡፡

አንዳንድ የገበያ ጉድለቶች መንግስት ጣልቃ ልግባ ቢልም በአጥጋቢ ሁኔታ ሊቀረፉ የማይችሉ ናቸው፡፡ በመሆኑም መንግስት የገበያ ጉድለት ታየ በተባለበት ሁኔታ ሁሉ ጣልቃ መግባት እንደሌለበት ብዙዎቹ ኢኮኖሚስቶች ይስማሙበታል፡፡ የገበያ ጉድለትን ለመቅረፍ የሚደረግ ጣልቃ ገብነት በጥንቃቄ የተመረጠና የሚፈፀም ካልሆነ በስተቀር ሁሉም አይነት ጣልቃ ገብነት የገበያውን ጉድለት ሊቀርፍ እንደማይችልም ይታመናል፡፡ በመሆኑም መንግስት ጣልቃ የሚገባ ከሆነ የገበያ ጉድለቱን በጥንቃቄ በማጥናት፣ ይህንን ጉድለት ሊቀርፉ የሚችሉትን ሁሉንም አማራጮች በማጥናት የተሻለውን

በጥንቃቄ መርጦ ተግባራዊ በማድረግ መሆን እንዳለበት ሊሰመርበት ይገባል፡፡ መንግስት የገበያ ጉድለትን ለመቅረፍ ጣልቃ በሚገባበት ወቅት በሂደት ገበያውና የግል ባለሀብቱ ይህንን ጉድለት ለመድፈን ያላቸውን እድል የሚዘጋ መሆን እንደሌለበትም ብዙዎቹ ኢኮኖሚስቶች ይስማሙበታል፡፡ የመንግስት ጣልቃ ገብነት በአንድ በኩል የገበያውን ጉድለት ከአጭር ጊዜ አኳያ ለመቅረፍ የሚያስችል፣ በሌላ በኩል ደግሞ በሂደት ገበያውና የግል ባለሀብቱ ተጠናክረው ጉድለቱን የሚያስወግዱበት በር የሚከፍትና የሚያጠናክር፣ ሁለቱንም ባጣመረ ሁኔታ ለመስራት የሚያስችል ጣልቃ ገብነት መሆን አለበት፡፡

ከፍተኛ የገበያ ጉድለት በሚታዩባቸው ያልበለፀጉ አገሮች መንግስት በጥንቃቄ የተመረጡ የገበያ ጉድለቶችን በመድፈን ቀልጣፋ የሀብት ድልድልን አረጋግጦ ልማትን ለማፋጠንና የህብረተሰቡን ጥቅም በይበልጥ ለመጠበቅ የተመረጠ ጣልቃ ገብነት ሊኖረው እንደሚገባ በዚህ መስክ የተሳካ ስራ የሰሩ የበርካታ አገሮች በተለይም የምስራቅ ኤስያ አገሮች ልምድ ያረጋገጠውና የኢኮኖሚ ሳይንስም የሚጠቁመው ነው፡፡ ይሁንና መንግስት ጣልቃ መግባት ካለበት፣ ጣልቃ የሚገባባቸው የገበያ ጉድለቶች በጥንቃቄ የተመረጡ፣ ጉደለቶችን ለመቅረፍ የሚያስችል አማራጭ በጥንቃቄ የተመረጠ ባቸውና፣ የጣልቃ ገብነቱ ባህሪ የገበያ ጉድለቶቹን በጊዜያዊነት ከመቅረፍ ጎን ለጎን በተቻለ ፍጥነት የገበያ ጉድለቶቹ በገበያውና በግሉ ባለሀብት በራሱ በዘላቂነት የሚወገዱበትን ሁኔታ የሚያመቻች መሆን አለበት፡፡

ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን ባልበለፀጉ አገሮች ጣልቃ መግባት

የኢንዱስትሪ ልማትን በከፍተኛ ደረጃ ሊያፋጥን እንደሚችል የምስራቅ ኤስያ ልምድ የሚያረጋግጠውን ያህል ከዚህ የተለየና ያልተስተካከለ ጣልቃ ገብነት ደግሞ ልማትን ከማፋጠን ይልቅ ድህነትን ሊያባብስ እንደሚችል የብዙ አፍሪካ አገሮች ልምድ ያረጋግጣል፡፡ በሌላ አገላለፅ የመንግስት ጣልቃ ገብነት ተአምር የተባለለት የኢንዱስትሪ ልማትን ሲያረጋግጥ የመታየቱን ያህል በእንቅርት ላይ ጆሮ ደግፍ ሆኖም ታይቷል፡፡ ሁሉም መንግስታትና ሁሉም አይነት ጣልቃ ገብነቶች አንድ አይነት ውጤት ሊኖራቸው እንደማይችል ከዚሁ ማረጋገጥ ይቻላል፡፡ ከላይ በተዘረዘረው አኳኋን የማይፈፀም ጣልቃ ገብነት የገበያ ጉድለቶችን ከመቅረፍ ይልቅ የማወሳሰብና ሌሎች ችግሮችን የመፍጠር ባህሪ ይኖረዋል፡፡

የአፍሪካንና የምስራቅ ኤስያን ልምድ በማነፃፀር የሚደረስበት መደምደሚያ ችግሩ በተመረጠው ጣልቃ ገብነት ላይ ብቻ እንዳልሆነ ነው፡፡ ልዩነቱ ከመንግስታቱ አቅምና ባህሪ ጋርም እንደሚያያዝ ነው፡፡ የገበያ ጉድለትን ለመቅረፍ የሚደረግ የመንግስት ጣልቃ ገብነት ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችል በጥንቃቄ የተመረጠ ስልትና ፖሊሲ ብቻ ሳይሆን ስልትና ፖሊሲውን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ጠንካራ የማስፈፀም አቅም ይጠይቃል፡፡ እንደጣልቃ ገብነቱ ሁኔታ ቀላል ያልሆነ የገንዘብ አቅምም ሊጠይቅ ይችላል፡፡ መንግስታት እንደዚህ አይነቱን የማስፈፀም አቅም ሳይገነቡና የገንዘብ አቅሙም ሳይኖራቸው በሰፊው ጣልቃ የገቡ እንደሆነ ነገሩን ሁሉ አወሳስበውና አበላሽተው ችግር እንደሚፈጥሩ እሙን ነው፡፡ በመሆኑም የገበያ ጉድለትን ለመቅረፍ የሚቀረፅ ፖሊሲና ስልት ከመንግስት የማስፈፀም አቅምና የገንዘብ አቅም ጋር የሚጣጣም እንዲሆን መደረግ

አለበት። በብዙዎቹ የአፍሪካ አገሮች ሲካሄድ የነበረው የመንግስት ጣልቃ ገብነት ከዚሁ ጋር የተጣጣመ አልነበረም።

መንግስት በኢኮኖሚው ውስጥ በሰፊው ጣልቃ በሚገባበት ወቅት የመንግስት ባለስልጣኖች በሙስና የሚዘፈቁበት እድል ይጨምራል። በርግጥ የመንግስት ጣልቃ ገብነት ዝቅተኛ በሆነበት አካባቢ ሁሉ ሙስና የለም ማለት አይደለም። መንግስት በኢኮኖሚው ውስጥ ጣልቃ መግባት የለበትም በሚል መርህ እየተንቀሳቀሱ የሚዘገንን ሙስና ያለባቸው አገሮች ሞልተዋል። ይሁንና ሰፊ የመንግስት ጣልቃ ገብነት የሙስናን እድል ሊያሰፋው እንደሚችል የማይታበል ሀቅ ነው። ሙስናው በመንግስት ብቻ ሳይታጠር ከመንግስት ውጪ ያለ በሌብነት ለመክበር የሚፈልገውን ሀይልም በማካተት በኢኮኖሚ ውስጥ ጥገኝነትና ኪራይ ሰብሳቢነት የበላይነት ሊያገኝ የሚችልበትን ሁኔታ ሊፈጥር ይችላል። የመንግስት ሚና የገበያ ኢኮኖሚው ከሚጠይቀውና ሊሸከመው ከሚችለው በላይ ሄዶ የልማታዊ ባለሀብቱን ተገቢ ሚና ሊያቀጭጨው ይችላል። ይህ ቀልጣፋ የሀብት ድልድል እንዳይኖር በማድረግ ልማትን ሊያጓትት ይችላል። ይህ አደጋ በብዙዎቹ የአፍሪካ አገሮች በተደጋጋሚና በከፋ መልኩ የታየና ክፍለ አህጉሪቱ በድህነት አረንቋ እንድትሰጥም ካደረጉ ዋነኛ ምክንያቶች አንዱ ነው።

ይሁንና ሁሉም መንግስታት ከላይ የተጠቀሰውን አደጋ እንደማያስከትሉ የምስራቅ ኤስያ አገሮች ልምድ በተጨባጭ ያረጋገጠው ነው። የግሉ ባለሀብትን፣ ልማታዊ የሆነውን የግል ባለሀብት የማሳደግና ተገቢ ሚናውን እንዲጫወት ለማድረግ፤ በዚሁ

ሂደት የአገራቸውን የኢንዱስትሪ ልማት በከፍተኛ ፍጥነት ለማሳደግ ቆርጠው የተነሱና፣ ለዚህ እንቅፋት የሚሆነውን ነገር በሙሉ ለመቋቋም ብቃት ያላቸው መንግስታት ጥገኝነትን አክስመው፣ የገበያ ጉድለቶችን እየቀረፉ ቀልጣፋ የሀብት ድልድል በማረጋገጥ እጅግ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ለማምጣት ችለዋል። እንደፈረንጆቹ አቆጣጠር በ1960ዎቹ በልማት ከሱዳን በታች የነበረችው ኮርያ በአሁኑ ወቅት በኢንዱስትሪ ከበለፀጉት አገሮች ጋር የተቀላቀለችው በዚሁ ሂደት ነው። እንደ ፈረንጆቹ አቆጣጠር በ1950ዎቹ በልማት ከጋና በታች የነበረችው ታይዋን አሁን ያለችበት እጅግ ከፍተኛ የልማት ደረጃ ላይ መድረስ የቻለችው በዚሁ ሂደት ነው። ሌሎቹም የተሳካ የኢንዱስትሪ ልማት ስራ የሰሩት የምስራቅ አውሮ- አገሮች በተመሳሳይ ሂደት ያለፉ ናቸው።

ልማታዊ ባለሀብትን ለማጠናከር በነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ስርአት ማእቀፍ ውስጥ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማትን የማረጋገጥ አላማ ከምንም ነገር በላይ ነው ብለው ቆርጠው ለልማት የተነሱ ጥገኛ ባለሀብቱንና ጥገኝነትን ለማክሰም ፍላጎቱና ፖለቲካዊ ብቃቱ ያላቸው መንግስታት በተመረጠ አኳኋን የገበያ ጉድለትን ለመቅረፍ በመረባረብ እጅግ የተሳካ የኢንዱስትሪ ልማት ስራ እንደሰሩ የምስራቅ ኤስያ አገሮች ልምድ በማያሻማ አኳኋን አረጋግጦታል። እንደዚህ አይነት ጠንካራ እምነትና ፖለቲካዊ ብቃት ያላቸው መንግስታት በተለምዶ ልማታዊ መንግስታት (ዴቨሎፕመንታል ስቴትስ) ተብለው ይጠራሉ። ልማታዊ መንግስታት ባሉበት የገበያ ጉድለትን በአግባቡ የሚቀርፍ በጥንቃቄ የተመረጠ ጣልቃ ገብነት ልማትን በከፍተኛ ደረጃ ያቀላጥፋል፣ ልማታዊ መንግስታት በሌሉበት ሁኔታ የሚካሄድ ሰፊ የመንግስት

ጣልቃ ገብነት ደግሞ ልማትን ከማረጋገጥ ይልቅ ጥገኝነትን አንግሶ ድህነትን ያባብሳል፡፡

አገራችን በልማት እጅግ ወደኋላ የቀረችና የገበያ ኢኮኖሚ ስርአቱ አዲስና ያልተጠናከረ በመሆኑ እጅግ ሰፊ የገበያ ጉድለት የሚታይባት አገር ነች፡፡ ሁሉንም የገበያ ጉድለቶች ሳይሆን በመንግስት ጣልቃ ገብነት ሊቀረፉ የሚችሉትን በጥንቃቄ በመምረጥና ጉድለቶቹን ለመፍታት የሚያስችሉ የተመረጡ ፖሊሲዎችና ስልቶችን በመንደፍ ጣልቃ መግባትን የሚጋብዝ ነባራዊ ሁኔታ አለ፡፡ ከእነዚህ ውስጥ የመንግስትን የማስፈፀም አቅምና የገንዘብ አቅም ባገናዘበ አኳኋን ቅደም ተከተል አውጥቶ ጣልቃ በመግባት የገበያ ጉድለቶችን መቅረፍ የሚጋብዝ ነባራዊ ሁኔታ አለ፡፡ የሚካሄደው ጣልቃ ገብነት ከአጭር ጊዜ አኳያ የገበያ ጉድለቶችን የሚቀርፍ፣ ከረጅም ጊዜ አኳያ ገበያው ራሱና የግሉ ባለሀብት ጉድለቱን የሚያስወግዱበትን ሁኔታ የሚፈጥር እንዲሆን በማድረግ ቀልጣፋ የሀብት ድልድልን አረጋግጦ ልማትን በከፍተኛ ደረጃ የሚያፋጥን የመንግስት ጣልቃ ገብነት የሚጋብዝ ነባራዊ ሁኔታ አለ፡፡

ከላይ የተጠቀሰውን አይነት ጣልቃ ገብነት የሚጋብዝ ነባራዊ ሁኔታ መኖሩ ብቻ የመንግስት ጣልቃ ገብነት እንደሚፈለገው ፈጣን እድገትን እንደማያረጋግጥ ከራሳችንና ከሌሎች የአፍሪካ አገሮች ልምድ የተገነዘብነው ነገር ነው፡፡ ጣልቃ ገብነቱን ከሚጋብዝ ነባራዊ ሁኔታ በተጨማሪ ልማትን የሚያፋጥን ባህሪ ያለው መንግስትም ያስፈልጋል፡፡ በአገራችን ፈጣን እድገት ማረጋገጥ ማለት የህዝቡን ኑሮ የማሻሻል ጉዳይ ብቻ ሳይሆን የህዝቡንና የአገሪቱን ህልውና የማረጋገጥ ጉዳይ

ጭምር መሆኑን ተገንዝቦ ከሁሉም በፊትና ከሁሉም በላይ ልማት ብሎ የተነሳ ህዝብና መንግስት አለ፡፡ ይህን የመሰለው ልማት፣ የሚሳካው በተለይም በኢንዱስትሪው መስክ ልማታዊው ባለሀብት የልማቱ ሞተር ሆኖ ሲሰለፍ መሆኑን በማያሻማ አኳኋን የተገነዘበና ይህን ሀይል ሚናውን ይጫወት ዘንድ ባለው አቅም ሁሉ ለመደገፍ ቆርጦ የተነሳ መንግስት አለ፡፡ ጥገኝነትን ለማክሰምና ልማታዊ ባለሀብትን ለመደገፍ ፖለቲካዊ ባህሪው የሚፈቅድለት መንግስት አለ፡፡ በአገራችን በአሁኑ ወቅት የልማታዊ መንግስታት ባህሪ ያለው መንግስት አለ፡፡ በመሆኑም ከላይ በተገለፀው አኳኋን ጣልቃ ለመግባት የሚጋብዝ ነባራዊ ሁኔታ ብቻ ሳይሆን በዚሁ አማካኝነት ልማትን ለማፋጠን ይቻል ዘንድ መሟላት የሚገባው ፖለቲካዊ ሁኔታም ተሟልቷል ማለት ይቻላል፡፡ በመሆኑም መንግስት በጥንቃቄ በተመረጠ አኳኋን በኢኮኖሚው ውስጥ ጣልቃ በመግባት፣ የገበያ ጉድለቶችን ቀርፎ ልማትን ያፋጥን ዘንድ ብቃት ያለው የአመራር ሚና መጫወት ይገባዋል፣ ይችላልም፡፡ መንግስት በልማቱ ሂደት ብቃት ያለው አመራር እንዲጫወት ማድረግ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጂያችን አንድ መሰረታዊ መነሻ መርሆ የሚሆንበት አንዱ ምክንያትም ይኸው ነው፡፡

በአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ ከልማታዊው ባለሀብት ይልቅ ለጥገኛው እጅግ የተመቻቸ ሁኔታ እንዳለ ይታወቃል፡፡ የአገራችን ነባራዊ ሁኔታው ከጥገኛው ይልቅ ለልማታዊ ባለሀብቱ የተመቸ እንዲሆን አድርጎ ካልተቃኘ በስተቀር ይህ ነው ሊባል የሚችል የኢንዱስትሪ ልማት እንደማይኖር የተረጋገጠ ጉዳይ ነው፡፡ ሁኔታዎቹ ጥገኝነትን የሚያከስሙ፣ ለልማታዊው ባለሀብት የተመቻቹ እንዲሆኑ

ከማድረግ አኳያ የግሉ ባለሀብት የበኩሉን አስተዋፅኦ ማድረግ እንደሚችልና እንደሚገባውም ግልፅ ነው:: ይሁንና ነባራዊ ሁኔታው የጥገኝነትን አረንቋ የሚያደርቅ፣ ልማታዊ ባለሀብቱን የሚደግፍና የሚያጠናክር እንዲሆን ከማድረግ አኳያ የላቀ ሚና የሚጫወተው መንግስት ነው:: የመሰረተ ልማት አገልግሎቶችን በማስፋፋትና በማሻሻል፣ የሰው ሀይላችንን በማሰልጠን ለልማታዊው ባለሀብት የተመቻቸ ሁኔታ በመፍጠር ረገድ መሪ ሚና መጫወት ያለበት መንግስት ነው:: ቀልጣፋና ከሙስና የፀዳ የመንግስት አስተዳደርን በመፍጠር፣ ቀልጣፋና ፍትሀዊ የፍትህ አስተዳደር ስርአትን በመገንባት በመላው አገሪቱ አስተማማኝ ሰላምና መረጋጋት በመፍጠር የጥገኝነት አረንቋን እያደረቀ ልማታዊ ባለሀብቱን ማጠናከር ያለበት መንግስት ነው:: በመንግስት አሰራርና በኢኮኖሚው በአጠቃላይ ግልፅነትንና ተጠያቂነትን የሚያሰፍኑ አሰራሮች ተግባራዊ በማድረግ ጥገኝነትን እያከሰመ ልማታዊ ባለሀብቱን ማጎልበት ያለበት መንግስት ነው:: የኢንዱስትሪ ልማትን የሚያቀላጥፉ ፖሊሲዎችና ስትራተጅዎች መንደፍና በዚሁ ዙሪያ አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ የሚችሉትን ሀይሎች ለማሰለፍ የአመራር ሚናውን መጫወት ያለበት መንግስት ነው:: ወዘተ…:: መንግስት የአመራር ሚና የሚጫወትበት የኢንዱስትሪ ልማት አቅጣጫ መከተል አለብን የምንለው የጥገኝነትን አረንቋ አድርቆ፣ የኢንዱስትሪ ልማታችን ሞተር የሆነውን ልማታዊ ባለሀብት የማጎልበቱ ስራ መንግስት የመሪነት ሚናውን በብቃት በሚጫወትበት ሁኔታ ብቻ የሚፈፀም በመሆኑ ነው::

በማጠቃለል የኢንዱስትሪ ልማት ስራው አንቀሳቃሽ ሞተር ልማታዊው የግል ባለሀብት መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ፣ በዚህም

ምክንያት መንግስት ይኸው ባለሀብት ሚናውን እንዲጫወት ባለው አቅም ሁሉ ከመደገፍ አልፎ በዚሁ ክፍልና በገበያው በብቃት ሊሰሩ በሚችሉት ጉዳዮች ላይ ተደራቢ ሆኖ ጣልቃ መግባት እንደሌለበት ተሰምሮበት እያለ፣ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን አንድ መነሻ መርሆ መንግስት የአመራር ሚና እንዲጫወት ማድረግ መሆን አለበት:: ይህም የሚሆንበት አንዱ ምክንያት መንግስት የአመራር ሚናውን በማይጫወትበት ሁኔታ የአገራችን ነባራዊ ሁኔታ ከጥገኛው ባለሀብት ይልቅ ለልማታዊ ባለሀብት የተመቸ እንዲሆን ማድረግ ስለማይቻልና ይህ ካልተደረገ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ብሎ ነገር በፍፁም የማይታሰብ ስለሆነ ነው::

መንግስት የአመራር ሚና የሚጫወትበትን አቅጣጫ መከተል አለብን የምንልበት ሁለተኛው ምክንያት በአገራችን ሰፊ የገበያ ጉድለት ስላለ፣ ከላይ በተዘረዘረው አኳኋን ጣልቃ በመግባት ቀልጣፋ የሀብት ድልድልን ለማረጋገጥ ብሎም የኢንዱስትሪ ልማትን በከፍተኛ ደረጃ ለማፋጠን የሚቻልበት ነባራዊ ሁኔታ ስላለ፣ ይህንኑ እድል በመጠቀም ልማትን ለማፋጠን የሚያስችል ፅኑ እምነትና ፖለቲካዊ ባህሪ ያለው ልማታዊ መንግስት ሊኖርና ሊጠናከር የሚችልበት ሁኔታ ስላለ ነው::

በመሆኑም መንግስት በአገራችን የሚታዩትን የገበያ ጉድለቶች በጥንቃቄ አጥንቶ ከነዚህ ውስጥ በመንግስት ጣልቃ ገብነት ሊፈቱ የሚችሉትን ለይቶ፣ በመንግስት ጣልቃ ገብነት ሊቀረፉ ከሚችሉት ውስጥ ከማስፈፀም አቅሙና ከገንዘብ አቅሙ ጋር በተጣጣመ ሁኔታ በቅደም ተከተል ለይቶ በማስቀመጥ፣ እነዚህን የገበያ ጉድለቶች

ለመቅረፍ የሚያስችሉ ስልቶችን የተሳካ የኢንዱስትሪ ልማት ካከናወኑ አገሮች ልምድ በመማርና በአሁኑ ወቅት በአለም አቀፍ ደረጃ በአገራችን ከሚታየው ልዩ ሁኔታ ጋር አጣጥሞ በመቅረፅ፣ ጣልቃ ገብነቱ ዘለቄታዊ ሳይሆን ከአጭር ጊዜ አኳያ የገበያ ጉድለቱን የሚቀርፍ፣ ከረጅም ጊዜ አኳያ ደግሞ ገበያውና የግል ባለሀብቱ ራሳቸው ጉድለቱን አስወግደው የመንግስት ጣልቃ ገብነት በጉዳዩ ላይ አላስፈላጊ እንዲሆን የሚያደርግ አቅጣጫን የተከተለ እንዲሆን በማድረግ፣ የጥገኝነት አረንቋን እያደረቀ የልማታዊ ባለሀብቱን አቅም የሚያጎለብት፣ የገበያ ጉድለት መቅረፍንና፣ ጥገኝነትን አክስሞ ልማታዊ ባለሀብቱን የማጎልበትን ስራ አቀናጅቶ ለመፈፀም በሚያስችል አኳኋን ጣልቃ የሚገባበትን አቅጣጫ መከተል አለብን፡፡ ከላይ የተዘረዘሩትን ስራዎች በተቀመጠው አኳኋን በመፈፀም መንግስት የአመራር ሚናውን በብቃት የሚፈፅምበት የኢንዱስትሪ ልማት ስትራቴጅ መቀየስ አለብን፡፡

7. መላው ህብረተሰብ ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራ የሚሰለፍበትን አቅጣጫ መከተል፣

ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ካረጋገጡት አገሮች ልምድ እንደምንማረው፣ መንግስት ወይም የግል ባለሀብቶች ብቻቸውን የሚፈለገውን ልማት ሊያረጋግጡ አይችሉም፡፡ በነዚህ አገሮች ተአምር ነው የተባለለት ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት የተረጋገጠው መንግስት፣ የግል ባለሀብቶች፣ ህዝቡ በቅንጅት በመረባረባቸው ነው፡፡ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት የማረጋገጥ አላማ የሁሉም ዜጋ የጋራ አላማ ሆኖ ሁሉም በጋራና በቅንጅት የተረባረቡበት ሁኔታ ስለነበረ እነዚህ

አገሮች በአንድ ኩባንያ ወይ ኮርፖሬሽን ተምሳሌት የሚታዩበት ሁኔታ ተፈጥሯል፡፡ ከዚህ በመነሳት ይህንኑ ገፅታ ለማጉላት አገሮቹን በኮርፖሬሽን ስም ይሰይሟቸዋል፡፡ ኮርያ ኮርፖሬትድ፣ ማሌዥያ ኮርፖሬትድ ወዘተ እየተባሉ እስከመጠራት የደረሱት የኢንዱስትሪ ልማትን በተናጠል ጥረት ሳይሆን በሁሉም ዜጋና መንግስት የጋራና የተቀናጀ ጥረት ስለፈፀሙትና ይህንን ለማድረግ የሚያስችል አቅጣጫ ስለተከተሉም ነው፡፡ ይህን የመሰለ የተቀናጀ ስራ ሳይሰሩ በነፃ ገበያ ኢኮኖሚያዊ ስርአት ማእቀፍ ውስጥ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ያረጋገጡ አገሮች የሌሉ መሆኑ ይህ አቅጣጫ ምን ያህል መሰረታዊ እንደሆነ ያመለክታል፡፡

መላው ህብረተሰብ ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራ ይሰለፍ ስለተባለ ብቻ የጋራና የተቀናጀ ጥረትን ማረጋገጥ አይቻልም፡፡ አንደኛው ወገን ተጠቃሚ ሌላው የበይ ተመልካች በሆነበት ሁኔታ ቀጣይነት ያለው የጋራ ጥረት ሊኖር አይችልም፡፡ ሁሉም በየደረጃው ከሚገኘው ልማት ተጠቃሚ መሆን አለበት፡፡ ሁሉም በየደረጃው ተጠቃሚ መሆኑን ሲያረጋግጥ በዚሁ የጋራ ጥቅም ዙሪያ እንደ አንድ ሰው ሆኖ መረባረብ ይችላል፡፡ በመሆኑም መላው ህብረተሰብ ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራ እንዲሰለፍ በማድረግ የምንመኘውን ልማት ለማረጋገጥ መላው ህብረተሰብ እንደየሁኔታውና በየደረጃው ከልማቱ ማግኘት የሚገባውን ጥቅም ሊያስገኝለት የሚችል የልማት አቅጣጫ መቀየስ ያስፈልጋል፡፡

ሁሉም በየደረጃው ተጠቃሚ የሚሆንበትን የልማት አቅጣጫ መቀየስ የኢንዱስትሪ ልማትን የሚያረጋግጥ አገራዊ ርብርብ

ለማድረግ መሰረታዊ ተፈላጊነት ያለው ቢሆንም ይህ ብቻውን የሚፈለገውን የጋራ ርብርብ ሊፈጥር አይችልም፡፡ ሁሉም በየደረጃው ተጠቃሚ የሚሆንበትና ፈጣን ልማትን የሚያረጋግጥ የተስተካከለ ራእይ መንደፍና በዚህ ዙሪያ መላው ህብረተሰብ የአመለካከት አንድነት መፍጠር መቻል አለበት፡፡ እንደዚህ አይነቱ የተስተካከለ ራእይ ተይዞ እጅግ የሚበዛው ህዝብ አውቆትና አምኖበት ለተግባራዊነቱ በሙሉ ልብ በማይንቀሳቀስበት፣ በአንፃሩ አንዱ ወገን የሌላውን ጥረት ለማኮላሸትና ጠልፎ ለመጣል በሚራወጥበት፣ ወደምንፈልገው ግብ እንዴትና በየት በኩል መድረስ እንደምንችል የጋራ እምነትና አመለካከት ባልተያዘበት ሁኔታ መላው ህብረተሰብ ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራ እንዲረባረብና ልማቱ እንዲሳካ ማድረግ አይቻልም፡፡

ሁሉም በየደረጃው ተጠቃሚ የሚሆንበት፣ ፈጣን ልማትን ለማረጋገጥ የሚያስችል የተስተካከለ አቅጣጫ ተቀምጦ በዚህ ዙሪያ አገራዊ የጋራ እምነትና አመለካከት መፍጠሩ በፍፁም የማይታለፍ ጉዳይ ቢሆንም ይህ ብቻውን በቂ አይደለም፡፡ በጋራ በሚደረገው የልማት ርብርብ ሁሉም ክፍሎች አንድ አይነት ሚና ሊኖራቸው አይችልም፡፡ ከዚህም ባሻገር ሁሉም ወገኖች ሚናቸውን ለመፈፀም እኩል አቅም ሊኖራቸው አይችልም፡፡ የጋራ ርብርቡ እንዲሳካ ከተፈለገ በልማት ስራው ላይ ተሳታፊ የሚሆነው የእያንዳንዱ ተዋናይ ድርሻና ሚና ምን እንደሆነ በግልፅ ተለይቶ መቀመጥ አለበት፡፡ ሁሉም ድርሻውን ለመወጣት የሚያስችለው ብቃት ለማረጋገጥ በየፊናው መራወጥ አለበት፡፡ የእያንዳንዱ ተዋናይ ድርሻ በተለየበት ሁኔታ ውስጥ እያንዳንዱ ተዋናይ ድርሻውን ለመወጣት በየፊናው ከሚያደርገው ርብርብ ጎን ለጎንና ከዚሁ ጋር በተቀናጀ አኳኋን አንዱ

የሌላውን ደካማ ጎን ለመቅረፍና ጠንካራ ጎኑን አሟጦ ለመጠቀም መደጋገፍና ተቀናጅቶ መስራት መቻል አለበት፡፡

(ሀ) የመንግስትና የግል ባለሀብት ቅንጅት፡-

የኢንዱስትሪ ልማት እንቅስቃሴያችን የተሳካ ሊሆን የሚችለው ልማታዊው ባለሀብት የኢንዱስትሪ ልማት ሞተር ሆኖ ሲያንቀሳቅሰውና መንግስት ብቃት ያለው አመራር ሲሰጥ እንደሆነ በተደጋጋሚ የተገለፀ ጉዳይ ነው፡፡ ይህ አገላለፅ የሁለት ቁልፍ ተዋናዮችን ሚና በትክክል ለይቶ የሚያስቀምጥ ነው፡፡ መንግስት መሪ መሆን እንዳለበትና መሪ መሆን አለበት ሲባል ምን ማለት እንደሆነ ተለይቶ ተቀምጧል፡፡ ልማታዊው ባለሀብት ሞተር መሆን እንዳለበትና ይህ ምን ማለት እንደሆነ ተለይቶ ተቀምጧል፡፡ ለኢንዱስትሪ ልማታችን መሳካት ወሳኝ የሆነውን አገራዊ የጋራ ርብርብ እውን ለማድረግ እነዚህ ሁለት ቁልፍ ተዋንያን ድርሻቸውን በየፊናቸውና በቅንጅት መፈፀም መቻል አለባቸው፡፡

መንግስት የአመራር ሚናውን መጫወት ያለበት፣ በኢኮኖሚያችን የሚታዩ የገበያ ጉድለቶችን በተጠናና በጥንቃቄ በተመረጠ አኳኋን በመቅረፍ ቀልጣፋ የሀብት ድልድል ተፈጥሮ ልማታችን እንዲፋጠን ለማድረግና ነባራዊ ሁኔታው ለጥገኛው እጅግ የተመቸ መሆኑ ቀርቶ የጥገኝነት አረንቋ ደርቆ ልማታዊው ባለሀብት የሚጠናከርበትን ሁኔታ ለመፍጠር እንደሆነ በተደጋጋሚ ተገልጿል፡፡ መንግስት ይህንኑ ስራ በብቃት ለመፈፀም ከዚሁ ጋር አብሮ መሄድ ያለበት፣ የማስፈፀም አቅም፣ ጠንካራ እምነትና፣ ፖለቲካዊ ባህሪ

ሊኖረው ይገባል፡፡ የጋራ ርብርብን ለመፍጠር የተስተካከለ ራእይ መያዝና በዚህ ዙሪያ አገራዊ የጋራ አመለካከትና እምነት መፍጠርም ያስፈልጋል፡፡ ራእዩን በመቅረፅና የጋራ እምነትንና አመለካከትን በመፍጠር ረገድም መንግስት የአመራር ሚና መጫወት ይኖርበታል፡፡

ከላይ የተቀመጠውን ጠንካራ እምነትና ፖለቲካዊ ባህሪ ከማረጋገጥ አኳያ መሟላት ያለባቸው በርካታ ነገሮች አሉ፡፡ በቅድሚያ መሟላት ከሚገባቸው ወሳኝ ፖለቲካዊ ጉዳዮች አንዱ መንግስት ከግል ባለሀብቶች ነፃ የመሆኑ ጉዳይ ነው፡፡ አንድ መንግስት ህልውናው በግል ባለሀብቶች ላይ የተንጠለጠለ ከሆነ ከላይ የተቀመጠውን ሚና ሊጫወት አይችልም፡፡ በምርጫ አሸናፊ ለመሆን ሰፊ ገንዘብ የሚጠይቀው ከሆነና ይህንኑ ገንዘብ ከባለሀብቶች የሚያሰባስበው ከሆነ ከግል ባለሀብቱ ነፃ የሆነ መንግስት ሊሆን አይችልም፡፡ በምርጫ ለማሸነፍና በስልጣን ለመቆየት እስከፈለገ ድረስና ለዚሁም የግል ባለሀብቱን ገንዘብ እስከተጠቀመ ድረስ የግል ባለሀብቱ መንግስትን መቆጣጠሩ አይቀርም፡፡ የግል ባለሀብቶቹ ፖለቲካዊ ድጋፍ ለህልውናው ወሳኝ ሚና የሚጫወት ከሆነም በተመሳሳይ መልኩ መንግስት ከግል ባለሀብቱ ነፃ ሊሆን አይችልም፡፡

መንግስት ከላይ የተጠቀሰውን የአመራር ሚና መጫወት የሚችለው ጥገኛውን ባለሀብት ማክሰም ከቻለና ጥገኝነት የሚፈለፈልበትና የሚፋፋበትን አረንቋ ያደረቀ እንደሆነ ነው፡፡ በአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ በግል ባለሀብቱ ውስጥ ጥገኝነት የበላይነት የያዘበት ሁኔታ ስላለ ይህንን ተግባር የሚፈፅም መንግስት ህልውናው በግሉ ባለሀብት ላይ ያልተንጠለጠለ መንግስት ብቻ ነው፡፡ ጥገኝነት

በግል ባለሀብቱ ውስጥ የበላይነት ባገኘበት አገር፣ ህልውናው በግሉ ባለሀብት የፖለቲካ ድጋፍና ገንዘብ ላይ የተንጠለጠለ መንግስት የህልውናው መሰረት የሆነውን ጥገኛ ባለሀብት የሚያከስም ጠንካራና ዘላቂነት ያለው እርምጃ ሊወስድ አይችልም፡፡ እንደዚህ አይነቱን ጠንካራ ርምጃ በመውሰድ ከላይ የተቀመጠውን የአመራር ሚና በብቃት ለመፈፀም የሚችለው ህልውናውን ለማስጠበቅ የግሉ ባለሀብት ፖለቲካዊም ሆነ የገንዘብ ድጋፍ የማያስፈልገው፣ ከግሉ ባለሀብት ነፃ የሆነ መንግስት ብቻ ነው፡፡

ልማታዊ ባለሀብቱም ቢሆን ከአጠቃላይ ልማቱ ጥቅሞች ይልቅ የግሉን ጥቅም ከማስቀደም ነፃ አይደለም፡፡ በተለይም ጥገኝነት በግል ባለሀብቱ ውስጥ የበላይነት በያዘበት በአገራችን ሁኔታ ይህ አዝማሚያ በተወሰነ ደረጃም ቢሆን ልማታዊ ባለሀብቱን መልከፉ የማይቀር ነው፡፡ ከዚያም ባሻገር ባለሀብቶች የራሳቸውን ትርፍ ለመጨመር በሚያደርጉት ርብርብ አልፎ አልፎ ትርፋቸውን የሚጨምርና አጠቃላይ ልማቱን ግን የሚጎዳ ነገር ከማድረግ ፍፁም ነፃ አይደሉም፡፡ ብቃት ያለው አመራር ለመስጠት የሚችል መንግስት በግል ባለሀብቱ ዘንድ የሚታዩትን እነዚህን አዝማሚያዎች ተቋቁሞ የልማታዊ ባለሃብቶችን ዘለቄታዊ ጥቅም ጨምሮ ለሁሉም ወገኖች ዘለቄታዊ ጥቅም በፅናት መቆም መቻል አለበት፡፡ ስለሆነም ህልውናው በባለሀብቱ ላይ ያልተንጠለጠለና ከባለሀብቱ ፖለቲካዊ ነፃነት ያለው መሆን አለበት፡፡ እንደዚህ አይነቱ ፖለቲካዊ ነፃነትና ባህሪ ያለው መንግስት በሌለበት ሁኔታ ብቃት ያለው አመራር ሊሰጥ የሚችል ልማታዊ መንግስት ሊፈጠርና ሊጠናከር አይችልም፡፡

በአገራችን በስልጣን ላይ ያለው መንግስት ፖለቲካዊ ህልውናው የተመሰረተው በመሰረቱ በአርሶ አደሩ ድጋፍ ላይ ነው፡፡ ከአገራችን መራጭ ህዝብ ወስጥ 85% የሚሆነው አርሶ አደር በሆነበት ሁኔታ የዚሁን ክፍል ድምፅና ድጋፍ ያገኘ ወገን በምርጫ አሸናፊ እንደሚሆን ምንም ጥርጥር የለውም፡፡ የዚህን ክፍል ድጋፍ ለማግኘት በምርጫ ጊዜ ለውድድር የሚወጣ ገንዘብም ሆነ የግል ባለሀብቱ ፖለቲካዊ ድጋፍ ፋይዳ ያለው ሚና አይጫወትም፡፡ የአርሶ አደሩን ድጋፍ ማግኘት የሚቻለው ጥቅሙን የሚያስጠብቁ ፖለሲዎችን በመንደፍና በገጠር አካባቢ ቀጣይ ህዝብን የማሳመን ስራ በመስራት ነው፡፡ በስልጣን ላይ ያለው መንግስት ይህን ይገነዘባል፡፡ የአርሶ አደሩን ድጋፍ ካገኘ በስልጣን ላይ የመቆየት ዋስትና እንዳለውና ይህን ለማድረግ የግል ባለሀብት ፖለቲካዊም ሆነ የገንዘብ ድጋፍ ፋይዳ ያለው ሚና እንደማይጫወት ይገነዘባል፡፡ በመሆኑም ከግሉ ባለሀብት የተሟላ ፖለቲካዊ ነፃነት ያለው መንግስት ነው ማለት ይቻላል፡፡ ጥገኝነትን ለማክሰምና የልማታዊው ባለሀብት ዘለቄታዊ ጥቅም ጨምሮ የሁሉንም ወገኖች ጥቅም ለማስጠበቅ የሚያስችሉ ርምጃዎችን ለመውሰድ የሚችልና ለዚሁ በፅናት መቆም የሚችል መንግስት ነው፡፡

ከግሉ ባለሀብት ፖለቲካዊ ነፃነት ያለው መንግስት መሆኑ ብቻውን ግን ልማታዊ መንግስት ሊያደርገው አይችልም፡፡ እንደዚህ አይነት ነፃነት ያለው መንግስት ልማታዊ መንግስት ሊሆን የሚችለው ከነፃነቱ በተጨማሪ፣ ለፈጣን ልማት፣ የግል ባለሀብት የኢንዱስትሪ ልማት ሞተር ሆኖ ለሚያንቀሳቅሰው ፈጣን ልማት በፅናት መቆም መቻል አለበት፡፡ ይህ ካልሆነ ከግል ባለሀብቱ ነፃ የሆነው መንግስት

ነፃነቱን ልማታዊ የግል ባለሀብቱን ለማጎልበት ሳይሆን እሱን ለመድፈቅና ለማዳከም ሊጠቀምበት ይችላል፡፡ ከዚህ ጋር ተያይዞ ነፃነቱን ዘላቂ ልማት በሚያረጋግጥ አኳኋን ሳይሆን ጊዜያዊ ተቀባይነትን በሚያስገኝለት አኳኋን ሊጠቀምበት ይችላል፡፡

በስልጣን ላይ ያለው መንግስት ልማትን የማፋጠን ጉዳይ የህዝቡና የአገሪቱን ህልውና የማስጠበቅ፣ መሰረታዊ የህልውና ጥያቄ መሆኑን ዛሬ ከመቼውም ጊዜ በላይ ጠንቅቆ ተረድቶታል፡፡ ልማትን ከማፋጠን በላይ ለህልውናችን ዋስትና የሚሰጥ ምንም ነገር እንደሌለ ተገንዝቦ ሁሉም ነገር ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ልማትን ለማረጋገጥ ተገዥ መሆን እንዳለበት በጥብቅ አምኖ ፖሊሲዎቹና ተግባሮቹ ከዚህ እምነት ጋር የተጣጣሙ እንዲሆኑ ለማድረግ ያላሰለሰ ጥረት በማድረግ ላይ ይገኛል፡፡ እንደዚህ አይነቱ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ሊረጋገጥ የሚችለው ልማታዊው ባለሀብት ሞተር ሆኖ ሲያንቀሳቅሰው ብቻ እንደሆነም በስልጣን ላይ ያለው መንግስት ዛሬ ከመቼውም ጊዜ በላይ በጥብቅ ያምንበታል፡፡ መንግስት ይህን ልማታዊ ባለሀብት ለማጠናከርና ሚናውን እንዲጫወት ለማስቻል ባለው አቅም ሁሉም መረባረብ እንዳለበት በጥብቅ ያምናል፡፡ ፖሊሲዎቹና ተግባሮቹ ከዚሁ ጋር የተጣጣሙ እንዲሆኑ ለማድረግም ሌት ተቀን በመጣጣር ላይ ነው፡፡

ከግል ባለሀብቱ ነፃነት ያለው ከሁሉም ነገር በላይ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው እድገት ብሎ ቆርጦ የተነሳና፣ በዚህ ሂደት ልማታዊው ባለሀብት ሚናውን እንዲጫወት ለማድረግ ቁርጠኝነት ያለው መንግስት መኖሩ መንግስት በአገራዊው የልማት ርብርብ

የአመራር ሚናውን እንዲጫወት የሚያስችለው ወሳኝ ነገር ነው:: ነገር ግን ይህ ብቻ በቂ አይደለም:: የገበያ ጉድለትን በተመረጠ አኳኋን ለመቅረፍ የሚያስችል ስልትና ፖሊሲ የመቀየስና ይህንኑ ተግባራዊ የማድረግ አቅም ያስፈልገዋል:: የጥገኝነት አረንቋን ለማድረቅና ልማታዊ ባለሀብቱን ለማጠናከር የሚያስችሉ ስልቶችና ፖሊሲዎችን የመንደፍና እነዚህን ተግባራዊ የማድረግ ብቃት ያሻዋል:: በሌላ አነጋገር ጠንካራ የማስፈፀም አቅም ያስፈልገዋል:: በአገራችን በአሁኑ ወቅት እንደዚህ ዓይነት ጠንካራ የማስፈፀም አቅም ተፈጥሯል ማለት አይቻልም:: ይሁንና መንግስት ይህን የመሰለውን የማስፈፀም አቅም አስፈላጊነት ተገንዝቦ የሁሉም የልማት እንቅስቃሴዎች ማእከል የማስፈፀም አቅም ግንባታ እንዲሆን አድርጎ በመረባረብ ላይ ይገኛል:: የማስፈፀም አቅም የመገንባቱ ስራ በተያዘው አቅጣጫ ተጠናክሮ ከቀጠለ የሚፈለገው አቅም እንደሚገነባ መገመት ይቻላል:: በመሆኑም መንግስት የአመራር ሚናውን በብቃት ለመፈፀም የተያዘውን የአቅም ግንባታ ርብርብ ዳር ማድረስና የሚሰራቸው ስራዎች ከሚኖረው የማስፈፀም አቅም ጋር የተጣጣሙ እንዲሆኑ ማድረግ ይኖርበታል::

መንግስት የአመራር ሚናውን እንዲጫወት የተስተካከለ ራእይ ማስቀመጥ አለበት:: ሁሉም በየደረጃው ተጠቃሚ የሚሆንበት፣ ፈጣንና ቀጣይነቱ የተረጋገጠ እድገት የሚገኝበት አቅጣጫ መቀየስና በዚህ ዙሪያ አገራዊ የጋራ አመለካከትና እምነት እንዲፈጠር ማድረግ ይኖርበታል:: በስልጣን ላይ ያለው መንግስት ይህን ለማድረግ የሚያስችሉ ናቸው ብሎ ያመነባቸውን አቅጣጫዎች አስቀምጧል:: እነዚህ አቅጣጫዎች በቀጣይ ውይይት መዳበር ያለባቸው ቢሆኑም፣ በተግባር በሚገኝ ልምድ በይበልጥ እየጠሩና እየተሻሻሉ መሄድ

ቢኖርባቸውም በመሰረቱ የምንፈልገውን አላማ ሊያሳኩ የሚችሉ ናቸው:: በመሆኑም የራእዩ ጉዳይ በመሰረቱ ተሟልቷል ሊባል ይችላል:: በዚህ ዙሪያ አገራዊ የጋራ አመለካከትና እምነት የመፍጠሩ ጉዳይ የተጀማመረ ቢሆንም ገና ለወደፊቱ በተጠናከረ ሁኔታ መፈፀም ያለበት ነው:: በመሆኑም መንግስት ራእዮቹን በቀጣይነት እየፈተሸ የማዳበር፣ በተለይም በራእዩ ዙሪያ የጋራ አገራዊ እምነትና አመለካከት የመፍጠርን ስራ ከመቸውም ጊዜ በተጠናከረ አኳኋን መፈፀም አለበት::

መንግስት በጋራ አገራዊ የልማት ርብርቡ የሚጠበቅበትን የአመራር ሚና ለመጫወት ከግል ባለሀብቶቹ ያለውን ነፃነት ጠብቆ ማቆየት፣ ከሁሉም ነገር በፊትና በላይ ልማት የሚለውን ጠንካራ እምነቱን መጠበቅና በጥብቅ ተግባራዊ ማድረግ፣ የግሉን ባለሀብት ሚና ተገንዝቦ ልማታዊው ባለሀብት እንዲጠናከር መረባረብ፣ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ትግሉን አጠናክሮ መቀጠልና ከዚህ አቅም ጋር የሚመጣጠኑ ስራዎችን መስራት፣ ራእዩን በየጊዜው እየፈተሸ ማዳበርና በዚህ ራእይ ዙሪያ ነባራዊ የጋራ አመለካከትና እምነት ለመፍጠር መረባረብ አለበት:: ይህ መንግስት በፊናው መስራት ያለበት ስራ ነው:: መንግስት በተናጠል በፊናው በራሱ በሚያደርገው ጥረት ብቻ ግን የሚፈለገው ውጤት ሊገኝ አይችልም:: መንግስት ከግሉ ባለሀብት ጋር በቅንጅትና በአጋርነት መስራት መቻል አለበት::

መንግስት በፊናው በተናጠል ከሚሰራው ስራ ጎን ለጎንና ከዚሁ ጋር በተቀናጀ አኳኋን ከግል ባለሀብቱ ጋር በአጋርነት የተሳካ ስራ መስራት ይችል ዘንድ መሟላት የሚገባቸው ሁኔታዎች አሉ:: መንግስት ከግሉ ባለሀብት ጋር የሚመካከርበት፣ ለጋራ አላማ በጋራ

ለመረባረብ የሚያስችል ሁኔታ የሚፈጠርበት የምክክርና የጋራ ጥረት ስርአት መዘርጋት አለበት:: መንግስት የግሉን ባለሀብት የሚደግፍበት በግልፅነት መርህ የሚመራ የድጋፍና የትብብር ስርአት መፈጠር አለበት:: መንግስት የግል ባለሀብቱን ለማጎልበት የሚያደርገው ጥረት ውድድርንና ምርታማነትን የሚያጎለብት እንዲሆን ለማድረግ የሚያስችል ስርአት መዘርጋት አለበት:: እነዚህን ሶስት መሰረታዊ ጉዳዮች ትንሽ ዝርዝር አድርጎ መመልከቱ በጣም አስፈላጊ ነው::

ዞሮ ዞሮ የኢንዱስትሪ ልማት እንቅስቃሴውን ሞተር ሆኖ የሚያንቀሳቅሰው የግሉ ባለሀብት ነው:: ምንም አይነት የተዋጣለት የልማት አቅጣጫ ቢቀየስ የግሉ ባለሀብት በዚሁ አቅጣጫ ካልተንቀሳቀሰ በስተቀር የሚፈለገው ውጤት አይገኝም:: ከላይ እንደተገለፀው በመሰረቱ የተስተካከለ ሊባል የሚችል ራእይ ቢኖርም ይህ በውይይት መዳበር ያለበትና ከልምድ እየተነሱ በየጊዜው ማሻሻል የሚያስፈልገው ነገር ነው:: በልማት ተግባሩ ዋነኛ ተዋናይ ከሆኑት ሀይሎች ውስጥ አንዱ የግል ባለሀብቱ ነው:: በመሆኑም የግል ባለሀብቱ አቅጣጫውን ለማዳበር የሚችሉ ጠቃሚ ሀሳቦችን ሊያመነጭ ይችላል:: በተለይም የአቅጣጫውን አፈፃፀም በሚመለከቱ ጉዳዮች ላይ ከራሱ ልምድ በመነሳት ብዙ ጠቃሚ ሀሳቦችን ሊያቀርብ ይችላል:: እነዚህን ሀሳቦች በተደራጀ አኳኋን ለማቅረብ የሚችልበት በአግባቡ የተደራጀ ከመንግስት ጋር የሚመካከርበት ስርአት ያስፈልገዋል:: ሁሉም ድርሻውን ለይቶ አውቆ በቅንጅት ሊሰራ የሚችልበት የጋራ አቋም የሚያዝበት፣ በዚህ ላይ በመመስረት ወደተግባር የሚገባበትና፣ የተግባር እንቅስቃሴዎች እየተገመገሙ የተሻሉ እቅዶች የሚነደፉበት የምክክር መድረክ ያስፈልገዋል:: እንደዚህ አይነቱ የምክክር መድረክ

ከዝቅተኛው የአስተዳደር እርከን ጀምሮ እስከ ፌደራል መንግስት በሚዘልቅና ስርአትና ቀጣይነት ባለው አኳኋን መፈጠሩ እጅግ አስፈላጊ ነው::

እንደዚህ አይነቱ የምክክር መድረክ የሚፈለገውን ውጤት ሊያስገኝ የሚችለው የሁለቱም ወገኖች ነፃነት የተጠበቀ እንደሆነ ነው:: መንግስት ይህን ወደመሰለው መድረክ ሲገባ የግል ባለሀብቶቹ የሚያቀርቡትን ሀሳብ በጥሞና ለማዳመጥ፣ የአገሪቱን ልማትና የልማታዊ ባለሀብቱን ዘላቂ ጥቅም የማስጠበቅ አላማ ይዞ ሁሉንም ሀሳቦች በዚሁ መመዘኛ እየመዘነ ይህንኑ አላማ የሚያራምዱ ሀሳቦችን ሁሉ ያለማቅማማት ለመቀበልና ተግባራዊ ለማድረግ ዝግጁ በመሆን፣ ከዚህ ውጭ የሆኑ ሀሳቦች በሚቀርቡበት ወቅት ስህተትነታቸውን በብቃት ለማስረዳትና የመጨረሻው ውሳኔ የርሱ መሆኑን በመገንዘብ ሀሳቦቹን በፅናት ውድቅ ለማድረግ መሆን ይኖርበታል:: ይህ ሳይሆን ቀርቶ በምክክር መድረኩ የሚቀርቡትን ሀሳቦች በሙሉ ውድቅ የሚያደርግ ከሆነ መድረኩ የሚፈለገውን ውጤት ሊያስገኝ አይችልም:: በሌላ በኩል ደግሞ የግሉ ባለሀብት አጠንክሮ የሚገፋበትን ሀሳብ በሙሉ ልቀበል የሚል ከሆነ ነፃነቱ በተዘዋዋሪ መንገድ ተነጥቆ፣ ለአገሪቱ ልማትና ለግሉ ባለሀብት ዘለቄታዊ ጥቅም የማያገለግሉ፣ ጥገኝነትን ከማክሰም ይልቅ የሚያጠናክሩ ሀሳቦችን ጭምር እያግበሰበሰ አመራር መስጠት የማይችልበት ደረጃ ላይ ይደርሳል::

የግል ባለሀብቶቹም በእንደዚህ አይነቱ መድረክ በተደራጀ አኳኋን መሳተፍ መቻል አለባቸው:: ይጠቅማል የሚሉትን ሀሳብ ቢጠቅምም ባይጠቅምም ሳይሸማቀቁ ማቅረብና መከራከር መቻል

አለባቸው:: የጋራ አቋም በተያዘባቸው ጉዳዮች ላይ ከመንግስት ጋር በመተባበር ተግባራዊ፣ ለማድረግ የተለየ አቋም በያዙበት ጉዳይ ላይ ደግሞ በመሰላቸው ህጋዊ መንገድ ይጠቅመናል ያሉትን ለመስራት ዝግጁና ነፃ ሆነው መቅረብ አለባቸው:: የግል ባለሀብቶቹ ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን ነፃነታቸውን ጠብቀው ለጋራ አላማ በዴሞክራሲያዊ አኳኋን የሚሳተፉባቸው መድረኮች ካልሆኑ የምክክር መድረኮቹ የሚፈለገውን የጋራ ርብርብ ሊፈጥሩ የሚችሉ አይሆኑም::

የምክክር መድረኮች በየደረጃው መፈጠር አለባቸው ሲባል በየደረጃው አንዳንድ መድረክ ብቻ መደራጀት አለበት ማለት አይደለም:: ሁሉም የግል ባለሀብቶች በጋራ ከሚሳተፉባቸው መድረኮች በተጨማሪ በዘርፍ በዘርፉ የተሰማሩትንም የሚያቅፍ ተጨማሪ መድረክ መኖር አለበት:: ለምሳሌ በኮንስትራክሽን፣ በጨርቃ-ጨርቅና ልብስ ስፌት፣ በኤክስፖርት ወዘተ የተሰማሩ ባለሀብቶችን ብቻ የሚያቅፉ የተለያዩ መድረኮች መኖር አለባቸው:: እንደዚህ አይነት የየንኡስ ዘርፉ መድረኮች በየሴክተሩ የሚታዩትን ችግሮች በጥልቀት ለመለየትና የጋራ የመፍትሄ አቅጣጫ አስቀምጦ በጋራ ለመረባረብ የተመቸ ሁኔታን ይፈጥራሉ:: መድረኮቹ ልማታዊ ባለሀብቶች የላቀ ሚና የሚጫወቱባቸው መድረኮች እንዲሆኑ ለማድረግም ያግዛሉ::

መንግስት የግል ባለሀብቱን ባለው አቅም ሁሉ ለመደገፍና ጥገኝነትን አክስሞ ልማታዊ ባለሀብቱን ለማጎልበት ሁሉን አቀፍ ስራ ለመስራት መሞከር እንዳለበት ግልፅ ነው:: መንግስት በዚህ መልክ የሚሰጠው ድጋፍ ግለሰቡ በተሳካ ሁኔታ እንዲከብር ከማድረግ አኳያ ከፍተኛ ሚና ሊጫወት ይችላል:: ስለሆነም እንደዚህ አይነቱን ድጋፍ

በማግኘት እድል ለመጠቀም ግለሰቦች መረባረባቸው አይቀርም:: ይህ ለሙስና በር ሊከፍት ይችላል:: አገልግሎቱን የሚሰጠው የመንግስት ባለስልጣንና አገልግሎቱን የሚያገኘው ባለሀብት በዚህ ዙሪያ አለአግባብ ለመጠቀም ሊሞክሩ ይችላሉ:: ይህንን አደጋ በአስተማማኝ ሁኔታ ለመግታት የሚያስችል ስርአት ካልተቀመጠ ጥገኝነትን ለማክሰም ተብሎ የተጀመረው የመንግስት እገዛና ጣልቃ ገብነት በሂደት ጥገኝነትን የሚያጠናክር ቁልፍ የጥገኝነት መናሃሪያ ሆኖ ሊወጣ ይችላል::

ይህን አደጋ በአስተማማኝ አኳኋን ለመቅረፍ ሁለት መሰረታዊ መርሆዎች በጥብቅ ተግባራዊ መሆን አለባቸው:: በመጀመሪያ ደረጃ በጥብቅ ተግባራዊ መሆን ያለበት መርሆ የግልፅነት መርሆ ነው:: መንግስት ለግል ባለሀብቶች የሚሰጠው እገዛ ምን እንደሆነ፣ ምን አይነት ቅድመ ሁኔታ ያሟላ ባለሀብት፣ ምን አይነት እገዛ፣ መቼና እንዴት እንደሚሰጠው አስቀድሞ በዝርዝር መቀመጥ አለበት:: ይህን ዝርዝር መመሪያ አስፈፃሚው አካል ብቻ ሳይሆን ተጠቃሚውም እንዲያውቀው መደረግ አለበት:: መስፈርቱን ያሟላ ሁሉ እገዛ ማግኘቱን፣ መስፈርቱን ያላሟላው ደግሞ እገዛውን አለማግኘቱን ማረጋገጥ እንዲቻል ምን አይነት እገዛ? ለማን? መቼ? እንደተሰጠ በይፋ እንዲታወቅ መደረግ አለበት:: ለህዝብ ግልፅ በሆነው በዚሁ መረጃ ላይ ተመስርቶ ቅሬታ ያለው ባለሀብት ቅሬታውን የሚያቀርብበትና የሚደመጥበት ስርአት መፈጠር አለበት:: ሁሉም እገዛው የሚመለከተው ባለሀብት እኩል እድል የተሰጠው መሆኑና ግለሰቦችን ለይቶ ለመጥቀምም ሆነ ለመጉዳት የሚሰራ ስራ አለመኖሩ መረጋገጥ አለበት:: እንደዚህ አይነቱ በግልፅነት ላይ የተመሰረተ

የመንግስትና የግል ባለሀብቶች ቅንጅት ስርአት መኖሩ መንግስት የአመራር ሚናውን በሚገባ እንዲፈፅም የላቀ አስተዋፅኦ ያለው መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል፡፡

መንግስት ልማታዊ ባለሀብቱን ማጠናከር አለበት የምንለው ልማታዊ ባለሀብት የሚባለው በአለም ገበያ በብቃት ተወዳዳሪ የሆኑ ሸቀጦችና አገልግሎቶችን አምርቶ የሚሸጥ በመሆኑና ልማትን የሚያረጋግጥ ክፍል ስለሆነ ነው፡፡ ተወዳዳሪነቱን ለማሻሻል ሲል ያለማሰለስ ምርታማነቱን ለማሻሻል ስለሚጣጣር ነው፡፡ ባለሀብቱ ለመወዳደር ዝግጅቱና ብቃቱ ከሌለው ለልማታችን የሚያበረክተው በጎ አስተዋፅኦ የለም፤ ስለሆነም መንግስት እንደዚህ አይነቱን ባለሀብት ለማጠናከር የሚራወጥበት ምክንያት የለም፡፡ በሌላ አነጋገር የመንግስት አላማ አሰሱን ገሰሱን በጫንቃው ላይ ለመሸከምና እንዲከብር ለማድረግ አይደለም፡፡ የመንግስት አላማ ራሱን ለመርዳት ሲል በውድድር አሸናፊ ሆኖ ለመውጣት ሌት ተቀን የሚረባረበውን ማገዝ ነው፡፡ ስለሆነም መንግስት የሚሰጠው እገዛ በምንም አይነት መንገድ ጠንካራ የገበያ ውድድርን የሚገድብ መሆን የለበትም፡፡ ይልቁንም የመንግስት ዋነኛ ትኩረት ጠንካራ የገበያ ውድድርን በመፍጠር በዚሁ ማእበል ውስጥ ገብቶ አሸንፎ ለመውጣት ዝግጁ የሆኑት የመወዳደር ብቃታቸው እንዲጎለብት ማገዝ መሆን አለበት፡፡ የመንግስት አላማ በገበያው በብቃት ለመወዳደር ዝግጁነቱ ሳይኖራቸው በመቅረቱ ተሸንፈው የሚወጡትን ማስታመም መሆን የለበትም፡፡ እንደነዚህ አይነቶቹ ሰዎች ገበያው በራሱ መንገድና ህግጋት ያንገዋለላቸው ስለሆኑ መንግስት የሚሸከምበትና የሚያስታምምበት ምንም አይነት ምክንያት የለም፡፡ የነዚህ ተንገዋሎ ከገበያው መውጣት ለልማት የሚበጅ እንጅ

ልማቱን የሚጎዳ አይደለም፡፡ መንግስት ለመወዳደር ፍላጎቱና ተነሳሽነቱ ያላቸውን፣ ገንዘባቸውና ጉልበታቸውን ለዚሁ ተግባር በሙሉ ልብ የመደቡትን፣ በጠንካራ ውድድር አሸንፎ ለመውጣት በቁርጠኝነት የተነሳሱትን የመንግስት እገዛን በመጠቀም የመወዳደር አቅማቸውን ለማጎልበት ዝግጁ የሆኑትንና በዚሁ ሂደት ገበያው የሚሰጣቸውን ብይን በፀጋ የሚቀበሉትን ብቻ ነው መደገፍ ያለበት፡፡

ይህ መርህ ከግልፅነት መርህ ጋር በተቀናጀ አኳኋን ተግባራዊ መሆን አለበት፡፡ ማን? ምን አይነት እገዛ ማግኘት እንዳለበት መመሪያ ሲዘጋጅ በገበያ ፍልሚያ ውስጥ ገብቶ አሸንፎ ለመውጣት ዝግጁ የሆነውን ከሌላው የሚለይ መስፈርት ዋናው መስፈርት መሆን አለበት፡፡ ገበያው የሚሰጠውን ብይን በፀጋ የሚቀበለውንና በጫንቃችሁ ተሸክማችሁኝ ኑሩ የሚለውን የሚለይ መስፈርት በቅድሚያና በግልፅ መቀመጥ አለበት፡፡ መስፈርቱ በዚህ መልክ ከተቀመጠ በኋላ ከላይ በተቀመጠው መልክ ሁሉም መስፈርቱን አውቆ ተግባራዊ እንዲያደርገው መደረግ አለበት፡፡ ከዚሁ ጋር በተያያዘ አኳኋን መንግስት የሚሰጠው እገዛ ሁልጊዜም የመወዳደር ብቃትን ለማጎልበት እንጂ ጠንካራ የገበያ ውድድርን ለማስቀረት ወይም ለማዳከም የሚያገለግል መሆን የለበትም፡፡ በጠንካራ የገበያ ውድድር ፍልሚያ አልፎ የማያሸንፍ ባለሀብት ልማታችንን ከማፋጠን አኳያ የሚፈይደው ነገር የለምና መንግስት ይልቁንም ጠንካራ የገበያ ውድድርን ሁልጊዜም መደገፍ አለበት፡፡

(ለ) የኢንዱስትሪ ባለሀብትና የአርሶ አደሩ ቅንጅት

መንግስትና የግል ባለሀብቱ በኢንዱስትሪ ልማቱ ውስጥ ቁልፍ ተዋናይ ቢሆኑም ብቻቸውን አገራዊ የልማት ርብርብ ሊያረጋግጡ አይችሉም:: በመሆኑም የሁለቱን ቅንጅት እላይ በተጠቀሰው አኳኋን ለመፈፀም ከሚሰራው ስራ በተጨማሪ አርሶ አደሩም በቅንጅቱ ውስጥ፣ ማለትም በኢንዱስትሪ ልማት እንቅስቃሴ ቅንጅት ውስጥ ተገቢ ሚናውን እንዲጫወት ሰፊ ጥረት መደረግ አለበት::

አንዳንድ ወገኖች አርሶ አደሩ በግሉ፣ የግሉን የማምረቻ መሳሪያዎች በመጠቀም ሰርቶ የሚኖር ስለሆነ፣ ያለው ሀብት አነስተኛ ቢሆንም የግል ባለሀብት ነው የሚሉ አሉ:: ይህ በግል ሀብቱ በመጠቀም ኑሮውን እንደሚገፋ የሚያሰምር በመሆኑ በአንድ በኩል ትክክለኛ አባባል ነው ሊባል ይችላል:: ይሁንና አርሶ አደሩ አብዛኛውን ምርቱን የሚያመርተው ለራሱ ፍጆታ እንጅ ለገበያ አይደለም:: ምርቱን የሚያመርተውም በመሰረቱ የራሱና የቤተሰቦቹን ጉልበት በመጠቀም ነው:: የግል ባለሀብት ሊባል የሚችለው ምርቱን በመሰረቱ ለገበያ የሚያቀርብና ከራሱ ጉልበት በተጨማሪ ሌሎችን ቀጥሮ የሚያሰራ ነው:: እነዚህን መስፈርቶች እስካላሟላ ድረስ አርሶ አደሩን የግል ባለሀብት ነው ማለቱ ትክክል አይሆንም:: ስለሆነም በዚህ ፅሁፍ ውስጥ ሀሳቦች የሚቀርቡት አርሶ አደሩንና የግል ባለሀብቱን በመለያየት የግል ባለሀብት የሚባለው ይብዛም ይነስም የኑሮው መሰረት የሆነ የግል ንብረት ያለው ብቻ ሳይሆን ምርቱን በመሰረቱ ለገበያ የሚያቀርበውንና ለዚሁ ተግባር ከራሱ ጉልበት በተጨማሪ

ሌሎችን ቀጥሮ የሚያሰራውን ብቻ እንደሆነ በመውሰድ ነው:: አርሶ አደሩና የግል ባለሀብቱ በመሰረቱ የተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች እንደሆኑ በመቀበል ላይ የተመሰረተ ሀሳብ ነው የሚቀርበው::

የኢንዱስትሪ ልማታችንን ለማፋጠንና ለማሳካት መላው ህብረተሰብ መረባረብ እንዳለበት ተቀምጧል:: በኢንዱስትሪ ልማቱ በቀጥታ ተሳታፊ የሆኑት የህብረተሰብ ክፍሎች ብቻ ሳይሆኑ በቀጥታ ተሳታፊ ያልሆኑትም ይህንኑ አላማ ለማሳካት መረባረብ አለባቸው:: ከህብረተሰባችን ውስጥ 85% የሚሆነው አርሶ አደሩ ነው:: ይህ የህብረተሰብ ክፍል ለኢንዱስትሪ ልማት አላማችን መሳካት ካልተረባረበ አገራዊ ርብርብ የማድረግ ጉዳይ የሚታሰብም አይደለም::

አርሶ አደሩና በኢንዱስትሪው ልማት በቀጥታ ተሳታፊ የሆኑት የህብረተሰብ ክፍሎች በጋራ ለኢንዱስትሪ ልማት መሳካት መረባረብ ካለባቸው የአላማው መሳካት የሁለቱንም ክፍሎች ጥቅም የሚያስጠብቅ መሆን አለበት:: የኢንዱስትሪ ልማታችን ግብርና-መር መሆን እንዳለበት የኢንዱስትሪ ልማቱን ፍጥነትና የልማቱን አቅጣጫ የሚወስነው ግብርና እንደሆነ ይታወቃል:: ግብርና ካላደገ በስተቀር ኢንዱስትሪውም በሚፈለገው ፍጥነት ሊያድግ እንደማይችል ምንም አያጠራጥርም:: በመሆኑም በኢንዱስትሪው ልማት ላይ በቀጥታ የሚሳተፉትና ከዚሁ ተጠቃሚ እንሆናለን የሚሉት ክፍሎች ለራሳቸው ጥቅም ሲሉ ግብርና እንዲያድግ፣ የአርሶ አደሩ የመግዛት አቅም በከፍተኛ ደረጃ እንዲያድግ ባላቸው አቅም መረባረብ ይጠበቅባቸዋል::

በተመሳሳይ መልክ ምንም እንኳ አርሶ አደሩ በኢንዱስትሪ

ልማት ተግባር ላይ ቀጥተኛ ተዋናይ ባይሆንም ኢንዱስትሪ በሚፈለገው ፍጥነት ካላደገ የራሱ ጥቅም በከፍተኛ ደረጃ እንደሚነካ መገንዘብ አለበት። ኢንዱስትሪ በሚፈለገው ፍጥነት ካልተስፋፋ የግብርና ምርቱን ጥራት ለመጠበቅና ምርታማነቱን ለማሻሻል የሚያስፈልጉትን ግብአቶች በሚፈለገው ጥራትና መጠን እንዲሁም በተመጣጣኝ ዋጋ ስለማያገኝ ጥቅሙ ይነካል። ኢንዱስትሪ ተስፋፍቶ፣ በግብርና ምርቶች ላይ እሴት ጨምሮ ለገበያ በተለይም ለውጭ ገበያ ማቅረብ ካልቻለ የአርሶ አደሩ ምርት የገበያ እጦትና እጥረት እየተጠናወተው፣ አርሶ አደሩ ምርቱን በተገቢው ዋጋ ሸጦ የሚጠቀምበት እድል ይጠባል። በዚህም ጥቅሙ ክፉኛ ይጎዳል። አርሶ አደሩ ገቢውን አሻሽሎ ኑሮውን ለማሻሻል የተለያዩ የፍጆታ እቃዎች በሚፈለገው ጥራትና በተመጣጣኝ ዋጋ ማግኘት አለበት። ይህንን ካላገኘ ገቢው ቢጨምርም ኑሮው የዚያን ያህል አይሻሻልም። የፍጆታ እቃዎችን በተመጣጣኝ ዋጋ በሚፈለገው መጠንና ጥራት ማግኘት የሚችለው ኢንዱስትሪ ሲስፋፋ ነው። በአጠቃላይ የአርሶ አደሩ ምርታማነት መጨመር፣ ለምርቶቹ አስተማማኝ ገበያ የማግኘት፣ ለኑሮው የሚያስፈልጉት የፍጆታ እቃዎች የማግኘት እድሉ ከኢንዱስትሪ ልማት ጋር በቀጥታ የተሳሰረ ነው።

በመሆኑም በኢንዱስትሪ መስክ የተሰማራው ባለሀብት ስለግብርና እድገት ሌት ተቀን መጨነቅ ያለበት በሌላ ምክንያት ሳይሆን በቅድሚያ ኢንዱስትሪ የሚስፋፋውና የራሱ ጥቅም የሚጠበቀው ግብርና በፍጥነት አድጎ የአርሶ አደሩ የመግዛትና የማምረት አቅም በከፍተኛ ደረጃ ሲጨምር ብቻ መሆኑን በመገንዘቡ ነው። አርሶ አደሩም ስለኢንዱስትሪ ልማት ሌት ተቀን ማሰብና መጨነቅ ያለበት በሌላ ምክንያት ሳይሆን ምርታማነቱ የሚሻሻለው፣ ኑሮውም

የሚለወጠው ኢንዱስትሪ በሚፈለገው ፍጥነት ሲያድግ መሆኑን በመገንዘብ ነው። በመሆኑም በአርሶ አደሩና በባለሀብቱ መካከል ግብርና መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅን ተግባራዊ በማድረግ አላማ ዙሪያ ሁለቱም ተመጋግበው እንዲያድጉ በማድረግ ጉዳይ ላይ መሰረታዊ የጋራ ጥቅም አላቸው። በዚህ የጋራ ጥቅም ዙሪያ ሁለቱም ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራ መሰለፍና መረባረብ ይችላሉ። ይህን የጋራ ጥቅምና አላማ በማስጨበጥ የጋራ እምነትና አመለካከት እንዲይዙ ማድረግ ይችላል፤ ይገባልም። መንግስት ይህን የጋራ እምነትና አመለካከት በመፍጠር ረገድ ከፍተኛ የአመራር ሚና መጫወት ይኖርበታል።

በአርሶ አደሩና በባለሀብቱ መካከል ግብርና-መር የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅን ተግባራዊ በማድረግ ዙሪያ መሰረታዊ የጥቅም አንድነት አለ ስንል፣ ምንም አይነት የጥቅም ግጭት የለም ለማለት አይደለም። አርሶ አደሩ ለኢንዱስትሪ የሚያቀርበውን ምርት ከፍ ባለ ዋጋ በመሸጥ ገቢውን ማሳደግ ይፈልጋል። ከኢንዱስትሪ የሚያገኛቸውን ግብአቶችና የፍጆታ እቃዎች ደግሞ በዝቅተኛ ዋጋ መግዛት ይፈልጋል። በአንፃሩ ባለሀብቱ ከግብርና የሚገዛቸውን የኢንዱስትሪ ጥሬ እቃዎች በዝቅተኛ ዋጋ መግዛት ይፈልጋል። የምግብ ሰብሎች ዋጋ ከፍ ብሎ ለሰራተኛው የሚከፈለውን ደሞዝ እንዳይሰቅሉበት በዝቅተኛ ዋጋ እንዲሸጡ ይፈልጋል። ለአርሶ አደሩ የሚያቀርባቸው ግብአቶችና የፍጆታ እቃዎች ደግሞ ከፍ ባለ ዋጋ እንዲሸጡለት ይፈልጋል። ሁለቱም ተደጋግፈውና ተመጋግበው የማደጋቸው አስፈላጊነት የጋራ ጥቅም እንዲኖራቸው ሲያደርግ በዚሁ ሂደት በመካከላቸው ያለው የሸቀጥ ልውውጥ ደግሞ የጥቅም ግጭት

ይፈጥራል፡፡

ይህንን የጥቅም ግጭት መቶ በመቶ ማስወገድ ባይቻልም ማጣጣም ያስፈልጋል፡፡ የጥቅም ግጭቱን ማጣጣም ካልተቻለ ሁለቱ ወገኖች ለጋራ አላማ በጋራ መረባረብ የሚችሉበት እድል አይኖርም፡፡ ስለሆነም የጋራ አገራዊ የልማት ርብርብን ለመፍጠር ከላይ የተጠቀሰውን የጥቅም ግጭት ለማርገብና ለማጣጣም የሚያስችል አቅጣጫን መከተል ያስፈልጋል፡፡ ይህንኑ የማርገቢያና የማጣጣሚያ መፍትሄ በያዝነው የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ግንባታ ማእቀፍ ውስጥ መፈለግ ያሻል፡፡

ጥቅሞችን ለማጣጣም አንዱ መሰረታዊ መነሻችን መሆን ያለበት የአለም ገበያውና የአለም ጥብቅ ኢኮኖሚያዊ ትስስር ነው፡፡ ሁሉም የኢኮኖሚ ዘርፎች በአለም ገበያ በዋጋና በጥራት ተወዳዳሪ መሆን አለባቸው፤ ተወዳዳሪ ካልሆኑ ተያይዘው ይከስማሉ፡፡ ባለሀብቱ ምርቱን በከፍተኛ ዋጋ ለአርሶ አደሩ ለመሸጥ ሲያስብ ይህንን ታሳቢ ማድረግ አለበት፡፡ ከአለም ገበያ ዋጋ በላይ ጥራታቸው ያልተጠበቁ ምርቶችን ለአርሶ አደሩ ቢሸጥ፣ አርሶ አደሩ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ መሆን አይቻለውም፡፡ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ካልሆነ ግብርና አያድግም፣ ግብርና ማደግ ሲሳነው ኢንዱስትሪም አብሮ ይከስማል፡፡ አርሶ አደሩ ምርቱን ለባለሀብቱ ከአለም ገበያ በላይና ጥራቱ ባልተጠበቀ አኳኋን ልሸጥ ካለ ኢንዱስትሪው በአለም ገበያ ተወዳዳሪ መሆን ተስኖት ይከስማል፣ የኢንዱስትሪ እድገት ሲያበቃለት የግብርና እድገትም ሄዶ ሄዶ መቆሙ አይቀርም፡፡ በመሆኑም አንዱ ለሌላው በአለም ገበያ ካለው ዋጋና ጥራት በተለየ ሁኔታ ልሸጥ ካለ ተያይዞ

ከመጥፋት ውጭ የሚገኝ እድገትም ሆነ ጥቅም የለም፡፡ የአለም ገበያ የሚያስቀምጠውን የማይታለፍ ገደብ ሳናልፍ ጥቅሞችን ለማጣጣም ከመሞከር የተለየ እድል የለንም፡፡

የአለም ገበያ የሚያስቀምጥልንን የዋጋና የጥራት ገደብ ጠብቀን ጥቅሞችን ለማጣጣም ያለን ዋነኛ መሳሪያ ምርታማነትን ማሻሻል ነው፡፡ የአርሶ አደሩ ምርታማነት ሲሻሻል የምርቱ ዋጋ ዝቅ ቢልም ገቢው ይጨምራል፡፡ ለምሳሌ 500 ብር ወጪ በማውጣት አስር ኩንታል አምርቶ እያንዳንዱን ኩንታል በመቶ ብር የሸጠው አርሶ አደር የተጣራ ገቢው 500 ብር ብቻ ነው፡፡ ይኸው አርሶ አደር ምርታማነቱን በከፍተኛ ደረጃ ጨምሮ በ1,500 ብር ወጪ 100 ኩንታል ቢያመርትና የእያንዳንዱ ኩንታል ዋጋ በከፍተኛ ደረጃ ቀንሶ በ50 ብር ቢሸጠው የሚያገኘው የተጣራ ገቢ 3,500 ነው፡፡ በዚህ ምሳሌ መሰረት የምርቱ ዋጋ በከፍተኛ ደረጃ ቢቀንስም ምርታማነቱ በከፍተኛ ደረጃ በመጨመሩ የአርሶ አደሩ ገቢ በከፍተኛ ደረጃ ይጨምራል፡፡ የኢንዱስትሪውም በተመሳሳይ መልክ የሚታይ ነው፡፡ የአለም ገበያ የሚያስቀምጥልንን የዋጋና የጥራት ገደብ ተቀብለን ምርቶቻችንን በዚህ ዋጋ እየሸጥን መጠቀም የምንችለው ምርታማነታችንን በከፍተኛ ደረጃ ስናሻሽል ነው፡፡ ልማቱም የሚመጣው፣ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ መሆንም የምንችለው ምርታማነታችን በከፍተኛ ደረጃ ሲጨምር ነው፡፡ በባለሀብቱና በአርሶ አደሩ መካከል ያለውን የጥቅም ግጭትም ማስቀረት የምንችለው የአለም ገበያ የሚሰጠንን ዋጋና የጥራት መስፈርት ከቁጥጥራችን ውጪ እንደሆነ ገደብ ወስደን በዚሁ ዋጋና ጥራት መሰረት የሸቀጦች ልውውጥ አድርገን ተጠቃሚ የምንሆንበት የምርታማነት እድገት

ስናረጋግጥ ነው::

አርሶ አደሩም ለባለ ሀብቱ በአለም ገበያ ዋጋና ጥራት መሰረት ይሸጥ፣ በዚህ ዋጋና የጥራት ደረጃ ሸጦ ተጠቃሚ መሆን ይችል ዘንድ ምርታማነቱን ያሻሽል፣ ባለሀብቱም በተመሳሳይ መርህ ይስራ ስለተባለ ብቻ የሁለቱ ወገኖች ጥቅም ሊጣጣም አይችልም:: በመጀመሪያ ምርታማነትን ለማሻሻል የሁሉም ወገኖች የመንግስትም ጭምር ሰፊ ርብርብ መደረግ ይኖርታል:: በዚህ ርብርብ ሂደት ምርታማነት ካልተሻሻለ በአለም ገበያ ዋጋና ጥራት ውስጥ በመጀመሪያ አንዱን ወገን በሂደት ደግሞ አጠቃላይ ልማታችን የሚደቁስ ይሆናል:: በአለም ገበያ ለመሸጥ ምርታማነትን ለማጠናከር በተጨማሪ ጠንካራ የገበያ ውድድር መኖር አለበት:: አርሶ አደሩ ምርቱን እጅግ በተበታተነ ሁኔታ ለገበያ እያቀረበ ነጋዴዎች ይህንኑ ሰብስበው በሞኖፖል የሚሸጡበት ሁኔታ ካለ አርሶ አደሩ ምን ጊዜም ቢሆን ለምርቱ ተገቢውን ዋጋ አያገኝም:: አርሶ አደሩ በየማህበራቱ ተሰብስቦ፣ ነጋዴዎችም በርከት ብለው በውድድር በነፃ ገበያ መርህ ሽያጭና ግዥው የሚከናወንበት ሁኔታ መፈጠር አለበት:: ይህ ካልሆነ ግን ሸቀጦች ከአለም ገበያ እጅግ ባነሰ ወይ በላቀ ዋጋ እየተሸጡ ልማታችንን ለከፍተኛ አደጋ የሚያጋልጡበት ሁኔታ ይፈጠራል::

መንግስት ከዚህ አኳያ ከፍተኛ የአመራር ሚና መጫወት አለበት:: በመጀመሪያ ደረጃ ግብርና መር በሆነው የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ውስጥ አርሶ አደሩና ባለሃብቱ መሰረታዊ የሆነ የጋራ ጥቅም እንዳላቸው፤ በዚህ ውስጥ የጥቅም ግጭቶችም እንደሚኖሩና የጥቅም ግጭቶችን በምን አይነት መልክም ማጣጣም

እንደሚቻል በማሳየት አርሶ አደሩና ባለሀብቱ ለጋራ የልማት አላማ አብረው የሚሰለፉበት የጋራ ራእይ እንዲፈጠር መስራት አለበት::

የአርሶ አደሩና የባለሀብቱን የጥቅም ግጭቶች ማጣጣም የሚቻለው ይህንን ለማድረግ የሚያስችል መሰረቱ ሲነጠፍ፣ አርሶ አደሩም ባለሀብቱም ምርታማነታቸው በከፍተኛ ደረጃ ሲጨምር መሆኑን በመገንዘብ ለምርታማነት መጨመር ሁሉንም ወገኖች በመደገፍና በማስተባበር መንቀሳቀስ አለበት:: በአለም ገበያ ለመወዳደር፣ ልማትን ለማረጋገጥ፣ የጥቅም ግጭቶችን ለማርገብና ለማጣጣም መሰረቱ የሚነጠፈው ምርታማነትን በማሻሻል መሆኑን ተገንዝበው ሁሉም ወገኖች በዚህ ጉዳይ ላይ ሌት ተቀን እንዲረባረቡ ማንቀሳቀስ፣ መምራትና መደገፍ መቻል አለበት::

ምርታማነቱ በጨመረበት ሁኔታም ጠንካራ የገበያ ውድድር ከሌለ፣ አንድም አርሶ አደሩ ምርቱን ከአለም ገበያ ዋጋ በጣም ዝቅ ባለ ዋጋ ለመሸጥ ተገዶ በሂደት የአርሶ አደሩ የልማት ትጋትና ጥረት ተሰናክሎ የግብርና እድገትም አብሮ ይሰናከልና የኢንዱስትሪ እድገት ይቀጭጫል፣ ተያይዞ ጥፋት ይመጣል፤ አለያም ባለሀብቱ ከአለም ገበያ ዋጋ በላይ ለመግዛት ይገደድና በአለም ገበያ መወዳደር ተስኖት ይሰናከላል፤ የኢንዱስትሪ እድገትም አብሮ ይሰናከላል፤ የኢንዱስትሪ እድገት ሲሰናከል ግብርናም አብሮ ይቆረቆዝና ተያይዞ መጥፋት ይመጣል:: ስለሆነም የአገር ውስጥ ገበያውም ከውጭው ገበያ ጋር የተመጣጠነ እንዲሆን፣ የግብይት ስርአቱ ጠንካራ ውድድር ያለበት እንዲሆን መደረግ ይኖርበታል:: መንግስት የግብይት ስርአት በጠንካራ ውድድር ላይ የተመሰረተ እንዲሆን የሚመለከታቸውን

ወገኖች መደገፍ፣ ማስተባበርና መምራት መቻል አለበት።

(ሐ) የአሰሪውና የሰራተኛው ቅንጅት:-

ሰራተኛውና አሰሪው ተቀናጅተው ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራ ካልተሰለፉ፣ ሁለቱም ወገኖች በቀጣይ ንትርክና ግጭት የሚታመሱ ከሆነ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ማረጋገጥ የሚታሰብ አይሆንም። ሰራተኛውና አሰሪው ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራና በቅንጅት ሊሰሩ የሚችሉት ስራው የጋራ ጥቅማቸውን ሊያስጠብቅ የሚችል ከሆነ ብቻ ነው።

ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ሲረጋገጥ ሰፊ የስራ እድል ይፈጠራል፣ ስራ አጥነት ይቀረፋል፣ ሰራተኛው የስራ ዋስትና ያገኛል። ከአንድ ተቋም ቢፈናቀል እንኳ በሌላው አካባቢ ስራ ሊያገኝ የሚችልበት እድል ይፈጠራል። የኢንዱስትሪ ልማት ሲፋጠን የሰራተኛው የሞያ ችሎታና የኑሮ ደረጃም በዚያው መጠን እንደገና እየተሻሻለ ይሄዳል። ስለሆነም ሰራተኛው በእርግጥም ከፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ተጠቃሚ ነው። አሰሪው የኢንዱስትሪዎቹ ባለቤት በመሆኑ ኢንዱስትሪዎች ሲበራከቱ ንብረቱ ተበራከተ ከበረ ማለት ስለሆነ ተጠቃሚ እንደሚሆን የሚያጠራጥር ነገር የለውም። ስለሆነም አሰሪውና ሰራተኛው በየደረጃቸው ከፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ተጠቃሚ ናቸው፤ በዚህ ረገድ የጋራ ቅጥም አላቸው።

ይሁንና በአሰሪውና በሰራተኛው መካከል የጋራ ጥቅም ብቻ ሳይሆን የጥቅም ግጭትም አለ። አሰሪው ከሚገኘው ገቢ ለሰራተኛው ትንሽ ገንዘብ በመስጠት የተቀረውን ለራሱ በማስቀረት ትርፉን

መጨመር ይፈልጋል። ሰራተኛው ከሚገኘው ገቢ ጠቀም ያለውን ለራሱ በመውሰድ ኑሮውን ማሻሻል ይፈልጋል። ከሚገኘው ገቢና ልማት ማን ምን ያህል ይወስዳል? በምን ደረጃ ይጠቀማል? በሚለው ጉዳይ ላይ የጥቅም ግጭት መኖሩ አይቀርም። ይህንን የጥቅም ግጭት፣ ማርገብ ወይ ማጣጣም ካልተቻለ ለጋራ የኢንዱስትሪ ልማት አላማ በጋራና በቅንጅት መሰለፍ አይቻልም። በመሆኑም መላው ህብረተሰብ በተለይም አሰሪውና ሰራተኛውን ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራ ማረባረብ ከተፈለገ ይህን የጥቅም ግጭት ማርገብ፣ ማጣጣም ያስፈልጋል።

ይህን የጥቅም ግጭት ለማርገብ አንድ መነሻ ሆኖ ማገልገል ያለበት የአለም ገበያ የሚያስቀምጠው ገደብ ነው። ወደድንም ጠላንም ለመልማት የምንችለው በአለም ገበያ ተወዳዳሪ መሆን ስንችል ነው። በአለም ገበያ ተወዳዳሪ መሆን ካልቻልን የሚጎዳው ሰራተኛው ወይ አሰሪው ብቻ አይደለም። መልማት ተስኖን በድህነት አረንቋ ውስጥ ስንዳክር ሰራተኛውም አሰሪውም መላው ህዝብም ለከፋ ኑሮና ለከፋ አደጋ መጋለጣቸው አይቀርም። በመሆኑም የጥቅም ግጭቱን ኢንዱስትሪዎቻችን በአለም ገበያ ተወዳዳሪ እንዳይሆኑ ሊያደርግ በሚችል አኳኋን መፍታት የለባቸውም። ተወዳዳሪነታቸውን ለአደጋ በሚያጋልጥ መልኩ እንፍታው ካልን ከአጭር ጊዜ አኳያ አንዱ ወይም ሌላው ወገን የተጠቀመ ሊመስለው ይችላል፣ ውጤቱ ግን የፋብሪካዎቹ መክሰም ስለሚሆን ሁሉንም የሚጎዳ መሆኑ አይቀርም።

ይሁንና ሰራተኛውም ልማቱን የሚፈልገው አገሪቱ ፋብሪካ በፋብሪካ እንድትሆን ብቻ ሳይሆን እሱም በደረጃው ከኢንዱስትሪው

ልማት ተጠቃሚ እንዲሆንና ኑሮው እንዲሻሻል ነው:: አሰሪው በበኩሉም ልማቱን የሚፈልገው በደረጃው ከልማቱ ተጠቃሚ ለመሆን ትርፉ እየጨመረ እንዲሄድ ነው:: ስለሆነም እነዚህን ጥቅሞች ማጣጣም የሚቻለው የአለም ገበያ የሚያስቀምጠውን ነባራዊ ገደብ በመቀበል ብቻ ሳይሆን፣ በዚሁ ገደብ ክልል የአሰሪውም ትርፍ እየጨመረ የሚሄድበት፣ የሰራተኛውም ደሞዝ ከዚሁ ጎን ለጎን እየጨመረ የሚሄድበት፤ የሰራተኛውም ደሞዝ ከዚሁ ጎን ለጎን እየጨመረ የሚሄድበትን መፍትሄ በመፈለግ ብቻ ነው::

የአሰሪውም ትርፍ እየጨመረ የሰራተኛውም ደሞዝ ሊሻሻል የሚችለው ምርታማነት ሲጨምር ነው:: አንድ ፋብሪካ ቀድሞ ከነበረው ምርታማነት በማሻሻል የተጣራ ገቢውን በ10 ከመቶ ቢጨምር ይህን ተጨማሪ ገቢ የአሰሪውንም ትርፍ በሚጨምር የሰራተኛውንም ደሞዝ በሚጨምር አኳኋን በማከፋፈል የጥቅም ግጭቶቹን የማጣጣም እድል ይኖራል:: ምርታማነት ካልጨመረ ግን ሰራተኛው ደሞዝ ይጨመርልኝ ቢል ሄዶ ሄዶ ባለሀብቱ ኪሳራ ሊያጋጥመው ይችላል፣ ከከሰረ ደግሞ ተቋሙ መዘጋቱ አይቀርም:: አሰሪውም ትርፌን ልጨምር ቢል ሄዶ ሄዶ ሰራተኛው መራቡ አይቀርም፤ የተራበ ሰራተኛ አንድን ተቋም ተሸክሞ መቀጠል ስለማይችል ተቋሙ መክሰሙ አይቀርም:: ከችግሩ መላቀቅ የሚቻለው ምርታማነትን ማሻሻል ከተቻለ ብቻ ነው::

ምርታማነትን ለማሻሻል ሰራተኛውም አሰሪውም የማይተካካ ሚና አላቸው:: አሰሪው በተቋሙ ዘመናዊና ብቃት ያለው የስራ አመራር ካልሰጠ ሰራተኛው ምንም ቢያደርግ ምርታማነት በሚፈለገው

ደረጃና በቀጣይነት እያደገ ሊሄድ አይችልም:: አሰሪው ትርፍ የሚጨምረው ሰራተኛን በማስራብ ሳይሆን በማትጋት፣ በስልጠና በማሻሻል፣ ከሚገኘው እድገት እሱም ተጠቃሚ እንደሚሆን አምኖ ለምርታማነት መሻሻል እንዲጣጣር በማበረታታት መሆኑን ተቀብሎ በዚህ መንፈስ ካልሰራ በቀጣይነት የሚገኝ የምርታማነት መሻሻልና የኢንዱስትሪ እድገት ሊኖር አይችልም:: ሰራተኛውም ኑሮውን ለማሻሻል የመጀመሪያው ቅድመ ሁኔታ ምርታማነትን ማሳደግ መሆኑን መቀበል አለበት:: የምርታማነት መሻሻል ከመጣ በኋላ ብቻ የኑሮ መሻሻልና እድገት እንደሚገኝ ተገንዝቦ ለዚሁ አላማ ባለው አቅም ሁሉ መስራት መቻል አለበት:: የስራ ልምዱንና ሙያውን በቀጣይነት ለማሻሻል መጣጣር አለበት:: የኢትዮጵያ ህዝብ ታታሪ ሰራተኛ ነው በሚለው አጠቃላይ አባባል ሳይኩራራ እንደቻይና ሰራተኞች ካሉ እጅግ አስገራሚ የስራ ታታሪነት ካላቸው ሰራተኞች ጋር በአለም ገበያ እንደሚወዳደር አውቆ ታታሪነቱን ማጠናከርና ማሻሻል አለበት::

ምርታማነትን የማሻሻል ጉዳይ የአንዱ ወገን ጉዳይ ብቻ ነው ተብሎ ከተያዘ የትኛውም ወገን ሊጠቀም አይችልም:: ውጤቱ የኢንዱስትሪ ልማትን ከማሰናከል ውጭ ሌላ ምንም ሊሆን አይችልም:: የኢንዱስትሪ ልማት ሲሰናከል ደግሞ ሁለቱም ወገኖች ለከፋ አደጋ መጋለጣቸው በፍፁም የማይቀር ነው::

መፍትሄው የአለም ገበያ በሚያስቀምጥልን ገደብ ውስጥ ሆነን ምርታማነትን በቀጣይነት በማሻሻል ከሚገኘው ተጨማሪ ገቢ የአሰሪውንም የሰራተኛውንም ገቢ በየደረጃው ማሻሻል ነው የሚለው

መሰረታዊ ጉዳይ ቢሆንም፣ ይህ ብቻውን በቂ አይሆንም። በምርታማነት መሻሻል የተገኘው ተጨማሪ ገቢ በአሰሪውና በሰራተኛው መካከል እንዴት ይከፋፈል የሚለው ጥያቄ በአጥጋቢ ሁኔታ መመለስ አለበት። ቀደም ሲል በቀረበው ምሳሌ የተቋሙ የተጣራ ገቢ በአስር ከመቶ ቢሻሻል፣ ይህችን ተጨማሪ እኩል ይካፈሏት፣ ዘጠኝ በመቶ ለሰራተኛ አንድ በመቶ ለአሰሪ ይሁን ወይስ የተገላቢጦሽ ወዘተ የሚሉ ጥያቄዎች መመለስ አለባቸው። ይህ የትርፋማነትን ውጤት የመጋራት ጉዳይ ዞሮ ዞሮ በድርድር ማለቅ ያለበት ነው።

በዚህ ዙሪያ የሚደረግ ድርድር ውጤታማ እንዲሆን የሁለቱም ወገኖች አስተሳሰብ ለድርድር የሚያመች መሆን አለበት። ሁለቱም ወገኖች ልዩነታቸውን ህጋዊና ሰላማዊ በሆነ መንገድ ሊፈቱ የሚችሉበት ስርአትም መኖር አለበት። እነዚህ ሁለት ቅድመ ሁኔታዎች ካልተሟሉ የድርድር መንፈስና ስርአት ተፈጥሮ የጥቅም ግጭቶቹን ማጣጣም የሚቻልበት ሁኔታ አይኖርም።

አሰሪው የሚያገኘው ተጨማሪ ገቢ በሰራተኛው ጥረት ጭምር የተገኘ መሆኑን ተገንዝቦ የተገኘውን ተጨማሪ ገቢ ከሰራተኛው ጋር ለመጋራት በአስተሳሰቡ ዝግጁ መሆን አለበት። ሰራተኛው ከሚገኘው ተጨማሪ ገቢ በአግባቡ ተጠቃሚ ካልሆነ የስራ ተነሳሽነቱ እንደሚጎዳ ብሎም ተቋሙ በቀጣይነት ምርታማነቱን እያሻሻለ የሚሄድበት እድል እንደሚዘጋ መገንዘብ አለበት። አንድ ፋብሪካ ያለው ዋናው ሀብት፣ በአግባቡ የሰለጠነ ታታሪ ሰራተኛ ነው። ስለዚህም መንከባከብ የሚገባው በቅድሚያ ሰራተኛውን ነው የሚለውን የዘመናዊ የስራ አመራር መርህ መቀበል አለበት። ሰራተኛን እንደአሽከር፣ እንደጭሰኛ የሚቆጥር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

አመለካከት ከፊውዳል ስርአት ጋር እንጅ ከነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ስርአት ጋር እንደማይሄድ መገንዘብ ይኖርበታል።

ሰራተኛው በበኩሉ አሰሪው ተቋሙን የሚመሰርተውና የተቋሙን ምርታማነት የሚያሻሽለው ከሚገኘው ተጨማሪ ገቢ ተጨማሪ ትርፍ አገኛለሁ ብሎ እንደሆነ መገንዘብ አለበት። ከሚገኘው ተጨማሪ ገቢ ተጨማሪ ትርፍ ካላገኘ ተቋሙን ይዘጋል እንጂ አይቀጥልም። ሰራተኛውም ጥቅሞቹን ለማጣጣም የሚችለው አሰሪው ከሚያገኘው ተጨማሪ ገቢ መጋራት እንዳለበት አምኖ ሲቀበል ብቻ ነው። አሰሪውና ሰራተኛው እንደዚህ አይነት አስተሳሰብ ሲኖራቸው ተጨማሪው ገቢ በምን ያህል መጠን ሊከፋፈል እንደሚገባው በድርድር መጨረስ ይቻላል፤ የጥቅም ግጭቶችን ማርገብና ማጣጣም ይቻላል።

ለመደራደርና ጥቅሞችን ለመጋራት ዝግጅቱ ከተረጋገጠ በኋላ አሰሪው የተደራጀ በመሆኑ ለመደራደር የተሻለ አቅም ይኖረዋል። ሰራተኛው በፊንታው ካልተደራጀ በአግባቡ ሊደራደር አይችልም። ስለሆነም የሰራተኛ ማህበራት መደራጀታቸው፣ በህገ መንግስቱ የተረጋገጡት የሰራተኛው ስብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች መከበራቸው ለጤናማ የኢንዱስትሪ ግንኙነት መፈጠር ጠቃሚ እንደሆነ ሊታወቅ ይገባል። በአሰሪውና በሰራተኛው በድርድር ያልተፈታ ችግር በቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ስርአት ሊዳኝ የሚችልበት ስርአትም መፈጠር ይኖርበታል። የስራ ማቆም አድማ መምታትን ጨምሮ ችግሮች በሰላማዊ መንገድና በሰላማዊ መንገድ ብቻ እንዲፈቱ የመንግስትና የሁለቱም ወገኖች ጠንካራ እምነት

መኖር ይኖርበታል።

መንግስት ሰራተኛውና አሰሪው ለኢንዱስትሪ ልማት መፋጠንና ከዚሁ በየደረጃቸው ተጠቃሚ እንዲሆኑ በጋራና በቅንጅት እንዲረባረቡ በማድረግ ረገድ ከፍተኛ የአመራር ሚና መጫወት አለበት። በቅድሚያ አሰሪውና ሰራተኛው የጋራ ራእይ እንዲኖራቸው፣ የጋራ ጥቅም እንዳላቸው እንዲገነዘቡ፣ የጥቅም ግጭታቸውን በምን አኳኋን ሊያረግቡና ለያጣጥሙ እንደሚችሉ እንዲያውቁ ለማድረግ ሰፊ ስራ መስራት ይጠበቅበታል። የጋራ አገራዊ እምነትና አመለካከት በዚህ ጉዳይ ላይ እንዲፈጠር ጥረት ማድረግ አለበት። የጥቅም ግጭቶቹን ለማጣጣም መሰረቱ የሚነጠፈው ምርታማነትን በማሻሻል መሆኑን ተገንዝቦ ምርታማነትን ለማሻሻል ከሁለቱም ወገኖች ጋር በጋራና በመደጋገፍ መስራት አለበት። ከምርታማነት መሻሻል የሚገኘውን ተጨማሪ ገቢ የመከፋፈል ጉዳይ በሰላማዊ አኳኋንና በድርድር የሚፈታበትን ስርአት መዘርጋት፤ የሁሉም ዜጎች ሰብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች እንዲከበሩ ማድረግ አለበት።

በአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ መንግስት ዋነኛው አሰሪ ነው። ይህ ለወደፊቱ ሊቀጥል የሚችል ጉዳይ አይደለም። የሚመጣው ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት በዋናነት በመንግስት በሚከፈቱ ተቋማት አማካይነት ሳይሆን በግሉ ባለሀብት ባለቤትነት በሚቋቋሙ ተቋማት አማካይነት የሚመጣ መሆኑ አይቀርም። በግል ባለሀብቶች በአጥጋቢ ሁኔታ በሚሰሩ ጉዳዮች ላይ መንግስት ጣልቃ መግባቱ ቀልጣፋ የሀብት ድልድል እንዳይኖር አድርጎ ለፈጣን እድገት እንቅፋት የሚሆን በመሆኑ በመንግስት ባለቤትነት እጅ ያሉት ብዙዎቹ

ተቋሞችም መሸጣቸው የማይቀር ነው። ስለሆነም በኢኮኖሚያዊ እድገታችን ሂደት መንግስት ዋነኛው አሰሪ መሆኑ እየቀረ እንደሚሄድ ምንም ጥርጥር የለውም። መንግስት በተለይም ሰራተኛው ከወዲሁ ራሳቸውን ለዚሁ ማዘጋጀት መቻል አለባቸው።

በአሁኑ ወቅት መንግስት ዋናው አሰሪ ከመሆኑም ባሻገር የዜጎችን ደህንነት የመጠበቅ የፖለቲካ ሀላፊነት የተሸከመ በመሆኑ አክሳሪ ድርጅቶችን ተሸክሞ ሰራተኛው ከስራ እንዳይባረር፣ ደሞዙ እንዳይቀነስ ጥረት ያደርጋል። የግል ባለሀብቱ ይህን እንዲያደርግ በፍፁም አይጠበቅም። ከከሰረ ተቋሙን ከመዝጋት ውጪ ሌላ አማራጭ የለውም። ሰራተኛው በአክሳሪ ድርጅቱ ውስጥ ሆኖ የደሞዝ ጭማሪም ሆነ የስራ ዋስትና ሊያገኝ አይችልም። የስራ ዋስትናው በኢኮኖሚው ውስጥ ሰፊ እድል መፈጠሩ፣ ስራ አጥነት መቀረፉ የስራ ችሎታውና ታታሪነቱ መሻሻሉ ብቻ ነው የሚሆነው። የደሞዝ እድገቱ የሚመነጨው ምርታማነትን ከማሻሻልና በዚሁ ላይ ተመስርቶ በብቃት ከመደራደር ነው። ሰራተኛው በአስተሳሰብም ሆነ በአደረጃጀት መንግስት ዋነኛው አሰሪ መሆኑ ለሚቀርበት ሁኔታ መዘጋጀት መቻል አለበት። የመደራጀት መብቱ በጥብቅ ተግባራዊ እንዲሆን፣ የመደራደር ብቃቱና አቅሙ እንዲሻሻል፣ ሰራተኛው አስተሳሰቡ ከነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ነባራዊ ሁኔታዎች ጋር የሚሄድ እንዲሆን ለማድረግ መንግስትና የሰራተኛ ማህበራት በመደጋገፍ መስራት አለባቸው። ዝግጅቱ ከወዲሁ በብቃት ካልተፈፀመ ሰራተኛውንና የኢንዱስትሪ ሰላምን የሚጎዳ ነገር መፈጠሩ የማይቀር ይሆናል።

መንግስትን የግል ባለሀብቱን፣ ሰራተኛውንና አርሶ አደሩን

በተመለከተ የተቀመጡት ቁም ነገሮች ሌላውን የህብረተሰብ ክፍልም የሚመለከቱ ናቸው:: በመሆኑም ከላይ በቀረቡት ምሳሌዎች ብቻ በመታገዝ መላው ህብረተሰብ ለኢንዱስትሪ ልማት በጋራ እንዲሰለፍ ለማድረግ መሟላት የሚገባቸውን ቅድመ ሁኔታዎች ማስቀመጥ ይችላል:: በመጀመሪያ ደረጃ ከፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ሁሉም በየደረጃው ተጠቃሚ የሚሆንበትን የተስተካከለ የልማት ስትራተጅ መንደፍና በዚህ የጋራ አገራዊ እምነትና አመለካከት መፍጠር ያስፈልጋል:: ከዚሁ ጎን ለጎን መከሰታቸው የማይቀር የጥቅም ግጭቶች እንዴት ሊረግቡና ሊጣጣሙ እንደሚችሉ የጋራ ግንዛቤ መያዝ ያስፈልጋል:: የአለም ገበያ የሚያስቀምጠውን ገደብ ተቀብሎ ምርታማነትን በቀጣይነት ማሻሻል ብቸኛው የጥቅም ግጭቶች ማርገቢያ መንገድ እንደሆነ ሁሉም እንዲገነዘብና ለዚሁ ተግባራዊነት የየበኩሉን አስተዋፅኦ እንዲያበረክት ማድረግ ያስፈልጋል:: በዚህ ክልል የገቢ ክፍፍሉ በሰላማዊ መንገድ እንዲፈፀም የገበያ ውድድርን ማጠናከር የሁሉም ዜጎች ሰብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች እንዲከበር በዚህ ጥቅም ዙሪያ የሚከሰቱ የጥቅም ግጭቶችን በድርድር የመፍታት አስተሳሰብ እንዲጎለብትና ይህን ለማድረግ የሚያስችል ስርአትም እንዲመቻች ማድረግ ያስፈልጋል:: ከላይ የተጠቀሱትን ቅድመ ሁኔታዎች ከማሟላት አኳያ ሁሉም ዜጋ ድርሻውን ማበርከት ይገባዋል፣ መንግስትም ብቃት ያለው አመራር መስጠት መቻል ይኖርበታል::

8. ማጠቃለያ

የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችንን ከላይ ከተቀመጡት ሰባት የስትራተጅው መነሻ መርሆዎች በመነሳት መቅረፅ አለብን::

ስትራተጅያችን ወጥነት ያለውና እርስ በርሱ የማይጋጭ፣ እርስ በርሱ የማይጠላለፍ መሆን አለበት:: ይህ እንዲሆን ከተፈለገ መነሻ መርሆዎቹ ትክክለኛ፣ እርስ በርሳቸው የማይጋጩና የማይጠላለፉ መሆን አለባቸው:: ከላይ የተቀመጡት መርሆዎች ይህን ለማድረግ የሚያስችሉ ናቸው:: ይህንኑ ሀቅ የተወሰኑ አብነቶችን በመውሰድ መገንዘብ ይቻላል::

የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን ግብርና መር፣ ኤክስፖርት መርና ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች ላይ ያተኮረ መሆን አለበት የሚሉ መርሆዎችን አስቀምጠናል:: እነዚህ መርሆዎች አንዱ በሌላው ላይ የተመሰረተና እርስ በርሳቸው የሚመጋገቡ እንጂ እርስ በእርሳቸው የሚቃረኑ አይደሉም:: የኢንዱስትሪ ልማታችን ግብርና መር ከሆነ የግድ ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች ላይ ማተኮርና ኤክስፖርት መር መሆን አለበት:: የኢንዱስትሪ እድገታችን ኤክስፖርት መር ከሆነ የግድ ግብርና መር መሆንና ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች ላይ ያተኮረ መሆን አለበት::

የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን ባለሀብቱ ሞተር ሆኖ የሚያንቀሳቅሰው፣ መንግስት የመሪነት ሚና የሚጫወትበት፣ መላው ህብረተሰብ በጋራና በቅንጅት የሚረባረብበት መሆን አለበት የሚሉ መርሆዎችን አስቀምጠናል:: እነዚህም መርሆዎች አንዱ በሌላው ላይ የተመሰረተና እርስ በርሳቸው የሚመጋገቡ እንጂ እርስ በርሳቸው የሚቃረኑ አይደሉም:: በነፃ ገበያ የኢኮኖሚ ስርአት የኢንዱስትሪ ልማት ማረጋገጥ ካለብን አንቀሳቃሽ ሞተሩ የግድ ባለሀብቱ መሆን

አለበት:: ባልዳበረችው አገራችን ከፍተኛ የገበያ ጉድለትና ለጥገኝነት የተመቸ ሁኔታ ካለ የግል ባለሀብቱ ሞተር ሆኖ እንዲሰራ የግድ መንግስት ሚናውን መጫወት አለበት:: የኢንዱስትሪ ልማታችን እንዲፋጠን ከተፈለገ ከመንግስትና ባለሀብቱ በተጨማሪ ሰራተኛውም፣ አርሶ አደሩም ምሁሩም ወዘተ የግድ አብረው መረባረብ አለባቸው ወዘተ:: ወጥነት ያለው የኢንዱስትሪ ስትራቴጅ ለመንደፍ ከላይ በተገለፀው አኳኋን ወጥነት ያለው የስትራቴጅ መነሻ ማስቀመጥና በነዚሁ መመራት እድገትን ሊያፋጥን የሚችል ተግባራዊ ሊሆን የሚችል ስትራቴጅን መንደፍ ያስፈልጋል::

ክፍል II.

ለኢንዱስትሪ ልማትና ለልማታዊ ባለሀብት የተመቻቸ ሁኔታን መፍጠር

1. የጥገኝነት አረንቋን ማድረቅ፣ ለልማታዊ ባለሀብት የተመቸ ሁኔታን መፍጠር

የኢንዱስትሪ ልማትን ለማፋጠን ጥገኝነትን ማክሰምና ለልማታዊው ባለሀብት የተመቻቸ ሁኔታ በመፍጠር ልማታዊ ባለሀብቱን ማጠናከር እንደሚያስፈልግ አስቀምጠናል:: ይህ እስካልተደረገ ድረስ ባለሀብቱ የኢንዱስትሪ ልማት ሞተር ሆኖ ማገልገል እንደማይችል አስምረንበታል:: በዚህ ዙሪያ ያገር ውስጡንና የውጭውን ባለሀብት አቀናጅተን መጠቀም፣ መንግስት የአመራር ሚናውን በብቃት እንዲፈፅም ማድረግ እንዳለብን አስቀምጠናል:: ወዘተ፣ እነዚህን መሰረታዊ መርሆዎች በተግባር ለመተርጎም የሚያስችል የተቀናጀና ዝርዝር ስትራቴጅ ያስፈልገናል:: የጥገኝነትን አረንቋ በማድረቅ፣ ለልማታዊ ባለሀብቶች የተመቸ ሁኔታን የመፍጠር ስትራቴጅያዊ ግባችንን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ስትራቴጅ ያስፈልገናል:: ቀጥሎ የሚቀርበውም ይኸው ነው::

ተዘርዝሮ የሚቀርበው ስትራቴጅ እርስ በርስ የሚደጋገፍና የሚመጋገብ መሆን አለበት:: በርግጥም የሚቀርበው ስትራቴጅ ተመጋጋቢ ከመሆኑም ባሻገር ከስትራቴጅዎቹ አንዱ እንኳ በተሳካ

ሁኔታ ሳይፈፀም ከቀረ የሌሎቹን ውጤታማነት ለአደጋ የሚያጋልጥ ይሆናል፡፡ ስለሆነም የሚፈለገው ውጤት ሊገኝ የሚችለው የስትራተጅዎቹ አፈፃፀም ወጣ ገባ ሳይሆን የተቀናጀ ወጥነት ያለው ሲሆን ብቻ እንደሆነ ሊሰመርበት ይገባል፡፡ በተጨማሪም የጥገኝነትን አረንቋ ለማድረቅ የሚወሰዱ ርምጃዎች እዚያው ሳሉ ልማታዊ ባለሀብቱን የሚያጎለብቱ፣ ልማታዊ ባለሀብቱን ለማጎልበት የሚወሰዱ ርምጃዎች ደግሞ ብዙዎቹ እዚያው ሳሉ የጥገኝነትን አረንቋ ለማድረቅ የሚያግዙ መሆናቸው ሊረጋገጥ ይገባዋል፡፡ በመሆኑም ስትራተጅዎቹን በአንድ ወገን ጥገኝነትን የሚያከስሙ በሌላ ወገን ደግሞ ልማታዊ ባለሀብቱን የሚያጎለብቱ ብሎ ከፋፍሎ ከማቅረብ ይልቅ ሁለቱንም አጣምሮና አቀናጅቶ ማቅረቡ ተመራጭ ይሆናል፡፡

2. የተረጋጋና ለልማት የሚያመች የማክሮ ኢኮኖሚ ሁኔታን መፍጠር፡-

የአንድ አገር ማክሮ ኢኮኖሚ የተረጋጋ ለመሆኑ በመመዘኛነት የሚቀርቡት ዋነኛ መስፈርቶች የዋጋ ግሽበት ሁኔታዎች፣ የወለድ ምጣኔውና የውጭ ምንዛሪ ተመን ናቸው፡፡ በአንድ አገር ውስጥ የዋጋ ግሽበት ዝቅተኛና በፍጥነት የማይዋዥቅ ከሆነ፣ የወለድ መጠኑም ዝቅተኛና በፍጥነት ግራና ቀኝ የማይላጋ ከሆነ፣ የውጭ ምንዛሪ ተመኑም የተረጋጋና የውጭ ምንዛሪውን ትክክለኛ ዋጋ የሚያንፀባርቅ ከሆነ የአገሪቱ ማክሮ ኢኮኖሚ የተረጋጋ ነው ሊባል ይችላል፡፡ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚ በአንድ አገር መኖሩ ለልማት እጅግ ተፈላጊ ናቸው ተብለው ከሚገመቱት መሰረታዊ ሁኔታዎች አንዱ ነው፡፡

የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚ ለልማት እጅግ አስፈላጊ ነው የሚባልበት ዋነኛ ምክንያት በልማት ላይ የተሰማሩ ባለሀብቶች በእቅድ ለመስራትና ለመመራት ምቹ ሁኔታ ስለሚፈጥርላቸው ነው፡፡ ለልማት የተሰለፉ ሀይሎች ዛሬ ከፍተኛ ወጪ በማውጣት ኢንቬስት ሲያደርጉ በበነጋታው ኢንቬስትመንቱን እስከነትርፉ እንመልሳለን ብለው አይደለም፡፡ ኢንቬስትመንታቸውን መልሰው ትርፍ የሚያገኙትም በአመታት ሂደት ነው፡፡ እንደኢንቬስትመንቱ አይነት እስከ አሰርት አመታት ሊወስድ ይችላል፡፡ የወለድ ምጣኔ፣ የዋጋ ግሽበት፣ የውጭ ምንዛሪ ተመኖች አንድ ኢንቬስትመንት አትራፊ እንዲሆን ወይም እንዳይሆን ሊወስኑ ይችላሉ፡፡ በመሆኑም ኢንቬስተሮች የውጭ ምንዛሪ ተመኑን፣ የወለድ ምጣኔውን ወዘተ አስቀድመው መገመት መቻል አለባቸው፡፡ ማክሮ ኢኮኖሚው የተረጋጋ ከሆነ ይህን ለማድረግ ያመቻል፡፡ ማክሮ ኢኮኖሚው ያልተረጋጋ ከሆነ ግን አስቀድሞ መገመት የሚቻልበት እድል አይኖርም፡፡ ስለሆነም የረጅም ጊዜ ኢንቬስትመንት ውስጥ መግባት እጅግ አስቸጋሪ ቁማር ይሆናል፡፡ ይህንን ነጥብ የውጭ ምንዛሪ ተመንን በምሳሌነት በመውሰድ በይበልጥ መረዳት ይቻላል፡፡

አንድ የጨርቃ-ጨርቅ ምርት አምርቶ ኤክስፖርት ለማደረግ የወሰነ ሰው የውጭ ምንዛሪ ተመኑን በተመለከተ የረጅም ጊዜ እይታ ያስፈልገዋል፡፡ የማምረቻ እቃዎችን የሚገዛው ከውጭ ነው፡፡ የማምረቻ እቃዎች ይህን ያህል ያወጣሉ ብሎ ገምቶ በዚህ ወጪም አተርፋለሁ ብሎ ገምቶ ለግዥ ሲዘጋጅ የውጭ ምንዛሪው በእጥፍ ቀንሶ ወይ ጨምሮ ካገኘው እቅዱ ሁሉ ዋጋ ቢስ ሆኖ ይቀራል፡፡ የማምረቻ መሳሪያዎችን ከገዛ በኋላም ቢሆን ከውጭ የሚገኙ ግብአቶችን መግዛቱ

ስለማይቀር የውጭ ምንዛሪ ተመኑ በየቀኑ ግራና ቀኝ የሚረግጥና ለመተንበይ የሚያስቸግር ከሆነ የምርት ስራው መሳካትና አለመሳካት ጉዳይ በየቀኑ የሚዋዥቁ ከሆነ የእድልና የቁማር ጉዳይ ይሆናል:: የዋጋ ግሽበትና የወለድ ምጣኔም ተመሳሳይ ውጤት ይኖራቸዋል:: እነዚህ ነገሮች አንድ ቦታ ላይ ባይቆሙም የተረጋጉና ለመተንበይ የማያስቸግሩ መሆን አለባቸው:: ከጫፍ ጫፍ የማይረግጡ ከሆነ ሊገመት የሚችለውን ለውጥ ታሳቢ በማድረግ ማቀድና መፈፀም ይቻላል:: ከተገመተው ውጪ የሚሆን ነገር ቢኖርም መለስተኛ ስለሚሆን የኢንቬስትመንት እንቅስቃሴውን የሚንደው አይሆንም:: በመሆኑም የተረጋጋና በመጠነኛ የስህተት ህዳግ ሊገመት የሚችል የማክሮ ኢኮኖሚ ሁኔታ መፈጠሩ የረጅም ጊዜ እይታ ያለው ባለ ሀብት፣ ልማታዊ ባለሀብት የሚሰራበትን የተመቻቸ ሁኔታ ይፈጥራል:: የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ ሌሎች ጠቀሜታዎች ያሉት ቢሆንም ከያዝነው አርእስት አኳያ ዋናው ጠቀሜታው ይህ ነው::

በአንፃሩ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚ ሁኔታ ከሌለ ሁኔታው ሁሉ ለጥገኛው፣ ለኪራይ ሰብሳቢው የተመቸ ይሆናል:: ያልተረጋጋ የማክሮ ኢኮኖሚ ሁኔታ ሲኖር በረጅም ጊዜ እይታ ኢንቬስት ማድረግ ስለማይቻል ባለሀብቱ ሁሉ በአጭር ጊዜ በሚመለሱ ወጭዎች ላይ ብቻ ይታጠራል:: ይህ ሁኔታ ደግሞ በጥገኝነት ለተሰማራው ባለሀብት የሚያመች ነው የሚሆነው:: ጥገኛው በዚሁ ሂደት ምንም አይነት ልማታዊ አስተዋፅኦ ሳይኖረው በአቋራጭ ሊከብር የሚችልበት ሁኔታ ይፈጠራል:: ለምሳሌ የሸቀጦች ዋጋ በየሳምንቱ ከአንድ ወደሌላ ጫፍ የሚላጋበት ሁኔታ ካለ፣ ባንድ ወቅት ዋጋ ይጨምራል በሚል ግምት ሸቀጦችን ሰብስቦ መጋዘኑ ውስጥ ይከታል:: የሸቀጡ እጥረት በገበያው

ይታይና ዋጋው በይበልጥ ያሻቅባል፣ በዚህ ጊዜ ሸቀጡን አውጥቶ ባቋራጭ ይከብራል:: ሌላ ምሳሌ ለመጥቀስ የውጭ ምንዛሪ ተመኑም በተመሳሳይ መልኩ ያድጋል ተብሎ ከታሰበ አለ የተባለውን በህጋዊና ህገወጥ መንገድ ሊገኝ የሚችለውን የውጭ ምንዛሪ ሰብስቦ ዋጋው ሲያሻቅብ ሸጦ በአቋራጭ ይከብራል:: ይህ ባለሀብት የከበረበት መንገድ ለአገሪቱ ቅንጣት ታክል ልማት የማይፈጥር ነው:: ጥገኝነትን ከሚያዳብር በስተቀር የሚያዳብረው የአገር ልማት የሌለው ነው:: የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ መፍጠር ጥገኝነት የሚስፋፋበትን አረንቋ ለማድረቅ አንድ መሰረታዊ እርምጃ ነው የምንለውም ለዚሁ ነው::

የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ በመፈጠሩ ብቻ ለልማታዊ ባለሀብቱ የተመቸ፣ ጥገኝነትን ለማክሰም አስተዋፅኦ የሚያደርግ ሁኔታ ይፈጠራል:: ነገር ግን የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚ እንዲኖር ስለተፈለገ ብቻ የሚገኝ ጉዳይ አይደለም:: ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችሉ ትክክለኛ ፖሊሲዎችን መንደፍና በጥብቅ ተግባራዊ ማድረግ ያስፈልጋል:: ብዙ የአፍሪካ አገሮች በአለም ገንዘብ ድርጅት ድጋፍ የተረጋጋ የማክሮ ኢኮኖሚ ሁኔታን ለመፍጠር ቢጣጣሩም ሳይሳካላቸው ቀርቷል:: ይህም ፖሊሲውና አፈፃፀሙ ላይ ችግር ስለነበረ ነው:: በአገራችን ባለፉት 10 አመታት በጣም የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ ለመፍጠር ተችሏል:: የዋጋ ግሽበት በጣም ዝቅተኛና የተረጋጋ ነበር:: የወለድ መጠን ከየትኛውም የአፍሪካ አገር ጋር ሲነፃፀር በጣም ዝቅተኛ ሊባል የሚችልና ግራና ቀኝ የማይረግጥ ነበር:: የውጭ ምንዛሪ ተመንም በተረጋጋና ለመተንበይ በማያስቸግር አኳኋን እየተቀየረ የመጣ ነው::

አገራችን በዚህ ረገድ ሊሳካላት የቻለው በአንድ በኩል በፖሊሲ አፈፃፀም ላይ ጥብቅነት ስለነበረን ነው:: መንግስት ገንዘብ እያተመና እየተበደረ በመርጨት የዋጋ ግሽበትን ከመፍጠር ተቆጥቦ፣ ከገቢው ጋር የሚመጣጠን ባጀት እያወጣ ይህንኑ በጥብቅ ለማስፈፀም ስለተንቀሳቀሰ ነው:: በሌላ በኩል ግን የገበያ ክፍተት ባለበት ሁኔታ መንግስት እጁን አያስገባ ከሚል ፅንፍ የረገጠ አቋም ነፃ የሆነ ፖሊሲ በመከተሉም ነው:: ከሞላ ጎደል ሁሉም የአፍሪካ አገሮች የተቀበሉትን መንግስት ከውጭ ምንዛሪ ገበያ ይውጣ፣ ማንም ሰው ከፈለገው ሱቅ ሄዶ የውጭ ምንዛሪ ለፈለገው አላማ ይግዛ የሚል መርህ በጥብቅ በመቃወሙ፣ የውጭ ምንዛሪ ሸቀጥ ወይም አገልግሎት ለመግዛት በባንክ በኩል ካልሆነ በሌላ መንገድ የሚሸጥበት በር ስለተዘጋ ጥገኛው የውጭ ምንዛሪ እጥረት ባለበት አገር ከየቦታው ሰብስቦ በሳጥኑ ውስጥ ቆልፎ ተመኑን ሰማይ ማድረስ የሚችልበትን እድል ዝግ ማድረግ ተችሏል:: መንግስት በዚህ ረገድ የተከተለው ፖሊሲ ከአለም ገንዘብ ድርጅትና ከመሳሰሉት ከፍተኛ ተቃውሞ ገጥሞት የነበረ ቢሆንም ውጤቱ ግን እጅግ ከሚበዙት የአፍሪካ አገሮች በተሻለ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚ መፍጠር ነው የሆነው:: መንግስት የባንክ አገልግሎትን በተመለከተ የተከተለውና እንደዚሁ ከተለያዩ ወገኖች ተቃውሞ የገጠመው ፖሊሲ የተረጋጋና ዝቅተኛ የወለድ ምጣኔ እንዲኖር ከፍተኛ አስተዋፅኦ አበርክቷል::

ዞሮ ዞሮ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ በቀጣይነት ሊኖር የሚችለው ኢኮኖሚው ጤናማ እድገት ሲኖረው ነው:: ኢኮኖሚው በሚያሽቆለቁልበትና ጤናማ እድገት በማያሳይበት ሁኔታ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚ ይዞ መቀጠል በጣም አስቸጋሪ ነው::

ኢኮኖሚያችን በምንፈልገው ፍጥነትም ባይሆን ጤናማ እድገት ሲያሳይ መቆየቱ በአገራችን የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ እንዲኖር ከማድረግ አኳያ ከፍተኛ አስተዋፅኦ አበርክቷል:: በሌላ በኩል ደግሞ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚ መኖሩ ብቻ በቂ አይሆንም:: በዚሁ ማእቀፍ ውስጥ ኢንቬስተር በቂ የባንክ ብድር የሚያገኝበት፣ ለልማታዊ ባለሀብት የተመቸ የባንክ ስርአት በመፍጠር ወዘተ ልማትን በቀጥታ ለመደገፍ የሚያስችል ሁኔታም መኖር አለበት:: በዚህ ረገድ በአገራችን ውስጥ አንዳንድ ክፍተቶች ታይተዋል::

ካለፈው ልምዳችን በመማር የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ የመፍጠሩን ትግል አጠናክረን መቀጠል ይኖርብናል:: ይህንኑ መረጋጋት ለአደጋ ከሚያጋልጡ ማናቸውም የፖሊሲ ርምጃዎች መታቀብ ይኖርብናል:: ገበያውና የግል ባለሀብቱ ይህንኑ ማረጋገጥ ባልቻለበት ሁኔታ፣ ገበያውና የግል ባለሀብቱ ይህንን ስራ ሊፈፅሙ እንዲችሉ ለማድረግ ጥረቱ እየቀጠለ እዚያ ደረጃ ላይ እስኪደርስ ድረስ ግን መንግስት ጣልቃ ለመግባት ዝግጁ ሆኖ መቀጠል አለበት:: ከዚያም ባሻገር በተረጋጋው በዚህ የማክሮ ኢኮኖሚ ማእቀፍ ውስጥ ልማትን ሊያፋጥኑ የሚችሉ አማራጮችን እየፈተሸ ከዚህ በፊት ከተሰራው በተሻለ ሁኔታ መስራት ይጠበቅበታል::

3. ዘመናዊና ለልማት የተመቻቸ የፋይናንስ ስርአት መፍጠር

ዘመናዊና ለልማት የተመቸ የፋይናንስ ስርአት መኖሩ የተረጋጋ የማክሮ ኢኮኖሚ ሁኔታን በመፍጠር ረገድ ከሚጫወተው ትልቅ ሚና በተጨማሪ ለኢንቬስትመንት የሚሆን ፋይናንስ በማዘጋጀት፣ በንግድ ልውውጥ ቀልጣፋ የክፍያ ስርአት እንዲኖር

በማድረግ ወዘተ ትልቅ ሚና ይጫወታል:: ይሁንና የአገራችን የፋይናንስ ስርአት በተለይም ለኢንቬስትመንት የሚሆን ፋይናንስ በማሰባሰብ፣ ይህንኑ ፋይናንስ በቅድሚያ ልማትን ለማምጣት ብቃቱና ፍላጎቱ ወዳላቸው ክፍሎች እንዲዳረስ በማድረግ፣ የግብይት ስርአቱ ቀልጣፋ ይሆን ዘንድ የክፍያ ስርአቱ ቀልጣፋ እንዲሆን በማድረግ ረገድ ከፍተኛ ችግር የሚታይበት ሆኖ ይገኛል:: ይህንን ችግር በተቻለ ፍጥነት መቅረፍ እጅግ አስፈላጊ ነው::

3.1. ባንኮች:-

ለኢንቬስትመንት የሚሆን ፋይናንስ አሰባሰቦ ወደሚጠቀምበት ክፍል ለማስተላለፍ እጅግ በርካታ ተቋሞችና የአሰራር ዘይቤዎች አሉ:: በተለይም በዳበሩ አገሮች ባንኮች፣ የሼር ገበያዎች፣ የቬንቸር ካፒታል ተቋሞች ወዘተ በሰፊው በዚህ ተግባር ላይ ተሰማርተው ይገኛሉ:: እነዚህ ተቋሞችና ገበያዎች ቀልጣፋ እንዲሆኑ የሚያደርጉ፣ ተንታኞችና የትንተና ኩባንያዎች፣ የተለያዩ ኩባንያዎችን በአትራፊነታቸውና በአጠቃላይ ብቃታቸው ደረጃ እየተከታተሉ የሚያሳውቁ ድርጅቶች (ሬንቲንግ ኤጀንሲስ) ወዘተ ይገኛሉ:: በዚህ የተወሳሰበ ተቋማዊ ሁኔታ ውስጥ የካፒታልና የገንዘብ ገበያው በጣም ሰፊ፣ ቀልጣፋና ሰፊ የገበያ ክፍተት የማይታይበት ይሆናል:: ይሁንና በነዚህ አገሮችም ቢሆን ዋናው የኢንቬስትመንት ፋይናንስ ምንጭ ባንኮች ናቸው::

ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን የዳበረ ሰፊ የገበያ ክፍተት የማይታይበት የካፒታልና የገንዘብ ገበያ በሌላቸው አገሮች፣

በተለይም ባልዳበሩ አገሮች፣ በዳበሩ አገሮች ከሚታየውም በላቀ ደረጃ ባንኮች የኢንቬስትመንት ፋይናንስ አቅርቦት ዋነኛ ተቋም ይሆናሉ:: በአገራችንም ሁኔታው ከዚህ የተለየ አይደለም:: በመሆኑም ከባንኮች ውጭ ያሉት የፋይናንስ ተቋሞች እንዲደራጁና እንዲስፋፉ በሩን እየከፈቱ፣ ይህ ስራ የራሱ ጊዜ የሚጠይቅና የበለፀጉ አገሮች የደረሱበት ደረጃ ላይ ቢደረስ እንኳ አሁንም የባንኮችን ዋነኛ የፋይናንስ ምንጭነት የሚቀይር ስለማይሆን ዋናው ትኩረታችን ለረጅም ጊዜ ዋነኛ የፋይናንስ ምንጭ መሆናቸው የማይቀረውን ባንኮች ለማጠናከር መሆን አለበት::

በየትኛውም አገር ቢሆን ባንኮች ስራቸውን በገበያውና በግል ባለሀብቶች ብቻ ሊፈፅሙ ስለማይችሉ፣ በዚህ ረገድ በበለፀጉ አገሮች ሳይቀር ያልተደፈነ የገበያ ክፍተት ስላለ ገበያውን የሚመራና የሚቆጣጠር የመንግስት ባንክ ይኖራል:: ይህ በአብዛኛዎቹ አገሮች ብሄራዊ ባንክ እየተባለ የሚጠራው ነው:: ብሄራዊ ባንክ የግልም ሆነ ከብሄራዊ ባንክ ውጪ ያሉ የመንግስት ባንኮች ለፋይናንስ ስርአቱ ጤንነት አስፈላጊ ናቸው ተብሎ የታመነባቸውን መመሪያዎች መፈፀማቸውን ይቆጣጠራል:: ከዚያ ውጭ ሲሰሩ ከተገኙ እንዲታረሙ ወይ እንዲዘጉ ያደርጋል:: በአጠቃላይ የፋይናንስ ስርአቱ ጤንነት ይጠበቅ ዘንድ የተለያዩ ርምጃዎችንም ይወስዳል:: ይኸው ተቋም የገንዘብ ፖሊሲን ተግባራዊ በማድረግና የዋጋ ግሽበትን በመቆጣጠር ረገድ ቁልፍ ሚና ይጫወታል:: ይህ ስራ በገበያውና በግል ባለሀብቱ ሊሰራ ስለማይችል የተለያዩ ስልቶችን በመጠቀም የወለድ ምጣኔውን የሚወስነው ብሄራዊ ባንኩ ይሆናል:: ብሄራዊ ባንኩ የኢኮኖሚውን

እድገት፣ የዋጋ ግሽበትን ወዘተ ታሳቢ በማድረግ የወለድ ምጣኔውን ከወሰነ በኋላ ሌሎቹ ባንኮች በዚህ ላይ ተመስርተው የእያንዳንዱን ተበዳሪ ተቋምና የእያንዳንዱን ፕሮጀክት ባህሪ በዝርዝር አጥንተው የራሳቸውን የወለድ ምጣኔ ይወስናሉ:: እንደተበዳሪው ባህሪ የወለዱን መጠንና የሚያበድሩትን መጠን ከፍና ዝቅ በማድረግ ስራቸውን ያከናውናሉ::

በበለፀጉት አገሮች የሚገኙ ብሄራዊ ባንኮች ሌሎች ባንኮች ለሚያስከፍሉት የወለድ ምጣኔ መነሻ የሆነውን የወለድ ምጣኔ የሚወስኑት በትእዛዝና በመመሪያ ሳይሆን የተለያዩ ይህንኑ ስራ ለመፈፀም የሚያስችሉ ቀጥተኛ ያልሆኑ ልዩ ልዩ ስልቶችን በመጠቀም ነው:: እነዚህ ቀጥተኛ ያልሆኑ ስልቶች መኖራቸው ለወለድ ምጣኔ አወሳሰኑ ቀልጣፋነትና በግልፅነት መርህ ላይ የተመሰረተ እንዲሆን ለማድረግ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ይኖራቸዋል:: እንደኛ ባሉት ያልበለፀጉ አገሮችም መነሻ የወለድ ምጣኔው በብሄራዊ ባንክ መወሰኑ ተገቢና አማራጭ የሌለው ነው:: ይሁንና የኛ ብሄራዊ ባንክ ይህንኑ ውሳኔ በበለፀጉት አገሮች እንደሚደረገው ሁሉ ቀጥተኛ ያልሆኑ ስልቶችን በመጠቀም ሊፈፅመው አይችልም:: ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችሉ በነፃ ገበያ ኢኮኖሚ እድገት ሂደት የሚፈጠሩ የተለያዩ ገበያዎች ስላልዳበሩ ያለው አማራጭ ቀጥተኛ በሆነ መንገድ ውሳኔውን መወሰን ነው:: ይህም ከቀልጣፋነትና በግልፅነት መርህ ላይ የተመሰረተ ውሳኔ እንዲወሰን ከማድረግ አኳያ አሉታዊ ተፅእኖ ያሳድራል::

በመሆኑም በአገራችን ዘመናዊና ልማትን የሚደግፍ የባንክ

ስርአት እንዲኖር ከማድረግ አኳያ በቅድሚያ ሊተኮርባቸው ከሚገቡ ጉዳዮች አንዱ ብሄራዊ ባንክን የማብቃትና የማጠናከር ጉዳይ ነው:: ባንኮች አሰራራቸው እጅግ የተራቀቀና በየጊዜው ተለዋዋጭ እየሆነ በመጣበት በአሁኑ ወቅት በበለፀጉት አገሮች እንደሚደረገው ሁሉ ይህንኑ ስራ በብቃት ለመቆጣጠርና የባንኮችን ጤንነትም ለማስጠበቅ የሚያስችሉ ህጎችና መመሪያዎችን ለማውጣትና እነዚህን በብቃት ለማስፈፀም የሚያስችለው አቅም መገንባት አለበት:: የሰው ሀይሉን፣ አሰራሩንና አደረጃጀቱን በየጊዜው በማሻሻልና በማጠናከር የፋይናንስ ስርአቱን የመምራትና የመቆጣጠር ብቃቱን ማዳበር አለበት:: ከዚሁ ጎን ለጎን ልማትን የሚደግፍ፣ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታን በመፍጠር ረገድ የበኩሉን አስተዋፅኦ የሚያበረክት የገንዘብ ፖሊሲ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ብቃት ያለው የሰው ሀይል መፍጠርና፣ የወለድ ምጣኔውን በበለፀጉት አገሮች እንደሚደረገው ሁሉ ቀጥተኛ ባልሆኑ መንገዶች ለመወሰን የሚያስችሉት የተለያዩ ገበያዎች እንዲፈጠሩ ጥረት እያደረገ ከዚሁ ጎን ለጎን በቀጥተኛ መንገድ የወለድ ምጣኔውን በቀጥተኛ መንገድ በብቃት የሚወስንበትን ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል::

ባንኮች ህብረተሰቡ በቁጠባ የሚያስቀምጠውን ገንዘብ በማፈላለግ፣ በማሰባሰብ፣ ይህንኑ በይበልጥ ሊጠቀሙበት ወደሚችሉበት ሰዎች በብድር መልክ በመስጠት ቁጠባንና ኢንቬስትመንትን በማስፋፋት ረገድ ትልቅ ሚና መጫወት ይገባቸዋል:: ባንኮች ቁጠባንና ኢንቬስትመንትን በማስፋፋት ረገድ ከሚጫወቱት ዋነኛ ሚና በተጨማሪ በሻጮችና ገዥዎች መካከል

ቀልጣፋ የክፍያ ስርአት እንዲኖር በማድረግ የንግዱ ስርአት በጣም ቀልጣፋ እንዲሆን የማድረግ ሚና ይጫወታሉ። የባንኮች ዋነኛ ተልእኮ በሆነው ቁጠባን የማጠናከርና ኢንቬስትመንትን የማስፋፋት ጉዳይ ላይ ቁጠባው ከተጠናከረ በኋላ የሚሰባሰበው ፋይናንስ ልማታዊ ባለሀብቶችን በማጠናከርና የረጅምና መካከለኛ ጊዜ ብድር በማቅረብ ኢንቬስትመንትን ለማስፋፋት እንዲውል ማድረግ ቁልፉ ተግባር ነው።

በዚህ ረገድ ባንኮቻችን እጅግ ከፍተኛ ችግር እንዳለባቸው መገንዘብ ይቻላል። ቁጠባን በማጠናከር ፋይናንስ በማሰባሰብ ረገድ የተለያዩ ስልቶችንና ማበረታቻዎችን በመጠቀም መላውን ህብረተሰብ ማንቃንቅ ሲገባቸው በዚህ ረገድ የሚሰሩት የተጠናከረ ስራ የለም። በአብዛኛው በራሱ ተነሳሽነት መጥቶ ገንዘብ የሚያስቀምጠውን ከማስተናገድ ያለፈ ቁጠባን የሚያጠናክር ስራ ሲሰሩ አይታይም። በዚህ ውሱን መንገድ የተሰበሰበው ገንዘብ ከፍተኛ የካፒታል እጥረት ባለበት አገር ለተበዳሪ ሊሰጥ ባለመቻሉ በባንኮች ተከማችቶ የሚቀመጠው ገንዘብ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ነው። በብዙ ያልዳበሩ አገሮች እንደሚታየው ሁሉ የንግድ ባንኮች የረጅምና የመካከለኛ ጊዜ የኢንቬስትመንት ብድር መስጠት ይቸገራሉ። የተገኘችው ውሱን ብድር የአጭር ጊዜና በአብዛኛውም በንግድ ስራ ላይ ያተኮረች እንድትሆን ይደረጋል። ስለሆነም ኢንቬስትመንትን በማስፋፋት ረገድም፣ በቂ ቁጠባን የማጠናከር ስራ ስለማይሰራ፣ ከተገኘው ገንዘብ በባንክ ተከማችቶ የሚቀረው ከፍተኛ በመሆኑ፣ የሚሰጠው ብድርም የአጭር ጊዜና ልማት ከማፋጠን አኳያ ከፍተኛ ሚና በማይጫወት መስክ ላይ የታጠረ

በመሆኑ አጥጋቢ ስራ በመስራት ላይ ያለ አይደለም። የክፍያ ስርአቱም እጅግ ኋላ ቀር ሆኖ ይታያል። በመሆኑም ባንኮች በልማት ረገድ መጫወት የሚገባቸውን ሚና እየተጫወቱ አይደሉም ማለት ይቻላል።

ባንኮች ሚናቸውን በሚገባ እንዲጫወቱ ከማድረግ አኳያ ሁለት ቁልፍ ነገሮች ይጎድሏቸዋል። የመጀመሪያው ጉዳይ ባንኮች ስለንግዱ ህብረተሰብ በአጠቃላይ፣ በተለይም ስለተበዳሪዎች የተሟላ ወቅታዊና ሀቀኛ መረጃ ያስፈልጋቸዋል። እንደዚህ አይነት መረጃ ሲኖር የሚቀርብላቸውን የብድር ጥያቄ በአግባቡ ገምግመው፣ የፕሮጀክቶችን አዋጭነት መሰረት ያደረገ የብድር መጠንና የወለድ ምጣኔ ወስነው ማበደር ይችላሉ። በዚህ መልኩ በአስተማማኝ መረጃና ጠንቃቃ ግምገማ ላይ የተመሰረተ ብድር ተመላሽነቱ የሚያስተማምን ይሆናል። እንደዚህ አይነቱ መረጃ በሌለበት ሁኔታ ባንኮች የሚያበድሩት መጠንና የሚያስከፍሉትን የወለድ ምጣኔ ለመወሰን በጣም ይቸገራሉ። በግምት፣ በትውውቅና በመሳሰሉት መንገዶች ለማበደርም ይገደዳሉ። በዚህ አካሄድ በአንድ በኩል የሚሰጠው ብድር በግልፅነት ላይ ያልተመሰረተ፣ አስተማማኝ መመዘኛ የሌለውና ለሙስና የተጋለጠ ስለሆነም ተመላሽነቱ እጅግ አጠራጣሪ ይሆናል። በሌላ በኩል ደግሞ አስተማማኝ ተበዳሪን ከሌላው ለመለየት ስለሚቸገሩ በሌለ የቁጠባ ገንዘብ ባንኮች ገንዘባቸውን ከማበደር ይቆጠቡና በካዝናቸው ብዙ ገንዘብ ይከማቻል። የሚያበድሩት ውሱንና ለአደጋ የተጋለጠ ሆኖ ከፍተኛ ገንዘብ ለብድር የማይቀርብ ሆኖ ይታያል።

በአገራችን የተሟላ፣ ሀቀኛና ወቅታዊ መረጃ በማቅረብ ረገድ እጅግ በጣም ከፍተኛና ውስብስብ ችግር ይታያል። ማን ምን አይነት ንብረትና ገቢ እንዳለው በተሟላ ወቅታዊና ሀቀኛ አኳኋን የሚታወቅ አይደለም። አስተማማኝ የገቢና የንብረት ምዝገባ ስርአት የለም። እጅግ የሚበዛው የንግድ ህብረተሰብ የሂሳብ ደብተር አይይዝም፣ የሚይዘውም ወቅታዊና ሀቀኛ የሂሳብ አያያዝ ለመሆኑ በርግጠኝነት ማወቅ አይቻልም። በሌላ አነጋገር ባንኮች መረጃ በሌለበት ጥቅጥቅ ያለ ጫካ ውስጥ ነው እየሰሩ ያሉት። በዚህ ሁኔታ ሀቀኛ ተበዳሪውን ከሌባው መለየትና የተከማቸውን ገንዘብ ሁሉ አስተማማኝ በሆነ አኳኋን ማበደር አይቻልም። ይህ ጫካ ካልተመነጠረ በስተቀር ቀልጣፋ የባንክ ስርአት ሊኖረን አይችልም። ጥሩና መጥፎ ተበዳሪውን መለየት ባለመቻሉ በባንክ የተሰበሰበው ገንዘብ ለልማታዊ ባለሀብቶች ሳይቀርብ የሚቀርበትንና የተሰጠው ብድር ለከፍተኛ አደጋ የተጋለጠ የሚሆንበትን ሁኔታ ማስቀረትም አይቻልም።

ገቢና ንብረትን በተመለከተ የሚመለከተው ሁሉ የተሟላ፣ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ የሚያገኝበትን ስርአት መፍጠር፣ የፋይናንስ ስርአቱ ቁጠባና ኢንቬስትመንትን አጠናክሮ ልማታችን እንዲፋጠን በማድረግ ረገድ የሚጠበቅበትን ሚና እንዲጫወት ከማድረጉም ባሻገር፣ ግልፅነትን በማስፈን፣ ሙስናን ኪራይ ሰብሳቢነትንና ጥገኝነትን ለማክሰም እጅግ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረክታል። የበለፀጉት አገሮች ከላይ የተጠቀሰውን አይነት የመረጃ ስርአት ለመፍጠር ያስቻሏቸው በርካታ ስልቶች ያሉ ሲሆን ከነዚህ ውስጥ ከፍተኛውን ሚና የሚጫወቱት ዘመናዊ የታክስ ስርአት

ዘርግቶ ሁሉም ገቢውን በትክክል እንዲያሳውቅ የሚያስገድድ ሁኔታ መፍጠርና፣ ዘመናዊና ቀልጣፋ የንብረት ምዝገባ ስርአትን መዘርጋት ናቸው። በአገራችንም እነዚህን ስልቶች በአግባቡ በመጠቀም ገቢና ንብረትን በተመለከተ የተሟላ፣ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ መንግስትና ባንኮች ብቻ ሳይሆኑ መረጃውን ለስራው የሚፈልገው ሌላው ወገንም የሚያገኝበት ሁኔታ መፈጠር አለበት። ይህ እርምጃ ቀልጣፋ የባንክ ስርአት እንዲኖር ከማድረግ አኳያ ቁልፍ አስተዋፅኦ ያለው በመሆኑና በአጠቃላይም ጥገኝነትን ለማክሰም እጅግ አስፈላጊ በመሆኑ ልዩ ትኩረት ተሰጥቶት በተቻለ ፍጥነት ተግባራዊ ሊሆን ይገባል።

ባንኮች ሚናቸውን በሚገባ እንዲወጡ የሚያስፈልጋቸው ሌላው ጉዳይ ጠንካራ የማስፈፀም አቅም መገንባትና ዘመናዊ የባንክ ቴክኖሎጂን መጠቀም ናቸው። ባንኮች የተለያዩ ስልቶችን በመጠቀም የህዝቡን የቁጠባ ባህል ማዳበርና ቁጠባውን አሰባስቦ በባንክ ቁጥጥር ስር እንዲውል ማድረግ ይጠበቅባቸዋል። ይህን ለማድረግ በአግባቡ የሰለጠነ የሰው ሀይል፣ ትክክለኛ አሰራር፣ አደረጃጀትና ዘመናዊ የስራ አመራር ሊኖራቸው ይገባል። ባንኮች የሚቀርቡላቸውን የብድር ጥያቄዎች በአስተማማኝ መረጃና በግልፅ በተቀመጠ መስፈርት ላይ ተመስርተው መገምገም፣ አዋጭነቱን በጥንቃቄ መፈተሽና በዚህ ላይ ተመስርቶ የሚሰጠውን የብድር መጠን መወሰን ይጠበቅባቸዋል። ብሄራዊ ባንክ የሚያስቀምጠውን መነሻ ወለድ መሰረት በማድረግ ለእያንዳንዱ ተበዳሪ የሚያስከፍሉትን የወለድ መጠን መወሰን አለባቸው። ብድሮቹ ከተሰጡ በኋላ ሂደቱን እየተከታተሉ ማስተካከል ያስፈልጋል።

ይህንን ስራ ተግባራዊ ለማድረግ በአግባቡ የሰለጠነ፣ ጠንካራ ስነ ምግባርና የስራ ተነሳሽነት ያለው ሰራተኛና አመራር፣ ግልፅነትና ተጠያቂነትን የሚያሰፍን ቀልጣፋ አሰራርና አደረጃጀት እንዲኖር ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ይህም በዘመናዊ ቴክኖሎጅ እንዲደገፍ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ የክፍያ ስርአቱን ዘመናዊ ለማድረግም በተመሳሳይ መልኩ ጠንካራ የማስፈፀም አቅምና ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ያስፈልጋል፡፡

ባንኮቻችን ጠንካራ የማስፈፀም አቅምና ዘመናዊ ቴክኖሎጅ ያላቸው ይሆኑ ዘንድ መንግስትና የግል ባለሀብቶች በጋራ መረባረብ አለባቸው፡፡ በሰው ሀይል ስልጠና ረገድ መንግስትና በዘርፉ የተሰማሩ የግል ባለሀብቶች ጥራቱ የተጠበቀ ቀጣይ ስልጠና ለባንክ ሰራተኞችና የስራ መሪዎች መሰጠቱን ማረጋገጥ አለባቸው፡፡ ብሄራዊ ባንክ የሚያወጣቸው መመሪያዎች የአሰራር ግልፅነትን፣ ተጠያቂነትንና ቅልጥፍናን ለማረጋገጥ የሚረዱና በጥብቅ ተግባራዊ የሚደረጉ መሆን አለባቸው፡፡ የክፍያ ስርአቱን ዘመናዊ ለማድረግ የሚያግዝ ዘመናዊ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት እንዲስፋፋ በማድረግ መንግስት የተመቻቸ ሁኔታን መፍጠር አለበት፡፡ ከዚሁ ጎን ለጎን በባንክ ስራ ረገድ ልምድ ያላቸው የውጭ ኩባንያዎችና ግለሰቦች ልምዳቸውን እንዲያካፍሉና የባንኮቻችንን የማስፈፀም አቅም እንዲገነቡ፣ የስራ አመራር ኮንትራትን በሚጨምር አኳኋን ሊሳተፉ የሚችሉበት እድል መመቻቸት አለበት፡፡ በአጠቃላይም የባንኮቻችን የማስፈፀም አቅም ግንባታ ጉዳይ ቀልጣፋ፣ ልማትን የሚያጠናክር፣ ጥገኝነትን የሚያከስም የፋይናንስ ስርአት በመፍጠር ረገድ ከፍተኛ ሚና ያለው በመሆኑ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል፡፡

ጥገኝነት የሚደበቅበትና በንብረትና ገቢ ጉዳይ ላይ የተሟላ፣ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ ባለመኖሩ ምክንያት የሚፈጠረውን ጫካ በመመንጠርና የባንኮቻችንን የማስፈፀም አቅምና የቴክኖሎጅ ደረጃ በማሻሻል ቀልጣፋና ለልማት ከፍተኛ አስተዋፅኦ የሚያበረክት የባንክ ስርአት መፍጠር ይቻላል፡፡ ይሁንና ይህ ስራ በንግድ ባንኮች ብቻ ሊፈፀም የሚችል አይሆንም፡፡ የንግድ ባንኮች የሚያሰባስቡት አብዛኛው ገንዘብ በጊዜያዊነት በእጃቸው የገባ ገንዘብ ነው፡፡ ይህንኑ ገንዘብ በረጅም ጊዜ ብድር መልክ ካበደሩት አስቀማጩ ገንዘቡን ሲጠይቅ ለመክፈል ሊቸገሩና ለአደጋ ሊጋለጡ ይችላሉ፡፡ በመሆኑም የረጅም ጊዜ ብድር ከመስጠት አኳያ የራሳቸው ውሱንነት ይኖራቸዋል፡፡ ይህ በበለፀጉት አገሮችም ውስጥ የሚታይ ቢሆንም በከፋ መልኩ የሚታየው እንደኛ ባሉ ባልለሙ አገሮች ነው፡፡ ባንኮች ኢንቬስትመንትን ከማበረታታት አኳያ መጫወት የሚገባቸው ሚና በኛ ሁኔታ ከበለፀጉት አገሮችም የላቀ ሆኖ ሳለ የረጅም ጊዜ የኢንቬስትመንት ብድር በመስጠት ረገድ የኛዎቹ ባንኮች ከበለፀጉት አገሮችም በባሰ ዝግጁ ሳይሆኑ ሲቀሩ ገበያውና የግል ባለሀብቱ ያልሸፈኑት አንድ ትልቅ ክፍተት ይፈጠራል፡፡

ከዚህ በመነሳት ብዙዎቹ ያልበለፀጉ አገሮች የፋይናንስ ስርአቱ ተጠናክሮ በገበያውና በግል ባለሀብቱ አማካኝነት በቂ የረጅም ጊዜ ብድር ወይም የካፒታል ምንጭ እስኪረጋገጥ ድረስ በመንግስት የሚካሄዱ የልማት ባንኮች ያቋቁማሉ፡፡ በዚህ ረገድ እጅግ የተሳካ ስራ የሰሩ አንዳንድ አገሮች የመኖራቸውን ያህል ከፍተኛ ውድቀት ያጋጠማቸው አገሮችም ይገኛሉ፡፡

የልማት ባንኮች የተሳካ ስራ እንዲሰሩ ከተፈለገ ለረጅም ጊዜ ብድር የሚሆን በቂ ገንዘብ ሊኖራቸው ይገባል፡፡ ይህንኑ በረጅም ጊዜ ቦንድ ሽያጭና በመሳሰሉት መንገዶች ማሰባሰብ መቻል አለባቸው፡፡ ይህ ብቻውን በቂ ስለማይሆን የሚሰጡት ብድር ከንግድ ባንኮች ጋር ብድር ጋር ተዳብሎና ተቀናጅቶ ለኢንቬስትመንት የሚሰጠው ብድር እንዲጨምር ማድረግ አለባቸው፡፡ የልማት ባንካችን በዚህ ረገድ ችግር ይታይበታል፡፡ የረጅም ጊዜ ብድር ለመስጠት የሚያስችለው በረጅም ጊዜ ቦንድ ሽያጭም ሆነ በሌላ መንገድ ያሰባሰበው በቂ ገንዘብ የለውም፡፡ ከንግድ ባንኮች ጋር በመቀናጀት የሚያበድርባቸው አጋጣሚዎች ቢኖሩም ይህ በሚፈለገው ደረጃ የዳበረና የተስፋፋ አይደለም፡፡ በመሆኑም እኛም በዚህ ረገድ እንደተሳካላቸው አገሮች የልማት አጋር የሆነ ጠንካራ የልማት ባንክ ሊኖረን የሚችለው ከዚህ አኳያ ያለብንን ችግር አስወግደን፣ የልማት ባንኩ ጠንከር ያለ የገንዘብ አቅም እንዲኖረውና፣ ከንግድ ባንኮች ጋር በሰፊውና በተቀናጀ አኳኋን የሚሰራበትን ሁኔታ ማመቻቸት አለብን፡፡

የልማት ባንኮችም እንደ ንግድ ባንኮቹ ሁሉ ከፍተኛ የመረጃ እጥረት ባለበትና ጠንካራ የማስፈፀም አቅም በሌለበት ሁኔታ ሲንቀሳቀሱ በሚፈለገው መጠን ለማበደርና የተበደረውንም ብድር ለማስመለስ እየተቸገሩ ለኪሳራና ውድቀት ይዳረጋሉ፡፡ ይህ በብዙ ያልበለፀጉ አገሮች የሚታይ ሲሆን በአገራችንም በተደጋጋሚ የተከሰተ አደጋ ነው፡፡ በመሆኑም የመረጃ እጥረቱን ማስወገድና የልማት ባንክን የማስፈፀም አቅም ማሻሻል እጅግ አስፈላጊ ይሆናል፡፡

የልማት ባንኮች የልማት ፖሊሲውን እንዲደግፉ ተብለው የሚቋቋሙ ቢሆንም አንዳንድ መንግስታት አዋጭነት የሌላቸውን የመንግስት ድርጅቶች ለማቋቋም ወይም ተቋቁመው አክሳሪ የሆኑትን ለመደጎም ስለሚጠቀሙባቸውና በሙስና እንዲበከሉ እድል ስለሚሰጧቸው የልማት አጋር ሳይሆኑ የልማት ፀር ሆነው ይገኛሉ፡፡ ሌሎቹ ደግሞ ብድሩን በአዋጭነት መርህ መሰረት በመመራት አዋጭ ለሆነ ፕሮጀክት ብቻ እንዲያበድሩ ቢያደርጉም፣ ልማታዊ ባለሀብቶች ፕሮጀክቶችን ለማዘጋጀትና ለመተግበር የሚያስፈልጋቸውን ሁሉን አቀፍ እገዛ ስለማያገኙ በቂ ፕሮጀክቶች ሳይቀርቡ ይቀራሉ፣ የቀረቡትም ሳይሳኩ ይቀራሉ፡፡

የልማት ባንኮችን በልማት መሳሪያነት በአግባቡ የተጠቀሙ አገሮች ከዚህ የተለየ አሰራር ይከተላሉ፡፡ የልማት ባንኮች ፕሮጀክቶችን በዝርዝር ገምግመው ለአዋጭና ለልማት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ለሚያበረክቱ ፕሮጀክቶች ብቻ እንዲያበድሩ ያደርጋሉ፡፡ በዚህ ብቻ ሳይወሰኑ የብድር አቅርቦት ልማታዊ ባለሀብትን ለማጎልበት አንድ ትልቅ መሳሪያ ቢሆንም ከሌሎች እገዛዎች ጋር ካልተቀናጀ በስተቀር የሚፈለገውን ውጤት እንደማያስገኝ ተገንዝበው የብድር አቅርቦቱ የተቀናጀ እገዛው አንድ አካል እንዲሆን ያደርጋሉ፡፡ አጠቃላይ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ ከመንደፍ ባሻገር ሄደው የተለያዩ የኢንዱስትሪ ዘርፎችን ለማልማት መወሰድ የሚገባቸውን ዝርዝር ርምጃዎች አጥንተው፣ ከሚመለከታቸው ወገኖች ጋር የጋራ እቅድ አውጥተው፣ የባንክ ብድርን ጨምሮ የተሟላ እገዛ እንዲያገኙ ያደርጋሉ፡፡ በዚህ አኳኋን የብድር ተጠቃሚው መጠን ከመጨመሩም ባሻገር የተበደሩት

ባለሀብቶች በእገዛው በመጠቀም ስኬታማ ስራ ሰርተው ብድሩን በአስተማማኝ አኳኋን የሚመልሱበት ሁኔታ ይፈጠራል::

በአገራችን የልማት ባንኩ በአዋጭነት መርህ ብቻ እየተመራ እንዲሰራ የተደረገበት ሁኔታ ቢኖርም የባንኩ ብድር ከንኡስ ዘርፎች የልማት እቅድና የተቀናጀ እገዛ ጋር ተያይዞ የሚቀርብ ባለመሆኑ የሚፈለገውን ውጤት ሳያስገኝ ቀርቷል:: በመሆኑም የተሻለ ውጤት እንዲኖረው የንኡስ ዘርፎች የልማት እቅዶችን ከሚመለከታቸው ወገኖች ጋር በመሆን በማውጣትና በዚሁ ላይ የተመሰረተ የተቀናጀ እገዛ እንዲኖር በማድረግ የልማት ባንኩ ለኢንዱስትሪ ልማት የላቀ አስተዋፅኦ የሚያበረክትበት ሁኔታ መመቻቸት አለበት::

የባንክ ዘርፉን ከማጠናከር ጉዳይ ጋር ተያይዞ የሚታየው ሌላው የፖሊሲ ጉዳይ የውጭ ባንኮች በአገራችን እንዲሰሩ የመፍቀድ ጉዳይ ነው:: የውጭ ባንኮች በአገራችን እንዲሰሩ መፈቀድ አለበት የሚሉ ወገኖች የሚያቀርቧቸው መከራከሪያዎች በዋናነት ሁለት ናቸው:: አንዱ መከራከሪያ የውጭ ባንኮች ወደአገራችን ቢገቡ የባንኮቻችንን የማስፈፀም አቅምና ቴክኖሎጅ ሊያሻሽሉ ይችላሉ የሚለው ነው:: የአገራችን የባንክ ስርአት በመንግስት ባንኮች በተለይም በንግድ ባንክ የበላይነት የተያዘ በመሆኑ በባንኩ ዘርፍ በቂ ውድድር የለም፣ የውጭ ባንኮች ቢገቡ ውድድር ሊፈጠርና የስርአቱን ቀልጣፋነት በማረጋገጥ ረገድ ሊያግዝ ይችላል የሚለው ሁለተኛ መከራከሪያ ነው::

በርግጥ ከፍተኛ የማስፈፀም አቅምና ቴክኖሎጅ ያላቸው የውጭ ባንኮች ወደአገራችን ቢገቡ፣ በተለይም ከአገር ውስጥ ባንኮች ጋር ተዳብለው ቢሰሩ የባንካችንን አቅም ለማጎልበት የግድ ሊረዱ ይችላሉ:: ይሁንና ይህ ስራ በስልጠናና በስራ አመራር ኮንትራት (ማኔጅመንት ኮንትራት) አማካኝነትም በብቃት ሊፈፀም ይችላል:: በመሆኑም የነዚህ ባንኮች መግባት አሉታዊ ገፅታ ካለው የአቅም ግንባታውን በሌላ አኳኋን መፈፀሙ እጅግ የተመረጠ ይሆናል:: ከአቅም ግንባታ አኳያ የሚቀርበው ይህ ምክንያት የውጭ ባንኮች በአገራችን መስራት አለባቸው ለሚለው ጉዳይ በቂ መከራከሪያ ሊሆን አይችልም::

በነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ውስጥ የገበያ ውድድር በጣም አስፈላጊና ጠቃሚ መሆኑ አያከራክርም:: በፋይናንስ ስርአቱም ውስጥ የገበያ ውድድር ቢኖር የራሱ ጠቀሜታ እንደሚኖረው ይታመናል:: ይሁንና የባንክ ስርአት የራሱ ገፅታ እንዳለው ታሳቢ መደረግ ይኖርበታል:: ከሌሎች ገበያዎች በተለየ በፋይናንስ ገበያ የወለድ ምጣኔው በገበያውና በግል ባለሀብቱ ብቻ የሚወሰን አይደለም:: መነሻ ሆኖ የሚያገለግለው የወለድ ምጣኔ ብሄራዊ ባንክ የተለያዩ ታሳቢዎችን ግምት ውስጥ በማስገባትና የተለያዩ ስልቶችን በመጠቀም የሚያስቀምጠው የወለድ ምጣኔ ነው:: ባንኮች ይህንን መሰረት በማድረግ የየራሳቸውን የወለድ ምጣኔ ያስቀምጣሉ፣ ይሁንና በየትኛውም አገር ቢሆን ባንኮች በሚያስከፍሉት የወለድ ምጣኔ ላይ ይህ ነው የሚባል ልዩነት አይታይባቸውም:: ውድድሩ ተፅእኖውን በይበልጥ የሚያሳርፈው በዋጋ ላይ ሳይሆን በአገልግሎት ቅልጥፍናና ጥራት ላይ ነው::

በመሆኑም በብዙ አገሮች ጥቂት ባንኮች ወሳኝ ሚና የሚጫወቱበት ሁኔታ ይታያል፡፡ በአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ በርካታ ባንኮች ቢኖሩም ብዙዎቹ አቅማቸው ውሱን በመሆኑ ጠንካራ ውድድር አለ ሊባል አይችልም፡፡

ይሁንና ከውድድር የሚገኘውን ጥቅም በሌላ መንገድ ማካካስ ይቻላል፡፡ የአገልግሎት ጥራትና ቅልጥፍናን በማረጋገጥ ረገድ ከላይ እንደተገለፀው ስልጠና፣ የስራ አመራር ኮንትራት ወዘተ ከፍተኛ መሻሻልን ሊፈጥሩ ይችላሉ፡፡ የግል ባንኮቹ እየተጠናከሩ ሲሄዱ በባንክ ስርአቱ ላይ የውድድር ተፅእኖ ማሳረፋቸው አይቀርም፣ ከወዲሁም ይህን ተፅእኖ ማሳረፍ እንደጀመሩ ይታወቃል፡፡ ስለሆነም የውድድሩን በጎ አስተዋፅኦ በሌሎች መንገዶች በማካካስና በሂደት ያገር ውስጥ ባንኮች ተጠናክረው በሚፈጥሩት ውድድር ማሟላት ይችላል፤ ይገባልም፡፡

በአሁኑ ወቅት ታላላቅ የውጭ ባንኮች ወደ አገራችን ገብተው እንዳይሰሩ መከልከል አስፈላጊ የሚሆኑባቸው በርካታ ምክንያቶች አሉ፡፡ በመጀመሪያ ብሄራዊ ባንካችን እነዚህን እጅግ የተራቀቁ ባንኮች ለመቆጣጠር ያለው አቅም አናሳ በመሆኑ ባንኮች በቂ ተቆጣጣሪ የሌላቸው ይሆኑና ስርአቱ ለአደጋ ሊጋለጥ ይችላል፡፡ እንኳንስና አናሳ አቅም ያለው የኛ ብሄራዊ ባንክ ጠንካራ የመቆጣጠር አቅም ያላቸው የበለፀጉ አገሮች ብሄራዊ ባንኮችም እነዚህን ታላላቅ ባንኮች ለመቆጣጠር ሲቸገሩ ይታያሉ፡፡ በመሆኑም እነዚህ ባንኮች በአገራችን እንዲሰሩ ከመፍቀዳችን በፊት የብሄራዊ ባንካችንን የቁጥጥርና የክትትል አቅም መገንባትና በከፍተኛ

ደረጃ ማሻሻል አለብን፡፡

መንግስት የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚን ለመፍጠር ሲል የውጭ ምንዛሪ ሽቀጥና አገልግሎት ለሚያስገቡ ተቋሞችና ግለሰቦች ብቻ እንዲቀርብና ይህም በባንኮቹ አማካኝነት ብቻ እንዲፈፀም አድርጓል፡፡ የፈለገ ሰው ለፈለገው አላማ ከፈለገው ቦታ፣ ከውጭ ምንዛሪ ሱቆች ጭምር የውጭ ምንዛሪ መግዛት አለበት የሚለውንና በብዙ አገሮች ተግባራዊ ሆኖ ከፍተኛ ጉዳት ያስከተለውን አማራጭ አልተቀበለም፡፡ ይህ ፖሊሲ አገራችንን ከከፍተኛ የማክሮ ኢኮኖሚ መናጋት ያዳነ በመሆኑ የኢኮኖሚ አቅማችን እስኪፈቅድ ድረስ መቀጠል ያለበት ነው፡፡ የውጭ ባንኮች በአገራችን እንዲሰሩ ከተፈቀደ ይህንን ፖሊሲ ተግባራዊ ማድረግ እጅግ በጣም አስቸጋሪ ይሆናል፡፡ ብሎም እስከዛሬ ያረጋገጥነውና ለልማታችን እጅግ አስፈላጊ የሆነው የማክሮ ኢኮኖሚ መረጋጋት ለከፍተኛ አደጋ ሊጋለጥ ይችላል፡፡

የፋይናንስ ስርአት፣ በተለይም ባንኮች ቁጠባን በማጠናከርና ኢንቬስትመንትን በማስፋፋት ረገድ ወሳኝ ሚና እንደሚጫወቱ ይታወቃል፡፡ በአገራችን ያለው የባንክ ስርአት ከላይ በተጠቀሰው ምክንያት ይህንኑ ተልእኮ በአግባቡ መፈፀም ያልቻለና ደካማ ነው፡፡ በዚህ ሁኔታ ላይ እያለን የውጭ ባንኮች በአገራችን ውስጥ የሚሰሩበት ሁኔታ ከተፈጠረ፣ ይህ እጅግ ወሳኝ የሆነ ዘርፍ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ በቁጥጥራቸው ስር መግባቱ አይቀርም፡፡ የውጭ ባንኮች አለማዊ እይታ ያላቸው በመሆኑና በዚህ አለማዊ እይታቸው የአገራችን ቦታ እጅግ ዝቅተኛ

ስለሚሆን የፋይናንስ ስርአታችን ለዚሁ ተገዥ ሆኖ ለልማታችን ማበርከት የሚገባውን አስተዋፅኦ ሳያበረክት ሊቀር ይችላል፡፡ ለአለማዊ እይታው ተገዥ ሆኖ ፋይናንሳችን በብቃት የልማታችን ጠንካራ መሳሪያ ሳይሆን ሊቀር ይችላል፡፡

በመሆኑም እስካሁን ያረጋገጥነውን የማክሮ ኢኮኖሚ መረጋጋት ጠብቆ ለማቆየትና ፋይናንሳችን የልማት እንቅስቃሴያችንን በብቃት እንዲያገለግል ለማድረግ በአሁኑ ወቅት የውጭ ባንኮች በአገራችን ውስጥ እንዲሰሩ መፈቀድ የለበትም፡፡ ይሁንና የአለም አቀፉ ትስስር አንድ አካል በመሆናችንና አለም በአሁኑ ሰአት በፋይናንስ ጭምር በጥብቅ የተሳሰረች በመሆኗ ለዘለቄታው በዚህ ፖሊሲ መቀጠል አይቻልም፡፡ ከዚህ አኳያ የብሄራዊ ባንካችንን የቁጥጥር አቅም በአፋጣኝ በማጠናከር፣ የውጭ ምንዛሪ ግኝታችንን በማሻሻልና ባንኮቻችንን በአፋጣኝ በማጠናከር የውጭ ባንኮች ቢገቡ የሚያስከትሉት ጉዳት መለስተኛ የሚሆንበት ደረጃ ላይ በተቻለ ፍጥነት መድረስ አማራጭ የሌለው ጉዳይ መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል፡፡ የእስካሁኑን ፖሊሲ ይዞን በመቀጠል፤ ከዚሁ ጎን ለጎን የውጭ ባንኮችን መከልከልን አስፈላጊ ያደረጉትን ሁኔታዎች በተቻለ ፍጥነት በመቀየር በሂደት ልማታችንን በማይጎዳ አኳኋን ፖሊሲውን ለመቀየር የምንችልበትን ሁኔታ መፍጠር ልንከተለው የሚገባን አቅጣጫ ይሆናል፡፡

በማጠቃለል የአገር ውስጥ የንግድ ባንኮች በቂና አስተማማኝ መረጃ የሚያገኙበትና የማስፈፀም አቅማቸውና ቴክኖሎጅያቸው የሚሻሻልበትን ሁኔታ በመፍጠር በተቻለ ፍጥነት

ማጠናከርና ቁጠባንና ኢንቬስትመንትን በማስፋፋት ረገድ መጫወት የሚገባቸውን ሚና እንዲጫወቱ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ይህም ሆኖ በነዚህ ባንኮች ብቻ የማይሸፈን ክፍተት ስለሚኖር በቂ የገንዘብ ምንጭ ያለው፣ ከንግድ ባንኮች ጋር በቅንጅት የሚሰራ፤ አዋጭ የሆኑ ፕሮጀክቶችን ብቻ የሚደግፍና በየንኡስ ዘርፉ ከሚሰጥ ሁሉን አቀፍ እገዛ ጋር በተሳሰረ መልኩ የሚሰራ ጠንካራ የልማት ባንክ መፍጠር ይኖርብናል፡፡ የብሄራዊ ባንካችንን የክትትልና ቁጥጥር አቅም በማሻሻል፣ የወለድ ምጣኔን በመወሰን ረገድ በበለፀጉት አገሮች እንደሚደረገው ሁሉ ቀጥተኛ ያልሆኑ ስልቶችን ለመጠቀም የሚያስችሉትን ገበያዎችና የፖሊሲ መሳሪያዎች በማሳደግ ከቀጥተኛ ስልቶች እየተላቀቀ እንዲሄድ ማድረግ አለብን፡፡ በአንድ በኩል የውጭ ባንኮች ወደአገራችን ሲገቡ በልማታችን ላይ ከፍተኛ አደጋ የማያስከትሉ እንዲሆኑ ለማድረግ የሚያስችሉ ሁኔታዎችን ለመፍጠር እየተረባረብን ይህ እስኪሆን ድረስ ግን ክልከላው እንዲቀጥል ማድረግ አለብን፡፡

3.2. የኢንሹራንስና ጡረታ ተቋሞች፡-

ኢንሹራንስ አንድ ተቋም ብቻውን ሊሸከመው የሚከብደውን አደጋ (Risk) በጋራ በመሸከም ንግድና ኢንዱስትሪ በተረጋጋ ሁኔታ እንዲቀጥል ለማድረግ የሚያስችል ትልቅ መሳሪያ ነው፡፡ ግለሰቦች ሊያጋጥማቸው የሚችልን አደጋ ለመቋቋም የሚያስችላቸው፣ የህይወት፣ የጤና አገልግሎት፣ የጡረታ ወዘተ ዋስትና እንዲያገኙ በማስቻልም ማህበራዊ ዋስትና ለማረጋገጥ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደርጋል፡፡ የኢንሹራንስና የጡረታ መዋጮዎች

ማህበራዊ ዋስትናና ደህንነትን በማረጋገጥ፣ በንግድና ኢንዱስትሪ ሂደት ሊያጋጥሙ የሚችሉ ያልታሰቡ አደጋዎች በሰዎችና በድርጅቶች ላይ ሊያስከትሉ የሚችሉትን ተፅእኖ በመቀነስ ከፍተኛ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ሚና ስለሚጫወቱ በልማታችን ሂደት ትኩረት ተሰጥቷቸው ሊዳብሩ ይገባል፡፡

የኢንሹራንስና የጡረታ ተቋሞች ሌላ እጅግ ከፍተኛ አገልግሎትም ይሰጣሉ፡፡ ለጡረታና ኢንሹራንስ የሚዋጣው መዋጮ ለአጭር ጊዜ የሚቀመጥ ገንዘብ ሳይሆን የረጅም ጊዜ መዋጮ ነው፡፡ በሚያዋጣው መዋጮ ልክ አደጋው ሲደርስበት ወይ ጡረታ ሲወጣ አገልግሎት የሚያገኝበት በኮንትራት ላይ የተመሰረተ ቁጠባ ነው፡፡ ይህን ኮንትራታዊ ቁጠባ ከሌሎች የቁጠባ መልኮች የተለየ የሚያደርገው የራሱ ባህሪ አለው፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ በዚህ የቁጠባ ስራ የሚሳተፈው ሰው ገንዘብ የተረፈው ብቻ ሳይሆን ዛሬ ካገኛት መለስተኛ ገቢ ነገ ሊያጋጥመው የሚችለውን አደጋ ለመቋቋም የፈለገም ሁሉ የሚሳተፍበት ነው፡፡ ከሞላ ጎደል ሁሉም ህዝብ ሊሳተፍበት የሚችልና በቂ እድል ከተሰጠውም የሚፈልግ ነው፡፡ ህብረተሰቡ የቁጠባ ባህል እንዲለምድና ቁጠባ በከፍተኛ ደረጃ እንዲጨምር ለማድረግ የኮንትራታዊ ቁጠባን ያህል የተመቸ ሌላ ስልት የለም፡፡ በኮንትራታዊ ቁጠባ የሚሰበሰበው ገንዘብ የረጅም ጊዜ ቁጠባ ስለሆነ ይህንኑ አሰባስቦ ለረጅም ጊዜ ብድሮች ማዋል ይቻላል፡፡ ኢንቬስትመንትን ፋይናንስ ከማድረግ አኳያ እጅግ የተመቸው ቁጠባ ኮንትራታዊ ቁጠባ ነው፡፡

እጅግ ብዙ ሰው በራሱ ላይ ሊደርስ የሚችለውን አደጋ

ለመቋቋም ሲል በሰፊው ሊሳተፍበት የሚችልና ለኢንቬስትመንት ፋይናንስ ከሁሉም አማራጮች የተሻለ ሆኖ ሳለ የኢንሹራንስና የውለታ ኢንዱስትሪ በሚፈለገው ደረጃ ትኩረት ያገኛና የተጠናከረ ነው ሊባል አይችልም፡፡ በአገራችን በርካታ የኢንሹራንስ ኩባንያዎች የተቋቋሙ ቢሆኑም የሚሰጡት የአገልግሎት አይነት እጅግ አናሳ፣ በዚሁ አገልግሎት ተጠቃሚ የሚሆነው የህብረተሰብ ክፍልም እጅግ በጣም አነስተኛ ነው፡፡ የአገልግሎት አድማሱንና የተጠቃሚውን ቁጥር በከፍተኛ ደረጃ መጨመር የሚቻልና የሚገባ ሆኖ ሳለ ይህንን በማድረግ ረገድ ህብረተሰቡን የማነሳሳትና አገልግሎቱን የማስተዋወቅ ስራ በአግባቡ ስላልተሰራ፣ የኩባንያዎቹ የማስፈፀም አቅም ስላልጎለበተና መመቻቸት የሚገባቸው ተቋማዊ ሁኔታዎች በሚፈለገው ደረጃ ስላልተሟሉ የኢንሹራንስ ኢንዱስትሪው እጅግ የቀጨጨ ሆኖ ይታያል፡፡ በአገር ውስጥ የጠለፋ ዋስትና አገልግሎት የሚሰጥ ተቋም ስለሌለ፣ ኩባንያዎቹ ከውጭ የኢንሹራንስ ኩባንያዎች ይህንን አገልግሎት ማግኘት አማራጭ የሌለው ነገር ይሆንባቸዋል፡፡ በዚህም ምክንያት ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው የአገር ውስጥ ቁጠባ የጠለፋ ዋስትና አገልግሎት በሚሰጡ የውጭ የኢንሹራንስ ኩባንያዎች እጅ እንዲገባ እየተደረገ ይገኛል፡፡ በኢንሹራንስ ኩባንያዎቹ የሚከማቸው ቁጠባ በአግባቡ ኢንቬስትመንትን ፋይናንስ ለሚያደርጉ ተቋሞች የሚደርስበት ስርአት ስላልተበጀም የተገኘው ቁጠባ ልማትን ከማፋጠን አኳያ መጫወት የሚገባውን ሚና ሳይጫወት ይቀራል፡፡

የጡረታ አገልግሎት ሽፋን እጅግ በጣም ውሱን ነው፡፡ በተወሰኑ የመንግስት የልማት ድርጅቶች ሰራተኞችና በሌሎች

የመንግስት ሰራተኞች ላይ ብቻ የታጠረ ነው፡፡ የመንግስት ሰራተኞች ጡረታ ከተጀመረ ጀምሮ መዋጮው በመንግስት ባጀት ውስጥ እየተካተተ የሚሰራበት እንጂ የማይጠራቀምበት ሁኔታ ስለነበረ ቁጠባን ከማጠናከር አኳያ መጫወት የሚገባውን ሚና ሳይጫወት ቀርቷል፡፡ አገልግሎቱ ከጠባብ አድማስ አልፎ ከመንግስት መስሪያ ቤቶች ውጭ ያሉትን ሰዎች ማቀፍ የሚችልበት ሁኔታ ባለመፈጠሩ ህዝቡ በሚፈለገው መጠን ከጡረታ መብት ተጠቃሚ ሳይሆን ቀርቷል፤ አገልግሎቱ ቁጠባን ከማስፋፋት አኳያ ሊጫወት ይችል የነበረው ሚና ከሞላ ጎደል ተኮላሽቷል፡፡ የጡረታ አገልግሎት የሚያከማቸው ቁጠባ በባንኮች የሚቀመጥበትና አልፎ አልፎም ለብድር አገልግሎት የሚውልበት አጋጣሚ የነበረ ቢሆንም ይህ ስራ ወጥነት ባለውና ስርአት በተከተለ አኳኋን በሰፊው ተግባራዊ የሆነ ነው ማለት አይቻልም፡፡

የጡረታና የኢንሹራንስ አገልግሎት መስፋፋቱ የህብረተሰቡን ማህበራዊ ዋስትናና ደህንነት በማረጋገጥ ረገድ የላቀ ሚና የሚጫወት በመሆኑ በከፍተኛ ደረጃ ሊተኮርበትና ሊስፋፋ ይገባል፡፡ ይህ አገልግሎት ለኢንቬስትመንት የሚሆን ሰፊና የረጅም ጊዜ ቁጠባን ከማረጋገጥ አኳያ ልዩ ሚና የሚጫወት በመሆኑም ልዩ ትኩረት ያሻዋል፡፡ በመሆኑም እስከዛሬ በቂ ትኩረት ተነፍጎት የነበረው ይህ ዘርፍ ሚናውን በአግባቡ ለመጫወት የሚያስችለው ትኩረት ሊሰጠው ይገባል፡፡ የኢንሹራንስ አገልግሎትን አድማስ ለማስፋትና የተጠቃሚውንም ቁጥር በከፍተኛ ደረጃ ለመጨመር መንግስትና በኢንዱስትሪው ውስጥ የተሰማሩ ሰዎች በጋራ በሰፊው መንቀሳቀስ ይኖርባቸዋል፡፡ የኢንሹራንስ አገልግሎት

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ቁጠባ ለኢንቬስትመንት ፋይናንስ የሚውልበት ቀልጣፋ ስርአት በመንግስት መፈጠር ይኖርበታል፡፡ የጡረታ መስሪያ ቤቱን ብቃት ለማሻሻል ከፍተኛ ርብርብ መደረግ ይኖርበታል፡፡ አገልግሎቱም በተቻለ ፍጥነት ከመንግሰት መስሪያ ቤት ውጭ ላሉ ሰዎች የሚቀርብበት ሁኔታ መፈጠር ይኖርበታል፡፡ የጡረታ አገልግሎት የሚያስገኘው ቁጠባ ለኢንቬስትመንት ስራ የሚውልበት ቀልጣፋ ስርአትም መዘጋጀት ይኖርበታል፡፡

3.3. ባንክ ያልሆኑ ሌሎች የፋይናንስ ተቋሞች፡-

በሌሎች ያልበለፀጉ አገሮች እንደሚታየው ሁሉ በአገራችንም የኢንቬስትመንት ፋይናንስ አቅርቦትን በተመለከተ ዋነኛ ሚና የሚጫወቱት ባንኮች ናቸው፡፡ የኢንቬስትመንት ፋይናንስ በማሰባሰብም ረገድ ከባንኮቹ ጎን ለጎን የላቀ ሚና መጫወት የሚጠበቅባቸው የኮንትራታዊ ቁጠባ ተቋሞች (የጡረታ፣ የኢንሹራንስ ወዘተ) ናቸው፡፡ ይሁንና በአገራችን ቀልጣፋ የፋይናንስ ስርአትን ለመፍጠርና ዘመናዊነቱን በቀጣይነት እያሻሻልን ለመሄድ ሌሎች የፋይናንስ ተቋሞችና ገበያዎች ከነዚህ ጎን ለጎን መዳበር ይኖርባቸዋል፡፡

የገንዘብና የብድር ገበያውን በይበልጥ የተሟላ ለማድረግ በባንኮች መካከል ገንዘብ የመበዳደር ስርአት መዳበር ይኖርበታል፡፡ አንዱ ባንክ ገንዘብ ሲተርፈው ለሌላው የሚያበድርበትን ስርአት በማመቻቸት በአጠቃላይ በባንክ ስርአቱ ጥቅም ላይ ያልዋለ የተከማቸ ገንዘብ እንዳይኖርና ስርአቱ ቀልጣፋ እንዲሆን ማድረግ

ይቻላል፡፡ መንግስት ይህንኑ በመገንዘብ ይህንን የገንዘብ ገበያ ለማዳበር ተፈላጊ የሆኑ መመሪያዎችን ካወጣ ውሎ አድሯል፡፡ ይሁንና በተግባር ከዚህ አኳያ ለውጥ የለም፡፡ በባንኮች አካባቢ ያለውና ቀደም ብሎ የተጠቀሰው የመረጃ እጥረት፣ የማስፈፀም አቅም ችግር፣ በአንድ በኩል ተመሳሽነታቸው አጠራጣሪ የሆኑ ብድሮች የመበራከት፣ በሌላ በኩል ተበዳሪ ያልተገኘለት ገንዘብ መበራከት ካልተወገደ በስተቀር የገንዘብ ገበያው በሚፈለገው መጠን ሊዳብር አይችልም፡፡ የገንዘብ ገበያው መዳበር የፋይናንስ ስርአታችንን ቅልጥፍና ለማረጋገጥና ብሄራዊ ባንክ የገንዘብ ፖሊሲውን ለመተግበር የተለያዩ ቀጥተኛ ያልሆኑ ስልቶችን እንዲጠቀም የሚረዳ በመሆኑ ባንኮችን ከማጠናከር ጎን ለጎን የገንዘብ ገበያውን የማዳበር ጉዳይ ትኩረት ተሰጥቶት ሊፈፀም ይገባል፡፡

መንግስት የአጭር ጊዜ የግምጃ ቤት ሰነዶችን በመሸጥ የብድር ገበያውን ለማጠናከር ሙከራ ያደረገ ቢሆንም ይህ ገበያ ገና በእንጭጩ ያለ ነው፡፡ የረጅም ጊዜ ቦንድ ሽያጭ የለም ሊባል በሚችልበት ደረጃ ላይ የሚገኝ ነው፡፡ የግምጃ ቤት ሰነድ ሽያጭም ስፋትና ጥልቀት የሌለው ነው፡፡ መንግስትና ታላላቅ የመንግስት ድርጅቶች የረጅም ጊዜ የቦንድ ገበያን በመፍጠርና በማጠናከር ረገድ ልዩ ሚና መጫወት ይችላሉ፤ ይገባቸዋልም፡፡ የግምጃ ቤት ሰነድ ገበያውም ስፋትና ጥልቀት ሊያገኝ ይገባል፡፡ የብድር ገበያው በዚሁ መልክ መስፋፋቱ ለመንግስትም ሆነ ለግል ኢንቬስትመት በቂ ፋይናንስ በማሰባሰብ ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረክታል፡፡ ብሄራዊ ባንክ የገንዘብ ፖሊሲውን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችሉ

የተለያዩ አማራጮች እንዲኖሩትም ያደርጋል፡፡

በበለፀጉትና በአንዳንድ በማደግ ላይ በሚገኙ አገሮች የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች ኢንቬስትመንትን በማስፋፋት ረገድ ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ፡፡ መነሻ ካፒታል የሚያጥራቸው ኩባንያዎች የማምረቻ መሳሪያዎችን ከመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች ተከራይተው ስራቸውን ለመጀመር እድል ይሰጣቸዋል፡፡ በመሆኑም የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች በተለይም ለኮንስትራክሽን ኩባንያዎችና ለትናንሽና መለስተኛ ድርጅቶች የኢንቬስትመንት ፋይናንስን በማምረቻ መሳሪያዎች ኪራይ መልክ በማቅረብ ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ፡፡ የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች ለማቋቋም የሚያስችል ህግ በመንግስት የወጣ ቢሆንም በዚህ ረገድ አጥጋቢ ውጤት ያለው ስራ ተሰርቷል ማለት አይቻልም፡፡ በመሆኑም በዚህ ረገድ ያሉትን ችግሮች ፈትሾ ተግባራዊ በማድረግ የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች ተገቢ ድርሻቸውን እንዲጫወቱ መደረግ አለበት፡፡

በበለፀጉት አገሮች በተለይም በአሜሪካ የቬንቸር ካፒታል ኩባንያዎች በኢንቬስትመንት፣ ካፒታል አቅርቦት ረገድ ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ፡፡ እነዚህ ኩባንያዎች ስራቸው ጥሩ የኢንቬስትመንት ሀሳብ ኖሯቸው ካፒታል የሌላቸውን ሰዎች እያፈላለጉ ካፒታል በማቅረብና የኩባንያዎቹ ሼር ባለቤት በመሆን ኢንቬስትመንትን የሚያስፋፉ ናቸው፡፡ ይህ አሰራር ገንዘቡ ያላቸው ነገር ግን የኢንቬስትመንት ሀሳብ በማመንጨትም ሆነ ተግባራዊ በማድረግ ረገድ ችግር ያለባቸውን ሰዎች ጥሩ የኢንቬስትመንት ሀሳብ የማመንጨትና ተግባራዊ የማድረግ ችሎታ ኖሯቸው ነገር

ግን ገንዘብ ከሌላቸው ሰዎች ጋር በማቀናጀት ኢንቬስትመንትን ለማስፋፋት የሚያስችል አሰራር ነው፡፡ የቬንቸር ካፒታል ኩባንያዎች በአገራችን የኢንቬስትመንት ፋይናንስ በማቅረብ ረገድ ቁልፍ ሚና የሚጫወቱበት ደረጃ ላይ ለማድረስ እጅግ ረጅም ጊዜ እንደሚወስድ የማያጠራጥር ነው፡፡ ይሁንና ከረጅም ጊዜ አኳያ የሚፈለገው ደረጃ ላይ ለማድረስ ስራው ከወዲሁ መጀመር ስላለበት፣ ውሱንም ቢሆን ለኢንቬስትመንት ፋይናንስ አስተዋፅኦ ማድረግ የሚያስችልን ማንኛውንም ስልት አቅሙን አሟጠን መጠቀም ስላለብን ለቬንቸር ካፒታል ኩባንያዎች መቋቋምና መዳበር የተመቻቸ ሁኔታ መፍጠር ይገባናል፡፡

በአንዳንድ የበለፀጉ አገሮች የኩባንያዎች ሼር የሚሸጡባቸው የሼር ገበያዎች የኢንቬስትመንት ካፒታልን በማሰባሰብ ረገድ በቀላሉ የማይታይ ሚና ይጫወታሉ፡፡ ገበያዎቹ የኢንቬስትመትን ፋይናንስ ከማሰባሰብም በላይ ኩባንያዎች ከአንድ ወደሌላ ባለቤት በቀላሉ የሚሸጋገሩበትን ሁኔታ በመፍጠር ለፋይናንስ ስርአቱ ቀልጣፋነት ትልቅ አስተዋፅኦ ያደርጋሉ፡፡ በርግጥ ስፋትና ጥልቀት ያለው የሼር ገበያን ለመመስረት እጅግ ጠንካራ የመረጃ መረብ፣ ገበያው ላይ የሚሳተፉና ገበያውን የሚቆጣጠሩ ተቋሞች ወዘተ ያስፈልጋሉ፡፡ ይህም ሆኖ ገበያዎቹ ለማጭበርበርና ከቁማር ሳልተለየ አሰራር የተጋለጡ እንደሆኑ በዚህ ረገድ እጅግ የተሳካላቸው ናቸው የሚባሉት የአሜሪካ ሼር ገበያዎች የሚያጋጥሟቸውን ችግሮች በማየት ማረጋገጥ ይቻላል፡፡ በመሆኑም ስፋትና ጥልቀት ያለው በፋይናንስ ስርአቱ ውስጥ የሚጠበቅበትን ሚና የሚጫወት የሼር ገበያ በአገራችን ለመፍጠር

ረጅም ጊዜ እንደሚጠይቅ አያጠራጥርም፡፡ ይሁንና በረጅም ጊዜም ቢሆን የሚፈለገው ደረጃ ላይ ለመድረስ ስራው ከወዲሁ መጀመር ስላለበት፤ መንግስት ለሼር ገበያ ጤናማ እድገት አስፈላጊ የሆኑ ሁኔታዎችን ማመቻቸት አለበት፡፡

3.4. የገጠር የፋይናንስ ተቋሞች፡-

ልማታችንን ከማፋጠን አንፃር ወሳኞቹ ባንኮች የኮንትራታዊ ቁጠባ ተቋሞች መሆናቸው፣ ከገበያዎቹም አንፃር የገንዘብና የብድር ገበያዎች ልዩ ትኩረት ሊሰጣቸው እንደሚገባ ከላይ ተቀምጧል፡፡ ለጊዜው ኢንቬስትመንትን ፋይናንስ ከማድረግ አኳያ ትልቅ ሚና ባይኖራቸውም ከረጅሙ አኳያ በማየትና ለጊዜውም ያሉትን አማራጮች አሟጦ ከመጠቀም አኳያ፣ የመሳሪያ ሊዝ፣ የቬንቸር ካፒታልና፣ የሼር ገበያዎች የሚፈጠሩበትና የሚያድጉበት ሁኔታ መመቻቸት እንዳለበት አስምረንበታል፡፡ የገጠር የፋይናንስ ተቋሞች የገጠር ልማትን በማፋጠን ረገድ ያላቸው ልዩ ሚና በገጠር ልማት ስትራተጅያችን ላይ ተገልጿል፡፡ እነዚህ የገጠር የፋይናንስ ተቋሞች የአጠቃላይ የፋይናንስ ስርአታችን አንድ አካል በመሆናቸው በፋይናንስ ስርአቱ በአጠቃላይ መጫወት የሚገባቸውን ሚና ባጭሩ መዳሰስ አስፈላጊ ነው፡፡

በየትኛውም የኢኮኖሚ ዘርፍ የተገኘ ቁጠባ በኢኮኖሚው በአጠቃላይ የላቀ ውጤት በሚሰጥ ዘርፍ ኢንቬስት መደረግ ይኖርበታል፡፡ ኢኮኖሚያችን በአጠቃላይ ፈጣን እድገት

ሊያስመዘግብ የሚችለው ይህ ሲሆን ነው። በግብርናው ዘርፍ ቁጠባን በማስፋፋትና ኢንቬስትመንትን ፋይናንስ በማድረግ ረገድ የተሰማሩት የገጠር ባንኮች የህብረት ስራ ማህበራትና የመሳሰሉት ተቋሞች በአሁኑ ወቅት በቂ ቁጠባን የማሰባሰብ ስራ መስራት ስላልቻሉ ለግብርና የሚያስፈልገውን ኢንቬስትመንትም ማሰባሰብ አልቻሉም። በሂደት ግን የግብርና ልማታችን እየተፋጠነ ሲሄድና የቁጠባ ባህል እየተሻሻለ፣ ቁጠባን የማሰባሰብ አቅማችን እየጎለበተ ሲሄድ በዚህ ዘርፍ የሚሰባሰበው ገንዘብ ለሌሎች የኢኮኖሚ ዘርፎችም የሚተርፍ ይሆናል። በግብርናና በሌሎች ዘርፎች የቁጠባ ገንዘብ ዝውውር እንዲኖር ማድረግ ከዚህ አኳያ እጅግ ተፈላጊ ይሆናል። በገጠር የፋይናንስ ተቋሞች መካከል ጠንካራ ትስስር መኖር ይገባዋል።

በገጠር የፋይናንስ ተቋሞችና በሌሎች የፋይናንስ ተቋሞች መካከል ጠንካራ ትስስር በመፍጠር በየትኛውም ዘርፍ የተገኘው ቁጠባ የላቀ ልማታዊ ውጤት በሚያስገኝ አኳኋን ኢንቬስት እንዲደረግ ለማስቻል ሁለት ቁልፍ መሳሪያዎች ተግባራዊ መሆን ይኖርባቸዋል። በባንኮች መካከል የገንዘብ መበዳደር ስርአት በመፍጠር የገንዘብ ገበያውን ማስፋት አንዱ ቁልፍ መሳሪያ ነው። የገጠር የፋይናንስ ተቋሞች በዚህ ስርአት ውስጥ እንዲታቀፉ በማድረግ የገንዘብ እጥረት ሲያጋጥማቸው ትርፍ ካላቸው የሚበደሩበት፣ ትርፍ ገንዘብ ካላቸው ደግሞ ያለ ስራ ከሚቀመጥ ሊጠቀምበት ለሚችል ባንክ የሚያበድሩበት ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል። ከዚህም ባሻገር የብድር ገበያው ሲዳብር የገጠር ባንኮች ለአጭር ጊዜ ጥቅም ላይ ያልዋለ ገንዘባቸውን የመንግስት

ግምጃ ቤት ሰነድ በመግዛት፣ ረዘም ላለ ጊዜ የሚቀመጠውን ቦንድ በመግዛት ገቢ የሚያገኙበትና የተሰባሰበው ቁጠባ በሙሉ በስራ ላይ የሚውልበትን ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል። በአጭሩ እነዚህን ቁልፍ መሳሪያዎች በመጠቀም በጥብቅ የተቆራኘና ቀልጣፋ አገራዊ የፋይናንስ ስርአት ሊኖረን ይገባል።

4. አስተማማኝ የመሰረተ ልማት አገልግሎት ማቅረብ፡-

ለልማት እጅግ ተፈላጊ ከሆኑት ጉዳዮች አንዱ አስተማማኝ የመሰረተ ልማት አገልግሎት ነው። በተለይም በምንገኝበት በጥብቅ በተሳሰረ አለም ውስጥ ተወዳዳሪ ለመሆን የሚቻለው ቀልጣፋ የመሰረተ ልማት አገልግሎት ሲኖር ብቻ ነው። መረጃን ወደሚፈለገው አካል በቅፅበት ለማስተላለፍ የሚያስችል የመገናኛ ስርአት ከሌለ፣ ሸቀጦችን ከቦታ ቦታ በሚፈለገው ፍጥነትና ተወዳዳሪ በሆነ ዋጋ ማንቀሳቀስ ካልተቻለ፣ አስተማማኝና በዋጋም ተወዳዳሪ የሆነ የሀይል ምንጭ ካልተገኘ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ መሆን አይቻልም። እንደዚህ አይነቱ አገልግሎት ከሌለ የውጭ ኢንቬስትመንትን በብቃት መሳብ አይቻልም። ልማታዊው ባለሀብት ከማንም በላይ አስተማማኝ የመሰረተ ልማት አገልግሎትን ይፈልጋል። የመሰረተ ልማት አገልግሎት መኖር ለጥገኛው ይህን ያህል አስፈላጊ አይደለም፣ ይልቁንም የመሰረተ ልማት ችግር ተጨማሪ የአየር በአየር ስራ እድልን ይፈጥርለታል። በመሆኑም አስተማማኝ የመሰረተ ልማት አገልግሎትን ማቅረብ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ የሆነ ልማታዊ ባለሀብትን ለመፍጠርና የጥገኝነት አረንቋን ለማድረቅ እጅግ ተፈላጊ የሆነ ጉዳይ ነው።

የመሰረተ ልማት አገልግሎት በዋነኛነት የሚፈለገው የተለያዩ የኢኮኖሚ ዘርፎች እንዲስፋፉ በቁልፍ አገልግሎትነት የሚፈለግ በመሆኑ ነው:: ይሁንና የመሰረተ ልማት አገልግሎት ግንባታም ከፍተኛ የስራ እድልን ለሰራተኞችና ለግለሰቦች ሊፈጥር የሚችል ነው:: ግንባታው ካለቀ በኋላም ለግል ባለሀብቶችና ለሰራተኞች አገልግሎቱን በመስጠት ስራ ላይ የመሰማራት እድል ይከፍትላቸዋል:: በመሆኑም በጥራቱና በዋጋው ኩባንያዎቻችንን በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ለማድረግ የሚያስችል አስተማማኝ የመሰረተ ልማት አገልግሎት ማቅረብ ተፈላጊ የሚሆነው ስራው በሚፈጥረው ከፍተኛ የስራና የኢንቬስትመንት እድል ጭምር መሆኑም ሊሰመርበት ይገባል::

በመሰረተ ልማት አገልግሎት ውስጥ የሚጠቃለሉ አገልግሎቶች እጅግ ብዙ ሲሆኑ በዚህ ፅሁፍ ላይ ማተኮር የተፈለገው በኢኮኖሚ መሰረተ ልማት አገልግሎቶች ላይ ነው:: ከነዚህም ውስጥ በመንገድና የመንገድ ትራንስፖርት አገልግሎት፣ በባቡርና የባቡር ትራንስፖርት አገልግሎት፣ በቴሊኮምዩኒኬሽን አገልግሎት፣ በኤሌክትሪክ ሀይልና በመጠጥ ውሀ አገልግሎት ላይ ነው::

4.1. የመንገድና የመንገድ ትራንስፖርት አገልግሎት

በኢትዮጵያ ዘመናዊ የሰውና የጭነት አገልግሎት ሲባል በመሰረቱ የመንገድ ትራንስፖርት አገልግሎት ማለት ነው:: የመሬቱ አቀማመጥ በአብዛኛው ተራራማ በመሆኑና የህዝቡም አሰፋፈር የተበተነ በመሆኑ ረዘም ላለ ጊዜ ዋናው የትራንስፖርት አገልግሎት የመንገድ ትራንስፖርት አገልግሎት መሆኑ

አይቀርም:: በመሆኑም ደረጃቸውን የጠበቁ መንገዶች መስራት፣ መጠገንና መንከባከብ፣ አስተማማኝ የመንገድ መረብን መዘርጋት ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ስራ ነው::

በመንገዶች መረብ ዝርጋታና በጥራታቸው ሲለኩ ኢትዮጵያ ያለችበት ደረጃ ከብዙዎቹ የአፍሪካ አገሮች ያነሰ ሆኖ እናገኘዋለን:: ለዚህም አንዱ ምክንያት እጅግ ከፍተኛ ወጪ የሚጠይቅ መሆኑ ነው:: ይህንኑ ስራ ለመምራትና ለማስተዳደር ብቃት ያለው አቅም አለመገንባቱና ለስራው ተገቢው ትኩረት አለመሰጠቱ ሌላው ምክንያት ነው::

መንግስት ለመንገድ ስራ ከፍተኛ ትኩረት በመስጠት ባለፉት አመታት የመንገዶቻችንን ደረጃ ለማሻሻልና መጠናቸውንም ለመጨመር ከፍተኛ ወጪ በማውጣት ሲሰራ ቆይቷል:: ይሁንናም ይህ ጥረት በቂ ሆኖ አልተገኘም:: የሚጠይቀው ወጪ እጅግ ከፍተኛ ሆኖ በመገኘቱና የመንገድ ግንባታ ስራው በአብዛኛው ከውጭ በሚገኝ ብድርና እርዳታ ላይ የተንጠለጠለ በመሆኑ የፋይናንሱ ችግር የማይታለፍ ከፍተኛ ችግር ሆኖ ይገኛል:: ከዚህ በመነሳት መንግሥት የፋይናንስ ችግሩን ለመቅረፍ የተለያዩ ስልቶችን ነድፎ የተለያዩ ጥረቶችን አድርጓል:: በዚህ ረገድ ሊጠቀስ የሚችለው ለመንገድ ጥገና አገልግሎት የሚውለውን የመንገድ ፈንድ ማቋቋሙ ነው:: በዚህ መልክ የሚሰባሰበው ገንዘብ በየአመቱ እየጨመረ ሄዶ የመንገድ ጥገና ወጪያችንን እያደገ በሚሄድ መጠን መሸፈን ችሏል:: ይሁንና ይህ ፈንድ እንኳንስ የመንገድ ግንባታ ወጪያችንን

በመሸፈን ረገድ ትርጉም ያለው ሚና ሊጫወት፣ የጥገና ወጪያችንንም በተሟላ መንገድ መሸፈን አልቻለም:: ሌላው ስልት የገጠር ቀበሌዎችን ከሌሎች የገጠር ቀበሌዎችና ከወረዳዎች ጋር የሚያገናኙ መንገዶችን በህዝቡ ጉልበት በሰፊው እንዲሰሩ የተነደፈው ስትራተጅ ሲሆን ይህ ስራ አሁንም በተጠናከረ ሁኔታ ተግባራዊ እየሆነ ያለ አይደለም::

የፋይናንስ ችግሩን መቅረፍ አስተማማኝ የመንገድ ግንባታና እንክብካቤ ስራን ለመስራት እጅግ ወሳኝ በመሆኑ መንግስት በዚህ ረገድ ተጨማሪ ጥረት ማድረግ ይኖርበታል:: ከውጭ የሚገኘውን ብድርና እርዳታ ለመጨመር ከፍተኛ ጥረት መደረግ አለበት:: የመንገድ ፈንድ ያለውን የገቢ ምንጭ በአግባቡ በመጠቀምና ተጨማሪ የገቢ ምንጮችን በመፈተሽ ከአጭር ጊዜ አኳያ የመንገድ ጥገናና እንክብካቤ ወጪያችንን ሙሉ በሙሉ የሚሸፍንበት፣ ከረጅምና መካከለኛ ጊዜ አኳያ ደግሞ የመንገድ ስራ ወጪያችንን በተወሰነ ደረጃም ቢሆን እንዲሸፍን መደረግ አለበት:: የተነደፈውን የገጠር መንገድ ስራ ስትራተጅ በተጠናከረ አኳኋን ተግባራዊ በማድረግ መላው የአገራችን ገጠሮች በተቻለ ፍጥነት የዘመናዊ የመንገድ ትራንስፖርት አገልግሎት ተጠቃሚ የሚሆኑበት ሁኔታ መፈጠር አለበት::

ባለፉት አመታት የመንገድ ግንባታና ማሻሻል ስራችን በምንፈልገው ከፍተኛ ፍጥነት እንዳይራመድ አንቆ የያዘው ዋነኛ ችግር የፋይናንስ ችግር ቢሆንም በዚህ ረገድ የነበረው የመንግስት የማስፈፀም አቅም ችግርም የበኩሉን አስተዋፅኦ አድርጓል:: ስራውን

በባለቤትነት የሚመራው የአውራ ጎዳና ባለስልጣን የመንገድ ግንባታን፣ ጥገናን፣ አስተዳደርንና የመንገድ ስራ ኮንትራቶችን ማስተዳደርን ደራርቦ ሲሰራ የቆየ መሆኑ ከአቅሙ በላይ በሆነ የስራ መደራረብ ተጨንቆ አንዱንም ስራ በብቃት ለመስራት የማይችል ሆኖ ቆይቷል:: መንግስት ይህንን በመገንዘብ ደረጃ በደረጃ ከመንገድ ግንባታ ስራ እንዲወጣ፣ ከዚያም አልፎ ከብዙዎች የመንገድ ጥገና ስራዎች እንዲወጣ እያደረገ ነው:: ትኩረቱ በዋናነት በመንገዶች ግንባታና ጥገና ኮንትራቶች አስተዳደርና መንገዶቹን ራሳቸውን በማስተዳደር ላይ እንዲሆን እየተደረገ ነው:: ይህ ለወደፊቱም ተጠናክሮ መቀጠል ያለበት ይሆናል:: ይሁንና የማስፈፀም አቅሙ ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን ብቻ ሊወገድ እንደማይችል ይታወቃል፣ በተግባርም ተረጋግጧል::

የመንገድ ግንባታና ጥገና ስራዎች ኮንትራቶችን በብቃት በማስተዳደር፣ በተያዘላቸው ጊዜና ወጪ እንዲፈፀሙ ለማድረግና በዚህ ሂደት የመንግስትና ህዝብን ጥቅም ለማስጠበቅ የቻለበት ሁኔታ የለም:: የኮንትራት አስተዳደር ሙያና ብቃት ያለው የሰው ሀይል እጥረት፣ የአሰራሩና የአደረጃጀቱ ኋላቀርነትና የመንገድ ስራው በአብዛኛው በውጭ ብድርና እርዳታ የሚከናወን በመሆኑ በኮንትራቶቹ ላይ የሚፈጠረው መወሳሰብ፣ በኮንትራት አፈፃፀሙ ሂደት ሚና ያላቸው የተለያዩ የመንግስት መስሪያ ቤቶች የሚፈጥሩት መጓተት ወዘተ በምሳሌነት የሚጠቀሱ ናቸው:: የአውራ ጎዳና በዚህ ረገድ ያለበትን ከፍተኛ ችግር በአፋጣኝ መቅረፍ የሰው ሀይል በማሰልጠን፣ አሰራርና አደረጃጀቱን በማሻሻል አቅሙን መገንባት እጅግ አስፈላጊ ነው:: በዚህ ረገድ በአቅም

ግንባታ ስራው ላይ የሚያግዝና የራሳችን አቅም እስኪገነባ ድረስ በኮንትራት አስተዳደሩ ረገድ የሚያግዝ የውጭ ሀይል ማስገባት ያስፈልጋል፡፡ ይህ ኩባንያን ቀጥሮ በመስኩ እንዲሰማራ ማድረግን የጨመረ መሆን ይኖርበታል፡፡

የመንገድ ግንባታና ጥገና ስራ በዋነኛነት በኮንስትራክሽን ኩባንያዎች እንዲሰራ መደረጉ ለግል የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች መቋቋምና መጠናከር አስተዋፅኦ አበርክቷል፡፡ ይሁንና ዋና ዋና መንገዶቹ በውጭ ብድርና እርዳታ ስለሚሰሩና የግንባታ ስራው ለአገራችን የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች በቂ እድል የማይሰጥ በመሆኑ ኩባንያዎቻችን ማግኘት የሚገባቸውን ያህል የስራ እድልና ልምድ ሳያገኙ ቀርተዋል፡፡ ብዙዎቹ የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች ጀማሪ ከመሆናቸው ጋር ተያይዞ ከፍተኛ የካፒታል እጥረት፣ የሰለጠነ የሰው ሀይልና ብቃት ያለው ዘመናዊ የፕሮጀክት ማስፈፀም አቅም ጉድለት አጋጥሟቸዋል፡፡ እነዚህ ችግሮች እንደተጠበቁ ሆነው እየተፍጨረጨሩ ተስፋ በሚሰጥ ደረጃ ላይ የደረሱ የመንገድ ግንባታ ስራን ማከናወን የሚችሉ ኩባንያዎች አሉን፡፡

መንግስት የመንገድ ግንባታ ስራው ለአገር ውስጥ ልማታዊ ባለሀብቶች በከፍተኛ ደረጃ መጠናከር እንዲያገለግል ለማድረግ ከፍተኛ ርብርብ ማድረግ ይኖርበታል፡፡ በዚህ መስክ ከተሰማሩት ኩባንያዎች ጋር በቅርብ በማስተሳሰር ይህንኑ ስራ መፈፀም አለበት፡፡ በውጭ እርዳታና ብድር የሚሰሩት መንገዶች ለአገራችን የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች በቂ እድል የሚሰጡበት፣ የአገራችን የመንገድ ስራ ኩባንያዎች ከውጭ ኩባንያዎች ጋር በቅንጅት

ሰርተው ልምድ የሚያገኙበትና አቅማቸውን የሚገነቡበት ሁኔታ እንዲፈጠር በተቻለው መንገድ ሁሉ መጣር አለበት፡፡ በዚህ ረገድ በአንዳንድ እርዳታ ሰጪና አበዳሪ ድርጅቶች የሚታየውን ተስፋ ሰጪ ለውጥ ዳር ለማድረስ መረባረብ አለበት፡፡ የካፒታል ችግሮችን ለመቅረፍና የኩባንያዎችን አቅም ለመገንባት የሚያስችሉ አማራጮችን በዘርፉ ከተሰማሩት ኩባንያዎቹ ጋር የጋራ መፍትሄና እቅድ በማዘጋጀት ሁሉም ድርሻውን በሚወጣበት አኳኋን መስራት አለበት፡፡

በመንገድ ግንባታና ጥገና ስራችን ላይ አሳስፈላጊና አሉታዊ ተፅእኖ የሚያሳድሩ ሌሎች ችግሮችም መቀረፍ ይኖርባቸዋል፡፡ በዚህ ረገድ በተደጋጋሚ የተከሰተው አንድ ችግር ጉምሩክን ጨምሮ ሌሎች የሚመለከታቸው መስሪያ ቤቶች አገልግሎታቸውን ቀልጣፋ በሆነ አኳኋን ባለመስጠታቸው ለፕሮጀክቶች መዘግየትና ወጪ መጨመር የማይናቅ አስተዋፅኦ ማድረጋቸው ነው፡፡ ይህ ችግር ከረጅምና መካከለኛ ጊዜ አኳያ በሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ይወገዳል ተብሎ የሚገመት ሲሆን እስከዚያው ድረስ ጉዳዩ የሚመለከታቸው መስሪያ ቤቶች በጋራ ችግሩን ለመቅረፍ የሚያስችሉ ርምጃዎችን መውሰድ ይኖርባቸዋል፡፡

በመንገድ ፕሮጀክቶቻችን እያጋጠመ ያለው ሌላው ችግር የኢንዱስትሪ ሰላም ችግር ነው፡፡ በተለይም ከሩቅ ምስራቅ በመጡ የመንገድ ስራ ኩባንያዎች በሚሰሩ መንገዶች ላይ ይህ ችግር በተደጋጋሚ ተከስቷል፡፡ ለዚሁ ችግር አንዱ ምክንያት

ሰራተኞቻችን ኩባንያዎቹ በአገሮቻቸው ከለመዷቸው ሰራተኞች አኳያ ሲታዩ የስራ ትጋትና ታታሪነት የሚጎድላቸው ሆኖ መገኘቱና የሚጠይቋቸው ጥቅማ ጥቅሞች አልፎ አልፎ ከስራ ውጤታቸውና ከመንገድ ኮንስትራክሽን ባህሪ ጋር የማይሄድ ስለሚሆን ነው፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ አንዳንድ አሰሪዎች የሰራተኛውን መሰረታዊ መብቶች የሚፃረር ድርጊቶችን ሲፈፅሙ መገኘታቸው ለችግሩ አንድ ምክንያት ሆኗል፡፡ በነዚህ ምክንያቶች የሚፈጠረው የኢንዱስትሪ ሰላም መደፍረስ ፕሮጀክቶቹ በተያዘላቸው ጊዜ እንዳይፈፀሙና መንግስት ለተጨማሪ ከፍተኛ ወጪ እንዲዳረግ ምክንያት ሆኗል፡፡

መንግስት ለዚሁ ችግር ተገቢውን ትኩረት ሰጥቶ በዝርዝር በማጥናት ችግሩ በአስተማማኝ መንገድ እንዲወገድ ማድረግ አለበት፡፡ በአንድ በኩል ሰራተኞች ከዘርፉ ባህሪ ጋር የተሳሰረ መብትና ጥቅማጥቅም ለማግኘት የሚያስችላቸው ዝርዝርና የተሟላ ስርአት እንዲኖር መደረግ አለበት፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ሰራተኛው ስራውን በተገቢው ዲሲፕሊንና የስራ ትጋት የሚፈፅምበት፣ ይህ ካልሆነ አሰሪዎቹ ይህንኑ ለማረጋገጥ መወሰድ የሚችሉ ህጋዊ ርምጃዎችን የመውሰድ መብት እንዲረጋገጥላቸው፣ መብትና ግዴታ ምን እንደሆነ ጠንቅቀው እንዲያውቁና ተግባራዊ እንዲያደርጉት መደረግ አለበት፡፡ በሰራተኛውና በአሰሪው መካከል ችግሮች በሚፈቱበት ወቅት ከስራ ማቆም አድማ በመለስ የሚፈቱበት ቀልጣፋ ስርአት መዘርጋትና ህጉ በጥብቅ ተግባራዊ እንዲሆን መደረግ አለበት፡፡

በአንዳንድ አገሮች የግል ኩባንያዎች መንገድ ሰርተው፣ በመንገዱ የሚተላለፉ መኪኖችን ታሪፍ በማስከፈል ተጠቃሚ የሚሆኑበት ስርአት አለ፡፡ ይህ የመንግስትን የፋይናንስ ጫና በመቀነስ ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ሊያበረክት ይችላል፡፡ ይሁንና እንደዚህ አይነቱ አሰራር ተግባራዊና ውጤታማ ሊሆን የሚችለው ከፍተኛ ትራፊክ ባላቸው መንገዶች ብቻ ነው፡፡ በዚህ ደረጃ የሚመደቡ መንገዶች በአሁኑ ሰአት የሌሉ በመሆናቸውና ከአጭርና ከመካከለኛ ጊዜ አኳያም ትርጉም ባለው መጠን ይፈጠራሉ ተብሎ የሚታሰብ ባለመሆኑ በአገራችን ተግባራዊ ሊሆን የሚችል አይደለም፡፡ ይሁንና የመንገድ ታሪፍ በብዙ የአፍሪካ አገሮችም ተግባራዊ እየሆነ ስለሆነ ይህንኑም በጥንቃቄ አጥንተን በአገራችን ተግባራዊ ለማድረግ ጥረት ማድረግ አለብን፡፡ ይህ በተለይ በተነፃፃሪ ከፍተኛ ትራፊክ አላቸው በሚባሉ መንገዶች ሊሰራ የሚችል መሆኑ ተጠንቶ ሊገባበት ይገባል፡፡ ይህ አሰራር በአገራችን ተግባራዊ መሆን ከቻለ የመንገድ ስራችን እያጋጠመው ያለውን የፋይናንስ እጥረት ለመቅረፍ የማይናቅ አስተዋፅኦ ማድረግ ይችላል፡፡

የአገራችን የመንገድ ትራንስፖርት ወጪ ከሌሎች አገሮች ጋር ሲነፃፀር እጅግ በጣም ከፍተኛ ነው፡፡ ጥራታቸውን የጠበቁ መንገዶች አለመኖራቸውና የመንገድ መረባችን እጅግ በጣም ውሱን መሆኑ የትራንስፖርት ወጪንና ጊዜን በከፍተኛ ደረጃ እንዲጨምር የሚያደርግ መሆኑ አንዱ ምክንያት ነው፡፡ የየብስ ትራንስፖርታችን ትርጉም ባለው ደረጃ በባቡር የማይደገፍ መሆኑም ሌላው ምክንያት ነው፡፡ ከዚህ ውጪ ግን የመንገድ ትራንስፖርት ቅብብሎሽ ስርአታችን እጅግ ኋላቀርና በቂ ተቋማዊ

ድጋፍ የሌለው መሆኑ ለወጪ መናርና ጊዜ መባከን ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደርጋል፡፡ ብዙዎቹ መኪናዎቻችን ያረጁ መሆናቸው፣ በመንገድ ትራንስፖርት ዘርፍ ያለው የስራ አመራር ብቃትና የሰለጠነ የሰው ሀይል እጅግ መለስተኛ መሆኑም ሌላው ምክንያት ነው፡፡ ከመኪና በስተቀር ከዚሁ ጋር ተመጋጋቢ የሆኑ ሌሎች የመንገድ ትራንስፖርት አማራጮች (ሞተር ብስክሌት፣ ብስክሌት፣ ጋሪ ወዘተ.) ጥቅም ላይ አለመዋላቸውም ሌላው ምክንያት ነው፡፡

መንግስት ሁኔታውን በዝርዝር በማጥናት ቀልጣፋ የቅብብሎሽ ስርአት እንዳይኖር ምክንያት የሆኑትን ነገሮች በመለየት ይህንኑ ስርአት ለመፍጠርና በቀጣይነት ለማሻሻል የሚያስችል ስርአት መፍጠርና ከሚመለከታቸው ወገኖች ጋር በመሆን መተግበር ይጠበቅበታል፡፡ በዚህ ረገድ በተመሳሳይ የእድገት ደረጃ ላይ ከሚገኙና ቀልጣፋ የመንገድ ትራንስፖርት ቅብብሎሽ ስርአት ከፈጠሩ አገሮች ሊገኝ ከሚችል ልምድ መማርም እጅግ በጣም አስፈላጊ ይሆናል፡፡ የትራንስፖርት መኪኖች ደረጃን በመጠበቅ፣ የስራ አመራር ብቃትን በማዳበርና የሰለጠነ የሰው ሀይልን በመፍጠር ረገድም በዘርፉ ከተሰማሩ ባለሀብቶች ጋር በመሆን መስራት ይጠበቅበታል፡፡ ሌሎች አማራጭ የመንገድ ትራንስፖርት ዘይቤዎችም በሰፊው ጥቅም ላይ እንዲውሉ ጥረት መደረግ አለበት፡፡ ይህ በተለይም በገጠር መንገዶች፣ ብስክሌትና ሞተር ብስክሌት በተመለከተ ደግሞ በከተሞች ውስጥ ተግባራዊ ሊሆን ስለሚችል ሊተኮርበት ይገባል፡፡

4.2 የባቡርና የባቡር ትራንስፖርት አገልግሎት

ብዙ ጭነትንና ተሳፋሪን በአንድ ጊዜ በማንቀሳቀስ ረገድ በየብስ ትራንስፖርት ረገድ የባቡር አገልግሎትን የሚወዳደር የለም፡፡ ዘመናዊ ባቡሮች ፍጥነታቸውን በከፍተኛ ደረጃ እያሻሻሉ ስለመጡ ከመንገድ ትራንስፖርት እየፈጠኑ መጥተዋል፡፡ በመሆኑም ጊዜና ወጪን ቆጣቢ የሆነ የየብስ ትራንስፖርት ስርአት ከመጀመር አኳያ የባቡር መስመር ተመራጭ ነው፡፡ ይሁንና የባቡር መስመር አዋጭ የሚሆነው ከፍተኛ ጭነት ወይም መንገደኛ ባለበት እንጂ ውሱን ተጓዥን ወይም ጭነትን በማጓጓዝ ረገድ ይህን ያህል አዋጭ አይሆንም፡፡

የባቡር መስመርን መገንባት ከፍተኛ ወጪ የሚጠይቅ ነው፡፡ በተለይም እንደአገራችን ተራራማ በሆነ አካባቢ የሚካሄድ የባቡር መስመር ግንባታ እጅግ በጣም ውድ መሆኑ አይቀርም፡፡ በአንድ መስመር የሚጓዘው ጭነትና መንገደኛ ከፍተኛ ባለመሆኑ፣ ተራራማ በሆነችው አገራችን የባቡር መስመርን መገንባት እጅግ በጣም ከፍተኛ ወጪ የሚጠይቅ በመሆኑ በአገራችን ይህ ነው የሚባል የባቡር ትራንስፖርት መረብ የለም፡፡ ዋና ከተማችንን ከጅቡቲ ወደብ ጋር የሚያገናኘውና ከመቶ አመታት እድሜ በላይ ያለው መስመር ብቸኛ የባቡር መስመር ሆኖ ለረጅም ጊዜ ቆይቷል፡፡ ይህ መስመርም ቀጣይ የሆነ የጥገናና የማሻሻል ስራ ስላልተሰራበት ዘመናዊ የስራ አመራር ስለሚጎድለው በህይወትና በሞት መካከል የሚንገላወድና ከፍተኛ ትርጉም የሚሰጠው የትራንስፖርት አገልግሎት የማይሰጥ ሆኖ ይገኛል፡፡

የኢኮኖሚ እድገታችን እየተፋጠነ ሲሄድና እድገቱ እንዲፋጠን ቀልጣፋና በዋጋ ተወዳዳሪ የሆነ የየብስ ትራንስፖርት አገልግሎት ያስፈልገናል:: አገራችንን ልንጠቀምባቸው ከምንችል ዋና ዋና ወደቦች ጋር የሚያገናኝ የባቡር መስመር ያስፈልገናል:: በአገር ውስጥም ዋነኛ የትራንስፖርት ኮሪደሮችን የሚያገናኝ የባቡር መስመር ያስፈልገናል:: የመንገድ ትራንስፖርትና የባቡር ትራንስፖርትን በማቀናጀት ፈጣንና በዋጋ ተወዳዳሪ የሆነ የትራንስፖርት ስርአት መዘርጋት ይገባናል:: መሆን የሚገባው ይህ ሆኖ ሳለ ለባቡር ትራንስፖርት በቂ ትኩረት ስላልተሰጠውና የሚፈለገውም ወጪ እጅግ በጣም ከፍተኛ ስለሆነ ፋይዳ ያለው የባቡር ትራንስፖርት አገልግሎት የሌለን ሆነናል:: መንግስት ይህንን ሁኔታ ለመቀየር አቅም በፈቀደ መጠን መረባረብ ይኖርበታል::

ከዚህ አኳያ የመጀመሪያው እርምጃ ያለንን ብቸኛ የባቡር መስመር ማሻሻልና አገሪቱን ከጅቡቲ ወደብ ጋር የሚያገናኘው መስመር ዋነኛው የጭነት ማመላለሻ መስመር የሚሆንበት ደረጃ ላይ ማድረስ መሆን አለበት:: ይህንን ለማድረግ መስመሩን ማደስና ማሻሻል ያስፈልጋል:: ይህ ከፍተኛ የኢንቬስትመንት ወጪ የሚጠይቅ በመሆኑ በመስመሩ ባለቤቶች (ጅቡቲና ኢትዮጵያ) አቅም አጥጋቢ በሆነ ደረጃ ሊሰራ የሚችል አይሆንም:: መስመሩ ብቃት ያለው አገልግሎት እንዲሰጥ ከተፈለገ ዘመናዊ የስራ አመራር ማግኘት ይኖርበታል:: እነዚህን ሁለት ቅድመ ሁኔታዎች ከማሟላት አኳያ የቀለለው መንገድ ስራውን የግል ባለሀብቶች እንዲገቡበት ማድረግ ነው:: መስመሩን በዘርፉ የቆየ ልምድና

የፋይናንስ አቅም ላላቸው ኩባንያዎች (በዋናነት የውጭ ኩባንያዎች) በረጅም ጊዜ ኮንሴሽን መልክ በመስጠት በወደቡና በአዲስ አበባ መካከል ዋነኛው አገልግሎት ሰጪ እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል::

የባቡር መስመርን ከመዘርጋት አኳያ ቅድሚያ ሊሰጠው የሚገባው የአዲስ አበባ ጅቡቲ የባቡር መስመርን ማሻሻል ቢሆንም በዚህ ላይ ብቻ መታጠር የለበትም:: አገራችንን ከጎረቤት አገሮችና ሌሎች አማራጭ ወደቦች ጋር የሚያስተሳስሩ፣ የአገራችንን ዋነኛ የትራንስፖርት ኮሪደሮች የሚያገናኙ ተጨማሪ መስመሮችን ለመዘርጋትም መረባረብ አለብን:: ይህንን ስራ ለመስራት በቂ ፋይናንስ ከመንግስት ማግኘት እጅግ ከባድ በመሆኑና በዚሁ ዘርፍ የሚሰማሩ የውጭ የግል ኩባንያዎች ስላሉ፣ ኩባንያዎቹን በማፈላለግና የረጅም ጊዜ ኮንሰሽን በመስጠት የባቡር መስመር መዘርጋት ስራው እንዲካሄድ መደረግ አለበት:: ይህንኑ በተሳካ አኳኋን ለመፈፀም የባቡር ትራንስፖርት አዋጭ ሊሆን የሚችልባቸውን የትራንስፖርት ኮሪደሮች በጥናት በመለየትና በዚህ ላይ የተመሰረተ የረጅም ጊዜ እቅድ በማዘጋጀት ስራውን መጀመር ብሎም ፕሮጀክቶችን አዘጋጅቶ የግል ባለሀብቶች እንዲገቡበት ጥረት ማድረግ ያስፈልጋል:: የባቡር ትራንስፖርትን ማስፋፋት ከመቼውም ጊዜ በላይ ትኩረት ተሰጥቶት የተቀናጀ ርብርብ ሊደረግበት ይገባል::

የባቡር ትራንስፖርት በሚስፋፋበት ወቅት ከመንገድ ትራንስፖርት ጋር በአግባቡ እንዲቀናጅ መደረግ አለበት:: የመንገድ ትራንስፖርት ከየአካባቢው ጭነቶችን በትንሽ በትንሹ

እያሰባሰቡ ለባቡር መስመሩ የሚያቀርቡበትና ከባቡር መስመሩ ተረክበው ወደተጠቃሚዎቹ የሚያከፋፍሉበት ቅልጥፍና ያለው የቅብብሎሽ ስርአት መፈጠር አለበት፡፡ በባቡር መስመር መሸፈን የሚችለውን በዚሁ መስመር፣ በባቡር መስመር ሊሸፈን የማይችለውን ደግሞ በመንገድ ትራንስፖርት ሽፍነን ሁለቱም በቅንጅትና በቅብብሎሽ እንዲሰሩ በማድረግ ብቻ ነው ቀልጣፋና በዋጋም ተወዳዳሪ የሆነ የየብስ ትራንስፖርት አገልግሎት መፍጠር የሚቻለው፡፡ ይህን በመሰለው ራእይና በእቅድ የሚመራ ሰፊ ርብርብ በማድረግ ነው ፈጣንና ቀጣይነት ያለውን ልማት ሊመግብ የሚችል የየብስ ትራንስፖርት ስርአት መገንባት የሚቻለው፡፡

4.3 የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት

የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት መንገደኞችን በፍጥነት ረጅም ጉዞ ለማጓጓዝ ተወዳዳሪ ያልተገኘለት የትራንስፖርት አገልግሎት ነው፡፡ ከፍተኛ ዋጋና ዝቅተኛ ክብደት ያላቸውን፣ ወይም ቶሎ የሚበላሹና በአጭር ጊዜ ውስጥ መድረስ የሚገባቸውን ሸቀጦችን በማጓጓዝ ረገድም የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት በጣም ተመራጭ ነው፡፡ አገራችን ከዚሁ አገልግሎት ተጠቃሚ እንድትሆን ለማድረግ ባለፉት 10 አመታት ከፍተኛ ጥረት ተደርጓል፡፡

አዲስ አበባ የአካባቢያችን የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት ማእከል እንድትሆን የሚያስችላት አዲስ የአውሮፕላን ማረፊያና እንግዶች መቀበያ ግንባታ በመጠናቀቅ ላይ ነው፡፡ ቀደም ሲል

አስፋልት የለበሱ የአውሮፕላን ማረፊያዎችን ለመጠገን በተለይም የድሬዳዋና ባህርዳር ጣቢያዎችን ለማደስና ለማሻሻል የሚያስችል ስራ ተሰርቷል፡፡ ዋና ዋና የቱሪስት መስህብ በሆኑትና በሌሎችም አካባቢዎች ደረጃቸውን የጠበቁ አምስት ሌሎች የአውሮፕላን ማረፊያ ጣቢያዎች ተሰርተዋል፡፡ ከእንግዲህ ተጨማሪ የአውሮፕላን ጣቢያ ግንባታ አይኖረንም ባንልም የተሰራው ስራ ረዘም ላለ ጊዜ ሊያስኬደን የሚችል እንደሆነ ይታመናል፡፡ በመሆኑም በተመረጠ አኳኋን የተወሰኑ አስፋልት የለበሱ ወይም የጠጠር አውሮፕላን ማረፊያ ግንባታ ስራዎችን እያካሄድን ልናተኩር የሚገባን የተሰሩትን የአውሮፕላን ማረፊያ ጣቢያዎች ለልማታችን በላቀ ደረጃ መጠቀም ነው፡፡

በዚህ ረገድ የአውሮፕላን ጣቢያዎች የስራ አመራር ዘመናዊና ቀልጣፋ እንዲሆን ብሎም አስተማማኝ አገልግሎት እንዲሰጥ፣ የጣቢያዎች የግንባታና ጥገና ስራ ለማከናወን የሚያስችል በቂ ገቢ እንዲያስገኝ በሚያደርግ አኳኋን መምራት ይጠበቅብናል፡፡ በየጣቢያው የጭነት ማመላለሻ አገልግሎትን ቀልጣፋ ለማድረግና በቀላሉ የሚበላሹ ሸቀጦችን ሳይበላሹ ጠብቆ ለማቆየት የሚያስችል አቅም ደረጃ በደረጃ በሁሉም ዘመናዊ የአየር ማረፊያ ጣቢያዎች መገንባት አለበት፡፡ በተለይም በአዲስ አበባ ይህ ስራ ጊዜ የማይሰጥ በመሆኑ በፍጥነት ሊከናወን ይገባል፡፡ የአገራችንን የአየር ክልል በብቃት ለመቆጣጠርና የአየር ትራንስፖርት አገልግሎትን ለማስተናገድ የሚያስችለንን አቅም በአፋጣኝ መፍጠር ይኖርብናል፡፡ የአውሮፕላን ማረፊያ ጣቢያዎች ብቃት ያለው የመንገደኛና የጭነት አገልግሎት በመስጠት

በየአካባቢው የልማት ማእከሎች ሆነው የሚያገለግሉበት ሁኔታ መመቻቸት አለበት፡፡

በአፍሪካ ጥሩ ዝናን ያተረፈ አየር መንገድ አለን፡፡ በዚህ ላይ ተመስርተን ጠንካራ የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት መፍጠር እንችላለን፡፡ ይሁንና አየር መንገዱ ከተወዳዳሪዎቹ ጋረ ሲነፃፀር ህልውናውን ለአደጋ ሊያጋልጡ የሚችሉ በርካታ ችግሮች ያሉበት እንደሆነ ሊታወቅ ይገባል፡፡ በዋጋና በአገልግሎት ጥራቱ ተወዳዳሪ ሆኖ ለመቀጠል ከፍተኛ የስራ አመራር መሻሻልና ተጨማሪ ኢንቬስትመንት የሚጠይቅ ይሆናል፡፡ እጅግ ግዙፍ ከሆኑት ተወዳዳሪዎቹ ጋር በብቃት ለመወዳደር ከተለያዩ አየር መንገዶች ጋር መተሳሰርና አጋርነትን መፍጠር ሊያስፈልገው ይችላል፡፡ በመሆኑም አየር መንገዱ በፈጠረው ዝና ሳይዘናጋ በጥራቱና በዋጋው ተወዳዳሪ የሆነ አገልግሎት ለመስጠት የሚያስችሉትን ርምጃዎች በአፋጣኝ መውሰድ መቻል አለበት፡፡ ይህ ካልሆነ ብዙ የአየር መንገዶች እንዳጋጠማቸው ሁሉ የኢትዮጵያ አየር መንገድም ለጥፋትና መበታተን ሊዳረግ ይችላል፡፡

የአየር መንገዳችንን የማሻሻል ስራ እንደተጠበቀ ሆኖ ሌሎች አየር መንገዶች በአገራችንና በውጭ አገሮች መካከል እየሰጡ ያሉትን አገልግሎት እንዲያስፋፉ እድሉን መክፈት አለብን፡፡ አየር መንገዳችን ለውድድር ይጋለጣል በሚል ስጋት ገደቦችን ማብዛት የለብንም፡፡ አየር መንገዱን ማዳን የሚቻለው የመወዳደር ብቃቱን በማሻሻል እንጂ ከውድድር በመከለል አይደለም፡፡ ያለንበት የአለም ሁኔታ ይህንን የሚፈቅድ አይደለም፡፡

ከዚህም በተጨማሪ ዋናው ግባችን በጥራቱና በዋጋ ተወዳዳሪ የሆነ የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት አግኝተን ልማታችንን ማፋጠን ነው፡፡ የኢትዮጵያ አየር መንገድ የሚፈለገው በመጨረሻ ግብነቱ ሳይሆን እንደዚህ አይነቱን አገልግሎት በመስጠቱ ነው፡፡ ስለሆነም ልንከተለው የሚገባን አቅጣጫ አየር መንገዳችንን እያጠናከርን ከዚሁ ጐን ለጐን ኢኮኖሚያችን የሚፈልገውን የአየር ትራንስፖርት አገልግሎት ያገኘ ዘንድ ሁሉንም አማራጮች መጠቀም ነው፡፡

4.4. የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት

ባለንበት አለም ጥብቅ የኢኮኖሚ ትስስር እንዲፈጠር ካደረጉት ቁልፍ ጉዳዮች አንዱ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት ነው፡፡ በዚህ አማካኝነት መረጃ በሴኮንዶች ውስጥ መላውን አለም ያዳርሳል፡፡ በዚሁ አማካኝነት በአለም የተለያዩ ጫፎች ያሉ ፋብሪካዎች በአንድ ቦታ የተሰበሰቡ ይመስል በጥብቅ ተቀናጅተው እንዲሰሩ ይደረጋል፡፡ ባለንበት አለም ጊዜ ገንዘብ ነው የሚባለው አባባል ከመቼም ጊዜ በላይ ሀቀኝነቱ የተረጋገጠበትና ግዜ በአመታት፣ ወራት ወይም ሳምንታት መመዘኑ እየቀረ በሰኮንዶች፣ ደቂቃዎችና ሰአታት የሚመዘንበት ሁኔታ ተፈጥሯል፡፡

የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት ከኮምፕዩተሮችና ከኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጅ ጋር በመጣመር ምርታማነትን በከፍተኛ ደረጃ በማሻሻል ልዩ ሚና በመጫወት ላይ ይገኛል፡፡ የትምህርትና ስልጠና አገልግሎት፣ የህክምና አገልግሎት ወዘተ ከርቀትና ጥራቱ

እጅግ አስተማማኝ በሆነ መንገድ እንዲፈፀም በሩን ከፍቷል። የንግድ እንቅስቃሴዎች በአገር ውስጥም በውጭም የሚከናወኑበት ዋነኛ መሳርያ ሆኗል። የኢንፎርሜሽንና ኮምዩኒኬሽን ቴክኖሎጂ በመባል እየተጠራ የሚገኘው ይህ ጥምረት ሚናውን መጫወት የሚችለው ፈጣን፣ ጥራቱ የተጠበቀና በዋጋው በአለም ደረጃ ተወዳዳሪ መሆን የሚችል የቴሌኮምዩኒኬሽን መረብ መዘርጋት ከተቻለ ነው።

የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት ቀልጣፋ የኢንፎርሜሽን ስርጭት እንዲኖር፣ ከኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ጋር በመጣመር ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው አንድ ራሱን የቻለ የኢኮኖሚ ዘርፍ እንዲፈጠርና ለሌሎቹ የኢኮኖሚ ዘርፎች ቅልጥፍና የላቀ አስተዋፀኦ በማድረግ በማንኛውም አገር ኢኮኖሚ ላይ ቁልፍ ሚና የሚጫወት ጉዳይ ሆኗል። የበለፀገውም፣ ያልበለፀገውም አገር አስተማማኝ የቴሌኮምዩኒኬሽን መረብ መዘርጋት፣ ባለንበት አለም ውስጥ ተዋናይ መሆን ወይ አለመሆንን ከሚወስኑት ዋነኛ ጉዳዮች አንዱ መሆኑን ተገንዝቦ ይረባረባል። በዚህ ረገድ እጅግ ፈጣን የቴክኖሎጅ ለውጥና በከፍተኛ ደረጃ እየቀነሰ የመጣ የኢንቬስትመንት ወጪ ስለሚታይ ከኋላ የተነሱ አገሮች የመጨረሻውን ምርጥ ቴክኖሎጂ በመግዛት በመሀል የነበሩትን ቴክኖሎጂዎች ዘሎ ማለፍ የሚችሉበት ሁኔታ ተፈጥሯል።

በመሆኑም ለልማት በቁርጠኝነት የተነሱ አገሮች በአፋጣኝ መላው ዜጋ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት ተጠቃሚ (ዩኒቨርሳል አክሰስ ያለው) እንዲሆን ለማድረግ ሲንቀሳቀሱ ይታያሉ።

የሚዘረጋው የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት የዘመናዊ ኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጅን በሰፊው ማስተናገድ የሚችል እንዲሆንም ያደርጋሉ። በዚሁ መልክ የተዘረጋውን የቴሌኮምዩኒኬሽን መረብ በመጠቀም የኢንፎርሜሽንና ኮምዩኒኬሽን ኢንዱስትሪን ለመፍጠርና ለማስፋፋት፣ ጥራት ያለው መረጃ ለማሰባሰብና ቀልጣፋ በሆነ አኳኋን ለማሰራጨት፣ ማህበራዊ አገልግሎቶችን ለማስፋፋትና ጥራታቸውን ለማሻሻል፣ በአጭሩ መረቡ የሚፈጥረውን እድል ሁሉ አሟጦ ለመጠቀም በመረባረብ ላይ ይገኛሉ።

መንግስት ይህንኑ በመገንዘብ የቴሌኮምዩኒኬሽንን አገልግሎት ለማስፋፋትና ለማሻሻል የተለያዩ ጥረቶችን ሲያደርግ ቆይቷል። የቴሌፎን መስመሮቻችን ከ160,000 ወደ 750,000 ለማሳደግና የሞባይል ቴሌፎን አገልግሎት ለመጀመር የተወሰዱት ርምጃዎች በምሳሌነት የሚጠቀሱ ናቸው። የቴሌኮምዩኒኬሽን አውታራችን ዘመናዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂን በብቃት ለማስተናገድ ይችል ዘንድ መስመሩ በሙሉ ዲጂታል እንዲሆን የተወሰደውና በመጠናቀቅ ላይ ያለው እርምጃም በምሳሌነት የሚጠቀስ ነው። የኢንተርኔት አገልግሎትን ለማስፋፋት፣ ዩኒቨርሲቲዎቻችን በዚሁ ተጠቃሚ ሆነው የትምህርት ጥራታቸው እንዲሻሻል ለማድረግ እየተወሰደ ያለው እርምጃም መረቡ የሚፈጥረውን ምቹ ሁኔታ አሟጦ የመጠቀም ሙከራው እንዳለ የሚያመለክት ነው።

ከላይ እንደተገለፀው እስካሁን የተወሰዱት ርምጃዎች የዘመናዊ ቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት በአገራችን ከተጀመረ

ጀምሮ ከነበረው አዝጋሚ ሂደት አኳያ ሲታይ ከፍተኛ ለውጥ ቢሆንም መሆን ከሚገባው ጋር ሲነፃፀር አሁንም አዝጋሚ ሆኖ ይገኛል፡፡ መላው የኢትዮጵያ ህብረተሰብ የአገልግሎቱ ተጠቃሚ እንዲሆን ከተፈለገ አገልግሎቱ በከተሞች ብቻ ሳይሆን በገጠር ቀበሌዎችም በአፋጣኝና በሰፊው መዳረስ አለበት፡፡ አቅሙ ያለው አገልግሎቱን በቤቱና በመስሪያ ቤቱ እያስገባ አቅሙ ለሌለው ደግሞ የወል የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት የሚሰጡ ተቋሞች ተፈጥረው አገልግሎቱን ለመላው ህብረተሰብ በተነፃፃሪ አጭር ጊዜ ውስጥ ማዳረስ ይገባል፡፡ ለጉዳዩ በቂ ትኩረት ተሰጥቶ ሰፊ ርብርብ ከተደረገ ይህ ግብ ሊሳካ የማይችልበት ምክንያት የለም፡፡ ከዚህ ያነሰ ግብ አስቀምጦ መስራት አዝጋሚ ከመሆንና አጠቃላይ ልማታችንን ከመጉዳት ውጭ ሊሆን አይችልም፡፡ በመሆኑም እስካሁን የሄድንበት ጉዞ ለዘመናት ከነበረው ቀርፋፋ ጉዞና መሆን ከሚገባው ጋር ሲነፃፀር አሁንም አዝጋሚ መሆኑን በመረዳት አገልግሎቱ በአፋጣኝ በመላው አገሪቱ እንዲዘረጋ ማድረግ አለብን፡፡

የምንዘረጋው የቴሌኮምዮኒኬሽን መስመር የተሟላ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂን የመጠቀም እድል የሚሰጠን መሆን አለበት፡፡ በመሆኑም በየጊዜው በመሻሻልና ዋጋውን በመቀነስ ላይ ያለው ቴክኖሎጅ የሚፈጥርልንን ምቹ እድል በመጠቀም ጥራቱ የተጠበቀና በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ለመሆን የሚያስችል መረብ እንዲሆን ማድረግ አለብን፡፡ መረቡ ሲዘረጋ አገልግሎቱ ስልክ በመደዋወል ላይ ብቻ የታጠረ መሆን የለበትም፡፡ በዚሁ መረብ በመጠቀም ማህበራዊ አገልግሎቶቻችንን፣ የልማት ስትራተጅዎቻችንን ለመፈፀምና በከፍተኛ ደረጃ ለማሻሻል ልንጠ

ቀምበት ይገባል፡፡ መረቡን በመጠቀም በአገራችን የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጅ ኢንዱስትሪ እንዲስፋፋና ለሌሎች የኢኮኖሚ ዘርፎች አስተዋፅኦ እንዲያበረክት ማድረግ አለብን፡፡

የተባለውን የቴሌኮሙዩኒኬሽን መረብ ለመዘርጋት ከፍተኛ መዋእለ ንዋይ እንደሚጠይቅ እሙን ነው፡፡ ምንም እንኳን አገልግሎቱን እየሰጠ ያለው ኮርፖሬሽን አትራፊና በየትኛውም ገበያ ገንዘብ ለመበደር የሚያስችል የፋይናንስ ሁኔታ ያለው ቢሆንም የካፒታል እጥረት ለአላማችን መሳካት አንድ ትልቅ ማነቆ መሆኑ አይቀርም፡፡ ይሁንና ዋናው ችግር የካፒታል እጥረት አይደለም፡፡ ዋናው ችግር የዘመናዊ የስራ አመራር እጥረት ነው፡፡ ዘርፉ በየጊዜው ከፍተኛ የቴክኖሎጅና የአሰራር ለውጥ የሚታይበትና በአለም ገበያ እጅግ ከፍተኛ ውድድር የሚታይበት በመሆኑ በዚህ ደረጃ አመራር ሊሰጥ የሚችል ክፍል ያስፈልገዋል፡፡ በየጊዜው የሚፈጠሩትን ቴክኖሎጅዎችና አሰራሮች እየተከታተለ በአገራችን ተግባራዊ የሚያደርግ የስራ አመራር ያስፈልገዋል፡፡ የአለም ገበያ ውድድርን በቅርብ እየተከታተለ በአገራችን የሚሰጠውን አገልግሎት ለማሻሻል የሚችል አመራር ያስፈልገዋል፡፡

የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎትን በተመለከተ የሚነሱ ሁለት መሰረታዊ ጉዳዮች አሉ፡፡ አንዱ ጉዳይ ይህ አገልግሎት በአሁኑ ወቅት በግል ባለሀብቶች በሰፊውና በብቃት በመሰጠት ላይ ያለ በመሆኑ መንግስት ያለውን ድርሻ ሸጦ ከዘርፉ መውጣት አለበት የሚሉ ወገኖች መኖራቸው ነው፡፡ ከዚህ ጋር በተያያዘ መንገድ ደግሞ መንግስት ከዘርፉ ከመውጣቱም ባሻገር በዘርፉ

በጥራትና በዋጋ ተወዳዳሪ የመሆን እድል እንዲረጋገጥ ጠንካራ ውድድር መኖር በጣም አስፈላጊ ስለሆነ በተለያዩ የዘርፉ አገልግሎቶች ጠንካራ ውድድር እንዲኖር ለበርካታ አገልግሎት ሰጪዎች በሩን መክፈት አለበት ይላሉ:: ወደግል ባለሀብት ማዛወርንና (ፕራይቬታይዜሽን) ገበያውን ለውድድር ክፍት ማድረግን (ሊበራላይዘሽን) አጣምሮ መስራት አለበት ይላሉ::

ከመርህ አኳያ መንግስት በኢኮኖሚው ላይ ጣልቃ መግባት ያለበት ገበያውና ባለሀብቱ አገልግሎቱን በሚፈለገው ደረጃ ለመስጠት እስካልቻሉ ድረስ ብቻ መሆን እንዳለበት የሚታመንበት ነው:: አገልግሎቱን በገበያና በግል ባለሀብቶች በብቃት የሚሰጥበት ደረጃ ላይ ለማድረስ መንግስት መረባረብ እንዳለበትም እሙን ነው:: ገበያውና የግል ባለሀብቱ አገልግሎቱን በብቃት መስጠት የሚችሉበት ደረጃ ላይ ሲደርሱ መንግስት ያለውን ውሱን ገንዘብና የስራ አመራር አቅም ከባለሀብቱ ጋር ተደራቢ በመሆን የሚያባክንበት አንድም ምክንያት አይኖረውም:: ከዚህ መርህ በመነሳት የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት ያለበትን ሁኔታ በምናይበት ወቅት የግድ የመንግስት ጣልቃ ገብነትን እንደሚጠይቅ መገንዘብ ይቻላል::

ዘርፉ የተጠናከረ የመንግሥት ጣልቃ ገብነትን የግድ የሚሉ ባህርያት ያሉት ነው:: እንደሚታወቀው የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት በልዩ ልዩ ንዑስ ክፍሎች የተዋቀረ ነው:: አንዳንዱ ንዑስ ክፍል በባህሪው በሞኖፖል የሚያዝ ነው:: ሌላው ንዑስ ክፍል ደግሞ የሞኖፖል ባህሪ የሌለው ይልቁንም የተለያዩ

ባለሃብቶችን በማሳተፍ በውድድር ሊቀርብ የሚችል አገልግሎት ነው:: ከዚህ በመነሳት መንግሥት በቴሌኮምዩኒኬሽን ዘርፍ የሚከተለው አቅጣጫ የሞኖፖል ባህሪ ያላቸውን ንዑስ ክፍሎች በመያዝ አገልግሎቱን በጥራትና ተወዳዳሪ በሆነ ዋጋ ለማቅረብ፣ በውድድር ጥራቱ የተጠበቀና በዋጋም ተመጣጣኝ አገልግሎት ሊሰጥባቸው የሚችሉ ንዑስ ክፍሎችን ደግሞ በባለሃብቶች ተሳትፎ እንዲካሄዱ የማድረግ አቅጣጫ ይሆናል:: ይህ በአገራችን የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎትን በጥራትና ተወዳዳሪ በሆነ ዋጋ በገጠርም በከተማም በአፋጣኝ ለማስፋፋት ያስችለናል::

የግል ባለሀብቱ በማንኛውም ስራ ሲሰማራ መነሻው ኢንቬስት ከሚያደርጋት ከያንዳንዷ ብር የላቀ ትርፍ ማግኘት ነው፣ መሆንም ይኖርበታል:: ይህን ለማድረግ የሚቀለው ደግሞ በዋና ዋና ከተሞች ላይና የተሻለ ገቢ ያላቸው ተጠቃሚዎችን ማእከል ያደረገ አገልግሎት በመስጠት ነው:: ይህ ከአገልግሎቱ ለልማታችን የላቀ አስተዋፅኦ ማግኘት ይቻል ዘንድ ሁሉም ኢትዮጵያዊ፣ በትንንሽ ከተሞችና ገጠሮች ያለው ኢትዮጵያዊም ጭምር ከአገልግሎቱ ተጠቃሚ እንዲሆን ከማድረግ አላማ ጋር አብሮ ሊሄድ የሚችል አይሆንም:: በመሆኑም ነው በብዙ አገሮች የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት በመንግስት ቁጥጥር ስር ሆኖ ለሁሉም ዜጋ እንዲዳረስ የሚደረገውና እዚህ ደረጃ ላይ ከተደረሰ በኋላ የግል ባለሀብቶች እንዲገቡበት የሚደረገው:: መንግስት ይህንን አላማ ይዞ የአትራፊነት መርህን ሳይፃረር ብዙ ትርፍ ለሚገኝባቸው ትልልቅ ከተሞችና የተሻለ ገቢ ላላቸው ሰዎች አገልግሎቱን እየሰጠ ከዚህ በሚገኘው ትርፍ አገልግሎቱን በአገሪቱ

በሞላ ለማዳረስ ይችላል። የግል ባለሀብቶች ይህንን አላማ ሊያራምዱ አይችሉም። የግል ባለሀብቶቹ ይህንን እንዲያደርጉ፣ የተለያዩ የማትጊያ ስልቶችን እየተጠቀሙ ማሰራት ይቻላል ቢባል እንኳ፣ ከመሰረታዊ ባህሪያቸው ጋር አብሮ የማይሄድ በመሆኑ መንግስት ሊሰራ በሚችለው ፍጥነት ሊሰሩ አይችሉም።

በመሆኑም መንግስት አገልግሎቱን በመላው አገሪቱ በፍጥነት ማዳረስ እንዲቻልና በዚህ ላይ በመመስረት አገልግሎቱ ለልማታችን ማበርከት የሚችለውን የላቀ አስተዋፅኦ ያበረክት ዘንድ አገልግሎቱን ለማስፋፋት ጣልቃ መግባት አለበት። ይሁንና መንግስት በዘርፉ ውስጥ ጣልቃ በሚገባበት ወቅት የዘመናዊ የስራ አመራር መጓደል ችግር እንደሚያጋጥመው ይታመናል። በመሆኑም ይህንን ጉድለት ሊያካክሱ የሚችሉ፣ ልምዱና አቅሙ ያላቸውን የቴሌኮሙዩኒኬሽን ኩባንያዎች ቀጥሮ ማሰራት ይችላል፣ ይገባዋልም።

በነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ውስጥ በሸቀጥና አገልግሎት አቅራቢዎች መካከል ጠንካራ ውድድር መኖሩ እጅግ አስፈላጊ ነው። ውድድሩ ሲጠነክር ኩባንያዎቹ በዋጋና በጥራት ተወዳዳሪ ለመሆን በሚያደርጉት ርብርብ ከፍተኛ መሻሻል ሊመጣ ይችላል። በቴሌኮሙዩኒኬሽን አገልግሎትም ለውድድር ሊጋለጡ የሚችሉ ክፍሎች ሁሉ ጠንካራ ውድድር እንዲኖራቸው ማድረግ ከመርህ አኳያ የሚደገፍ ጉዳይ ነው። ይሁንና ይህ መርህ ካለንበት ነባራዊ ሁኔታ ጋር መያያዝ አለበት።

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ያለንበት ነባራዊ ሁኔታ የሚጠይቀው መሰረታዊ ጉዳይ አትራፊ የሚሆኑትን የዘርፉን ክፍሎች በማስፋፋት፣ ከዚህ የሚገኘውን ትርፍ በከፍተኛ ደረጃ በማሰባሰብ ከአጭር ጊዜ አኳያ በጣም አትራፊ ለማይሆኑት አገልግሎቱን የማዳረስ ስራዎች በአፋጣኝ መፈፀም ነው። አንድ ተቋም ሁለቱንም ደርቦ ካልያዘ አትራፊ ያልሆኑትን ስራዎች ለመስራት የሚያስችል በቂ ገቢ ሊገኝ አይችልም። በጊዜያዊነትም ቢሆን ሞኖፖሊ ከሌለና ከፍተኛ የሞኖፖሊ ትርፍ ካልተገኘ አትራፊ ያልሆነውንና በአጣዳፊነት የሚፈለገውን ስራ በአትራፊው ዘርፍ ማካካስ አይቻልም። ለውድድር ሊጋለጡ የሚችሉት ስራዎች በዋናነት አትራፊ የሆኑት ስለሚሆኑ በአገር ውስጥ አገልግሎት ከወዲሁ ጠንካራ ውድድር ይኑር ማለት ሁሉም ኢትዮጵያዊ ከአገልግሎቱ በአፋጣኝ ተጠ ቃሚ መሆን አለበት የሚለውን አላማ ማጠፍን ያስከትላል።

ጠንካራ ውድድር በሌለበት ሁኔታ አገልግሎት አቅራቢዎች የምርት ጥራታቸውንና ዋጋቸውን ለማሻሻል ከፍተኛ ጫና እንደማይኖርባቸው የታወቀ ነው። ይሁንና በአገር ውስጥ ጠንካራ ውድድር ባይኖርም በኢንተርናሽናል አገልግሎት ረገድ ውድድር መኖሩ ስለማይቀር ይህ የአገር ውስጥ ሞኖፖሊውን በተወሰነ ደረጃ ለማካካስ ይረዳል። መንግስት በተቆጣጣሪነቱ የሚያስቀምጣቸው የጥራትና የዋጋ ደረጃዎችም ኮርፖሬሽኑ አገልግሎቱን እንዲያሻሽል ተፅእኖ ሊያሳድሩበት ይችላሉ። በመሆኑም አገልግሎቱ በሞኖፖሊ የተያዘ በመሆኑ የሚኖሩ ደካማ ጐኖች እንደተጠበቁ ሆነው፣ እነዚህን ደካማ ጐኖች በተለያዩ ስልቶች መቀነስ ይቻላል ይገባልም።

ይህ መሰረታዊ ፖሊሲ እንደተጠበቀ ሆኖ ደረጃ በደረጃ በዘርፉ ውስጥ ጠንካራ ውድድር የሚኖርበት ሁኔታ መመቻቸት ይኖርበታል። ይህንኑ ስራ ከወዲሁ የሞኖፖሊውን አላማ በማይፃረር መልኩ መጀመር ይቻላል። በቴሌኮምዩኒኬሽን እቃዎች አቅርቦት፣ በመስመር ዝርጋታ ስራ ወዘተ የግል ባለሀብቶች ቢሳተፉና ቢወዳደሩ አላማችንን በይበልጥ ያሳካ እንደሆነ እንጂ አላማችንን አይጐዳም። በቴሌኮምዩኒኬሽን የችርቻሮ አገልግሎት ከመንግስት ውጪ ያሉ ወገኖች ቢሳተፉ ማለትም ግለሰቦች፣ ማህበሮች ወዘተ የቴሌፎን መስመር ተከራይተው፣ ዋጋ እያስከፈሉ ሌላው ሰው እንዲጠቀምበት ቢያደርጉ አገልግሎቱ ለብዙው ኢትዮጵያዊ እንዲዳረስ ይረዳሉ እንጂ የኮርፖሬሽኑን ትርፍ የሚሻሙ፣ አላማውንም የሚያናጉ አይሆኑም። በመሆኑም ከላይ የተጠቀሱትና የመሳሰሉትን የኮርፖሬሽኑን ገቢ የማይሸረሽሩና አገልግሎቱን የማስፋፋት አላማን የማይፃረሩ ዘርፎችን እየፈተሹ የግል ባለሀብቶች በሰፊው እንዲሳተፉባቸውና የዚሁ አድማስ ከጊዜ ጊዜ እየጨመረ እንዲሄድ ማድረግ ያስፈልጋል።

የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት በአገሪቱ በመላ እንዲዳረስ ማድረግ በአገራችን ውስጥና በአገራችንና በአለም ገበያ መካከል ቀልጣፋ የመረጃ ልውውጥ እንዲኖር በማድረግ፣ ለኢንፎርሜሽንና ኮምዩኒኬሽን ኢንዱስትሪ ማበብ የተመቻቸ ሁኔታን በመፍጠር፣ በዚሁ በመጠቀም በመላ አገሪቱ የሚካሄደውን የማህበራዊ አገልግሎትና የመንግስት ስራ ጥራትና ቅልጥፍና የስርጭት አድማሱን ወዘተ በከፍተኛ ደረጃ በማሻሻል፣ አጠቃላይ የኢኮኖሚ ልማታችንን በማፋጠን ረገድ ከፍተኛ ሚና ይጫወታል።

የሸቀጦቻችንና አገልግሎቶቻችን ተወዳዳሪነት በከፍተኛ ደረጃ ይሻሻላል። በዚሁ በመጠቀም ልማታዊ ባለሀብቶች እንዲጠናከሩ በሩን ይከፍታል።

ጥገኛው፣ የጥገኝነቱን ስራ ለመስራት ይህን የመሰለ መላውን የአገሪቱን ክፍሎች የሸፈነ ቀልጣፋ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት መስፋፋት የሚያስፈልገው አይደለም። ይልቁንም ጥገኛ ሊስፋፉ የሚችለው አስተማማኝና ወቅታዊ መረጃ በሌለበት ነው። እንደዚህ አይነት መረጃ በሌለበት ወቅት መረጃን አነፍንፎ በማግኘት ይህንን የመረጃ ማግኘት እድሉን በሞኖፖል ይዞ የሚከብርበትን ሁኔታ ማመቻቸት ነው የሚመርጠው። የጥገኝነት ዋነኛ ጠላት ግልፅነት ነው። ወቅታዊ፣ የተሟላና ትክክለኛ መረጃ ለሁሉም በእኩልነትና በግልፅነት መርህ የሚደርስበት ሁኔታ ሲፈጠር ጥገኝነት ይዳከማል፣ ልማታዊ ባለሀብቱ ይጠናከራል። በመሆኑም ዘመናዊና ቀልጣፋ የቴለኮምዩኒኬሽን አገልግሎት የማስፋፋት ስራ ልማታዊ ባለሀብቱን የማጠናከርና ጥገኝነትን የማክሰም ስራ በጣምራና በአንድነት ለመፈፀም የሚያስችለን ስራ ነው። አግልግሎቱን የማስፋፋት ስራ በተጨማሪ ግንባታው በሚካሄድበት ወቅትም ሆነ ግንባታው አልቆ አገልግሎቱ በሚሰጥበት ወቅት ለብዙ ሰራተኞች የስራ እድልን የሚፈጥር፣ ለብዙ ተቋሞች የኢንቬስትመንት እድልን የሚከፍት በመሆኑ፣ ሌሎች የኢኮኖሚ ዘርፎች እንዲያድጉ አገልግሎት በመስጠት ከሚያበረክተው ዋነኛና ቀጥተኛ ያልሆነ አስተዋፅኦ በተጨማሪ በቀጥታ ስራ አጥነትን ለመቅረፍና ኢንቬስትመንትን ለማጠናከር ያገለግላል።

4.5. የኤሌክትሪክ ሀይል አገልግሎት

ለኢኮኖሚ ልማት እጅግ በጣም ተፈላጊ ከሆኑት የመሰረተ ልማት አገልግሎቶች አንዱ የኤሌክትሪክ ሀይል ነው፡፡ የኤሌክትሪክ ሀይል ለቤት መብራትና ለሀይል ምንጭነት ከማገልገል አልፎ በየትኛውም የኢኮኖሚ እንቅስቃሴ በሀይል ምንጭነት ይገባል፡፡ በመሆኑም አስተማማኝና በዋጋም ተወዳዳሪ የሆነ የኤሌክትሪክ ሀይል አገልግሎት መኖር በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ለመሆን እጅግ በጣም ተፈላጊ ነው፡፡ አገራችን አካባቢን የማይበክልና በዋጋም ተወዳዳሪ መሆን የሚችል ሰፊ የሀይድሮ ኤክትሪክ እምቅ ሀብት አላት፡፡ ይህንን ሀብት በማልማት ተወዳዳሪ በሆነ ዋጋ ለተጠቃሚዎች በማቅረብ በአለም ገበያ የመወዳደር አቅማችንን በከፍተኛ ደረጃ ማሻሻል ይቻላል፡፡ ከዚያም አልፎ ያለን የሀይድሮ ኤሌክትሪክ እምቅ ሀይል ለአሰርት አመታት በአገር ውስጥ ልንጠቀምበት ከምንችለው በላይ ስለሆነ ይህንኑ አልምተን ለጐረቤት አገሮች በመሸጥ ከፍተኛ ገቢ ልናገኝበት እንችላለን፡፡

ያለን እምቅ ሀብት እጅግ የሚያጓጓ ሆኖ ሳለ አልምቶ ጥቅም ላይ ማዋል ግን አስቸጋሪ ሆኖ ይገኛል፡፡ የሀይድሮ ኤሌክትሪክ ግድብ ለመስራት እጅግ በጣም ከፍተኛ ገንዘብ የሚጠይቅ ነው፡፡ ሀይሉ ከመነጨም በኋላ ህዝቡ ተበታትኖ በሚኖርባት አገራችን በተለይም በገጠሩ ለማሰራጨት እጅግ በጣም አስቸጋሪና ከፍተኛ ዋጋም የሚጠይቅ ነው፡፡ ዋናው የሀይድሮ ኤሌክትሪክ እምቅ ሀብት ያለው በአባይ ተፋሰስ ሲሆን በዚህ አካባቢ ግድብ ለመስራት የሚያስፈልግ የውጭ ብድርና እርዳታ ለማግኘት እጅግ

በጣም አስቸጋሪ ሆኖ ቆይቷል፡፡ በአሁኑ ወቅት ይባስ ብሎ ስራው በግል ባለሀብቶች ሊሰራ ስለማይችል ለማንኛውም የግድብ ስራ ምንም አይነት ብድርና እርዳታ ማግኘት የማይቻልበት ደረጃ ላይ ተደርሷል፡፡ በዚህ ላይ አገልግሎቱን የሚሰጠው ኮርፖሬሽን ወጪው በጣም ከፍተኛ ገቢውና የገቢ አሰባሰቡ ዝቅተኛ ሆኖ በመቆየቱ መሆን እንደሚገባው ከሚገኘው ገቢ ተጨማሪ ግድቦችን መስራት የማይችልበት ደረጃ ላይ ደርሶ ቆይቷል፡፡

መንግስት የአሌክትሪክ ሀይል ምንጭን ማጐልበት ያለውን ትርጉም በመረዳት ይህንኑ ለማስፋፋት ከፍተኛ ርብርብ ሲያደርግ ቆይቷል፡፡ ከአባይ ተፋሰስ ውጪ በሆነው በግልገል ግቤ ላይ ከአለም ባንክና ከሌሎች አበዳሪዎች በተገኘና ለግድብ ስራ የሚሰጥ መጨረሻው ብድር ነው የተባለለት ብድርን በመጠቀም 180 ሜጋዋት ሀይል የሚያመነጭ ግድብ በመጠናቀቅ ላይ ይገኛል፡፡ ይህ ግድብ ስራውን ሲጀምር አገራችን ከዝያ በፊት በነበሩት አሰርት አመታት በገነባቻቸው ግድቦች ከሚመነጨው ሀይል ግማሽ የሚሆነውን ያህል ተጨማሪ ሀይል እናገኛለን፡፡ በተጨማሪም በአባይ ተፋሰስ ላይ በጢስ አባይ አካባቢና በፊንጫ ግድብ አካባቢ ተጨማሪ ጄኔሬተር በመትከል በድምሩ ከመቶ ሜጋ ዋት በላይ የኤሌክትሪክ ሀይል ማመንጨት ተጀምሯል፡፡ የማመንጨት አቅማቸው በእርጅና ምክንያት ክፉኛ ተዳክሞ የነበረው በአዋሽ ላይ ያሉ ግድቦቻችንም የእድሳት ሥራ ተሰርቶላቸው ሀይል የማመንጨት አቅማቸው እንዲሻሻል ተደርጓል፡፡ በአገራችን በስምጥ ሸለቆ እንደሚገኝ የሚነገርለት የጂኦ ተርማል ሀይል በኤሌክትሪክ ሀይል ማመንጫነት መጠቀም ለመጀመርም ተችሏል፡፡

በመጨረሻም በተከዜ አካባቢ እስከ 305 ሜጋዋት ሀይል ሊያመነጭ የሚችል ግድብ በመሰራት ላይ ነው፡፡ እነዚህ ስራዎች ሲጠናቀቁ የማመንጨት አቅማችንን ወደ ሁለት እጥፍ በሚጠጋ ደረጃ የሚያሳድገው ሲሆን በወቅቱ የሚኖረንን ፍላጐት ከማሟላት አልፎ የተወሰነውን ወደ ጐረቤት አገሮች ለመሸጥ የምንችልበት ደረጃ ላይ እንደምንደርስ ይገመታል፡፡

የኤሌክትሪክ ሀይል ከመነጨ በኋላ ለተጠቃሚው መሰራጨት ካልቻለ ከንቱ እንደሚሆን አያጠራጥርም፡፡ በመሆኑም ከፍተኛ ሀይል መሸከም የሚችሉ መስመሮችን ጨምሮ በብዙ ሺ ኪ.ሜ የሚገመቱ የሀይል ማስተላለፍያ መስመሮች ተዘርግተዋል፡፡ በዚህ ላይ በመመስረትም አስተማማኝ የኤሌክትሪክ ኃይል አገልግሎት የሚያገኙ ከተሞችን በከፍተኛ ደረጃ ለመጨመር ተሞክሯል፡፡ በዋናው መስመር የሚገኘውን ሀይል በመጠቀምና በሌሎች ዘዴዎች የዲዝል ጄኔሬተር ወዘተ. ለሁሉም የወረዳ ከተሞች የኤሌክትሪክ ሀይል አገልግሎት ለመስጠት የተጀመረው ስራም አጥጋቢ ሊባል በሚችል ደረጃ በመከናወን ላይ ነው፡፡

ኮርፖሬሽኑን በአዲስ መልክ በማደራጀት የስራ ቅልጥፍናውን ለማሻሻል ተሞክሯል፡፡ የኤሌክትሪክ ሀይል ስርጭት ስራ ባልተማከለ አኳኋን እንዲፈፀምና ቅልጥፍናው እንዲሻሻል ተሞክሯል፡፡ ተቋሙ ከሚሰጠው አገልግሎት መሰብሰብ የሚገባውን ገቢ በወቅቱና በተሟላ አኳኋን እንዲሰበስብ ለማድረግ በተካሄደው ጥረት ተስፋ ሰጭ ውጤቶች ተገኝተዋል፡፡ ወጪውን ለመቀነስ የተደረጉት ጥረቶች ግን ይህንን ያህል ውጤት ሳያስገኙ ቀርተዋል፡፡

በመሆኑም ተቋሙ ማስገኘት የሚገባውን ገቢ እያስገኘ አይደለም፡፡

ከላይ የተጠቀሱት ነጥቦች እንደሚያመለክቱት መንግስት የኤሌክትሪክ ሀይል በማመንጨትና በማሰራጨት ረገድ ከፍተኛ ርብርብ በማድረግ አበረታች ውጤቶችን ያገኘ ቢሆንም መሆን ከሚገባውና ከሚችለው ጋር ሲነፃፀር ገና ብዙ ስራ እንደሚጠብቀን ይገመታል፡፡ ኮርፖሬሽኑ ገቢውን በማሳደግና ወጪውን በመቀነስ የማስተላለፍያና የስርጭት መስመሮችን ለመዘርጋት የሚያስፈልገንን ከፍተኛ ወጪ በአስተማማኝ ሁኔታ መሸፈንና የሀይል ማመንጫ ወጪያችንን ቢያንስ በከፊል መሸፈን የሚችልበት ደረጃ ላይ ማድረስ ሲገባው ከዚህ አኳያ ገና ብዙ ስራ ይቀረዋል፡፡ ያልተማከለ አሰራርንና የስራ ቅልጥፍናን በማረጋገጥ የኤሌክትሪክ ሀይል ለሚፈለገው ተጠቃሚ ያለብዙ ውጣ ውረድና ለሙስና ባልተጋለጠ፣ ግልፅነትንና ተጠያቂነትን በሚያረጋግጥ አኳኋን ማቅረብ ላይ ገና ብዙ ስራ ይጠብቀዋል፡፡ የተቋሙ ሰራተኞችና የስራ መሪዎች የስራ ትጋትንና ታታሪነትን በማረጋገጥ፣ የደሞዝ መሻሻል ከምርታማነት መሻሻል ጋር በጥብቅ እንዲተሳሰር በማድረግ የኮርፖሬሽኑን ገቢ የማሳደግ ተልእኮን በመፈፀም ረገድ መሻሻል የሚገባቸው በርካታ ነገሮች እንዳሉ ግልፅ ሆኗል፡፡

መንግስት ከላይ የተጠቀሱትን ችግሮች በመገንዘብ የተጠቃሚውን ፍላጐት ለመሸፈን የሚያስችል የኤሌክትሪክ ሀይል ለማመንጨት ከሚያደርገው ርብርብ ጐን ለጐን የተቋሙን የስራ አመራር ለማሻሻል የሚያደርገውን ጥረት አጠናክሮ ሊቀጥልበት ይገባል፡፡ በዚህ ረገድ ለስራ መሪዎቻችን ዘመናዊ የኤሌክትሪክ

ሀይል አገልግሎት ስራ አመራር ልምድ የሚያስጨብጡና የተቋሙን አሰራር የሚያሻሽሉ በስራው ላይ በቂ ልምድ ያላቸው የውጭ ሙያተኞችን ለተወሰኑ አመታት ቀጥሮ የማሰራት እቅዱን በአፋጣኝ ተግባራዊ ሊያደርገው ይገባል፡፡ ከዚሁ ጐን ለጐን በተቋሙ ሰራተኞችና አንዳንድ የስራ መሪዎች አካባቢ የሚታዩ የተቋሙን ተልእኮ ክፉኛ ሊፈታተኑ የሚችሉ አመለካከቶችን አስተካክሎ ታታሪነትን የስራ ዲሲፕሊንንና ተጠያቂነትን ለማጠናከር ከፍተኛ ርብርብ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ እነዚህን ርምጃዎች በመውሰድ ተቋሙ አቅሙን አሟጦ በመጠቀም ገቢውን በመጨመርና ወጪውን በመቀነስ የኤሌክትሪክ ሀይል አገልግሎትን በማስፋፋት ረገድ የሚጠበቅበትን ተልእኮ ሊወጣ የሚችልበት ደረጃ ላይ ማድረስ ያስፈልጋል፡፡

ከላይ የተጠቀሱትን ርምጃዎች በመውሰድ፣ ኮርፖሬሽኑን በማሻሻል የማስተላለፍያና የስርጭት መስመሮችን ከመቼውም ጊዜ በላቀና ፈጣን እድገትን ለማረጋገጥ በሚያስችል አኳኋን መስራት ይቻላል፣ ይገባልም፡፡ የኤሌክትሪክ ማመንጫ ጣቢያዎችን በመስራት ረገድም ተቋሙ ከገቢው ከፍተኛ ስራ መስራት ይችላል፣ ይገባልም፡፡ ይሁንና ያለንን እምቅ የሀይድሮ ኤሌክትሪክ ሀይል በከፍተኛ ፍጥነት ለማልማት ተጨማሪ የፋይናንስ ምንጭ ያስፈልጋል፡፡ መንግስት ይህንን በመገንዘብ ባለሀብቶች ሀይድሮ ኤሌክትሪክን ጨምሮ በከፍተኛ የኤሌክትሪክ ሀይል ማመንጨት ስራ ላይ እንዲሳተፉ ፈቅዷል፡፡ የግል ባለሀብቶች በዚህ ስራ ላይ በሰፊው እንዲሰማሩ ማድረግ ከተቻለ የኤሌክትሪክ ሀይልን ወደ ጐረቤት አገሮች (ግብፅን ጨምሮ) ኤክስፖርት በማድረግ ከፍተኛ

ገቢ ማግኘት ይቻላል፡፡ በመሆኑም መንግስት በዚህ ረገድ ኢንቬስትመንትን ለማስፋፋት በከፍተኛ ደረጃ መረባረብ ይጠበቅበታል፡፡

የኤሌክትሪክ ማስተላለፍያ መስመር በባህሪው ለገበያ ውድድር የተመቸ አይደለም፡፡ አሁን ባለንበት የእድገት ደረጃ ቆጣቢ በሆነ መንገድ ኤሌክትሪክን ማስተላለፍ የሚቻለው በአንድ አገራዊ መስመር ወይም ግሪድ ነው፡፡ በመሆኑም ይህ ስራ የገበያ ክፍተት የሚታይበትና በመንግስት መሰራት ያለበት ነው፡፡ የኤሌክትሪክ ሀይልን ከዋናው ማስተላለፍያ መስመር ተቀብሎ ለተጠቃሚዎች የማከፋፈል ስራ ለውድድርና ለግል ባለሀብቶች ክፍት ሊሆን የሚችልበት እድል ሊኖር እንደሚችል ይገመታል፡፡ ይሁንና የኤሌክትሪክ አገልግሎት በአገራችን በሰፊው ባልተዳረሰበት በአሁኑ ወቅት በዚህ ስራ ረገድም ከፍተኛ የገበያ ክፍተት መኖሩ አይቀርም፡፡ ስለሆነም ኤሌክትሪክ የማስተላለፉና የማሰራጨቱ ስራ በመንግስት እጅ መቆየት ይኖርበታል፡፡ የኤሌክትሪክ ሀይል የማመንጨቱ ስራ የግል ባለሀብቱም፣ መንግስትም እንደአቅማቸው በሰፊው ሊገቡበት ይችላሉ፣ ይገባልም፡፡

የአገራችን ህዝብ እጅግ በተበታተነ ሁኔታ ስለሚኖር ሁሉንም ከተሞች በተለይም የገጠሩን አካባቢ ከዋናው መስመር ጋር ማስተሳሰር እጅግ በጣም ከፍተኛ ወጪን የሚጠይቅና ከፍተኛ የሀብት ብክነትን የሚያስከትል ይሆናል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ሁሉም ከተሞቻችንና ገጠሮቻችን የዚህ አገልግሎት ተጠቃሚ ካልሆኑ ቀጣይነት ያለው ልማት ሊያረጋግጡና ከማህበራዊ

አገልግሎቶች መሆን በሚገባው ደረጃ መጠቀም አይችሉም፡፡ የኤሌክትሪክ ሀይል አገልግሎት ሁሉንም ከተሞች ከመሸፈን አልፎ ገጠሮቻችንንም በተቻለ ፍጥነት ማዳረስ መቻል አለበት፡፡ ይህ ስራ በኮርፖሬሽኑና በዋናው መስመር አማካኝነት በአጥጋቢ ሁኔታ በሚፈለገው ፍጥነት ሊከናወን አይችልም፡፡

በትንንሽ ከተሞችና ገጠሮች አካባቢ የዲዚል ጄኔሬተርን፣ ከፀሀይና ከነፋስ የኤሌክትሪክ ሀይል የሚያመነጩ ቴክኖሎጂዎችን፣ ትናንሽ የሀይድሮ ኤሌክትሪክ ማመንጫ ተቋሞችን ወዘተ በመጠ ቀም አገልግሎቱን ማስፋፋት መቻል አለብን፡፡ በዚህ ስራ ላይ የግል ባለሀብቶች፣ የህብረት ስራ ማህበራት፣ ህዝቡ በሰፊው እንዲሳተፍ ማበረታታት አለብን፡፡ ኮርፖሬሽኑ በዋናው መስመርና በትላልቅ የሀይል ማመንጫ ጣብያዎች ላይ አተኩሮ ከላይ የተገለፀው ስራ በዋናነት በሌሎች አካላት እንዲሰራ ማድረግ ይኖርበታል፡፡ እነዚህ አካላት በዚህ ስራ ላይ በሚሰማሩበት ወቅት የተሟላ እገዛና ድጋፍ መስጠት ይኖርበታል፡፡ በእነዚህ አካላት የሚሰጠው የኤሌክትሪክ አገልግሎት ዋጋ በአዋጭነት መርህ ላይ የተመሰረተ እንጅ አገልግሎት አቅራቢዎችን ለኪሳራ የማይዳርግ እንዲሆን ጥንቃቄ መደረግ ይኖርበታል፡፡ በሂደት ዋናው መስመር የስርጭት አድማሱን እያሰፋ መሄዱ እንደተጠበቀ ሆኖ ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን አገልግሎቱ በተቻለ ፍጥነት አገሪቱን በሞላ፣ ገጠሮቻችንንም ጭምር እንዲሸፍን ለማድረግ ከፍተኛ ርብርብ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

የኤሌክትሪክ ሀይል አገልግሎትን በአስተማማኝ መልክ ለተጠቃሚው በወቅቱ፣ የግልፅነትና ተጠያቂነትን መርህ በተከተለ

አኳኋንና በተመጣጣኝ ዋጋ ማቅረብ ህዝቡ ለቤት ፍጆታ የሚያስፈልገውን የኤሌክትሪክ ሀይል እንዲያገኝ፣ ዘመናዊ የኃይል ምንጭ አቅርቦት ደካማ በመሆኑ ምክንያት እየተባባሰ ያለውን የደኖች መጨፍጨፍ ለመቀነስ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደርጋል፡፡ ልማታዊ ባለሀብቱ እንደዚህ አይነት አገልግሎት ሲያገኝ ሊዳብር ሊጠናከር የሚችልበት ምቹ ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ ጥገኛው የሚሰማራበት የስራ መስክ በአብዛኛው እንደዚህ አይነቱን የኤሌክትሪክ ሀይል አቅርቦት የሚጠይቅ አይደለም፡፡ ይልቁንም በኤሌክትሪክ ሀይል አቅርቦት ረገድ እጥረት ሲያጋጥምና አገልግሎቱ ግልፅነትንና ተጠያቂነትን በሚያረጋግጥ አኳኋን የማይፈፀም ሲሆን ለጥገኝነት የተመቻቸ ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ ጥገኝነት እጥረት ባለበት ገበያ ሁሉ ገብቶ፣ ግልፅነት በጠፋበት አካባቢ ሁሉ ተወሽቆ ምንም አይነት ልማታዊ አስተዋፅኦ በሌለው አኳኋን ለመክበር መራወጡ ስለማይቀር በዚህ ረገድም በትውውቅ፣ በጉቦ ወዘተ የኤሌክትሪክ አገልግሎትን ያለአግባብ ቀድሞ ለማግኘት፣ በተጠቀመበት መጠን ሳይከፍል ለመቅረት መራ ወጡ አይቀርም፡፡ ግልፅነትና ተጠያቂነትን በተላበሰ አኳኋን በቂና አስተማማኝ የኤሌክትሪክ ሀይል አገልግሎትን ማቅረብ ልማታዊ ባለሀብቱን ከማጠናከር በተጨማሪ የጥገኝነት አረንቋን ለማድረቅም ይረዳል፡፡

የኤሌክትሪክ ሀይል አቅርቦት እንደሌላው የመሰረተ ልማት አገልግሎት ሁሉ የሚፈለግበት ዋነኛው ምክንያት፣ ለሌሎች የኢኮኖሚ ዘርፎች ልማት መሰረታዊ ተፈላጊነት ያለው ግብአት በመሆኑ ነው፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ አገልግሎቱ በተጨማሪ

ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው የኢንቬስትመንትና የስራ እድልን ይፈጥራል:: የኤሌክትሪክ ሀይል በማመንጨት ረገድ የግል ባለሀብቶች፣ የህብረት ስራ ማህበራት ወዘተ በሰፊው ሊሳተፉ እንደሚችሉ ከላይ ተገልጿል:: የማስተላለፍያና የስርጭት መስመሮችን በመዘርጋት፣ ለዚሁ ስራ የሚያስፈልጉትን እቃዎች በማምረት ላይ ወዘተም ሰፊ የኢንቬስትመንት እድል ይኖራል:: እነዚህ ስራዎች በሚካሄዱበት ወቅትና ግንባታው ተጠናቆ አገልግሎቱ በሚሰጥበት ወቅት ሰፊ የስራ እድል እንደሚፈጠርም እሙን ነው:: የኤሌክትሪክ ሀይል አቅርቦትን ለማስፋፋት የሚደረገው ጥረት እነዚህን እድሎች አሟጦ ለመጠቀም የሚያስችል መሆን አለበት::

የአገራችን ባለሀብቶች ባላቸው ውሱን አቅም ምክንያትና መንግስትም በቂ ትኩረት ስላልሰጠው የግል ባለሀብቶች የኤሌክትሪክ ሀይል በማመንጨት ረገድ ትርጉም ያለው ሚና አልተጫወቱም:: በተለይም በዋናው መስመር ሊገለገሉ በማይችሉ ትንንሽ ከተሞችና ገጠሮች የግል ባለሀብቱ አገልግሎቱን በመስ ጠት ረገድ በሰፊው እንዲሳተፍ ሁኔታዎችን ማመቻቸትና ማበረታታት ያስፈልጋል:: የማስተላለፍያና የስርጭት መስመሮች በመዘርጋት ረገድ ዋናዎቹ ተዋንያን የውጭ ኩባንያዎችና ኮርፖሬሽኑ ናቸው:: በዚህ ረገድ ስራውን ሊሰሩ የሚችሉ የአገር ውስጥ ተቋራጮች ቢዳብሩ ስራውን በፍጥነትና በተሻለ ወጪ ለመስራት ከማገዙም ባሻገር ተጨማሪ የስራና የኢንቬስትመንት እድልን ይፈጥራሉ:: በመሆኑም መንግስት እንደዚህ አይነቶቹ ተቋራጮች እንዲፈጠሩና እንዲጠናከሩ ትኩረት ሰጥቶ መንቀሳቀስ

ይገባዋል:: የኤሌክትሪክ ሀይል በማመንጨትና በማሰራጨት ረገድ ተፈላጊ ከሆኑት ቁሳቁሶች ቀላል ግምት የማይሰጣቸው በአገር ውስጥ መመረት የሚችሉ ናቸው:: እነዚህን ከውጭ ከማስመጣት ይልቅ በአገር ውስጥ የሚመረቱበትን ሁኔታ ማመቻቸት ይቻላል፣ ይገባልም:: በግድብ ግንባታ ረገድም የአገራችን የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች ልምድ እንዲያገኙና ተሳታፊ እንዲሆኑ ጥረት መደረግ ይኖርበታል::

4.6. የውሀና የመሬት አቅርቦት

የንፁህ የመጠጥ ውሀ አቅርቦት መረጋገጥ በከተማም ሆነ በገጠር ጤንነቱ የተጠበቀ ዜጋ እንዲኖር ለማድረግ ወሳኝ ከሆኑት ጉዳዮች አንዱ እንደሆነ ይታወቃል:: ውሀ ለሰዎች ህልውናና ጤንነት እጅግ አስፈላጊ የመሆኑን ያህል፣ የግብርና ልማት መሰረት የመሆኑን ያህል፣ ለኢንዱስትሪና ንግድ ልማትም እጅግ አስፈላጊ ነው:: በአንዳንድ የአገራችን አካባቢዎች የሚታየው የውሀ እጥረትና የዝናብ ውሀ መቆራረጥ እንዳለ ሆኖ በአጠቃላይ ሲታይ አገራችን በውሀ ሀብት ከታደሉት አገሮች አንዷ ናት:: በውሀ ሀብት የታደለች አገር ብትሆንም ለመጠጥ ለኢንዱስትሪና ንግድ የሚያስፈልገውን የውሀ አቅርቦት እንኳንስ በገጠር በከተማም በሚፈለገው መጠን ለማዳረስ ካልቻሉ አገሮች አንዷ ከመሆን አልተላቀቀችም::

በዚህ ረገድ የሚታየው አንዱ ችግር የኢንቬስትመንት ፋይናንስ ችግር ነው:: በቂ የመጠጥ ውሀ በተፈለገው ጥራት ለማመንጨት የሚያስፈልገውን ግድብ ለመገንባት ወይም ጉድጓድ

ለመቆፈር የሚያስፈልገው ወጪ ከፍተኛ ነው፡፡ ውሀውን ወደተጠቃሚው ለማድረስ የሚያስፈልገውን የስርጭት መረብ ለመዘርጋትም እጅግ ከፍተኛ ወጪ ይጠይቃል፡፡ አገልግሎቱን ለመስጠትና ለመቆጣጠር የሚጠይቀውም ወጪ ቀላል አይደለም፡፡ ከፍተኛ የካፒታል እጥረት ባለባት አገራችን ይህንን ወጪ በሚፈለገው መጠንና ፍጥነት ለመሸፈን ባለመቻሉ በውሀ ሀብት የታደለች አገር በቂ ውሀ ለዜጎችዋና ለተቋሞቿ ማድረስ ተስኗት ትገኛለች፡፡

ችግሩ ግን የፋይናንስ ብቻ አይደለም፡፡ የውሀ አገልግሎት ተቋሞች የስራ አመራር ችግርም ከፍተኛ ማነቆ ሆኖ ይገኛል፡፡ ዘመናዊ የስራ አመራር ባለበት አካባቢ ወጪን ለመቆጠብ በሚችል አኳኋን አገልግሎቱ እየተሰጠ፣ ከተጠቃሚዎች የአገልግሎት ክፍያ እየተሰበሰበ፣ የአገልግሎቱን ዋጋ ከመሸፈን አልፎ ከፍተኛ ገቢም ይሰበሰብበታል፡፡ ይህ በመሆኑም በአሁኑ ወቅት የውሀ አቅርቦት የግል ባለሀብቶች ትርፍ ለማግኘት ሲሉ የሚገቡበት ከፍተኛ የኢንቬስትሜንት መስክ ሆኖ ይገኛል፡፡ በአገራችን ግን ከላይ የተጠቀሰው አይነት አመራር ስለሌለና የአገልግሎቱ ተጠቃሚ የሆነው ህዝብም ከአገልግሎቱ ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ክፍያ የመክፈል ልምድ ስላላዳበረ እንኳንስና ወጪውን ሸፍኖ ለተጨማሪ ኢንቬስትመንት የሚሆን ትርፍ ለማስገኘት፣ የስራ ማስኬጃ ወጪውንም ለመሸፈን ያልተቻለበት ሁኔታ ተፈጥሯል፡፡ በዚህም ምክንያት የፋይናንስ እጥረቱ እየተባባሰ አገልግሎቱን በሚፈለገው ደረጃ ለማስፋፋት ሳይቻል ቆይቷል፡፡

ከዚህ በመነሳት አንዳንድ ወገኖች፣ አንዳንድ አለም አቀፍ ድርጅቶችን ጨምሮ መንግስት ይህንን አገልግሎት ከማቅረብ መውጣት አለበት፡፡ አገልግሎቱ በግል ባለሀብቶች ሊሰጥ ስለሚችል በሌለው የፋይናንስ አቅም ይህንን አገልግሎት እሰጣለሁ ብሎ ከሚንገዳገድ ስራውን ለግል ባለሀብቶች ሰጥቶ በቁጥጥር ስራ ላይ ቢያተኩር ይሻላል የሚሉ አሉ፡፡ የስራ ዘርፉ ለውድድር የሚያመች አይደለም፡፡ በአንድ ከተማ የተለያዩ የውሀ ምንጮችና የስርጭት መስመሮችን ዘርግቶ መወዳደር ከፍተኛ የሀብት ብክነት ከማስከተል አልፎ የሚፈይደው ነገር የለም፡፡ በመሆኑም አንድም በመንግስት አሊያም በግል በሞኖፖል መያዙ አይቀርም፡፡

የውሀ አገልግሎት በመንግስትም በግልም ተይዞ ሞኖፖል መሆኑ የማይቀር ከሆነ በግል ቢያዝ ሊገኝ የሚችለው ጥቅም በመንግስት ፋይናንስ ላይ የሚያስከትለውን ተፅእኖ መቀነስ ብቻ ነው፡፡ በግል በመያዙ የስራው አመራር ይሻላል ሊባል ቢችልም በመንግስት እጅም ሆኖ የስራ አመራር መሻሻል የማይችልበት መሰረታዊ ምክንያት የለም፡፡ የፋይናንስ ችግሩን መቅረፍ በተለይ እንደኛ ባለ ድሀ አገር በቀላሉ የሚታይ ጥቅም አይደለም፡፡ ከዚህ ተነስቶ ዘርፉ ለግል ባለሀብቶቹ ቢተው ይሻላል ማለትም ይቻላል፡፡ ይሁንና አሁን ባለው ሁኔታ ጉዳዩ ለግል ባለሀብቶች ቢተው አገልግሎቱ የልማት ፍላጐታችንና አላማችንን ለማሳካት የሚችል አይሆንም፡፡ በሁሉም ከተሞች በአሁኑ ሰአት የግል ባለሀብትን ሊስብ በሚችል ደረጃ ትርፍ በሚያስገኝ አኳኋን የውሀ አገልግሎት መስጠት የሚቻል አይደለም፡፡ በአንዳንድ ትልልቅ ከተሞች ይህንን ማድረግ ቢቻልም መላው ህብረተሰብ ከአገልግሎቱ ተጠቃሚ

እንዲሆን ማድረግ ትርፋማነትን የሚቀንስ ስለሆነም የግል ባለሀብቱን የሚስብ አይሆንም። በመሆኑም አገልግሎቱን ለግል ባለሀብቶች መተው አገልግሎቱ በተወሰኑ ከተሞችና በቂ ገቢ ባላቸው የህብረተሰብ ክፍሎች ላይ የታጠረ እንዲሆን ሊያደርገው ይችላል። ገበያውና የግል ባለሀብቱ አገልግሎቱን ልማታችንን በሚያፋጥን አኳኋን ሊያቀርቡ አይችሉም። ትልቅ የገበያ ክፍተት ስላለ ቢያንስ ለተወሰነ ጊዜ ክፍተቱ በመንግስት መሞላት አለበት።

መንግስት እስካሁን በነበረው አኳኋን አገልግሎቱን ልቀጥልበት ካለም በፋይናንስ እጥረት ተንገራግጮ መቆሙ አይቀርም። ስለሆነም የከተሞች የውሀ አገልግሎት የስራ አመራር በከፍተኛ ደረጃ መሻሻል ይኖርበታል። ወጪዎችን በመቀነስ ተጠቃሚው በሙሉ ተገቢውን ክፍያ እንዲከፍል በማድረግ የአገልግሎቶቹ የፋይናንስ አቅምና የአገልግሎት ጥራት በከፍተኛ ደረጃ የሚሻሻልበት ሁኔታ መፈጠር አለበት። ህብረተሰቡ ጥራት ያለው ቀልጣፋ አገልግሎት ካገኘ ተገቢውን ክፍያ መክፈል እንዳለበት በሚገባ እንዲያውቅ ከተደረገና ጠንካራ የገቢ አሰባሰብ ስርአት ከተዘረጋ ለመክፈል ዝግጁ እንደሚሆን መገመት ይቻላል። በመሆኑም ከላይ የተጠቀሱትን የክፍያ ስርአቱን ለማሻሻልና ለማጠናከር የሚያስፈልጉትን ርምጃዎች በተቻለ ፍጥነት መፈፀም እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው። በዚሁ አማካኝነት የተቋሞቹ ገቢ በከፍተኛ ደረጃ ተሻሽሎ የሰራ ማስኬጃና የጥገና ወጪ ከመሸፈን አልፎ አገልግሎቱን ለመዘርጋት የወጣውንም ወጪ ለመተካት የሚቻልበት ደረጃ ላይ መድረስ አለበት።

ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን የፋይናንስ ሁኔታው መሻሻሉ እጅግ በጣም አስፈላጊ ቢሆንም ተፈላጊውን የመጀመሪያ ኢንቬስትመንት በሚፈለገው መጠንና ፍጥነት ለማሰባሰብ የሚያስችል አይሆንም። በመሆኑም መንግስት የመነሻ ካፒታል ማሰባሰብ መቻል አለበት። በመንግስት የሚሰባሰበው የመነሻ ካፒታል ለከተማ ማዘጋጃ ቤቶች በመጠነኛ ወለድ በብድር መስጠት ይኖርበታል። ማዘጋጃ ቤቶቹ የውሀ አገልግሎታቸውን ፋይናንስ ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን ካሻሻሉ በረጅም ጊዜ የሚከፈለውን ብድር መመለስ ይችላሉ። በዚህ አኳኋን ገንዘቡ በብድር መልክ እየተሰጠና ብድሩ እየተሰበሰበ ብዙ ከተሞችን ለማዳረስ የሚቻልበት ደረጃ ላይ ሊደርስ ይችላል። መንግስት ለመነሻ የሚሆነውን ገንዘብ ከአበዳሪ ድርጅቶች ለማሰባሰብ የሚችልበት ሁኔታም ይፈጥርለታል። ባጭሩ ከላይ የተጠቀሰውን አቅጣጫ በተሟላ ሁኔታና በተቀናጀ አኳኋን መፈፀም እጅግ አስፈላጊ ይሆናል።

የከተማ መሬት የመንግስት መሆኑ ኢንቬስትመንትን ለማበረታታት እጅግ በጣም ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው መሳሪያ ሆኖ ሊያገለግል ይችላል። መንግስት በሁሉም ከተሞች ለኢንዱስትሪ ልማት የሚሆን አካባቢ ከልሎ በነዚህ አካባቢዎች የኤሌክትሪክ የቴሌኮሙዩኒኬሽን፣ የውሀና የመንገድ መሰረተ ልማት ዘርግቶ የተሟላ የኢንዱስትሪ አካባቢዎችን በመፍጠር በነዚህ አካባቢዎች በኢንዱስትሪ ልማት ላይ ለመሰማራት የሚፈልግ ሰው በግልፅነትና ተጠያቂነት መርህ መሬት በተመጣጣኝ ዋጋ እንዲያገኝ በማድረግ ለኢንዱስትሪ ልማት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማበርከት ይችላል። የከተማ መሬት በመንግስት መያዙ ከላይ ከተጠቀሰው ጥቅም

ወጪ ምንም ሌላ ጥቅም የማይሰጥ ቢሆንም ኖሮ እንኳ በዚሁ ምክንያት ብቻ በመንግስት እጅ መቀጠሉ አስፈላጊና ጠቃሚ በሆነ:: የከተማ መሬት በመንግስት መያዙ ግን በአግባቡ ጥቅም ላይ ከዋለ ሌሎች በርካታ ጥቅሞችን ማስገኘት ይችላል:: በመሆኑም በከተማ መሬት አስተዳደር ላይ ያሉትን ችግሮች በመቅረፍ በመንግስት እጅ እንደሆነ ሊቀጥል የሚገባው ነው::

እስካሁን በነበረው አሰራር ለኢንዱስትሪ ልማት የሚያገለግል መሬት ተከልሎ፣ አስፈላጊው መሰረተ ልማት ተዘርግቶበት ለኢንቬስተሮች የሚቀርብበት ሁኔታ አልነበረም:: በመሆኑም ኢንቬስተሮች መሬት ለማግኘት ለአመታት የሚንከራተቱበት ለአመታት ተንከራትተውም ለሙሰኞች ከመጋለጥ የማይድኑበትና ተፈላጊውን መሬት በተፈላጊው መጠን የማያገኙበት ሁኔታ ተፈጥሯል:: ሁኔታው ልማታዊ ባለሀብቶችን የሚያቀጭጭና ጥገኞች እንዳሻቸው የሚፈነጩበትና የሚጠናከሩበት ሆኗል::

የአገራችንን ልማት ለማፋጠንና የከተሞቻችንን እድገት ለማረጋገጥ ይህ ጉዳይ በአፋጣኝ መስተካከል ይኖርበታል:: ለሌላው አገልግሎት የሚውል መሬትም ለኢንዱስትሪ ልማት በተቀመ ጠው አቅጣጫ መሰረት መስተካከል የሚገባው ሲሆን በዚህ ፅሑፍ ላይ የሚተኮረው የኢንዱስትሪ ልማትን ለማፋጠን መወሰድ ባለበት ርምጃ ላይ መሆን አለበት::

ከተሞቻችን በልማት እቅዳቸው ውስጥ ለኢንዱስትሪ ልማት ተብሎ የተከለለ በቂ መሬት የማዘጋጀትን ጉዳይ ከምንም ነገር

በላይ ቅድሚያ ሰጥተው ሊፈፅሙት ይገባል:: አካባቢው ከሚመለከታቸው ኮርፖሬሽኖች ጋር በመተባበር የተሟላ የመሰረተ ልማት አገልግሎት እንዲኖረው ማድረግ አለባቸው:: ከላይ በተጠ ቀሰው አኳኋን በቂ መሬት ከተከለለና በመሰረተ ልማት አገልግሎቱ ከተሟላ በኋላ በመንደሩ የግንባታ ስራ ለመስራት የሚፈቀድላቸው የኢንቬስትመንት አይነቶች ተለይተው መቀመጥ ይኖርባቸዋል:: ማን ምን ያህል መሬት፣ በምን አይነት ዋጋና መቼ እንደሚያገኝ ዝርዝር መመሪያ ወጥቶ ለህዝብ ይፋ መደረግ አለበት ማንኛውም ኢንቬስተር መመሪያው የሚጠይቀውን ነገር አሟልቶ መሬት በሚጠይቅበት ወቅት መሬቱን በአፋጣኝ የሚያገኝበት ሁኔታ መፈጠር አለበት:: በየከተማው የተከለለው መሬትና የአጠቃቀም መመሪያው በየደረጃው ባሉ የኢንቬስትመንት ፅህፈት ቤቶች እንዲቀመጥ ተደርጎ ማንኛውም ኢንቬስተር ከመስሪያ ቤቶቹ የኢንቬስትመንት ፈቃድ ሲያወጣ ለኢንቬስትመንቱ የሚያስፈልገውን መሬት አብሮ የሚያገኝበት ሁኔታ ማመቻቸት አለበት:: ከተሞቻችን ልማታዊ ባለሀብትን በማጠናከር ጥገኝነትን በማክሰም ረገድ ዋነኛ ድርሻቸው ይህ እንደሆነ ተገንዝበው ይህንኑ በሁሉ አካባቢዎች በተቻለ ፍጥነት ለማሟላት መረባረብ አለባቸው::

ከላይ በተዘረዘረው አኳኋን የውህና የመሬት አቅርቦቱ ሲረጋገጥ በልማት ስራ ላይ ለመሰማራት የሚፈልጉ ባለሀብቶች በተመጣጣኝ ዋጋ ባጭር ጊዜ ስራቸውን ለመስራት የሚያስችላቸው ሁኔታ ስለሚሟላላቸው ሊዳብሩና ሊጠናከሩ ይችላሉ:: ገንዘብ ያለው ሰው በጥገኝነት መንገድ ሳይሆን በልማታዊ መንገድ ገንዘቡን

ኢንቬስት ለማድረግና ከዚህ ተጠቃሚ ለመሆን ይበረታታል፡፡ በተለይም በመሬት አቅርቦት ጉዳይ ላይ ያሉ ከፍተኛ የአስተዳደር ችግሮችን በመጠቀም በአቋራጭ ለመክበር በመሬወጥ ላይ ያሉ ጥገኞች ሊጠቀሙባቸው የሚችሉ ቀዳዳዎችን ይደፍናል፡፡ በመሆኑም በአንድ ርምጃ ልማታዊ ባለሀብቶችን የማጠናከርና ጥገኝነትን የማክሰም ስራ ደርቦ ለመስራት የሚያስችል ይሆናል፡፡ የከተማ መሬት አስተዳደርን ማሻሻል በሌሎች ከተማ ልማት ምክንያቶች ጭምር በአፋጣኝ መስተካከል እንዳለበት ግልፅ ነው፡፡ አጠቃላዩን ስራ በተቻለ ፍጥነት የመስራቱ አስፈላጊነት እንደተጠ በቀ ሆኖ የኢንዱስትሪ መንደሮችን ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን መመስረትና ማስተዳደር ከዚህ ረገድ የቅድሚያ ቅድሚያ ተሰጥቶ በአፋጣኝ ሊሚላ የሚገባው ይሆናል፡፡

5. የሰው ሀይል ስልጠናን በብቃት መፈፀም

በአለም ገበያ ተወዳዳሪ በመሆን የኢንዱስትሪ ልማታችንን ለማፋጠን ወሳኝ ሚና የሚጫወተው የሰው ሀይል ነው፡፡ ስራውን በብቃት ለመፈፀም የሚያስችለው የተሟላ እውቀትና ክህሎት ያለው ታታሪነቱና ስነምግባሩ የተጠበቀ ሰራተኛ በሌለበት ሁኔታ ምንም ቢደረግ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ሊረጋገጥ አይቻልም፡፡ በሙያውና በስራ ስነምግባሩ የሚፈለገው ደረጃ ላይ የደረሰ የስራ አመራር አገልግሎት የሚሰጥ የሰው ሀይል በሚፈለገው መጠን በሌለበት ሁኔታ ተወዳዳሪነትንና ፈጣን እድገትን ማረጋገጥ አይቻልም፡፡ በራስ ተነሳሽነት ስራን ለመፍጠር ፍላጎቱና ብቃቱ ያለው የሰው ሀይል በሌለበት ልማታዊ ባለሀብትን መፍጠርና ማጠናከር አይቻልም፡፡

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

እነዚህ ነገሮች ባልተሟሉበት ሁኔታ የውጭ ኢንቬትመንትን በሰፊው መሳብ አይቻልም፡፡ ልማታችን የሚፈልገውን የሰው ሀይል በሚፈለገው መጠንና አይነት ማቅረብ የኢንዱስትሪ ልማታችንን ከማቀላጠፍ አንፃር ወሳኙ ስራ የሚሆነውም በዚህ ምክንያት ነው፡፡

ትምህርትና ስልጠናን ለማስፋፋት ባለፉት አስር አመታት ከፍተኛ ርብርብ ተደርጐ እጅግ አበረታች ውጤትም ተገኝቷል፡፡ ይሁንና ለፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ተፈላጊ የሆነውን የሰው ኃይል ከመፍጠር አኳያ አሁንም ገና ብዙ ስራ ይቀረናል፡፡ በመጀመርያ ደረጃ የትምህርትና ስልጠና ስርአታችን ግፋ ቢል በቢሮ ሰራተኛነት የሚያገለግል ካልሆነ በስተቀር በጉልበት፣ በፋብሪካ ስራ ላይ ለመሰማራት የሚያስችል አስተሳሰብ ያለው የሰው ሀይል ለመፍ ጠር የሚችል ሆኖ አልተገኘም፡፡ በስራ ክቡርነት የሚያምን፣ በአለም ገበያ ከሚወዳደሩን ሰራተኞች ጋር የሚመጣጠን የስራ ትጋትና ታታሪነት ያለው የሰው ሀይል ለመቅረፅ የሚያስችል ሆኖ አልተገኘም፡፡ በቅርቡ በሰፊው የተጀመረው የሙያና ቴክኒክ ስልጠና የሚቀርፈው ነገር ቢኖርም አሁንም የኢንዱስትሪ ልማታችን የሚጠይቀውን ያህል ሙያ ያለው የሰው ሀይል ማፍራት አልቻልንም፡፡ የሰው ሀይል ስልጠ ናችን የኢንዱስትሪ ልማታችን ካለው የሰው ሀይል ፍላጐት ጋር በቅርብ የተቀናጀ አይደለም፡፡ በሙያውና በስነምግባሩ የኢንዱስትሪ ልማታችንን ሂደት ተሸክሞ ዳር ለማድረስ የሚችል የሰው ሀይልን የሚፈጥር የትምህርትና ስልጠና ስርአት የለንም፡፡

ይህ ችግር በሰራተኛው ብቻ የታጠረ ችግር አይደለም፡፡ በስራ አመራር ረገድም ከዚሁ የባሰ ችግር ነው የሚታየው፡፡ ጠንካራ

ስነምግባርና ታታሪነት ያለው የስራ አመራር የሰው ሀይል የለንም:: በብዙ አካባቢዎች በዚህ ደረጃ የተመደበው የሰው ሀይል ከሌብነትና ከማጭበርበር የፀዳ ነው ማለት አይቻልም:: በዚህ ላይ ዘመናዊ የስራ አመራር ችሎታ ያለው፣ ያለውን የሰው ኃይል በማነሳሳት በማብቃትና በአግባቡ በመምራት፣ ይህንኑ ካለው ካፒታል ጋር በማቀናጀት፣ በአለም ገበያ በጥራትና በዋጋ ተወዳዳሪ የሆኑ ምርቶችና ሸቀጦችን ለማምረት፣ ምርታማነትን በቀጣይነት ለማሻሻል የሚያስችል ሙያና ችሎታ ያለው የሰው ኃይል በሚፈለገው መጠን ማሰልጠንም ሳይችል ቆይቷል:: ከትምህርትና ስልጠና ስርአቱ የወጣ ሰው ሲሆን በመንግስት ለመቀጠር፣ ካልሆነም በግል ባለሀብቶች ለመቀጠር የሚመኝ እንጂ በራሱ ስራ ፈጥሮ ለመተዳደር፣ ከዚያም አልፎ ሌሎችን ቀጥሮ ለማሰራት፣ ልማታዊ ባለሀብት ለመሆን የሚመኝና የተዘጋጀ አይደለም:: በዚህ ረገድ ያሉብን ችግሮች በአፋጣኝ ካልተቀረፉ በስተቀር የኢንዱስትሪ ልማታችን በአጭሩ መቀጨቱ የማይቀር ነው::

መንግስት እነዚህን ችግሮች በመገንዘብ የትምህርትና ስልጠና ስራችን ከላይ የተጠቀሱትን ጉዳዮች ለማሟላት በሚያስችለው አኳኋን እንዲስተካከል ጥረት እያደረገ ነው:: የቀለም ትምህርቱ ጥራት እንዲጠበቅ ከማድረግ ጐን ለጐን የስነ ዜጋና የስነምግባር ትምህርት ከዚሁ ጐን ለጐን በተጠናከረ ሁኔታ እንዲሰጥ ጥረት እየተደረገ ነው:: ወጣቱ የስራ ፍቅርንና ታታሪነትን እንዲያዳብርና በመልካም ስነ ምግባር የተቀረፀ እንዲሆን ለማድረግ የሚረዱ ሰፋ ያሉ የማሻሻያና የማስተካከያ ስራዎችን በመስራት ላይ ይገኛል:: ከቀለም ትምህርቱ ጐን ለጐን የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ስርአት እንዲዘረጋና ስርአቱም ጥራቱ የተጠበቀ እንዲሆን ከፍተኛ ርብርብ

በመደረግ ላይ ነው:: ከትምህርትና ስልጠናው ስርአት ተመርቆ የሚወጣው የሰው ሀይል ተቀጣሪ ለመሆን ብቻ ሳይሆን እራሱም ስራ ፈጣሪ እንዲሆን፣ በዚህ ረገድ ዝንባሌውን እንዲያድርበትና ችሎታውንም እንዲያገኝ ለማድረግ ጥረት እየተደረገ ነው::

ከላይ የተጠቀሱት የለውጥና የማሻሻያ ስራዎች መላው ህብረተሰብ በጋራ ካልተረባረበባቸው በስተቀር ሊሳኩ የሚችሉ አይሆኑም:: በስርአቱ ውስጥ ያሉ መምህራንና አሰልጣኞች ከዚህ አኳያ ልዩ አስተዋፅኦ ይጠበቅባቸዋል:: የቀለምና የሙያ ትምህርቱን በብቃት ለመስጠት የራሳቸውን የብቃት ደረጃ ማሻሻልና ታታሪነታቸውን ማጐልበት ይጠበቅባቸዋል:: ወጣቱን በስነ ዜጋና በስነ ምግባር ትምህርት በሚገባ ለመቅረፅ የሚያስችል እምነትና ዝግጁነት ሊኖራቸው ይገባል:: ወጣቱ ትውልድና ወላጆችም የትምህርትና ስልጠና ስርአታችን ተልእኮውን እንዲፈፅም ከማድረግ አኳያ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማድረግ ይገባቸዋል::

የግል ባለሀብቶች ከተስተካከለ የትምህርትና ስልጠና ስርአት ሙያውና ስነ ምግባሩ ያለው ታታሪ ሰራተኛ በማግኘት ዋነኛ ተጠቃሚ ናቸው:: የትምህርትና ስልጠና ስርአቱ ተልእኮውን እንዲፈፅም በማስቻል ረገድም በዚያው መጠን ዋነኛ ተዋናይ መሆን ይኖርባቸዋል:: የግል ባለሀብቶቹ ተልእኮ ምን ያህል የሰው ሀይል በየትኛው የሙያ መስክ እንዲሰለጥን እንደሚፈልጉ በመጠቆም መጀመር አለበት:: በእርግጥ በትምህርትና ስልጠና ስርአቱ የሚያልፈው ወጣት ሁሉ በግል ባለሀብቶች የሚቀጠር አይሆንም:: ራሱ ስራ ፈጥሮ የሚኖር ወጣት እንደሚኖርና ቁጥሩ እየጨመረ እንደሚሄድ ይገመታል::

መንግስት በተለይም በመጀመሪያዎቹ አመታት በዚህ ስርአት ከሚያልፈው ወጣት ውስጥ ቀላል ግምት የማይሰጠው ሰው መቅጠር እንደሚፈልግ ይታወቃል:: ይሁንና በሂደት ዋነኛው ቀጣሪ የግሉ ባለሀብት መሆኑ በፍፁም የማይቀር ጉዳይ ነው:: በትምህርትና ስልጠና ስርአቱ የሚሰራው ስራ ከግል ባለሀብቱ የሰው ሀይል ፍላጐት ጋር ካልተቀናጀ ከፍተኛ የሀብት ብክነትና ስራ አጥነትን ሊያስከትል ይችላል:: በመሆኑም የሚሰጠው ስልጠና ምን መሆን እንዳለበትና መጠኑንም በመወሰን ረገድ የግል ባለሀብቱ ቁልፍ ሚና መጫወት ይገባዋል:: ሁሉም ባለሀብት የሰው ሀይል ፍላጐቱን በአይነትና በመጠን እየለየ ቢያሳውቅ፣ ይህንኑ መረጃ ቀጣይና ወቅታዊ በሆነ አኳኋን ቢሰጥ የሰለጠነ የሰው ሀይል አቅርቦትና ፍላጐትን ለማጣጣም እጅግ የተሻለ እድል ይኖራል::

በቴክኒክና ሙያ ስልጠና ረገድ በማሰልጠኛ ተቋሞች ውስጥ ክህሎቱንና እውቀቱን ለማስጨበጥ የሚደረገው ርብርብ ወሳኝ ቢሆንም ለስራ የተሟላ ዝግጅት ያለው ሰው እንዲሆን ከማድረግ አኳያ የስራ ላይ ልምምድን የሚተካ ነገር የለም:: በመሆኑም በሙያና ቴክኒክ ስልጠና ረገድ በሞዴልነት የሚጠቀስ ስርአት የዘረጉ እንደ ጀርመን ያሉ አገሮች የግል ባለሀብቶች በሰፊው የሚሳተፉበት የለማጅ ሰራተኛ ስርአት አፕረንቲስሽፕ ሲስተም አላቸው:: ከቴክኒክና ሙያ ስልጠና ተቋሞች ሰልጥኖ የሚወጣው ወጣት በየሙያ መስኩ እንዲለማመድ ወደተለያዩ የግል ተቋሞች ይደለደላል:: የግል ባለሀብቶቹ ይህ ጉዳይ አገራዊ ግዴታና ዞሮ ዞሮም በአግባቡ የሰለጠነ የሰው ሀይል የሚያዘጋጅላቸውና የሚጠቅማቸው መሆኑን በመገንዘብ ወጣቱን ተቀብለው ያለማምዱታል:: ልምምዱን ከጨረሰ በኋላ የሚፈልጉት

ከሆነ ይቀጥሩታል፣ ካልሆነም ልምምዱን የጨረሰ መሆኑን የሚያረጋግጥ የምስክር ወረቀት ሰጥተው ያሰናብቱታል:: በአገራችንም ተመሳሳይ የለማጅ ሰራተኛ ስርአት ለመዘርጋት ጥረት እየተደረገ ይገኛል:: የግል ባለሀብቶች በዚሁ ስርአት ውስጥ ተሳታፊ የመሆን ዝግጁነታቸው ግን አነስተኛ ሆኖ ይታያል:: ይህ ችግር ካልተቀረፈ በስተቀር ውጤታማ የሆነ የስልጠና ስራ መስራት አይቻልም:: በመሆኑም የግል ባለሀብቱ በዚህ ረገድ የሚጠበቅበትን ኃላፊነት እንዲወጣ አስፈላጊው ርብርብ መደረግ ይኖርበታል::

የግል ባለሀብቶች ሰልጥኖና ተለማምዶ የመጣላቸውን ሰው በመቅጠር ብቻ በሚፈለገው መጠን ምርታማ የሆነ ሰራተኛ ሊያገኙ አይችሉም:: ለሰራተኛው ቀጣይ የስራ ላይ ስልጠና በመስጠት ነው ምርታማነቱን በቀጣይነት በማሻሻል ተጠቃሚ ሊሆኑ የሚችሉት:: በመሆኑም ሁሉም ባለሀብቶች ለሰራተኞቻቸው ቀጣይ የስራ ላይ ስልጠና እንዲሰጡ ማትጋትና ማበረታታት ያስፈልጋል:: የቴክኒክና ስልጠና ስርአቱን በአፋጣኝ ለማስፋፋትና ብቃቱን ለመጠበቅ መንግስት ግንባር ቀደም ሚና መጫወት እንዳለበት የማያከራክር ቢሆንም የግል ባለሀብቶችም ይህንኑ ስራ እንደአንድ የኢንቬስትመንት እድል ቆጥረው በሰፊው ሊገቡበት ይገባል:: በዚህ ረገድ አንዳንድ አበረታችና በጐ ጅማሮዎች ያሉ ቢሆኑም ጥራቱና መጠኑ በከፍተኛ ደረጃ ሊሻሻል የሚገባው ነው::

ከላይ ከተዘረዘረው መረዳት እንደሚቻለው የኢንዱስትሪ ልማታችንን ተሸክሞ ዳር ለማድረስ የሚችል ሰፊ ሰራተኛና ሙያተኛ ለመፍጠር የሁሉንም የጋራ ርብርብ የሚጠይቅ ነው:: መንግስት፣

ወላጆች፣ መምህራንና አሰልጣኖች፣ ተማሪዎች ወዘተ በጋራና በቅንጅት ለፕሮግራሙ ስኬታማነት መረባረብ ይኖርባቸዋል። በዚሁ የጋራና የተቀናጀ ርብርብ ውስጥ የግል ባለሀብቶቹ በተለይም የሙያና ቴክኒክ ስልጠናን በተመለከተ ልዩ ሚና እንዳላቸው ሊሰመርበትና ሚናቸውን እንዲጫወቱ ሊደረግ ይገባል።

ከላይ እንደተገለፀው በሰው ሀይል ረገድ ያለው ችግር በሰራተኛው ላይ የታጠረ አይደለም። በስራ አመራርም ረገድ እጅግ ከፍተኛ የሙያና የስነ ምግባር ችግር ይታያል። በዚህ ደረጃ የሚታየውንም ችግር አብረን ካልቀረፍን ስራው በአንድ እጅ ከማጨብጨብ የተለየ አይሆንም። ይህ አጠቃላይ የአመራር ስራ የሚሰጡትን፣ በቴክኒክና ኢንጂኔሪንግ፣ በሂሳብና ፋይናንስ ወዘተ መስኮች አመራር የሚሰጡትንም ይመለከታል። በዚህ ረገድ ያለብንን ችግር በመቅረፍ ረገድ ዋነኛ ሚና መጫወት ያለባቸው የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ናቸው።

የከፍተኛ ትምህርት ተቋሞች በስራው አለም የሚታዩትን ችግሮች አጥንተው፣ በየመስኩ በአለም ገበያ እየታዩ ያሉ አዳዲስ ስልቶችን ገምግመው የትምህርትና ስልጠና ስርአታቸውን ከዚሁ ጋር ለማጣጣምና በማያቋርጥ አኳኋን ለማሻሻል መረባረብ ይጠበቅባቸዋል። የትምህርትና ስልጠናውን ካሪክለምና የአሰለጣጠን ዘይቤ ማስተካከል ብቻውን በቂ አይሆንም፣ አሰልጣኞችንና መምህራንንም በዚህ ደረጃ ለማሰልጠንና ለማስተማር ብቃቱ ሊኖራቸው ይገባል። ይህንን ማድረግ የሚቻለው መምህራኑ ከስራ አለም ጋር ቅርብና ቀጣይነት ያለው ትስስር ያላቸው፣ በጉዳዩ ላይ ቀጣይ ጥናትና ምርምር በማካሄድ

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ብቃታቸውን የሚያሻሽሉና ለኢንዱስትሪ የምክር ድጋፍ የሚሰጡ መሆን አለባቸው። በዚህ ደረጃ የሚሰለጥነው ሰው የሙያ ስነ ምግባሩና የስራ ተነሳሽነቱ ያለው እንዲሆን ማድረግም ይጠበቅባቸዋል። መንግስት የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት ይህንኑ ተልእኮ ለማሳካት የማስተካከያና ማሻሻያ ርምጃዎችን በመውሰድ ላይ ይገኛል። ይሁንና ይህም ስራ እንደሌላው የትምህርትና ስልጠና ስራ በመንግስት፣ በግል ባለሀብቶች፣ በከፍተኛ ትምህርት መምህራንና ተማሪዎች፣ በወላጆች የጋራና የተቀናጀ ጥረት ካልሆነ በስተቀር በፍፁም ሊሳካ የሚችል አይሆንም። በመሆኑም እንደዚሁ አይነቱን የጋራና የተቀናጀ ጥረት ለማረጋገጥ የሚያስችል ስራ መስራት ይኖርበታል።

በከፍተኛ ትምህርት ተቋሞቻችን በሚሰጠው ትምህርትና ስልጠና አማካኝነት እውቀቱና ክህሎቱ ያለው በተለያዩ ዘርፎች የስራ አመራር ችሎታ ያለው የሰው ሀይል በመፍጠር ረገድ ወሳኝ የሆነውን ስራ መስራት እንደሚችል በሌሎች አገሮች ልምድ ጭምር የተረጋገጠ ጉዳይ ነው። ይሁንና በተለያዩ የኢንዱስትሪ ዘርፎች ያሉ ከኢንዱስትሪውና በአለም ገበያ ካለው ሁኔታ የሚመነጩ የስራ አመራር ስልቶችን በሙሉ ከትምህርት ቤት ማግኘት አይቻልም። ይህንኑ ማግኘትና በቀጣይነትም ማዳበር የሚቻለው ከስራው አለም ከራሱና ከልምድ ነው። ብቃት ያለው የስራ አመራርን የመፍጠር ስራችን ይህንንም ታሳቢ ያደረገ መሆን አለበት።

ይህንን ከማድረግ አኳያ የሚገጥመን ትልቁ ፈተና የኢንዱስትሪ ተቋሞቻችን ባለፉት ዘመናት በዚህ ረገድ ብቃት ያለው የስራ አመራር ስልት ያዳበሩ፣ የስራ አመራር ስልታቸውን

በዘርፉ በአለም ደረጃ ከሚታዩት ለውጦች ጋር አብሮ ሊራመድ በሚችል መልኩ የሚያሻሽሉ አለመሆናቸው ነው:: በመሆኑም የከፍተኛ ደረጃ ትምህርታችንን ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን አሻሽለን የተሻለ ትምህርትና ስልጠና ያለው ሰው ብንፈጥርም ወደ ስራው አለም ሲገባ ችሎታውን በቀጣይነት ለማሻሻል የሚረዳው ሁኔታ አያጋጥመውም:: ይልቁንም የተማረውን ጥሎ በተለመደውና እጅግ ኋላ ቀር በሆነው ስልት እንዲሰራ የሚገደድበት ሁኔታ ስለሚፈጠር ታጥቦ ጭቃ ከመሆን ሊያድነን የሚችል አይሆንም::

ይህንን ችግር ለመቅረፍ በትምህርትና ስልጠና ረገድ ከሚሰራው ስራ ጐን ለጐን በተቋሞቻችን ያለውን የስራ አመራር ስርአት ለማሻሻል ጥረት ማድረግ አለብን:: ይህንኑ ስራ በሚፈለገው ጥራትና ጊዜ ለመስራት ከተፈለገም ሙያውና ልምዱ ያላቸው የውጭ ሀይሎችን መጠቀም ይኖርብናል:: በዚህ ረገድ የተለያዩ አማራጮችን መዳሰስና አቀናጅቶ መጠቀም ያስፈልገናል:: አንደኛው አማራጭ ብቃቱ ያላቸው የውጭ ኩባንያዎች በስራ አመራር ኮንትራት በመቅጠር በተወሰኑ አመታት አሰራሩን አስተካክለውና የሚተካቸው የሰው ሀይል ፈጥረው የሚሄዱበት ሁኔታ መፍጠር ነው:: ሌላው በጡረታ የተገለሉ ፈቃደኞችን በማሰማራት ሊሰራ የሚችለው ስራ ነው:: የአገር ውስጥና የውጭ ባለሀብቶች በቅንጅት ኢንቬስት እንዲያደርጉ ማበረታታትና የውጭ ኢንቬስተሮች በስራ አመራር ረገድ የላቀ ሚና እንዲጫወቱ ማድረግ ሌላው አማራጭ ነው:: ምርቶቻችንን የሚገዙ የውጭ ኩባንያዎችን የስራ አመራር በማሻሻል ረገድ አስተዋፅኦ እንዲያበረክቱ ማድረግም እንደአማራጭ መጠቀም ይቻላል:: እነዚህንና ሌሎች አማራጮችን በተናጠልም ሆነ በጣምራ ተግባራዊ በማድረግ

የተቋሞቻችንን የስራ አመራር ደረጃ በተቻለ ፍጥነት ማሻሻል ይገባል::

ከላይ የተጠቀሱትን ስራዎች ለመስራት ቀላል ግምት የማይሰጠው ወጪን መጠየቁ አይቀርም:: የግል ባለሀብቶቻችን ካላቸው ውስን የገንዘብ አቅምም ሊከብዳቸው እንደሚችል መገመት ይቻላል:: በሌላ በኩልም በአንድ የኢንዱስትሪ ዘርፍ አንድ ኩባንያ እነዚህን ስልቶች በመጠቀም የስራ አመራሩን በከፍተኛ ደረጃ ካሻሻለ ጥቅሙ በዚያ ኩባንያ ብቻ ታጥሮ የሚቀር አይሆንም:: ሌሎችም ኩባንያዎች ከልምዱ እየተማሩ ያለብዙ ወጭ የስራ አመራራቸውን በከፍተኛ ደረጃ ሊያሻሽሉ ይችላሉ:: በሌላ አነጋገር ጀማሪው ኩባንያ የሌሎችንም ሸክም የሚሸከም በመሆኑ ሁሉም ጀማሪ ከመሆን ጀማሪውን ለመከተል ሊመርጥ ይችላል:: በዚህም መስክ ከላይ በተጠቀሱት ምክንያቶች የገበያ ክፍተት ይኖራል:: ገበያውና የግል ባለሀብቱ ስራውን በሚፈለገው ፍጥነትና ደረጃ ሊፈፅመው አይችልም:: ጉዳዩ የመንግስት ጣልቃ ገብነትንም የሚጠይቅ ይሆናል::

መንግስት በዚህ ረገድ ጀማሪና ግንባር ቀደም በሆኑ ኩባንያዎች ወጪን ለመቀነስና ለመጋራት የተለያዩ ስራዎችን መስራት ይጠበቅበታል:: የውጭ ሙያተኞች በዚህ ስራ ላይ እንዲሰማሩ የስራ ፈቃድ አሰጣጡ፣ የግብር ክፍያው ወዘተ. እንዲቃለል ማድረግና ኩባንያዎቻችን ያለ ውጣ ውረድ እንደነዚህ አይነት ሰዎችን አስመጥተው መስራት የሚችሉበትን ሁኔታ መፍጠር የመጀመሪያውና በቀላሉ ሊፈፀም የሚችል ርምጃ ነው:: በጡረታ የተገለሉና በቀላል ወጪ አገልግሎት የሚሰጡ ሰዎችን የመላክ ፕሮግራም ካላቸው አገሮች ጋር በመተባበርና ወጪውን በመጋራት ኩባንያዎቻችን ከዚሁ

ስርአት በላቀ ደረጃ ተጠቃሚ እንዲሆኑ ማድረግ ሌላው አማራጭ ነው። የስራ አመራር ኮንትራት ወጪን በከፊል መጋራትም እንደአማራጭ ሊታይ ይችላል።

መንግስት በዚህ ረገድ ወጪን ለመጋራት እድል የሚሰጠው በተለያዩ መንግስታት የሚሰጥ ርዳታ አለ። የቴክኒክ ድጋፍ በሚል የሚታወቅና፣ በአብዛኛው የመንግስት ጥናቶችን ለማከናወንና ለማሻሻል እንዲውል የሚታሰብ ገንዘብ ሲሆን ብዙውን ጊዜ በአግባቡ ጥቅም ላይ ሳይውል የሚቀር ነው። ይህንን ገንዘብ በከፊል የግል ኩባንያዎች የስራ አመራር ለማሻሻል ስራ እንዲውል ማድረግ ይቻላል፣ ይገባልም። ይሁንና ይህ አሰራር ጥንቃቄን የሚጠይቅ ይሆናል። አሰራሩ አድልዎን በማይጋብዝና ጥቅሙም በግለሰቦች ላይ ታጥሮ እንዲቀር በማያደርግ አኳኋን መፈፀም አለበት።

በዚህ መሰረት ለምሳሌ በወጭ መጋራቱ ፕሮግራም መታቀፍ የሚፈልጉ ኩባንያዎች ሊያሟሏቸው የሚገቡ መስፈርቶች በግልፅ መቀመጥ ይኖርባቸዋል። የውጭ ሰዎች የሚያቀርቡትን የስራ አመራር ማሻሻያ ሀሳብ በጥብቅ ተግባራዊ ማድረግ፣ የሚተኩ ኢትዮጵያውያንን ማዘጋጀት፣ ከወጪው የተወሰነውን ክፍል ራሳቸው መሸፈንና የተገኘውን ልምድ በተደራጀ አኳኋን በዘርፉ ለተሰማሩ ሌሎች ኩባንያዎች ማካፈል ዋናዎቹ መስፈርቶች ሊሆኑ ይገባል። መስፈርቶቹ በዚህ መልክ ከተዘጋጁ በኋላ ለህዝብ ይፋ እንዲሆንና ከአገልግሎቱ ተጠቃሚ ለመሆን የሚፈልጉ ኩባንያዎች እንዲወዳደሩ ማድረግ ያስፈልጋል። ግልፅነት ባለው አኳኋን አሸናፊው ተመርጦ የአገልግሎቱ ተጠቃሚ እንዲሆን፣ የስራ አመራሩን ካሻሻለ በኋላ በተደራጀ አኳኋን

ልምዱን የሚያካፍልበት መድረክ በማዘጋጀት፣ የጉብኝት ፕሮግራሞች በማውጣት ወዘተ... የተሻሻለው የስራ አመራር ልምድ አገራዊ ሀብት እንዲሆን መደረጉን መቆጣጠር አለበት።

በስራ አመራራችን አካባቢ የሚታየው የሙያ እጥረት በከፍተኛ ትምህርት ስርአታችን ውስጥ የሚደረገውንና ከውጭ ልምድ ለማግኘት ያስችላል ተብሎ የተቀመጠውን ስልት በቅንጅት በመጠቀም በከፍተኛ ደረጃ መሻሻል እንደሚችል ይታመናል። ነገር ግን የስራ አመራር ችግራችን የሙያ እጥረት ችግር ብቻ አይደለም። ከሙያ እጥረቱ በማይተናነስ ደረጃ ከፍተኛ የስነ ምግባርና የስራ ታታሪነት ችግር ይታያል። በትምህርትና ስልጠና ስርአቱ ውስጥ ጥሩ ስነ ምግባርንና የስራ ተነሳሽነትን ለመፍጠር የሚደረገው ስራ ይህንኑ ችግር ከማስወገድ አኳያ ረጅም ርቀት ሊወስደን እንደሚችል ግልፅ ነው። ይህ ብቻውን ችግሩን በአስተማማኝ መልክ ሊያስወግደው ይችላል ብሎ መገመት ግን ተገቢ አይሆንም።

ከዚሁ በተጨማሪ የስራ መሪዎች ተጠያቂ የሚሆኑበት ስርአት መዘርጋት አለበት። ይህንን ለማድረግ የሚያስችሉ ህጐችና ደንቦች በተሟላ መልኩ መቀረፅ ይኖርባቸዋል። የበለፀጉት አገሮች በረጅም ጊዜ ልምዳቸው የስራ መሪዎች ስራቸውን በአግባቡ ካልሰሩና በማጭበርበርና በሌብነት ተግባር ላይ ከተሰማሩ በህግ ተጠያቂ የሚሆኑበት ጠንካራ ስርአት አላቸው። በአገራችን በዚህ ረገድ በርካታ ክፍተቶች እንዳሉ ይታወቃል። ለምሳሌ የኦዲት አገልግሎት የሚሰጡ ኩባንያዎች ከስራ መሪዎች ጋር የመመሳጠር የፈጠራ ድርሰት በኦዲት ሪፖርት መልክ ቢያቀርቡ ተጠያቂ የሚሆኑበት ጠንካራ

ስርአት የለም፡፡ የስራ መሪዎች የኩባንያውን ገንዘብና ንብረት ያለአግባብ ቢያባክኑና ቢዘርፉት ይህንኑ ለማጣራትና አጥፊዎችን ለመቅጣት የሚያስችል ቀልጣፋ ስርአት የለንም፡፡ በዚህ ረገድ ያሉትን ክፍተቶች አጥንተን፣ የሌሎችን አገሮች ልምድ ቀምረን ጠንካራ የክትትልና ቁጥጥር ስርአት እንዲኖር ማድረግ መቻል አለብን፡፡

የምናሰለጥነው የሰው ሀይል በስራ መሪነትም ሆነ በሰራተኛነት ተቀጥሮ ለማገልገል ብቻ የሚሰለጥን መሆን የለበትም፡፡ የትምህርትና ስልጠና ስርአታችን የተማረ ልማታዊ ባለሀብትን ለመፍጠርም ማገልገል አለበት፡፡ በራስ ተነሳሽነት ስራ ፈጥሮ ራሱን ማስተዳደር የሚችል ሙያተኛን መፍጠር፣ ከዚያ አልፎም የስራ እድል ለሌሎችም ፈጥሮ ራሱን ወደልማታዊ ባለሀብት የሚያሸጋግር የሰው ሀይል መፍ ጠር የትምህርትና ስል ጠና ስርአታችን አንድ ተልእኮ መሆን አለበት፡፡ በቂ ትምህርትና ሙያ በሌለው ባለሀብት ላይ ብቻ በመመስረት የምንፈልገውን ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ማረጋገጥና በአለም ገበያ ተወዳዳሪ መሆን አይቻልም፡፡

በመሆኑም የትምህርትና ስልጠና ስርአታችን የስራ መፍጠር ፍላጐትና ብቃትን (ኢንተርፕረነርሺፕ ስኪልስ) የሚያስጨብጥ መሆን አለበት፡፡ ይህንን ለማድረግ የሚያስችል ትምህርት በተለይም በቴክኒክና ሙያ ትምህርት ቤቶችና በከፍተኛ ትምህርት ተቋሞች ውስጥ መሰጠት አለበት፡፡ በዚህ ረገድ የተሳካ የትምህርትና ስልጠ ናን ስራ መስራት እጅግ በጣም አስፈላጊ ቢሆንም ብቻውን የሚፈለገውን ውጤት ሊያስገኝልን አይችልም፡፡ ስራን የመፍጠር ፍላጐቱና ብቃቱ ያላቸው ወጣቶች ብዙዎቹ መነሻ የሚሆን ገንዘብና

ካፒታል እንደሚያጥራቸው መገመት አያዳግትም፡፡ መንግስት ይህንኑ ተገንዝቦ በወጣቶቹና በመንግስት የተቀናጀ ጥረት ወጣቶቹ በሂደት ይህንን አቅም የሚፈጥሩበት ሁኔታ ማመቻቸት አለበት፡፡ መንግስት የሚያካሂዳቸው የልማት ስራዎች ይህንን ተልእኮ ለመፈፀም አስተዋፅኦ ማድረግ በሚችሉበት አኳኋን መፈፀም አለባቸው፡፡

6. ቀልጣፋና ልማትን የሚደግፍ አስተዳደር መፍጠር

መንግስት የሚከተለው የልማት ስትራተጅ የገበያ ጉድለት ባለበት ሁኔታ በተመረጠ አኳኋን ለተወሰነ ጊዜ ጣልቃ መግባትና በዚሁም ልማትን ማፋጠን መሰረት የደረገ ነው፡፡ ስለሆነም የልማት ስትራተጅው ስኬታማነት መንግስት ሚናውን ለመጫወት ባለው ብቃት የሚወሰን ይሆናል፡፡ ይሁንና የመንግስት ጣልቃ መግባት ችግሩን ያባብሳል እንጂ አይፈታውም በሚል መርህ የሚመራ መንግስትም ቢኖር የመንግስት ብቃት አስፈላጊነት የሚያከራክር አይደለም፡፡ የመንግስት ጣልቃ ገብነት መጠኑና አይነቱ ሊለይ ቢችልም ጣልቃ ገብነት የሌለው የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ የለም፣ ሊኖርም አይችልም፡፡ በመሆኑም ለልማት የተመቻቸ ሁኔታ የመፍ ጠር ብቃቱ ያለው መንግስት መኖር እንኳንስና ጣልቃ ገብነትን በሚደግፍ መንግስት፣ ጣልቃ ገብነትን በማይደግፍ መንግስትም ሊታለፍ የማይችል ጉዳይ ነው፡፡

6.1. ግልፅነት፣ ተጠያቂነትና፣ ቅልጥፍና ያለው አሰራር ማስፈን

የግል ባለሀብቶች ጣልቃ ለመግባት ከሚፈልግም ሆነ ከማይፈልግ መንግስት የሚፈልጓቸው አገልግሎቶች ይኖራሉ፡፡

ሁሉም መንግስታት ግብር ያስከፍላሉ፣ የስራ ፈቃድ፣ የንግድ ፈቃድ ወዘተ ይሰጣሉ። እነዚህን አገልግሎቶች ለማግኘት እጅግ የተንዛዛ አሰራርን መከተልና ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ጊዜ መስዋእት ማድረግ የሚጠይቅ ከሆነ ልማታዊ ባለሀብቶች ክፉኛ ይጐዳሉ። ለልማታዊ ባለሀብት የሳምንታት ጊዜ ሳይሆን የቀናት ጊዜ መባከንም በመክበርና በመክሰር መካከል ያለውን እድል ሊወስን ይችላል። ባለንበት አለም በወቅቱ ያልተሸጠ ሸቀጥና አገልግሎት ጭራሹን ሳይሸጥ ሊቀርና አምራቹን ለኪሳራ ሊዳርገው ይችላል። ከመንግስት የሚሰጠው አገልግሎት ፈቃድ ማውጣትም ይሁን ከዚህ በላይ የሆነ ሌላ አገልግሎት ጣልቃ ገብነት በቅልጥፍና አስፈላጊነት ላይ የሚያመጣው ለውጥ የለም። በወቅቱ ባልተንዛዛ አኳኋን ሊሰጥ የማይችል ትልቅም ይሁን ትንሽ አገልግሎት፣ ልማታዊ ባለሀብቱን ለጥፋት ከመዳረግ ነፃ ሊሆን አይችልም። በመሆኑም ባለንበት አለም ጤናማ ኢኮኖሚ ይዞ ለመቀጠል ከመንግስት የሚፈለገው አንድ ቁልፍ ጉዳይ፣ የሚሰጠው አገልግሎት ምንም ይሁን ምን በቀልጣፋ አኳኋን እንዲሰጥ ማድረግ ነው።

በግልፅነት መርህ ላይ የተመሰረተ የመንግስት አገልግሎት ተሰጠ ለማለት የሚቻለው የተወሰኑ ሁኔታዎች ሲሟሉ ነው። በመጀመሪያ ደረጃ መንግስት የሚሰጠው አገልግሎት ምን እንደሆነ ሲታወቅና ተዘርዝሮ ሲቀመጥ፣ ቀጥሎም አገልግሎቱን ማግኘት የሚችለው ሰው ምን አይነት ቅድመ ሁኔታዎችን ያሟላ መሆን እንደሚገባው በዝርዝር ሲቀመጥና ከላይ የተጠቀሱት ሁኔታዎች ህዝቡ በይፋ እንዲያውቃቸው ሲደረግ ነው። አገልግሎቱን የሚፈልግ

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ሰው መስፈርቶቹን ያሟላ መሆኑን የሚያረጋግጡ ማስረጃዎች አሟልቶ አገልግሎቱን ሲጠይቅ፣ አገልግሎት ሰጪው በግልፅ በተቀመጠው መስፈርት መሰረትና በዚሁ መሰረት ብቻ አገልግሎት ጠያቂዎችን እየመዘነ አገልግሎት ሲሰጥ፣ የአገልግሎት አሰጣጥ ውሳኔውን በፅሑፍ ሲያስቀምጥና በዚሁ ላይ ተመስርቶ ውሳኔው አግባብ መሆኑን ለመቆጣጠር የሚያስችል ሁኔታ ሲፈጥር፣ በተለይም አገልግሎት ጠያቂው ያለአግባብ አገልግሎት ተከለከልኩ ሲል በማስረጃ አስደግፎ የሚያቀርብለትና ብቁ ምላሽ የሚያገኝበት ስርአት ሲኖር ነው ግልፅነት የሰፈነበት ስርአት ሰፍኗል የሚባለው።

አገልግሎቱ ምን እንደሆነና አገልግሎቱን ለማግኘት መሟላት ያለባቸውን መስፈርቶች መላው ህዝብ እንዲያውቃቸው ሲደረግ፣ ከዚህ ውጭ የሚሰራ ሰው ህገ ወጥ መሆኑን ለማረጋገጥና በዚህ ረገድ አገልግሎት ሰጪውም ተቀባዩም መብትና ግዴታቸውን ለማስከበር የሚያስችላቸው በቂ መረጃ የሚያገኙበት ሁኔታ ይፈጠራል። ውሳኔ ሰጪው አካል ውሳኔውንና ውሳኔ የሰጠበትን ምክንያት ለተጠቃሚው በፅሑፍ እንዲሰጥ ሲደረግ የተወሰነውን ውሳኔ በመላው ህዝብ በሚታወቁ መመሪያዎች መሰረት ለመመዘን የተመቻቸ ሁኔታ ይፈጠራል። የበላይ አካላት ውሳኔው በመመሪያው መሰረት የተፈፀመ መሆኑን ለመቆጣጠር ተገልጋዩም ይህንኑ ለማረጋገጥ እድል ያገኛሉ። ይህንኑ ቁጥጥር ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል የቁጥጥር ስርአት ሲኖር፣ ተገልጋዩም በዚሁ ስርአት ለመጠቀም የሚያስችል የቅሬታ ማስተናገጃ ስርአት ሲኖር ከመመሪያ ውጭ የሚሰሩ ሰዎችን በወቅቱ ለመለየትና ለማስተካከል በቂ እድል ይፈጠራል።

ከላይ የተጠቀሱትን መርሆዎች የተከተለ አሰራር ግልፅነትን ከተጠያቂነት ጋር አቀናጅቶ ለመፈፀም ያስችላል፡፡ ማ? ምን አይነት አገልግሎት? ምን መስፈርት ላሟላ ሰው? እንደሚሰጥ በዝርዝር በማስቀመጥ፣ አገልግሎት ጠያቂው ምን ምን መስፈርቶችን አሟልቶ መቅረብ እንዳለበት አውቆ ይህንኑ አሟልቶ እንዲቀርብ በማድረግ የስራ ቅልጥፍናን ለማረጋገጥም ከፍተኛ እድል ይሰጣል፡፡ በዚሁ ላይ መመስረት ሙስናን ለመዋጋት እጅግ የተመቻቸ ሁኔታን ይፈጥራል፡፡ በመጀመርያ ደረጃ ሁሉም መመሪያዎች የተዘረዘሩና በይፋ የሚታወቁ ስለሚሆኑ እነዚህ ባሉበት በሙስና ተግባር ውስጥ መግባት በጠራራ ፀሀይ ሰው በተሰበሰበበት የመስረቅን ያህል በወንጀል ለመያዝ ያጋልጣል፡፡ ውሳኔ ሰጪው የሰጠውን ውሳኔ እስከ ምክንያቱ በፅሑፍ ሲያስቀምጥ በተጠቃሚውም፣ በተቆጣጣሪ አካላትም ዘንድ ሙስናን በተጨባጭ መረጃ ለማጋለጥ እድል ይሰጣል፡፡

ግልፅነትና ተጠያቂነትን ያጣመረ አሰራር፣ በቂ መረጃ በብዙ ሰዎች እጅ እንዲገኝ የሚያደርግ አሰራር ዋናው ሙስናን የመዋጊያ መሳሪያ፣ ዋናው ጥገኝነትን ማክሰሚያ መሳርያ ነው የሚባለውም በዚህ ምክንያት ነው፡፡ ሙስናና ጥገኝነት፣ ብርሀን በሌለበት ጨለማና ጫካ ነው የሚስፋፉት፡፡ የመረጃ ብርሀን በፈነጠቀበት በዚህ ላይ የተመሰረተ ተጠያቂነት በሰፈነበት ሁኔታ የጊዜ ጉዳይ ካልሆነ በስተቀር ሙስናና ጥገኝነት በቁጥጥር ስር መግባታቸው፣ መክሰማቸው የማይቀር ይሆናል፡፡ በመሆኑም ልማትን ለማረጋገጥ በመንግስት የሚሰጠው አገልግሎት ፈጣን ሊሆንና በግልፅነትና ተጠያቂነት መርህ የሚመራ የመንግስት

አስተዳደር መኖር አለበት፡፡ ይሄ በሰፊው ጣልቃ በሚገባም ሆነ በሰፊው ጣልቃ በማይገባ መንግስት መሟላት ያለበት ቅድመ ሁኔታ ነው፡፡

የመንግስት አሰራር በቀልጣፋነት፣ በግልፅነትና በተጠያቂነት ላይ የተመሰረተ እንዲሆን ማድረግ እጅግ መሰረታዊ ጉዳይ ቢሆንም፣ ይህ ብቻውን የሚፈለገውን ውጤት ሊያስገኝ የሚችል አይደለም፡፡ የመንግስትን ስራ እንዲያከናውን የሚመደበው ሰው ግኡዝ ማሽን ሳይሆን የራሱ እምነትና አመለካከት ያለው ሰው ነው፡፡ ምንም አይነት መመሪያና አሰራር ቢኖርም የሰው አመለካከት የመመሪያዎቹና የአሰራሮቹን አፈፃፀም ይብዛም ይነስም መንካቱ አይቀርም፡፡ በመሆኑም የሰራተኛው እምነትና አመለካከት ከመመሪያዎቹና አሰራሮቹ ጋር የተጣጣመ እንዲሆን ማድረግ የማይታለፍ ጉዳይ ነው፡፡

መመሪያዎችና አሰራሮች የአንድ ፖሊሲ ውጤቶችና የዚሁ ነፀብራቆች ናቸው፡፡ ፖሊሲዎቹ ራሳቸው የአንድ የተወሰነ አላማ ማስፈፀሚያ መሳሪያዎች ናቸው፡፡ የመንግስት አገልግሎት የሚሰ ጠው ሰራተኛ እምነቱና አመለካከቱ ከመመሪያዎቹና ከአሰራሮቹ ጋር የተጣጣመ እንዲሆን ማድረግ የሚቻለው አላማዎቹን፣ ፖሊሲዎችን ጨምሮ መመሪያዎቹንና አሰራሮቹን በጥልቀት ሲያውቃቸው፣ ከተቻለ እንዲያምንባቸው ካልሆነም ምንነታቸውን አውቆ ቢያምንባቸውም ባያምንባቸውም ተልእኮው እነሱን ማስፈፀም መሆኑን ከልብ እንዲቀበል በማድረግ ነው፡፡ ለልማት የተሰለፈ መንግስት ለልማት ቆርጦ የተነሳ ሲቪል ሰርቪስን

ሳይፈጥር፣ ይህንኑ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስፈልጉ ፖሊሲዎች፣ አሰራሮችና መመሪያዎችን አውቆ ለመተግበር ዝግጁ የሆነ ሲቪል ሰርቪስ ሳይፈጥር የልማት ፖሊሲውንና አላማውን ተግባራዊ ማድረግ አይችልም።

የልማት ሀይል የሚሆን ሲቪል ሰርቪስ ከላይ ከተቀመጡት ባህርያት በተጨማሪ ከፍተኛ የስራ ታታሪነትና ሙያ ያስፈልገዋል። በቂ ሙያ ያለው ሲቪል ሰርቪስ ሲኖር አላማውን ለማሳካት የሚያስችሉ ትክክለኛ ፖሊሲዎች ሊነደፉ፣ በየጊዜው እየተገመገሙ ሊሻሻሉና በተሟላ አኳኋን ሊተገበሩ ይችላሉ። በቂ ሙያ ያለው ሲቪል ሰርቪስ ሲኖር ፖሊሲዎችን ለማስፈፀም የሚያስችሉ ትክክለኛ መመሪያዎችና አሰራሮች ሊቀረፁ፣ በየጊዜው እየተገመገሙ ሊሻሻሉና በጥብቅ ተግባራዊ ሊሆኑ ይችላሉ። በቂ ሙያ ያለው ሲቪል ሰርቪስ ከሌለ እምነቱና ፍላጐቱ ቢኖርም የተቀመጠውን አላማ ማሳካት አይቻልም። ሙያው ኖሮ፣ ታታሪነቱና የስራ ተነሳሽነቱ ከሌለ ሙያው የጋን መብራት ከመሆን የሚዘል አይሆንም። በመሆኑም የልማትን አላማ እንዲያስፈፅም የሚፈለግ ሲቪል ሰርቪስ፣ ቅልጥፍናን፣ ግልፅነትንና ተጠያቂነትን እንዲያሰፍን የሚፈለግ ሲቪል ሰርቪስ፣ ይህንን ለማድረግ የሚያስችለው እምነትና አመለካከት ብቻ ሳይሆን ከነዚህ ጋር አብሮ መሄድ የሚገባው በቂ ሙያ፣ የስራ ትጋትና ታታሪነትም ሊኖረው ይገባል። መንግስት የልማት አላማውን ሊያሳካ የሚችለው የመንግስት አስተዳደር ከዚሁ አኳያ ያሉበትን ችግሮች ለይቶ በማውጣት እነዚህን ለማስተካከል የሚያስችል ርምጃ ሲወስድ ብቻ ነው።

የአገራችን ሲቪል ሰርቪስ ሲመሰረት ጀምሮ የነበሩት ባህርያት የልማታዊ መንግስት ሲቪል ሰርቪስ ሊኖረው ከሚገባ ባህርያት በጣም የተለዩ ናቸው። የዴሞክራሲያዊ መንግስት ሲቪል ሰርቪስ በመሆን፣ በህዝብ የተመረጠ ማንኛውም መንግስት የሚያወጣቸውን ፖሊሲዎች በመፈፀም ህዝብን የማገልገል አላማ የነበረው ሲቪል ሰርቪስ አይደለም። አገልጋይነቱ ለበላይ አካላቱ፣ ታማኝነቱ ለአለቆቹ የሆነ፣ በህዝብ የመገልገል፣ ህዝብን ለራሱ ተጠሪ የማድረግ እንጂ ህዝብን የማገልገልና ለህዝብ ተጠሪ የመሆን አመለካከት ያለው አልነበረም። ህዝቡን፣ የግል ባለሀብቶችን በመደገፍ ልማትን የማፋጠን ተልእኮ ተሸክሞ የተቀረፀ ሳይሆን አንድም የህዝብንና የግል ባለሀብትን እንቅስቃሴ ለመቆጣጠር አሊያም እነዚህን ለመግታትና ለመጨፍለቅ ተብሎ የተቀረፀ ሲቪል ስርቪስ ነው። ይህ መሰረታዊ ሁኔታ ባለፉት አስር አመታትም ስር ነቀል በሆነ መንገድ እንዲቀየር ስላልተደረገ ሲቪል ሰርቪሳችን ከወቅቱ ሁኔታ ጋር አብሮ መራመድና ተልእኮውን መፈፀም የማይችል ሆኖ ቆይቷል።

ሲቪል ሰርቪሳችን ልማትን የማፋጠን፣ ልማታዊ ባለሀብቱን የመደገፍ አላማ ሳይሆን የመቆጣጠር ግፋ ሲልም የማፈን ተልእኮ የነበረው ስለሆነ ቀልጣፋ አገልግሎትን ለመስጠት አመለካከቱም፣ አደረጃጀቱና አሰራሩም የሚፈቅድለት አይደለም። እጅግ የተንዛዛና ጊዜን በከፋ መልኩ የሚያባክን ባህል፣ አሰራርና አደረጃጀት ያለው ነው። ሲቪል ሰርቪሱ ታማኝነቱ ለበላይ አለቃው ትእዛዝ እንጂ በህዝብ ወይም በተወካዮቹ ለፀደቀ አላማና የዴሞክራሲያዊ ስርአት ውጤት ለሆኑ ፖሊሲዎች ወዘተ. ስላልነበረ የተስተካከለ

የተጠያቂነትና የግልፅነት አሰራርን ሊከተል የሚችል አልነበረም::

ከደርግ ውድቀት በኋላም ሲቪል ሰርቪሱ በህዝብ ምርጫ በተቋቋመ መንግስት የተቀየሰውን ፖሊሲና አላማ፣ ህዝቡ ያፀደቀውን ህገ መንግስት አውቆ፣ አምኖበትና፣ እነዚህን ተግባራዊ የማድረግ ግዴታ እንዳለበት ተገንዝቦ የሚራመድ አልነበረም:: ቀላል ግምት የማይሰጠው የሲቪል ሰርቪሱ አባል፣ እነዚህን የሚቃወም እምነትና አመለካከት ያለው ብቻ ሳይሆን፣ በተሰጠ ው ስራ ላይ ሆኖ እነዚህን የሚያሰናክል ስራ የመስራት መብት ያለው የሚመስለው ነው:: የሚበዛው ባይሆንም በደንብ የተረዳውም ለተግባራዊነታቸው የመረባረብ ዝግጁነት ያለው ሆኖ አልተገኘም:: ሲቪል ሰርቪሱ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ በሚካሄድበት ሁኔታ ተልእኮው ከድሮው በእጅጉ የተለየና አዲስ መሆኑን እንዲያውቅ፣ ተልእኮውንና የሚያስፈፅማቸውን ፖሊሲዎች ጠንቅቆ እንዲገነዘብ፣ በአዲሱ ስርአት ውስጥ መብቱና ግዴታው ምን እንደሆነ እንዲያውቅ አልተደረገም:: በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ ስር ነቀል የአቅጣጫ ለውጥ ሊያመጣ የሚያስችል ስራ አልተሰራም:: በመሆኑም ለተያዘው የዴሞክራሲና የልማት አላማ መሳካት ጠንካራ መሳሪያና ሀይል መሆን አልቻለም::

ሲቪል ሰርቪሱ ከሙያ አንፃር ሲመዘን ከሌሎች መመዘኛዎች በተሻለ ደረጃ ላይ የሚገኝ ቢሆንም የተቀመጠውን አላማ ከማሳካት አኳያ ሲመዘን እጅግ ከፍተኛ ጉድለት የሚታይበት ነው:: በውስብስብ የኢኮኖሚ ልማት ሂደት የሚከሰቱ የፖሊሲ፣ የአሰራርና የአደረጃጀት ችግሮችን ለመፍታት ብሎም ለሁሉም የልማት

ሀይሎች የተሟላ ሙያዊ እገዛ ለማድረግ የሚያስችለው ሙያተኛ በመጠንም በአይነትም ያሟላ ሆኖ አይታይም:: በስራ ትጋቱና ታታሪነቱም ቀላል ያልሆኑ ጉድለቶች ያሉበት ነው::

ከላይ እንደተዘረዘረው የልማት አላማችንን ለማሳካት የሚያስፈልገን ሲቪል ሰርቪስ ምን መሆን እንዳለበትና ከዚሁ አኳያ እኛ ያለንበት ሁኔታ ምን እንደሚመስል ግልፅ ነው:: ያለንን ሲቪል ሰርቪስ ይዘን መንግስት በፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ሂደት መጫወት የሚገባውን ሚና እንዲጫወት ማድረግ አይቻልም:: መንግስት ሚናውን በአግባቡ ለመጫወት ካልቻለም የምንፈልገው ልማት እውን ሊሆን አይችልም:: በመሆኑም ዴሞክራሲያዊ ስርአትን ለመገንባት ብቻ ሳይሆን ፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኢንዱስትሪ ልማት ለማረጋገጥም ስር ነቀል የሆነ ለውጥ በመንግስት አስተዳደር አካባቢ መምጣት አለበት::

መንግስት ይህንኑ ችግር በመገንዘብ በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ መሰረታዊ ለውጥ ለማምጣት ያስችላሉ ተብለው የታመነባቸውን ጥናቶች ካካሄደ በኋላ የለውጥ ርምጃዎችን መውሰድ ጀምሯል:: ሲቪል ሰርቪሱ በአዲሱ ዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ ሚናው፣ መብቱና ግዴታው ምን እንደሆነ ጠንቅቆ እንዲያውቅ ጥረት እየተደረገ ነው:: የአገሪቱን የልማት አላማዎችና ፖሊሲዎች ጠንቅቆ እንዲያውቅና፣ በጥብቅ ተግባራዊ እንዲያደርግ፣ በተቻለ መጠንም እንዲያምንባቸው ለማድረግ እየተሞከረ ነው:: በዚህ ላይ በመመስረት ግልፅነትን፣ ተጠያቂነትንና ቅልጥፍናን የሚያሰፍን አሰራርና አደረጃጀት እውን ለማድረግ፣ የሰራተኛውን

የሙያ ብቃትና የስራ ተነሳሽነት ለማሻሻል ርብርብ እየተደረገ ይገኛል፡፡ ይህ በአቅም ግንባታ ፕሮግራም ስር እየተካሄደ ያለው የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም መሳካቱ ልማታዊ ባለሀብቱን ለማጠናከር፣ ጥገኝነትን ለማክሰምና ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማትን ለማረጋገጥ መወሰድ ካለባቸው ቁልፍ ርምጃዎች አንዱ ነው፡፡ በመሆኑም ይህንን ፕሮግራም በተቻለ ፍጥነት ዳር ማድረስ ለዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ካለው ተፈላጊነት በተጨማሪ ለልማት እንቅስቃሴያችን ያለው ፋይዳም ሊሰመርበት ይገባል፡፡

6.2. ጠንካራ የገበያ ውድድርን የሚያሰፍን አሰራር ማንገስ፣

የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ልማትን በማፋጠን ረገድ ሚናውን ሊጫወት የሚችለው ጠንካራ የገበያ ውድድር ሲኖር ብቻ ነው፡፡ ጠንካራ ውድድር የሌለበት የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ቀልጣፋ የሀብት ድልድልን ሊፈጥር አይችልም፡፡ ከልማታዊ ባለሀብት ይልቅ በተለያዩ ከለላዎች ተከልሎ በገበያ የመወዳደር ብቃትን ሳያረጋግጥ በአቋራጭ ለመክበር የሚፈልገውን ጥገኛ የሚያጠናክር ነው፡፡ በተለይም አሁን በምንገኝበት አለም በአለም ገበያ በብቃት መወዳደር መቻል ማለት መኖር፣ ይህን ለማድረግ አለመቻል ደግሞ አለመኖር ማለት በመሆኑ ጠንካራ ውድድርን ማስፈን ልማታችንና ህልውናችን ለማረጋገጥ እጅግ ተፈላጊ ነው፡፡

ሀቁ ይህ ሆኖ ሳለ በየትኛው አገር ቢሆን የግል ባለሀብቶች ነፃና ጠንካራ የገበያ ውድድርን ወደውና ፈልገው የሚቀበሉት ጉዳይ አይደለም፡፡ ኢኮኖሚውና የመንግስታቱ ፖሊሲ ጠንካራ

የገበያ ውድድርን እውን የሚያደርግ በመሆኑ ምንም ሊያደርጉት እንደማይችሉ ነባራዊ ሁኔታ ነው የሚቀበሉት፡፡ ይህ መሰረታዊ ሀቅ እንደተጠበቀ ሆኖ በአገራችን ጠንካራ የገበያ ውድድር ምንም ሊደረግ የማይችል ነባራዊ ሁኔታ የሆነበት ደረጃ ላይ የደረሰ አይደለም፡፡ ይልቁንም ይህ ነው የሚባል ውድድር የማይታይባቸው ዘርፎች እጅግ በርካታ ናቸው፡፡ የግል ባለሀብቱ በስፋት የተሰማራበትን የንግዱን ዘርፍ ብንመለከት፣ የምንትስ ብቸኛ አስመጪ እየተባለ የሚነገረው ማስታወቂያ ጠንካራ ውድድር እንዲኖር ለማድረግ የሚያስችል ሁኔታ አለመፈጠሩን እንገነዘባለን፡፡ በአገር ውስጥ ንግድም ገበያውን በመቆጣጠር ውድድርን አስወግዶ በአቋራጭና በጥገኝነት ለመክበር የሚደረገው ሩጫ አጥጋቢ መፍትሄ የተገኘለት አይደለም፡፡

የኢኮኖሚያችን ነባራዊ ሁኔታ ጠንካራ የገበያ ውድድርን ለማስፈን የማያስችል ሆኖ ሳለ መንግስት ለልማታዊ ባለሀብቶች ሁሉን አቀፍ ድጋፍ ለመስጠት ያስቀመጠው ፖሊሲ በጥንቃቄ ካልተያዘ በስተቀር የውድድር አለመኖር ችግርን ሊያባብሰው ይችላል፡፡ መንግስት በጠንካራ የአለም ገበያ ውድድር አሸንፎ የመውጣት አቅምን ከመገንባት ውጪ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኢንዱስትሪ ልማት ማረጋገጥ እንደማይችል ተገንዝቦ በኢኮኖሚያችን ውስጥ ጠንካራ የገበያ ውድድር እንዲሰፍን ማድረግ፣ መንግስት በልማታዊ ባለሀብቶች የሚሰጠው ሁሉን አቀፍ እገዛ የገበያ ውድድርን የሚያጠናክር እንጂ የሚያዳክም አለመሆኑን ማረጋገጥ ይኖርበታል፡፡

መንግስት ለልማታዊ ባለሀብቶች የሚሰጠው እገዛ የገበያ ውድድርን የሚያጠናክር እንዲሆን ከማድረግ አኳያ በመመሪያነት ሊያገለግሉ የሚገባቸው ሁለት መሰረታዊ መርሆዎች አሉ፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ መንግስት የሚሰጠው እገዛ ባለሀብቶች ጠንካራ ውድድር ባለበት ገበያ ውስጥ ገብተው በውድድር አሸናፊ ለመሆን የሚያስችላቸው አቅም እንዲገነቡ እንጂ፣ ከገበያ ውድድር ተከልለው እንዲበለፅጉ የሚያደርግ መሆን የለበትም፡፡ መንግስት እያንዳንዷን ድጋፍ ከዚህ አኳያ እየመዘነ የሚሰጥበት አሰራር መከተል አለበት፡፡ ባለሀብቱም የመንግስት እገዛ በገበያ ፍልሚያ ለማሸነፍ ይችል ዘንድ የማስታጠቅና የማብቃት እንጂ ከፍልሚያው የመከለል አላማ የሌለው እንደሆነ በጥብቅ እንዲገነዘብ መደረግ አለበት፡፡ በሁለተኛ ደረጃ መንግስት እገዛውን መስጠት ያለበት በእንደዚህ አይነቱ ፍልሚያ ውስጥ አሸንፎ ለመውጣት ፍላጐቱና ዝግጁነቱ ላለው ብቻ መሆን ይኖርበታል፡፡

የራሱን ጊዜና ገንዘብ መስዋእት አድርጐ ለመወዳደር ዝግጁነት ላለው ባለሀብት መንግስት ሁሉን አቀፍ እገዛ ሊያደርግለት ይገባል፡፡ የራሱን ጊዜና ገንዘብ መስዋእት አድርጐ ለመፍጨርጨር ዝግጁነቱ የሌለውና በመንግስትና በህዝብ ጫንቃ ለመክበር የሚፈልገውን ግን ከጥገኝነት ሊላቀቅ የማይችል ነውና መንግስት ምንም አይነት እገዛ ሊያደርግለት አይገባም፡፡ ወደ ፍልሚያው ከገባ በኋላ የመንግስትን እገዛና የራሱን ጥረት ጨምሮ የመወዳደር ብቃት ለመገንባት ባለመቻሉ ከዘርፉ የሚወጣውን ለማዳን መንግስት ምንም አይነት ሙከራ ማድረግ የለበትም፡፡ ለፍልሚያው ዝግጅት በሚደረግበት ወቅት መንግስት ባለሃብቱን

ማብቃትና ማጠናከር አለበት፡፡ በፍልሚያው ሂደት ግን አሸናፊውን ከማበረታታትና መደገፍ ውጪ በተዘረረው ላይ ነብስ ለመዝራት መሞከር የለበትም፡፡ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ውድድር ከዚህ አንፃር ሲታይ ጨካኝ ነው፡፡ ያሸነፈው ይጠናከራል፣ የተሸነፈው ያለአንዳች ማመንታት ይቀበራል፡፡ መንግስት ይህንን የነፃ ገበያ ህግ ልቀይር ቢልም አይችልም፣ መሞከርም የለበትም፡፡

በመሆኑም መንግስት መደገፍ ያለበት በውድድር ለማሸነፍ ቆርጦ የተነሳን፣ ይህንኑም የራሱን ጊዜና ገንዘብ መስዋእት በማድረግ በተጨባጭና በተግባር ያረጋገጠ፣ በውድድር ሂደት በዝረራ ከወጣ የራሱ ጉዳይ እንደሚሆንና መንግስት እሱን ለማዳን ምንም አይነት ድጋፍ እንደማይሰጠው የተገነዘበ፣ ከመንግስት የሚጠብቀው ድጋፍ በገበያ የመወዳደር ብቃትን ለማረጋገጥ የሚያስፈልገውን ድጋፍ ብቻ የሆነ ሰው መሆን አለበት፡፡ መንግስት እነዚህን ሁለት መርሆዎች በጥብቅ ተግባራዊ ካደረገና፣ ባለሀብቱም ይህንኑ እንዲገነዘብ ካደረገ የመንግስት እገዛ ለጥገኝነት በር የማይከፍት፣ ጠንካራ የገበያ ውድድርን የማይገድብ፣ በአንፃሩ ጠንካራ የገበያ ውድድርን የሚያረጋግጥ ይሆናል፡፡

ኢኮኖሚያችን ራሱ ለጠንካራ የገበያ ውድድር ያልተመቻቸ በመሆኑ፣ በዚህም ምክንያት ከገበያ ውድድር ተከልሎ በጥገኝነት በአቋራጭ ለመክበር ለሚፈልግ ባለሀብት የተመቻቸ በመሆኑ፣ የመንግስት እገዛ ውድድርን የማይገድብ እንዲሆን በማድረግ ብቻ ችግሩ ሊፈታ አይችልም፡፡ ከዚሁ ጐን ለጐን በአሁኑ ሰአት በኢኮኖሚያችን ውስጥ ጠንካራ ውድድር እየገደቡ ያሉ ጉዳዮችን

በዝርዝር አጥንቶ ስር ነቀል በሆነ አኳኋን ለመፍታት የሚያስችል ህጋዊ፣ ኢኮኖሚያዊና አስተዳደራዊ እርምጃ መወሰድ አለበት፡፡

የተሟላ ህጋዊ ማእቀፍን በመፍጠር ረገድ ከበለፀጉት አገሮች ልምድ በመቅሰምና የአገራችን ህጐች ያሉባቸውን ክፍተቶች በማጥናት፣ ውድድርን የሚገድቡ አሰራሮችና ሁኔታዎች ምን እንደሆኑ በማጥናት ጠንካራ የገበያ ውድድርን ለማንገስ የሚያስችሉ ህጐችን ማውጣት አስፈላጊ ይሆናል፡፡ የተሟላ ህግ ወጥቶ በጥብቅ ተከታትሎ የሚያስፈፅመው አካል ከሌለ ፋይዳ ሊኖረው ስለማይችል ህጐችን ለማስፈፀም የሚችል አስተዳደራዊና የፍትህ ስርአት መኖሩን ማረጋገጥ ይገባል፡፡ በዚህ ረገድ ጠንካራ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ያላቸውን በርካታ አገሮች ልምድ በመነሻነት መጠቀምና ይህንኑ ከአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ ጋር በማጣጣም መፈፀም ይገባል፡፡

ጠንካራ የገበያ ውድድር የሚገደበው ይህንኑ ለማስተካከል የሚያስችል ህግ ባለመኖሩ ወይም ህጉ ተቀምጦ በብቃት ተከታትሎ የሚያስፈፅመው አካል በመጥፋቱ ብቻ አይደለም፡፡ የኢኮኖሚው ኋላ ቀርነት፣ በተለያዩ ዘርፎች የሚታይ ከፍተኛ እጥረት፣ የአብዛኛው አምራች ምርት በጣም አነስተኛና በተበጣ ጠሰ አኳኋን የሚመረት መሆኑ ወዘተ ለጠንካራ የገበያ ውድድር መገደብ ምክንያት ሊሆኑ ይችላሉ፡፡ እነዚህ የአገራችን ነባራዊ ሁኔታ የፈጠ ራቸው ገደቦች በመሆናቸው በህግና በአስተዳደራዊ ርምጃ ብቻ ሊወገዱ የሚችሉ አይሆኑም፡፡ እነዚህን ከምንጫቸው ለማድረቅ የፈጠራቸውን ነባራዊ ሁኔታ መቀየር ያስፈልጋል፡፡ በመሆኑም በኢኮኖሚያችን ላይ ከፍተኛ አሉታዊ ተፅእኖ የሚፈጥሩትን

ከነባራዊ ሁኔታው የሚመነጩ የጠንካራ ውድድር ገደቦች በመለየትና በቅደም ተከተል በማስቀመጥ ነባራዊ ሁኔታውን ለመቀየር የተቀናጀ ርብርብ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

በአጠቃላይ ባለንበት አለምና በነፃ ገበያ ኢኮኖሚያዊ ስርአት ማእቀፍ ውስጥ የኢንዱስትሪ ልማት አስመዝግበናል ሊባል የሚችለው በጠንካራ የገበያ ውድድር ውስጥ ገብተው በውድድር ሊያሸንፉ የሚችሉ ኢንዱስትሪዎች ሲኖሩ ብቻ ነው፡፡ በጠንካራ የገበያ ውድድር ውስጥ ገብተው ማሸነፍ የማይችሉ ኢንዱስትሪዎች በሂደት እንደሚከስሙ የብዙ አገሮች ልምድ በማያሻማ አኳኋን አረጋግጧል፡፡ በመሆኑም የልማታዊ ባለሀብት ዋነኛ መመዘኛ በገበያ ተወዳድሮ ሊያሸንፍ የሚችል ሸቀጥ ወይም አገልግሎት ለማምረት፣ በዚሁ አማካኝነትና በዚሁ አማካኝነት ብቻ ለመክበር ዝግጁ የሆነ ሀይል መሆኑ ነው፡፡ የገበያ ውድድርን የሚገድብ አሰራር ጥገኝነት የሚስፋፋበትን አረንቋ ከመፍጠር ነፃ አይሆንም፡፡ በመሆኑም መንግስት ልማታዊ ባለሀብቶችን ለማጠናከርና ጥገኝነትን ለማዳከም ብሎም ቀጣይነት ያለው ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማትን ለማረጋገጥ ለባለሀብቶች የመወዳደር ብቃትን የሚፈጥር እገዛ መስጠትና፣ ጠንካራ የገበያ ውድድር እንዲኖር ማድረግን እንደ አንድ መሰረታዊ ፖሊሲ ሊይዘው ይገባል፡፡

6.3. ልማትን የሚደግፍ የግብር እና የመረጃ ስርአት መዘርጋት

የመንግስት ግብር በኢኮኖሚ ልማት ረገድ በርካታ ቁልፍ አስተዋፅኦዎችን ያበረክታል፡፡ መንግስት የመሰረተ ልማት

አውታሮችን ለመዘርጋትና የተለያዩ መንግስታዊ አገልግሎቶችን ለመስጠት የሚያስፈልገውን ገንዘብ የሚያገኘው ከመንግስት ግብር ነው። በርግጥ የውጭ ርዳታም አንድ የገቢ ምንጭ ሊሆን ይችላል፣ ይሁንና በየአመቱ በአለም ደረጃ እያሽቆለቆለ በመምጣት ላይ ባለ ርዳታ ላይ ተማምኖ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ልማት አረጋግጣለሁ ብሎ ማሰብ አደገኛ የዋህነት ነው። የውጭ ብድርም እንደአንድ የገቢ ምንጭ ሊታይ ይችላል፣ ይሁንና ብድር ዞሮ ዞሮ መመለስ ይኖርበታል፣ የሚመለስውም ከግብር በሚሰበሰብ ገንዘብ ነው። በአጭሩ ብዙ የግብር ገቢ የሰበሰበና ገንዘቡን በጥንቃቄ ለልማት ያዋለ መንግስት ጠንካራ የልማት ስራ መስራት ይችላል። ይህንን ማድረግ ያልቻለ መንግስት ምንም ያህል በጐ በጐውን ቢመኝ ዘላቂና ጠንካራ የልማት ስራ መስራት ከቶ አይችልም።

በአገራችን የሚሰበሰበው ግብር ከኢኮኖሚው አኳያ ሲታይ እጅግ በጣም ዝቅተኛና እያሽቆለቆለም የመጣ ነው። በመሆኑም ኢትዮጵያ በአሁኑ ሰአት ከአጠቃላይ ኢኮኖሚያቸው ጋር ሲነፃፀር እጅግ ዝቅተኛ የግብር ገቢ ከሚሰበሰቡት አገሮች አንዷ ሆናለች። ይህ ሊሆን የቻለው መክፈል የሚገባው ግብር ከፋይ ግብሩን ስለማይከፍል ነው። በዚህ ረገድ የመንግስት የአገር ውስጥ ገቢ ግብር በመሰረቱ ከመንግስት የልማት ድርጅቶች የሚሰበሰብ ነው ማለት ይቻላል። በተለያዩ ልማታዊ ተግባሮች የተሰማራው ባለሀብት ልደበቅ ቢልም ልማታዊ ስራው ራሱ ስለሚያጋልጠው ከመክፈል ሊድን የሚችል አይደለም። በመሆኑም ዋናው ግብር የማይከፍለው ሀይል ጥገኛው ነው ማለት ይቻላል። በመሆኑም የመንግስት ግብር በአግባቡ አለመሰብሰቡ መንግስት በልማት

ረገድ ሊጫወት የሚገባውን ሚና ክፉኛ የገደበ ከመሆኑም ባሻገር በተግባር ጥገኛው ግብር የማይከፍልበት፣ ልማታዊ ባለሀብቱ ይብዛም ይነስም ግብር የሚከፍልበትና ለጥገኛው የተመቸ ነገር ግን ደግሞ ልማታዊ ባለሀብቱን የሚጎዳ ሁኔታ ተፈጥሯል ማለት ይቻላል። በግብር አሰባሰብ ረገድ ያለው ችግር የመንግስትን ልማታዊ አስተዋፅኦ በመገደብና ከልማታዊ ባለሀብቱ ይልቅ ለጥገኛው የተመቸ ሁኔታን በመፍጠር ልማታችንን ድርብ ስለት ባለው ካራ በመዘልዘል ላይ ይገኛል ማለት ይቻላል።

በግብር ስርአታችን ላይ ያለው ሌላው ትልቁ ችግር በወጪና ገቢ ንግድ ግብር ላይ በከፍተኛ ደረጃ ጥገኛ መሆኑ ነው። ይህንን ግብር በመሰብሰብ ረገድም ቢሆን በጉቦና በኮንትሮባንድ የሚፈፀም ከፍተኛ ጥፋት መኖሩ አልቀረም። ይሁንና በተነፃፃሪ ለመሰብሰብ የቀለለ ግብር በመሆኑና የገቢ ሸቀጦች ታሪፋችን በተነፃፃሪ ከፍተኛ ስለሆነ በመንግስት ገቢ ላይ ከፍተኛ ትርጉም ያለው ገንዘብ ይሰበሰባል። ይህ ገቢ ቀጣይነቱ አስተማማኝ የሆነ ገቢ አለመሆኑ አንድ ከፍተኛ አደጋ ነው። በመጀመሪያ በአለም አቀፍ ደረጃ የገቢ ግብር ታሪፎች በከፍተኛ ደረጃ እየቀነሱና እየተወገዱ በመሆናቸው እኛ ከፍ ያለ ታሪፍ ይዘን እንቀጥል ብንልም በአለም ገበያ ይዘጋብን እንደሆነ እንጂ የሚፈቀድልን አይሆንም። ለተወሰነ ጊዜ ብቻ የሚቆይ ጉዳይ ከመሆን አያልፍም። አላቂ በሆነ የገቢ ምንጭ ላይ የተመሰረተ የመንግስት ባጀት የራሱ አደጋ ያለው መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል። በሁለተኛ ደረጃ እኛም ብንሆን ኢንዱስትሪዎቻችን በታሪፍ ከለላ ተከልለው ለዘልአለም እንዲኖሩ ማድረግ አይጠቅመንም፣

ብንፈልግም ሊሳካልን አይችልም፡፡ ያለን አማራጭ ለተወሰነ ጊዜ የታሪፍ ከለላ ሰጥተን በዚሁ ጊዜ ውስጥ የመወዳደር ብቃታቸውን እንዲያጐለብቱ ተረባርበን በሂደት ታሪፉን መቀነስ ነው፡፡ በነዚህ ምክንያቶች ከወጪና ገቢ ንግድ የሚሰበሰበው ገቢ ከአጠቃላይ ኢኮኖሚው ጋር ሲነፃፀር እየቀነሰ እንጂ እየጨመረ የሚሄድ ባለመሆኑ ተጨማሪና ከፍተኛ አደጋ ነው፡፡

የመንግስት ግብር የሚጣለው የመንግስት ስራን ለማካሄድ የሚያስፈልግ ገንዘብ ለመሰብሰብ ብቻ አይደለም፡፡ ከዚሁ ጋር በተደራቢነት የሚያገለግሉ በርካታ አላማዎች ይኖራሉ፡፡ በኛ ተጨባጭ ሁኔታ ልማትን ማፋጠንና ልማታዊ ባለሀብትን ማጠናከር፣ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታን መፍጠር በቀደምትነት ሊጠቀሱ የሚችሉ ናቸው፡፡ ልማታዊ ባለሀብቱን በመደገፍ ረገድ የግብር አሰባሰቡ ለጥገኞች የማያመች እንዲሆን ማድረግ በቅድሚያ የሚታሰብ ነው፡፡ ጥገኛው ግብር ሳይከፍል ልማታዊ ባለሀብቱ የሚከፍልበት ሁኔታ ከተፈጠረ ልማትንና ልማታዊ ባለሀብቱን ይጐዳልና፡፡ የሚጣለው ግብር የመንግስት ገቢን የመጨመር አላማን ብቻ ሳይሆን ልማታዊ ባለሀብቱ በኢንቬስትመንት መስክ እንዲሰማራ የሚያበረታታም እንዲሆን መደረግ ይኖርበታል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ ልማታዊ ባለሀብቱ የመወዳደር አቅሙን ለማጐልበት የሚያስችለው ጊዜ እንዲያገኝ ለተወሰነ ጊዜ የታሪፍ ከለላ የሚያገኝበትም ሁኔታ መመቻቸት ይኖርበታል፡፡

የወረስነው የግብር ስርአትና ባለፉት አስር አመታት በላዩ ላይ የተለጠፉ አንዳንድ ለውጦች ከላይ የተጠቀሱትን አላማዎች

ለማሳካት የሚያስችሉ አልነበሩም፡፡ የግብር ስርአታችን ወጥነት የጐደለው አሮጌውንና አዲሱን ደርቦ የያዘ ድሪቶ የሆነበት ደረጃ ላይ ነበር የደረሰው፡፡ በግብር አሰባሰብና በግብሩ በራሱ ይዘት ላይ ስር ነቀል ለውጥ የሚጠይቅ ደረጃ ላይ ነበር የደረስነው፡፡ ለበርካታ አመታት ጥናት ሲካሄድ፣ በበለፀጉ አገሮች የሚታየው ልምድ ሲቀመር ከቆየ በኋላ በቅርቡ ይህንኑ ስር ነቀል ለውጥ ለማምጣት ያስችላል ተብሎ የተገመተ ለውጥ ተግባራዊ ማድረግ ተጀምሯል፡፡

አዲሱ የግብር ስርአት ከድሮው የሚለይበት አንድ መሰረታዊ ገፅታው በግብር አሰባሰብ ረገድ መሰረታዊ የአቅጣጫ ለውጥን የሚያስከትልና ጥሩ የግብር ስርአት ባላቸው አገሮች ተሞክሮ አጥጋቢ ውጤት ያስገኘ አዲስ ስርአት መገንባት መጀመሩ ነው፡፡ ግብር ከፋዩ በወቅቱ ትክክለኛውን ግብር የመክፈል ግዴታ እንዳለበትና ይህንኑ ተገንዝቦ በወቅቱ በራሱ ተማምኖ ግብሩን እንዲከፍል፣ ይህንን ባያደርግ ግን በህግ ተጠያቂ እንዲሆን የሚያደርግ ነው፡፡ በጣም የተንዛዛና የመንግስትን ግብር በመሰብሰብ ረገድ ከፍተኛ ማነቆ ሆኖ የቆየውን የግብር አሰባሳቢ መስሪያ ቤቶች የማስፈፀም ስልጣን እጅግ ደካማነት እንዲስተካከልና በበለፀጉት አገሮች ካለው አሰራር ጋር የሚመሳሰል እንዲሆን ተደርጓል፡፡ ግብር ከፋዮች የራሳቸው መለያ ቁጥር እንዲሰጣቸውና ገቢና ወጪያቸውን በዚሁ ላይ በመመስረት ለመከታተል የሚያስችሉ ስልቶች ተቀይሰዋል፡፡ የቁርጥ ግብር ስርአቱም ለግብር አሰባሰብ በሚያመችና ሙስናን ለመቀነስ በሚያስችል አኳኋን እንዲስተካከል ተደርጓል፡፡

ይህ በግብር አሰባሰብ ስርአት ረገድ የተቀየሰው የለውጥ አቅጣጫ እጅግ መሰረታዊ የሆነ ትርጉም ያለው ነው:: በአንድ በኩል መንግስት መሰብሰብ የሚገባውን ገቢ ስብስቦ ተልእኮውን እንዲወጣ ለማድረግ የተሻለ አድልን የሚፈጥር ይሆናል:: በሌላ በኩል ደግሞ ከግብሩ ስርአት ውጪ የነበሩት ጥገኞች ግብር ለመክፈል የሚገደዱበትን ሁኔታ ያመቻቻል:: ከልማታዊ ባለሀብት ይልቅ ለጥገኛው የተመቸ የነበረውን የግብር ስርአት በመሰረቱ ለመቀየር እድል ይሰጣል:: ባለሀብቶች የሂሳብ ደብተር እንዲይዙ፣ ገቢና ወጪያቸው፣ ንብረታቸው በአግባቡ እንዲታወቅ ለማድረግ የሚያስችል ምቹ ሁኔታን በመፍጠር የጥገኞች መራቢያና የሙሰኞች መደበቂያ በመሆን ለልማታችን እንቅፋት ሆኖ የቆየው ጫካ እንዲመነጠር ሁኔታዎችን ያመቻቻል:: ከላይ የተጠቀሱት ጉዳዮች በድምር ሲታዩ በልማታችን ላይ እጅግ በጣም መሰረታዊ ፋይዳ ያላቸው ናቸው:: በመሆኑም የተሻሻለውን የግብር አሰባሰብ ስርአት በአፋጣኝና በተሟላ መልኩ ተግባራዊ ማድረግ በጥገኝነትና በልማት መካከል ያለው ፍልሚያ እንዴት እንደሚጠናቀቅ ከሚወስኑት ጉዳዮች አንዱ መሆኑን ታሳቢ ያደረገ ርብርብ ማድረግ ይጠበቅብናል::

የግብር አሰባሰቡን ስርአት በመሰረቱ ከመቀየር ጐን ለጐን በግብሩ በራሱ ላይ በርካታ መሰረታዊ ለውጦች ተደርገዋል:: ኋላ ቀርና ተደራራቢ ግብር ለመክፈል የሚያጋልጥ ሆኖ የተገኘው የሽያጭ ታክስ በዘመናዊ የተጨማሪ እሴት ታክስ እንዲቀየር ተደርጓል:: ኤክስፖርት መር የልማት አቅጣጫን የምንከተል ከመሆናችን ጋር ተያይዞ የኤክስፖርት ምርቶች ብቻ ሳይሆን

ለኤክስፖርት ምርት በግብአትነት የሚያገለግሉትም ከተጨማሪ እሴት ታክስ ነፃ እንዲሆኑ ተደርጓል:: በአጠቃላይም የተጨማሪ እሴት ታክሱ ኤክስፖርትንና ኢንቬስትመንትን በከፍተኛ ደረጃ የሚያበረታታ ባህሪ እንዲኖረው ተደርጓል:: የገቢ ግብሩም ምጣኔው እንዲቀነስና ኢንቬስትመንትና ልማታዊ ባለሀብቱን የማበረታታት አላማን በሚያጣጥም መልኩ ተቀርጿል::

ከመንግስት ገቢ መሰብሰብ ስራ ጋር የተቆራኘው ጉዳይ የመንግስት ወጪ አጠቃቀምና በአጠቃላይ የመንግስት ገቢና ወጪ ፖሊሲ የማክሮ ኢኮኖሚ መረጋጋትንና ልማትን ከማረጋገጥ አኳያ የሚጫወተው ሚና ነው:: አንዳንድ አገሮች የታክስ ምጣኔያቸውን ከማክሮ ኢኮኖሚው ሁኔታ ጋር እያጣጣሙ በየጊዜው በመቀያየር የተረጋጋ ሁኔታን ለመፍጠር ይጠቀሙበታል:: በአሁኑ ወቅት መንግስት የግብርን ምጣኔ በየጊዜው በመቀያየር በማክሮ ኢኮኖሚ ፖሊሲ መሳሪያነት መጠቀሙ ጠቃሚ ነው ብሎ አይመለከተውም:: ይልቁንም በባህሪው ኢንቪስትመንትን የሚያበረታታ ይዘት እንዲኖረው በማድረግ በየጊዜው የማይገላበጥ እንዲሆን ማድረጉ ለአገራችን ልማታዊ ባለሀብት የተሻለ ርጋታንና የረጅም ጊዜ እቅድ የማዘጋጀትን እድል ይሰጠዋል ብሎ ያምናል:: ይህም ረዘም ላለ ጊዜ መቀጠል ያለበት አሰራር ነው ብሎ ያምናል::

በግብር ምጣኔ አካባቢ ከሚደረግ መገለባበጥ ይልቅ በመንግስት ወጪ ረገድ የሚደረግ ለውጥ የተሻለ መሳርያ ሆኖ ያገለግላል ብሎ ያምናል:: ባለፉት አስር አመታት መንግስት

ከአገር ውስጥ ባንኮች በመበደርና ብርን በማተም ወጪውን በከፍተኛ ደረጃ ከማናርና የዋጋ ግሽበትን ከመፍጠር ተቆጥቧል፡፡ ወጪውን ከገቢው ጋር በማመጣጠን የዋጋ ግሽበትን በቁጥጥር ስር ለማዋልና በአጠቃላይ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ እንዲፈጠር አድርጓል፡፡ ይሁንና የመንግስት ገቢ ዝቅተኛ በሆነበትና ከአጠቃላይ የኢኮኖሚው እድገት ጋር ሲነፃፀር መጠኑ እያሽቆለቆለ በሄደበት ሁኔታ መንግስት በልማት ረገድ መጫወት የሚገባውን ሚና በከፍተኛ ደረጃ የገደበ ሆኖ ቆይቷል፡፡ የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ የሚፈለገው ልማትን ለማምጣት በመሆኑና፣ መረጋጋትም ቀጣይነት የሚኖረው በልማት በመሆኑ ይህ የመንግስትን ልማታዊ ሚና ክፉኛ የሚፈታተን ጉዳይ የራሱ አደጋ እንዳለው የሚካድ አይደለም፡፡

መንግስት ወጪውን ከገቢው ጋር ለማመጣጠን የተከተለው አቅጣጫ በመሰረቱ ትክክለኛና ወደፊትም መቀጠል ያለበት ቢሆንም፣ አልፎ አልፎ ይህ አሰራር ወደ ፅንፍ የተገፋበት ሁኔታም አጋጥሟል፡፡ መንግስታት ከአገር ውስጥ ምንጭ መበደራቸው ያለና የተለመደ ጉዳይ ነው፡፡ ከዚህ ውጭ የሆነ አንድም መንግስት የለም፡፡ ለዚሁ አንዱ መነሻ ምክንያት መንግስት ተበድሮ ኢንቬስት በማድረግ እድገት ተረጋግጦ ከእድገቱ የሚገኘው ገቢ ብድሩን ለመሸፈን ያስችላል የሚል ነው፡፡ ይሁንና ብድሩ በዝቶ የዋጋ ግሽበትን ከፈጠረና እድገትን ሳያመጣ ከቀረ አደገኛ ሊሆን ይችላል፡፡ መንግስት ይህንን ተገንዝቦ የአገር ውስጥ ብድርን እጅግ ዝቅተኛ በሆነ ደረጃ ገድቦት ቆይቷል፡፡ ይህ አሰራር በአገራችን ለሁለት አመታት በተከታታይ የዋጋ ማሽቆልቆል

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

(ዲፍሌሽን) ክስተት በታየበት ሁኔታም ይህ አሰራር ቀጥሏል፡፡ በዚህ ሁኔታ መንግስት ገንዘብ ተበድሮ የዋጋ ማሽቆልቆልን ሂደት በመግታት ረገድ አስተዋፅኦ ማድረግ ሲገባው ወጪን ከገቢ ጋር ማመጣጠን በሚል መርህ ተጉዟል፡፡ ይህ መሆን የማይገባው አካሄድ ነው፡፡

በመሆኑም የመንግስት ወጪ አሸፋፈን ከገቢው ጋር የተመጣጠነና የዋጋ ግሽበትን የማያስከትል መሆን አለበት የሚለውን መሰረታዊ መርህ አሁንም በጥብቅ ተከትለን የተረጋጋ ማክሮ ኢኮኖሚያዊ ሁኔታን ይዘን መቀጠል ይኖርብናል፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ የመንግስትን ልማታዊ አስተዋፅኦ የሚገድብ ገፅታውን መቅረፍ ይኖርብናል፡፡ በዚህ ረገድ ዋነኛውና ትክክለኛው መንገድ የመንግስትን ገቢ በተከታታይና ፋይዳ ባለው በደረጃ ማሻሻል ነው፡፡ የተያዘው ስር ነቀል የታክስ ስርአት ለውጥ ይህንኑ ለማድረግ ያስችላል ተብሎ ይገመታል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ የመንግስት የአገር ውስጥ ብድር በኢኮኖሚው ካለው አዝማሚያ ጋር ተያይዞ የዋጋዎች ማሽቆልቆል በሚኖርበት ወቅት ከፍ እንዲል፣ የዋጋ ግሽበት አደጋ ሲኖር ደግሞ ዝቅ የሚልበት መሰረታዊ መርሁ እንደተጠበቀ ሆኖ ከሁኔታዎች ተለዋዋጭነት ጋር አብሮ የሚሄድበት ሁኔታ መፈጠር ይኖርበታል፡፡

ከግብር ስርአቱ ጋር በቀጥታ የተያያዘ ባይሆንም አብሮ ሊነሳ የሚችለው ጉዳይ የመረጃ ጉዳይ ነው፡፡ የገበያ ኢኮኖሚ በአጠቃላይ በተለይም መላው አለም በኢኮኖሚ በጥብቅ በተሳሰረበት ሁኔታ እጅግ ከፍተኛ የሆነ የወቅታዊ፣ ትክክለኛና

የተሟላ መረጃ ፍላጐት አለው:: እንደዚህ አይነቱ መረጃ ባልተሟላበት ሁኔታ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ውጤታማና ቀልጣፋ መሆን አይችልም:: ከዚህ በመነሳት በአሁኑ ሰአት አለምን የሚያንቀሳቅሰው ዋናው ነገር፣ ከገንዘብም በላይ መረጃ ነው የሚሉ ተንታኞች አሉ:: የመረጃና የኮምዩኒኬሽን ቴክኖሎጅ አለምን እየቀየሩ ካሉ ቴክኖሎጅዎች አንዱ የሆነበት ምክንያትና በበለፀጉት አገሮች ይህ ዘርፍ ዋና የእድገት ሞተር ሆኖ የሚገኘው በዚህ ምክንያት ነው ይላሉ:: በነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ማእቀፍ ውስጥ ፈጣን እድገት ለማረጋገጥ፣ የወቅታዊ ትክክለኛና የተሟላ መረጃ መኖር ቢያንስ የገንዘብ መኖርን ያህል በጣም አስፈላጊ መሆኑ የማያጠራጥር ነው::

በመሆኑም አገራችንን የገንዘብ ድህነቱ ብቻ ሳይሆን የመረጃ ድህነቱም ክፉኛ እየተፈታተናት እንደሆነ ሊሰመርበት ይገባል:: የባንኮችን ጉዳይ በተመለከትንበት ወቅት ባንኮች ስለተበዳሪዎች፣ ስለንብረታቸውና የንብረቱ ዋጋ፣ ስለገቢና ወጪያቸው በቂ መረጃ ስለሚያገኙ ለከፍተኛ አደጋ እንደሚጋለጡ፣ የመክፈል ፍላጐቱና ብቃቱ የሌላው ጥገኛ እየተበደረ የመክፈል ፍላጐቱና አቅሙ ያለው ልማታዊ ባለሀብት ብድር ሳያገኝ የሚቀርበት ሁኔታ እንደሚፈጠር ተመልክተናል:: የሰዎች ገቢና ንብረት በትክክል ስለማይታወቅ ጥገኛው ከግብር እየሸሸ፣ ልማታዊው ባለሀብት አነሰም በዛም እየከፈለ ልማት የመንግስት ገቢ በመጓደሉና ለጥገኛው የተመቻቸ ሁኔታ በመፈጠሩ እንደሚጓተትም አስምረንበታል:: የሰው ገቢና ንብረት በትክክል በማይታወቅበትና በማይመዘገብበት በአንድ በኩል ባለንብረቱና ገቢው በዚህ ላይ ተመስርቶ የባንክ

ብድር አግኝቶ ኢንቬስት እንዳያደርግ ከፍተኛ እንቅፋት የሆነበት፣ በሌላ በኩል ዘራፊው ሌባው ጥገኛው ዘርፎ ያገኘውን ንብረትና ገቢ ለመደበቅ የሚችልበት የተመቻቸ ጫካ ስለተፈጠረለት ሙስና የሚስፋፋበት ሁኔታ እንደተፈጠረ ይታወቃል::

የወቅታዊ፣ ትክክለኛና የተሟላ መረጃ ተፈላጊነት ከላይ የተገለፁትን ችግሮች ለማስወገድ ብቻ ቢሆን ኑሮም እጅግ መሰረታዊ የሆነ ተፈላጊነት ያለው ነገር በሆነ ነበር:: ነገር ግን መረጃ የሚፈለገው ከላይ የተጠቀሱትን ችግሮች ለመፍታት ብቻ አይደለም:: አንድ ባለሀብት የኢንቬስትመንት ውሳኔን በጥናት ላይ ተመስርቶ ለመወሰን እጅግ በጣም ብዙ መረጃ ያስፈልገዋል:: እንደዚህ አይነቱ መረጃ ከሌለ ኢንቬስትመንቱ ሁሉ በግምት የሚፈፀም ይሆንና የመሳካትና ያለመሳካቱ ጉዳይ የእድል ጉዳይ ይሆናል:: በዚያው መጠንም የልማቱ ጉዳይ የእድል ጉዳይ ይሆናል:: በተመሳሳይ መልኩ አንድ አምራች ምርቱን ለመሸጥ በተለያዩ ገበያዎች ያለውን ዋጋ ማወቅ አለበት:: ይህንን አውቆ የተሻለ ገቢ በሚያስገኝለት ገበያ መሸጥ መቻል አለበት:: ገዥም በተመሳሳይ መልኩ አማርጦ መግዛት መቻል አለበት:: ይህ ካልሆነ የተሳካ ሽያጭና ግዥ የእድል ጉዳይ ይሆናል፣ ልማቱም በተመሳሳይ መልኩ የእድል ጉዳይ ይሆናል::

መረጃ በነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ይህን ያህል መሰረታዊ ትርጉም ያለው በመሆኑ ገበያውና የግል ባለሀብቶች በመረጃ ገበያ ውስጥ በሰፊው ይሳተፋሉ:: የተለያዩ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃዎችን ሰብስበው በጥሬውም ይሁን መረጃውን ተንትነው በመሸጥ ላይ

የተሰማሩ እጅግ በርካታ ኩባንያዎች አሉ፡፡ የመረጃን ትክክለኛነትና ወቅታዊነት በማረጋገጥ ስራ ላይ የተሰማሩ ብዙ ታላላቅ ኩባንያዎችም አሉ፡፡ የኦዲት አገልግሎት ኩባንያዎች በመሰረቱ የመረጃን ትክክለኛነትና ወቅታዊነት በማረጋገጥ ላይ የተሰማሩ ናቸው ሊባል ይቻላል፡፡ ይሁንና እንደዚህ አይነቶቹ እጅግ በርካታና ጠንካራ የመረጃ ኩባንያዎችና ገበያ ባለበት የበለፀገ አገርም ቢሆን በገበያውና በግል ባለሀብቱ ሊቀርቡ የማይችሉ መረጃዎች መኖራቸው አልቀረም፡፡ በመሆኑም በሁሉም አገሮች የመረጃ ገበያው ያለበትን ክፍተት ለመሙላት መንግስታት በመረጃ ማጠናቀርና ማሰራጨት ስራ ላይ ይሰማራሉ፡፡ የስታትስቲክስ አገልግሎት፣ የንብረትና ገቢ ምዝገባ፣ የመረጃ ትክክለኛነት ማረጋገጫ አገልግሎት ለመስጠት የማይሞክር መንግስት በአለም የሌለ የሆነበት ምክንያትም ይኸው ነው፡፡

በከባቢያዊና አገራዊ የስታቲስቲክስ መረጃ መልክ በመንግስታት በቀጣይነት እየተሰበሰቡ የሚሰራጩት መረጃዎች እጅግ በጣም መሰረታዊ ናቸው፡፡ በዚህ ውስጥ የሚታቀፉት መረጃዎች ለመሰረታዊ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ ውሳኔ የሚያገለግሉ እንዲሆኑ መሸፈን ያለባቸውን ጉዳዮች የመሸፈን ብቃት ሊኖራቸው፣ ትክክለኛነታቸው የተረጋገጠ እንዲሆኑ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ በዚህ ረገድ በበለፀጉት አገሮች የሚገኘው የስታቲስቲክስ አገልግሎት በሚሸፍነው አድማስ፣ በወቅታዊነቱና በትክክለኛነቱ እጅግ የላቀ ደረጃ ላይ የደረሰ ነው፡፡ በአገራችን የሚሰጠው የስታቲስቲክስ አገልግሎት የሸፋን አድማሱ በጣም ውሱን ነው፡፡ ከሁሉም በላይ ወቅታዊነቱ የተረጋገጠ ስላልሆነ

ለውሳኔ መነሻ ሆኖ ከሚያገለግለው በላይ በታሪክ ሰነድነቱ የጐላ አስተዋፅኦ የሚያደርግ ይመስላል፡፡ እንደነዚህ አይነቶቹን መረጃዎች በመሰብሰብ ረገድ የተለያዩ ተቋሞች ተሳትፎ ያላቸው ቢሆኑም ዋናው ባለቤት የስታቲስቲክስ መስሪያ ቤት መሆን ይገባዋል፡፡ በዚህ ረገድ እጅግ ኋላ ቀር በሆነ ደረጃ ላይ መሆናችንን ተገንዝበን ልማታችንን ከገደቡት አንዱ የሆነውን የመረጃ ድህነት ለመቅረፍ የስታቲስቲክስ ስርአታችንን በከፍተኛ ደረጃ ለማሻሻል መረባረብ ይኖርብናል፡፡

ብዙዎቹ በኢንዱስትሪ የበለፀጉ አገሮች እጅግ በጣም የተሟላ የንብረት ምዝገባ ስርአት አላቸው፡፡ ማን ምን ያህል ዋጋ ያወጣል ተብሎ የሚገመት ንብረት የት ቦታ ላይ እንዳለው በሙሉ ይመዘገባል፣ የመረጃው ወቅታዊነትም ይረጋገጣል፡፡ በዚህ ስርአት መሰረት የንብረት ባለቤትነት ማረጋገጫ የምስክር ወረቀትና ህጋዊ ሰነድ ስለሚኖር በንብረት ባለቤትነት ዙርያ የሚነሱ ክርክሮችን ለመቀነስ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደርጋል፡፡ ባለንብረቱ ስለንብረቱ የህግ ድጋፍና እውቅና ስለሚያገኝ ይህንኑ በመያዣነት አስይዞ ከባንክ ሊበደርና ንብረቱን ወደ ካፒታል እንዲለውጥ የተመቻቸ ሁኔታ ይፈጠርለታል፡፡ አንዳንድ ተንታኞች ከዚህ በመነሳት ያልበለፀጉ አገሮችን ከበለፀጉት አገሮች የሚለያቸው በበለፀጉት አገሮች ከላይ የተጠቀሰው አይነት የንብረት ምዝገባና ማረጋገጫ ስርአት ስላለ ንብረት ወድያው ወደካፒታል መለወጥ ሲቻል ባልበለፀጉት ግን እንደዚህ አይነቱ ስርአት ስለሌለ ንብረት የሞተ፣ በካፒታልነት ጥቅም ላይ ሊውል የማይችል ስለሚሆን ነው ይላሉ፡፡ የንብረት ምዝገባና ማረጋገጫ ስርአት መኖሩ

በኢኮኖሚው ግልፅነት እንዲሰፍን፣ ሙስናና ጥገኝነትን የሚደብቅ ጫካ እንዳይኖር ከማድረግ አኳያ የሚጫወተው ሚናም በቀላሉ የሚገመት አይደለም።

በአገራችን እንደዚህ አይነቱ ዘመናዊ ቀልጣፋና አስተማማኝ የንብረት ምዝገባ ስርአት የለም። ንብረቱን በትክክል አስመዝግቦ የህግ እውቅናና ማረጋገጫ ከማግኘት ይልቅ በተለያዩ ምክንያቶች ደባብቆ መኖርን የሚመርጥበት ሁኔታ ይታያል። በዚህ ረገድ ያለብንን ችግር ካልፈታን ከመረጃ ድህነት በርግጠኝነት መውጣት አንችልም፣ ስለሆነም ፈጣን ልማትን ማረጋገጥ አንችልም። ጠ ንካራና ዘመናዊ የንብረት ማረጋገጫና ምዝገባ ስርአት ለመዘርጋት ከዜሮ ለመጀመር አንገደድም። የበለፀጉት አገሮች ሁሉ የተዋጣለት ስርአት ስላላቸው፣ ያንን በመነሻነት ወስደን ከአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ ጋር አጣጥመን ስርአቱን መፍጠር እንችላለን። ስርአቱን ለመፍጠር አስፈፃሚውን አሰልጥኖ ማሰማራት ብቻ ብቁ አይሆንም። ህብረተሰቡም የጉዳዩን አስፈላጊነት እንዲያምንበት ማድረግ አለብን። በዚህ ረገድ ያለብንን ኋላ ቀርነት ተገንዝበን ስርአቱን በመጀመርያ በከተሞች ላይ በማተኮር በታቻለ ፍጥነት ለማስጀመር መረባረብ ይኖርብናል።

የሰዎችና ኩባንያዎች ገቢን በተመለከተ ትክክለኛ፣ ወቅታዊና የተሟላ መረጃ መኖሩ የመረጃ ድህነትን በመቅረፍ ረገድ ትልቅ አስተዋፅኦ አለው። በበለፀጉት አገሮች ይህንን በማረጋገጥ ረገድ ከፍተኛ ሚና የሚጫወቱ ተቋሞች አሉ። ሼራቸውን በሼር ገበያ ላይ የሸጡ ተቋሞች ገቢና ወጪያቸውን በተመለከተ የተሟላና

ወቅታዊ መረጃ እንዲሰጡ ይገደዳሉ። ጥሩ ገቢ ያለው ኩባንያ የሼር ዋጋው በገበያው ከፍ ስለሚል ኩባንያዎቹ ገቢያቸውን የመደበቅ አዝማሚያ አያሳዩም። አልፎ አልፎ ግን ገቢያቸውን ከሆነው በላይ አጋነው የሚያቀርቡበት ሁኔታ ሊያጋጥም ይችላል። ግለሰቦችም ገቢያቸውን በዝርዝር የመግለፅና በዚሁ ላይ ተመስርተው ግብር ሲከፍሉ ይህንኑ ለግብር አስከፋዩ የማሳወቅ ግዴታ አለባቸው። ብዙዎቹ ግለሰቦችም በአንድ ወይም በሌላ መልኩ የባንክ ደንበኛ ስለሆኑና የመበደር እድላቸው በዚሁ በሚያቀርቡት የገቢ መግለጫ ላይ እንደሚመሰረት ስለሚገምቱ ገቢያቸውን የመደበቅ አዝማሚያ አያሳዩም።

በመሆኑም ገቢን በተመለከተ ገቢ ያገኘው ሰው ወይም ድርጅት ገቢውን በትክክልና በፅሑፍ እንዲያሳውቅ የሚያስገድዱ የግብር አከፋፈል፣ የሼር ገበያ ወዘተ የመሳሰሉ ተቋሞች ስላሉና ይህ መረጃ በአንድ ወይም በሌላ መንገድ የመበደር፣ ሼር የመሸጥ ወዘተ እድላቸውን ስለሚወስን አብዛኞቹ ሰዎችና ድርጅቶች ገቢያቸውን በትክክል የሚያሳውቁበት ሁኔታ ይፈጠራል። በርግጥ አንዳንድ ድርጅቶችና ግለሰቦች ገቢያቸውን አጋነው ወይም አሳንሰው ይገልፃሉ፣ ነገር ግን እጅግ የሚበዛው በዚሁ ገቢን በትክክል ያለመግለፅ ስራ ውስጥ እስካልገባ ድረስ ስርአቱ በመሰረቱ ጤንነቱን የጠበቀ ይሆናል። ከስርአቱ ውጭ የሆኑትን ጥቂት ሰዎች ተከታትሎ ለማደንና ለመቅጣትም የቀለለ ይሆናል።

የገቢና ወጪ ሂሳቦች ትክክለኛ፣ የተሟሉና ወቅታዊ መሆናቸውን ለማረጋገጥና አጥፊዎችን አድኖ ለመያዝ የሚያስችል

ስርአት በበለፀጉት አገሮች ጠንካራ ሆኖ ይታያል፡፡ በመጀመርያ ደረጃ ግብር አስከፋይ መስሪያ ቤቶች ጥርጣሬው ካደረባቸው የማንንም አካል ወጪና ገቢ ራሳቸው ማጣራት የሚችሉበት ስልጣንና ብቃት አላቸው፡፡ ጥፋት ሰርቶ የተገኘ ሰው ከባድ ቅጣት ስለሚያጋጥመውና በሂደትም ህዝቡ ገቢን በትክክል የማሳወቅ ባህል ስላዳበረ ይህ አሰራር በጥቂት ህገ ወጦች ላይ ያተኮረ ይሆናል፡፡ ህግ አክባሪዎች ህግ ማክበራቸውን እንዲቀንሱ ህገ ወጦች ከባድ ቅጣት እንዲደርስባቸው በማድረግ ስርአቱ የመረጃን ትክክለኛነት፣ ወቅታዊነትና የተሟላ መሆኑን ሊያረጋገጥ ይችላል፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ኩባንያዎች ሂሳባቸውን በውጭ ሂሳብ መርማሪ እንዲያስመረምሩ ይገደዳሉ፡፡ አልፎ አልፎ ሂሳብ መርማሪዎቹ ራሳቸው ገቢው ወጪን በመደበቅ ሲሳተፉ ቢታይም በሂደት ስነ-ምግባሩ ስለተፈጠረ፣ በዚህ ተግባር ላይ ተሰማርቶ የተገኘ ሰውና ኩባንያ እጅግ ከባድ ለሆነ ቅጣትና አደጋ ስለሚጋለጥ፣ መንግስት ሂሳብ መርማሪዎችን የሚከታተልበት ስርአት ስለሚኖር የመረጃ ቁጥጥርና የማረጋገጫ ስርአቱ ጠንካራ ሆኖ ይታያል፡፡

በእኛ አገር ሁኔታ ከላይ የተጠቀሰው ስርአት የለም ወይ በእንጭጩ ያለ ነው ሊባል የሚችል ነው፡፡ የሼር ገበያ የለም፣ ቢኖርም ጀማሪ በመሆኑ የገቢና ወጪ ሂሳብን በማረጋገጥ ረገድ የሚጫወተው ሚና ትልቅ ሊሆን አይችልም፡፡ በዚህ ረገድ ባለንበት ደረጃ ቁልፍ ሚና ሊጫወት የሚችለው የግብር ስርአቱ ነው፡፡ ማንኛውም ሰው፣ ወይም ኩባንያ ከገቢው ግብር መክፈል ስላለበትና ለዚህም ሲባል ገቢውን በትክክል ማሳወቅ ስላለበት የግብር ስርአቱ የገቢ መረጃዎች አስተማማኝ ምንጭ ሊሆን ይችል ነበር፡፡ ይሁንና

ሰው ለግብር ሰብሳቢው አንድ አይነት መረጃ ለባንክ ሌላ አይነት መረጃ እየሰጠ ሊኖር የሚችልበት እድል ስለነበር፣ የንብረት ምዝገባ ስርአት ስላልነበረና ምንጩ ያልታወቀ ገቢ ወይ ንብረት መያዝ ወንጀል ሆኖ ክትትል ተደርጎበት የሚያስቀጣ ስላልነበረ የግብር ስርአቱ አስተማማኝ የመረጃ ምንጭ መሆን አልቻለም፡፡ በተያያዝነው የግብር ስርአት ስር ነቀል ለውጥ ይህ ችግር ይቃለላል የሚል ግምት አለ፡፡ ለግብር አስከፋዩ የቀረበው መረጃ ለሚመለከተው አካል ሁሉ ስለሚቀርብ፣ ግብር አስከፋዩም የግብር ከፋዩን ሂሳብ የመመርመርና ከሌሎች ምንጮችም መረጃ የማሰባሰብ መብት ስለሚኖረው የተምታታ መረጃ እየሰጡ መኖር የሚችልበት ጊዜ እያበቃ ይሄዳል ብሎ መገመት ይችላል፡፡ ጠንካራ የንብረት ማረጋገጫና ምዝገባ ስርአት ሲኖር ለግብር አስከፋዩ ያልተገለፀ ገቢ በንብረትም ሆነ በገንዘብ መልክ ከተገኘ በቀላሉ የሚታወቅበትና የወንጀል ድርጊቱ ታውቆ ከባድ ቅጣት የሚከተልበት ሁኔታ ይፈጠራል ብሎ መገመት ይቻላል፡፡

የሂሳብ መዛግብት ምርመራን በተመለከተ በዚህ ደረጃ ሙያው ያላቸው ብዙ ሰዎች የሉንም፡፡ ጠንካራና ብዙ ኩባንያዎችም የሉንም፡፡ የኩባንያዎቹ ስነ ምግባር እጅግ ደካማ ነው፡፡ በሂሳብ ማምታታት ተግባር ላይ የተሰማራን ሂሳብ መርማሪ ግለሰብና ኩባንያ እንደገና ለመነሳትና ለመቀጠል በማይችሉበት ሁኔታ ለመቅጣት የሚያስችል ጠንካራ ህግና የክትትል ስርአትም የለም፡፡ በመሆኑም በዚህ ረገድ ብዙ ሙያተኞችን የማፍራትና ስነ-ምግባራቸው የተጠበቀ እንዲሆን ማድረግ የመረጃ ድህነታችንን ለመቅረፍ እጅግ በጣም አስፈላጊ እንደሆነ ሊሰመርበት ይገባል፡፡

በሂሳብ ምርመራ ገበያ ላይ የሚሰማሩ ግለሰቦችና ኩባንያዎች እንዲበራከቱና እንዲጠናከሩ መስራት አለብን። የሂሳብ ምርመራ ስራ ላይ የተሰማሩ ግለሰቦችንና ኩባንያዎችን ለመቆጣጠር የሚያስችል፣ በማጭበርበር ስራ ላይ ተሰማርተው ከተገኙ ተከታትሎ ለማጣራትና እንዲህ አይነቱ ወንጀል እንዳይደጋገም በቂ ትምህርትና ማስጠንቀቂያ ሊሰጥ በሚችል ደረጃ ለመቅጣት የሚያስችል ስርአት መዘርጋት አለብን።

በገበያ ኢኮኖሚው የሚፈለገው መረጃና እነዚህን መረጃዎች ለማሰባሰብና ለማሰራጨት የሚሰማሩ ተቋሞች ስፍር ቁጥር ስለሌላቸው ሁሉንም መዘርዘር የሚቻል አይሆንም። የሸቀጦችና አገልግሎቶች ዋጋ መረጃ፣ የተለያዩ ቴክኖሎጅዎች መረጃ እጅግ በጣም ተፈላጊ በመሆኑና በአሁኑ ወቅት በግል ባለሀብትና በገበያው በአጥጋቢ ሁኔታ እየቀረበ የሚገኝ ባለመሆኑ መንግስት ይህንን መረጃ በማቅረብ ረገድም ግንባር ቀደም ሚና መጫወት እንዳለበት መጠቆሙ ብቻ በቂ ይሆናል። በአጠቃላይ የመረጃ ድህነት የልማት ማነቆ መሆኑን ተገንዝበን፣ ትክክለኛ፣ ወቅታዊና የተሟላ መረጃ በማቅረብ ረገድ የግል ባለሀብቱና ገበያው እንኳንስ በአገራችን በበለፀጉት አገሮችም ክፍተት እንደሚያስከትል ተገንዝበን፣ የመረጃ ድህነታችንን የመቅረፍ ስራ የላቀ ትኩረት እንዲሰጠው፣ በዚህ ረገድ የግል ባለሀብቶቹና ገበያው ሚናቸውን እንዲጫወቱ እያበረታታን መንግስት ግንባር ቀደም ሚና እንዲጫወት ማድረግ ይኖርብናል።

ወቅታዊ፣ ትክክለኛና የተሟላ መረጃ መሰብሰብ እጅግ

ውስብስብና አስቸጋሪ ነገር ግን ደግሞ እጅግ ተፈላጊ ስራ ቢሆንም የተሰበሰበው መረጃ በወቅቱ ለተጠቃሚው ካልደረሰ የሚፈለገውን ውጤት ሊያስገኝ አይችልም። ስለሆነም ትኩረታችን መረጃ በማሰባሰብ ላይ ብቻ ሳይሆን በማሰራጨቱም ላይ መሆን አለበት። በዚህ ረገድ መረጃዎችን በፅሑፍና በህትመት የመበተን ጉዳይ ትልቅ ሚና መጫወቱ የማይቀር ይሆናል። ዘመናዊ የመረጃና የኮምዩኒኬሽን ቴክኖሎጅ መስፋፋቱ ከዚህ አኳያ ቁልፍ ሚና ሊኖረው እንደሚችል ተገንዝበንም በዚሁ አማካኝነት መረጃዎችን የማሰራጨትን ስራ ልዩ ግምት ሰጥተን ልናጠናክረው ይገባል።

7. ቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ስርአት መፍጠር

በአገራችን ሰላም፣ ህግና ስርአት መስፈኑ፣ ቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ስርአት መዘርጋቱ ለዴሞክራሲያዊ ስርአት መገንባት እጅግ በጣም አስፈላጊ መሆኑ የሚያከራክር ጉዳይ አይደለም። ቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ሥርዓት መፍጠር በአገራችን የዳበረ የዴሞክራሲ ሥርዓት ለመገንባት አስተማማኝ መሳሪያ መሆኑ እንደተጠበቀ ሆኖ በዚህ ፅሁፍ እንዲተኮርበት የተፈለገው ጠንካራ የፍትህ አስተዳደር ሥርዓት መስፈኑ ለኢንዱስትሪ ልማት ከሚጫወተው ሚና አኳያ ነው። የሰላምና መረጋጋት፣ የቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ስርአት መኖር ለኢንዱስትሪ ልማታችን መፋጠን እጅግ በጣም አስፈላጊ መሆኑም ሊሰመርበት ይገባል።

ሰላምና መረጋጋት ባልሰፈነበት ይህ ነው ሊባል የሚችል የልማት ስራ ሊከናወን እንደማይችል፣ ከልምዳችን ያረጋገጥነውና

ማንም ሊነግረን የማይገባ ጉዳይ ነው:: ስለሆነም ለልማት ቆርጦ የተነሳ አገር ሰላምንና መረጋጋትን፣ ህግና ስርአትን በአገሪቱ በሞላ በአስተማማኝ ደረጃ ማረጋገጥ በፍፁም የማይታለፍ ጉዳዩ ሆኖ ያገኘዋል:: ነገሩ በዚህ ብቻ የሚያልቅ ነገርም አይደለም:: በአንድ አገር ሰላም መስፈኑና፣ ህግና ስርአት መከበሩ ብቻ ሳይሆን፣ ይህ መሆኑ በአለም አቀፍ ደረጃ መረጋገጡ፣ መታወቁ በጣም አስፈላጊ መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል:: ጦርነትና ብጥብጥ በተበራከተበት አካባቢ የሚገኝ አገር፣ በአንድ ወቅት የጦርነት አገር የሚል ስያሜ ያገኘ አገር ሰላም ከሰፈነ በኋላም ለውጡ በሚገባ ካልታወቀ ለበርካታ አመታት ከፍተኛ ችግር ሊገጥመው ይችላል:: የውጭ ኢንቬስተሮች ስለአገሪቱ ሰላም የተሟላ ስእል ስለማያገኙ በአገሪቱ ኢንቬስት ከማድረግ ይቆጠባሉ:: የአገሪቱ ኤክስፖርተሮች ምርታቸውን መሸጥ ሲፈልጉ፣ የሸቀጡ አቅርቦት በጦርነት ምክንያት ሊቋረጥ ይችላል በሚል ስጋት ገዢ ሊያጡ ይችላሉ:: በመሆኑም ለራሳችን ብለን አስተማማኝ ሰላም፣ ህግና ስርአት በአገሪቱ በሞላ የሚከበርበትን ሁኔታ መፍጠር ብቻ በቂ አለመሆኑን መገንዘብ ይኖርብናል:: ይህንኑ አረጋግጠን በዚህ ላይ ተመስርተን አገራችን የጦርነትና ትርምስ አገር አለመሆን የመላው አለም የንግድ ህብረተሰብ እንዲገነዘብ ማድረግና ከዚሁ የሚገኘውን የንግድና ኢንቬስትመንት ጥቅም ማግኘት መቻል አለብን::

የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ በመሰረቱ የኮንትራት ኢኮኖሚ ነው:: ሻጭና ገዢ የግብይት ኮንትራት ይፈርማሉ፣ ሰራተኛና አሰሪ የስራ ኮንትራት ይፈርማሉ፣ ወዘተ… :: በበለፀጉት አገሮች እጅግ የሚበዙት ኮንትራቶች በፅሑፍ ይሰፍራሉ:: ይሁንና በፅሑፍ የማይሰፍሩ

ኮንትራቶችም ይኖራሉ:: በመሆኑም ኮንትራት በሌለበት ቀልጣፋ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ሊኖር አይችልም ማለት ይቻላል:: ኮንትራት ፈራሚዎቹ በኮንትራቱ መሰረት ድርሻቸውን እንደሚወጡ እርግጠኛ መሆን በማይችሉበት ወቅት፣ ማንም ወገን ኮንትራቱን ያለአግባብ ቢያፈርስ በአፋጣኝ ኮንትራቱን እንዲያከብር ወይ በቂ ካሳ እንዲከፍል ይደረጋል:: ዋስትና ከሌለ ቀልጣፋ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ፣ የኢንዱስትሪ ልማት ሊኖር አይችልም::

ኮንትራት በማይከበርበት፣ ኮንትራት ለማስከበር ለአመታት በየፍርድ ቤቱ መንከራተት አስፈላጊ በሚሆንበት አገር ሰዎች በኮንትራት ላይ ተማምነው የኢኮኖሚ ግንኙነት መመስረት ስለማይችሉ ከሚያምኗቸው፣ ከጓደኞቻቸው ወይ ቤተሰቦቻቸው ጋር ካልሆነ በስተቀር ከሌላ ጋር ግንኙነትን ከመመስረት ይቆጠባሉ:: የኢኮኖሚ ግንኙነቶች አድማስ እጅግ በጣም የተገደበ ይሆንና የኢኮኖሚ ልማቱ፣ የኢንዱስትሪ ልማቱም በዚህ መጠን የተገደበ ይሆናል:: ከዚህ በመነሳትም ነው አንዳንድ ተንታኞች ባልበለፀጉትና በበለፀጉት አገሮች መካከል ያለው አንድ መሰረታዊ ልዩነት በበለፀጉት አገሮች ኮንትራት በወቅቱ ይከበራል፣ ባልበለፀጉት አገሮች ኮንትራት በወቅቱ አይከበርም እስከማለት የሚደርሱት::

በበለፀጉት አገሮች ህጋዊ ኮንትራቶች ሊያሟሏቸው የሚገቡ መስፈርቶችን የሚመለከተው ሁሉ አውቆ ይህንኑ መሰረት በማድረግ ኮንትራቶች ሁሉ ህጋዊና በፅሑፍ የሰፈሩ እንዲሆኑ ይደረጋል:: ኮንትራት ፈራሚዎች ኮንትራቱን ሲፈርሙ በኮንትራቱ መሰረት ግዴታቸውን ከመወጣት ውጭ አማራጭ እንደሌላቸው ያውቃሉ::

ኮንትራቱን አፍርሰው ለአመታት በየፍርድ ቤቱ የሚንከራተቱበት እድል እንደሌለ ያውቃሉ፡፡ የኮንትራት አፈፃፀም መዋቅሩ፣ ኮንትራቱ ህጋዊ መሆኑን አረጋግጦ በቀጥታ ወደ አፈፃፀም ስለሚገባ፣ ይህን በቀልጣፋ አኳኋን ለማከናወን የሚያስችል የኮንትራት አስተዳደር ስርአት ስለተዘረጋ የማጓተት እድል አይኖርም፡፡ በመሆኑም ኮንትራት በማፍረስ ተግባር የሚሰማሩ ሰዎች ጥቂት ይሆናሉ፡፡ ቀልጣፋ የኮንትራት አስተዳደር ስርአት በመኖሩ ኮንትራት የሚያፈርሱ ሰዎች ጥቂት እንዲሆኑና የሚያፈርሱትም ግዴታቸውን ወዲያው እንዲፈፅሙ ወይ እንዲቀጡ ስለሚደረግ፣ ማንም ሰው ከማንም ሌላ ሰው ጋር በኮንትራት ተማምኖ ለመስራት የሚችልበት እድል ይፈጠራል፡፡ የኢኮኖሚያዊ ግንኙነቶች አድማስ በጣም ሰፊ ይሆንና ለእድገት የተመቻቸ ሁኔታ ይፈጠራል፡፡

በአገራችን እንደዚህ አይነቱ ጠንካራ የኮንትራት አስተዳደር ስርአትና ባህል አልተዘረጋም፡፡ ኮንትራቶች ብዙውን ጊዜ በፅሑፍ አይሰፍሩም፡፡ በፅሑፍ ቢሰፍሩም ህጋዊነታቸውን ለማረጋገጥ በቂ ጥንቃቄ አይወሰድም፡፡ በፅሑፍ የሰፈሩና ህጋዊነታቸው የተረጋገጡ ኮንትራቶችም በቀጥታ ወደ ኮንትራት አፈፃፀም የሚሻገሩበት ጠንካራ ስርአት ስለሌለ በሆነ ባልሆነው ሰበብ በቀጠሮ ለአመታት በየፍርድ ቤቱ ይንከራተታሉ፡፡ የፍትህ አስተዳደር ስርአታችን ይህንን ለማስወገድ በሚያስችለው አኳኋን መደራጀት አለበት፡፡ ባለጉዳዮች ኮንትራታቸው ህጋዊ ቅድመ-ሁኔታዎችን ያሟላና በፅሑፍ የሰፈረ እንዲሆን የማድረግ ልምድ እንዲያዳብሩ፣ ይህ አሰራር በህብረተሰቡ በአጠቃላይ የተለመደ አሰራር እንዲሆን በቂ ትምህርት መስጠት ይኖርበታል፡፡ መንግስትና የግሉ ባለሀብት ማህበራት በዚህ ጉዳይ

ላይ በቂ ስራ መስራት ይኖርባቸዋል፡፡ በተመሳሳይ መንገድ የኮንትራት አስተዳደር ስርአቱ ቀልጣፋና በሆነ ባልሆነ ሰበብ በፍርድ ቤቶች እየታየ በቀጠሮ የማይንከባለልበት ስርአት መፈጠር ይኖርበታል፡፡ ይህን በተመለከተ እኛ አዲስ ነገር መፈልሰፍ የሚጠይቀን ጉዳይ እንዳልሆነና በዚህ ረገድ የተሟላ ስርአት አላቸው ከሚባሉት አገሮች ልምድ ወስደን፣ ይህንኑ ከአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ ጋር አጣጥመን በተቻለ ፍጥነት ልንተገብረው እንደሚገባ ሊሰመርበት ይገባል፡፡

የኢኮኖሚ እድገታችንን ከማፋጠን አኳያ የፍትህ አስተዳደር ስርአቱ መጫወት የሚገባው ቁልፍ ጉዳይ ቀልጣፋና ጠንካራ የኮንትራት አስተዳደር ስርአት እንዲኖር ማድረግ ቢሆንም የፍትህ አስተዳደር ስርአቱ ሚና በዚህ ብቻ የሚወሰን አይሆንም፡፡ በተራ የአፈፃፀም ጉዳይ ብቻ የማይታጠሩ የተለያዩ ክርክሮች በኢኮኖሚው ተዋናዮች መካከል መነሳታቸው አይቀርም፡፡ እነዚህንም ቀልጣፋና ፍትሓዊ በሆነ አኳኋን ማስተናገድ መቻል ይኖርበታል፡፡

በኢኮኖሚው ተዋናዮች መካከል የሚነሱ ክርክሮችን በመፍታት ኮንትራቶችን የማስፈፀም ሚና የሚጫወት ቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ሥርዓት የመዘርጋት አስፈላጊነት የሚነሳው ሁሉም ክርክር በፍርድ ቤቶች ብቻ እልባት ማግኘት ስላለበት አይደለም፡፡ በኮንትራት አፈፃፀም ዙሪያ የሚነሱ አብዛኞቹ ክርክሮች ከፍርድ ቤቶች በመለስ ባሉ የማስማሚያ ሥልቶች ሊፈቱ መቻላቸው ተገቢና ለተሳለጠ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴና እድገት አስፈላጊ ነው፡፡ ይሁንና ይህን የመሳሰሉ ሥልቶች በአስተማማኝ ሁኔታ በጥቅም ላይ ሊውሉ የሚችሉት ሰዎች በመተማመን ላይ የተመሰረቱ አሠራሮችን ልልነት በመጠቀም

ኮንትራቶችን የማፍረስ አዝማሚያ ሲያሳዩ ኮንትራቶችን ለማስከበር ኃላፊነቱና ሥልጣኑ ባለው ፍርድ ቤት በተቀላጠፈ አኳኋን እንደሚዳኙ ሊገነዘቡ ሲችሉ ነው:: ቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ሥርዓት መገንባት በፍርድ ቤት ውሳኔ ኮንትራቶችን ለማስከበርና ለማስፈፀም ከሚጫወተው ሚና በተጨማሪ ከፍርድ ቤት በመለስ ያሉ የማስማሚያ ስልቶችም አስተማማኝ የችግር መፍቻ እንዲሆኑ የማድረግ ሚናም ይጫወታል::

በኢኮኖሚው ተዋናዮች መካከል የሚነሱ ክርክሮችን ቀልጣፋና ፍትሃዊ በሆነ መንገድ የሚያስተናግድ የፍትህ ስርአት ገንብተዋል የሚባሉት አገሮች በአብዛኛው የበለፀጉ ወይም በፈጣን የእድገት ሂደት ላይ ያሉ ናቸው:: በነዚህ አገሮች ያሉ ዳኞች ከጉቦና ሙስና በአጠቃላይ የፀዱ ናቸው ሊባል ይቻላል:: በመሆኑም በጉቦ አሸንፋለሁ ብሎ በመገመት የሆነ ያልሆነ ክርክር የሚያነሳ ሰው ቢኖር እንኳ በጣም ጥቂት ይሆናል:: ዳኞቹ ህጉን ጠንቀቅው የሚያውቁ፣ በህጉና በህጉ ብቻ የሚመሩ፣ ስለኢኮኖሚውና ኢኮኖሚውን ስለሚገዙ ህጐች ጠለቅ ያለ እውቀት ያላቸው ይሆናሉ:: ስለሆነም በማጭበርበር፣ በማምታታት አሸንፋለሁ ብሎ የሆነ ያልሆነ ክርክር የሚያነሳ ሰው ቢኖር እንኳ በጣም ጥቂት ይሆናል:: በነዚህ አገሮች ያለው የፍትህ ስርአት ጊዜ ማለት ከገንዘብ የላቀ ጉዳይ እንደሆነ የሚገነዘብ፣ በኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች ላይ የሚነሱ ክርክሮችን እጅግ ቀልጣፋ በሆነ መንገድ ለመወሰን እምነቱና ብቃቱ ያለው ነው:: ስለሆነም ጉዳዩ በየፍርድ ቤቱ ሲንከራተት አበዳሪ ወይ ተበዳሪ ይሞታል በሚል ተስፋ የሆነ ያልሆነ ክርክር የሚያነሳ ሰው በጣም ጥቂት ነው::

እንደዚህ አይነቱ ቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ስርአት መኖሩ እጅግ የሚበዙት ክርክሮች ፍርድ ቤት ሳይደርሱ እንዲፈቱ ያደርጋል:: ይህንኑ አልፈው የሚመጡ ክርክሮችም በአጠቃላይ አፋጣኝ እልባት ያገኛሉ:: ስለሆነም በኢኮኖሚው ተዋናይ የሆኑ ክፍሎች ሁሉ ጥቅማችንና መብታችን ሁልጊዜም የተከበረ ይሆናል በሚል እምነት ተረጋግተውና ያለስጋት በተለያዩ የኢኮኖሚ ግንኙነቶች ይጠላለፋሉ፣ ይተሳሰራሉ:: ይህም የኢኮኖሚ ልማቱን ያፋጥናል::

በአገራችን እንደዚህ አይነቱ የፍትህ አስተዳደር ስርአት መኖሩ ከሰላምና ከዴሞክራሲ አኳያ ካለው እጅግ መሰረታዊ ፋይዳ በተጨማሪ ለኢንዱስትሪ እድገትም በጣም ተፈላጊ መሆኑን ልንገነዘብ ይገባል:: በመሆኑም ቀልጣፋ የፍትህ አስተዳደር ስርአትን ለመፍጠር የተጀመረው ስራ ተጠናክሮ በተቻለ ፍጥነት ዳር መድረስ አለበት:: ከዚህ አኳያ የዚሁ የለውጥ ርምጃ ኢኮኖሚያዊ ገፅታ በቂ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል:: በተለይም ዳኞቻችንና ጠበቆቻችን የህግ እውቀታቸውን ከኢኮኖሚው ጋር አስተሳስረው እንዲያዩት የሚያስችላቸው ብቃት እንዲኖራቸው ጥረት መደረግ አለበት:: የችሎቶቻችን አደረጃጀትና አሰራር በተለይም በኢኮኖሚው መስክ ጊዜ ከምንም ነገር በላይ ውድ መሆኑን ታሳቢ ያደረገና ቀልጣፋነትን ለማረጋገጥ የሚያስችል እንዲሆን መደረግ አለበት:: ህጐቻችንን ለማስተካከል እየተደረገ ያለው ጥረት ኢኮኖሚውን የሚመለከተው ክፍሉም የተሟላ፣ ግልፅና፣ ለተንዛዛ የፍርድ ቤት ሂደት በር የማይከፍት እንዲሆን ማድረጉን ማረጋገጥ ይኖርብናል::

ከላይ የተጠቀሱትን አይነት ባህርያት የተላበሰ የፍትህ

አስተዳደር ስርአት መኖሩ ለዴሞክራሲና ለሰላም ያለው ወሳኝ ሚና ይታወቃል። ኢኮኖሚያዊ ልማትን ከማፋጠን አኳያ ያለው ቁልፍ ሚና ግን በተለይም ባልበለፀጉት አገሮች ዘንድ በቂ ግንዛቤን ያገኘ ጉዳይ አይደለም። በበለፀጉት አገሮች ግን ይህ በቂ ግንዛቤ የተያዘበት ጉዳይ ነው። በመሆኑም በበለፀጉት አገሮች ያሉ ኢንቬስተሮች በአንድ አገር ኢንቬስት ሲያደርጉ በቅድሚያ ምን ምንን እንደሚያረጋግጡ ለማወቅ የተደረጉ አንዳንድ ጥናቶች እንደሚጠቁሙት ቀልጣፋና ፍትሃዊ የፍርድ ስርአት የመኖሩን ጉዳይ እንደመንገድ ካሉ የመሰረተ ልማት አውታሮች ያልተናነሰ ግምት እንደሚሰጡት ያረጋግጣሉ። ይህ አመለካከት ከልምድ የተገኘ፣ የፍትህ ስርአቱ በርግጥም እንደ አንድ የመሰረተ ልማት አውታር በልማት ረገድ የላቀ ሚናን እንደሚጫወት በተግባር በማረጋገጥ የተያዘ አመለካከት ስለሆነም እኛም ይህንን ስራ ከልማትም አኳያ አይተን ለሌሎች መሰረተ ልማቶች ከምንሰጠው ያላነሰ ትኩረት ልንሰጠው ይገባል።

ክፍል III.

ለልማታዊ ባለሀብቱ ቀጥተኛ ድጋፍና አመራር መስጠት፣

1. መግቢያ

በክፍል ሁለት የተዘረዘሩት አጠቃላይ ጉዳዮች ጥገኝነትን ለማክሰም፣ ለልማት የተመቻቸ ሁኔታን ለመፍጠር የሚያስችሉ መሰረታዊ ጉዳዮች ናቸው። እነዚህ ባልተሟሉበት ሁኔታ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ብሎ ማሰብ፣ ባለሀብቱ የጥገኝነትን መንገድ እየተወ ወደልማት አቅጣጫ እንዲያተኩር ማድረግ ብሎ ነገር የሚታሰብም አይሆንም። በክፍል ሁለት የተዘረዘሩት ነገሮች ባልተሟሉበት ሁኔታ፣ ይቅርና በጣምራ ሁሉም ሳይሟሉ በቀሩበት በተወሰነ ደረጃ በተንጠባጠቡበት ሁኔታም ፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኢንዱስትሪ ልማት ማረጋገጥ የሚቻል አይሆንም። ስለሆነም ሁሉም በጣምራና በቅንጅት እንዲሟሉ መረባረብ የኢንዱስትሪ ልማታችንን ለማፋጠንና ቀጣይነቱን ለማረጋገጥ መወሰድ ያለበት የመጀመርያ ርምጃ ነው ማለት ይቻላል።

በክፍል ሁለት የተዘረዘሩትን ጉዳዮች በጣምራና በቅንጅት ማሟላት ብቻውን ግን የምንፈልገውን ፈጣንና ቀጣይነቱ የተረጋገጠ የኢንዱስትሪ ልማትን ሊያረጋግጥልን አይችልም። ፈጣንና ቀጣይነቱ የተረጋገጠ የኢንዱስትሪ ልማት ለማረጋገጥ በምን በምን ኢንዱስትሪዎች ላይ ማተኮር እንደሚገባን ይታወቃል። በክፍል ሁለት

የተዘረዘሩት ነገሮች ግን በአንድ ወይም በሌላ የኢንዱስትሪ ዘርፍ ላይ ያተኮሩ ሳይሆኑ ሁሉንም ኢንዱስትሪዎች የሚያገለግሉ ናቸው፡፡ ይህ መሆኑ ተገቢ ነው፡፡ በአገራችን የሚቋቋመው ኢንዱስትሪ መንግስት ልዩ ትኩረት ያሻዋል ያለው ብቻ መሆን የለበትም፡፡ ማንኛውም ኢንዱስትሪ ትኩረት ቢሰጠውም ባይሰጠውም እንዲቋቋም የሚፈቅድ ሁኔታ መኖር አለበት፡፡ ልዩ ትኩረት ያስፈልጋቸዋል የሚባሉ ኢንዱስትሪዎች የሚስፋፉት ለሌሎች እድሉን በመዝጋት ሳይሆን ትኩረት ለሚያሻቸው ተጨማሪና በዝርዝር የተቀመጠ ድጋፍ በመስ ጠት መሆን አለበት፡፡ ስለሆነም ለሁሉም ኢንዱስትሪዎች የተመቻቸ ሁኔታ ከተፈጠረ በኋላ ልዩ ትኩረት ያሻቸዋል ለተባሉት ተጨማሪና ለየት ያለ ድጋፍ የሚሰጥ ስትራተጂና ፖሊሲ በዝርዝር መሰራት ይኖርበታል፡፡ እንደዚህ አይነቱ የተዘረዘረ እቅድ ወጥቶ ተግባራዊ ካልሆነ ትኩረት የሚሹ ጉዳዮች በተጨባጭ በተግባር ትኩረት የሚያገኙበት ሁኔታ አይኖርም፡፡

ኢንዱስትሪዎች በጋራ የሚያጋጥሟቸው መሰረታዊ የጋራ ችግሮች እንዳሉ ይታወቃል፡፡ እነዚህን በጋራ ለመፍታት ይቻል ዘንድ በክፍል ሁለት እንደተቀመጠው ሁሉ መሰረታዊ መፍትሄዎችን ማስቀመጥ ያስፈልጋል፡፡ ይሁንና እንደ ኢንዱስትሪው ዘርፍ የሚለያዩ በርካታ ችግሮች መኖራቸው አይቀርም፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ በኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ የሚያጋጥሙ ችግሮችና ከቴክስታይልና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪዎች ነባራዊ ሁኔታ የሚመነጩ ችግሮችን በክፍል ሁለት በተዘረዘረው መልክ አጠቃላይ መፍትሄ በመስጠት ማስወገድ አይቻልም፡፡ ከየዘርፉ ጋር የሚሄዱ ዝርዝር የመፍትሄ አቅጣጫዎችንና እቅዶችን አስቀምጦ ተግባራዊ በማድረግ ብቻ ነው

ሊፈቱ የሚችሉት፡፡ በመሆኑም በየዘርፉና በየንኡስ ዘርፉ የተዘረዘሩ የኢንዱስትሪ ልማት እቅዶችን ማወጣትና መተግበር በፍፁም ሊታለፍ የማይችል ጉዳይ ይሆናል፡፡

በክፍል ሁለት የተዘረዘሩት የመፍትሄ አቅጣጫዎች በጥቅሉ ተግባራዊ ሲሆኑ ለልማታዊ ባለሀብቱ የተመቹ ሁኔታዎች እንደሚፈ ጠሩ አያጠራጥርም፡፡ ነገር ግን አጠቃላይ እገዛዎች ውጤታማ ሊሆኑ የሚችሉት ሁሉም በጋራና በቅንጅት አንድን ተጨባጭ የልማታዊ ባለሀብት ችግር ለመፍታት በሚያስችል አኳሃንና ከዚህ ጋር ተያይዘው ተዘርዝረው የቀረቡና የተሰጡ እንደሆነ ነው፡፡ ይህም ዝርዝርና ባለሀብቱን በቀጥታ ለመደገፍ የሚያስችል አቅጣጫንና እቅድን የሚጠይቅ ይሆናል፡፡

ፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኢንዱስትሪ ልማትን ያረጋገጡ አገሮች ሁሉ በክፍል ሁለት ላይ የተዘረዘሩትን በሙሉ አሟልተዋል፡፡ ይሁንና በክፍል ሁለት ላይ የተዘረዘሩትን ነገሮች በማሟላት ብቻ በሚፈለገው ደረጃ ፈጣን የሆነና ቀጣይነት ያለው የኢንዱስትሪ ልማትን ያረጋገጡ አገሮች አሉ ማለት አይቻልም፡፡ እጅግ አስገራሚ የሆነ የኢንዱስትሪ እድገት ያስመዘገቡ አገሮችን፣ በተለይም የምስራቅ እስያ አገሮችን ልምድ በምንቃኝበት ወቅት የምንገነዘበው አንድ መሰረታዊ ጉዳይ በክፍል ሁለት ከተዘረዘሩት ጉዳዮች በተጨማሪ በየንኡስ ዘርፉ ተጨባጭ የልማት ድጋፍ ለመስጠት የሚያስችል ዝርዝር እቅድም የሚያወጡና ተግባራዊ የሚያደርጉ መሆናቸው ነው፡፡ በዚህ ረገድ በአገራችን በክፍል ሁለት የተዘረዘሩትን ነገሮች በማሟላት ረገድ ያለብን ክፍተት የራሱ ክብደት ሊሰጠው የሚገባ

ቢሆንም ዋናው ክፍተት እነዚህን ከተጨባጭ የኢንዱስትሪ ንኡስ ዘርፍ የልማት ችግሮች ጋር የሚያስተሳስር እቅድ አለመኖሩ ነው፡፡ መንግስት በኢንዱስትሪ ልማት ዘርፍ የገበያ ክፍተትን በመፍታት ረገድ የነቃና ቀጥተኛ ተሳትፎ ማድረግ አለበት የሚሉ መንግስታት የሚከተሉትን ፖሊሲ ይህንን ከማይቀበሉ መንግስታት ፖሊሲ የሚለየው ዋናው ጉዳይም ይህ ነው፡፡

ለልማታዊ ባለሀብቱ ቀጥተኛ ድጋፍ ለመስጠት የሚያስችል አቅጣጫን ቀይሶ ይህንኑ በየንኡስ ዘርፉ ተዘርዝሮ ወደሚቀመጥ እቅድ በመቀየር ተግባራዊ ማድረግ ተፈላጊ የሚሆነው ከላይ በተጠቀሱት ምክንያቶች ብቻም አይደለም፡፡ ልማታችንን ከማፋጠን አኳያ ያለንን ልማታዊ ባለሀብት በተቀመጡት አቅጣጫዎች መሰረት መደገፍና ማጠናከር እንዳለብን ተደጋግሞ የተገለፀ ጉዳይ ነው፡፡ የጥገኝነት አረንቋን በማድረቅ በጥገኝነት ላይ የተሰማሩትን በተቻለ መጠን ወደ ልማቱ ጐራ እንዲቀላቀሉ ማድረግ አስፈላጊ እንደሆነም ተሰምሮበታል፡፡ ይህ ያሉንን ባለሀብቶች አጠናክሮ ወደልማት እንዲያመሩ ለማድረግ ወሳኝ ቢሆንም የምንፈልገውን ፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኢንዱስትሪ ልማት በነዚህ ሀይሎች ብቻ እውን ማድረግ አይቻልም፡፡ ከእነዚህ በተጨማሪ ብዙ ትናንሽ፣ መካከለኛና ትላልቅ ባለሀብቶች እንዲፈጠሩ ማድረግ አለብን፡፡ በተለያዩ ዘርፎች ተምሮና ሰልጥኖ ከሚወጣው የሰው ሀይል የተወሰነው በዚህ መስክ መሰማራት ይኖርበታል፡፡ ይህንኑ በአጠቃላይ እቅድ ብቻ መፈፀም አይቻልም፡፡ ከተጨባጭ የልማት እቅዶች ጋር ተያይዞ በየንኡስ ዘርፉ ከተዘረዘረ እቅድ ጋር ተያይዞ ነው በአጥጋቢ ሁኔታ ሊፈፀም የሚችለው፡፡

ከላይ በተጠቀሱት ምክንያቶች ትኩረት የሚሰጣቸውን ዘርፎች በቀጥታ ለመርዳት፣ ባለሀብቶችን ለመፍጠርና ለማጠናከር የሚያስችለን አቅጣጫ ማስቀመጥና ይህንኑ ወደዝርዝር እቅድ ለውጠን መተግበር ይኖርብናል፡፡ በዚህ ክፍል ውስጥ ይህንን ለማድረግ ያስችሉናል ተብለው የሚገመቱ የመፍትሄ አቅጣጫዎችን የሚያስቀምጥ ነው፡፡ እንደዚህ ባለ ፅሑፍ ላይ እያንዳንዱን ንኡስ ዘርፍና ትኩረት የሚሰጠውን ንኡስ ዘርፍ መዘርዘር አይቻልም፡፡ ጐላ ጐላ ያሉትንና በምሳሌነት ሊጠቀሱ የሚችሉትን በመዳሰስ ላይ ለማተኮር ይገደዳል፡፡ በመሆኑም ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገቡ ሳይጠቀሱ የሚታለፉ ንኡስ ዘርፎች መኖራቸው እንደማይቀር ሊሰመርበት ይገባል፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ ቱሪዝም ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ቢሆንም በዚህ ክፍል ውስጥ የሚዳሰስ አይሆንም፡፡

2. የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ፣

ብዙ ፀሀፊዎች እንደሚገልፁት የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪን በመነሻነት ሳይጠቀም በኢንዱስትሪ የበለፀገ አገር የለም፡፡ ኢንዱስትሪው በመሰረቱ ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም ነው፡፡ በተለይም የልብስ ስፌት ከፍተኛ የሰው ሀይልን የሚጠቀምና የሚቀጥር ኢንዱስትሪ ነው፡፡ ልብስ ከምግብ ቀጥሎ እጅግ ተፈላጊ የሆነ ሸቀጥ በመሆኑም ምን ጊዜም ሰፊ የገበያ እድል ያለው ነው፡፡ አለም በስልጣኔ እየመጠቀ ባለበት በአሁኑ ጊዜም ቢሆን የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ እጅግ ሰፊ ገበያ ካላቸው ኢንዱስትሪዎች አንዱ ነው፡፡ በመሆኑም በኢንዱስትሪ መበልፀግ የጀመረ የካፒታል እጥረት ያለው አገር ራሱ የኢንዱስትሪ ልማቱን

ይህንን ካፒታል በመቆጠብ ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም ኢንዱስትሪን፣ በተጨማሪም ሰፊ ገበያ ያለውን ኢንዱስትሪን መሰረት ቢያደርግ የሚገርም አይሆንም።

በኛ አገር ሁኔታም የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪን እንደ አንድ ልዩ ትኩረት የሚሻ ኢንዱስትሪ መውሰድ ተገቢ ነው። የካፒታል እጥረት ስላለብን ካፒታልን ቆጥቦ ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀም ኢንዱስትሪ ላይ ማተኮር የግድ ይሆንብናል። የጨርቃ ጨርቅ፣ በተለይም የልብስ ስፊት ኢንዱስትሪ ካፒታልን የሚቆጥብና ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም በመሆኑ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል። የኢንዱስትሪ ልማታችን ከግብርና ምርት ጋር መያያዝ ይኖርበታል ብለናል። የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ አንድ መሰረታዊ ግብአት የሆነው ጥጥ በአገራችን የሚመረትና እጅግ በተሻለ ጥራትና መጠንም ሊመረት የሚችል ነው። በመሆኑም የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ግብርናና ኢንዱስትሪ ተመጋግበው እንዲያድጉ ሰፊ እድል የሚሰጥ ኢንዱስትሪ በመሆኑ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል። ኢንዱስትሪያዊ እድገታችን ኤክስፖርት መር መሆን አለበት ብለናል፣ የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪም በጣም ሰፊ የአለም ገበያ ያለው ሲሆን፣ በገበያው ላይ አሸንፎ ለመውጣት ርካሽ ግን ምርታማነቱ የላቀ ሰራተኛ ወሳኝ ሚና የሚጫወትበት ነው። እኛም በአለም ገበያ በኢንዱስትሪ ዘርፍ ተወዳድረን ለማሸነፍ ያለን እድል በተነፃፃሪ ዝቅተኛ ደሞዝ ያላቸውን ሰራተኞቻችንን ምርታማነት በማሳደግ፣ እንደጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ለመሰሉ ኢንዱስትሪዎች ልዩ ትኩረት በመስጠት ነው።

የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጂያችን ላይ የተቀመጡትን መሰረታዊ መርሆዎች የሚያሟላ ነው። ካፒታልን ቆጥቦ፣ ጉልበትን በሰፊው ይጠቀማል፣ በግብርና ምርቶች ላይ እሴት የመጨመር ስራን ይሰራል፣ በኤክስፖርት ገበያ ለመወዳደር እድል የሚሰጠን ነው። ሁሉንም የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችንን መርሆዎች ከማሟላት አንፃር የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በጣም ምርጥ ከሆኑት ጥቂት ኢንዱስትሪዎች አንዱ በመሆኑ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጂያችን ይህንን ዘርፍ በተቻለ ፍጥነት ለማስፋፋት መረባረብ ይኖርበታል።

የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪን በሚመለከት የተለያዩ የልማት አማራጮችን መከተል ይቻላል። በጥጥ ክሮች ላይ የተመሰረተ ኢንዱስትሪ መገንባት ይቻላል፣ በሰው ሰራሽ ክሮች ላይ የተመሰረተ ኢንዱስትሪም መገንባት ይቻላል። ከኢንዱስትሪው ውስጥ ይበልጥ ካፒታል ቆጣቢ በሆኑ መስኮች በመጀመር በሂደት ወደ ሌሎቹ የዘርፉ ክፍሎች መሸጋገር ይቻላል፣ ሁሉንም በቅንጅት መስራትም ይቻላል። ለምሳሌ አንዳንድ ጥጥ የማያበቅሉ አገሮች በመጀመርያ ከውጭ በሚመጣ የጥጥም ሆነ ሰው ሰራሽ ክር ጨርቅ ላይ ተመስርተው ሰፊ የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪን ሊገነቡ ይችላሉ። በዚህ ላይ ተመስርተው ከውጭ የሚመጣውን ጨርቅ ለማስቀረት ከውጭ በሚመጣ ክር ላይ ተመስርተው ሰፊ የጨርቅ ኢንዱስትሪን ሊገነቡ ይችላሉ። ከዚያም አልፈው በሂደት ከፍተኛ ካፒታል የሚጠይቁ የሰው ሰራሽ ክርና ሌሎች የኢንዱስትሪውን ግብአቶችን የሚያመርቱ የኬሚካል ኢንዱስትሪዎች መገንባት ይችላሉ። በዚህ

አኳኋን እጅግ የተሳካ የኢንዱስትሪ ልማት ስራ የሰሩ አገሮችም አሉ፡፡

በአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ የቅንጅት አሰራር ይበልጥ ጠቃሚ ሆኖ ይታያል፡፡ ጥጥ በሰፊው ማምረት ስለምንችልና ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም ስለሆነ የጥጥ ምርት በጥራትና በዋጋ ተወዳዳሪ እንደሚሆን አድርገን በሰፊው ልንገባበት ይገባል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም ኢንዱስትሪ በመሆኑ በጣም በሰፊው ልንገባበት የምንችልና የሚገባን ነው፡፡ ከጥጥ ክር ጨርቃ ጨርቅ የሚሰራው ኢንዱስትሪ ካፒታልን ከመቆጠብ አንፃርም ተመራጭ ስለሆነ፣ በተጨባጭም በዚህ መስክ ላይ የተሰማሩና በከፍተኛ ደረጃ ሊሰሩ የሚችሉ ፋብሪካዎች ስላሉን እነሱን ልንጠቀምባቸው ይገባል፡፡ ሶስቱን አቀናጅተን መስራት እንችላለን፣ ይገባናልም፡፡

ይሁንና ቅንጅቱ በሂደት የተለያየ መልክ እየያዘ መምጣት ይችላል፣ ይኖርበታልም፡፡ በዚህም መሰረት የጥጥ ምርታችን በአገር ውስጥ ገበያ ላይ ሳይወሰን ለአገር ውስጥ ፋብሪካዎች የሚፈለገውን ምርት ከማቅረብ በላይ ለአለም ገበያም በሰፊው የማቅረብ አላማ ይዞ ሊስፋፋ ይችላል፣ ይገባዋልም፡፡ በተመሳሳይ መልኩ የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪው ካፒታልን በእጅጉ የሚቆጥብና የቅድሚያ ቅድሚያ ሊሰጠው የሚገባ ነው፡፡ የአገር ውስጥ የጨርቃ ጨርቅ ምርቶችን ከመጠቀም በተጨማሪ ከውጭ ጨርቃ ጨርቅ እያስገባ እሴት ጨምሮ ለውጭና ለአገር ውስጥ ገበያ በማምረት ላይ በሰፊው እንዲሳተፍ ማድረግ ይገባል፡፡ በሂደት የክርና የጨርቃ ጨርቅ ፋብሪካዎች በሰፊው

ሊያድጉ የሚችሉበት ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ ጥጥ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ በሆነ ዋጋ በሰፊው ማምረት የምንችልበት አቅም ተገንብቶ ስለሚቆይ ፋብሪካዎቹ አስተማማኝ የግብአት ምንጭ ይኖራቸዋል፡፡ ሰፊ የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ተገንብቶ ስለሚቆይም ምርታቸውን የሚሸጡበት አስተማማኝ ገበያ ይኖራቸዋል፡፡ ስለሆነም በሂደት ጥጡንም ለልብስ ስፌት ፋብሪካዎች የሚቀርበውን ጨርቅም ከሞላ ጎደል በአገር ውስጥ በመቀባበል እንዲመረት ማድረግ ይቻላል፡፡ በሂደት ከዚያም አልፎ በኢንዱስትሪው የሚፈለጉ የኬሚካልና ሌሎች ግብአቶችን በአገር ውስጥ ማምረት የሚቻልበት ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ ስለሆነም ሶስቱን በማቀናጀት ነገር ግን በመጀመርያው ምእራፍ የጥጥ ምርትና የልብስ ስፌት ዘርፎች ግንባር ቀደም እንዲሆኑ በማድረግ ልማቱን ማፋጠን፣ በሂደት የጨርቃ ጨርቅና ለኢንዱስትሪው ግብአቶችን የሚያመርቱት ኢንዱስትሪዎች የላቀ ሚና ወደሚጫወቱበት ደረጃ መሸጋገር በዘርፉ ውስጥ የምንከተለው አቅጣጫ መሆን ይገባዋል፡፡

ኢንዱስትሪውን ለማስፋፋት በዘርፉ ሚና ያላቸውን አካላት አጣምሮ ማንቀሳቀስ ያስፈልጋል፡፡ በጥጥ ምርት ላይ የተሰማሩ ባለሀብቶች፣ ተማራማሪዎች፣ የህብረት ስራ ማህበራት ወዘተ ሚና አላቸው፡፡ የጨርቃ ጨርቅና ክር ፋብሪካዎች፣ በነዚህ ላይ የተሰማሩና መሰማራት የሚፈልጉ ባለሀብቶች ሚና አላቸው፡፡ በልብስ ስፌት ዘርፍ የተሰማሩ ተቋሞች፣ ለዘርፉ በሰው ሀይል ስልጠናና በምርምር ድጋፍ የሚሰጡ ተቋሞች ወዘተ ሚና አላቸው፡፡ በኢንዱስትሪው ውስጥ የሚታዩ ችግሮችን በዝርዝር አጥንቶ፣ በዚያ ላይ ተመስርቶ የመፍትሄ አቅጣጫዎችን ቀይሶ፤ የኢንዱስትሪውን የልማት እቅድ አዘጋጅቶ፣ እያንዳንዱ ተዋናይ ድርሻውን አውቆ ለተግባራዊነቱ

በተደራጀ አኳኋን የሚረባረብበትን ስርአት መፍጠር ይገባል፡፡ በኢንዱስትሪው ውስጥ ሚና ያላቸውን ወገኖች ያቀፈ፣ በኢንዱስትሪው ልማት ላይ የሚመክር፣ መሰረታዊ እቅዶችንና አፈፃፀማቸውን የሚመረምር ቋሚነት ያለው መድረክም ያስፈልጋል፡፡ እንደዚህ አይነት ተልእኮና ስልጣን ያለው የጋራ መድረክ ካልተፈጠረ በጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ የጋራ አገራዊ ርብርብ በማድረግ ፈጣን እድገት ማምጣት የሚቻል አይሆንም፡፡

ከላይ የተጠቀሰው መድረክ ሲፈጠር ኢንዱስትሪውን በፍጥነት ለመገንባት ምን መሰራት እንዳለበትና የእያንዳንዱ ተዋናይ ሚና ምን መሆን እንዳለበት ይወሰናል ተብሎ ይጠበቃል፡፡ ይሁንና ከወዲሁ ሊጠቆሙ የሚችሉ መሰረታዊ የመፍትሄ አቅጣጫዎችና የቅንጅት መርሆዎች አሉ፡፡

በዘርፉ ውስጥ የሚታየው ዋነኛው ችግር የምርታማነት ችግር ነው፡፡ የኢንዱስትሪው ምርቶች በጥራታቸውና በዋጋቸው ተወዳዳሪ ስላልሆኑ በአሁኑ ወቅት እንኳንስ ትርጉም ባለው ደረጃ ኤክስፖርት ልናደርግ ከፍተኛ የግምሩክ ታሪፍ ባለበት ሁኔታም የራሳችንን ገበያ መከላከልም አልቻልንም፡፡ በመሆኑም ዘርፉ በፈጣን የእድገት ሂደት ውስጥ የሚገኝ ሳይሆን ተንገራግጮ በመቆም ላይ ያለ ነው ሊባል ይችላል፡፡ የዘርፉ ምርቶች በዋጋና በጥራት ተወዳዳሪ እንዳይሆኑ የሚያደርጓቸው በርካታ ምክንያቶች ያሉ ሲሆን በቅድሚያ ሊጠቀስ የሚችለው የስራ አመራር ጉድለትና የሰራተኛው የስራ ችሎታ ደካማ መሆን ናቸው፡፡ እነዚህን ችግሮች በተቀናጀ አኳኋን መፍታት ይገባል፣ ይቻላልም፡፡ በኢንዱስትሪው የሚፈለገውን ከፍተኛ ሙያተኛ

ለማሰልጠን ይችላል ተብሎ የተገመተ የጨርቃ ጨርቅ ኢንስቲትዩት በባህርዳር ዩኒቨርስቲ ውስጥ ተቋቁሟል፡፡ የተቋሙን ጥራት በከፍተኛ ደረጃ በማሻሻል፣ ከኢንዱስትሪው ጋር ያለውን ትስስር በማጠናከር፣ የማሰልጠን አቅሙን በማስፋት በተለያዩ የአመራር ቦታዎች ላይ የሚሰለፉ ሙያተኞችን ማፍራት ይቻላል፡፡ እነዚህን በተለያዩ የስራ አመራር ስራዎች ስልጠና በመስጠትም የአመራር የሰው ሀይላችንን ብቃት ማሻሻል ይቻላል፡፡ ከዚሁ ጐን ለጐን የስራ አመራር ብቃት ካላቸው የውጭ ተቋሞች ጋር ኮንትራት በመፈረም የተቋሞቻችንን የስራ አመራር ለማሻሻል፣ ይህንኑ ልምድ በዘርፉ ወደተሰማሩ ሌሎች ተቋሞችና ወደ ጨርቃ ጨርቅ ኢንስቲትዩት እንዲተላለፍ ማድረግ ይቻላል፡፡ በዚህ መስክ ያሉ ችግሮችን በዝርዝር አጥንቶ፣ ተገቢ እቅድ ነድፎ ሁሉም በየፊናውና በተቀናጀ አኳኋን እንዲረባረብ ከተደረገ ችግሩ ረጅም ጊዜ ሳይወስድ ሊፈታ ይችላል፡፡

የስራ አመራሩ ችግር ሲፈታ በሰራተኛው ምርታማነት ላይ ከፍተኛ ለውጥ እንደሚያስከትል እሙን ነው፡፡ ይሁንና ሰራተኛውን በተከታታይ ስልጠና ክህሎቱን ማሻሻል ካልተቻለ በጥራትም ሆነ በዋጋ በሚፈለገው ደረጃ ተወዳዳሪ መሆን አይቻልም፡፡ ሰራተኛውን ለማሰልጠን ከቴክኒክና ሙያ ስልጠና ፕሮግራማችን ጋር በማያያዝ ሰፊ ስራ መስራት ይቻላል፡፡ በዘርፉ የሚፈለገው የሰለጠነ የሰው ሀይል ምን ያህል እንደሆነ፣ በየትኛው ሙያ በእንዴት ያለ ደረጃ ማሰልጠን እንደሚያስፈልግ የኢንዱስትሪውን ልማት በማስተባበር የሚሰየመው መድረክ ካስቀመጠ በዚህ ላይ ተመስርቶ የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርአታችን ይህንኑ ለማሟላት የሚያስችል መርሀ ግብር ቀርፆ ተግባራዊ እንዲያደርግ ማድረግ ይቻላል፡፡ በዘርፉ

የተሰማሩ ተቋሞች ለስልጣኞቹ በተደራጀ አኳኋን የመለማመጃ እድል እንዲከፍቱ ማድረግ ይቻላል፡፡ ከዚሁ ጐን ለጐን ምርታችንን ከሚገዙ ተቋሞችም ሆነ ከሌሎች ጋር በመስማማት የስራ ላይ ስልጠና የሚ ሰጡ ሰዎችን ማስመጣትና ሰራተኛው የዚሁ ስርአት ተጠቃሚ እንዲሆን ማድረግ ይቻላል፡፡ በዚህ ረገድ ከየትኛውም ተቋም የተገኘ ልምድ ወደሌሎች ተቋሞችና ወደ ቴክኒክና ሙያ ስልጠና ትምህርት ቤቶች በተደራጀ አኳኋን እንዲተላለፍ በማድረግ አገራዊ ሀብት እንዲሆንና ቀጣይነቱ እንዲረጋገጥ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

የሰለጠነ የሰው ሀይልና የስራ አመራር ችግርን ከመፍታት አኳያ በመንግስት እጅ ያሉ በዘርፉ የተሰማሩ ኢንዱስትሪዎች የላቀ ሚና ሊጫወቱ ይችላሉ፡፡ ተቋሞቹ እንደአሁኑ የእድገት ሳይሆን የተንገራግጮ መቆም ምሳሌዎች ከመሆን እንዲድኑ የተቀናጀ ስራ ከተሰራ ግንባር ቀደም ሚና ሊጫወቱ ይችላሉ፡፡ ይህን ስራ እንደተቋሙ ባህሪ ተቋሞቹን በከፍተኛ ደረጃ ሊያሻሽል ለሚችል የግል ባለሀብት በመሸጥ፣ በሽርክና ለመስራት ከሚፈልግና ተቋሞቹን ለመቀየር የሚያስችል ልምድና አቅም ካለው ባለሀብት ጋር በመስራት፣ የስራ አመራር ኮንትራት በመፈራረም ወዘተ መፈፀም ይቻላል፡፡ የእስካሁኑን ልምዳችንን ቀምረን፣ ጉድለቶቻችንን አስተካክለን ተቋሞቹን በዋጋና በጥራት ተወዳዳሪ እንዲሆኑ ሊያደርጋቸው የሚችል እቅድ ተዘጋጅቶ ከላይ ከተጠቀሱት አማራጮች ለየተቋሙ የተሻለውን መርጠን ተግባራዊ ካደረግን ተቋሞቹን ማዳንና በኢንዱስትሪው እድገት ግንባር ቀደም ተዋናይ እንዲሆኑ ማድረግ ይቻላል፡፡

የስራ አመራሩን ከላይ በተጠቀሰው አኳኋንና ከአገር ውስጥ

የስልጠና ተቋሞች ጋር በመተባበር የላቀ ደረጃ ላይ ለማድረስ የሚያስችል ፕሮግራም ነድፎ ተግባራዊ ማድረግ ይገባል፡፡ በዚህ ሂደት የሚገኘው ልምድ አገራዊ ሀብት ይሆን ዘንድ በተደራጀ አኳኋን ወደሌሎች ኩባንያዎችና ወደ ትምህርትና ስልጠና ስርአቱ እንዲተላለፍ ማድረግ ይቻላል፡፡ የሰራተኛውን ስልጠናም በተመሳሳይ መልኩ ከውጭ ሀይሎችና ከአገር ውስጥ የትምህርትና ስልጠና ተቋሞች ጋር በመተባበር ከስራ ውጪም ሆነ በስራ ላይ ስልጠና አማካኝነት መፈፀም፤ ከዚህ የሚገኘው ልምድ አገራዊ ሀብት እንዲሆንና ቀጣይነቱም እንዲረጋገጥ ማድረግ ይቻላል፡፡

ዋናው ጉዳይ ያሉን ተቋሞች ለኢንዱስትሪው እድገት ሸክም ከሚሆኑ ይልቅ ግንባር ቀደም ተዋናይ እንዲሆኑ ለማድረግ የሚያስችለውን ነገር በሙሉ መለየትና ተግባራዊ ማድረግ ነው፡፡ የፕራይቬታይዘሽኑ ስራም ከዚህ አኳያ መታየት ይኖርበታል፡፡ ተቋሞቹን ግንባር ቀደም ተዋናይ ማድረግ የተሻለ አማራጭ ሆኖ ሲገን ይህንኑ ለማረጋገጥ በሚያስችል አኳኋን የተለያዩ አማራጮችን መጠቀምና ሳያቅማሙ ተግባራዊ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ የሰራተኛውና ስራ መሪው ስልጠና ጉዳይም ተቋሞቹን ግንባር ቀደም ተዋናይ ለማድረግ የሚያስችል የተሟላ እቅድ ተይዞ የዚሁ እቅድ አንድ ክፍል ሆኖ ሊፈፀም ይገባል፡፡ ተቋሞቹን ከሸክምነት ወደ ግንባር ቀደም ተዋናይነት ለማሸጋገር በሚደረገው ርብርብ ውስጥ ሚና ያላቸው ወገኖች በተሳተፉበት አኳኋን እቅዱን አውጥቶ በጋራ ጥረት ተግባራዊ ለማድረግ የመረባረብ ጉዳይ ነው፡፡ የመንግስት ተቋሞች ግንባር ቀደም ሚና እንዲጫወቱ ለማድረግ የሚያስችሉ አማራጮችን ሁሉ ክፍት አድርጐ፣ ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችል እቅድ በተዋናዮቹ

ተሳትፎ ቀርፆ በጋራ መረባረብ በጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ዘርፍ እጅግ አስፈላጊ ቢሆንም መርሁ በሌሎች ዘርፎችም የሚሰራና መስራትም ያለበት መርህ ነው፡፡

በጨርቃ ጨርቅና በልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ዘርፍ ከፍተኛ እድገት ለማምጣት የአገር ውስጥ ባለሀብቶችና የውጭ ባለሀብቶች በሰፊው ሊገቡበት ይገባል፡፡ የውጭ ኩባንያዎች አዳዲስ ቴክኖሎጂዎችንና አሰራሮችን ወደ ኢንዱስትሪው የሚያስገቡ፣ የገበያ አማራጮችን የሚከፍቱ እንዲሆኑ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ በዚህ ረገድ ኢንቬስተሮቹ በራችን ድረስ መጥተው እስኪንያኳኩ ከመጠበቅ፣ ይህንን አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ የሚችሉ ኢንቬስተሮች ያሉባቸውን አገሮች ከዚያም አልፎ ኩባንያዎች በማጥናት በቀጥታ ግንኙነት በመፍጠር ወደአገራችን እንዲገቡ አሊያም ከኩባንያዎቻችን ጋር የገበያ ትስስሮችን እንዲፈጥሩ ማበረታታት ይገባል፡፡ የኢንዱስትሪውን ልማት እንዲያስተባብር የሚቋቋመው አካል አንዱ ተግባር ከላይ የተጠቀሱትን አይነት ኢንዱስትሪዎች መሳብና ማፈላለግ፣ ከገቡም በኋላ ጠንካራ ጎናቸው በተደራጀ አኳኋን ወደ ኢንዱስትሪው በአጠቃላይ መተላለፉን ማረጋገጥ መሆን ይኖርበታል፡፡

ይሁንና የጨርቃጨርቅና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ፣ በተለይም የልብስ ሰፌት ኢንዱስትሪ ከአገራችን ባለሀብቶች አቅም ውጪ አይደለም፡፡ ስራውን በውሱን ገንዘብ በትንሹ ጀምሮ ማስፋትም ይቻላል፡፡ ዋናው ችግር ባለሀብቱ ወደዚህ ዘርፍ ከገባሁ ትርፍ አላገኝም የሚል ስጋት ስላለው ደፍሮ አለመግባቱ ነው፡፡ በኢንዱስትሪው ውስጥ ያሉትን ችግሮች ለይቶ መፍትሔ የሚሰጥ እቅድ ሲዘጋጅ

መደረግ ከሚገባቸው ጉዳዮች አንዱ እቅዱን በዘርፉ ውስጥ ሊሰማሩ ለሚችሉ ኢትዮጵያውያን የማሳወቅና የዘርፉን እንዱስትሪ ማበረታታት ነው፡፡ የሚጀመሩትን በሰው ሀይል ስልጠና፤ ገበያ በማፈላለግ፤ የመሬት አቅርቦት ወዘተ በማረጋገጥ መርዳትና በዚሁ ሂደት ብቃታቸውን መፈተሽ ያስፈልጋል፡፡ በዚሁ ሂደት ብቃታቸውን ያረጋገጡ በተለይም ኤክስፖርት ያደረጉ ባለሀብቶችን ከኤክስፖርት ብድር በሰፊው ተጠቃሚ እንዲሆኑ ከማስቻል በተጨማሪ ኢንቬስትመንታቸውን በማስፋፋት ረገድ ከልማት ባንኮች ብድር እንዲያገኙ ቅድሚያ መሰጠት ይኖርበታል፡፡

የኢንቬስትሜንት ብድር አቅርቦትን በተመለከተ በክፍል ሁለት ላይ የተቀመጡት መርሆዎች ምን ጊዜም ቢሆን መከበር አለባቸው፡፡ መንግስት ለእገሌ ብድር ይሰጥ ወይ አይሰጥ ብሎ መወሰን የለበትም፡፡ ከጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ አኳያ ሲታይ መንግስት ሊያደርግ የሚገባው በመጀመርያ ደረጃና በዋነኛነት ኢንዱስትሪው ያሉበትን ችግሮች ቀርፎ በፈጣን እድገት ሂደት ውስጥ የሚገባበትን እቅድ አዘጋጅቶ ተግባራዊ ማድረግ ነው፡፡ ይህንን ካደረገ ባንኮች ለሴክተሩ የሚሰጡት ብድር ጥሩ ውጤት የማስገኘትና የመመለስ እድሉ አስተማማኛ እንደሚሆን ስለሚገምቱ በራሳቸው ተነሳሽነትም ሊያበድሩ ይችላሉ፡፡ ዋናው ጉዳይ ይኸው ሆኖ በተጨማሪም የልማት ባንክ በብድር አሰጣጥ ረገድ ቅድሚያ የሚሰጣቸው ዘርፎች ምን መሆን እንዳለባቸውና በዚህ ረገድ በአለም ገበያ የሚወዳደር ሸቀጥ ወይ አገልግሎት አምርተው መሸጥ የቻሉ ሰዎች የቅድሚያ ቅድሚያ የሚያገኙበት አሰራር እንዲቀመጥ ማድረግ ይገባዋል፡፡ ከዚያ በኋላ የእያንዳንዱን

የብድር ጥያቄ አዋጭነት በዝርዝር ከሙያ አኳያ ገምግሞ የመፍቀድና ያለመፍቀድ ጉዳይ የባንኮች መሆን ይኖርበታል።

ኩባንያዎቹ ከላይ የተጠቀሱትን አቅጣጫዎች መሰረት በማድረግ የምርት ጥራታቸውን ለማማሻሻልና በዋጋም ተወዳዳሪ መሆን ከጀመሩ ሰፊ የአለም ገበያ ስለሚኖር ምርታቸውን መሸጥ የሚሳናቸው አይሆንም። ምርቱን የመሸጥ ሀላፊነትም የእያንዳንዱ ኩባንያ መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል። ይሁንና በዚህ ተግባር ላይም ቢሆን በኢንዱስትሪው ተዋናይ የሆኑ ክፍሎች በጋራ መረባረብ ይኖርባቸዋል። የዘርፉን ተወዳዳሪነትና ብቃት ለማሻሻል ተጨባጭ እቅድ ወጥቶ ተግባራዊ መሆን በሚጀምርበት ጊዜ ተገቢውን ውጤት እስኪያገኝ ለተቋሞቹ የመለማመጃ ጊዜ ለመስጠት የታሪፍ ከለላ ሊኖራቸው ይገባል። የዚሁ ከለላ አላማ በምርት ተግባር ላይ ሆነው ምርታማነታቸውን በማሻሻል ጉዞ ውስጥ በአገር ውስጥ ገበያ መለማመድ እንዲችሉ ነው። ስለሆነም የራሱ የሆነ የጊዜ ገደብ ሊሰጠው ይገባል። ቶሎ ብሎ ወደ ውጭ ገበያ የገባ ተቋምም ተገቢው ማትጊያ ሊሰ ጠው ይገባል። ከዘላቂው ጉዞ አኳያ የአገር ውስጥ ገበያው በአገራችን ኩባንያዎች በአስተማማኝ መልኩ ሊሸፈን የሚችለው በትርፍ ሳይሆን ኤክስፖርት ለማድረግ በመቻል ነው። በጨርቃ ጨርቅ ልብስ ስፌት ዘርፍ ኤክስፖርት ማድረግ ካልቻልን በሌላ በማንኛውም ኢንዱስትሪ ኤክስፖርት ማድረግ መቻላችን እጅግ አጠያያቂ ይሆናል። የኢንዱስትሪ ልማታችንም ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ሊሆን አይችልም። በዚሁ ዘርፍ ኤክስፖርት ማድረግ ከቻልን ግን ገበያችንና ተወዳዳሪነታችን የሚያስተማምን ይሆናል። በኢኮኖሚው እድገት ሂደት የህዝቡ ኑሮ እየተሻሻለ ሲሄድ የአገር ውስጥም ገበያ ለኩባንያዎቻችን

ሰፊና በቁጥጥራቸው ስር የገባ መሰረት ይሆንላቸዋል።

ስለሆነም የኢንዱስትሪውን ገበያ ከማስፋት አኳያ በመጀመርያ የአለምን ገበያ ሰብረን ለመግባት የሚያስችለንን እቅድ ይዞ ተግባራዊ ለማድረግ መረባረብ ይስፈልጋል። ከመጀመርያው ጀምሮ በኤክስፖርት ዘርፍ ጥሩ ውጤት የሚያስገኙትን ማትጋት ይገባል። ለኢንዱስትሪው መለማመጃ የሚሆን የውሱን ጊዜ የታሪፍ ከለላ መስጠት ያሻል፤ ጊዜው ካበቃ በኋላ ታሪፉን በማንሳት የመወዳደር ብቃት ያላቸው ኩባንያዎች ጠንክረው እንዲቀጥሉ መርዳት ይገባል። በተሰጣቸው ጊዜ መጠቀም ያልቻሉት ደግሞ በገበያ ኢኮኖሚ ህግ መሰረት ከገበያ ውጪ መሆናቸውን መቀበል ይገባል። በዚህ ሂደት አስተማማኝ የውድድር አቅም ያላቸው ኩባንያዎች ተጠናክረው የራሳችንን ገበያ ያለ ታሪፍ ከለላ ከመቆጣጠር አልፈው በአለም ገበያም ጠንካራ ተዋናይ እንዲሆኑ በሩን መክፈት ያስፈልጋል።

የውጭ ገበያን ሰብሮ በሰፊው ለመግባት እያንዳንዱ ኩባንያ ከሚያደርገው ጥረት በተጨማሪ መንግስትን ጨምሮ ሁሉም ተዋንያን በጋራ መስራት ይኖርባቸዋል። ኢትዮጵያ እስካሁን ድረስ በጥራቱ የታወቀና በዋጋው ተወዳዳሪ የሆነ የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ምርት በማምረት የምትታወቅ አይደለችም። ስለሆነም ተጠቃሚው ምርቱ በኢትዮጵያ የተመረተ መሆኑን ሲያውቅ በመጀመርያ የሚመጣለት ሀሳብ ምርቱ ጥራት የለውም የሚል ነው። ጥራት ያለው የኢትዮጵያ ምርት በአለም ገበያ እስኪለመድ ድረስ ሁሉም የኢትዮጵያ ኩባንያዎች ይህን ችግር መጋፈጣቸው አይቀርም። የምርቱ ጥራት አንድ ጊዜ ከታወቀ በኋላ ግን ምርቱ ጥራትም ባይኖረው

ተጠቃሚው ጥራት ይኖረዋል የሚል ግምት ይኖረዋል፡፡ ስለሆነም የኢትዮጵያ የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ሰፌት ምርት ጥራቱ የተጠበቀ መሆኑን ማረጋገጥ ማሳወቅና ይህንን ስም መጠበቅ አንድ ኩባንያን ብቻ ሳይሆን መላውን ኢንዱስትሪ ከዝያም አልፎ አገሪቱን በአጠቃላይ የሚመለከት ነው፡፡ በመሆኑም ይህንን የማረጋገጥና የመጠበቅ ስራ የእያንዳንዱ ኩባንያ ሀላፊነት ብቻ ሳይሆን የኢንዱስትሪው በአጠቃላይ የመንግስት ጭምር መሆን አለበት፡፡ በዚህ ምክንያት የውጭ ገበያን ሰብሮ የመግባት ሀላፊነት የእያንዳንዱ ኩባንያ ብቻ ሳይሆን በኢንዱስትሪው በአጠቃላይ ተዋናይ የሆኑ ክፍሎች ሁሉ ሀላፊነት ይሆናል፡፡

የኢንዱስትሪው ምርታችን ወደ መጨረሻው ተጠቃሚ ከመድረሱ በፊት ወደ ዋና አከፋፋዮች መድረስ አለበት፡፡ ዋና አከፋፋዮቹ ደንበኞች በኢትዮጵያ የተሰራ የሚል ነገር ሲያዩ እንዳይደነብሩባቸው ከመስጋት ውጪ የምርቱን ጥራት በእርግጠኝነት ለመፈተሽ የሚያስችል አቅም እንዳላቸው መገመት ይቻላል፡፡ ስለሆነም በጥራት አኳያ የሚኖራቸው ስጋት የደንበኞቻቸው አመለካከት ብቻ ይሆናል ማለት ይቻላል፡፡ ከዚህ ውጭ ግን ኩባንያዎቹ የሚቀርብላቸው ሸቀጥ በወቅቱ በሚፈለገው ቦታ መድረስ መቻሉን አቅርቦቱ ቀጣይነት ያለው መሆኑን ምርቶቹ የጥራት ማረጋገጫዎችን የሚያልፉ መሆናቸውን ወዘተ ማረጋገጥ ይፈልጋሉ፡፡ በዚህ ረገድ የኢትዮጵያ ኩባንያዎች እስከ አሁን አጥጋቢ ውጤት የሌላቸው ስለሆኑ ጀማሪዎቹ ኩባንያዎች ምንም ያህል ብቃት ቢኖራቸው ከፍተኛ ችግር ያጋጥማቸዋል፡፡ ገበያውን ሰብሮ መግባት እጅግ አስቸጋሪ የሚሆንበት አንዱ ምክንያትም ይህ ነው፡፡ አንድ ጊዜ

የኢትዮጵያ ኩባንያዎች ብቃት በተቀመጡት መስፈርቶች ከተረጋገጠ ግን ብቃቱ የሌላቸው የኢትዮጵያ ኩባንያዎችም እንደሌሎቹ ብቃት ያላቸው ይሆናሉ በሚል ግምት ገበያ ለማግኘት አይቸገሩም፡፡ በመሆኑም ገበያውን ሰብሮ መግባት ጥቅሙ ለተወሰኑ ኩባንያዎች ብቻ ሳይሆን ለኢንዱስትሪው በአጠቃላይ ነው፡፡ ገበያውን ሰብረን ከገባን በኋላ ደግሞ የምርቶቻችንን መልካም ስም መጠበቅ ጥቅሙ ለተወሰኑ ኩባንያዎች ሳይሆን ለኢንዱስትሪው በጠቅላላ ነው፡፡ ገበያውን ሰብሮ የመግባትና የምርቶቻችንን መልካም ዝና መጠበቅ የእያንዳንዱ ኩባንያ ሀላፊነት ብቻ ሳይሆን በኢንዱስትሪው ተዋናይ የሆኑ ክፍሎች ሁሉ የሚጋሩት ሀሳብ የሚሆነውም በዚህ ምክንያት ነው፡፡

ከላይ በተጠቀሱት ምክንያቶች ለጨርቃ ጨርቅና የስፌት ኢንዱስትሪ ምርቶቻችን የውጭ ገበያን ለማግኘት እያንዳንዱ ኩባንያ ሌት ተቀን ማድረግ ከሚገባው ርብርብ በተጨማሪ በኢንዱስትሪው ተዋናይ የሆኑ ክፍሎች መንግስትን ጨምሮ መረባረብ አለባቸው፡፡ በዚህ ረገድ የምርቶቻችንን ጥራትና ተወዳዳሪነትን የማረጋገጥ፤ የኤክስፖርት ንግድ ፋይናንስ ስርአትን ማመቻቸት፤ የኤክስፖርት ንግድ ቀልጣፋነትን ማረጋገጥና ገበያ በማፈላለግ ረገድ ሊተባበሩ የሚችሉ ሀይሎችን በሰፊው መጠቀም ልዩ ግምት የሚሰጣቸው ጉዳዮች ይሆናሉ፡፡ በዚህ ረገድ የተቀመጡት ጉዳዮች በመሰረታዊ ይዘታቸው ለሌሎች የኤክስፖርት ምርቶቻችን የሚያገለግሉ እንደሆኑም ሊሰመርበት ይገባል፡፡

ገበያ የማፈላለግ ስራ ሊሳካ የሚችለው በመጀመርያ ደረጃ በዋጋና በጥራት ተወዳዳሪ የሆነ ሸቀጥ ተይዞ ነው፡፡ ከዚህ ውጭ

ምንም አይነት የገበያ ማፈላለግ ሂደት ውጤታማ ሊሆን አይችልም፡፡ በመሆኑም የተቋሞቻችንን ምርታማነት ማሻሻል እጅግ መሰረታዊ ይሆናል፡፡ ጥራታቸውን እንዲያረጋግጡ ማድረግም እጅግ ተፈላጊ ነው፡፡ እዚህ ላይ ሊሰመርበት የሚገባው ጉዳይ በተለይም ጥራትን የማረጋገጡ ጉዳይ ምርቱን የሚያመርተውን ኩባንያ ብቻ ሳይሆን ሌሎቹንም ኩባንያዎች የሚነካ መሆኑ ነው፡፡ አንድ ኩባንያ ተልካሻ ምርት አምርቶ የምርቶቻችንን ዝና ከነካ ጥሩ ምርት የሚያመርቱትም ናቸው ለአደጋ የሚጋለጡት፡፡ በመሆኑም ምርታማነትንና ጥራትን በማሻሻል ረገድ እርስ በርሳቸው ከተደጋገፉ ሁሉም በይበልጥ ተጠቃሚ ይሆናሉ፡፡ የጋራ ግንባርና ጥረት አስፈላጊና የሚቻልም የሚሆነው ለዚህ ነው፡፡ ይሁንና በዚህ ረገድ የተሳካ ስራ የሰሩ አገሮች ልምድም እንደሚያመለክተው የጥራትና ደረጃዎች ማረጋገጥ ስራ የመንግስት አንድ መሰረታዊ ሀላፊነት መሆን ይገባዋል፡፡

በብዙ አገሮች የጥራትና ደረጃዎች መስሪያ ቤቶች በመንግስት ይቋቋማሉ፡፡ ነገር ግን በብዙ አገሮች በኢንዱስትሪ ልማት ውስጥ ይህ ነው የሚባል ሚና የላቸውም፡፡ አንዳንድ በኢንዱስትሪ ልማት ረገድ በጣም የተሳካ ስራ የሰሩ አገሮች ግን ተቋሞቹን ለኢንዱስትሪ ልማት በሰፊው ይጠቀሙባቸዋል፡፡ በዚህ ረገድ የተቋሞቹ ዋና ተልእኮ በአገሪቱ የሚመረቱት ምርቶች ጥራታቸው የተጠበቀ እንዲሆን ማገዝ እንዲሆን ይደረጋል፡፡ የጥራት ማረጋገጫ ስርአቶች የጥራት ማሻሻያ እንቅስቃሴዎች በየማምረቻ ተቋሙ እንዲፈጠሩና እንዲጎለብቱ ያደርጋሉ፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ለውጭ ገበያ የሚቀርቡ የተመረጡ ምርቶች ጥራታቸው የተጠበቀ መሆኑን የማረጋገጥና የሆነ ኩባንያ በፈፀመው ስህተት ኢንዱስትሪዎቹ በአጠቃላይ ለአደጋ እንዳይጋ

ለጡ መከላከልም ይጠበቅባቸዋል፡፡

በአገራችን ያለውን የጥራትና የደረጃዎች መዳቢ ባለስልጣን እንደ አንድ ትልቅ የልማት መሳርያ ልንጠቀምበት ይገባል፡፡ በዚህ ረገድ የተሳካ ስራ ከሰሩ አገሮች ልምድን በመቀመርና ከአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ ጋር በማጣጣም የጥራትና ደረጃዎች መስሪያ ቤት በአጠቃላይ በኢንዱስትሪዎቻችን በተለይ ደግሞ በጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ የጥራት ማሻሻያ እቅዶች ተዘጋጅተው በሰፊው ተግባራዊ እንዲሆኑ የሚያደርግበትን ሁኔታ መፍጠር ይገባናል፡፡ ከዚህ ጋር ተያይዞና በዘርፉ ተዋናይ ከሆኑ ወገኖች ጋር በመተባበር ወደ ውጭ የሚላኩ የዘርፉ ምርቶች ጥራታቸው የተጠበቀና የአገራችንን ምርቶች ዝና የማያጎድፉ መሆናቸው የሚረጋገጥበት ስርአት መዘርጋት አለበት፡፡

የኢንዱስትሪ ልማት ስትራቴጂያችን አንድ መሰረታዊ መርሆ ኤክስፖርት መርልማት እንዲሆን ማድረግ መሆኑና ከዚሁ አኳያ የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ሰፌት ኢንዱስትሪ ትልቅ ሚና መጫወት እንደሚጠበቅበት ተመልክቷል፡፡ ለዚሁ አላማ በቂ ትኩረት የተሰጠው መሆኑን ከማረጋገጥ አኳያ ትልቅ ግምት የሚሰጠው አንዱ ጉዳይ የኤክስፖርት ንግድ ፋይናንስ ጉዳይ ነው፡፡ ኤክስፖርተሮች የውጭ ገበያ አግኝተው ሲያበቁ ምርቱን ለማምረት የሚያስፈልጋቸውን ወጪ በመሸፈን ረገድ ትልቅ ችግር ያጋጥማቸዋል፡፡ ኤክስፖርት ካደረጉ በኋላ የሽያጩ ገንዘብ ወደእጃቸው እስኪገባ ድረስ ወራት ሊጨርስ ስለሚችል በዚህም ጊዜ ከፍተኛ የስራ ማስኬጃ ችግር ሊገጥማቸው ይችላል፡፡ ኤክስፖርትን ማደፋፈር ካለብን ለሸቀጦቹ

ገበያ ማግኘቱን ያረጋገጠ ባለሀብት ምርቱን ለማምረት በፍፁም የፋይናንስ ችግር ሊገጥመው አይገባም። ምርቱን ለውጭ ገበያ የሸጠ ሰው ቀጣዩን ስራ ለመስራት በፋይናንስ እጥረት ምክንያት ለወራት መጠበቅ አይገባውም። ያገኘውን አስተማማኝ የውጭ ገበያ ወይም ኤክስፖርት ያደረገውን ምርት የሚመለከት ማረጋገጫ ያለው ባለሀብት ኤክስፖርትን ሊያተጋ በሚችል የወለድ ምጣኔ የኤክስፖርት ፋይናንስ ሊያገኝ ይገባዋል። ከዚያም አልፎ በአንድ አመት ኤክስፖርት ለማድረግ የቻለ ሰው በሚቀጥለው አመት ሌላ ዋስትና ሳያስፈለገው ያለፈው አመት ውጤቱ ራሱ ዋስትና ሆኖት ባለፈው አመት ኤክስፖርት ካደረገው ጋር የሚመጣጠን የኤክስፖርት ፋይናንስ ብድር ማግኘት ይገባዋል።

መንግስት የኤክስፖርት ፋይናንስን አስፈላጊነት ተገንዝቦ ከተለመዱት የግብርና ምርቶቻችን ውጪ ኤክስፖርት የሚያደርጉ ባለሀብቶች ተጠቃሚ የሚሆኑበትንና ከላይ የተቀመጡትን አላማዎች የያዘ ስርአት ለመዘርጋት የሚያስችሉ መመሪያዎችን አውጥቷል። በዚህ አገልግሎት ተጠቃሚ የሆኑ አምራቾች ግን እምብዛም ናቸው። በዚህ ረገድ ከተለመዱት የኤክስፖርት ምርቶቻችን ውጪ ኤክስፖርት የሚያደርጉ ባለሀብቶች በሰፊው አለመስራታቸው አንድ ምክንያት ሊሆን እንደሚችል መገመት ይቻላል። በመመሪያው አፈፃፀምና በፈፃሚ ተቋሞች አካባቢም ሆነ በባለሃብቱ አካባቢ አጠቃቀሙን የሚመለከቱ ችግሮች ካሉ አጣርቶ ማስተካከል እጅግ አስፈላጊ መሆኑ ግን ሊሰመርበት ይገባል። በዚህ ረገድ የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ሰፊት ኢንዱስትሪን የኤክስፖርት ብድር አገልግሎት ዋነኛ ተጠ ቃሚ ከሚሆኑ ዘርፎች ውስጥ አንዱ የሚሆንበት ደረጃ ላይ ማድረስ

በጣም አስፈላጊ ይሆናል። እንደዚህ አይነቱ ጠንካራ ድጋፍና አገልግሎት በሌለበት የጨርቃጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በሚፈለገው ደረጃ የአለም ገበያን ሰብሮ መግባት የሚችል አይሆንም።

የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በገበያ ተወዳዳሪ መሆኑን በማረጋገጥ ረገድ ወሳኙ ጉዳይ በኢንዱስትሪው ውስጥ የሚሰራው ስራ ቢሆንም ከዘርፉ ውጭ ሆነው በዘርፉ ላይ ተፅእኖ የሚየሳድሩ የግብይቱ ስርአት ክፍሎች ከፍተኛ ሚና ይኖራቸዋል። በዚህ መሰረት ለምሳሌ የልብስ ሰፌት ፋብሪካዎቻችን የኤክስፖርት ምርት ለማምረት የሚያስፈልጋቸውን ጨርቅ ከውጭ ማምጣት ከፈለጉ ምርቱ በሚፈለገው ጊዜ መድረሱን የሚያረጋግጥ ቀልጣፋ የግብይት ስርአት መኖር አለበት። የሚፈልጉትን የጨርቃ ጨርቅ ግብይት በተሻለ ዋጋና ጥራት ለመግዛት የሚያስችላቸው መረጃ ሊኖር ይገባል። ምርቱ በውጭ ገበያ የሚቀርብ እስከሆነ ድርስ ከግብር ነፃ መሆን ይኖርበታል። ሌሎቹ የዘርፉ ክፍሎችም ተመሳሳይ አገልግሎት ማግኘት አለባቸው።

መንግስት የዚህን ጉዳይ አስፈላጊነት ተገንዝቦ አንዳንድ ጥረቶችን በማድረግ ላይ ነው። ለጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ፋብሪካ ብቻ ሳይሆን ለሁሉም ባለሀብቶች አገልግሎት ሊሰጥ የሚችል የውጭ ገበያ መረጃዎችን የሚያሰባስብ ማእከል አቋቁሟል። ይኸው ማእከል በይበልጥ የሚጠናከርበትና አገልግሎቱ በብቃት የሚሰጥበት ሁኔታ መመቻቸት አለበት። በዘርፉ የተሰማሩ ባለሀብቶችና ተዋንያን በመካከላቸው መረጃና ልምድ ለመለዋወጥ የሚያስችላቸው የጋራ መፅሄት ሊያዘጋጁም ይችላሉ። በዚህ ረገድ በፈጣን የኢንዱስትሪ

ልማት መስክ የተሳካ ልምድ ካላቸው አገሮች ልምድ መቅሰምም ይቻላል፡፡ ከላይ በተጠቀሱትና በሌሎች መንገዶችም በዘርፉ ውስጥ ቀልጣፋ የመረጃ ልውውጥ ስርአት እንዲኖር ማድረግ የግብይት ስርአቱን ቀልጣፋ ለማድረግ በጣም ጠቃሚ ይሆናል፡፡

የጉምሩክ አሰራርን ቀልጣፋ በማድረግ ለኤክስፖርት በግብአትነት የሚያስፈልጉ ከውጭ የሚገቡ ምርቶች ከግብር ነፃ እንዲሆኑ፣ ተቋሞችም በቦንድድ መጋዘን ይህንኑ ስርአት ተግባራዊ እንዲያደርጉ ለመርዳት ጥረት ተደርጓል፡፡ በቅርቡ የፀደቀው የተጨማሪ እሴት ታክስ ለኤክስፖርት ምርት በግብአትነት የሚያገለግሉ የአገር ውስጥ ምርቶችም ከግብር ነፃ እንዲሆኑ ያደርጋል፡፡ ከዚህ አኳያ ሲታይ ኤክስፖርትን የሚያበረታታ የግብር ስርአትና ግብአቶችን ቶሎ ለመጠቀም የሚያስችል አቅጣጫ ተቀምጧል ማለት ይቻላል፡፡ በዚህ ረገድ ዋናው ጉዳይ በአፈፃፀም ረገድ የሚታዩ ችግሮችን እየተከታተሉ ማስወገድና ስርአቱን በቀጣይነት ማሻሻል ይሆናል፡፡ የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪን ልማት የሚያስተባብረው የጋራ መድረክ በዚህ ረገድ የኢንዱስትሪው ተዋናዮች ከነዚህ አገልግሎቶች በይበልጥ ተጠቃሚ እንዲሆኑ በማስቻልና በዚህ ረገድ ያሉ ችግሮችን ከሚመለከታቸው አካላት ጋር ተባብሮ በመፍታት ረገድ ከፍተኛ ሚና ሊጫወት ይችላል፡፡ ተፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ተዋናዮቹ በጋራና በቅንጅት ግብአቶችን የሚገዙበት ሁኔታም ሊያመቻች ይችላል፡፡

ዘርፉ በሂደት ለተለያዩ ኢንዱስትሪዎች መሰረት እንደሚሆን እሙን ነው፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ የዘርፉ ምርቶች የሚታሸጉበት

የጠኬጅንግ ኢንዱስትሪ ይኖራል፡፡ ይህ ኢንዱስትሪ በአገራችን ባልዳበረበት ሁኔታ ግብአቱ ከውጭ መምጣት ይኖርበታል፡፡ በሂደት ግን ዘርፉን የሚያስተባብረው አካል ኢንዱስትሪው በአገራችን ቢስፋፋ የግብይቱን ሂደት ስለሚያሳጥረውና በዋጋም በይበልጥ ተወዳዳሪ የመሆን እድል ሊከፍት ስለሚችል ለማሸጊያ ማተርያሎች ኢንዱስትሪ ማደግ መንቀሳቀስ ይኖርበታል፡፡ ይህ ኢንዱስትሪ ምርታቸውን አሽገው ለሚሸጡ ተቋሞች ሁሉ እጅግ አስፈላጊ ስለሚሆን ከኤክስፖርት ኢንዱስትሪዎች እድገት ጎን ለጎን እንዲዳብር የራሱ እቅድ እንዲወጣለትና እንዲስፋፋ ሁሉም በየበኩሉ እንዲረባረብ ጥረት ማድረግ ይኖርበታል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ሰፌት ፋብሪካ የተለያዩ ኬሚካሎች ለልብስ ስፌት የሚያስፈልጉ ግብአቶች ወዘተ መፈለጉ አይቀርም፡፡ በመጀመርያዎቹ ወቅቶች እነዚህ ከውጭ መምጣታቸው አይቀርም፡፡ በዚህን ጊዜ ግብአቶቹ ደረጃ በደረጃ በአገር ውስጥ የሚመረቱበት እቅድ ተይዞ ተግባራዊ መሆን ይኖርበታል፡፡ በዚህ መልኩ በኤክስፖርት ላይ ያተኮረው የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ሲስፋፋ ከራሱ አልፎ የተለያዩ ከውጭ የሚገቡ ምርቶችን የሚተኩ ኢንዱስትሪዎች በአገር ውስጥ ሊመረቱ የሚችሉበትን ሁኔታ ያመቻቻል፣ ለሌሎች ኢንዱስትሪዎች ማበብ አመራሩን ይሰጣል፡፡

እጅግ ሰፊ የሆነው የአለም የጨርቃ ጨርቅና የተሰፉ ልብሶች ገበያ የተለያዩ ገደቦችና ቁጥጥሮች ሲደረጉበት ከቆየ በኋላ በጥቂት አመታት ውስጥ ሙሉ በሙሉ ነፃ እንደሚሆን ይጠበቃል፡፡ ይህ በሚሆንበት ወቅት እንደኛ ያሉ በገበያው የመወዳደር ብቃት ያላገኙ አገሮች ገበያውን ሰብረው ለመግባት እጅግ በጣም አስቸጋሪ

እንደሚሆንባቸው ይገመታል፡፡ በአሁኑ ወቅት ግን በዋና ዋናዎቹ የአውሮጠና የአሜሪካ ገበያዎች በልማት እጅግ ወደኋላ የቀሩ አገሮች የተለየ የገበያ እድል ተፈቅዶላቸዋል፡፡ ይህ ልዩ እድልም ተግባራዊ መሆን ጀምሯል፡፡ በጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ከፍተኛ የመወዳደር አቅም ያገኙ አገሮች የተለያዩ ታሪፎች እንዲከፍሉ ሲገደዱ እንደኛ ያሉ አገሮች ግን ሸቀጣቸውን ከታሪፍ ነፃ ሆነውና ኮታ ሳይጣልባቸው እንዲሸጡ ተፈቅዷል፡፡ በዚህ ለውሱን ጊዜ በሚቆይ እድል በብቃት የተጠቀመና የመወዳደር አቅሙን አጎልብቶ ከገበያው ጋር ተዋውቆ የቆየ አገር ገበያው ሙሉ በሙሉ ነፃ ሲሆንና ውድድሩ ከመቼውም ጊዜ በላይ ሲጠነክር ኢንዱስትሪውን የማሳደግ እድሉ እጅግ የጠበበ ይሆናል፡፡ በመሆኑም ለውሱን አመታት በሚቆየው በዚህ ልዩ እድል ለመጠቀም ሌት ተቀን መረባረብና ከገበያው ጋር ተዋውቆ መቆየት እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው፡፡

መንግስት የአገራችን ባለሀብቶች ከዚህ ልዩ የገበያ እድል ተጠቃሚ እንዲሆኑ እድሉም ለኢትዮጵያ እንዲፈቀድ ከፍተኛ ዲፕሎማስያዊ ጥረት ማድረግ ይኖርበታል፡፡ በዚህ መሰረት የአሜሪካ መንግስት ለአፍሪካ በፈቀደው ልዩ እድል ኢትዮጵያ ተጠቃሚ እንድትሆን ተፈቅዷል፡፡ የአውሮጠ አገሮችም ተመሳሳይ እድል እየከፈቱ ስለሆነ አገራችን ከዚሁ እድል ተጠቃሚ እንድትሆን ጥረት ማድረጉን ይቀጥላል፡፡ ገበያው ለኛ መከፈቱ አስፈላጊ ቢሆንም ብቻውን በቂ እንደማይሆን እሙን ነው፡፡ በተግባርም አሜሪካ ለአፍሪካ በከፈተችው እድል እንደ ደቡብ አፍሪካ ያሉ አገሮች በሰፊው መጠቀም ሲችሉ እኛ እስከ ዛሬ ድረስ ፋይዳ ባለው መልክ አልተጠቀምንበትም፡፡ በዋጋና በጥራት ተወዳዳሪ የሆኑ የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ስፌት

ኢንዱስትሪ ምርቶችን በሰፊው ማምረት ስላልቻልን በአግባቡ አልተጠቀምንበትም፡፡

በአገራችን ባለሀብቶች በዘርፉ በሰፊው እንዲሰማሩ ለማድረግ ከሚካሄደው እንቅስቃሴ ጎን ለጎን የተለያዩ የዘርፉ ምርቶች ዋና ዋና ገበያዎች ለአገራችን ባህብቶች ክፍት እንዲሆኑ ለማድረግ ከሚካሄደው ዲፕሎማስያዊ ስራ ጎን ለጎንና እነዚህን በመደገፍ ወደ ገበያዎቹ እንዲገቡ በማድረግ ረገድ የሚረዱን የውጭ ባለሀብቶችን ማፈላለግና ከዘርፉ የልማት እንቅስቃሴ ጋር ማቆራኘት ይኖርብናል፡፡ በዚህ ረገድ እጅግ ተፈላጊ የሚሆኑት ሶስት የተለያዩ አገልግሎቶችን ሊሰጡን የሚችሉ የውጭ ባለሀብቶች ናቸው፡፡

በመጀመርያ ደረጃ ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገቡ ኩባንያዎች የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ሰፌት ኢንዱስትሪ ምርቶችን በዋና ዋና የአለም ገበያዎች የሚያከፋፍሉ ኩባንያዎች ናቸው፡፡ የአገራችን ኩባንያዎች በነዚህ ገበያዎች የራሳቸው ማከፋፈያ መረብ መዘርጋት የሚገባቸው ቢሆንም ይህ በጣም ረጅም ጊዜ የሚጠይቅ መሆኑ አያጠራጥርም፡፡ እስከዚያ ጊዜ ድረስ የተሻለው አማራጭ በነዚህ ገበያዎች ቁልፍ አካፋፋይ ከሆኑ ኩባንያዎች ጋር በመተባበር ለነሱ መሸጥ ነው፡፡ እነዚህን ኩባንያዎች በማጥናትና ከአገራችን ምርቶች ለመግዛት ፍላጎት ከሚያሳዩ ጋር በመመካከር ምርቶቻችንን የሚገዙበት ስምምነት ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

በዚህ ረገድ እያንዳንዱ ኩባንያ የየራሱን ጥረት ማድረግ ያለበት ቢሆንም መንግስትና ዘርፉን ለማስተባበር መቋቋም ያለበት

አካል ልዩ ሚና መጫወት አለባቸው፡፡ መንግስትና አካሉ ምርታችንን ሊገዙ የሚችሉ ኩባንያዎችን በማጥናትና ምርታችንን እንዲገዙ በማትጋት ረገድ ሚናቸውን ሊጫወቱ ይገባል፡፡ ከነዚህ ኩባንያዎች ውስጥ በተለያዩ የምርቶችን ጥራት ቁጥጥርና ምርታማነትን በማሳደግ ዘይቤዎች ማገዝ የሚችሉትን ለኩባንያዎቻችን እገዛ እንዲሰጡ በክፍል ሁለት በተጠቀሰው መልኩ ማስተባበርና መደገፍ አለበት፡፡ መንግስትና አስተባባሪው አካል ከኩባንያዎቹ ጋር ምርቶቻችንን በስፋት እንዲገዙ በኛ በኩል መሰራት ስላለባቸው ጉዳዮች ተወያይተው መግባባት ላይ መድረስ ይኖርባቸዋል፡፡ ምርቶቻችንን የሚገዙት ኩባንያዎች የሚፈለግባቸው አገልግሎቶችና ዋስትናዎች ምን እንደሆኑ ለይተው እነዚህን የሚያሟላ ስራና ዋስትና መስጠት አለባቸው፡፡ በአጭሩ ከውጭ ኩባንያዎቹ ጋር በመመካከር ምርቶቻችንን ይገዙ ዘንድ ሊሟሉላቸው የሚፈልጓቸውን ነገሮች የማሟላት ጉዳይ ለእያንዳንዱ የአገራችን ኩባንያ ብቻ ሳይተው መንግስትና የጋራ መድረኩ ሚናቸውን መጫወት አለባቸው፡፡ በዚህም ረገድ በመንግስት እጅ ያሉት የዘርፉ ፋብሪካዎች ግንባር ቀደም ሚና መጫወት አለባቸው፡፡

ሌላው ሊተኮርበት የሚገባው ጉዳይ በልብስ ስፌትና በጨርቃ ጨርቅ ኢንዱስትሪ ዘርፍ ጥሩ ምርቶችን በማምረት ልምድ ያላቸውን ኩባንያዎች አፈላልጎ ወደ አገራችን የመሳብ ጉዳይ ነው፡፡ እንደነዚህ አይነቶቹን ኩባንያዎች ወደ አገራችን መሳብ ያለብን በዚህ ዘርፍ ባለውና በተወሰነ አመታት ውስጥ በሚቀየረው የአለም ገበያ ልዩ እድል በአግባቡ ለመጠቀም እንዲቻል ነው፡፡ እነዚህ ኩባንያዎች ወደ አገራችን ገብተው በቶሎ ምርታቸውን መሸጥ ከቻሉ ከገበያው ጋር ተዋውቀን ለመቆየት እድል ይሰጠናል፡፡ ከዚህም በላይ በአለም ገበያ

በጥራትና በዋጋ ተወዳዳሪ የሆነ ምርት ማምረት የሚችሉ ፋብሪካዎች የተወሰኑም ቢሆኑ በአገራችን ከተቋቋሙ የተቀሩት ተቋሞቻችን ከነዚህ ተምረው ብቃታቸውን በአፋጣኝ እንዲያሻሽሉ ለማድረግ በጣም የተመቻቸ ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ አዳዲስ ባለሀብቶቹም ውጤቱን አይተውና ልምዱን ከነዚህ ተምረው በሰፊው መግባት ሊጀምሩ ይችላሉ፡፡

መንግስት ይህንን በመገንዘብ ጥሩ ልምድና ብቃት ያላቸውን ኩባንያዎች አጥንቶና አፈላልጎ ወደ አገራችን እንዲገቡ ለመሳብ መረባረብ አለበት፡፡ እንደዚህ አይነት ብቃት ያላቸውን ኩባንያዎች አፈላልጎ በአገራችን ኢንቨስት ለማድረግ ይወስኑ ዘንድ ሊሟሉላቸው የሚፈለግባቸውን ነገሮች ከነሱ ጋር በመመካከር አሟልቶ ኢንቨስት እንዲያደርጉ መጣር አለበት፡፡ በአገር ውስጥ ማምረት ሲጀምሩ ለአገራችን ተቋሞች ምርት በማሻሻልና ገበያ በማፈላለግ ስራ ልምድ እንዲያካፍሉና እገዛ እንዲሰጡ ማግባባትና ማሳመን አለበት፡፡ እንደነዚህ አይነት በርከት ያሉ ኩባንያዎችን ወደ አገራችን ማስገባት ዘርፉን በአፋጣኝ ለማሳደግ ከፍተኛ ሚና እንደሚጫወት ተገንዝበን ልዩ ትኩረት ሰጥተን በተሳካ ሁኔታ እንዲፈጸም ማድረግ ይኖርብናል፡፡ እነዚህ ኩባንያዎች እዚያው ሳሉ ከራሳችን ኩባንያዎች ጋር የአመራር ኮንትራት እንዲፈራረሙ ወይም ከራሳችን ኩባንያዎች ጋር በሽርክና እንዲሰሩ ማድረግም ይቻላል፡፡ የመንግስት ተቋሞችን የፕራይቬታይዜሽንና የስራ አመራር ኮንትራት እድልም እንደዚህ አይነት ኩባንያዎችን ለመሳብ ልንጠቀምበት ይገባል፡፡

በማጠቃለል የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ሰፌት ኢንዱስትሪን

በተቻለ ፍጥነት ለማስፋፋት ልዩ ትኩረት ሰጥተን መረባረብ ይገባናል። ከዚህ አኳያ ወሳኞ የሚሆኑት ርምጃዎች በዘርፉ ተዋናይ የሆኑትን አካላት የሚያሳትፍ የጋራ መድረክ መፍጠር፣ በዚህ መድረክ አማካኝነት የዘርፉን ችግሮች ለመፍታት የሚያስችል የእያንዳንዱን ተዋናይ ሚና የሚያሳይ የዘርፉን የልማት እቅድ መንደፍ፣ እቅዱን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስፈልጉ ነገሮችን በሙሉ በተቀናጀ አኳኋን መፈፀምና አዳዲስ የአገር ውስጥና የውጭ ባለሀብቶች በዘርፉ ተሳታፊ እንዲሆኑ መሳብ ነው። የጋራ መድረክ የጋራ እቅድና የጋራ እቅዱን ለመተግበር ሁሉን አቀፍና የተቀናጀ የጋራ ርብርብ ማድረግ ዋናው ጉዳይ ነው። ከላይ የተዘረዘሩት ጉዳዮች ይህ የጋራ ርብርብ ታሳቢ ሊያደርጋቸው የሚገባ ጉዳዮችን ከመጠቆም ያለፈ ሚና ሊኖራቸው እንደማይችል ሊሰመርበት ይገባል። ለጨርቃ ጨርቅና ልብስ ሰፌት ኢንዱስትሪ ያገለግላሉ ብለን ያስቀመጥናቸው ሀሳቦች ብዙዎቹ ለሌሎች ኢንዱስትሪዎችም ያገለግላሉ። በመሆኑም በቀጣዮቹ አርእስቶች እነዚህን መደጋገም አስፈላጊ አይሆንም።

3. የስጋ የቆዳና ቆዳ ውጤቶች ኢንዱስትሪ

አገራችን ከፍተኛ የእንስሳ ሀብት እንዳላት የሚታወቅ ነገር ነው። የግብርና ልማት ስትራተጅያችን በተሳካ ሁኔታ ተግባራዊ ሲሆን የእንስሳትና የእንስሳት ተዋፅኦ ምርታችን በመጠንና በጥራት በከፍተኛ ደረጃ ሊያድግ እንደሚችል መገመት ይቻላል። ከነዚህ የእንስሳት ሀብታችን ምርቶች ውስጥ ስጋ በቅድሚያ የሚጠቀስ ነው። ቆዳና የቆዳ ውጤቶችም በሰፊው ማምረት የምንችልበት ሁኔታ እንደሚኖር መገመት ይቻላል። እነዚህን ምርቶች በፋብሪካዎች እሴት

ጨምሮ መሸጥ ለግብርና ምርታችን በቂ ገበያን የሚያስገኛና እድገቱ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው እንዲሆን ለማድረግ የሚያስችል ይሆናል። በተመሳሳይ መልኩ ኢንዱስትሪያችን በአስተማማኝ ግብአት ላይ ተመስርቶ እንዲያድግ ለማድረግ የሚያስችል ነው። ግብርናና ኢንዱስትሪ ተመጋግበውና ተደጋግፈው እንዲያድጉ በማድረግ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን መሰረታዊ መርሆ ተግባራዊ እንዲሆን፣ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው እድገት ለማረጋገጥ የሚያስችለን ይሆናል።

የስጋ፣ የቆዳና የቆዳ ውጤቶች ምርት አሁንም ቢሆን በተወሰነ ደረጃ ለውጭ ገበያ እናቀርባለን። ኤክስፖርት መር የሆነ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጂ እንዲኖረን ከተፈለገ ገና ልማቱ ባልተጠናከረበትም ወቅት ቢሆን በውሱን ደረጃ ኤክስፖርት የምናደርጋቸውን ምርቶች አሻሽለን በሰፊው ወደ አለም ገበያ መግባት ይኖርብናል። ምርቶቹ በአብዛኛው ጉልበትን በሰፊው ለመጠቀም የሚያስችሉ ናቸው። በተለይም የስጋና የቆዳ ውጤቶች ኢንዱስትሪ በዚህ ረገድ የታወቁ ናቸው። በመሆኑም ለዘርፉ ልዩ ትኩረት ሰጥቶ መረባረብ ኤክስፖርት መር የሆነና ካፒታልን ቆጥቦ ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም አቅጣጫን በመከተል የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችንን በተሳካ ሁኔታ ለመፈፀምና የኢንዱስትሪ ልማታችን ፈጣንና ቀጣይነት ያለው እንዲሆን ለማድረግ ያስችለናል። በመሆኑም የስጋ፣ የቆዳና የቆዳ ውጤቶች ምርት ኢንዱስትሪ በልማት እቅዳችን ውስጥ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ይሆናል።

የጨርቃ ጨርቅና የልብስ ስፌት ኢንዱስትሪን ልማት

በሚመለከት እንዳስቀመጥነው ሁሉ በስጋ፣ ቆዳና የቆዳ ውጤቶች ኢንዱስትሪም ዋናው ነገር በዘርፉ ተዋናይ የሆኑ ክፍሎችን ሁሉ የሚያሳትፍና በዘርፉ የሚደረገውን የልማት እንቅስቃሴ የሚያስተባብር የጋራ መድረክ መፍጠር፣ በዚሁ መድረክ አማካኝነት የዘርፉን ችግሮች በዝርዝር ማጥናት፣ ችግሮቹን ለመፍታት የሚያስችል የእያንዳንዱን ተዋናይ ሚና በትክክል የሚያስቀምጥ የልማት እቅድ ማዘጋጀትና ይህንኑ እቅድ ለመፈፀም በጋራ መረባረብ ነው፡፡

በዘርፉ እድገት ውስጥ የእንስሳ ሀብት አምራች አርሶ አደሮች፤ በእንስሳት ሀብት ልማት ተሳታፊ የሆኑ ባለሀብቶች፤ ቄራዎች፣ የቆዳ ፋብሪካዎች፣ የቆዳ ውጤትን /ጫማ፣ ልብስ ወዘተ/ የሚያመርቱ ፋብሪካዎች ተዋናይ ናቸው፡፡ የዘርፉን ልማት ለመደገፍ ብሎ መንግስት ያቋቋማቸው እንደ የእንስሳትና የእንስሳት ተዋፅኦ ገበያ ባለስልጣን ያሉ በቆዳና ቆዳ ውጤቶች ዘርፍ የሰው ሀይል ስልጠናና የምርምር ስራ ለመስራት የተደራጀው የቆዳ ኢንስቲትዩት ያሉ የመንግስት ተቋማትም ተዋናይ ናቸው፡፡ እነዚህንና እነዚህን የመሰሉ ተቋሞችን ያሳተፈ የዘርፉን ልማት የሚያስተባብር የጋራ መድረክ መፍጠር ይገባል፡፡ ዘርፉን በተመለከተ እስከ ዛሬ የተካሄዱትን ጥናቶች አጠናቅሮ የጎደሉትን አሟልቶ ችግሮችን የሚፈታ የዘርፍ የልማት እቅድ ማዘጋጀትና መተግበርም ይቻላል፣ ይገባልም፡፡ ከዚህ ቀጥሎ የሚቀርቡት ሀሳቦች የተጠቀሰውን የልማት እቅድ በማዘጋጀት ረገድ ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገባቸውን ጉዳዮች የሚጠቁሙ ይሆናሉ፡፡

ዘርፉ የተሳሰረና በቅንጅት ሊሰራበት የሚችል ነው፡፡ የእንስሳት ሀብታችንን መጠን በተለይም ጥራቱን ማሻሻል የነገሮች ሁሉ

መጀመርያ ነው፡፡ በዚህ ላይ ተመስርቶ ስጋን በብቃት አዘጋጅቶ ለውጭ ገበያ ማቅረብ ሌላው ቁልፍ ስራ ነው፡፡ የዚሁ ውጤት የሆነውን ቆዳ የማዘጋጀት ስራም ራሱን የቻለ ትልቅ ንኡስ ዘርፍ ነው፡፡ በመጨረሻም የቆዳ ውጤቶች ኢንዱስትሪ ካፒታልን በመቆጠብና ጉልበትን በሰፊው በመጠቀም ረገድ ከልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ጋር የሚመጣጠን ቁልፍ ንኡስ ዘርፍ ስለሆነ ሊተኮርበት ይገባል፡፡ አራቱም ንኡስ ዘርፎች ተሳስረው ማደግ የሚችሉና የሚገባቸው ቢሆኑም በአሁኑ ወቅት ሁሉም በእኩል መጠን ማደግ አለባቸው ማለት አይደለም፡፡

ከሁሉም በላይ ቅድሚያ ሊያገኙ የሚገባቸው የእንስሳት ሀብት ልማትና የቆዳ ውጤቶች ንኡስ ዘርፎች ናቸው፡፡ የእንስሳት ሀብት በመጠኑና በጥራቱ እያደገ መምጣቱ የዘርፉ መሰረት ስለሆነ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል፡፡ የዚሁ ውጤት ለስጋ ፋብሪካዎች ግብአት መሆን የሚገባው ቢሆንም በስጋ ፋብሪካዎች እድገት መገደብ የለበትም፡፡ የእንስሳት ሀብት ልማት በአግባቡ ከተከናወነ በቁም ከብት መልኩም ኤክስፖርት ማድረግ ስለሚቻል በስጋ መልክ ካልሆነ ብለን የምንገታበት ምክንያት አይኖረንም፡፡ ቄራዎቻችን እየተሻሻሉና እየተስፋፉ ሲሄዱ የእንስሳት ሀብታችንም በመጠንና ጥራት ተሻሽሎ ስለሚቆይ በቂ አቅርቦት ይኖራቸውና በዋናነት በስጋ መልክ ኤክስፖርት የምናደርግበት ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ ስለሆነም የእንስሳት ሀብት ልማቱ የቄራዎችን መስፋፋት ሳይጠብቅ በራሱ ፍጥነት ማደግ ይኖርበታል፡፡ ቄራዎች የእንስሳት ሀብት ልማትን ፈጣን እድገት መሰረት በማድረግ በተቻለ ፍጥነት እንዲያድጉም መደገፍ ይኖርበታል፡፡

ቆዳን የማልፋትና የማዘጋጀት ኢንዱስትሪ ከቆዳ ውጤቶች ኢንዱስትሪ ይልቅ ካፒታልን የሚጠቀም ነው፡፡ በተለይም ቆዳውን በመጨረሻ ደረጃና በጥራት የማዘጋጀቱ ስራ ከፍተኛ የሰለጠነ የሰው ሀይልን የሚጠይቅና በዋናነት በተወሰኑ አገሮች የሚፈፀም ነው፡፡ በሌላ በኩል ግን የተራቀቀ ያልሆነውና ቆዳውን በመጨረሻ ደረጃ የማዘጋጀትን ስራ የማይጨምረው ክፍል ለአየር ብክለት የመጋለጥ ባህሪ ስላለው በበለፀጉት አገሮች እምብዛም የሚተኮርበት ኢንዱስትሪ አይደለም፡፡ ይህም በመሆኑ በአገራችን ቀላል ግምት የማይሰጠው ቆዳዎችን ከመጨረሻዎቹ የማዘጋጀት ርምጃዎች በመለስ ባሉ ደረጃዎች የማዘጋጀት ስራዎች ላይ ያተኮረ ኢንዱስትሪ ተስፋፍቷል፡፡ ይህ ዘርፍ የአየር ብክለትን የማስከተል ገፅታውን በመቆጣጠር እንዲስፋፋ ደረጃ በደረጃም ቆዳውን በመጨረሻ ደረጃ የማዘጋጀት የተወሰነ ስራን እንዲያካትት ማድረግ ይገባል፡፡

ከዚህ ውጭ ግን የቆዳ ውጤቶች ስራ በከፍተኛ ደረጃ ካፒታልን የሚቆጥብና ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም ኢንዱስትሪ በመሆኑ ልዩ ትኩረት ተሰጥቶት ሊስፋፋ ይችላል፡፡ በዚህ መሰረት የጫማ ስራን /የቆዳም ሆነ የሸራ/ የወሰድን እንደሆነ ሰፊ ገበያ ያለውና በሰፊው ገብተን ልንወዳደር የምንችልበት ዘርፍ ነው፡፡ የተለያዩ የቆዳ ውጤቶች ስፌት ስራም በተመሳሳይ መልኩ የሚታይ ነው፡፡ የዚህ ንኡስ ክፍል እድገት በቆዳ ማዘጋጃ ተቋሞቻችን እድገት የሚወሰንበት አንድም ምክንያት የለም፡፡ ይልቁንም በመጨረሻ ደረጃ የተዘጋጀ ቆዳን (ሸራም ጭምር) ከውጭ እያስገባን በጫማና በሌሎች የስፌት ስራዎች እሴት ጨምረን ኤክስፖርት ማድረግን ልዩ ትኩረት ሰጥተን ልናስፋፋው ይገባል፡፡ ይህ ንኡስ ዘርፍ እየተስፋፋ ሲሄድ ለቆዳ ማዘጋጃ

ፋብሪካዎቻችንም ሰፊ እድል ይፈጥራል፡፡ ደረጃ በደረጃ ቆዳውን በመጨረሻ ደረጃ ማዘጋጀት የሚችሉበት ደረጃ ላይ ሊደርሱ ይችላሉ፡፡

በዚህ መሰረት የእንሰሳት ሃብት ልማት የቄራዎችን መስፋፋት ሳይጠብቅ ባለው አቅም እንዲያድግ መደረግ ይኖርበታል፡፡ በዚሁ ሂደት የቁም ከብቶችን ኤክስፖርት የማድረግ ስራን ለቄራዎቻችን ግብአት የሚሆኑ ከብቶችን ከማቅረብ ስራ ጋር አጣምረን በመስራት በሂደት ቄራዎቻችን በመጠንም በጥራትም እየተሻሻሉ ሲሄዱ በስጋ መልክ አዘጋጅተን ለውጭ ገበያ የምናቀርበው ምርት እየጨመረ ይሄዳል፡፡ በተመሳሳይ መልክ የቆዳ ውጤቶች ንኡስ ዘርፍ ቆዳን በማልፋትና በማዘጋጀት ኢንዱስትሪ እድገት ፍጥነት ሳይወሰን ግብአቶቹን ከውጭ እያመጣም ቢሆን በተቻለ ፍጥነት እንዲያድግ መረባረብ ይኖርብናል፡፡ ከዚሁ ጎን ለጎን ቆዳዎቹን የማልፋትና የማዘጋጀት ዘርፍ ያመረተውን ለአገር ውስጥና ለውጭ ገበያ እያቀረበ፣ የቆዳ ውጤቶች ኢንዱስትሪ እድገት የሚፈጥርለትን ዕድል በመጠቀም ከውጭ የሚገቡ በመጨረሻ ደረጃ የተዘጋጁ ቆዳዎችንም እየተካ የሚሄድበት ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ አንዱ ሌላውን ሳይጠብቅ፣ ፈጥኖ መራመድ የሚችለው በተሻለ ፍጥነት እየተራመደ፣ ሌሎችንም ይዞ የሚወጣበት ሁኔታ በመፍጠር ቅንጅቱን መፈፀም ይኖርብናል፡፡

በእንሰሳት ሃብት ልማት ረገድ ትልቁ ችግራችን የጥራት ችግር ነው፡፡ ስጋ የቁም ከብት የሚገዙ አገሮች የሚጠይቁትን የጤናና የጥራት መስፈርት በሚያሟላ አኳኋን በተፈላጊው መጠን ማቅረብ አልቻልንም፡፡ ይህ ችግር የእንሰሳቱ ርቢ በሚካሄድበት ከአርቢው ማሳ የሚጀምርና በዋናነትም በዚህ ላይ የተመሰረተ ቢሆንም በግብይት

ሂደቱም የእንስሳቱን ጤንነትና ጥራት ለመጠበቅ የሚያስችል ብቃት ያለው የግብይት ስርአት ባለመኖሩም ጭምር የሚፈጠር ነው፡፡ የእንስሳት ርባታና ግብይት ስርአት የእንስሳቱን ጤንነትና ጥራት ለመጠበቅ የሚያስችል እንዲሆን ማድረግ በግብርና ኤክስቴንሽንና ግብይት ስራችን ከፍተኛ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ነው፡፡ ይህ ስራ በዋናነት የግብርና ልማት ስራ ቢሆንም በዚሁ ላይ ለተመሰረቱት ኢንዱስትሪዎች መሰረት ስለሆነ ከኢንዱስትሪ ልማትም አኳያ ታይቶ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ነው፡፡

ቄራዎች የአገር ውስጥ የስጋ ፍጆታንም ለመሸፈን ይፈለጋሉ፡፡ ይህ በተለይም በከተሞች ከፍተኛ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ነው፡፡ ይህ እንዳለ ሆኖ በተለይም በገጠሩ አካባቢ ህዝቡ በየቤቱ ማረዱን ያቋርጣል ብሎ መገመት ያስቸግራል፡፡ ስለሆነም በአንድ በኩል የቄራዎች አገልግሎትን በከተሞች ላይ በማተኮር የማስፋፋት ስራን እየሰሩ ከዚሁ ጎን ለጎን በየቤቱ የሚደረገው የእርድ ስራ ጤንነትን ለመጠበቅ በሚያስችል አኳኋን እንዲከናወን ትምህርት መስጠትና ቁጥጥር ማድረግ አስፈላጊ ይሆናል፡፡ ቆዳ በዚሁ ሂደት የሚገኝ ምርት እንደመሆኑ መጠን በጥንቃቄ መያዙና ጥራቱ መጠበቁን ማረጋገጥ ያስፈልጋል፡፡ የቄራ አገልግሎት መስፋፋትና የእንስሳቱ ጤንነት እንዲጠበቅ ማድረግ እዚያው ሳለ ለገበያ የሚቀርበው ቆዳም ጥራቱ የተጠበቀ እንዲሆን ለማድረግ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረክታል፡፡

ለአገር ውስጥ ፍጆታ የሚውለውንና የህዝቡ ኑሮ እየተሻሻለ ሲሄድ በከፍተኛ ደረጃ ይጨምራል ተብሎ የሚገመተውን የስጋ አቅርቦት ጤንነቱና ጥራቱ የተጠበቀ እንዲሆን ዘመናዊ የቄራ

አገልግሎት ማስፋፋት ተፈላጊ ቢሆንም ከዚሁ አኳያ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባው ለውጭ ገበያ ስጋ የሚያቀርቡ ቄራዎችንና የስጋ ኤክስፖርት ኩባንያዎችን የማጠናከር ጉዳይ ነው፡፡ ለእርድ የሚቀርቡት እንስሳት ጤንነታቸውና ጥራታቸው የተጠበቀ የግብይት ስርአቱም ይህንን ጠብቆ ለማቆየት የሚያስችል እስከሆነ ድረስ ስጋን ለውጭ ገበያ በስፋት ለማቅረብ የሚያስችለን የመጀመሪያውና ዋናው ቅድመ ሁኔታ ይሟላል ማለት እንችላለን፡፡ ይሁንና ከዚያ ቀጥሎ ያለውን ማለትም የእርዱን፣ ስጋውን ለኤክስ-ርት የማዘጋጀቱንና የማጓጓዙን ጉዳይም የገዥ አገሮችን የጤናና የጥራት መስፈርት በሚያሟላ አኳኋን መፈፀሙን ማረጋገጥ ያስፈልጋል፡፡

ምርታቸውን ለውጭ ገበያ የሚያቀርቡ ኢንዱስትሪዎችን በማስፋፋት ረገድ በካፒታል አቅርቦት፣ በሰው ሃይል ስልጠና፣ ገበያ በማፈላለግ ወዘተ. መደረግ የሚገባቸው ጉዳዮች የጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ልማትን በተመለከተ ካስቀመጥነው የሚለይ አይሆንም፡፡ ስለሆነም ለጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ መሰጠት አለባቸው ያልናቸው ድጋፎች ሁሉ ከስጋ፣ ቆዳና የቆዳ ውጤቶች ኢንዱስትሪ ባህሪ ጋር ተጣጥመው መሰጠት እንዳለባቸው ማስመር ብቻ በቂ ይሆናል፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ከዘርፉ ልዩ ባህሪ የሚመነጩ በመሆኑም ልዩ ትኩረት የሚያሻቸውን ጉዳዮች በአጭሩ መቃኘት ጠቃሚ ነው፡፡

የቁም ከብትና የስጋ ገበያ ብዙ ፖለቲካዊና አስተዳደራዊ መሰናክሎች የሚያጋጥሙት ገበያ እንደሆነ ሊታወቅ ይገባል፡፡ ጉዳዩ የአንድ መሰረታዊ የምግብ አቅርቦት ጉዳይ በመሆኑና ለተለያዩ

በሽታዎች የመጋለጥ አደጋ ያለበት ዘርፍ በመሆኑ በዋና ዋናዎቹ ገበያዎች እጅግ በጣም ጥብቅ የሆነ የጤና ቁጥጥር የሚደረግበት ገበያ ነው፡፡ በዚሁ ዘርፍ ኤክስ-ፖርት በማድረግም በመግዛትም ተሳታፊ የሆኑ ታላላቅ ኩባንያዎች ጥቅማቸውን ለመጠበቅ ሲሉ የጤና ቁጥጥሩን ስርአት በሽፋንነት ተጠቅመው ተወዳዳሪን ከገበያ ከማስወጣት ወደኋላ የማይሉበት ገበያ ነው፡፡ የአለም ገበያን ሰብረን ስጋንና የቁምከብትን በስፋት ኤክስፖርት ለማድረግ የምናካሂደው ጥረት ይህንኑ ታሳቢ ያደረገ መሆን ይኖርበታል፡፡

ከዚህ አኳያ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባው የምርታችንን ጥራትና ጤናማነት ለማረጋገጥ የሚያስችል ስርአት መዘርጋትና ቀጣይ ክትትል ማድረግ ነው፡፡ በዚህ ረገድ የተሳካ ስራ በመስራት ጥሩ ውጤት ካስገኙ አገሮች ልምድ ተምረን፣ እንደዚህ አይነቱን ስርአት ለመዘርጋት እገዛ ሊያደርጉልን የሚችሉ የውጭ ሃይሎችን በሰፊው ተጠቅመን፣ በዘርፉ ተዋናይ የሆኑ ክፍሎችን አስተባብረን በመረባረብ ስርአቱን በአስተማማኝ ሁኔታ መፍጠር አለብን፡፡ ይህ ስርአት ከተፈጠረ በኋላም ጥብቅ የክትትል ስርአት ኖሮት አስተማማኝነቱ ቀጣይ እንዲሆን ማድረግ አለብን፡፡ ከዚህ ጎን ለጎን ምርታችን ጥራቱ የተጠበቀ መሆኑን የተለያዩ በዚሁ ስራ ላይ የተሰማሩ አለም አቀፍ ድርጅቶችና በዋና ዋና ገበያዎች ውስጥ ይህንን ስራ የመስራት ስልጣን ያላቸው ድርጅቶች እንዲያረጋግጡልን፣ እንዲመሰክሩልን ማድረግ ይኖርብናል፡፡ እንደዚህ አይነት ማረጋገጫ ያላገኘ ስርአት ምንም ያህል ጥራት ቢኖረው ወደገበያዎቹ ለመግባት የሚያስችለን አይሆንምና ማረጋገጫ የማግኘቱ ስራ አስተማማኝ ስርአት ከመዘርጋት ስራ ያልተናነሰ ክብደት ሊሰጠው የሚገባ ይሆናል፡፡

ከላይ የተቀመጠውን ካሚላን በኋላ ገበያዎችን የማስከፈት ተጨማሪ ስራ መስራት ይኖርብናል፡፡ በዚህ ረገድ በዋና ዋናዎቹ ገበያዎች ላይ ያተኮረ ገበያዎቹን የማስከፈት ጠንካራ ዲፕሎማሲያዊ ስራ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ይሆናል፡፡ ከዚሁ ጎን ለጎንና በዲፕሎማሲያዊ ስራው ላይ ተመስርቶ በዋና ዋና ገበያዎች የስጋ ገበያ ላይ ከፍተኛ ሚና የሚጫወቱ ኩባንያዎችን አጥንተን ወደአገራችን ለመሳብ መረባረብ ይኖርብናል፡፡ የነዚህ ኩባንያዎች ወደአገራችን መሳብ አስፈላጊነት በአንድ በኩል ገበያዎቹን ለምርቶቻችን በአስተማማኝ ሁኔታ ለመክፈት የሚያስችል ተጨማሪ የፖለቲካና የዲፕሎማሲ አቅም የሚፈጥርልን ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ኩባንያዎቹ በአገራችን ገበያው የሚፈልገውን ጥራትና ዋጋ የሚያሟላ ምርት እያመረቱ በመሸጥ ለኩባንያዎቻችን በዚህ ረገድ ልምድ ሊያካፍሉ ይችላሉ፡፡

በዋና ዋናዎቹ ገበያዎች ውስጥ በስጋ ሽያጭ ስራ ላይ የተሰማሩ ኩባንያዎች ሁለት አይነት ሊሆኑ ይችላሉ፡፡ አንዳንዶቹ በምርት ስራ ላይ ሳይሳተፉ ምርቱን ብቻ የሚሸጡ ሊሆኑ ይችላሉ፡፡ እነዚህ ኩባንያዎች በአገራችን የስጋ ምርት ተቋም እንዲያቋቁሙ የሚጠበቅ አይሆኑም፡፡ የኛን ምርት እንዲገዙ ለማግባባት ከኛ የሚጠበቅ ነገር ምን እንደሆነ ከነሱ ጋር በሚደረግ ውይይት ለይተን በማወቅ እነዚህን አሟልተን ከኛ ኩባንያዎች ጋር እንዲተሳሰሩ ማድረግ ይሆናል ዋናው ስራ፡፡ በዚህ ረገድ እያንዳንዱ በስጋ ምርትና ኤክስፖርት ላይ የተሰማራ የላቀ ሚና መጫወት የሚጠበቅበት ቢሆንም መንግስትና የዘርፉን ልማት ለማስተባበር የሚቋቋመው አካል ከፍተኛ የማስተባበር ስራ መስራት ይጠበቅባቸዋል፡፡

በዋና ዋና ገበያዎች ውስጥ በስጋ ገበያ ዋነኛ ተዋናይ ከሆኑት ኩባንያዎች የተወሰኑቱ በስጋ ምርት በተወሰነ ደረጃም በእንስሳት ሃብት ልማት ላይ የሚሳተፉ ይሆናሉ። እነዚህን ኩባንያዎች ወደአገራችን መሳብ ገበያውን ለማስከፈት ብቻ ሳይሆን ገበያው ከተከፈተ በኋላ በስፋት ምርታችንን ለመሸጥ የሚያስችለንን አቅም ለመገንባትም ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረክታል። በመሆኑም እነዚህን ኩባንያዎች ወደአገራችን የመሳብ ጉዳይ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል። ዋና ገበያዎችንና በዚህ መስክ የተሰማሩትን ኩባንያዎች አጥንተን፣ በአገራችን ኢንቨስት ለማድረግ ዝግጁ ሊሆኑ የሚችሉትን ለይተን በማነጋገር በአገራችን ኢንቨስት እንዲያደርጉ ሊሟሉላቸው የሚፈልጉዋቸውን ነገሮች ማወቅና እነሱን በማሟላት ኢንቨስት እንዲያደርጉ ማግባባት ያስፈልጋል። ከዚሁ ጎን ለጎን በአገራችን ኢንቨስት ሲያደርጉ ከራሳችን ኩባንያዎች በተለያየ ደረጃ ተሳስረው የኢንዱስትሪውን ምርታማነትና የምርት ጥራት በማሻሻል ረገድ እገዛ እንዲያደርጉ ማግባባትና ይህንኑ በተደራጀ አኳኋን መፈፀም የሚያስችል አሰራር መቅረፅ ያስፈልጋል።

የቆዳ ማልፋትና ማዘጋጀት ኢንዱስትሪ በአገራችን ከተመሰረተ ረጅም ጊዜ ያስቆጠረ ከመሆኑም ባሻገር ባለፉት 10 አመታት ከፍተኛ ግምት የሚሰጣቸው ተጨማሪ ፋብሪካዎች ተቋቁመዋል፣ በመቋቋም ላይም ናቸው። በመሆኑም በዚህ ረገድ ከሁሉም በላይ ቅድሚያ ሊሰጠው የሚገባው ጉዳይ ያሉን ፋብሪካዎች በሙሉ አቅማቸው እንዲያመርቱ ምርታማነታቸውንና የምርት ጥራታቸውን እንዲያሻሽሉ ማድረግ ነው። በዚህ ላይ ተመስርቶና ከዚሁ ጎን ለጎን ተጨማሪ ፋብሪካዎች እንዲቋቋሙ ማበረታታት ያስፈልጋል።

ይህ ክፍል ካሉበት ችግሮች አንዱ የጥሬ እቃ አቅርቦት ችግር ነው። የሚቀርበው ቆዳ ጥራቱ በጣም ደካማ ከመሆኑም ባሻገር መጠኑም የሚፈለገው ደረጃ ላይ የደረሰ አይደለም። የቆዳው ግብይት ራሱ ቅልጥፍና የሚጎድለውና ፋብሪካዎቹንና አምራቹን የሚጎዳ የዋጋ ስርአት ያለው ነው። እነዚህን ችግሮች መፍታት እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው። በግብርና ልማት ፕሮግራማችን ውስጥ የእንስሳቱ ጤንነት የተጠበቀ እንዲሆን የማድረግ ስራ የቆዳውንም ጤንነት ለማስጠበቅ የሚያስችል ይሆናል ተብሎ ሊገመት ይችላል። የቄራ አገልግሎት በተለይም በከተሞች እንዲስፋፉ የሚደረገው ስራ በእርድ ወቅት ቆዳው ሳይበላሽ በጥንቃቄ እንዲያዝና ለገበያም እንዲቀርብ ለማድረግ የሚያስችል ይሆናል። ከዚሁ ጎን ለጎን በየቤቱ የሚከናወነው የእርድ ተግባር ቆዳውን ለመንከባከብና በወቅቱ ወደገበያ እንዲቀርብ ለማድረግ የሚያስችል እንዲሆን የሚሰጥ ትምህርት ችግሩን ከመቅረፍ አኳያ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረክታል ተብሎ ይገመታል። በዚህ ላይ በመመስረት በአምራቹና በፋብሪካዎቹ መካከል ያለው የቆዳ ግብይት ስርአት አጭርና ቀልጣፋ እንዲሆን በመሃል ያለውን የተንዛዛ መዋቅር በመቁረጥ አምራቹም ፋብሪካዎቹም ጥሩ ዋጋ የሚያገኙበት ሁኔታ እንዲፈጠር ማድረግ ያስፈልጋል። ከላይ የተጠቀሱትን ስራዎች የሚመለከታቸውን ሁሉ በማስተባበር በቅንጅት መፈፀም ይገባል።

ፋብሪካዎቻችን የግብአት ችግር ከተፈታላቸው በኋላም ቢሆን የተለያዩ የምርታማነትና የምርት ጥራት ችግሮች ካልተፈቱ በሚፈለገው ደረጃ ውጤታማ ሊሆኑ አይችሉም። በዚህ ረገድ የሰራተኛና የስራ መሪዎች ስልጠና ጉዳይ ለጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በተቀመጠው መልክና የተቋቋመውን የቆዳ

ኢንስቲትዩት በማጠናከርና በአግባቡ በመጠቀም መፈፀም ያስፈልጋል፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ኢንዱስትሪው በአካባቢ ብክለት ላይ ሊያስከትል የሚችለውን ተፅእኖ መቀነስ፣ በግብአቶች አቅርቦት ረገድ ያለበትን ችግር (በተለይ ኬሚካሎች) በጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በተቀመጠው መልክ መፍታት ተፈላጊ ይሆናል፡፡ በዚሁ ክፍል የሚመረቱት ምርቶች በአብዛኛው በመጨረሻ ደረጃ የተከናወኑ አይደሉም፡፡ ደረጃ በደረጃ ወደዚህ ስራ ለመግባት ጥረት እያደረግን ከመጨረሻው ስራ በመለስ ያሉትን ስራዎች በጥሩ አኳኋን በመፈፀም ላይ ማተኮር ተገቢ ይሆናል፡፡ በዚህ ደረጃ ለተሰሩት ምርቶቻችን ገበያ የማግኘቱን ስራም ለጨርቃ ጨርቅና ልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በተቀመጠው መልክ መስራት ይኖርብናል፡፡

የቆዳ ውጤቶች ምርት ኢንዱስትሪ ካፒታልን በከፍተኛ ደረጃ የሚቆጥብና ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም፣ በኤክስ-ርት ገበያ በሰፊው ልንወዳደርበት የምንችልና የሚገባን ኢንዱስትሪ ነው፡፡ በዚህ ረገድ የሸራ ጫማን ጨምሮ ለጫማ ዘርፍ ልዩ ግምት ሊሰጠው የሚገባ ነው፡፡ በዚህ ረገድ ምንም እንኳ ለአገር ውስጥ ፍጆታ የሚውል ምርት በማምረትና እጅግ በተወሰነ ደረጃም ለውጭ ገበያ የሚያመርቱ ተቋሞች ቢኖሩንም በዚህ ረገድ ያለውን ትልቅ ዕድል በመሰረቱ ሳንጠቀምበት ቀርተናል ሊባል ይችላል፡፡ ከልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ ጋር ተያይዞና ተቀናጅቶ በከፍተኛ ደረጃና ፍጥነት ሊስፋፉ የሚችልና የሚገባው ኢንዱስትሪ መሆኑን ተገንዝበን የላቀ ትኩረት ልንሰጠው ይገባል፡፡

ይህንን ንኡስ ዘርፍ በማስፋፋት ረገድ በርካታ ችግሮች እንዳሉ

ይታወቃል፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ምርታማነትንና የምርት ጥራትን ለማረጋገጥ የሚያስችል የስራ አመራርና ሰራተኛ እጥረት ችግር ይታያል፡፡ ይህንን ችግር በመቅረፍ ረገድ አስተዋፅኦ ያበረክታል ተብሎ የተቋቋመ የቆዳ ኢንስቲትዩት ቢኖርም ስራውን በተጠናከረ አኳኋን የሚሰራበት ደረጃ ላይ ስላልደረሰና የተቀናጀ የሰው ሃይል ስልጠና እቅድ ወጥቶና ይህ ከዘርፉ ልማት ጋር ተሳስሮ ተግባራዊ መሆን ስላልጀመረ የሚፈለገውን ውጤት ያስገኘ አይደለም፡፡ በመሆኑም ኢንስቲትዩቱን በማጠናከር ለልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ የተቀመጠውን አቅጣጫ መሰረት በማድረግ በቂ የሰው ሃይል በሁሉም ደረጃዎች ለመፍጠር የሚያስችለን ስራ መስራት ይኖርብናል፡፡

የአቅርቦት ችግር አንዱ ዋነኛ ችግር ነው፡፡ በመጨረሻ ደረጃ ከተዘጋጀ ቆዳ ጀምሮ ክሩን ጨምሮ ግብአቶቹ በአብዛኛው ከውጭ የሚመጡ ናቸው፡፡ የሸራ ጫማን በተመለከተም ተመሳሳይ ሁኔታ እንዳለ ይታወቃል፡፡ በዚህ ስራ ላይ የተሰማሩ ባለሃብቶች በአብዛኛው አቅማቸው በጣም ውሱን በመሆኑ እነዚህን ግብአቶች ከፍ ባለ መጠንና ጥሩ ዋጋ በሚያገኙበት አኳኋን ለመግዛት የአቅምና የመረጃ እጥረት አለባቸው፡፡ በግብይቱ ሂደት ያለው ወጭ በረድፉ ለኤክስ-ርቶች የሚሰጠው ከግብር ነፃ የመሆን መብት አጠቃቀም ላይ የሚታየው ችግርም ዋጋውን በማናርና ተወዳዳሪነታቸውን በመቀነስ ረገድ ከፍተኛ ጫና ይፈጥራል፡፡ በዚህ ረገድ በቂ የመረጃ አቅርቦት እንዲኖር፣ የግብይቱ ስርአት ቀልጣፋ እንዲሆንና በዘርፉ የተሰማሩ ኤክስፖርተሮች ከግብር ነፃ የመሆን መብታቸውን የኤክስፖርት ፋይናንስ ድጋፍ የማግኘት መብታቸውን በአግባቡ እንዲጠቀሙበት ማድረግና በዚህ ረገድ የዘርፉን ልማት ለማስተባበር የሚቋቋመው

አካል ግንባር ቀደም ሚና እንዲጫወት ማድረግ ያስፈልጋል።

በዘርፉ የሚያጋጥመው ሌላው ማነቆ የዘርፉ ምርቶች የየራሳቸው የንግድ ምልክት ባላቸው ኩባንያዎች ቁጥጥር ስር የገባ መሆኑና እንደኛ ኩባንያዎች ያሉ ትንንሽ ኩባንያዎች በስፋት ሊገቡበት የሚያስቸግር ዘርፍ መሆኑ ነው። በዚህ መሰረት የሸራ ጫማ ኢንዱስትሪን የተመለከትን እንደሆነ የአለም ገበያ በተወሰኑ ታዋቂ የበለፀጉ አገሮች ኩባንያዎች የተያዘ ሆኖ እናገኘዋለን። የነሱ የንግድ ምልክት ያልተለጠፈበት የሸራ ጫማ በአለም ገበያ ተወዳዳሪ የመሆን ዕድሉ ውሱን ሆኖ ይታያል። በቆዳ ጫማና ሌሎች የቆዳ ምርቶችም ላይ ተመሳሳይ ነገር ይታያል። እነዚህ ኩባንያዎች ብዙውን ጊዜ የራሳቸው የማምረቻ ተቋም የላቸውም። የዋጋና የጥራት ቁጥጥር ስርአትን በመዘርጋትና በዚህ ረገድ አንዳንድ ቴክኒካዊ እገዛዎችን በመስጠት በሌሎች የማምረቻ ተቋሞች በኮንትራት አስመርተው የሚሸጡ ናቸው። በመላው አለም በኮንትራት የሚሰሩባቸው ጠንካራና አስተማማኝ ደንበኞች ስላሏቸው ከኛ ትናንሽ ኩባንያዎች ጋር የኮንትራት ግንኙነት ለመፍጠር ብዙውን ጊዜ ዝግጁ ሆነው አይገኙም።

በዚህ ምክንያት በአንድ በኩል ከላይ ከተጠቀሱት ታላላቅ ኩባንያዎች ጋር ጠንካራ ትስስር ከመፍጠር ውጭ ኢንዱስትሪው በአገራችን በከፍተኛ ፍጥነት ሊያድግ የሚችልበት ዕድል እጅግ ውሱን የሆነበት፣ በሌላ በኩል ደግሞ የኛ ኩባንያዎች ታላላቅ ኩባንያዎች የሚጠይቁትን መስፈርት የሚያሟሉ ባለመሆናቸው ዕድሉ ለኛ የተዘጋ የሆነበት ውስብስብ ባህሪ ያለው ችግር ይታያል። ይህንን ችግር በተቀናጀ ጥረት ለመፍታት ካልቻልን በዚህ ረገድ ልናረጋግጥ

የምንችለው ከፍተኛ የልማት ዕድል እንደሚቀርብን መገመት ይቻላል።

ይህንን ችግር በተቀናጀ አኳኋን ለመፍታት ሶስት የተሳሰሩ አቅጣጫዎችን መከተል ይገባናል። በመጀመሪያ ደረጃ ያሉን ኩባንያዎች ታላላቆቹ የአለም ኩባንያዎች የሚጠይቁትን መስፈርት እንዲያሟሉ መረባረብ ያስፈልጋል። በሌላ በኩል ደግሞ ለታላላቆቹ ኩባንያዎች በኮንትራት የሚያመርቱ የውጭ ኩባንያዎችን አፈላልገን ወደአገራችን መሳብ ይኖርብናል። በሶስተኛ ደረጃ ታላላቆቹ ኩባንያዎች ምርታቸውን ከአገራችን ለማግባባትና ለመሳብ ከወዲሁ የተጠናከረ ጥረት ማድረግ ይኖርብናል።

በአገራችን በዘርፉ የተሰማሩ ተቋሞችና የማምረት አቅም ለማሻሻል ለልብስ ስፌት ኢንዱስትሪ በተቀመጠው መልክ ሰፊ ስራ መስራት እንደሚኖርብን ቀደም ብሎ ተቀምጧል። እዚህ ላይ ሊሰመርበት የሚገባው ጉዳይ የሁሉንም አቅም ለማሻሻል ጥረት ማድረጉ እጅግ አስፈላጊ ቢሆንም የኤክስፖርት ገበያውን ሰብሮ ከመግባት አንፃር ሻል ያለ አቅም ያላቸውና በተወሰነ ጥረት ታላላቆቹ ኩባንያዎች የሚጠይቁትን መስፈርት የሚያሟሉ ጥቂት ተቋሞች፣ አንድም ተቋም ቢኖር ይህንን በተቻለ ፍጥነት ለማብቃት መረባረብ እንደሚያስፈልግ ነው። በዚህም መልክ አንድ ሁለት ተቋሞች የኮንትራት ስምምነት ተፈራርመው መሸጥ የሚችሉበት ደረጃ ላይ ካደረስናቸው፣ እነዚህ ተቋሞች ሌሎቹን ሁሉ ይዘው ሊወጡ የሚችሉበት ሁኔታ ለመፍጠር የቀለለ ይሆናል። ኮንትራት መፈራረም የቻሉ ተቋሞች በተደራጀ አኳኋን የሌሎችንም አቅም በመገንባት

ረገድ እንዲሳተፉ ማድረግ ይቻላል፡፡ ኮንትራት የተፈራረሙት ኩባንያዎች በፊናቸው በራሳቸው የሚያመርቱትን ለራሳቸው አስቀርተው ሌላው በሌሎች የአገራችን ኩባንያዎች እንዲሰራና ኮንትራት በፈረሙት ስም እንዲሸጥ ማድረግ ይችላሉ፡፡ በጥቂት ተቋሞች አማካኝነት መግቢያ ቀዳዳውን ካገኘን የነዚህን አቅም በጋራና በተደራጀ አኳኋን በመጠቀም ኢንዱስትሪውን በከፍተኛ ፍጥነት ለማስፋፋትና ብቃቱንም ለማሻሻል ይቻላል፡፡

ከላይ የተጠቀሰውን ሂደት በከፍተኛ ደረጃ ለማፋጠን የሚቻለው ከታላላቆቹ ኩባንያዎች በኮንትራት የማምረት ልምድ ያላቸውን ኩባንያዎች ወደአገራችን መሳብ የተቻለ እንደሆነ ነው፡፡ በዚህ ስራ ላይ ልምድ ያላቸውን ኩባንያዎች በማጥናትና በአገራችን ኢንቨስት ለማድረግ ፍላጎቱ ሊኖራቸው ይችላል ተብለው የሚገመቱትን በመለየት፣ ከነሱ ጋር በመመካከር በአገራችን ኢንቨስት እንዲያደርጉ ሊሟላላቸው የሚፈልጉት ነገር ምን እንደሆነ ተረድተን ወደአገራችን መሳብ ይኖርብናል፡፡ ይህ ተግባር ለዘርፉ ፈጣን እድገት ያለውን ፋይዳ በመረዳት ልዩ ትኩረት ሰጥተን ልንረባረብበት ይገባል፡፡ ከዚሁ ጎን ለጎን እነዚህ ኩባንያዎች በአገራችን ኢንቨስት በሚያደርጉበት ወቅት የራሳችንን ኩባንያዎች የሚያግዙበትንና በተደራጀ አኳኋን የሚያበቁበትን መንገድ መቀየስ ይኖርብናል፡፡ በዚህ መልክ የሚሰማሩ ጥቂት ጠንካራ የውጭ ኩባንያዎች ማግኘት ከተቻለ የነዚህን ፈለግ ተከትለውና ከነሱ ተምረው ተቋሞቻችን በፍጥነት በአለም ገበያ መግባት የሚያስችላቸው አቅም እንደሚገነቡ መገመት ይቻላል፡፡ በዚህ መልክ የተፈጠረውን ዕድል በመታዘብ በዕድሉ ለመጠቀም ወደዘርፉ የሚገቡ የአገራችን ባለሃብቶች ቁጥር እንደሚጨምርም

መገመት ይቻላል፡፡

ከዚሁ ጎን ለጎን የዘርፉን የአለም ገበያ የተቆጣጠሩትን ኩባንያዎች ለመሳብ በአግባቡ የተነደፈ የረጅም ጊዜ እቅድ ይዘን መስራት ይኖርብናል፡፡ ከሁሉ በፊት መደረግ ያለበት የኩባንያዎቹን የተሟላ ጥናት መያዝ ነው፡፡ ስራቸውን እንዴት እንደሚያከናውኑ፣ እንዴት ላሉ አገሮችና ኩባንያዎች ቅድሚያ እንደሚሰጡ ወዘተ. በዝርዝር ማጥናት ያስፈልጋል፡፡ ከዚህ በመነሳት ወደአገራችን ሊስቧቸው የሚችሉ ነገሮችን በመለየት እነዚህን ለማሟላት መረባረብ ያስፈልጋል፡፡ በመጨረሻም ከኩባንያዎቹ ውስጥ በአገራችን ላሉ ኩባንያዎች ኮንትራት ሊሰጡ ይችላሉ ተብለው የሚገመቱትን በመሳብ፣ ከነሱም ጋር በመመካከር እንዲሟሉላቸው የሚፈልጓቸውን ሁኔታዎች አሟልተን በአገራችን ለተቋቋሙ ፋብሪካዎች ኮንትራት እንዲሰጡ ማግባባትና ያለመታከት መስራት ያስፈልጋል፡፡

በዘርፉ ልንከተለው የሚገባን ዋነኛ አቅጣጫ ከላይ የተጠቀሰው ቢሆንም ከዋናዎቹ ኩባንያዎች ውጭ የሆነ ገበያም እንዳለ ታሳቢ ማድረግ አለብን፡፡ ከራሳችን የአገር ውስጥ ገበያ ጀምሮ ከኩባንያዎቹ ውጭ የሆነ ገበያን በማፈላለግ በዚህ ገበያም ለመጠቀም መጣጣር ይኖርብናል፡፡ እነዚህ ገበያዎች በአንድ በኩል በምርት ተግባር ሂደት ኩባንያዎቻችን በዋናዎቹ ገበያዎች ለመወዳደር የሚያስችላቸውን ብቃት ለማግኘት ልምምድ በማድረግ የሚረዷቸው ሲሆኑ በሌላ በኩል ደግሞ ምርታቸውን የሚሸጡበት ቀላል ግምት የማይሰጠው የገበያ ዕድልን የሚከፍቱላቸው ይሆናሉ፡፡ በመሆኑም እንደዚህ አይነት ገበያዎችን እያፈላለግን መጠቀምና ከዋናው አቅጣጫ ጋር አቀናጅተን

ለዘርፉ እድገት እንዲያገለግሉ ማድረግ እጅግ አስፈላጊ ይሆናል፡፡

ከመጀመሪያውም እንደተቀመጠው በዚህ ዘርፍ የሚደረገው የመጀመሪያው እድገት በዋናነት ከውጭ በሚመጡ ግብአቶች ላይ የተመሰረተ መሆኑ አይቀርም፡፡ ዘርፉ በከፍተኛ ፍጥነት እያደገ ሲሄድ ግን እነዚህን ግብአቶች በአገራችን የምናመርትበት ምቹ ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ ሸራና በመጨረሻ ደረጃ የተዘጋጀ ቆዳ በስፋት የሚጠቀም ኢንዱስትሪ ስለሚኖረን እነዚህን ከውጭ የሚመጡትን ምርቶች የሚተካ የአገር ውስጥ ኢንዱሰትሪ ለመገንባት ሰፊ ዕድል ይፈጠራል፡፡ ከውጭ የሚመጡትን ግብአቶች የሚተኩት ኢንዱስትሪዎቻችን በዋጋና በጥራት ከውጭ ከሚመጡት ምርቶች ጋር ተወዳዳሪ እስከሆኑ ድረስ ራሳቸውም አድገው ግብአቶቹን የሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎቻችንም በይበልጥ ተወዳዳሪ እንዲሆኑና በይበልጥ እንዲያድጉ ይደግፏቸዋል፡፡ ይህ ጉዳይ በመጨረሻ ደረጃ የተዘጋጀ ቆዳንና ሸራን ብቻ የሚመለከት ሳይሆን ሌሎቹንም ግብአቶች የሚመለከት ይሆናል፡፡ የካፒታል ክምችታችንን እድገት መሰረት ባደረገ አኳኋን ከፍተኛ የኬሚካል ኢንዱስትሪዎችንና የማምረቻ መሳሪያዎችን የሚያመርቱ ተቋሞች እስከ ማቋቋም ድረስ ሊደርስ ይችላል፡፡ ሂደቱን ተከታትሎ የሚፈጠረውን ምቹ ዕድል ለፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኢንዱስትሪ ልማት መዋሉን የማረጋገጥ ጉዳይ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ይሆናል፡፡

4. የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ፣

የግብርና ምርቶችን እሴት ጨምሮ ለገበያ የማቅረቢያ ኢንዱስትሪ ማለትም የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ እጅግ ሰፊ የሆነ ኢንዱስትሪ

ነው፡፡ የጨርቃ ጨርቅ፣ የስጋና ቆዳ ኢንዱስትሪም ቢሆኑ በተወሰነ ደረጃ የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪዎች ተብለው ሊወሰዱ ይችላሉ፡፡ በዚህ ክፍል ውስጥ በአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ ሊካተቱ የሚችሉትን ዘርፎች በሙሉ የመዘርዘር አላማ የለም፡፡ አላማው በዚህ ዘርፍ ሊተኮርባቸው የሚገቡ ውሱን ነጥቦችን ለማስቀመጥና በዘርፉ ውስጥ በምሳሌነት ሊጠቀሱ የሚችሉ ክፍሎችን ብቻ በመቃኘት ላይ የተወሰነ ይሆናል፡፡

የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ የምግብ ኢንዱስትሪንም የሚሸፍን ነው፡፡ ስለሆነም ከእንጀራና ዳቦ መጋገር ጀምሮ፣ እስከ ስኳር ፋብሪካዎች ድረስ የሚሄድ፣ ከዘይት መጭመቅ ጀምሮ ከበቆሎ የተለያዩ የኬሚካል ምርቶችን እስከማምረት ድረስ የሚሄድ ዘርፍ ነው፡፡ በዚህ መስክ ለአገር ውስጥ ፍጆታ የሚውሉ የምግብ ኢንዱስትሪ ምርቶችን የማምረት ስራ በተለይም ለትናንሽና መካከለኛ ኢንዱስትሪዎች ማደግ ከፍተኛ ዕድል እንደሚፈጠር ይታመናል፡፡ የግብርና ምርታችን ሲጨምርና የህዝቡ የኑሮ ደረጃ እየተሻሻለ ሲሄድ በአንድ በኩል ለኢንዱስትሪው በግብአትነት ሊያገለግሉ የሚችሉ ምርቶች በሚፈለገው መጠንና ጥራት መቅረብ ስለሚጀምሩ በሌላ በኩል ደግሞ የተዘጋጀና በከፊል የተዘጋጀ ምግብ ገበያ በተለይም በከተሞች እያደገ እንደሚሄድና ለትናንሽና መካከለኛ ኢንዱስትሪዎች ማበብ በር እየከፈተ እንደሚሄድ ይገመታል፡፡ ይህንኑ ዕድል አሟጦ መጠቀምና በዚህ ላይ ተመስርቶ ብቃታቸው የተረጋገጡ ባለሃብቶች ወደኤክስ-ርት ገበያና ወደሌሎች የኢንዱስትሪ ዘርፎች እንዲሸጋገሩ ማበረታታት ያስፈልጋል፡፡ ይህ ዘርፍ ከፍተኛ ግምት ሊሰጠው የሚገባ ቢሆንም በዚህ ርዕስ ላይ የሚተኮረው ምርታቸውን ለውጭ ገበያ

በሚያቀርቡ የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪዎች ላይ ነው።

የተለያዩ የግብርና ምርቶች ለተለያዩ የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪዎች መነሻ ሊሆኑ ይችላሉ። ዘርፉ በአጠቃላይ ግብርናና ኢንዱስትሪ ተመጋግበው እንዲያድጉ ለማድረግ የሚያስችል በመሆኑ፣ በአብዛኛው ጉልበትን በሰፊው የመጠቀምና ካፒታልን የመቆጠብ ባህሪ ስላለው፣ በኤክስ-ርት ገበያ ላይ ለመወዳደር የምንችልበት ዘርፍ በመሆኑ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅዎቻችን መሰረታዊ መርሆዎችን ተግባራዊ ለማድረግና ፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኢንዱስትሪ ልማትን እውን ለማድረግ የሚያስችለን ዘርፍ በመሆኑ ልዩ ትኩረት የሚሻ መሆኑም አያከራክርም። ለዘርፉ እድገት መነሻ የሚሆኑትን የግብርና ምርቶች በአራት ከፍለን ልናያቸው እንችላለን። የሰብል ምርት፣ የአትክልትና ፍራፍሬ ምርት፣ የእንስሳት ተዋፅኦ ምርትና፣ እንደስኳር ያሉ በተነፃፃሪ ከፍ ያለ ካፒታል የሚጠይቁ ምርቶች። በእያንዳንዱ የግብርና ምርት አይነት ሊኖሩ የሚችሉት የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪዎች እጅግ ብዙ ስለሆኑ ሁሉንም ለመዘርዘር ከመሞከር በምሳሌነት ሊያገለግሉ የሚችሉ የተወሰኑትን እንቃኛለን።

የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ እስከነስሙ በግብርና ምርቶች ላይ የተመሰረተ ኢንዱስትሪ ነው። ስለሆነም ኢንዱስትሪው በፍጥነትና በቀጣይነት ሊስፋፋ የሚችለው የግብርና ምርታችን በመጠንና በአይነት እድገት ሲያስመዘግብ ብቻ ነው። በመሆኑም በግብናና በአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ መካከል በቅርብ የተቀናጀ የልማት እቅድ መኖር አለበት። ይህ ማለት የግብርና እድገታችን በአግሮ

ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ እድገት ፍጥነት መወሰን አለበት ማለት አይደለም። ተመጋጋቢውን እድገት መጀመር ያለበት ግብርና በመሆኑና የግብርና ምርቶቻችን በፋብሪካ እሴት ሳይጨመርባቸው በጥሬው በውጭውም ገበያ ሊሸጡ ስለሚችሉ ግብርና ሊያድግ በሚችልበት ፍጥነት እንዲያድግ መደረግ አለበት። በመጀመሪያዎቹ ወቅቶች የግብርና ምርታችን በጥሬው መሸጡ አይቀርም። በሂደት አግሮ ኢንዱስትሪ እያደገ ሲሄድ በመጠኑ እየጨመረ የሚሄድ የግብርና ምርታችን በጥሬው መሸጡ ቀርቶ በአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ እሴት ተጨምሮበት የሚሸጥ ይሆናል። የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ እየዳበረ ሲሄድ ለግብርና ምርቶቻችን ተጨማሪ ገበያን በመፍጠር ከምርታችን የምናገኘውን የውጭ ምንዛሪ በመጨመር እድገቱን ያፋጥናል።

በሰብል ምርት ላይ የተመሰረቱ አግሮ ኢንዱስትሪዎች ከቅባት እህሎች ጀምሮ ጥራ ጥሬዎችን ጨምሮ እጅግ ብዙ መሆናቸው አይቀርም። በዚህ ዘርፍ የቻልነውን ያህል የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪዎችን በብቁ ሰብሎች ላይ ተመስርተን ለማቋቋም ጥረት ማድረግ ይኖርብናል። በዚህ ንኡስ ዘርፍ ያሉትን አማራጮችና ሊተኮርባቸው የሚገቡ ጉዳዮችን ለመጠቆም በበቆሎ ላይ በተመሰረቱ የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪዎች ላይ እናተኩራለን።

ከበቆሎ እጅግ ብዙና የተለያዩ ምርቶችን ማምረት ይቻላል። በቅድሚያ ሊጠቀሱ የሚችሉት ግን አራት ናቸው። ከበቆሎ የበቆሎ ዘይትና፣ በነዳጅነት ሊያገለግል የሚችል ሜታኖል የተባለ ምርት ይመረታል። ከበቆሎ በተለያዩ ኢንዱስትሪዎች ከፍተኛ ተፈላጊነት

ያለው (ለምሳሌ በጨርቃ ጨርቅ ኢንዱስትሪ) ስታርች ይመረታል:: በበለፀጉት አገሮች በሰፊው የተለመደ ኮርን ፍሌክስ የተባለ ምግብም ከበቆሎ ይመረታል:: ከነዚህ ምርቶች በሶስቱ ማለትም በበቆሎ ዘይት፣ በስታርችና በኮርን ፍሌክስ ምርቶች ላይ በማተኮር በዚህ ዘርፍ ሊተኮርባቸው የሚገቡ ጉዳዮችን እንመልከት::

ኮርን ፍሌክስ በቁርስ ምግብነት በተለይ በበለፀጉት አገሮች ሰፊ ተቀባይነት ያለውና ሰፊ ገበያ ያለው ምርት ነው:: ይሁንና ገበያው በጥቂት ታዋቂነት ባገኙ ኩባንያዎች ቁጥጥር ስር የገባ ነው:: የነሱን የንግድ ምልክት ያልለጠፈ የኮርን ፍሌክስ ምርት በፍፁም አይሸጥም ባይባልም ገበያውን ሰብሮ ለመግባት እጅግ በጣም አስቸጋሪ ይሆናል:: ሌላው ቀርቶ በአገራችንም በከተሞች ምርቱ እየተለመደና ከውጭ እየገባ ሲሆን የሚገባው የነዚህ ኩባንያዎች የንግድ ምልክት እየተለጠፈበት ነው::

እኛ በቆሎን በስፋት እናመርታለን:: ከአሁኑ ምርታችን የበለጠ ማምረትም እንችላለን:: ይልቁንም የኛ የበቆሎ ምርት በአሜሪካ ከሚመረተውም በተሻለ ለሰው ምግብነት የተመቸ ነው:: የኮርን ፍሌክስ ምርት የተራቀቀ ቴክኖሎጅን የሚጠይቅ አይደለም:: በመሆኑም ስራው በአገራችን የማይስፋፋበት ምክንያት የለም:: ምርቱን አምርተን በአለም ገበያ በሰፊው መሸጥ የምንችለው ግን በዚሁ ምርት የአለም ገበያን ከተቆጣጠሩት ኩባንያዎች ከአንዱ ወይም ከዚያ በላይ ጋር በመሻረክ መስራት የቻልን እንደሆነ ብቻ ነው:: እነዚህ ኩባንያዎች በተለያየ መልኩ በስራው ላይ ሊሳተፉ ይችላሉ:: በአንድ በኩል በራሳቸው ወይም ከአገር ወስጥ ኩባንያዎች ጋር

በመተባበር የማምረቻ ተቋም ሊመሰርቱ ይችላሉ:: በሌላ በኩል ደግሞ ኮካ ኮላ እንደሚያደርገው የማምረቻው ተቋም በሌላ ባለሃብት ተመስርቶ የንግድ ምልክቱ ግን የነሱ በሚሆንበት አኳኋን በሽርክና ሊሰሩ ይችላሉ:: ሁሉም አማራጮች በዚሁ ዘርፍ ለሚደረግ የአግሮ-ኢንዱስትሪ እድገት በጣም ጠቃሚ ናቸው::

በዚህ ረገድ ያለንን ዕድል ለመጠቀም በመጀመሪያ በዘርፉ የተሰማሩ ታላላቅ የአለም ኩባንያዎችን በዝርዝር ማጥናት አለብን:: አሰራራቸውን፣ የእድገት አቅጣጫቸውን፣ በአገራችን በሚካሄድ የምርቱ እድገት ተሳታፊ እንዲሆኑ ሊያደርጋቸው የሚችል ነገር ምን እንደሆነ በሚገባ ማጥናት አለብን:: በዚህ ላይ ተመስርተን በአገራችን ኢንቨስት ለማድረግ ይችሉ ይሆናል ከሚባሉት ጋር መመካከር አለብን:: በአገራችን ኢንቨስት ያደርጉ ዘንድ ሊሟላላቸው የሚፈልጉት ነገር ምን እንደሆነ ተገንዝበን ይህንኑ አሟልተን ለመሳብ መጣጣር አለብን:: በተመሳሳይ መንገድ በምን መልክ (ብቻቸውን፣ ከአገራችን ባለሃብቶች ጋር በመሻረክ፣ የንግድ ምልክታቸውን የመጠቀም መብት በመፍቀድ ወዘተ.) ኢንቨስት ሊያደርጉ እንደሚፈልጉ ተገንዝበን በሚፈልጉት ደረጃ ኢንቨስት እንዲያደርጉ ሁኔታዎችን ማመቻቸት አለብን:: በተጨማሪም ዘርፉ በቀጣይነት እንዲያድግ የነሱን ድጋፍና እገዛ ማግኘት ስለሚቻልበት ሁኔታ መመካከርና በተደራጀ አኳኋን ተግባራዊ ማድረግ አለብን:: ከነዚህ ተቋሞች ውጭ ኮርን-ፍሌክስ በፍፁም ማምረት አይቻልም ባይባልም ዘርፉ ትርጉም ባለው ደረጃ እንዲያድግ ከተፈለገ ከላይ የተጠቀሱትን ኩባንያዎች በመሳብ ብቻ እንደሚፈፀም ተገንዝበን ይህንኑ ለማሳካት ጥረት ማድረግ አለብን::

ከበቆሎ የሚመረት ዘይት ከኮርን-ፍሌክስ ጋር የሚያመሳስለውም የሚያለያየውም ባህሪ አለው:: ምርቱ አለም አቀፍ እውቅና ያገኙ ኩባንያዎችና የነሱ የንግድ ምልክት ያለበት መሆኑ ያመሳስለዋል:: ገበያው እንደ ኮርን-ፍሌክስ በነዚህ ኩባንያዎች ቁጥጥር ስር ሙሉ በሙሉ ገብቷል የማይባል መሆኑ ደግሞ የተለየ ያደርገዋል:: በመሆኑም በዚህ ዘርፍ ለኮርን-ፍሌክስ በተቀመጠው አኳኋን እድገት ማምጣት የሚቻልና የሚገባ ቢሆንም፣ ከዚህ ውጭ በራሳችን ባለሃብቶች ጥረትም ሊፈፀም ይችላል::

የበቆሎ ዘይት ከሌሎች ሰብሎች ዘይት የሚለየውና ተፈላጊነት እንዲኖረው የሚያደርገው የራሱ ባህርያት አሉት:: ከዚህ በመነሳት በራሳችን አቅም ኢንዱስትሪውን ለማስፋፋት ከተፈለገ በመጀመሪያ ደረጃ ገበያውን በሚገባ ማጥናት ያስፈልጋል:: በዚሁ ገበያ ስንገባ አሸናፊ የመሆን ዕድላችን በጥንቃቄ መፈተሽ ይኖርበታል:: አሸናፊ ለመሆን ምን ማሟላት እንደሚገባንና ምርታችንን ለመሸጥ የተሻለ የሚሆንልንን ገበያም ማጥናት ይኖርብናል:: በዚህ ላይ ተመስርተን አዋጭነቱ ከተረጋገጠ መረጃውን በዘርፉ ለመስማራት ለሚፈልጉ የአገር ውስጥ ባለሀብቶችም ሆነ የውጭ ባለሃብቶች ማቅረብና በዘርፉ ለመሰማራት በሚወስኑበት ወቅት ትኩረት ለሚሰጣቸው የኤክስፖርት ኢንዱስትሪዎች ሁሉ የሚሰጠውን ድጋፍ መስጠት ያስፈልጋል::

ከበቆሎ የሚሰራ ስታርች ከላይ ከተጠቀሱት ምርቶች በተለየ ሁኔታ መለያው በጥቂት ኩባንያዎች የተያዘ ወይም ቁልፍ ሚና የሚጫወቱበት አይደለም:: የኤክስፖርት ገበያ ያለውና ሊተኮርበት የሚገባ ቢሆንም ከሌሎች ኢንዱስትሪዎች እድገት ጋር ተያይዞ

(የጨርቃ ጨርቅ፣ የተለያዩ የምግብ ኢንዱስትሪዎች ወዘተ.) ከውጭ የሚገቡ ምርቶችን በመተካት ለኤክስፖርት ኢንዱስትሪ በከፍተኛ ግብአትነት ሊያገለግል የሚችል ነው:: በመሆኑም በራሳችን አቅምና በዋናነት በኤክስፖርት ኢንዱስትሪዎች በግብአትነት እንዲያገለግል በማሰብ ልናዳብረው የሚገባን ኢንዱስትሪ ነው:: ይህንን ኢንዱስትሪ በራሳችን አቅም ለመገንባት ከመወሰኑ በፊት የሌሎች ኢንዱስትሪዎች እድገት የዚህን ኢንዱስትሪ እድገት የሚጋብዝ ደረጃ ላይ መድረሱን ማጥናት ያስፈልጋል:: እዚያ ደረጃ ላይ መድረሱ ከተረጋገጠ በኋላ ምርቱን በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ሊሆን በሚችል ጥራትና ዋጋ ማምረት የሚቻል መሆኑን ማረጋገጥ ያስፈልጋል:: ምርቱ ምንም እንኳ በዋናነት ከውጭ የሚገቡ ምርቶችን የሚተካ ቢሆንም ለኤክስፖርት ኢንዱስትሪዎች በግብአትነት የሚያገለግል እስከሆነ ድረስ በጥራትም በዋጋም ተወዳዳሪ መሆን ይኖርበታል:: ይህ ካልሆነ ለኤክስፖርት የሚያመርቱትንና የሱን ግብአት የሚጠቀሙትን ፋብሪካዎች ይዞ ሊወድቅ ይችላል:: በኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን ይህ መፈቀድ ያለበት አይደለም::

ምርቱን በአለም ገበያ በጥራትና በዋጋ ተወዳዳሪ በሆነ መልኩ ማምረት የሚቻል መሆኑ ከተረጋገጠ በኋላና ይህንኑ ለማረጋገጥ መሰራት ያለባቸው ስራዎች ከተለዩ በኋላ መረጃው በስራው መስክ ለመሰማራት ፍላጎት ላላቸው የአገር ውስጥም ሆነ የውጭ ባለሃብቶች እንዲደርስ መደረግ አለበት:: በመረጃው ላይ ተመስርተውና የራሳቸውንም ጥናት ጨምረው በዘርፉ ለመሰማራት የወሰኑ ባለሀብቶች ሲገኙ ዘርፉ ትኩረት ከሚሰጣቸው ዘርፎች አንዱ ነውና የተሟላ ድጋፍ እንዲያገኝ ማድረግና እንዲስፋፋም ማበረታታት ያስፈልጋል::

በሰብሎች ላይ የተመሰረቱ ሌሎች የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪዎችም በአብዛኛው ከላይ ከተጠቀሱት ሶስት ምርቶች የተለዩ ስለማይሆኑ ከላይ የተጠቀሱትን አቅጣጫዎች በመከተል ማልማት ይቻላል፣ ይገባልም።

ከላይ ከተዘረዘሩት ለየት የሚል የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ የስኳር ፋብሪካ ነው። የስኳር ፋብሪካውን ራሱን በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ለመሆን በሚያስችለው ግዝፈት ለማቋቋም ከፍተኛ ካፒታል ይጠይቃል። ሸንኮራ አገዳውን ራሱን ማምረት በተወሰነ ደረጃ በአርሶ አደር የሚሰራ ቢሆንም ትልቅ ፋብሪካን ለማንቀሳቀስ የሚመቸው ቢያንስ በከፊል በትልቅ ዘመናዊ እርሻ የሚመረት ሲሆን ነው። በድምር ሲታይ ከፍተኛ ካፒታልን የሚጠይቅ ነው። ሸንኮራ አገዳውን የማምረት ስራ ከፍተኛ ጉልበት የሚጠይቅ ቢሆንም የስኳር ፋብሪካው ራሱ ከሚያስፈልገው ካፒታል ጋር ሲነፃፀር ብዙ ሰራተኛ የሚቀጥር ነው ሊባል የሚችል አይደለም። በድምሩ ሲታይ ከልማት ስትራተጅያችን መርሆዎች አኳያ ቅድሚያ ሊሰጠው የሚገባ ኢንዱስትሪ አይደለም።

መርሆውን ስናስቀምጥ ግልፅ ለማድረግ እንደተሞከረው አንድ የኢንዱስትሪ ዘርፍ ቅድሚያ የሚሰጠው አይደለም ሲባል ኢንዱስትሪው እንዳይቋቋም እንከለክላለን ወይም መከልከል አለብን ማለት አይደለም። ይልቁንም ማንኛውም ባለሀብት በማንኛውም ኢንዱስትሪ ለመሰማራት ከፈለገ ሊፈቀድለትና ሊበረታታም ይገባል። በተለይ በክፍል ሁለት ከተዘረዘሩትና ለልማታዊ ባለሃብት የተመቻቸ ሁኔታን መፍጠር ተብለው ከሚሰሩት ስራዎች ውስጥ በአብዛኛው

ተጠቃሚ መሆኑና በዚህም መበረታታቱ የማይቀር ነው። የሚቀረው ነገር ቢኖር በክፍል ሶስት የተዘረዘሩትና ከልማት ባንክ የብድር ቅድሚያ የማግኘት ጉዳይ ብቻ ነው የሚሆነው። እነኚህ ልዩ ትኩረት ለሚሰጣቸው ኢንዱስትሪዎች በቅድሚያ የሚሰጡ ስለሆኑ።

በዚህ መሰረት የስኳር ፋብሪካ ለማቋቋም የሚፈልግና ካፒታሉ ያለው የውጭም ሆነ የአገር ውስጥ ባለሃብት ሲኖር ልዩ ትኩረት በሚሰጣቸው ተቋሞች ደረጃ ባይታይም ሊደገፍ የሚችልና የሚገባው ይሆናል። በተለይም በብዙዎቹ ቆላማ የአገራችን አካባቢዎች ምርቱን ማምረት የሚቻል በመሆኑ፣ በነዚህ አካባቢዎች ለመስኖ የተመቸና ያልለማ ሰፊ መሬት ያለ በመሆኑ፣ ከህዝቡ የኑሮ እድገት ጋር ተያይዞ የስኳር ፍላጎት በአገር ውስጥም እየጨመረ እንደሚሄድ የሚገመት በመሆኑና ሰፊ የውጭ ገበያም ያለው በመሆኑ በቂ ካፒታል ያላቸው ባለሃብቶች በተለይም በዘርፉ ልምድ ያላቸው የውጭ ባለሀብቶች ኢንዱስትሪውን እንዲያስፋፉ በቂ ትኩረት ሰጥተን ልናበረታታቸው ይገባል።

ከላይ የተቀመጠው የዘርፉን የወደፊት አቅጣጫ የሚጠቁም ሲሆን በአሁኑ ወቅት በመንግስት እጅ ቀላል ግምት የማይሰጣቸው የመንግሰት ፋብሪካዎች ስላሉ እነሱም እንደሌሎቹ የመንግስት ተቋሞች በኢንዱስትሪው ልማት ግንባር ቀደም ሚና እንዲጫወቱ ማድረግ ያስፈልጋል። ይህንን ከማድረግ አኳያ በቅድሚያ ሊተኮርበት የሚገባው ጉዳይ ተቋሞቹን አቅማቸውን አሟጠው ስኳር ማምረት በሚችሉበት ደረጃ ላይ ማድረስና ምርታቸውም በአለም ገበያ በዋጋና በጥራት ተወዳዳሪ የሚሆንበት ደረጃ ላይ እንዲሆን ማድረግ ነው።

ተቋሞቹ ከዚህ ግብ ብዙም የራቁ ስላልሆኑ የተጠናከረ ርብርብ ከተደረገ በአጭር ጊዜ ውስጥ የሚፈለገው ግብ ላይ ለመድረስ የሚያስቸግር አይደለም:: ከዚህ አኳያ የማምረት አቅማቸውን አሟጦ ለመጠቀም ምርታማነታቸውንና የምርታቸውን ጥራት ለማሻሻል እንቅፋት የሚሆኑትን ነገሮች በዝርዝር አጥንቶ እነዚህን ለመፍታት የሚያስችል ዝርዝር እቅድ ማዘጋጀት ያስፈልጋል:: እቅዱን ለማዘጋጀትና ለማስፈፀም ልምዱ ያላቸውን የውጭ ሙያተኞች መጠቀም አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ አስፈላጊ ሆኖ በተገኘው መጠን መጠቀም ይገባል:: የስራ አመራርና የሰራተኛ ስልጠና የመፍትሄው አካል መሆኑ እንደማይቀር ስለሚገመት ለዚህ ትኩረት መስጠት ይገባል::

በሙሉ የማምረት አቅማቸው እንዲሰሩና በምርት ጥራትና በዋጋ ተወዳዳሪ እንዲሆኑ የማድረጉ ስራ ዋናው ሲሆን ከዚሁ ጎን ለጎን ስኳርን ኤክስ-ርት የማድረግና በዚሁ ላይ የተመሰረቱ ሌሎች ምርቶችን የማምረት ጉዳይ ሊተኮርበት ይገባል:: የተወሰኑ የስኳር ፋብሪካዎች ከቅርብ አመታት ወዲህ የተወሰነ ስኳር ወደ ውጭ ገበያ ሲያቀርቡ እንደነበረ ይታወቃል:: በተለይም የፊንጫ የስኳር ፋብሪካ ስራውን ከጀመረ በኋላ ጉዳዩ የተሻለ ትኩረት በማግኘቱ በአውሮ-ገበያ ለስኳር አምራች የአፍሪካ አገሮች በተሰጠው ልዩ ዕድል ለመጠቀም ጥረት ሲደረግ ቆይቷል:: ይህ ልዩ ዕድል ለአፍሪካ አገሮች በኮታ የሚሰጥና ኮታውን ያገኙ አገሮች ስኳራቸውን በአለም ገበያ ዋጋ፣ እጅግ ከፍ ባለ ዋጋ፣ ለአውሮ- አገሮች ለመሸጥ የሚያስችላቸው ነው:: ኮታው ከብዙ አመታት በፊት ተደልድሎ ያበቃ በመሆኑና በወቅቱ ኢትዮጵያ ኮታ የተሰጣት ስላልነበረች በዕድሉ ተጠቃሚ

መሆን ሳይቻል ቀርቷል:: ይሁንና በቅርቡ ኮታቸውን ማሟላት የተሳናቸውን አገሮች ድርሻ ለመሸፈን አነስተኛ መጠን (17ሺ ቶን) በዚሁ ፕሮግራም ውስጥ ለመሸጥ ተፈቅዶልናል:: ይህንኑ ዕድል አሟጠን ለመጠቀም፣ መጠኑን ለመጨመርና በመደበኛው ኮታ ውስጥ ለመግባት መረባረብ ይኖርብናል:: በዚሁ ብቻ ሳንወሰን በመደበኛው የአለም ገበያ በመደበኛ ዋጋ ለመሸጥ የሚያስችለን አቅም ገንብተን ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ስኳር ኤክስፖርት ለማድረግ ጥረት ማድረግ ይኖርብናል::

የስኳር ተረፈ-ምርቶችን ለተለያዩ ጥቅሞች ማዋል ይችላል:: ከስኳር ከራሱም እሴት በመጨመር ሌሎች ምርቶችን ማምረት ይችላል:: እስከዛሬ ድረስ በተለያዩ ምክንያቶች እነዚህን አማራጮች አሟጠን ሳንጠቀምባቸው ቀርተናል:: በመሆኑም ካሉት የስኳር ፋብሪካዎቻችን ልናገኝ የሚገባንን እድገትና ጥቅም በሙሉ አግኝተናል ማለት አይቻልም:: በመሆኑም ተረፈ-ምርቶችን በላቀ ደረጃ ለመጠቀምና በስኳር ላይ የተመሰረቱ ሌሎች ምርቶችን ለማምረት ስለምንችልበት ሁኔታ በቂ ጥናት ማድረግ ይኖርብናል:: እነዚህን ምርቶች በተገቢው ጥራትና ዋጋ ለማምረት ምን መደረግ እንዳለበት ማጥናት ይገባናል:: በዚህ ላይ ተመስርተን ምርቶቹን ማምረት የሚያዋጣ ሆኖ ሲገኝ መረጃውን በዘርፉ ለመሰማራት ለሚፈልጉ ባለሃብቶች ማቅረብ ይገባናል:: መረጃውን መሰረት አድርገው የራሳቸውን ጥናትም ጨምረው በዘርፉ ለመሰማራት የሚወስኑ ባለሀብቶች ከተገኙ እነሱን መደገፍ ይኖርብናል:: ይህንን ለማድረግ የሚወስኑ ባለሃብቶች ካልተገኙ ወይም በበቂ መጠን ካልተገኙ ተቋሞቹ አትራፊ በመሆናቸው ኢንቨስትመንቱን የመንግስት ተቋሞች

እንዲፈፅሙት ማድረግ ይቻላል፣ ይገባልም።

የግል ባለሃብቶች የስኳር ኢንዱስትሪ በማስፋፋት ስራ ካልተሳተፉ በሂደት የህዝቡ ቁጥር ሲጨምርና የኑሮ ደረጃውም ሲሻሻል የስኳር ፍጆታው ጨምሮ እንኳንስና ኤክስፖርት ማድረግ የአገር ውስጥ ፍጆታንም ማርካት የማይቻልበት ደረጃ ላይ ሊደረስ ይችላል። እዚህ ደረጃ ላይ እንዳይደረስ የግል ባለሃብቶች በዘርፉ እንዲሰማሩ ማበረታታት ተገቢ ቢሆንም ይህ ካልተሳካ ሁኔታውን ገምግሞ የመንግስት የስኳር ፋብሪካዎችን ማስፋፋትና ተጨማሪ ፋብሪካዎችን በትርፋቸው እንዲያቋቁሙ መፍቀድ አስፈላጊ ሊሆን ይችላል።

እንደ ስኳር በዋናነት በትልልቅ ዘመናዊ እርሻዎች በሚመረት የግብርና ምርት ላይ የተመሰረቱና ከፍተኛ ካፒታል የሚጠይቁ ብዙ የአግሮ-ኢንዱስትሪዎች አሉ ማለት አይቻልም። ይሁንና ተመሳሳይ ባህሪ ያላቸው አግሮ-ኢንዱስትሪዎች ለስኳር በተቀመጠው አቅጣጫ መሰረት የሚዳብሩበትን ሁኔታም ማመቻቸት ያስፈልጋል።

አትክልትና ፍራፍሬዎችን በፋብሪካ እሴት ሳይጨመርባቸው ወደ ገበያ በማቅረብ ጥቅም ላይ ማዋል የተለመደ ነው። ይሁንና አንዳንዶቹ የአግሮ-ኢንዱስትሪ ግብአት በመሆንም ያገለግላሉ። በዚህ ንኡስ ክፍል በሚፈጠሩት አግሮ-ኢንዱስትሪዎች ውስጥ ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገባ ዋና ዋና ጉዳዮችን ለመጠቆም የሚያስችሉ የተወሰኑ ምሳሌዎችን እንዳስሳለን።

ቡና የአገራችን ዋና ኤክስፖርት መሆኑ ይታወቃል። የአገራችን

ቡና በአብዛኛው በጥሬው ያውም ሳይታጠብ የሚሸጥ ነው። በበለፀጉት አገሮች ቡና የሚጠጡት ሰዎች ከሚከፍሉት ዋጋ ውስጥ ለጥሬ ቡናው የሚከፈለው ስምንት በመቶው ነው። የአገራችን አርሶ አደር ከቡናው የመጨረሻ ዋጋ ውስጥ ከ8% የማትበልጠዋን ነው ከነጋዴዎች ጋር የሚጋራው። የተቀረው 92% በጥሬ ቡናችን ላይ እሴት በመጨመር ለተጠቃሚው በመሸጥ ላይ የተሰማሩት ልዩ ልዩ ክፍሎች የሚወስዱት ነው። ቡናችን በአብዛኛው ኬሚካሎች ሳይጨማመሩበት የሚመረት ቡና ነው። ይሁንና ኬሚካል ያልነካካው ቡና መሆኑን ማረጋገጥ የሚያስችል ስርአት ስለሌለ ለኦርጋኒክ ቡና የሚከፈለው ከፍተኛ ዋጋ የሚከፈለው አይደለም። ቡናችን በጣዕሙ እጅግ ተመራጭ ከሚባሉት እንደ ኮሎምቢያ ካሉት ቡናዎች ጋር የሚመጣጠን (በአንዳንዶቹ ግምትም የሚበልጥ) ነው። ነገር ግን ከነዚህ ምርጥ ቡናዎች ጋር የሚመጣጠን ዋጋ የሚከፈለው አይደለም።

ከቡና የሚገኘውን ገቢ ከፍ በማድረግ ረገድ የተለያዩ አገሮች ልምድ የሚጠቁመው ሁለት የተሳሰሩ አቅጣጫዎችን መከተል ነው። በመጀመሪያ የአገሪቱን ቡና መልካም ዝናን መገንባት (ብራንድ ማድረግ) ይገባል። ከዚህ አኳያ በአለም ገበያ ከፍተኛ ተወዳጅነት እያገኘ ያለው ምንም አይነት ኬሚካል ያልነካው ተፈጥሯዊ (ኦርጋኒክ) ቡና ስለሆነና በአገራችንም የተለያዩ ኬሚካሎች እየተጠቀሙ የሚያመርቱ ቡና አምራቾች ብዙም ስለሌሉ፣ ቡናችን ተፈጥሯዊ በሆነ መንገድ የሚመረትበትንና፣ በዚህ መንገድ መመረቱን የምናረጋግጥበትን ስርአት መፍጠር ያስፈልጋል። ከዚሁ ጋር ተያይዞ የኢትዮጵያ ቡና ልክ እንደ ኮሎምቢያ ቡና ጥራቱና ጣዕሙ እጅግ የላቀ መሆኑን ማረጋገጥና በዚህ መልክ ዝናን እንዲያተርፍ ማድረግ፣

በዚህ ስራ ላይ በዘርፉ የተሰማሩ ተዋንያን በሙሉ እንዲተባበሩና ድርሻቸውን እንዲወጡ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

ከላይ የተጠቀሱት ርምጃዎች የጥሬ ቡናችንን ጥራትና ዋጋ የሚጨምሩ ይሆናሉ፡፡ ከዚያ አልፈው ግን በቡናችን ላይ እሴት ሊጨምሩ አይችሉም፡፡ የተቆላና የተፈጨ ቡና ገበያ በአብዛኛው በጥቂት ታዋቂ ኩባንያዎች ቁጥጥር ስር የገባ ነው፡፡ በመላው አለም ምርጥ ቡና ተፈልቶ ለደንበኞች የሚቀርቡባቸው ተቋሞች ያሏቸው ትላላቅ ኩባንያዎች አሉ፡፡ ቡናውን ቆልተውና ፈጭተው የሚሸጡም አሉ፡፡ በቡናችን ላይ እሴት የመጨመር ስራ ከነዚህ ውጭ በፍፁም የሚታሰብ አይደለም ባይባልም በሰፊውና በሚፈለገው ፍጥነት ሊሰራ የሚችለው ከነዚህ ኩባንያዎች ውስጥ ቢያንስ አንድ ኩባንያ መሳተፍ ከቻለ ነው፡፡

የቡናችንን ጥራትና ዝና ለመጠበቅ የሚሰራው ስራ የጥሬ ቡናችንን ዋጋ ከማሻሻል አልፎ በዚህ ላይ ተመስርተው እሴት ለመጨመር የሚፈልጉ ኩባንያዎችን ለመሳብ ይጠቅማል፡፡ ይልቁንም በሂደት ኩባንያዎቹ ከቡናችን ጥራትና ዝና ተጠቃሚ ስለሚሆኑ ይህንኑ በማስጠበቅ ረገድ ትልቅ አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ ይችላሉ፡፡ በዘርፉ የተሰማሩ ኩባንያዎችን በማጥናት በቡናችን ላይ እሴት ለመጨመር በተለያየ መልክ ሊሳተፉ የሚችሉትን ለይተን ለመሳብ በመሞከር በዚሁ ስራ ለመሰማራት የሚያስፈልጋቸውን ነገር አጥርተን ለማሟላት፣ በዘርፉ በምን መልክ ሊሳተፉ እንደሚፈልጉ አጣርተን በሚፈልጉት መልክ እንዲሳተፉና ቡናችን በአብዛኛው በጥሬው የሚሸጥ ሳይሆን እሴት ተጨምሮበት የሚሸጥ እንዲሆን ለማድረግ ጥረት

ማድረግ ይገባናል፡፡ ኩባንያዎቹ በዚሁ ዘርፍ ኢትዮጵያውያን ኩባንያዎች በተለያየ መልክ አብረዋቸው እንዲሳተፉና የቡና ምርት ዘርፍ በአጠቃላይ ከዚሁ ተጠቃሚ እንዲሆን ማድረግም ይገባል፡፡

የቲማቲም ምርትን የወሰድን እንደሆነ በባህሪው በእጅጉ ከቡና የተለየ ሆኖ እናገኘዋለን፡፡ ምርቱ በቀላሉ የሚበላሽና ብዙ ጊዜም የማይቆይ ስለሆነ በጥሬው ረጅም ርቀት ሄዶ ሊሸጥ የሚችል አይደለም፡፡ ለአካባቢ ገበያ የሚቀርብ ምርት ከመሆን አያልፍም፡፡ ይሁንና በፋብሪካ እሴት ተጨምሮበት (በዋናነት በቲማቲም ፔስት መልክ) ግን ረጅም ጊዜ መቆየት ይችላል፡፡ የአለም የቲማቲም ገበያ ዋና ገፅታውም ይኸው ነው፡፡ ይህ ገበያ በመሰረቱ በጥቂት ኩባንያዎች ቁጥጥር ስር የገባ በመሆኑ የነሱን የንግድ ምልክት ሳይለጥፉ በአጭር ጊዜ ውስጥ በገበያው ውስጥ በሰፊው መግባት የሚቻል አይሆንም፡፡ በመሆኑም ቲማቲምን ለአካባቢ ገበያ ከመሆን በላይ በሰፊው እናምርት ከተባለ ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን እሴት ለመጨመር የሚያስችል ቅድመ ዝግጅት በማሟላት መሆን አለበት፡፡ ከዚያ ውጭ ምርቱን ማምረት ኪሳራ ካልሆነ የሚያስገኘው ጥቅም የለም፡፡ የምርቱ የኤክስ-ርት ገበያ ከአግሮ-ፕሮሰሲንግ ጋር በቀጥታ የተያያዘና በጥሬው የመሸጥ ጉዳይ ትርጉም ባለው ደረጃ ሊታሰብ የማይችል ነው፡፡

ኩባንያዎቹ የራሳቸውን ፋብሪካ አቋቁመው በቲማቲማችን ላይ እሴት ሊጨምሩ ይችላሉ፡፡ ይህንኑ ስራ ከሚሰሩላቸው ሌሎች ኩባንያዎች ጋር ኮንትራት ተፈራርመው አንዳንድ ቁጥጥሮችን በማድረግ የንግድ ምልክታቸውን ሊያውሏቸውም ይችላሉ፡፡ ሁለቱም አማራጭ የሚደገፍ በመሆኑ የቲማቲም አግሮ-ኢንዱስትሪ ይስፋፋ

ከተባለ በዚህ ረገድ አለም አቀፍ ታዋቂነት ካላቸው ኩባንያዎች ጋር ለመግባባት፣ እነሱን ከላይ ከተጠቀሱት አማራጮች በአንዱ ወይም በሁለቱም መልክ ገብተው ዘርፉን በማልማት ረገድ እንዲተባበሩን ማድረግ ያስፈልጋል።

ከነዚህ በተለየ አኳኋን ለተለያዩ ኢንዱስትሪዎች የሚፈለጉ ቅመማ ቅመሞችን ለማምረት የሚያስፈልጉ በአለም ገበያ በጥቂት ኩባንያዎች ቁጥጥር ስር ያልገቡ የግብርና ምርቶች ይኖራሉ። በነዚህ ላይ እሴት የመጨመሩ ስራ ከበቆሎ ስታርች ከማምረቱ ስራ ብዙም የሚለይ ስለማይሆን ለዚሁ በተቀመጠው አቅጣጫ ማልማት ይቻላል።

የእንስሳት ሃብት ውጤቶች ላይ እሴት መጨመርን በተመለከተ ቀደም ሲል ከስጋና ቆዳ ጋር በተያያዘ የተቀመጠው አቅጣጫ እንደተጠበቀ ሆኖ አንድ የእንስሳት ተዋፅኦ ምርትን በምሳሌነት በመውሰድ በዘርፉ ሊተኮርባቸው የሚገቡ ጉዳዮችን መዳሰስ ይቻላል። ከእንስሳት ሃብት ተዋፅኦ ውስጥ አንድ ትልቅ ግምት ሊሰጠው የሚገባ ምርት የማር ምርት ነው። ኢትዮጵያ በንብ ርቢ ከሚታወቁት አገሮች አንዷ ብትሆንም ምርታማነታችንና የምርታችን ጥራት ዝቅተኛ በመሆኑ እንኳንና በአለም ገበያ ውስጥ በሰፊው ልንወዳደር የአገር ውስጥ ፍጆታችንንም በሚገባ መሸፈን አልቻልንም። ስለሆነም በንብ ርቢ ላይ የተመሰረተ የአግሮ-ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ ለማስፋፋት ከተፈለገ በቅድሚያ ምርታማነታችንንና የምርታችንን ጥራት በከፍተኛ ደረጃ መጨመር አለብን። በአሁኑ ሰአት የምናመርተው ማር በጥራትም ሆነ በዋጋ በአለም ገበያ በፍፁም ሊወዳደር ስለማይችል በመጀመሪያ ደረጃ ይኸው ጉዳይ መቀየር ይኖርበታል።

በማር ላይ የተመሰረተ የአግሮ-ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ ልማት የመጀመሪያው ርምጃ ማሩን በአግባቡ አጣርቶ በማሸግና፣ ሰሙንም ጥራቱን ጠብቆ በማሸግ መጀመር ይኖርበታል። ይህ ስራ በቀላሉ ሊፈፀም የሚችል በመሆኑ አነስተኛ ባለሃብቶችም፣ የአርሶ አደሩ የህብረት ስራ ማህበራትም በሰፊው ሊገቡበት ይችላሉ። የማሩ አስተሻሸግ በጅምላ ለሽያጭ ከሚቀርብበት መልክ ለመጨረሻው ተጠቃሚ በሚደርስበት መልክ ሲሆን ሻል ያለ ካፒታልና ቴክኖሎጅን የሚጠይቅ፣ እንደዚህ አይነት ማር በመሸጥ ታዋቂነት ያተረፉ ኩባንያዎችን የንግድ ምልክት መዋሰንም የሚጠይቅ ይሆናል። ይሁንና ገበያው በጥቂት ኩባንያዎች ቁጥጥር ስር የገባ ስላልሆነ ጠንከር ያለ ኩባንያ ከተገኘ ምርቱን በዚህ መልክ አደራጅቶ በአለም ገበያ በሰፊው ሊሰማራ ይችላል።

ከማርና ከሰም እጅግ በርካታ የተለያዩ ምርቶችን ማምረት እንደሚቻል ይታወቃል። ከማርና ከሰም የሚመረቱ ምርቶች ገበያም በጥቂት ኩባንያዎች ቁጥጥር ስር የገባ ነው ሊባል የሚችል አይደለም። የኛ ኩባንያዎች ቴክኖሎጅውንና ገበያውን አጥንተው በቀላሉ ሊገቡበት ይችላሉ። በስራው ልምድ ያላቸውን የውጭ ኩባንያዎች አፈላልጎ መሳብ ዘርፉን በተሻለ ፍጥነት ለማልማትና የአገር ውስጥ ባለሃብቶች ልምድ እንዲያገኙ ለመርዳት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ይኖረዋል። በመሆኑም ሁለቱን አማራጮች በማቀናጀት መጠቀም ይችላል፣ ይገባልም።

በአግሮ-ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ ልማት ዘርፍ ታሳቢ መደረግ ያለባቸውን ነገሮች ለመቃኘት በናሙናነት ከቀረቡት ነጥቦች በመነሳት አንዳንድ መሰረታዊ ነገሮችን ማስቀመጥ ይቻላል። አንዱ መሰረታዊ

ነጥብ በአግሮ-ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ ዘርፍ እጅግ በጣም ብዙ ምርቶችን ማምረት እንደሚቻልና ዘርፉ እጅግ በጣም ሰፊ እንደሆነ፣ ይህንን በጣም ሰፊ አድማስ ያለው ዘርፍ ለማልማት የመጀመሪያው ቁልፍ ርምጃ የግብርና ምርታችንን በመጠንና በጥራት በከፍተኛ ደረጃ ማሻሻል እንዳለብን ነው። የግብርና መር ስትራተጅ መከተላችን ለፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ምን ያህል ወሳኝ እንደሆነ ከዚሁም መረዳት ይቻላል። በተመሳሳይ መልኩ የኢንዱስትሪው እድገት ለግብርና እድገት ቀጣይነት ምን ያህል አስፈላጊ እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል።

ከላይ ከቀረቡት ናሙናዎች መገንዘብ የሚቻለው ሌላው መሰረታዊ ቁም ነገር የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ በጣም ሰፊ ብቻ ሳይሆን በውስጡ ከፍተኛ ልዩነቶች እንዳሉትም ነው። በጣም የሚበዙቱ ካፒታልን የሚቀንሱና ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀሙ ሲሆኑ አንዳንዶቹ ግን ከፍተኛ ካፒታል የሚጠይቁ ናቸው። አንዳንዶቹ በአነስተኛ ባለሃብቶችና በአርሶ አደሩ የህብረት ስራ ማህበራት ሊሰሩ የሚችሉ ሲሆኑ ሌሎቹ ግን በአለም አቀፍ ደረጃ ገናና ከሆኑት ኩባንያዎች ትብብርና ድጋፍ ውጭ በአግባቡ ሊዳብሩ የሚችሉ አይደሉም። በመሆኑም ለአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ በአጠቃላይ የሚያገለግል መፍትሄ ማስቀመጥ አይቻልም። የእያንዳንዱን የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ ንኡስ ክፍል ባህሪ በዝርዝር በማጥናትና የተለያዩ ስልቶችን በማቀናጀት ለየክፍሉ የሚሆን የተለያየ መፍትሄ ማስቀመጥ አማራጭ እንደሌለው መገንዘብ ይቻላል።

የአገር ውስጥና የውጭ ባለሃብቶች አጠቃቀም ምን መሆን

እንደሚገባውም ከቀረቡት ናሙናዎች መረዳት ይቻላል። የአገር ውስጥ ባለሃብትንና የውጭ ባለሃብቶችን ማቀናጀትና የእያንዳንዱን ጠንካራ ጎን ከመጠቀም ውጭ በምንፈልገው ፍጥነት የኢንዱስትሪ ልማት ማረጋገጥ እንደማይቻል መገንዘብ ይቻላል። በራችን ድረስ መጥቶ እስኪያንኳኳ ድረስ ከመጠበቅና በዚህ መልክ አንኳኩቶ የመጣውን ባለሃብት በመቀበል ላይ ከማተኮር ይልቅ፣ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችንን ተግባራዊ ለማድረግ ሊያግዙን የሚችሉ የውጭ ባለሃብቶችን እኛው አጥንተን፣ አፈላልገን፣ ወደአገራችን ለመሳብ ተረባርበን፣ በሚገቡበትም ወቅት መላውን ዘርፍ ይዘው የሚያድጉበትን ሁኔታ ፈጥረን መንቀሳቀስ እንዳለብን፣ የውጭ ባለሃብቶች ለልማታችን የላቀ አስተዋፅኦ ማበርከት የሚችሉት በዚሁ መልክ በኛው ተነሳሽነት በስፋት ሲገቡ እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል።

5. የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ፣

የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ በልማት እንቅስቃሴያችን ውስጥ ልዩ ሚና ያለው ኢንዱስትሪ ነው። ኮንስትራክሽን የማይገባበት የልማት ዘርፍ የለም ማለት ይቻላል። እንደመንገድ፣ የባቡር መስመር ወዘተ. ያሉ የኢኮኖሚ መሰረተ-ልማቶች መዘርጋት ከተፈለገ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ቁልፍ ሚና ይጫወታል። እንደትምህርት ቤቶች፣ ሃኪም ቤቶች ወዘተ. ያሉ የማህበራዊ መሰረተ-ልማት ተቋሞችን እናስፋፋ ከተባለ የኮንስትራክሽንም ኢንዱስትሪ ቁልፍ ተዋናይ ነው። ፋብሪካዎችን እናስፋፋ ከተባለ ከፋብሪካዎች ግንባታ ወጭ ከ30% እስከ 60% የሚደርሰው የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ድርሻ ነው። የህዝቡ ኑሮ በከተማም በገጠርም ይሻሻል ሲባል አንዱ

ገፅታው የመኖሪያ ቤቶችን መገንባትና ማሻሻል ስለሚሆን በዚህ ረገድም ኮንስትራክሽን የላቀ ሚና ይጫወታል፡፡ በአንድ ቃል በየትኛውም የኢኮኖሚ ዘርፍ ፈጣን እድገት ለማምጣት ቀልጣፋና ጠንካራ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪን መገንባት ያስፈልጋል፡፡

የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ በተለይም እንደኛ ባሉ አገሮች ጉልበትን በሰፊው የመጠቀም ባህሪ አለው፡፡ ፈጣን እድገት እያረጋገጠች ባለችው ቻይና የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪው በቀጥታ የቀጠራቸው ሰዎች ከ30 ሚሊዮን በላይ ሊሆን የቻለው ዘርፉ ለፈጣን እድገት ቁልፍ አስተዋፅኦ ያለውና ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም በመሆኑ ነው፡፡ ስለሆነም የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅያችን አንድ መሰረታዊ መርሆ የሆነውን ጉልበትን በሰፊው የመጠቀም መርሆ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችለን ነው፡፡

የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ በኤክስፖርት ዘርፍም ሊሰማራ ይችላል፡፡ በዚሁ መሰረት ለምሳሌ የአገራችን ኮንትራክተሮች በጨረታዎች እያሸነፉ በውጭ በሚካሄዱ የኮንስትራክሽን ፕሮጀክቶች ተሳታፊ መሆን ይችላሉ፡፡ በተለያዩ የኮንስትራክሽን ዘርፎች የምክር አገልግሎት የሚሰጡ ተቋሞችም በተመሳሳይ መልኩ አገልግሎታቸውን ኤክስፖርት ማድረግ ይችላሉ፡፡ ከረጅም ጊዜ አኳያ በዚህ ዘርፍ ፋይዳ ያለው የኤክስፖርት ስራ መሰራት ይቻላል፣ ይህንን ለማድረግም መጣጣር ይገባል፡፡ ከአጭርና መካከለኛ ጊዜ አኳያ ሲታይ ምንም እንኳ በውሱን ደረጃ የምክር አገልግሎት ኤክስፖርት ማድረግ የሚቻል ቢሆንም በዋነኛነት የአገር ውስጥ የኮንስትራክሽን ገበያ ፍላጎትን ማሟላትና ከውጭ የሚገዛውን አገልግሎት መተካት እንደ ዋነኛ

ግብ ሊወሰድ ይችላል፡፡ በመሆኑም የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪን በአሁኑ ወቅት በዋነኛነት የኤክስፖርት ኢንዱስትሪ ነው ማለት አይቻልም፡፡ ይሁንና በየትኛውም የልማት ዘርፍ ቁልፍ ሚና ስለሚጫወትና ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም በመሆኑ ቅድሚያ ከሚሰጣቸው ኢንዱስትሪዎች ውስጥ መካተቱ ተገቢ ይሆናል፡፡

የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ሲባል ግንባታውን ብቻ ነጥለን ከወሰድነው፣ ለብዙ ተጨማሪ ኢንዱስትሪዎች እድገት በር የሚከፍት ነው፡፡ የግንባታ ስራ ከፍተኛ ግብአት ይጠይቃል፡፡ ግንባታ የተለያዩ የብረታ ብረት ስራ ውጤቶችን፣ የጣውላ ስራዎችን፣ ሲሚንቶና የሲሚንቶ ውጤቶችን ወዘተ. ይጠይቃል፡፡ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ሲያድግ እነዚህም እሱን ተከትለው በሰፊው ማደጋቸው አይቀርም፡፡ የቤቶች ግንባታና ማሻሻል ስራ በሰፊው ሲከናወን ከላይ ከተጠቀሱት በተጨማሪ የቤት ቁሳቁስ፣ ወንበር ጠረጴዛ አልጋ ወዘተ. ፍላጎትም አብሮ ያድጋል፡፡ በተዘዋዋሪ መንገድ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ለነዚህ ኢንዱስትሪዎች እድገት በር ይከፍታል፡፡ በአጭሩ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ሲያድግ ሌሎች ብዙ ዘርፎችንም ይዞ የሚወጣና የሚያድግ መሆኑ ለኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ልዩ ትኩረት እንድንሰጥ የሚያስገድደን ሌላው ምክንያት ይሆናል፡፡

በኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ተዋናይ የሚሆኑ ኩባንያዎች እጅግ በርካታና በጣም የተለያዩ ናቸው፡፡ ትልልቅ መንገዶችን ህንፃዎችን፣ የሃይል ማመንጫ ጣቢያዎችን በኮንትራት የሚሰሩ የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች በጣም ግዙፍ እንደሚሆኑ መገመት አያስቸግርም፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ የገጠር ትምህርት ቤትና ክሊኒክ፣ ወይም አነስተኛና

መካከለኛ ገቢ ያለው ሰው መኖሪያ ቤት ለመስራት የሚሰማሩት የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች ጥቃቅንና አነስተኛ ሊሆኑ እንደሚችሉ ግሃድ ነው፡፡ በተመሳሳይ መልኩ ሲሚንቶን የሚያመርቱ ኩባንያዎች ትልልቅና ከፍተኛ ካፒታልን የሚጠይቁ እንደሚሆኑ ግልፅ ነው፡፡ በሌላ በኩል ግን ወንበር፣ ጠረጴዛ፣ አልጋ ወዘተ. የሚሰሩ ኩባንያዎች ጥቃቅንና አነስተኛ ሊሆኑ እንደሚችሉ ግልፅ ነው፡፡ ዘርፉ ከትላልቅ እስከ ጥቃቅን ኩባንያዎች ሊያስተናግድ የሚችል፣ ለአነስተኛና ጥቃቅን ተቋሞች እድገት ሰፊ በር የሚከፍትና ከአንዱ ወደሌላው ለመሸጋገር የተመቻቸ ሁኔታን የሚፈጥር በመሆኑ ለኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ልዩ ትኩረት መስጠት ተገቢ ይሆናል፡፡

በአገራችን በገጠሩም ሆነ በከተማ ከፍተኛ የመኖሪያ ቤት እጥረት እንዳለ ይታወቃል፡፡ የህዝቡ ኑሮ እየተሻሻለ ሲሄድ ከፍተኛ የመኖሪያ ቤቶች ግንባታና ማሻሻያ ስራ መጀመርያ በከተሞች በሂደት ደግሞ በገጠሮች መሠራት እንዳለበት እሙን ነው፡፡ የልማት አላማ የህዝቡን ኑሮ ማሻሻል ነውና አላማው ግቡን መታ ማለት የሚቻለው የቤት ችግርን መቅረፍ ሲቻል ጭምር ነው፡፡ የመኖሪያ ቤትን ችግር መቅረፍና ማሻሻል የልማት አላማ ብቻ ሳይሆን የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ እንዲስፋፋ የሚያደርግ ትልቅ መሳሪያም ነው፡፡ በዚህ ምክንያት ነው ሰፊ የቤቶች ግንባታና ማሻሻል ስራ የልማት ግብ ብቻ ሳይሆን የልማት መሳሪያም ነው የምንለው፡፡

ሰፊ የቤት ግንባታና ማሻሻል ስራ መኖሩ የህዝቡን ኑሮ ከማሻሻልና፣ ለኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ እድገት ሰፊ ዕድል ከመስጠት አልፎ የህብረተሰቡን ቁጠባና የቁጠባ ባህል በማሳደግ ረገድ ከፍተኛ

ሚና ይጫወታል፡፡ ሰዎች ገንዘባቸውን ቆጥበው መኖርያ ቤትን መገንባት ወይም መግዛት ይፈልጋሉ፡፡ ይህን ለማድረግ የማይጣጣር ሰው የለም ማለትም ይቻላል፡፡ ችግሩ ገንዘባቸውን በትንሽ በትንሹ እያጠራቀሙ በቂ የሚሉትን ቤት ለመገንባት የሚያስችል ደረጃ ላይ እስኪደርስ ድረስ ረጅም ጊዜ ሊወስድ ስለሚችል ተስፋ የሚቆርጡት ብዙዎች መሆናቸው ነው፡፡ ሰዎች በህብረት ስራ ማህበራት ተደራጅተው ለቤት ስራ የሚሆን የቁጠባ ፕሮግራም ውስጥ እንዲገቡ ማድረግ ከተቻለ፣ ወይም ቤት ሰርተው በሞርጌጅ መልክ በረጅም ጊዜ በሚከናወንና በትንሽ በትንሹ በሚከፈል ክፍያ መልክ የሚሸጡ ተቋሞች ቢደራጁ በጣም ብዙ ሰው ገንዘቡን ቆጥቦ የቤት ባለንብረት ለመሆን እንደሚጣጣርና ከፍተኛ የቁጠባ ባህል እንደሚዳብር ምንም ጥርጥር የለውም፡፡ ለዚህም ነው ህዝቡ በአጠቃላይ በቁጠባ በሰፊው የሚሳተፈው ጠንካራ የኢንሹራንስና ጡረታ አገልግሎት በመዘርጋትና ሰፊ የመኖሪያ ቤት ግንባታ ስራና ከዚሁ ጋር የተያያዘ የግለሰቦችን ቁጠባ የሚያበረታታ አደረጃጀት ሲኖር ነው የሚባለው፡፡

በክፍል ሁለት እንደተጠቀሰው ጠንካራ የንብረት ምዝገባ ስርአት ካለ ሰው ገንዘብ ቆጥቦ የቤት ባለንብረት በመሆን ኑሮውን ከማሻሻልና የቁጠባ ባህልን ከማዳበር፣ የአገሪቱን ቁጠባ ከመጨመር በተጨማሪ ጥቅም ማግኘት ይቻላል፡፡ ሰዎች ቤታቸውን በመያዣነት በማስያዝ ከባንክ ተበድረው በተለያዩ የኢኮኖሚያዊ ልማት እንቅስቃሴዎች ተሳታፊ መሆን ይችላሉ፡፡ የግለሰቦቹ ቁጠባ ቤት ከተሰራበት በኋላ አይሞትም፡፡ በመያዣነት በማገልገል ተጨማሪ የልማት ስራ ለመስራት የሚያስችል ይሆናል፡፡ በበለፀጉት አገሮች

ሳይቀር የቤት ስራ አንድ ትልቅ የቁጠባ መንገድና ትልቁ የባንክ መያዣ እንደሆነ የተለያዩ ጥናቶች ያመለክታሉ፡፡

በመሆኑም የቤት ግንባታ ስራ የህዝቡን ኑሮ በማሻሻል፣ የአገሪቱን ቁጠባ በከፍተኛ ደረጃ በመጨመር፣ ሰዎች በባንክ መያዣነት የሚያገለግል ንብረት ይዘው በተለያዩ የልማት ስራዎች የሚሳተፉበት ዕድል በመፍጠር በልማት ትርፋማነትና በልማት መሳሪያነት በሰፊው አስተዋፅኦ ማድረግ የሚችል ዘርፍ ነው፡፡ በዚሁ ለመጠቀምና ይህንኑ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ቀልጣፋና ጠንካራ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ መገንባት ልዩ ትኩረት የሚሰጠው ይሆናል፡፡

እንደሌሎቹ ልዩ ትኩረት የሚሹ ኢንዱስትሪዎች ሁሉ በኮንስትራክሽን ዘርፍም ቅድሚያ ሊሰጣቸው የሚገቡ ጉዳዮች፣ በዘርፉ ተዋናይ የሆኑ ክፍሎችን ያሳተፈ በአግባቡ የተደራጀ የጋራ መድረክ መፍጠር፣ የዘርፉን ችግሮች በማጥናት እነዚህን ለመፍታት የሚያስችልና የእያንዳንዱን ተዋናይ ሚና በትክክል የሚያስቀምጥ እቅድ ማዘጋጀትና በጋራ ጥረት ተግባራዊ ለማድረግ መረባረብ ናቸው፡፡ የጋራ መድረኩ የዘርፉን ችግሮች በመለየትና የመፍትሄ አቅድ በማዘጋጀት፣ በነዚህ ዙሪያ የጋራ አመለካከት በመፍጠርና የጋራ ርብርብን በማስተባበር ረገድ ተገቢ ሚናውን እንዲጫወት ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ በዚሁ መልክ የሚዘጋጀው ዕቅድ ወደፊት የሚታይ ሆኖ እቅዱ ታሳቢ ሊያደርጋቸው የሚገቡ አንዳንድ መሰረታዊ ጉዳዮችን በአጭር በአጭሩ መቃኘት ተገቢ ይሆናል፡፡

ዘርፉ እንደሌላው ኢንዱስትሪ ሁሉ ከፍተኛ የመነሻ ካፒታል እጥረት እንዳለው ይታወቃል፡፡ ባንኮች ቅድሚያ ከሚሰጧቸው ዘርፎች አንዱም ይህ ሊሆን ይገባል፡፡ ይሁንና ዘርፉ ትላልቅና ጥቃቅን ኩባንያዎችን በሰፊው ማሳተፍ የሚችል በመሆኑና በኢንዱስትሪው የሚፈለጉ ኢንቨስትመንቶች የራሳቸው ባህሪ ስላላቸው ከዚሁ ጋር አብሮ የሚሄድ የካፒታል እጥረትን ለማቃለል የሚችል መፍትሄ መጠቀም ያስፈልጋል፡፡

ትልልቆቹ የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች ለስራ በርካታና ውድ የኮንስትራክሽን ማሽነሪዎች ያስፈልጋቸዋል፡፡ ከዚህ ጋር በተያያዘም ከፍተኛ የስራ ማስኬጃ ወጭ ችግር ይገጥማቸዋል፡፡ ክፍል ሁለት ላይ እንደተጠቆመውም በርካታ ኮንትራቶች በውጭ ብድርና ርዳታ የሚከናወኑና እነሱን በብቃት የሚያሳትፉ የመሆናቸው ችግር አለ፡፡ በኮንትራት የመሳተፉን ዕድል ለማስፋት ያስችላል ተብሎ የተቀመጠው የመፍትሄ ሃሳብ እንደተጠበቀ ሆኖ የፋይንናሱን ችግር ለመቅረፍ የተለያዩ አማራጮችን መዳሰስ ያስፈልጋል፡፡ ባንኮች ኢንሹራንሶች ወዘተ. ቢያንስ የስራ ማስኬጃ ወጭንና የመሳሰሉ የኮንትራት ወጭዎችን በብቃት ለመሸፈን የሚችሉበትን ስርአት ሁለቱ ዘርፎች በመመካከር እንዲፈጥሩ ማድረግ እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው፡፡ ከዚህም አልፈው የማሽነሪዎቹን ወጭ ቢያንስ በከፊል ሊሸፍኑ የሚችሉበትን ዕድል መሻትና መፈተሽ አለባቸው፡፡ የኮንስትራክሽን ማሽነሪን የሚያከራዩ ኩባንያዎች በአገራችን እንዲስፋፉ ጥረት ማድረግም ሊተኮርበት ይገባል፡፡ የአገር ውስጥም ሆነ የውጭ ባለሃብቶች በዚህ ስራ ላይ በአጥጋቢ ሁኔታ ሊሳተፉ የሚችሉበትን መንገድ በማጥናት ኩባንያዎችን ለመሳብ የሚያስችል እቅድ አዘጋጅቶ

ተግባራዊ ማድረግ በጣም አስፈላጊ ጉዳይ ይሆናል።

በኮንስትራክሽን ዘርፍ እጅግ ብዙ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ሊቋቋሙ እንደሚችሉና እንደሚገባ ይታመናል። ይህ በኮንስትራክሽን ዘርፍ ከሚሰጠው የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ጋር ቢያያዝ የተሻለ ውጤት ሊያመጣ ይችላል። በአንዳንድ አካባቢዎች የታየው ልምድ እንደሚያመለክተው በርካታ አማራጮች ቢኖሩም ስራውን ከመንግስት የልማት እቅዶች ጋር አቀናጅቶ መፈፀሙ እጅግ ተመራጭ ነው። በዚሁ መሰረት ሰልጥነው የወጡ ወጣቶችን አደራጅቶ የስራ ልምድም እንዲያገኙ ራሳቸውን በአነስተኛ ኩባንያ መልክ ማደራጀት እንዲጀምሩም በተለያዩ የኮንስትራክሽን ፕሮጀክቶች ውስጥ ማሰማራት የመጀመሪያው ርምጃ ሊሆን ይገባል። በዚህ ስራ ላይ ራሳቸውን ችለውና ተደራጅተው ሲሰሩ የተለያየ የሱፐርቪዥንና የቴክኒክ ድጋፍ ሲያስፈልጋቸው በመንግስት ተቋሞች ወይም በትላልቅ የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች አገልግሎቱ እንዲሰጥ ማድረግ ይቻላል። በስራው ለመሰማራት የሚያስፈልጋቸው እቃ በፕሮጀክቱ በጀት ሊገዛ ይችላል። የፕሮጀክቱ በጀት እነዚህን ወጭዎች ለመሸፈንና የለማጅ ሰራተኞችን የኑሮ ውጭ ለመሸፈን ከዋለ የፕሮጀክቶችን ወጭ ለመቀነስም ይረዳል።

ስራው ከላይ በተጠቀሰው መልክ በተሳካ ሁኔታ ከተሰራ አንደኛ ወጣቶቹ የስራ ልምድ አግኝተው ከዚያ በኋላ ራሳቸውን ሙሉ በሙሉ ችለው በኮንትራት የሚሰሩበት ወይም ከትልልቅ የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች በሳብ-ኮንትራት የተወሰነ ድርሻ ወስደው መስራት የሚችሉበት ደረጃ ላይ ይደርሳሉ። ሁለተኛ ራሳቸውን በኩባንያ

መልክ አደራጅተው በዚህም ረገድ ልምድ አግኝተው ይወጣሉ። ሶስተኛ ለፕሮጀክቶቹ ማስፈፀሚያ የተገዙት ቁሳቁሶች እንደስራቸው ዋጋና መቋቋሚያ ከተሰጣቸው ካፒታል የማከማቸቱን ስራ በአጥጋቢ ሁኔታ ይጀምራሉ። ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን አንድ ሁለት ፕሮጀክቶች ላይ የሰሩ ወጣቶች በርግጥም ጥሩ አነስተኛ የኮንስትራክሽን ኩባንያ ሊፈጥሩና በሂደትም እያደጉ ሊሄዱ ይችላሉ። በዚህ መልክ በጣም ብዙ አነስተኛ የኮንስትራክሽን ኩባንያዎችን መፍጠርና በሂደትም ማጠናከር ይቻላል። የመንግስት የፕሮጀክት ፋይናንስ ስርአት በተለይም አነስተኛ የኮንስትራክሽን ፕሮጀክቶች ፋይናንስ ስርአት በዚህ መልኩ ስራዎችን ለማከናወን ዕድል የሚሰጥ እንዲሆን ማድረጉ ግን እጅግ ተፈላጊ ነው።

ከዚህ ለየት ባለ አኳኋን በኮንስትራክሽን ዘርፍ ከፍተኛ ሙያ ያላቸውና ከላይ ለተጠቀሱት ትናንሽ ኩባንያዎች የአመራርና የቁጥጥር አገልግሎት የመስጠት ችሎታ ያላቸው ሰዎች ራሳቸውን በኩባንያ መልክ አደራጅተው በስራቸው የተለያዩ የኮንስትራክሽን ቡድኖችን አቋቁመው በቡድኖቹ አማካኝነት ስራውን እየሰሩ ከላይ ጠንካራ አመራር ያለው መካከለኛ ኩባንያ፣ ከታች በርካታ የኮንስትራክሽን ቡድኖች ባሉበት መልክም ሊደራጁ ይችላሉ። በዚህ መልክ የሚደራጁ ኩባንያዎች ለስራው የሚያስፈልጋቸውን ቁሳቁስ ፕሮጀክት በማስፈፀም ሂደት ሊያሰባስቡት ይችላሉ። ለእንደዚህ አይነት ኩባንያዎች የመሳሪያ ሊዝ አገልግሎት የሚሰጡ ኩባንያዎች ከተቋቋሙም ይህንኑ መጠቀም ይችላሉ።

ከላይ በተጠቀሱት አማራጮች ከፍተኛ የፋይናንስ ወጭ

ችግር ሳይፈጠር፣ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራምን፣ የመንግስት የልማት ፕሮጀክቶችን እንደ ትናንሽና መካከለኛ የኮንስትራክሽን ኩባንያ መፍጠሪያ መሳሪያ በመጠቀም ረጅም ርቀት መሄድ ይቻላል:: በሂደት አንዳንድ ኩባንያዎች እየከሰሙ፣ ሌሎች እያደጉ፣ አንዳንዶቹ እየተዋሃዱ፣ ሌሎቹ አንዱ ሌላውን በመዋጥ እየተቀነሱ ጠንክረው የሚወጡ በርካታ የኮንስትራክሽን ድርጅቶችን መፍጠር ይቻላል:: ይህ በገጠርና በትንንሽ ከተሞች አነስተኛ የኮንስትራክሽን ፕሮጀክቶችን የሚሰሩ ኮንትራክተሮችን በማጣት ክፉኛ የሚጓተተውን የልማት ስራ ለማቀላጠፍም አይነተኛ መሳሪያ ሆኖ ሊያገለግል ይችላል::

መንግስት ለልማት ፕሮጀክቶች የሚመድበው ወጭ እዚያው በዚያው የትናንሽ የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች ማቋቋሚያ ወጭን እንዲሸፍን ማድረግ ከዚህ አኳያ ሊገጥም የሚችለውን የመነሻ ካፒታል እጥረት በከፍተኛ ደረጃ እንደሚያቃልለው ቢገመትም ብቻውን በቂ ሊሆን አይችልም:: ለትላልቅ ኩባንያዎች የኮንስትራክሽን ማሽነሪ የሚያከራዩ ኩባንያዎች ማቋቋም አስፈላጊ የመሆኑን ያህል ለትናንሾቹም ተመሳሳይ የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች ቢቋቋሙ ከፍተኛ ጠቀሜታ ሊሰጥ ይችላል:: እንደነዚህ አይነቶቹን የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች ማቋቋም በትናንሽ የኮንስትራክሽን ኩባንያዎች ብቻ ሳይሆን በየትኛውም ዘርፍ ለሚሰማሩት መሳሪያን ሊዝ በማድረግ የመነሻ ካፒታልን እጥረት በከፍተኛ ደረጃ ሊቀርፉ ይችላሉ:: ይህንን ለማድረግ የሚያስችል ህግ ያለ ቢሆንም በዚህ ደረጃ የተቋቋሙ ኩባንያዎች ስለሌሉ ችግሮቹን ለይቶ ኩባንያዎች ወደዚሁ ስራ እንዲሳቡ ከፍተኛ ጥረት ማድረግ ያስፈልጋል::

ከላይ እንደተጠቆመው የቤት ግንባታና ማሻሻያ ስራ አንድ ሰፊ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ የስራ መስክ ከመሆኑም ባሻገር የአገሪቱን ቁጠባ በማሳደግ ረገድ ብሎም የኮንስትራክሽን ፋይናንስ ችግሮችን በመቅረፍ ረገድ ልዩ ሚና ሊጫወት የሚችል ነው:: ክፍሉ በቁጠባ ረገድ የሚጠበቅበትን ሚና ሊጫወት የሚችለው ይህንኑ ለመፈፀም የሚያስችል ስርአት መዘርጋት ሲቻል ነው:: በዚህ ረገድ የሞርጌጅ ኩባንያዎች መቋቋምና ስራቸውን ማከናወን ልዩ አስተዋፅኦ ሊያበረክት ይችላል:: በተመሳሳይ መልክ በአገራችን አንዳንድ አካባቢዎች የተጀመረውና ተስፋ ሰጭ ውጤቶችን እያሳየ ያለው የቤት ስራ የህብረት ስራ ማህበራትም በዚህ ረገድ ሊጫወቱ የሚችሉትን ሚና ለማጠናከርና ለማስፋፋት ትኩረት ሰጥቶ መንቀሳቀስ ያስፈልጋል::

የሞርጌጅ ኩባንያዎች በአገራችን የተለመዱ ባይሆኑም የሚሰሩበት መርህ የተለመደና ቀላል ነው:: ኩባንያዎቹ ቤት ሰርተው ያቀርባሉ:: ቤት መግዛት የሚፈልጉ ሰዎች ጠቀም ያለ የመጀመሪያ ክፍያ ከፍለው የቤት ባለቤት መሆን ይጀምራሉ:: ከዚያ በኋላ እንደየሁኔታው በየጊዜው (ለምሳሌ በየወሩ) የተወሰነ ገንዘብ እየከፈሉ በአመታት ውስጥ ክፍያውን ጨርሰው የቤት ባለንብረት ይሆናሉ:: ይህ መሰረታዊ መርህ እንዳለ ሆኖ በዚህ ላይ የተለያዩ የፋይናንስ አገልግሎቶችን በመጨመር የተለያዩ አሰራሮችን በማካተት እጅግ የተራቀቀና ዘመናዊ የሆነ ደረጃ ላይ ይደርሳል:: ጉዳዩን ለመረዳት የሚቀለው ግን እጅግ መሰረታዊ የሆነ ገፅታውን አጎልቶ በማውጣት ነው::

የሞርጌጅ ኩባንያዎች በአገራችን ተመስርተው ዝቅተኛና መካከለኛ ገቢ ያለው ሰው በሚፈልገው የቤት አይነት ላይ አትኩረው ቤቶችን በየከተማው በሚፈለገው መጠን ቢሰሩ፣ ግለሰቦች የተወሰነ ገንዘብ በእቁብም ሆነ በሌላ መንገድ አጠራቅመው የመጀመሪያውን ክፍያ ሊከፍሉ ይችላሉ፡፡ ከዚያ በኋላ ወርሃዊ የቤት ኪራይ ክፍያ በሚመስል መልኩ ከቤት ኪራይ ትንሽ ከፍ ያለ ክፍያ እየከፈሉ እንደቤቱ ዋጋ በተወሰኑ አመታት ክፍያውን ጨርሰው የቤት ባለንብረት ይሆናሉ፡፡ የሞርጌጅ ኩባንያዎቹ በመጀመሪያው ክፍያና በወርሃዊ ክፍያዎቹ አማካኝነት መጀመሪያ ያወጡትን ወጭ እስከነወለዱ መልሰው ያገኛሉ፡፡ ግለሰቡ የቤት ባለቤት ለመሆን ሲል ከመጀመሪያ ክፍያው በተጨማሪ በየወሩ የሚከፈል ክፍያ ለመክፈል የሚያደርገው ቁጠባ የአገሪቱን የቁጠባ አቅም በሰፊው ያጠናክራል፡፡ ስርአቱ ከተለመደ በኋላ በዚህ ላይ የተመሰረቱ የተለያዩ የፋይናንስ አገልግሎቶችና አሰራሮች ተግባራዊ ሊሆኑ ይችላሉ፡፡ ይህ ስራ በሰፊው ከተገፋበት የመኖሪያ ቤት እጥረትን በመቅረፍና በኮንስትራክሽን ዘርፍ ስፊ የስራ ዕድልን በመፍጠር ከፍተኛ ለውጥ ሊያመጣ ይችላል፡፡

ስራው እንዲለመድ በማድረግ ረገድ መንግስትና የተለያዩ የፋይናንስ ድርጅቶች ከፍተኛ ሚና መጫወት ይችላሉ፡፡ መንግስት የመኖሪያ ቤት መስሪያ ቦታን ለሞርጌጅ ኩባንያዎች ለግለሰብ መኖሪያ ቤት ስራዎች በሚሰጡበት መልክ ሊያቀርብላቸው ይገባል፡፡ ስለሆነም በተወሰነ ካሬ መሬት ስፋት ለግለሰቦች ለመኖሪያ ቤት መስሪያ መሬት በነፃ የሚሰጥ ከሆነ ተመሳሳይ ቤት ለመስራት የሞርጌጅ ኩባንያዎች የሚፈልጉት መሬትም በነፃ ሊሰጣቸው ይገባል፡፡ የክልል መንግስታትና ማዘጋጃ ቤቶች ከዚህ አኳያ ልዩ ሃላፊነት እንዳለባቸው

ሊገነዘቡ ይገባል፡፡ በተጨማሪም እንደ ሁኔታው የክልል መንግስታትና የከተማ ማዘጋጃ ቤቶች ከሌሎች ጋር በመተባበር የሞርጌጅ ኩባንያዎች እንዲቋቋሙ የመነሻ ካፒታል ማውጣትና የሼር ባለቤት መሆን ይችላሉ፡፡ ባንኮችና ሌሎች የፋይናንስ ተቋሞችም ለሞርጌጅ ኩባንያዎች የብድር አገልግሎት በተጠናከረ አኳኋን ሊሰጡ የሚችሉበት መንገድ መፈለግ ይኖርባቸዋል፡፡ ከዚያም አልፈው የሞርጌጅ ኩባንያዎችን በማቋቋም ስራም ተሳታፊ ሊሆኑ ይችላሉ፡፡ ሌሎችም ባለሃብቶች በዘርፉ በሰፊው እንዲገቡ ማበረታታት ያስፈልጋል፡፡ ስርአቱ የሚመራበት ህግና መመሪያ መሟላቱንና በጥብቅ ተግባራዊ መሆኑንም ማረጋገጥ ያስፈልጋል፡፡

የመኖሪያ ቤት ግንባታ የህብረት ስራ ማህበራት በተለይም በአዲስ አበባ በወርሃዊ ገቢ የሚተዳደሩ ሰዎች ቤት እንዲሰሩ በማስቻል ረገድ ቀላል ግምት የማይሰጠው ሚና ይጫወታሉ፡፡ እነዚህ ማህበራት የአባላቱ ማህበራት በመሆናቸው ትርፍና ወለድ የሚጠይቁ አይሆኑም፡፡ ቢጠይቁም የስራ ማስኬጃና የመሳሰሉትን ወጭዎች ለመሸፈንና ማህበራቱን ለማጠናከር በሚያስፈልግ መጠን ብቻ በመሆኑ የመኖሪያ ቤት ስራው ወጭ እንዲቀነስ ያደርጋሉ፡፡ አባሉ በመደጋገፍ የቁጠባ ባህልን እንዲያዳብር ለማድረግም ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረክታሉ፡፡ ስለሆነም የስራ አድማሳቸውን ለማጠናከር ይቻል ዘንድ ችግሮቻቸውን በዝርዝር አጥንቶ በየከተማው እንዲስፋፉና ሚናቸውን እንዲጫወቱ ለማድረግም የሚያስችል እቅድ ተዘጋጅቶ ተግባራዊ መሆን ይገባዋል፡፡

የመኖሪያ ቤት ስራም በመጀመሪያው ወቅት በከተሞች ላይ ያተኮረ መሆኑ አይቀርም፡፡ ቤት ለመስራት የሚያስፈልግ የቁጠባ

ስራ ለመስራት አቅሙ ያለው በከተሞች በመሆኑና የመኖሪያ ቤት እጦት ገኖ የሚተያው በከተሞች በመሆኑ ስራው ከከተሞች ልማት ጋር ተያይዞ በቅድሚያ በከተሞች ላይ ማተኮሩ የሚጠበቅም ተገቢም ነው ማለት ይችላል:: ነገር ግን ስራው በከተሞች ብቻ ተወስኖ መቅረት ያለበት አይደለም:: በገጠሮችም ሻል ያለ ገቢ ላላቸው አርሶ አደሮችና አካባቢዎች የመኖሪያ ቤት ማሻሻያ ስራ በመስራትና በገጠር ለሚሰማሩ የመንግስት ሰራተኞች የሚሆን መኖሪያ ቤት በመስራት ሊጀምር ይችላል:: በሂደት የገጠሩ ህዝብ ገቢ እየተሻሻለ ሲሄድ ኑሮውን ለማሻሻል የመኖሪያ ቤት ማሻሻያ ስራ በሰፊው ሊካሄድ ይችላል፣ ይገባልም::

የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ከፋይናንስ ችግር በተጨማሪ ከፍተኛ የሰለጠነ የሰው ሃይል ችግር እንዳለበት ይታወቃል:: መንግስት የከፍተኛ ትምህርት ፕሮግራምን በማስፋፋት በዚህ ረገድ የሚታየውን የከፍተኛ ሙያተኛ እጥረት ለመቅረፍ ጥረት በማድረግ ላይ ነው:: ከዚሁ ጎን ለጎን የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ የሰው ሃይል ፍላጎትን ታሳቢ ያደረገ የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርአት በመዘርጋት ላይ ይገኛል:: በኮንስትራክሽን ዘርፍ የሚደረገው የሰው ሃይል ስልጠና ይህንኑ መሰረትና ታሳቢ ያደረገ መሆን ይገባዋል:: በዘርፉ ተዋናይ የሆኑ ክፍሎች የሚሳተፉበት መድረክ ከዚህ አኳያ በጣም ከፍተኛ ሚና መጫወት ይጠበቅበታል:: በዘርፉ የሚፈለገውን የሰው ኃይል በመጠንና በአይነት ለይቶ በማቅረብ የመንግስት የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ይህንኑ ታሳቢ ያደረገ እንዲሆን ማድረግ ይቻላል:: በትምህርትና ስልጠና ተቋሞቹ ሰልጥነው የወጡ ወጣቶች የመለማመጃ ዕድል እንዲያገኙ በዘርፉ የተሰማሩ ባለሃብቶች ማስተባበር ይችላሉ::

በትምህርትና ስልጠና ስርአቱ የሚሰጠው ቋሚ ፕሮግራም የሰው ሃይልን ችግር ከመቅረፍ አኳያ ቁልፍ ሚና ያለው ቢሆንም ብቻውን ችግሩን መቅረፍ አይችልም:: በዚህ ላይ ተመስርቶ አጫጭር የስራ ላይ ስልጠና ፕሮግራሞችን ማካሄድ በዘርፉ ውስጥ ሰፊ የልምድ ልውውጥ ስራ እንዲካሄድ ማድረግ ያስፈልጋል:: ስለሆነም አስተባባሪው አካል በዘርፉ የሚታዩትን እጥረቶች አጥንቶ ከትምህርትና ስልጠና ተቋማቱ ጋር በመተባበርም ሆነ በሌላ መንገድ የስራ መሪዎችና ሰራተኞች ሙያቸውን የሚያሻሽሉባቸው አጫጭር የስልጠና ፕሮግራሞችን ማዘጋጀት ይገባዋል:: የአገር ውስጥና የውጭ ልምዶች እየተቀመሩ ለአባላት የሚዳረሱባቸው የፅሁፍ ዝግጅቶችንና አወደ-ጥናቶችን ማዘጋጀት ይገባቸዋል:: ከላይ በተጠቀሱትና በተመሳሳይ መንገዶች የዘርፉ የሰው ሃይል ሙያውን በቀጣይነት እያሻሻለ እንዲሄድ ማድረግ ይጠበቅባቸዋል:: መድረኮቹ በተጨማሪ በትላልቅና አነስተኛ ኩባንያዎች መካከል የመደጋገፍና የሳብ ኮንትራት አሰራር እንዲዳብር አገናኝ መድረኮች ሆነው ማገልገል ይችላሉ::

በዘርፉ ከሚታየው ከፍተኛ የሰለጠነ የሰው ሃይል ችግር ጋር ተያይዞ የሚታየው ሌላው ጉዳይ የሙያ ማረጋገጫ ስርአት አለመኖሩ ነው:: ማን ምን አይነት ሙያ እንዳለው በእርግጠኝነት ለማወቅ የሚያስችል ስርአት በዘርፉም ሆነ በሌሎች የኢኮኖሚ ዘርፎች የለም:: የትምህርት ቤት ምስክር ወረቀቶች በሚገኙበትም ወቅት ቢሆን ብቻቸውን በቂ የሙያ ማረጋገጫ ሊሆኑ አይችሉም:: በመሆኑም ሙያው ያለውም የሌለውም የሚሰማራበት ዘርፍ በመሆኑ በስራ ጥራትና ቅልጥፍና ላይ፣ በሙያተኞች እድገት ላይ ከፍተኛ ችግር ፈጥሯል:: ዘርፉን እንዲያስተባብር የሚቋቋመው አካል ከዚህም አኳያ

ትልቅ ሚና መጫወት ይጠበቅበታል፡፡ የሙያ ማረጋገጫ ስርአትን ለመዘርጋት መንግስት እየጀመረ ያለውን ስራ በማስፈፀም ረገድ፣ ሰራተኞቻቸውን በማብቃት፣ ማረጋገጫ ያላቸው ሰዎች ብቻ የሚሰማሩበትን ሁኔታ በመፍጠር ወዘተ. ሰፊ ስራ መስራት ይጠበቅበታል፡፡

የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ በሚስፋፋበት ወቅት ኢንዱስትሪውን የሚመግቡ የተለያዩ ግብአቶችን የሚያቀርቡ ሌሎች ኢንዱስትሪዎች አብረው እንደሚያድጉ ተገልጿል፡፡ በነዚህ ዘርፎች መካከል ቀልጣፋ የግብይትና የመመጋገብ ስርአት ከሌለ በአንድ በኩል የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ እድገት ለሌሎች ዘርፎች የሚፈጥርልንን የተጨማሪ እድገት ዕድል አሟጠን ሳንጠቀም እንዳንቀር፣ ስለሆነም እድገታችን መሆን በሚገባው ደረጃ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ሳይሆን እንዲቀር ያደርገዋል፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ የደጋፊ ኢንዱስትሪዎቹ እድገት አብሮ መራመድ ባለመቻሉ የኮንስትራክሽን ስራ ዋጋ እንዲንር፣ የስራው ጥራትም እንዲዳከም ሊያደርግ ብሎም የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪው እድገት ራሱ እንዲዳከም ሊያደርግ ይችላል፡፡ በመሆኑም የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ከተመጋቢ ሌሎች ዘርፎች ጋር ተደጋግፎና ተመጋግቦ ማደጉን ማረጋገጥ ይገባል፡፡

በዚህ ረገድ ከፍተኛ ግምት የሚሰጣቸው ከኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ጋር ተመጋጋቢ የሆኑትን ኢንዱስትሪዎች በሁለት ከፍለን ማየት እንችላለን፡፡ በአንድ በኩል ለኢንዱስትሪው ግብአት የሚሆኑ ምርቶችን የሚያመርቱ እንደ ብረታ ብረት፣ ሲሚንቶ፣ መስተዋት፣

ጣውላና የመሳሰሉት ኢንዱስትሪዎች አሉ፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ የሚፈጥረውን ምቹ ዕድል በመጠቀም ማደግ የሚችሉና የሚገባቸው የመኖሪያ ቤትና የፅህፈት ቤት ቁሳቁሶች ማምረቻ ተቋሞችና የመሳሰሉት ይገኛሉ፡፡ ሁለቱም የየራሳቸው ባህሪ ያላቸው በመሆናቸው ከባህሪያቸው ጋር የተያያዙ መፍትሄዎችን ማስቀመጥ ያስፈልጋል፡፡

ለኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ በግብአትነት የሚያገለግሉት ጥቂቶቹ ካፒታልን በሚቆጥብ አኳኋን ሊሰሩ የሚችሉ ናቸው፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ሲስፋፋ በቀጥታና በተዘዋዋሪ መንገድ ከፍተኛ የጣውላና የእንጨት ስራ አቅርቦትን እንደሚጠይቅ መገመት ይቻላል፡፡ ደኖቿ በመራቆት ላይ ባለችው አገራችን ይህንን ፍላጎት የቀሩት ደኖች ይጥፉ ተብሎ ቢወሰን እንኳን ማሟላት የሚቻል አይሆንም፡፡ በአንፃሩ ከፍተኛ የዛፍ ተከላ ስራ ቢሰራ ከአስር አመት ባነሰ ጊዜ ውስጥ የአገራችንን የደን ሽፋን በከፍተኛ ደረጃ ከማሻሻል ባሻገር ለጣውላና የእንጨት ስራ ኢንዱስትሪ ማደግ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማበርከት ይችላል፡፡ በተወሰኑ የአገራችን አካባቢዎች በዚህ ረገድ የተደረጉ ሙከራዎችን በከፍተኛ ደረጃ ማስፋፋት ቢቻል በተነፃፃሪ አጭር በሆነ ጊዜ ውስጥ ከፍተኛ ለውጥ ማምጣት እንደሚቻል የሚያጠራጥር አይሆንም፡፡ በመሆኑም ይህንኑ ዘርፍ ከደን ልማት ጋር በማያያዝ እንዲስፋፋና እንዲጠናከር ማድረግ በጣም አስፈላጊ ይሆናል፡፡ ያ እስኪሆን ድረስ ግን ያለው ብቸኛ አማራጭ ጣውላዎችን ከውጭ በውድ ዋጋ እየገዙ ስራውን ማስኬድ ይሆናል፡፡

ሌሎቹ ግብአቶች በአብዛኛው ከፍተኛ ካፒታል የሚጠይቁ ይሆናሉ፡፡ በዚህ መሰረት የሲሚንቶ፣ የብረታ ብረት፣ የመስተዋት ፋብሪካዎች ከፍተኛ ካፒታል የሚጠይቁ ናቸው፡፡ አንዳንዶቹ በአሁኑ ወቅት በአገራችን በሙሉ (ሲሚንቶ) ወይም በከፊል (ቆርቆሮ) የሚመረቱ ሲሆኑ ሌሎቹ ሙሉ በሙሉ ከውጭ የሚመጡና ለረጅም ጊዜም ከውጭ መምጣታቸው የማይቀሩ (መስተዋት) ናቸው፡፡ ይህም በመሆኑ የኮንስትራክሽን ወጪያችን እንዲንር፣ ስራው እንዲጓተት ምክንያት መሆናቸው የማይቀር ነው፡፡ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ በኢኮኖሚያዊ እድገታችን እንዲጫወት ከሚጠበቀው ሚና አኳያ ሲታይ ይህ መሆን የሚገባው ጉዳይ አይደለም፡፡ በተቻለ ፍጥነት መቀረፍ ያለበት ጉዳይ ነው፡፡

ይህንን ችግር ከመቅረፍ አንፃር ሁለት መሰረታዊ መርሆዎችን ታሳቢ ማድረግ አለብን፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ በአገር ወስጥ በሚመረት ምርት ሊተካ የሚችልን የኮንስትራክሽን ግብአት በተቻለ መጠን ለመተካት ጥረት ማድረግ አለብን፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ ከውጭ የምናመጣው ለቤት ክዳን የሚያገለግል ቆርቆሮ በከተሞቻችን ውበት ላይ ከሚያስከትለው መዘዝ በተጨማሪ ከፍተኛ የወጭ ምንዛሪ የሚያስወጣን፣ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ እድገት ለሌሎች የኢኮኖሚ ዘርፎች እድገት ሊያበረክት የሚችለውን አስተዋፅኦ የሚገድብ ሆኖ ይገኛል፡፡ በተመጣጣኝ ዋጋ ይህንኑ በሸክላና በተመሳሳይ ምርቶች መተካት እንደሚቻልና ከተሞቻችንን ማስዋብ እንደሚቻል የሌሎች አገሮች ልምድ ያረጋግጣል፡፡ ይህንኑ አማራጭ አጥንቶ መተግበር በምሳሌነት ሊጠቀስ ይችላል፡፡ ሌሎችም በተመሳሳይ አኳኋን በአገር ውስጥ ምርት ሊተኩ የሚችሉ እንደሚኖሩ መገመት አያዳግምት፡፡

የዘርፉን እድገት እንዲያስተባብር የሚቋቋመው አካል ይህንን መርህ ተግባራዊ በማድረግ ረገድ ግንባር ቀደም ሚና መጫወት ይጠበቅበታል፡፡

በሁለተኛ ደረጃ ሊተኮርበት የሚገባው ጉዳይ የገበያውን ሁኔታ እየተከታተሉ ከውጭ የሚገቡትንና ከፍተኛ ካፒታል የሚጠይቁትን ምርቶች በአገር ውስጥ በተወዳዳሪ ጥራትና ዋጋ መስራት የሚቻልበት ሁኔታ ሲፈጠር ጥናቱን አካሄዶ እነዚህን ምርቶች የሚተኩ ፋብሪካዎች በአገር ውስጥ እንዲቋቋሙ መንግስት በትኩረት መንቀሳቀስ ይኖርበታል፡፡ ከዚህ በመነሳት መረጃውን በዘርፉ ሊሰማሩ ለሚችሉ የአገር ውስጥና የውጭ ባለሃብቶች በማቅረብ ፋብሪካዎቹ እንዲቋቋሙ ማበረታታት አለበት፡፡ በባንክ ብድር አቅርቦት ረገድም ቅድሚያ ይሰጣቸዋል ከተባሉት ጉልበትን በሰፊው ከሚጠቀሙት ኢንዱስትሪዎች ቀጥሎ በኮንስትራክሽን ዘርፍ ለተሰማሩ ከፍተኛ ካፒታል ለሚጠይቁ ኢንዱስትሪዎች መሰጠት ይኖርበታል፡፡ ከሌሎች ከፍተኛ ካፒታል ከሚጠይቁ ዘርፎች ጋር እኩል መታየት የሌለባቸው መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል፡፡

የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ በሚፈጥረው ምቹ ዕድል መጠቀም የሚገባቸው እንደመኖሪያ ቤትና ፅህፈት ቤት ቁሳቁሶች ያሉ ምርቶችን የሚያመርቱት ተቋሞች ከፍተኛ ካፒታልን የሚጠይቁ አይደሉም፡፡ በመጠነኛ ካፒታል በአነስተኛና መካከለኛ ኩባንያዎች ግን የላቀ ሙያና ልምድ ባለው ሰራተኛ ሊሰሩ የሚችሉ ናቸው፡፡ እውነታው ይህ ሆኖ ሳለ በሚፈለገው ደረጃ ሙያው ያለው የሰው ሃይል ባለመፈጠሩና ስራውን ሊሰሩ የሚችሉ አነስተኛና መካከለኛ ኩባንያዎች

በሚፈለገው ደረጃ ባለመቋቋማቸው ከውጭ ለማስገባት የምንገደድበት ሁኔታ ይታያል። በዚህ ረገድ ለሰው ሃይል ስልጠና ልዩ ትኩረት በመስጠትና ከዚሁ ጎን ለጎን ለኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ከተቀመጠው አቅጣጫ ጋር ተመሳሳይ በሆነ መንገድ አነስተኛና መካከለኛ ኩባንያዎች እንዲበራከቱ መጣር ይኖርብናል። ዘርፉን የሚያስተባብረው አካል የነዚህ ኩባንያዎች እድገት ከኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ እድገት ጋር ተመጋግቦ እንዲሄድ የበኩሉን አስተዋፅኦ ማበርከት አለበት።

6. አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን ማጠናከር፣

በበለፀጉት አገሮች ሳይቀር አብዛኛውን ሰው የሚቀጥሩት ተቋሞች አነስተኛ ኩባንያዎች ናቸው። በኢኮኖሚው ውስጥ ትልልቅና መካከለኛ ኩባንያዎች የላቀ ሚና ያላቸው ቢሆኑም አብዛኛው ሰው በነዚህ ኩባንያዎች ተቀጥሮ የሚሰራ አይደለም። በአገራችንም በከተማ ከሚኖረው ህዝብ የሚበዛው በነዚህ ተቋሞች የሚተዳደር ነው። ምንም እንኳ በኢንዱስትሪ ልማታችን ሂደት በትላልቅና መካከለኛ ኩባንያዎች ተቀጥሮ የሚሰራው ሰው ቁጥሩ በከፍተኛ ደረጃ ይጨምራል ተብሎ የሚጠበቅ ቢሆንም በነዚህ ውስጥ ከሚሰራው ሰው ይልቅ በአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ውስጥ የሚሰራው በእጅጉ የሚበልጥ ሆኖ መቆየቱ የማይቀር ነው። የሰው ሃይልን በሰፊው ከመጠቀም አኳያ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ተመራጭ በመሆናቸው ለነዚህ ተቋሞች እድገት ልዩ ትኩረት መስጠት አስፈላጊ ይሆናል።

ተቋሞቹ የሚጠይቁት ካፒታል እጅግ በጣም ውሱን በመሆኑ እነዚህን ማበረታታት ካስቀመጥነው የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ

ጋር አብሮ የሚሄድ ነው። ይልቁንም ከትምህርትና ስልጠና ስርአቱ የወጡ ወጣቶች ራሳቸው ስራ ፈጥረው እንዲሰማሩ ለማድረግ የቀለለው እንደነዚህ አይነት ተቋሞችን እንዲመሰርቱ ማበረታታት ነው። በሂደት ከነዚህ ውስጥ የተሳካ ውጤት ያስገኙት ተቋሞቻቸውን እያሳደጉ የመካከለኛ ከዚያም አልፎ የትላልቅ ኩባንያዎች ባለቤት መሆን ደረጃ ላይ ሊደርሱ ይችላሉ። ሌሎቹ በአነስተኛና ጥቃቅን ኢንዱስትሪ ክልል ሆነው ራሳቸውን ጠቅመው ሌላውንም መጥቀም ይችላሉ። በመሆኑም ዘርፉ ልማታዊ ባለሃብቶችን በአገራችን ለመፍጠር እጅግ የተመቸና ካፒታልን ቆጣቢ በመሆኑ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ዘርፍ ነው።

አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች በኢንዱስትሪ ዘርፍ በሰፊው መደራጀት ያለባቸው ቢሆኑም በዚህ ላይ ብቻ የተወሰኑ አይሆንም። በዘመናዊ የግብርና ስራ (የእንስሳት ሃብት ርቢ፣ አትክልትና ፍራፍሬ፣ ወዘተ) የተሰማሩ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች በገጠርም በተለይም በከተሞች ዙሪያ በሰፊው ሊሰማሩ እንደሚችሉ ይገመታል። በንግድ ስራ፣ በተለያዩ የአገልግሎት ስራ ወዘተ. የሚሰማሩም ብዙዎች እንደሚሆኑ ይገመታል። ስለሆነም ምንም እንኳ አርእስቱ የኢንዱስትሪ ልማት ቢሆንም በዚህ ርእስ ስር የምንመለከተው አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን በአጠቃላይ ይሆናል። አንዳንዶቹ ምርታቸውን ለውጭ ገበያ ሊያቀርቡ እንደሚችሉ ይገመታል። (ለምሳሌ የአገር ባህል ልብስ አምራቾች፣ አንዳንዶቹ በግብርና ላይ የተሰማሩት ኩባንያዎች ወዘተ.) የሚበዙት በንግድና በአገልግሎት ላይ የተሰማሩ በመሆናቸው ጭምር በኤክስ-ርት ዘርፍ ከፍተኛ ሚና የሚጫወቱ አይሆኑም። ይሁንና ካፒታልን ቆጥበው ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀሙ

በመሆናቸው፣ በአገራችን ሰፊ ልማታዊ ባለሀብትን ለመፍጠር የሚያስችሉ አይነተኛ መሳሪያ በመሆናቸው ቅድሚያ ከሚሰጣቸው ዘርፎች ውስጥ የሚጠቃለሉ ይሆናሉ፡፡

ይህንን ዘርፍ ከማስፋፋትና ከማሳደግም አኳያ ቁልፍ የሚሆነው በዘርፉ ተዋናይ የሆኑ ክፍሎችን አሰባስቦ በጋራ የሚያንቀሳቅስ ጠንካራ የጋራ መድረክ የመፍጠሩ ጉዳይና በዚህ ዙሪያ የዘርፉን ችግሮች ለመፍታት የሚያስችል እቅድ ነድፎ የመረባረብ ጉዳይ ነው፡፡ አነስተኛና ጥቃቅን ኢንዱስትሪዎችን በመደገፍና በማስተባበር ረገድ የተሰማራ የፌዴራል መንግስት ተቋም አለ፡፡ ይህ ተቋም ለወደፊቱም ተጠናክሮ መቀጠል ያለበት ይሆናል፡፡ በተጨማሪም አንዳንዶቹ የጥቃቅንና የአነስተኛ ኩባንያዎች ባለንብረቶች በተሰማሩበት የስራ መስክ (ለምሳሌ በኮንስትራክሽን) ከመካከለኛና ትላልቅ ኩባንያዎች ጋር አብረው ሊደራጁ እንደሚችሉ ይገመታል፡፡ በእነዚህ ምክንያቶች የፌዴራል መንግስትም በአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ልማት ጉዳይ ላይ ከፍተኛ የአመራር ሚና መጫወት ይጠበቅበታል፡፡

ይሁንና በዚህ ደረጃ የሚመደቡት ኩባንያዎች የሚፈልጉት እገዛ በቅርብ የሚሰጥ እገዛ ነው፡፡ ቁጥራቸው አሁንም ቀላል ባለመሆኑና ለወደፊቱም በከፍተኛ ደረጃ ይጨምራል ተብሎ ስለሚገመት ዋናውን እገዛ ማግኘት የሚችሉት በየክልሉና ከዚያም አልፎ በየማዘጋጃ ቤቱ ነው፡፡ የፌዴራል መንግስት ተቋሞች እነዚህን በየክልሉና በየማዘጋጃ ቤቱ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ለመደገፍ የሚቋቋሙትን ተቋሞች በመደገፍ ላይ ያተኮረ ስራ ነው መስራት ያለባቸው፡፡ የክልልና የማዘጋጃ ቤት ተቋሞች በየደረጃው በዘርፉ ተዋናይ የሆኑ ክፍሎችን

ያቀፈ የዘርፉን እንቅስቃሴ የሚያስተባብር የጋራ መድረክ መፍጠር ይገባቸዋል፡፡ የጋራ መድረኩ እንደሁኔታው አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን በሙሉ ያቀፈ፣ ወይም እነዚህን በየንኡስ ዘርፉ እየከፋፈለ የሚያደራጅ ወይም ሁለቱን በማጣመር የሚሰራ መሆን ይችላል፡፡

ከላይ በተጠቀሱት አማራጮች የሚደራጀው አካል በአካባቢው ያሉ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች በአጠቃላይ ያለባቸውን ችግር በማጥናት፣ በየስራ ዘርፉ የሚያጋጥሙ የተለያዩ የስራ ዘርፍ ችግሮችንም በማጥናት ችግሮቹን ለመፍታት የሚያስችሉ እቅዶችን የማዘጋጀትና በጉዳዩ ተዋናይ የሆኑ ክፍሎች ሚናቸውን እንዲጫወቱ በማድረግ መረባረብ ይጠበቅበታል፡፡ ይህንን በማድረግ ረገድ ከዚህ በፊት ጥቃቅንና አነስተኛ ኩባንያዎችን ለመደገፍ ይረዳል ተብሎ የተቀመጠውን ስትራተጅ እንደመነሻ መውሰድ ይጠበቅበታል፡፡ በዚህ መልክ የሚሰራው የአካባቢው እቅድ ዋናው ጉዳይ ቢሆንም ታሳቢ መሆን የሚገባቸውን አንዳንድ ነጥቦች በአጭር በአጭሩ መቃኘት በጣም ጠቃሚ ይሆናል፡፡

የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ልማት ጉዳይ እንደሌላው የልማት ስራ ሁሉ ከፍተኛ የሰለጠነ የሰው ሃይል ችግር እንደሚሆን የሚያጠራጥር አይደለም፡፡ በርግጥ በሂደት ከትምህርትና ስልጠና ስርአቱ የሚወጡ ሰዎች በዘርፉ በሰፊው በሚሰማሩበት ወቅት ችግሮቹ እየተቀረፉ እንደሚሄዱ መገመት ይቻላል፡፡ የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ተቋሞች ከሙያ ስልጠናው በተጨማሪ ኩባንያ የመፍጠርና የስራ አመራር ስልጠናም ደርበው በብቃት መስጠት ቢጀምሩ በዚህ ረገድ የሚገኘው ለውጥ ከፍተኛ ይሆናል ተብሎ ይገመታል፡፡ ይሁንና ሁሉም

ሰው በዚህ ስርአት ያለፈ ቢሆን እንኳ ከኩባንያዎቹ ዕለታዊ ስራ ጋር ተያይዞ ተከታታይ የስራ ላይ ስልጠናን መጠየቁ አይቀርም:: ከዚያም አልፎ በአሁኑ ወቅት በዘርፉ የተሰማራው የሰው ሃይል እጅግ የሚበዛው በቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርአት ያለፈ አይደለም፣ ይህ ሁኔታ ረዘም ላለ ጊዜ እንደሚቀጥልም ይገመታል:: ይህ በመሆኑ ዘርፉ ከፍተኛ የስራ አመራር ችግርና የምርት ጥራት መጓደል እንዲሁም የምርታማነት እጅግ ዝቅተኛ መሆን ችግሮች የሚጠናወቱት ሆኖ ይታያል::

የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርአቱን በማጠናከርና በማስፋፋት የሚመጣው ለውጥ እንዳለ ሆኖ ከዚህ ውጭ የኩባንያዎቹን የስራ አመራር ለማጎልበት፣ የምርት ጥራታቸውንና ምርታማነታቸውን ለማሻሻል ጠንካራ የስልጠና ፕሮግራም መቀረፅ አለበት:: የስልጠና ስራው መጠናከርና ውጤታማ መሆን አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን ከማስፋፋት አኳያ የላቀ ሚና ለመጫወት ከሚያስችሉት ዋነኛ መሳሪያዎች አንዱ መሆኑ ታውቆ በቂ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል:: ይህ የስልጠና ስርአት በአብዛኛው ከተለያዩ የትምህርትና ስልጠና ተቋሞች ጋር በመተባበር የሚሰጥ ቢሆንም ከዚያ ውጭ ሊሰጥ የሚችል ስልጠና ሊኖር እንደሚችል ታሳቢ መደረግ ያለበት ነው:: ለምሳሌ በእንጨትና ብረታ ብረት ዘርፍ ለተሰማሩ የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ሰራተኞች አጫጭር የሙያ ማሻሻያ ስልጠናዎች በዚህ መስክ ስልጠና ከሚሰጡ የሙያና ቴክኒክ ማሰልጠኛ ተቋሞች ጋር በመተባበር መስጠት ይችላል:: ሌሎችንም ስልጠናዎች በተመሳሳይ መልክ መስጠት ይችላል:: እነዚህን ተቋሞች በሰፊው የመጠቀሙ አስፈላጊነት እንደተጠበቀ ሆኖ የአነስተኛና ጥቃቅን

ኩባንያዎች አስተባባሪው አካል በራሱ የሚሰጣቸው መለስተኛ የስልጠናና ምክር አገልግሎት እንደሚኖሩ ታሳቢ መደረግ አለበት::

ለአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች በስራ አመራርም ሆነ በሙያ ማሻሻል ረገድ የሚሰጠው የስልጠናና የምክር አገልግሎት ውጤታማ ሊሆን የሚችለው ጥራቱ አስተማማኝ ሲሆን፣ ለግብር ይውጣ የሚሰጥ ሳይሆን ሁለት መሰረታዊ ቅድመ ሁኔታዎችን ያሟላ ሲሆን ብቻ ነው:: በመጀመሪያ ደረጃ የስልጠናና የምክር አገልግሎቱ በተሟላ ጥናት ላይ የተመሰረተ መሆን አለበት:: ከስራ አመራር አኳያ ያሉት ዋነኛ ችግሮች ምንድናቸው? እነዚህን በምን አይነት የምክርና የስልጠና አገልግሎት መቅረፍ ይቻላል? በምርት ጥራትና ምርታማነት ረገድ ያሉ ችግሮች ምንድናቸው፣ እነዚህን በምን አይነት ስልጠናና ምክር መቅረፍ ይቻላል? የሚሉትን ጥያቄዎች መሰረት ያደረገ በቂ ጥናት ተደርጎ ጥያቄዎቹን በአጥጋቢ ሁኔታ የሚመልስ የስልጠናና የምክር አገልግሎት ነው መሰጠት ያለበት::

የስልጠናና የምክር አገልግሎቱ የሚፈለገውን ውጤት እንዲያስገኝ ከዚህ በተጨማሪ ከኩባንያዎቹ ሁኔታ ጋር የተያያዘ፣ የኩባንያዎችን ችግሮች ለመቅረፍ በሚያስችል አጠቃላይ እቅድ ውስጥ የሚካተት መሆን አለበት:: የኩባንያዎቹ ችግር በስልጠና ብቻ የሚፈታ መሆኑ አጠራጣሪ ነው:: የምክርና ስልጠና አገልግሎት ለብዙዎቹ ኩባንያዎች ቁልፍ የመፍትሄ አካል እንደሚሆን ግን መገመት አያዳግምት:: የስልጠናና ምክር አገልግሎቱ ውጤታማ የሚሆነው የኩባንያዎቹ ችግሮች ተለይተው፣ እነዚህን ችግሮች ለመቅረፍ የሚያስችሉ የመፍትሄ ሃሳቦችም ተቀምጠው፣ መትሄዎቹን

በሙሉ በመተግበር እንቅስቃሴ ውስጥ ሲካተት ብቻ ነው፡፡ ከዚህ ውጭ የሚሰራው የስልጠናና የምክር ስልጠና አጥጋቢ ውጤት ሊኖረው እንደማይችል ሊሰመርበት ይገባል፡፡

ከዚህ አኳያ ሲታይ የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን ልማት የሚያስተባብረውና ድጋፍ የሚሰጠው አካል የኩባንያዎችን ችግሮች በዝርዝርና በትክክል የማጥናት፣ በዚህ ውስጥ ምን አይነት ችግሮችን በምን ዓይነት የስልጠናና የምክር አገልግሎት መፍታት እንደሚችል የመለየት፣ ችግሮቹን ለመፍታት የሚያስችል አጠቃላይ እቅድ የማዘጋጀትና በዚሁ ክልል በምክርና ስልጠና አገልግሎት ይፈታሉ ተብለው የተለዩትን ችግሮች በብቃት ሊፈታ የሚያስችል የምክርና ስልጠና አገልግሎት የማዘጋጀት ብቃት ያለው መሆን አለበት፡፡ በዚህ ስራ ላይ በቋሚነት የሚሰማሩት ሰዎች ለጥቃቅንና አነስተኛ ኩባንያዎች ከግብርና ኤክስቴንሽን ጋር ተመሳሳይ የሆነ አገልግሎት እንደሚሰጡ ታሳቢ መደረግ ያለበት ሲሆን ከላይ የተጠቀሰው ስራ በሚፈለገው መጠንና ጥራት ሊሰራ የሚችለው፣ ኩባንያዎቹን፣ የተለያዩ የትምህርትና ስልጠና ተቋሞችንና ሌሎች አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ የሚችሉ ክፍሎችን በብቃት በማሳተፍና በማስተባበር ብቻ እንደሆነ ሊሰመርበት ይገባል፡፡

የመነሻና ማስፋፊያ ካፒታል እጥረት አነስተኛና ጥቃቅን ኢንዱስትሪዎችን ክፉኛ የሚጠናወት ችግር እንደሆነና ይህ ችግር ረዘም ላለ ጊዜ መቀጠሉ እንደማይቀር በእርግጠኝነት መናገር ይቻላል፡፡ ይህንን እጅግ መሰረታዊ ችግር በመቅረፍ ረገድ ሚና ሊኖራቸው የሚችሉ ወገኖችንና ጠቃሚ ሊሆኑ የሚችሉ ስልቶችን

ሁሉ መጠቀም አማራጭ የለውም፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ የመነሻ ካፒታልን ለማግኘት ባህላዊ የቁጠባ ስልቶች ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማበርከት ይችላሉ፡፡ በዚህ ረገድ ዕቁቦች በግንባር ቀደም ሊጠቀሱ የሚችሉ ናቸው፡፡ አነስተኛና ጥቃቅን ተቋሞችን ለመመስረት የሚፈልጉ ሰዎች ምንም አይነት እገዛ ቢደረግ በዜሮ ብር መጀመር አይችሉም፡፡ ይብዛም ይነስም የተወሰነ መነሻ ካፒታል ሊኖራቸው ይገባል፡፡ በዚህ ረገድ መነሻ የሚሆናቸውን ካፒታል በባንክ በማጠራቀም ሊጀምሩት፣ ወይም በመኖሪያ ቤት ግንባታ ማህበራት ተሳታፊ ሆነው መኖሪያ ቤታቸውን በመያዣነት በመጠቀም መነሻ ካፒታል ሊይዙ ይችላሉ፡፡ በህዝቡ የተለመዱና ከፍተኛ አስተዋፅኦ የሚያበረክቱ ዕቁቦችም ከፍተኛ ሚና ሊጫወቱ ይችላሉ፡፡ ከላይ የተጠቀሱትን ኩባንያዎች ለማቋቋም ሃሳቡና ፍላጎቱ ያለው ሰው እነዚህን ስልቶች በማጣመር እንዲጠቀም ማበረታታት ያስፈልጋል፡፡

አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን ከማበራከት አኳያ በፋይናንስ ረገድ አንዱ ዋነኛ ችግር የመነሻ ካፒታል እጥረት በመሆኑ ከላይ ከተጠቀሱት ስልቶች በተጨማሪ መንግስትም ሚና መጫወት ይገባዋል፡፡ የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች የማስፋፋት ስራን ከመንግስት የልማት እቅዶች ጋር በቀጥታ በማያያዝ የመነሻ ካፒታልን ችግር ብቻ ሳይሆን ኩባንያዎቹ የሚያጋጥማቸውን ከፍተኛ የገበያ ማጣት ችግርም መፍታት እንደሚቻል ከኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ እድገት ጋር በተያያዘ ያስቀመጥነው ምሳሌ ያመለክታል፡፡ ይህንና መሰል አሰራሮችን በሌሎች የስራ ዘርፎች ተግባራዊ ማድረግ ይችላል፡፡ ይህንን ቁልፍ ስልት በይበልጥ በመዳሰስ የተወሰኑ ተጨማሪ ምሳሌዎችን ማንሳት ይቻላል፡፡

አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች በሰፊው ሲቋቋሙ አንዱ የስራ መስክ የእንጨትና የብረታ ብረት ስራ ነው:: በመንግስት የሚካሄድ ሰፊ የግንባታ ስራ (የትምህርት ቤቶች፣ የጤና ተቋሞች፣ ፅህፈት ቤቶች ወዘተ..) ለዚሁ ዘርፍ ሰፊ ዕድል ይሰጣሉ:: ከመስኮትና በር ስራ ጀምሮ፣ የትምህርት ቤት ወንበርና ጠረጴዛ፣ የመማሪያ ዴስክ ወዘተ. ስራን ጨምሮ በርካታ ስራዎች እንደሚኖሩ ይገመታል:: በብረታ ብረትና እንጨት ስራ የሰለጠኑ ወጣቶችን በጋራ በማደራጀት በነዚህ ስራዎች ውስጥ በሰፊው እንዲሰማሩ ማድረግ ይቻላል:: በዘርፉ የተሰማሩና አስቀድመው የተፈጠሩ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ካሉም በፕሮግራሙ ውስጥ ተሳታፊ እንዲሆኑ ማድረግ ይቻላል:: መንግስት የልማት ፕሮጄክቶችን ለማስፈፀም የሚፈልጋቸውን የእንጨትና የብረት ስራ ውጤቶችን በመግዛት የተመደበውን በጀት እንደመነሻ ካፒታል መጠቀም ይቻላል:: ስራውን ለመስራት የሚያስችል መሳሪያ የሌላቸውን ወጣቶች በተለማማጅ ሰራተኛነት ሂሳብ በማሰራት በጀቱ በከፊል መሳሪያዎቹን ለመግዛት እንዲውል ማድረግ ይችላል:: በጀቱ በተጨማሪ ለተለማማጅ ሰራተኞቹ የኑሮ ወጭ መሸፈኛ ሊሆን ይችላል:: በዚህ መልክ መንግስት በዝቅተኛ ወጭ ስራውን በማሰራት፣ ወጣቶቹ የስራ ልምድ እንዲያገኙ ማድረግ ይችላል::

ስራውን ለመስራት የሚገዛው መሳሪያና ቁሳቁስ ወጣቶቹ ከሰሩት ስራ ጋር በማገናዘብ ወጭውን ለመሸፈን የሚያስችል ዋጋ ያለው ስራ መስራታቸው ሲረጋገጥ በመቋቋሚያ መልክ ሊሰጣቸው ይችላል:: በዚህ መልክ መነሻ ካፒታል ከሰበሰቡ በኋላ ደረጃ በደረጃ በአነስተኛ ኮንትራክተርነት እየተወዳደሩ የሚሰሩበት ሁኔታ መፍጠር ይችላል::

ይህንን ስልት ተግባራዊ በማድረግ ረገድ ለጀማሪ ወጣቶችም ሆነ ጀምረው ገና በመጠናከር ላይ ላሉ ኩባንያዎች ትልቅ ችግር ሊሆን የሚችለው አንድ ጉዳይ የስራ አመራር ችግርና ከዚሁ ጋር የተያያዘ የጥራትና የምርታማነት ችግር ነው:: በተመሳሳይ መልክ የመንግስት ፕሮጄክቶች ሳይስተጓጎሉና የሚሰራው ስራ ጥራቱ ሳይጎዳ፣ ግልፅነት በተላበሰ አኳኋን የመንግስትን በጀት ለዚሁ ስራ እንዲውል የማድረግ ችግርም ሊነሳ የሚችል ነው::

የጀማሪ ወጣቶችና ኩባንያዎች የስራ አመራርና ጥራት ችግርን ለመቅረፍ በዚህ መስክ አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ የሚችሉ ክፍሎችን ሁሉ መጠቀም አስፈላጊ ነው:: በዚህ ስራ ላይ የተሰማሩና ብቃት ያላቸው ትላልቅና መካከለኛ ኩባንያዎች ካሉ ኮንትራቱ ለነሱ ተሰጥቶ እነሱ በፈንታቸው ስራውን ለጀማሪ ኩባንያዎች አከፋፍለው የጥራት ቁጥጥርና የቴክኒክ ድጋፍ አገልግሎት እንዲሰጡ ማድረግ ይቻላል:: በአካባቢው ያሉ የቴክኒክና ሙያ ማሰልጠኛ ተቋሞች ይህንን አገልግሎት የመስጠት ብቃት እንዲያዳብሩና ሰልጣኞቻቸውን በመርዳት ኩባንያዎቹን አጠናክረው ራሳቸውንም እንዲያጠናክሩ ማድረግ አንድ አማራጭ ነው:: የመንግስት ኮንትራት አስተዳደር አካላትም በዚህ ስራ ረገድ ብቃቱ ካላቸው አስተዋፅኦ እንዲያበረክቱ ማድረግ ይቻላል:: በየአካባቢው የተለያዩ ስልቶች በመንደፍና ከላይ የተጠቀሱትን በማጣመር መጠቀምም ይቻላል:: ዋናው ጉዳይ የመንግስትን የልማት በጀት እዛው ሳለ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን ለማቋቋምና ለማጠናከር በመጠቀም ረገድ የሚያጋጥመው አንድ መሰረታዊ ችግር ይኸው መሆኑ ታውቆ አገልግሎቱን ለመስጠት የሚያስችል አቅም በየአካባቢው እንዲፈጠር የመረባረብ ጉዳይ ነው::

የመንግስትን የልማት በጀት ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን በአግባቡና የግልፅነት መርህን በተላበሰ አኳኋን መተግበሩን ማረጋገጥም ከፍተኛ ትኩረት የሚሰጠው ጉዳይ ነው:: በዚህ ረገድ አንድ ሊሰመርበት የሚገባው ጉዳይ ስራው የችሮታ፣ ጥቂቶችን በጥገኝነት የመደገፍና የማበልፀግ ጉዳይ መሆን እንደሌለበት ነው:: በዚህ መሰረት የመንግስት የልማት ፕሮጄክቶች በዚህ ምክንያት የማይጓተቱ ወይም ጥራታቸው የማይነካ መሆኑን ማረጋገጥ ያስፈልጋል:: የመንግስትን ፕሮጄክቶች በማጓተት ወይም ጥራቱን በመቀነስ የሚሰራ አንድም አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን የማስፋፋት ስራ መኖር የለበትም:: በተጨማሪም በዚህ ስራ ላይ የሚሰማሩ ወጣቶች በአብዛኛው ለማጆች መሆናቸው ታውቆ የመንግስትን ወጭ በሚያንር ሳይሆን በሚቀንስና በሚቆጥብ መልኩ መሰራት አለበት:: የመኖሪያ ወጭ ድጎማን እያገኙ የሚሰሩበት፣ የሰሩት ስራ ዋጋው ተሰልቶ በዚያው መጠን የመስሪያዎቹ ዋጋ ተተምኖ በሰሩት መጠንና በሰሩት መጠን ብቻ የመሳሪያዎቹ ባለቤቶች የሚሆኑበት ሁኔታ መፈጠር አለበት:: ከላይ የተጠቀሱትን ቅድመ ሁኔታዎች የሚያሟላ አሰራርና ስርአት ተፈጥሮ በስራው የተሰማሩት ወገኖች ሁሉ አውቀውትና አምነውበት የሚሰራ መሆን አለበት:: በመጨረሻም በዚሁ ፕሮግራም ውስጥ ለመታቀፍ ለሚፈልጉ ሰዎች ሁሉ እኩል ዕድል የሚሰጥ፣ ጥሩ የስራ ውጤት ያስገኙትን የሚደግፍና የሚሸልም፣ አልምጦችንና ዋልጌዎችን ያለምህረት የሚያንገዋልል መሆን አለበት::

ከላይ የተጠቀሰውን ስልት በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ቅድመ ዝግጅት አጠናቆና በየጊዜውም ይህንኑ እያሻሻሉ የመንግስት የልማት ፕሮጄክቶችን አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች

ለመፍጠር በሚቻልበት የስራ መስክ ሁሉ በሰፊው መጠቀም እጅግ በጣም ከፍተኛ ግምት ሊሰጠው የሚገባ ስራ ቢሆንም መንግስት ሊጠቀምበት የሚችል ብቸኛው ስልት ይህ ነው ማለት አይቻልም:: ከዚህ ለየት ባለ መልክ መንግስት አስተዋፅኦ ሊያበረክት የሚችልበትን ስልት ለመቃኘት አንድ ሌላ ምሳሌ ማንሳት ጠቃሚ ይሆናል::

የግብርና ልማት ዘርፍ በአትክልትና ፍራፍሬም ሆነ በወተት አቅርቦት ረገድ በተለይም በትልልቅ ከተሞች ዙሪያ ሰፊ ዕድል እንዳለ ይታወቃል:: መንግስት በነዚህ ምርቶች ዙሪያ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች እንዲቋቋሙ ከፍተኛ እገዛ መስጠት ይችላል:: በስራው ብቃት ያላቸው አርሶ አደሮችና ሌሎችም ተሳታፊ መሆን ይችላሉ:: የወተት ሃብትን በምሳሌነት ወስደን ብንመለከት ወተቱን ሰብስቦ፣ ጤናው የተጠበቀ መሆኑን ለማረጋገጥ የሚያስችል ስራ ተሰርቶበት ለተጠቃሚው የሚሰራጭበት ተቋም ማደራጀት ቁልፍ ጉዳይ እንደሚሆን መገመት ይቻላል:: በተመሳሳይ መልኩ ለተቋሙ በቂ ወተት መቅረቡን ማረጋገጥም በጣም አስፈላጊ ነው:: ሁለቱን በቅንጅት መስራት መቻልም ወሳኝ ነው::

በዚህ ረገድ የወተት ማዘጋጃና ማሰራጫ ተቋምን የመመስረት ስራ ላይ ለመሰማራት ፍላጎቱና ብቃቱ ያላቸው ግለሰቦች ወይም ተቋሞች ማፈላለግና በዚሁ ስራ ላይ እንዲሰማሩ ማበረታታት የሚያስፈልጋቸውን ነገር ሁሉ ማሟላት የመጀመሪያው ርምጃ ይሆናል:: በብዙዎቹ ከተሞች ስራው በጥሩ ሁኔታ ከተሰራ ዝግጁ የሆኑ ግለሰቦች ወይም ተቋሞች ማግኘት እንደሚቻል መገመት ይቻላል:: ሌላ አማራጭ በፍፁም የማይገኝ ከሆነም ስራውን ማዘጋጃ

ቤቶች ራሳቸው እንዲጀምሩት ማድረግና በሂደት ለግል ባለሃብቶች መሸጥ ይቻላል። ከዚሁ ጎን ለጎን በወተት ሃብት ልማት መሰማራት የሚፈልጉ ሰዎችን ማፈላለግና ማሰባሰብ ይቻላል። ሰዎቹ በጉዳዩ ላይ በቂ እውቀት ከሌላቸው ስልጠና መስጠትም ተገቢ ይሆናል። በመጨረሻም ምርጥ የወተት ከብት ዝርያዎችን በማፈላለግ በስራው ለመሰማራት ለሚፈልጉ ሰዎች እንዲቀርቡ መንግስት ማስተባበር ይችላል። በዚህ ረገድ ተሳታፊዎቹ የራሳቸው መነሻ ካፒታልም እንዲኖራቸው፣ ከአነስተኛ የብድር አገልግሎት ተቋሞችም ብድር እንዲያገኙ ማድረግ ይቻላል። ከዚሁ ጎን ለጎን የላሞቹ መኖ አቅርቦት እንዴት መሟላት እንዳለበት በዘርፉ ከተሰማሩ ሰዎች ጋር በመመካከር ተጨባጭ እቅድ እንዲወጣና ተግባራዊ እንዲሆን ማድረግ ይቻላል።

ከላይ በተቀመጠው ስልት የመንግስት ዋና ስራ ከልማት ፕሮጀክቶች ጋር በተያያዘ አኳኋን መነሻ ካፒታልና ገበያ ማቅረብ አይደለም። ዋናው ስራ በአንድ የስራ መስክ ተጨባጭ የልማት እቅድ አውጥቶ በስራው ሊሰማሩ የሚችሉ ሰዎችን የማስተባበር፣ የማሰልጠንና ቴክኒካዊ ድጋፍ የመስጠት ስራ መስራት ነው። በአንድ አካባቢ ያለውን የወተት ፍላጎት አጥንቶ አቅርቦቱን ለማሟላት ተዋናይ ሊሆኑ የሚችሉ ወገኖችን የማፈላለግ፣ የማበረታታትና የማሰባሰብ ስራ ይሰራል። ስልጠና ይሰጣል። የሚያስፈልጉ ግብአቶች በራሱም (ለምሳሌ ላሞች) ሆነ በግል ባለሀብቶቹ በራሳቸው (ለምሳሌ የከብቶቹ መኖ) የሚቀርቡበትን ሁኔታ ያመቻቻል። አነስተኛ የብድር አገልግሎት የሚያስፈልጋቸውን ብድር እንዲያገኙ ሁኔታዎችን ያመቻቻል። እስካሁን ከቀረቡት ምሳሌዎች መገንዘብ እንደሚቻለው መንግሰት መነሻ ካፒታልና ገበያ ከማቅረብ ጀምሮ የማስተባበርና ቴክኒካዊ

ድጋፍ የመስጠት ስራን ብቻ እስከመስራት በሚሄዱ የተለያዩ ስልቶች በመጠቀም፣ እነዚህን ከየአካባቢው ሁኔታ ጋር በተጣጣመ መልኩ በመቀየስ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች የሚገጥማቸውን ትልቅ የመነሻ ካፒታልና የገበያ ችግር በከፍተኛ ደረጃ መቅረፍ ይችላል። የክልል መንግስትና ማዘጋጃ ቤቶች ከዚህ አኳያ ከፍተኛ ሚና መጫወት ይጠበቅባቸዋል።

የመነሻ ካፒታል ችግርን ከመቅረፍ አኳያ አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ የሚችሉ ሌሎች ስልቶችም ይኖራሉ። አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ስራቸውን ለማከናወን የቦታና የቤት አቅርቦት፣ የተለያዩ መሳሪያዎች አቅርቦት ያስፈልጋቸዋል። ዋናው የካፒታል ወጭም ይህ እንደሚሆን ይገመታል። ማዘጋጃ ቤቶች ለነዚህ ኩባንያዎች የሚሆን መሬት ከሌለው ለሚፈልግ ሰው በተመጣጣኝ ዋጋ (ለምሳሌ በመሬት ኪራይ መልክ) እንዲያገኝ ቢያደርጉ የመነሻ ካፒታል እጥረትን በሰፊው ሊቀርፉ ይችላሉ። ከዚያም አልፈው እነዚህ ኩባንያዎች ሊስፋፉባቸው የሚችሉ መንደሮች ተሰርተው ሰዎቹ ቤቶቹን ተከራይተው ስራቸውን የሚያካሂዱበት ሁኔታ ቢፈጠር እጅግ ከፍተኛ እገዛ ሊያበረክቱ ይችላሉ። እነዚህን መንደሮች በመስራት ረገድ የግል ባለሃብቶች የላቀውን ሚና እንዲጫወቱ ማድረግና የኢንዱስትሪ መንደሮች ልማት ላይ ለመሳተፍ የሚፈልጉ ሰዎች በሞርጌጅ ኩባንያዎች ከሚሰጠው ማትጊያ ያላነሰ እንዲሰጣቸው ማድረግ ያስፈልጋል። ማዘጋጃ ቤቶች፣ ለማጅ ሙያተኞችን በማሰማራት ቢያንስ በናሙና ደረጃ ስራውን መጀመርም ይችላሉ። ዋናው ነገር የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን የካፒታል እጥረት ለማቃለል ቢያንስ የመሬት አቅርቦትን በተቻለ መጠን ደግሞ ስራውን ለመስራት የሚያስፈልግ ቤት አቅርቦትን

ችግር ማቃለል የላቀ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ መሆኑ ነው::

የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች መቋቋምና መጠናከር አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች መሳሪያውን አስቀድሞ ለመግዛት የሚያስፈልግ ካፒታል ማሰባሰብ ሳያስፈልጋቸው መሳሪያውን ከኩባንያዎቹ በሊዝ በመውሰድ በመጠነኛ ወጭ ስራቸውን ለመጀመር ያስችላቸዋል:: ስለሆነም የመነሻ ካፒታልን እጥረት በከፍተኛ ደረጃ ለመቅረፍ የሚያስችል ይሆናል:: ከላይ የተጠቀሱትን አይነት ኩባንያዎች ለማቋቋም የሚያስችል ህግ ከወጣ ቆይቷል:: በዚህ ስራ ላይ ማንኛውም ባለሃብት መሰማራት የሚችል ቢሆንም ግንባር ቀደም ሚና መጫወት የሚገባቸው የፋይናንስ ተቋሞች፣ ጠንከር ያሉት የገጠር ባንኮች ጭምር ናቸው:: ስራው በበለፀጉት አገሮች በሰፊው የሚሰራበት ቢሆንም በአገራችን የተለመደ ባለመሆኑ ህጉ ከወጣ በኋላ በተጨባጭ ስራው የተጀመረበት ሁኔታ አይታይም::

በመሆኑም መንግስት የተመቻቸ ህጋዊ ሁኔታ ከመፍጠር ያለፈ ስራ በመስራት የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች በተግባር እንዲቋቋሙ ጥረት ማድረግ ይኖርበታል:: በዚህ ረገድ የሌሎች አገሮችን በተለይም በመስኩ የተሳካ ስራ የሰሩ ያልበለፀጉ አገሮችን ልምድ ማጥናት ያስፈልጋል:: የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች እንዲቋቋሙ ለማበረታታትና ከተቋቋሙ በኋላም እንዲጠናከሩ ለማድረግ የተጠቀሙባቸውን ስልቶችና ያጋጠሙ ችግሮችን በማጥናት ከሁኔታዎች ጋር አጣጥመን የምንጠቀምበትን ዝግጅት ማድረግ ያስፈልጋል:: በዚህ ላይ በመስራት የአገራችን የመሳሪያ ሊዝ ገበያን ማጥናት ስራውን በተሰካ ሁኔታ ለመፈፀም የሚያስችሉ አማራጮችን መዳሰስ ያስፈልጋል::

በመጨረሻም በስራው ዘርፍ ሊሰማሩ የሚችሉና የሚፈልጉ ግለሰቦችና ተቋሞችን፣ በተለይም የፋይናንስ ድርጅቶችን በማሳተፍ በጉዳዩ ላይ መምከርና ድርጅቶቹ የሚቋቋሙበትን ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል:: የመሳሪያ ሊዝ ኩባንያዎች ያላቸውን ተፈላጊነት ግምት ውስጥ ያስገባ ትኩረት ተሰጥቶት በተሳካ ሁኔታ እንዲፈፀም ለማድረግ የሚቻለውን ሁሉ ማድረግ ያስፈልጋል::

ባንኮች አነስተኛ ጥቃቅን ኩባንያዎች እንዲቋቋሙ፣ በተለይም ከተቋቋሙ በኋላ እንዲጠናከሩ ለማድረግ በፋይናንስ አቅርቦት ረገድ ከፍተኛ ሚና መጫወት ይችላሉ:: የገጠር ባንኮችና የአነስተኛ ብድር ተቋሞች በገጠሩም እንደሚያደርጉት ሁሉ በከተሞችም ለጀማሪ ሰዎች አነስተኛ ካፒታል ማበደር ይችላሉ:: አሰራራቸውን ከከተሞች ባህሪ ጋር በማጣጣም አገልግሎቱን ለመስጠት መጣጣር ይገባቸዋል:: መያዣ ንብረት ያላቸው ሰዎች ለስራ የሚያስፈልጋቸውን ተመጣጣኝ የባንክ ብድር እንዲያገኙ በማድረግ ረገድ የገጠር ባንኮችና የአነስተኛ ብድር ተቋሞች ብቻ ሳይሆኑ ዋናዎቹ ባንኮችም መሳተፍ ይችላሉ:: በዚህ መልኩ መነሻ ካፒታል በማቅረብ ረገድ ሁሉም ባንኮች የማይናቅ ሚና መጫወት የሚችሉና የሚገባቸው ቢሆንም ዋናው ሚናቸው የተቋቋሙ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች እንዲጠናከሩና እንዲስፋፉ በማድረግ ላይ እንደሚሆን መገመት ይቻላል::

የተቋቋሙ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች የተሳካ ስራ መስራት የሚችሉ መሆን አለመሆናቸውን በተግባር ያረጋገጡ ኩባንያዎች ናቸው:: ስለሆነም ባንኮች የማደግ ተስፋ ያላቸውንና የሌላቸውን ለመለየት በጣም የሚቸገሩበት ሁኔታ አይኖርም:: በተጨማሪም

ተቋቁመው ስራ የጀመሩ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ይብዛም ይነስም በመያዣነት የሚያገለግል ንብረት ይኖራቸዋል፡፡ ባንኮች ይህንኑ በዋስትና በመያዝ ማበደር ይችላሉ፡፡ በመሆኑም ተቋቁመው ስራ የጀመሩ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን በፋይናንስ መደገፍ ተበዳሪዎቹን ብቻ ሳይሆን አበዳሪዎችንም የሚጠቅም ነው፡፡ ባንኮች በንግድ ፋይናንስ አገልግሎት ከመታጠር አልፈው ለነዚህ ኩባንያዎች በቂ አገልግሎት የመስጠት እምነቱና ብቃቱ እንዲኖራቸው ማድረግ እጅግ አስፈላጊ ነው፡፡ በየአካባቢው የሚገኙ የተለያዩ ባንኮች ቅርንጫፎች በዚህ ረገድ የላቀ ሚና መጫወት እደሚገባቸው ሊገነዘቡ ይገባል፡፡

አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ድህነትን በመቅረፍና የግል ባለሃብቶችን በመፍጠር ረገድ ያላቸው ሚና ስለሚታወቅ በርካታ ርዳታ ሰጪና አበዳሪ አካላት እነዚህን ተቋሞች ለመደገፍ ፍላጎቱ እንዳላቸው ይገልፃሉ፡፡ ይህንኑ ስራ በስልጠናና ምክር አገልግሎት፣ በብድር አቅርቦት ወዘተ. ለመርዳት እንደሚችሉም ይገመታል፡፡ እስከዛሬ ድረስ በአገራችን በዚህ ረገድ ከተሰሩ መስጠት ያለፈ ነገር አልታየም፡፡ በዚህ ረገድ የሚሰጡትን ተስፋዎች ተከታትሎ ዳር ማድረስ አስፈላጊ ነው፡፡ በርግጥም ርዳታና ብድር ሰጭ ተቋሞች ተጨባጭ አስተዋፅኦ ማበርከት የሚችሉ ከሆነ ይህንኑ ለአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች እድገት እቅዳችን መሳካት ልንጠቀምበት ይገባል፡፡ ፕሮግራሙን ለማሳካት ትንሽም ቢሆን አስተዋፅኦ ማድረግ የሚችሉ ወገኖችን ሁሉ ማስተባበርና አስተዋፅኦቸውን አሟጦ መጠቀም አማራጭ እንደሌለው ሊሰመርበት ይገባል፡፡

አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች የሚያጋጥማቸው ሌላው ችግር የገበያ እጥረት ችግር ነው፡፡ ይህ ችግር በከፊል ከተቋሞቹ ምርታማነት ማነስና የምርት ጥራት ጉድለት ጋር የተያያዘ ነው፡፡ የስራ አመራር ችግራቸውን በመቅረፍና የስልጠናና የምክር አገልግሎት በመስጠት በዋጋና በጥራት ተወዳዳሪ ሊሆኑ የሚችሉ ምርቶችንና አገልግሎቶችን እንዲያቀርቡ ማስቻል የገበያ ችግራቸውን ለመቅረፍ እንደሚረዳ እሙን ነው፡፡

ከዚህ በተጨማሪ ከአገሪቱና ከመንግስት የልማት እቅዶች ጋር በማጣመር ከተሰራ የገበያ ችግሩን ለመቅረፍ ይረዳል፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ በኮንስትራክሽን፣ በእንጨትና በብረታ ብረት ዘርፍ ላይ የተሰማሩ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች በዘርፉ ከሚካሄደው የልማት እንቅስቃሴ ጋር ተቀናጅተው እንዲያድጉ ማድረግ የገበያ ችግርን በመቅረፍ ረገድ የላቀ ሚና ሊጫወት ይችላል፡፡ በሌሎችም የስራ መስኮች የሚካሄደው የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ልማት ስራ በአጠቃላይ በአገሪቱ ልማትና ልማቱ በሚፈጥረው የገበያ ዕድል ላይ የተመሰረተ፣ ይህንኑ በተጨባጭና በዝርዝር በማጥናት ላይ የተመሰረተ እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

በአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችና በዘርፉ የተሰማሩ ትላልቅና መካከለኛ ኩባንያዎች መካከል ጠንካራ የኢኮኖሚ ትስስር፣ የሳብ ኮንትራት ትስስር እንዲኖር ማድረግ የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን ችግሮች በመፍታት ረገድ ከፍተኛ ሚና ይጫወታል፡፡ ከላይ እንደተገለፀው መካከለኛና ትላልቅ ኩባንያዎች የቴክኒክና የጥራት ቁጥጥር ስራን በመስራት የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን የብቃት

ችግር ለመቅረፍ ይችላሉ፡፡ ስራዎችን በሳብ ኮንትራት በመስጠት፣ ማለት በኮንትራት ካገኙት ስራ ውስጥ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ሊሰሩት የሚችሉትን ስራ ለነሱ አከፋፍሎ በመስጠት፣ የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን የገበያ ችግር መቅረፍ ይችላሉ፡፡ ለስራው የሚያስፈልጉ ግብአቶችን ገዝተው ስራው ለተሰጣቸው አነስተኛ ጥቃቅን ኩባንያዎች በማከፋፈልም የአቅርቦት ችግራቸውን ሊፈቱ ይችላሉ፡፡

ከላይ በተጠቀሰው የሳብ ኮንትራት አሰራር መሳተፍ የሚችሉት የአገር ውስጥ ትልልቅና መካከለኛ ኩባንያዎች ብቻ አይደሉም፡፡ የውጭ ኩባንያዎችም በዚህ ስራ ላይ መሰማራት ይችላሉ፡፡ በዚህ ረገድ የእደ-ጥበብ ውጤቶችን እንደኛ ካሉ አገሮች እየገዙ በአለም ገበያ የሚሸጡ ኩባንያዎች የላቀ ሚና ሊጫወቱ እንደሚችሉ ይታወቃል፡፡ እነዚህን ኩባንያዎች በማፈላለግ በኤክስፖርት ምርት ማምረት ላይ ሊሰማሩ ከሚችሉ አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች ጋር የማስተሳሰርና በዚህ ረገድ ከመንግስት የሚጠበቀውን ጉዳይ ሁሉ ለማሟላት መረባረብ እጅግ አስፈላጊ በመሆኑ መንግስት በቂ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል፡፡

የአገራችን ትላልቅና መካከለኛ ኩባንያዎች በእንደዚህ አይነቱ የሳብ ኮንትራት ስራ የመሳተፍ ዝግጁነቱና ልምዱ ያጥራቸዋል፡፡ በበለፀጉት አገሮች የሚገኙ መሰል ኩባንያዎች ግን የሳብ ኮንትራት አሰራር የራሳቸውን ጥቅም በከፍተኛ ደረጃ እንደሚያስጠብቅ አምነው በሰፊው ይጠቀሙበታል፡፡ ይህንን አሰራር በአገራችን ለማስለመድ መንግስት የበኩሉን ጥረት ማድረግ ይኖርበታል፡፡ ትላልቅና መካከለኛ

ኩባንያዎችና አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች በጋራ የሚደራጁባቸው የዘርፍ ልማት አስተባባሪ አካላት በሁለቱ ክፍሎች መካከል ጠንካራ የመደጋገፍና የሳብ-ኮንትራት አሰራር እንዲዳብር የበኩላቸውን አስተዋፅኦ እንዲያበረክቱ መደረግ አለበት፡፡ በተጨማሪም መንግስት በሚያወጣቸው ኮንትራቶች አነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን የሚያሳትፉ ሲሆኑ የተለያዩ ማትጊያዎችን እንዲያገኙ በማድረግ ማበረታታት ያስፈልጋል፡፡ በአጠቃላይ የሳብ-ኮንትራት አሰራርና ልምድ እንዲዳብር በትላልቅና መካከለኛ ኩባንያዎችና በጥቃቅንና አነስተኛ ኩባንያዎች መካከል ጠንካራ ትስስር እንዲፈጠር የሚመለከታቸው ወገኖች ሁሉ እንዲንቀሳቀሱ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

ከላይ የተጠቀሱት መፍትሄዎች ብቻቸውን የሚፈለገውን ውጤት ሊያስገኙ የሚችሉ ስለማይሆኑ ተጨማሪ ስልቶችን መጠቀም ያስፈልጋል፡፡ ለምሳሌ ለአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎች የሚያስፈልጉ ግብአቶችን በሚፈለገው መጠንና በተመጣጣኝ ዋጋ ግብአቶችን የማቅረብ ችግርን ለመቅረፍ ኩባንያዎች ተደራጅተው በጋራ የሚሰሩበትን ሁኔታ ማመቻቸት ይቻላል፡፡ በዚህ ረገድ ያለውን የስራ ዕድል በማጥናትና ለግል ባለሃብቶች በማስተዋወቅ በሰፊው እንዲገቡበት ማድረግም ይቻላል፡፡ የአነስተኛና ጥቃቅን ኩባንያዎችን ምርት ለማስተዋወቅ የንግድ ትርኢቶችን ማዘጋጀት፣ ለምርታቸው ገበያ በማፈላለግና በመሸጥ ስራ ላይ አገልግሎት የሚያስጣቸውን አቅም በጋራ እንዲገነቡ ማድረግም ሊታሰብ ይችላል፡፡ ከላይ የተጠቀሱትንና ሌሎች አማራጮችን ከኩባንያዎቹ ጋር በመሆን በመዳሰስና በማጥናት የገበያ ችግራቸውን በቀጣይነት መፍታት በጣም አስፈላጊ ይሆናል፡፡

7. የኢንዱስትሪ ልማት ቀጣይነትን የሚያረጋግጡ ቅድመ-ዝግጅቶች ማድረግ፣

ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙና ካፒታልን በሚቆጥቡ፣ ግብርናና ኤክስፖርት መር በሆኑ የኢንዱስትሪ መስኮች ላይ በማተኮር ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማት ስራን መጀመር እንደሚቻል ከሌሎች አገሮች ልምድ መማር ይቻላል፡፡ ከላይ የተዘረዘሩትን ጉዳዮች በጋራ አገራዊ ርብርብ በመተግበር ስራውን በአገራችን በአጥጋቢ ሁኔታ መጀመር እንደሚቻልም ይታመናል፡፡ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪን ልማት ስንቃኝ እንደተገለፀው የነዚህ ኢንዱስትሪዎች እድገት ራሱ ለሌሎች መጋቢ ለሆኑ ኢንዱስትሪዎች እድገት በር እንደሚከፍትና ትኩረት የተሰጣቸው ዘርፎች ልማት ከመጋቢ ኢንዱስትሪዎቹ ልማት ጋር በቅርብ እንዲቀናጅ በማድረግ የኢንዱስትሪውን ልማት በከፍተኛ ደረጃ ማፋጠን እንደሚቻልም ይታመናል፡፡ ፈጣን የኢንዱስትሪ ልማትን በአስተማማኝ ደረጃ ማስጀመር ወሳኝ ቢሆንም የኢንዱስትሪውን ልማት ቀጣይነት ሊያረጋግጡ የሚችሉ ርምጃዎች ከወዲሁ ካልታሰበባቸው ቅድመ ዝግጅትም ካልተደረገ ልማቱ ሄዶ ሄዶ መቆሙ፣ ወደሚቀጥለው የልማት ምዕራፍ ለመሸጋገርም ጊዜ መጠየቁ ብሎም ልማቱ እድገትና ቆምታ የሚፈራረቁበት ቀጣይነት የሌለው መሆኑ የማይቀር ይሆናል፡፡

በመሆኑም የኢንዱስትሪ ልማት እንቅስቃሴያችን ዋነኛ ትኩረት ፈጣን እድገትን በተሳካ ሁኔታ ማስጀመር ላይ ሆኖ ከዚሁ ጎን ለጎን የኢንዱስትሪ ልማታችን ቀጣይነት እንዲኖረው የሚቀጥለውን የእድገት ምዕራፍ አስቀድሞ ማማተርና ከወዲሁ አንዳንድ ቅድመ ዝግጅቶችን

በማድረግ ከአንዱ የእድገት ምዕራፍ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ ያለቆምታ መሸጋገር የሚቻልበትን ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል፡፡ የኢንዱስትሪም ዘርፍ እንደሌላው የኢኮኖሚ ልማት ስራችን አንድ እግር በመሬት የሚለውን መርህ መከተል ይኖርበታል፡፡ የዛሬውን ተልዕኮ በመወጣት ስራ ላይ ያተኮረ ስራ በመስራት ከዚሁ ጎን ለጎን ለነገ የሚሆን ቅድመ ዝግጅት በማከናወን ያለቆምታ ቀጣይነት ወዳለው የእድገት ሂደት ውስጥ ለመግባት በሚያስችል አኳኋን መራመድ ያስፈልጋል፡፡

የቀየስነው የኢንዱስትሪ ልማት ስትራተጅ በእርግጥም ትክክለኛ ከሆነ ለሚቀጥለው ርምጃ የሚሆኑ ቅድመ ዝግጅቶች በዋናነት የመጀመሪያውን ስራ በመስራት ለመፈፀም የሚያስችለን መሆን ይኖርበታል፡፡ የቀየስነው የልማት ስትራተጅ በርግጥም ይህንን ሁኔታ ያሟላል፡፡ የቀየስነውን የልማት ስትራተጅ ለመተግበር የምንወስዳቸው ርምጃዎች እዚያው ሳሉ ለሚቀጥለው ርምጃ የቅድመ ዝግጅት ስራ በመሆንም የሚያገለግሉ ናቸው፡፡

የኢንዱስትሪ ልማትን በቀጣይነት ለማረጋገጥ እጅግ ተፈላጊ ከሚሆኑት ጉዳዮች ውስጥ በዋናነት የሚጠቀሱት በክፍል ሁለት ላይ የተዘረዘሩ የመሰረተ ልማት፣ የፋይናንስና የመሳሰሉት ጉዳዮች ናቸው፡፡ እነዚህ ስራዎች የመጀመሪያውን የኢንዱስትሪ ልማት ምዕራፍ ለመተግበር የሚያስፈልጉና ለዚህም ሲባል ከፍተኛ ትኩረት ሰጥተን የምናስፋፋቸው፣ በቀጣይነት የምናሻሽላቸው ናቸው፡፡ ይህ ስራ የመጀመሪያውን ምዕራፍ ስራ በተሳካ ሁኔታ ለመፈፀም ከማስቻሉም ባሻገር ለሚቀጥለው ምዕራፍ የተመቻቸ ሁኔታን ይፈጥራል፡፡ በመሆኑም እዚያው ሳለ የሚቀጥለው ምዕራፍ የቅድመ ዝግጅት ስራ ማጠናቀቅያ

ተግባር ተደርጎ ሊወሰድ ይችላል፡፡

በመጀመሪያው ምዕራፍ ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎች ላይ አተኩረን፣ ግብርና መር የሆነ የልማት ስትራተጅ ተከትለን በምንሰራበት ወቅት ካፒታላችንን ቆጥበን የላቀ ልማት ማረጋገጥ እንደምንችል ይታመናል፡፡ ፈጣን ልማት ሲረጋገጥ በዚያው መጠን የካፒታል ክምችታችን በከፍተኛ ፍጥነት እያደገ ሊሄድ ይችላል፡፡ በመሆኑም በሚቀጥለው ምዕራፍ ካፒታልን ላቅ ባለ ደረጃ የሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎችን ለማስፋፋት የምንችልበት ዕድል ይፈጠራል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ በመጀመሪያው ምዕራፍ ለሚከናወነው የኢንዱስትሪ ልማት መለኪያ እንዲሆኑ የሚከናወኑ የሰራተኛና የስራ አመራር ስልጠና ስራዎች የተለያዩ የኢንዱስትሪ ዘርፎች አስተባባሪ መድረኮች፣ የኢንዱስትሪ ልማት ልምድን፣ የሰለጠነና ብቃት ያለው የአመራርና የሰራተኛ ሃይልን ለመፍጠር ያስችለናል፡፡ በመሆኑም በሚቀጥለው ምዕራፍ ካፒታልንና ዘመናዊ ቴክኖሎጅን ላቅ ባለ ደረጃ የሚጠቀሙ ኢንዱስትሪዎችን ለማስፋፋት የሚያግዙን ልምዶች፣ መድረኮችና የሰለጠነ የሰው ሃይል በመጀመሪያው ምዕራፍ ስራ ሂደት በዋናነት የሚፈጠሩ ይሆናሉ፡፡ የመጀመሪያው ምዕራፍ ማስፈፀሚያ ስራ እዛው ሳለ የቀጣዩ ምዕራፍ የቅድመ ዝግጅት ስራ ማጠናቀቂያ በመሆንም ያገለግላል፡፡

ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀምና ካፒታልን በሚቆጥብ ኢንዱስትሪ ላይ፣ በመሆኑም የተራቀቀ ቴክኖሎጅንም በማይጠይቅ ኢንዱስትሪ ላይ በማተኮር የኢንዱስትሪ ልማታችንን በምንጀምርበት ወቅት ከፍተኛ ካፒታልና ቴክኖሎጅን በሚጠይቅ አኳኋን የሚመረቱ

ምርቶችን በግብአትነት መጠቀማችንና ይህንኑም ከውጭ ማምጣታችን እንደማይቀር ተቀምጧል፡፡ የመጀመሪያ ምዕራፍ ስራ ሲሳካና ሲፋጠን በዚህ መልኩ ከውጭ የምናስገባቸው ግብአቶች በዚያው መጠን በከፍተኛ ደረጃ መጨመራቸው የማይቀር ይሆናል፡፡ ለነዚህ ምርቶች ሰፊ ገበያ በአገራችን ከመፈጠሩም ባሻገር በአለም ገበያ ተወዳዳሪ ለመሆን በምን አይነት ዋጋና ጥራት መመረት እንዳለባቸውም በቂ መረጃ ይኖረናል፡፡ የምርቶቹን ጥራት ማረጋገጥ ለመጀመሪያው ምዕራፍ ስራችንም በጣም አስፈላጊ ስለሚሆን ጥራታቸውን የመቆጣጠር ልምድም እናጎለብታለን፡፡ በሌላ አነጋገር ከውጭ የሚገቡትን ግብአቶች የሚተኩ ኢንዱስትሪዎች በአገራችን ሊቋቋሙ የሚችሉበት እጅግ የተመቻቸ ሁኔታን እንፈጥራለን፡፡ እነዚህን በቅደም ተከተል በማስፋትም ከፍተኛ ካፒታልና ቴክኖሎጅ የሚጠይቁ ፋብሪካዎችን የማቋቋምና በዋጋና በጥራት ተወዳዳሪ እንዲሆኑ የማድረግ ብቃት እናጎለብታለን፡፡ በዚህም መልክ የመጀመሪያው የኢንዱስትሪ ልማት ምዕራፍ እዚያው ሳለ ለሚቀጥለው ምዕራፍ የቅድመ ዝግጅት ስራ ማጠናቀቂያ ሆኖ ያገለግላል፡፡

ከላይ በተዘረዘረው መልክ ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀሙና ከፍተኛ ካፒታልና ቴክኖሎጅን በማይጠይቁ ዘርፎች ላይ አትኩረን የምናካሂደው የመጀመሪያው ምዕራፍ የኢንዱስትሪ ልማት እንቅስቃሴ ረጅም ጊዜ የሚወስድና ለሁለተኛው ምዕራፍም የተመቻቸ ሁኔታ የሚፈጥር መሆኑ ብቻ በዕድሉ በብቃት ለመጠቀማችን ዋስትና ሊሆነን አይችልም፡፡

የመጀመሪያው ምዕራፍ ስራ ለቀጣዩም ምዕራፍ በምን አይነት

መልኩ የቅድመ ዝግጅት ስራ ሆኖ ሊያገለግለን እንደሚችል ተገንዝበን፣ ስራውን ከመጀመሪያው ምዕራፍ መሳካት አኳያ ብቻ ሳይሆን ከሚቀጥለው ምዕራፍ ቅድመ ዝግጅት አኳያም አይተን መፈፀም መቻል ይኖርብናል፡ ከአንዱ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ ደረጃ በደረጃ ለመሸጋገር የሚያስችለን የእቅድ አዘገጃጀትና አፈፃፀም ስልትም ልንከተል ይገባናል፡፡ የመጀመሪያው ምዕራፍ ስራ እየተከናወነ እያለ በተወሰኑና የተመረጡ ዘርፎች ከፍ ያለ ካፒታልና ቴክኖሎጅ የሚጠይቁ ፋብሪካዎች እንዲቋቋሙና ከዚሁ ልምድ እንዲገኝ (ለምሳሌ በስኳርና በኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ በተቀመጠው መልክ) ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

የኢንዱስትሪ ልማታችን ከአንዱ ወደሚቀጥለው ምዕራፍ ያለቆምታ የሚሸጋገርና ቀጣይነት ያለው እንዲሆን ከማድረግ አኳያ ወሳኙ ጉዳይ የመጀመሪያው ምዕራፍ ስራ እዚያው ሳለ ለሚቀጥለውም ምዕራፍ የቅድመ ዝግጅት ስራ ማጠናቀቂያ ሆኖ እንዲያገለግል፣ የመጀመሪያውን ስራ ከዚህ አኳያ የተቃኘ እንዲሆን ማድረግ ቢሆንም ይህ ብቻውን በቂ ሊሆን አይችልም፡፡ በዚህ ሂደት የሚፈጠረው የካፒታል ክምችት በቂ የሚሆንበት ደረጃ ላይ ሲደርስ የቴክኖሎጅ አቅሙም አብሮ በሚፈለገው መጠን ሊገነባ አይችልም፡፡ የቴክኖሎጅ አቅም የመገንባት ጉዳይ የረጅም ጊዜ ራዕይና ጥረት የሚጠይቅ በመሆኑ፣ (ለምሳሌ በዶክትሬት ደረጃ አንድን ሳይንቲስት ለማሰልጠን ከአንደኛ ክፍል ጀምሮ ከ20 አመታት በላይ ማስተማር ይጠይቃል) በቴክኖሎጅ አቅም ግንባታ ረገድ ደግሞ የተለየ ጥረት ይጠይቃል፡፡

ለመጀመሪያው ምዕራፍ የሚያስፈልገውን የቴክኖሎጅ አቅም

ከመገንባት ስራ በተጨማሪ ከወዲሁ ለሚቀጥለው ምዕራፍም ዝግጅት ማድረግን ይጠይቃል፡፡ አገራችን ያላት የካፒታል አቅም እጅግ ውሱን በመሆኑ ይህ ለሚቀጥለው ምዕራፍ የቴክኖሎጅ አቅምን ለመገንባት የሚደረገው ስራ በተቻለ መጠን ከፍተኛ ወጭን የማይጠይቅ እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ከዚሁ በተጨማሪ በዚህ ደረጃ ትርጉም ያለው የቴክኖሎጅ አቅም መገንባት የሚቻለው ከተጨባጭ የልማት ተግባር ጋር የተያያዘ ሲሆን በመሆኑ ይብዛም ይነስም በመጀመሪያው ምዕራፍ ለሚካሄደው የልማት እንቅስቃሴ አስተዋፅኦ የሚያበረክትና ከዚሁም ጋር ተያያዥነት ያለው መሆን ይኖርበታል፡፡

ከፍ ሲል የኢንዱስትሪ ልማትን ቀጣይነት የሚያረጋግጡ ቅድመ ዝግጅቶችን ከማድረግ አኳያ የዘረዘርናቸው ጉዳዮች እንደተጠበቁ ሆኖ አገራችን የጉልበት ኃይልን በሰፊው ከመጠቀም አኳያ የሚኖራትን ብልጫ ተለዋዋጭ የሆነውን የዓለም ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ ታሳቢ ያደረገ አካሄድና ዝግጅት በማድረግ በቀጣይነት ማስጠበቅ ያስፈልገናል፡፡ የዓለም ኢኮኖሚ አንድ ቦታ ላይ የቆመ አይደለም፡፡ ተለዋዋጭ ነው፡፡ በመሆኑም እያንዳንዱ አገር በዚህ ተለዋዋጭ ኢኮኖሚ ውስጥ ተወዳዳሪነቱን አረጋግጦ ሊቀጥል የሚችለው በየደረጃው አንፃራዊ ብልጫ የሚሰጠውን መስክ እየለየ በብቃት ሊጠቀምበት ከቻለ ብቻ ነው፡፡ ይህን እውነታ በመገንዘብ የዓለምን የኢኮኖሚና የቴክኖሎጅ እድገትና አዝማሚያ እየተከታተልን በየትኛው መስክ አንፃራዊ ብልጫ እንደሚኖረን መለየትና ይህንኑ በብቃት መጠቀም መቻል ይኖርብናል፡፡ በኢንዱስትሪ የልማት መስክ አንፃራዊ ብልጫ የምናገኝበትን ጉዳይ በየጊዜው እየለየን ይህንኑ

በብቃት የመጠቀም ጉዳይ ለኢንዱስትሪ ልማታችን ቀጣይነት ከፍተኛ ተፈላጊነት አለው፡፡ በአጠቃላይ እነዚህን መስፈርቶች የሚያሟሉ የተለያዩ ቴክኖሎጅዎችን ማጥናትና መምረጥ የሚገባ ሲሆን በዚህ ረገድ በቅድሚያ ሊጠቀሱና ከወዲሁ ልዩ ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገባ ቴክኖሎጅዎች፣ የመረጃና መገናኛ ቴክኖሎጅና (አይ-ሲ-ቲ) የባዮ ቴክኖሎጅዎች ናቸው፡፡

የመረጃና የመገናኛ ቴክኖሎጅ (አይ-ሲ-ቲ) ተመራጭ የሚሆንባቸው በርካታ ምክንያቶች አሉ፡፡ ዘርፉ በቀጣይነት እያደጉ በመሄድ ላይ ከሚገኙትና በመጪዎቹም ጊዜያት የአለምን ኢኮኖሚ በመሰረቱ የመቀየር ሚና ይጫወታሉ ተብለው ከሚገመቱት ወሳኝ ቴክኖሎጅዎች አንዱ ነው፡፡ ለቀጣይ የቴክኖሎጅ እድገት መዘጋጀት ካለብን በቀጣዩም ወሳኝ ሚና ይኖራቸዋል ተብለው በሚገመቱት ላይ ማትኮር ተገቢ ነው፡፡ ከዚህም አኳያ አይ-ሲ-ቲ ተመራጭ ይሆናል፡፡

የአይ-ሲ-ቲ ቴክኖሎጅ ዘመናዊ በሆነ የመገናኛ አውታር፣ በዘመናዊ የቴሌኮሙዩኒኬሽን አገልግሎት ላይ የተመሰረተ ነው፡፡ ቴክኖሎጅውን ማዳበር ለመጀመር ከፍተኛ ወጭ የሚጠይቅ ቢሆንም ከዚህ አኳያ ዋናው የመጀመሪያ ወጭ ዘመናዊ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎትን የመዘርጋት ወጭ ነው፡፡ ዘመናዊ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት መዘርጋት ለመጀመሪያው ምዕራፍ የኢንዱስትሪ ልማትም እጅግ ተፈላጊ በመሆኑ መስራታችን የማይቀር ጉዳይ ይሆናል፡፡ መስራታችን ካልቀረ የአይ-ሲ-ቲ የቴክኖሎጅ አቅምን ለመገንባትም በሚያስችለን አኳኋን መጠቀም በጣም አስፈላጊ ይሆናል፡፡ ከዚያ ውጭ ያለው ዋነኛው ጉዳይ በአይ-ሲ-ቲ የሰለጠነ የሰው ኃይል

የመፍጠር ጉዳይ ነው፡፡ የሰው ሃይል ስልጠና ወጭ ቀላል ባይሆንም በመሰረቱ ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም ስራ መሆኑ አይቀርም፡፡ (የሰው ሃይል ስልጠና ስራ በአጠቃይ ጉልበትን በሰፊው የሚጠቀም ዘርፍ ነው) ትምህርት ቤቶቻችን በተለይም ዩኒቨርሲቲዎቻችን በዚህ ረገድ ከፍተኛ ስራ መስራት ይችላሉ፡፡ የአይ-ሲ-ቲ ትምህርትና ስልጠና የምርምር ስራ ወዘተ. የሚሰጥባቸው ማዕከላት ከነዚህም የተወሰኑት በዚህ ዘርፍ የላቀ ሚና የሚጫወቱ የብቃት ማዕከላት (ኤክሰለንስ ሴንተርስ) እንዲሆኑ ማድረግ ይቻላል፡፡ በሌላ አነጋገር ዋናው የካፒታል ወጭ ለመጀመሪያው ምዕራፍ ተፈላጊ የሆነውን ዘመናዊ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት ለመዘርጋት ስራ የሚውል በመሆኑና የተቀረው በአብዛኛው ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀምና ከትምህርትና ስልጠና ስርአታችን መስፋፋትና መሻሻል ጋር አብሮ የሚፈፀም በመሆኑ ያለብዙ ተጨማሪ ወጭ የሚገነባ የቴክኖሎጅ አቅም ነውና ቅድሚያ ሊሰጠው የሚችልና የሚገባ ይሆናል፡፡

አይ-ሲ-ቲ ለዘለቄታው እንዲጠቅመን ተብሎ ከወዲሁ የሚተኮርበት የቴክኖሎጅ አቅም ግንባታ ስራ ቢሆንም ለመጀመሪያው ምዕራፍ ስራችንም ትልቅ አስተዋፅኦ የሚያበረክት ነው፡፡ የቴክኖሎጅው የመገናኛ ገጽታ ለመጀመሪያው ምዕራፍ ልማት አስፈላጊ መሆኑ ተደጋግሞ የተገለፀ ጉዳይ ነው፡፡ መረጃዎችን ማጠናቀር፣ ወቅታዊ፣ ትክክለኛና የተሟሉ መረጃዎችን ማሰባሰብና ማሰራጨት ለመጀመሪያው ምዕራፍ ስራችን እጅግ በጣም አስፈላጊ እንደሆነና በዚህ ረገድም አይ-ሲ-ቲ ከፍተኛ ሚና መጫወት እንደሚችል ይታመናል፡፡ የትምህርት፣ የጤና አገልግሎት፣ የመንግስት አስተዳደርና ሌሎችም መንግስታዊ አገልግሎቶች በአይ-

ሲ-ቲ ሲደገፉ የአገልግሎት ሽፋናቸውና ጥራታቸው በከፍተኛ ደረጃ እንደሚሻሻል ይታመናል። ከዚህ ባሻገር የኮምፒውተር ቴክኖሎጅ ሙያተኞችን በብቃት ካፈራን ያለብዙ ካፒታል የተለያዩ አገልግሎቶችን ለአገር ውስጥና ለውጭ ገበያ ማቅረብ እንችላለን። በአጭሩ አይ-ሲ-ቲ ከረጅም ጊዜ አኳያ ብቻ ሳይሆን ለያዝነው የልማት ስራም ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያለው ስለሆነም ሰማይ ላይ ሳይንሳፈፍ ከተጨባጭ የልማት ስራ ጋር ተያይዞ ሊዳብር የሚችል በመሆኑ ቅድሚያ ከሚሰጣቸው የከፍተኛ ቴክኖሎጅ ዘርፎች አንዱ መሆን ይኖርበታል።

አገራችን ካላት የተፈጥሮ ሃብት ውስጥ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ህይወታዊ ሃብቷ ነው። በአዝርእትም ሆነ በእንስሳት እጅግ በጣም ሰፊ ሃብት ያላትና በዚህ ረገድ በቅድሚያ ከሚጠቀሱት ጥቂት አገሮች አንዷ ነች። ባዮቴክኖሎጅ ይህንን ሰፊ የጄነቲክ ሃብት፣ ህይወታዊ ሃብት በመጠቀም ላይ ያተኮረ ነው። በአሁኑ ወቅት በበለፀጉት አገሮች እጅግ ፈጣን በሆነ መልኩ በማደግ ላይ ያለና በቀጣይም የአለምን ኢኮኖሚ የሚቀይሩ ምርጥ ቴክኖሎጅዎች ተብለው ከሚገመቱት ውስጥ ነው። በመሆኑም በዚህ ረገድ የረጅም ጊዜ ራዕይ ይዞ የቴክኖሎጅ አቅምን መገንባት ቶሎ ከጥቅም ውጭ የሚሆን የቴክኖሎጅ አቅምን መገንባት ሳይሆን ለረጅም ጊዜ የሚቆይና ሚናውም በዛው መጠን እየጨመረ የሚሄድ አቅምን መገንባት ማለት ነው። ቴክኖሎጅው ከላይ የተጠቀሰው ባህሪ ያለው መሆኑ ትኩረት ከሚሰጣቸው የከፍተኛ ቴክኖሎጅ ዘርፎች አንዱ እንዲሆን ያደርገዋል።

ቴክኖሎጅውን ለማስፋፋት የሚፈለጉ ዋነኛ ጉዳዮች ህይወታዊ

ወይም ጄነቲክ ሃብቱና በዘርፉ የሰለጠነ የሰው ሃይል ነው። ጄነቲክ ሃብት በላቀ ደረጃ ካላቸው አገሮች ውስጥ የምንቆጠር በመሆናችን ሃብቱ ያለና የተሟላ ቅድመ ሁኔታ መሆኑ አያጠራጥርም። በስራው ላይ የሚሰማሩ የሰጠለኑ ሙያተኞችን የመፍጠር ጉዳይ ረጅም ጊዜና ጥረት የሚጠይቅ ቢሆንም በመሰረቱ በትምህርትና ስልጠና ስርአቱ ጉልበትን በሰፊው በሚጠቀም አኳኋን የሚከናወን ነው። በተለይም የከፍተኛ ትምህርት መስፋፋት ስራችን በያዝነው የልማት እቅድም ተፈላጊ መሆኑና የድህረ-ምረቃ ፕሮግራምንና የምርምርና ጥናት ስራን ያካተተ እንዲሆን የግድ የሚል መሆኑ በባዮ-ቴክኖሎጅ አቅም ግንባታ ረገድ የሚፈለገውን የሰው ሃይል ለማሰልጠንም ሊያገለግለን ይችላል። በመሆኑም ጄነቲክ ሃብቱ ወጭ የማይጠይቅ በመሆኑ፣ የሰው ሃይል ስልጠናው ከአጠቃላዩ የሰው ሃይል ስልጠና እቅዳችን ጋር በማጣመር ሊፈፀም የሚችል በመሆኑ ያለብዙ ተጨማሪ ወጭ ረጅም ርቀት ልንሄድበት እንችላለን።

በባዮ-ቴክኖሎጅ ዘርፍ የሰው ሃይሉንም ለመፍጠር፣ አቅሙንም ለመገንባት የምርምር ላቦራተሪዎች ማቋቋም እንደሚጠይቀን ግሃድ ነው። በዚህ ረገድ የሚፈለገው ወጭ ቀላል እንደማይሆንም እሙን ነው። እነዚህን ላቦራተሪዎች የከፍተኛ ትምህርትን በማጠናከር በተለይም የድህረ-ምርቃ ትምህርትን ከማስፋፋት ስራ ጋር በማያያዝና ያሉንን የተለያዩ የምርምር ተቋሞችም በማካተት ላቦራተሪዎቻችንን በማጠናከር መልኩ ከተፈፀመ እዚያው ሳለም ለሌሎቹ በመጀመሪያው ምዕራፍ ለተያዙት እቅዶቻችን ማስፈፀሚያና ማጠናከሪያ ሊሆን ይችላል፣ በሂደት የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅማችንንም ለመገንባት ሊረዳ ይችላል። በድምሩ የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅማችንንም በጣም ከባድ

ተጨማሪ ወጭ ሳይጠይቀን ረጅም ርቀት ልንሄድበት ስለምንችል ቅድሚያ ከሚሰጣቸው የከፍተኛ ቴክኖሎጅ ዘርፎች ውስጥ መካተት የሚገባው ይሆናል፡፡

ማንኛውንም ከፍተኛ ቴክኖሎጅ ከተጨባጭ የልማት ተግባር ጋር ሳናያይዝ ልንገነባው እንደማንችል እሙን ነው፡፡ የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅምን ትርጉም ባለው ደረጃ ለመገንባት የሚቻለው ከተጨባጭ የልማት እቅድ ጋር ሲያያዝ ነው፡፡ የጄነቲክ ሃብታችንን ለመጠበቅና በዚህ ረገድ ያለንን የባለቤትነት መብት ለማረጋገጥ የሚሰራው ስራ፣ የግብርና ልማታችንን ለማፋጠን የምናካሂዳቸው የምርምር ስራዎች፣ የአግሮ ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪዎችንና የመድሃኒት ፋብሪካዎችን ለማቋቋም የሚሰራው ስራ ልምምዱ ከተጨባጭ የልማት ተግባር ጋር የተሳሰረና ከምርምር የሚገኙ ውጤቶችን በምርት ተግባር ላይ በመፈተሽ አቅሙን በቀጣይነት ለማሳደግ የሚያስችለን ዕድል ይፈጥርልናል፡፡ ባዮ-ቴክኖሎጅን በመጀመሪያው ምዕራፍ ከያዝናቸው የልማት እቅዶች ጋር ለማስተሳሰር የሚቻል መሆኑ ለቴክኖሎጅው ቅድሚያ የምንሰጥበት የመጨረሻ ምክንያት ይሆናል፡፡

እንደ አይ-ሲ-ቲና ባዮ ቴክኖሎጅ ያሉትን ከዘለቄታው አኳያ አይተን በምንገነባቸው የቴክኖሎጅ አቅሞችና በመጀመሪያው ምዕራፍ ላይ ለሚሰሩት የልማት ስራዎች የከፍተኛ ትምህርት ተቋሞችና የሳይንስ የምርምር ተቋሞች ልዩ ግምት የሚሰጠው ሚና ይጫወታሉ፡፡ በተለያዩ የኢንዱስትሪ ልማት ዘርፎች የሚፈለገውን ከፍተኛ ሙያተኛ ለማሰልጠን፣ በተለያዩ ኢንዱስትሪዎች የልማት ማነቆ የሚሆኑ ችግሮችን ለይቶ መፍትሄ ለማስቀመጥ ጥራታቸው የተጠበቀ የከፍተኛ

ትምህርት ተቋሞችና የምርምር ተቋሞች ያስፈልጉናል፡፡ የሚሰለጥነው የሰው ሃይል በጥራት የሚሰለጥንና የልማት ችግሮችን በብቃት ለመፍታት የሚችል እንዲሆን ማድረግ የሚቻለው የከፍተኛ ትምህርትና ምርምር ስራ በቅርብ ሲተሳሰርና የልማት እንቅስቃሴያችንን መሰረት ያደረገ ሲሆን ነው፡፡ የትምህርትና የምርምር ስራ አንዱ ከሌላው ተነጥሎም ሆነ ሁለቱ ከልማት ስራችን ተነጥለው ሊፈፀሙ ስለማይችሉ የከፍተኛ ትምህርት ተቋሞችን ከማስፋፋት ጎን ለጎን የማስተማርና የምርምር አቅማቸውን በከፍተኛ ደረጃ ማጎልበት፣ ከልማት እንቅስቃሴያችን ጋር በቅርብና በቀጥታ እንዲተሳሰሩ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ከዚህ ውጭ ያሉንን የምርምር አቅሞችም በተመሳሳይ መልክ በሰው ሃይልና በቁሳቁስ ማጠናከር ከልማት እንቅስቃሴዎቻችን ጋር በቅርብ ማስተሳሰር ያስፈልጋል፡፡ የኢኮኖሚያችን የቴክኖሎጅ አቅም የሚገነባውና እያደገ የሚሄደው በማምረቻ ተቋሞቹ ብቻ ሳይሆን እነዚህን በሚደግፉ የከፍተኛ ትምህርትና የምርምር ተቋሞች ውስጥም መሆኑን ታሳቢ በማድረግ ይህ ስራ የልማት ስራችን አንድ ዋነኛ ክፍል ተደርጎ ሊወሰድና ትኩረትም ሊሰጠው ይገባል፡፡

ከላይ የተቀመጡትን ነጥቦች ታሳቢ በማድረግ የአገራችንን የአይ-ሲ-ቲ ልማት ስትራተጅና ፖሊሲዎችን ለመንደፍ ከተለያዩ ተቋሞች የተውጣጡ ሙያተኞች ያሉበት የጥናት ቡድን ተቋቁሞ ተስፋ ሰጪ ስራ በመሰራት ላይ ይገኛል፡፡ ይህንኑ ስራ ዳር ማድረስ በዚህ ላይ ተመስርቶ የአገራችንን አይ-ሲ-ቲ ለማጎልበት የሚያስችል ተጨባጭ እቅድ ማውጣት፣ በዘርፉ ተዋናይ የሚሆኑ ወገኖች የሚሳተፉበት የዘርፉ ልማት አስተባባሪ መድረክ መፍጠርና ሁሉም

ወገኖች በዚህ ረገድ የሚጠበቅባቸውን ድርሻ አውቀው እንዲረባረቡ ማድረግ ዋናው ስራ ይሆናል፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ አንዳንድ ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገቡ መሰረታዊ ጉዳዮችን በአጭር በአጭሩ መቃኘት ጠቃሚ ነው፡፡

የአይ-ሲ-ቲን ልማት ለማፋጠን አንዱ ትልቁ መሰረት ዘመናዊ የቴሌኮምዩኒኬሽን መሰረተ-ልማትን መዘርጋት እንደሆነ ተደጋግሞ የተገለፀ ጉዳይ ነው፡፡ መሰረተ-ልማቱ ዘመናዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጅዎችን በአግባቡ ለመጠቀም የሚያስችል እንዲሆንና ከዚህም አኳያ በቀጣይነት እየተሻሻለ እንዲሄድ ማድረግ ለመጀመሪያው ምዕራፍ ስራችንም ለአይ-ሲ-ቲ እድገትም በጣም አስፈላጊ በመሆኑ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል፡፡

የሰው ሀይል ስልጠና ሌላው ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ነው፡፡ የቴሌኮምዩኒኬሽን መሰረተ-ልማትን ለመዘርጋት፣ አገልግሎቱን ለመስጠትና ለማሻሻል የሚችሉ በሚፈለገው መጠንና አይነት የሰለጠኑ ቴክኒሽያኖችና ኢንጂኔሮች መሰልጠን ይኖርባቸዋል፡፡ በተቻለ መጠን የሚበዛው የተማረ የሰው ኃይል በኮምፒውተሮች መጠቀም የሚችል እንዲሆን ማድረግን ጨምሮ፣ የኮምፒውተር ቴክኒሻኖችና ፕሮግራመሮችን ማሰልጠንም ከፍተኛ ግምት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ነው፡፡ በመሆኑም የቴክኒክና ሙያ ስልጠናና የከፍተኛ ትምህርት ተቋሞቻችን በዚህ ረገድ የሚፈገለውን ሙያተኛ በሚፈለገው መጠንና አይነት የሚያሰለጥኑ፣ ከነዚህ ውስጥ የተወሰኑት የብቃት ማዕከሎች (የኤክሰለንስ ሰንተርስ) የሚሆኑበት ደረጃ ላይ ማድረስ ያስፈልጋል፡፡ የከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ተማሪዎችና ከዚያ ጋር ተመጣጣኝ በሆነ

ደረጃ ያሉ ተማሪዎች መሰረታዊ የኮምፒውተር አጠቃቀም እውቀት እንዲኖራቸው ማድረግና በሂደትም ይህ ከዚያ በታች ባሉ የትምህርት ተቋሞችም እየተስፋፋ እንዲሄድ ማድረግም ያስፈልጋል፡፡ በሌላ አነጋገር ለሰው ኃይል ስልጠናና የብቃት ማዕከሎች ግንባታ ልዩ ትኩረት መስጠት ያስፈልጋል፡፡

የአይ-ሲ-ቲ ቴክኖሎጅን ለማዳበርና ኢኮኖሚው ከዚሁ በአግባቡ ተጠቃሚ እንዲሆን ዘርፉን የሚመለከቱ ህጎችና መመሪያዎች ማውጣት ያስፈልጋል፡፡ የአይ-ሲ-ቲ ገበያም እንደሌላው ገበያ ሁሉ የህግና የክትትል ስርአት፣ በገበያው ዕድገት አመቺ የሆነ የቁጥጥር ስርአት (ሬጉላተሪ ሲስተም) ያስፈልገዋል፡፡ ይህ ስርአት በአገራችን የኮምፒውተር አጠቃቀም እንዲስፋፋና በሂደትም ኮምፒውተሮቹ የሚሰሩበትን ሁኔታ በመፍጠር ሊጠቀም ይችላል፡፡ በዋናነት ግን የቴክኖሎጅውና የገበያው እድገት ጤናማ አቅጣጫን ይዞ እንዲያድግ ያደረጋል፡፡ በዚህ ረገድ ከበለፀጉት አገሮች አንዳንድ የተሳካ ስራ በመስራት ላይ የሚገኙ ያልዳበሩ አገሮች ሰፊ ልምድ እንዳካበቱ ይታወቃል፡፡ እኛም የነሱን ልምድ ቀምረን ከአገራችን ሁኔታ ጋር አጣጥመን ቴክኖሎጅውንና ገበያውን ጤናማ አቅጣጫ ተከትሎ እንዲያድግ ለማድረግ የሚያስችል የቁጥጥርና ህጋዊ ስርአት በተቻለ ፍጥነት መፍጠር ይኖርብናል፡፡

የአይ-ሲ-ቲ ገበያና ቴክኖሎጅ እንደሌላው ገበያና ቴክኖሎጅ ሁሉ ፋይዳ ባለው መልክ ሊዳብር የሚችለው በተግባር ላይ ሲውልና ከልማት ስራ ጋር በቀጥታ ሲተሳሰር ነው፡፡ በዚህ ረገድ የግል ባለሃብቶች አገልግሎቱን በመስጠትና ከአገልግሎቱ ተጠቃሚ በመሆን

ግንባር ቀደም ሚና መጫወት ይጠበቅባቸዋል:: ይሁንና በተለይም በመጀመሪያዎቹ ጊዚያት መንግስት የመሪነቱን ስራ በተጠናከረ ሁኔታ መስራት ይኖርበታል:: መንግስት የሚሰጣቸው የተለያዩ አገልግሎቶች በተቻለ ፍጥነት አይ-ሲ-ቲን ሁኔታው በሚፈቅደው የላቀ ደረጃ እንዲጠቀሙ ማደረግ የአገልግሎቶቹን ጥራት ለመጠበቅና የተጠቃሚውን ቁጥር በከፍተኛ ደረጃ ለማሻሻል ከሚያበረክተው ከፍተኛ አስተዋፅኦ በተጨማሪ የአይ-ሲ-ቲ ቴክኖሎጅና ገበያ እንዲስፋፋም ከፍተኛ ሚና ይኖረዋል:: መንግስት ይህንኑ ተገንዝቦ የግል ባለሃብቶች አገልግሎቱን በመስጠትና በመጠቀም መስክ በስራው እንዲሰማሩ ከማበረታታት በተጨማሪ አገልግሎቶቹ አይ-ሲ-ቲን ሁኔታው በሚፈቅደው የላቀ ደረጃ የሚጠቀሙ እንዲሆኑ ማድረግ ይኖርበታል::

የባዮ-ቴክኖሎጅን እድገት ራሱን እንደቻለ እንደአንድ የቴክኖሎጅ አቅም ግንባታ ወስዶ በአይ-ሲ-ቲ ዘርፍ የተደረገውን የጥናት ስራ ለመስራት እስካሁን የተሰራ አጥጋቢ ስራ የለም:: ይሁንና በተናጠል አኳኋን የጄነቲክ ሃብታችንን ለመጠበቅ፣ ለግብርና ምርምር በኬሚስትሪና በባዮሎጅ ዘርፍ ለሚካሄዱ ምርምሮች ሲባል የተሰሩ ስራዎች መኖራቸው አልቀረም:: በመሆኑም እስካሁን የተሰሩ ስራዎችን በማጣመርና የጎደሉ ስራዎችን በማሟላት ለቴክኖሎጅው ልማት የሚያስፈልግ ስትራተጅን ለመቀየስና በዚሁ ዘርፍ የሚደረገውን ስራ ለመስራት የሚያስችል እቅድ የሚያዘጋጅ አካል የማደራጀት ስራ ተቀዳሚ ስራ መሆን አለበት:: በሂደትም በአይ-ሲ-ቲ እንደሚደረገው ሁሉ ልማቱን የሚያስተባብር በዘርፉ ተዋናይ የሆኑ ክፍሎችን የሚያሳትፍ አካል ተቋቁሞ ልማቱን ማስተባበር መቻል አለበት::

ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በዚህ ዘርፍ ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገቡ አንዳንድ ነጥቦችን መዳሰሱ ጠቃሚ ነው::

በባዮ-ቴክኖሎጅ አቅማችንን ለማጎልበት የመጀመሪያው ስራ የሰው ሃይልና የምርምር አቅማችንን ማጎልበት መሆን እንዳለበት እሙን ነው:: በመሆኑም በዘርፉ ሊሰማሩ የሚችሉ የሳይንስ ምሁራንን በከፍተኛ ትምህርት ተቋሞቻችን ማስልጠን በጣም አስፈላጊ ይሆናል:: ከዚህ ጋር ተያይዞም የሳይንስ ምሁራንን በሚያሰለጥኑት ተቋሞችና በሌሎች የምርምር ተቋሞቻችን የላባራቶሪ አቅማችንን በመገንባትና ተመራማሪዎችን በመመደብ አቅማችንን ማጎልበት ይኖርብናል:: በልማት ብዙም ሳይራመዱ ከፍተኛ የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅም የገነቡ አገሮች እንዳሉ ይታወቃል:: የነዚህን አገሮች ልምድ በመቀመርና ሁኔታው በፈቀደው መጠን ከነሱ ጋር በመተባበር የስልጠናና የምርምር አቅማችንን መገንባት አስፈላጊ ይሆናል::

የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅም የመገንባት ስራ የጄኔቲክ ሃብታችንን ከመጠበቅ ጋር መያያዝ ይኖርበታል:: የጄነቲክ ሃብታችንን ለመጠበቅ በብዝሐ ህይወት ኢንስቲትዩት እየተሰራ ያለው አስፈላጊ መሆኑና መጠናከርም እንዳለበት እሙን ነው:: ይሁንና በአሁኑ ወቅት ባዮ-ቴክኖሎጅን በሰፊው በመጠቀም ለገበያ ከማዋል ጋር ተያይዞ የሃብቱ ባለቤትነት ጉዳይ እጅግ አወዛጋቢ እየሆነ በመምጣት ላይ ይገኛል:: በተለያዩ ህይወታዊ ሃብቶች ምርምር የሚያካሂዱ ኩባንያዎች ሃብትን -ተንት እያደረጉ የጀነቲክ ሃብቱ ምንጭ የሆኑ አገሮች ተጠቃሚ የማይሆኑበት ሁኔታ እየፈጠሩ ነው:: በመሆኑም የጄነቲክ ሃብታችንን የመጠበቅ ጉዳይ በዚሁ ሃብት ላይ ተመስርተው ከሚካሄዱ

ምርምሮችም ተጠቃሚ እንድንሆን የማድረግ ገፅታም ሊኖረው ይገባል፡፡ በዚህ ዘርፍ እየታዩ ያሉ አዝማሚያዎችን በማጥናት ከጀነቲክ ሃብታችን በዚህ ረገድ ካሉት የህዝባችን ባህላዊ እውቀቶች ተጠቃሚ ልንሆን የምንችልበትን ስርአት የመዘርጋት ጉዳይ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል፡፡ የምናቀርበው የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅም ግንባታ ስትራተጅና እቅድ ቅድሚያ ሰጥቶ ሊፈፅማቸው ከሚገቡ ዋና ዋና ጉዳዮች አንዱ ከጄነቴክ ሃብታችን የተሟላ ጥቅም የምናገኝበት የፖሊሲና የህግ ሁኔታን መፍጠር መሆን ይኖርበታል፡፡

የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅም በተጨባጭ ሊገነባ የሚችለው ከተግባር ጋር፣ ከልማታዊ እንቅስቃሴ ጋር ተያይዞ የተፈፀመ እንደሆነ ነው፡፡ በዚህ ረገድም የመድሃኒት ኢንዱስትሪ፣ ግብርናና የአግሮ-ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ ትልቅ አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ ይችላሉ፡፡ እነዚህ ዘርፎች ከባዮ-ቴክኖሎጅ አቅማችን ግንባታ ጋር በቀጥታ ተያይዘው እንዲዳብሩና ይህንኑ አቅም የመጠቀም ችሎታ እንዲኖራቸው ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

በአገራችን ከውጭ የሚገቡ መድሃኒቶችን ለመተካት ተብለው የተቋቋሙ በርከት ያሉ የመድሃኒት ፋብሪካዎች አሉ፣ በመቋቋም ላይም ናቸው፡፡ አዳዲሶቹ ተቋሞች በሙሉ በግል ባለሃብቶች የተቋቋሙ ናቸው፡፡ ምንም እንኳ ዘርፉ የሚጠይቀው ካፒታል ቀላል ባይሆንም የግል ባለሃብቶች በራሳቸው ተነሳሽነት የፈፀሙት ስራ በመሆኑ መንግስት የሚደግፈውና ሊደግፈውም የሚገባ ኢንዱስትሪ ነው፡፡ በዚህ ዘርፍ የተሰማሩት ፋብሪካዎች ለመድሃኒት መስሪያ የሚያስፈልጉትን ኬሚካሎችና ቁሳቁሶች እንዳሉ ከውጭ በማስመጣት

የማደባለቅ ስራ የሚሰሩ ናቸው፡፡ የሚጨምሩትም እሴት ከውጭ በሚመጣው ግብአት ላይ ከ30% የማይበልጥ እንደሆነ ይገመታል፡፡ የአመራረት ዘይቤያቸውም በአለም አቀፍ ደረጃ ተቀባይነት ባለው ጥራት ደረጃ ላይ የደረሰ አይደለም፡፡ በዚህ ደረጃ ላይ እስከቆሙ ድረስ እንኳንስና የባዮ-ቴክኖሎጅ ምርምር ውጤት ሊጠቀሙ ተወዳዳሪ ሆኖ የመቀጠል አቅማቸውም እጅግ በጣም አጠራጣሪ ይሆናል፡፡

ከዚህ በመነሳት በመጀመሪያ ተቋሞቹ የአለም የጤና ድርጅት ባስቀመጠው የመልካም የመድሃኒት አመራረት ዘይቤ ደረጃ ላይ መድረስ ይኖርባቸዋል፡፡ በዘርፉ የተሰማሩና አስተዋፅኦ ማበርከት የሚችሉትን ክፍሎች ያሰባሰበና የነዚህን ተቋሞችና የዘርፉን እድገት የሚያስተባብር አካል በማቋቋም በዘርፉ የሚታዩ ችግሮችን አጥንቶ ለመፍታት የሚያስችል እቅድ ማዘጋጀትና በዚህ ማዕቀፍ ሁሉም ፋብሪካዎቻችን በተቻለ ፍጥነት በተባለው ደረጃ ላይ እንዲደርሱ ማድረግ አለበት፡፡ በዚህ ረገድ እገዛ ሊያደርጉ የሚችሉ የውጭ ሃይሎች ስላሉ የነሱን እገዛ አሟጦ መጠቀምና፣ ከከፍተኛ ትምህርት ተቋሞች ጋር በመቀናጀት ለዘርፉ የሚያስፈልገውን በብቃት የሰለጠነ የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠን እንዲሰለጥን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

ከዚህ የመጀመሪያ ምዕራፍ በመነሳት ፋብሪካዎቹ ከውጭ የመጡ ግብአቶችን በማደባለቅ መድሃኒቱን ከመስራት አልፈው በተለይም ለዋና ዋናዎቹ ጄነሪክ መድሃኒቶች የሚያስፈልገውን ግብአት የሚያመርቱበት ደረጃ ላይ ማድረስና ይብዛም ይነስም የምርምርና ጥናት አቅም በውስጣቸው እንዲገነቡ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ተቋሞቻችን ተወዳዳሪነታቸው መረጋገጥ የሚችለውና የባዮ-ቴክኖሎጅ

አቅምን መጠቀም የሚችሉበት ደረጃ ላይ ሊደርሱ የሚችሉት ከውጭ የመጡ ግብአቶችን ከማደባለቅ አልፈው ቢያንስ የተወሰኑትን ግብአቶች መስራት የሚችሉበት ደረጃ ላይ ሲደርሱ ብቻ መሆኑ ታውቆ ተቋሞቹን እዚህ ደረጃ ላይ በማድረስ ረገድ አስተዋፅኦ ማበርከት የሚችሉ ክፍሎች ሁሉ በጋራ ተረባርበው ስራውን በተቻለ ፍጥነት ማሳካት ይጠበቅባቸዋል። ከዚያ በኋላ ከባዮ-ቴክኖሎጅ ምርምር ተቋሞች ጋር በቀጥታ በማስተሳሰር ከዚሁ የሚገኙ ውጤቶችን በመፈብረክ ለገበያ ማቅረብ እንዲጀምሩ፣ ከባዮ-ቴክኖሎጅ ተጠቃሚ እንዲሆኑና ለቴክኖሎጅው እድገት በቀጥታና በተዘዋዋሪ መንገድ አስተዋፅኦ እንዲያበረክቱ ማድረግ ይቻላል።

የግብርና ልማታችንን ለማፋጠን አዳዲስና ተስማሚ የግብርና ቴክኖሎጅዎች እንደሚያስፈልጉን እሙን ነው። ቴክኖሎጅዎቹ በውስጣችን ከሚካሄድና በውጭ በተደረጉ ምርምሮች ላይ መመስረታቸው አይቀርም። የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅም መገንባት በአገራችን የሚካሄደውን የግብርና ምርምር ስራ በከፍተኛ ደረጃ እንደሚያጠናክረው እሙን ነው። በመሆኑም የግብርና ምርምር ተቋሞቻችን የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅማቸውን እንዲገነቡ በማድረግ፣ በስራው አስተዋፅኦ ሊያደርጉ የሚችሉ የከፍተኛ ትምህርት ተቋሞችን በሰፊው በማሳተፍ በአንድ በኩል የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅማችን ከልማት ተግባር ጋር ተያይዞ በጠንካራ መሰረት ላይ ተመስርቶ የሚያድግበትን፣ በሌላ በኩል ደግሞ የግብርና ልማታችን ከባዮ-ቴክኖሎጅ አቅም ግንባታ ተጠቃሚ የሚሆንበትን ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል።

የአግሮ-ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪ መዳበር ለባዮ-ቴክኖሎጅ እድገት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ይኖረዋል። ጄኔቲክ ሃብታችንን በመጠቀም የተለያዩ ምርቶች አምርተን ልማታችንን ለማፋጠን የጄኔቲክ ሃብቱን በተለያዩ ደረጃ ማጣራትና ማዘጋጀት ያስፈልጋል። በዚህም ረገድ የአግሮ ፕሮሰሲንግ አቅም መገንባት ያስፈልጋል። የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅማችን ሲገነባ በዚሁ ውጤት ላይ የተመሰረቱ የአግሮ-ፕሮሰሲንግ ኩባንያዎች ሊፈጠሩና ሊስፋፉ ይችላሉ። በሌላ በኩል ደግሞ የምርምር ውጤቱን በተግባር ለመፈተሽና በሂደትም ለገበያ ለማቅረብ የሚያስችል አቅም ሲገነባ የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅማችን በአስተማማኝ መሰረት ላይ ተገንብቶ በቀጣይነት እንዲጎለብት የተመቻቸ ሁኔታ ይፈጠራል። በመሆኑም የአግሮ-ፕሮሰሲንግ ኢንዱስትሪን የማስፋፋትና የባዮ-ቴክኖሎጅ አቅማችንን የመገንባት ስራ በቅርብ ተሳስረውና ተደጋግፈው እንዲያድጉ ማድረግ ያስፈልጋል።

ነሐሴ 1994 ዓ.ም

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግሥት

የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅና ፕሮግራሞች

በማስታወቂያ ሚኒስቴር
የኘሬስና ኦዶዮቪዥዋል መምሪያ

የካቲት 1994 ዓ.ም.

አዲስ አበባ

ማ ው ጫ

ክፍል አንድ
የኢ.ፌ.ዴ.ሪ. መንግሥት የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅና ፕሮግራሞች

ገፅ

የማስፈፀም አቅም ግንባታ መርሆዎችና ስትራተጅ — 1

1. የማስፈፀም አቅም ምንነት — 1
2. የማስፈፀም አቅምና ልማት — 7
3. የማስፈፀም አቅም ግንባታና የልማት ስትራተጅዎቻችን ትስስር — 13
4. የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጂያችን — 16
   - 4.1. የስትራተጅው ግቦች — 16
   - 4.2. ሁሉን አቀፍ የአቅም ግንባታ ስራ መስራት — 17
   - 4.3. የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞችን በመገንባት ላይ ያተኮረ ስትራተጅ — 19
   - 4.4. የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎችን በአግባቡ ማስተባበር — 22
   - 4.5. የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎችን ከተለዋዋጭ ሁኔታዎች ጋር ማጣጣም — 26

ክፍል ሁለት
ትምህርትና ስልጠና

1. መግቢያ — 29
2. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት — 31

ገፅ

2.1. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭት —————— 31

2.2. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ጥራት —————— 34

2.3. የአንደኛ ደረጃ የመማሪያ ቋንቋ —————— 62

2.4. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ፋይናንስና አስተዳደር ስርአት 70

3. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ችግሮችን ለመፍታት ልንከተለው የሚገባን አቅጣጫ —————— 83

3.1. በአስተማሪዎች ላይ ልዩ ትኩረት ማድረግ ——— 84

3.2. ለትምህርት ፋይናንስ ችግሮች ዘላቂ መፍትሄ መሻት 93

3.3. የትምህርት አስተዳደር ስርአትን ማሻሻል ———— 101

4. የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት —————— 107

4.1. የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭትና አወቃቀር—— 107

4.2. የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ጥራት ———— 120

4.3. የሁለተኛ ደረጃ ፋይናንስና አስተዳደር ———— 123

5. የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና —————— 127

5.1. የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ስርጭትና አወቃቀር 127

5.2. የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ጥራት ————— 136

5.3. የልማት እንቅስቃሴያችንና የሙያና ቴክኒክ ስልጠና 150

5.4. የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፋይናንስና አስተዳደር 155

ገፅ

6. ከፍተኛ ትምህርት —————— 165

6.1. የከፍተኛ ትምህርት ስርጭትና አወቃቀር ——— 165

6.2. የከፍተኛ ትምህርት ጥራት —————— 174

6.3. የከፍተኛ ትምህርት ፋይናንስና አስተዳደር———— 184

ክፍል ሶስት

የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራምና ሌሎች የአቅም ግንባታ ፕሮግራሞች

1. መግቢያ —————— 193

2. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም መሰረታዊ አላማዎች 196

2.1. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራምና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ አላማችን —————— 198

2.2. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራምና የልማት አላማችን 217

3. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ይዘት ———— 223

3.1. የመንግስት ወጭ አስተዳደር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም 223

3.2. የሰው ሃይል አስተዳደር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም—— 228

3.3. የአገልግሎት አሰጣጥ ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም —— 230

3.4. የከፍተኛ አመራር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም ——— 234

3.5. የስነ-ምግባር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም —————— 239

4. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ቀጣይ ስራዎቻችን——— 244

ገፅ

4.1. ሲቪል ሰርቪሱን ማሻሻያ መሰረታዊ ፖለቲካዊ ስራ መሆኑን መገንዘብ —— 244
4.2. የተቀናጀ የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ስራ እንዲሰራ ማድረግ 250
4.3. ፕሮግራሙን አሳታፊ በሆነ መንገድ መፈፀም —— 254
4.4. ፕሮግራሙ ረጅም ጊዜ የሚጠይቅ ፕሮግራም መሆኑን የተገነዘበ አፈፃፀም እንዲኖር ማድረግ፣—— 257

5. የመንግስት የግብር ስርዓት ማሻሻያ ፕሮግራም —— 261
5.1. የመንግስት የግብር ስርዓት ማሻሻያ ፕሮግራም አላማዎች 261
5.2. የመንግስት ግብር ስርዓትና የንብረትና ገቢ ማሳወቅ ስርአት 266
5.3. የመንግስት ግብር ስርዓት ማሻሻያ ፕሮግራም ይዘት 274
5.4. በመንግስት ግብር ስርዓት ማሻሻያ ፕሮግራም አፈፃፀም ላይ ትኩረት የሚሹ ጉዳዩች —— 278

6. የፍትህ አስተዳደር ስርአት የማሻሻያ ፕሮግራም —— 283
6.1. የፍትህ አስተዳደር ስርአት ማሻሻያ ፕሮግራም አላማዎች 283
6.2. የፍትህ አስተዳደር ስርአት ማሻሻያ ፕሮግራም ይዘት 286

7. ማጠቃለያ —— 295

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግሥት የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅና ፕሮግራሞች

መ ግ ቢ ያ፣

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፑብሊክ መንግሥት አገራችን የምትገኝበትን የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና የማኀበራዊ ሁኔና ለመቀየር የሚያስችሉ ፖሊሲ-ችን ቀይሶ በተግባር ላይ ለማዋል በመንቀሳቀስ ላይ ይገኛል:: ኢትዮጵያን በመሳሰሉ በዕድገት ወደኋላ በቀሩና የዲሞክራሲ ስርዓት ለመገንባት ዕድሉ ተነፍጓቸው በቆዩ አገሮች ለዕድገትና ለብልፅግና፣ ለዲሞክራሲና ለዳበረ መንፈሳዊ ሕይወት መብቃት የሚቻለው ከምንም ነገር በፊት መንግሥት የጠራ ፖሊሲ መንደፍ ሲችልና በሱም ሲመራ መሆኑ አያጠያይቅም:: ከዚህ በመነሳት የኢፌዲሪ መንግሥት ትክክለኛ ፖሊሲ-ች ለመንደፍ መቻሉ አገራችን ከድህነት፣ ከኋላቀርነትና ከፀረ-ዲሞክራሲ ችግሮች ለመላቀቅ የምትችልበትን ወሳኝ መሣሪያ ኖንድንጨብጥ ያስችለናል::

መንግሥት ጥራት ያለው ፖሊሲ ለመንደፍና በሱም ለመመራት መቻሉ የመጀመሪያው ጉዳይ ቢሆንም የተሳካ ውጤት ሊገኝ የሚችለው ደግሞ ፖሊሲውን በሚፈለገው ፍጥነትና የጥራት ደረጃ ተግባራዊ ለማድረግ ስንችል ነው:: በገጠርና ግብርና ልማት፣ በኖንዱስትሪና ከተማ ልማት፣ በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባኖና በዓለም አቀፍ ግንኙነት ላይ የምንመራባቸውን ፖሊሲ-ች ተግባራዊ ለማድረግ መቻል የአገራችንን ዕድገት ለማፋጠንና በፅኑ መሠረት ላይ ለመገንባት ያስችለናል:: መንግሥት የነደፋቸውን ፖሊሲ-ች በተግባር ላይ በማዋል የኢኮኖሚና ማኀበራዊ ልማትን በማፋጠን የሕዝባችንን ተጠቃሚነት ያረጋግጣል:: ለዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ኖንድንበቃ በማስቻል የሕዝባችን ቁሳዊ ብቻ ሳይሆን መንፈሳዊ ሕይወቱ የተስተካከለና የዳበረ ኖንዲሆን ያስችለናል:: ስለሆነም ትክክለኛ ፖሊሲ-ች ለመንደፍና በነሱ ለመመራት የመቻላችን ጉዳይ ፖሊሲ-ቹን በጥብቅ ተግባራዊ በማድረግ ሲደገፍ ነው የአገራችን ብሔራዊ ጥቅም ማዕከል የሆነው የሕዝባችን ተጠቃሚነት ኖውን ሊሆን የሚችለው::

የኢፌዲሪ መንግሥት የሚመራባቸውን ትክክለኛ ፖሊሲ-ች ተግባራዊ የማድረግ ጉዳይ ግን በፍላጎት ላይ ብቻ ሊመሠረት የሚችል አይደለም:: ፖሊሲውን ተግባራዊ ለማድረግ በሚያስችል

አቅም ላይ በመተማመን ነው የተነደፉት ፖሊሲ-ች በሥራ ላይ ሊውሉ የሚችሉት። አገራችን የምትገኝበት ሁኔኖ ከዚህ አኳያ ሲመዘን ዝቅተኛ መሆኑ የሚያከራክር አይደለም። ቀደምት መንግሥኖት ትኩረኖቸው በልማትና በዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባኖ ላይ ስላልነበር ትክክለኛ ፖሊሲ ለመንደፍም ሆነ ይህንኑ በተግባር ላይ ለማዋል የሚያስችል አቅም ፈጥረው አልቆዩም። ስለሆነም በዚህ ረገድ ያለው ክፍተት ኖጅግ በጣም ሰፊ ነው። መንግሥት ይህን በመገንዘብ የልማትና የዲሞክራሲ ሥርዓት ግንባኖ ፖሊሲና ስትራተጅ-ቻችን ተግባራዊ ለማድረግ የማስፈፀም አቅምን መገንባት ወሳኝ ነው ይላል።

አንዳንድ አገሮች ብዙም የተፈጥሮ ፀጋ የለውም በሚባል መሬት ላይ ተቀምጠው አገራቸውን ወደምድራዊ ገነት ለመቀየር የመቻላቸው ምስጢር ያለው የማስፈፀም አቅማቸውን ለመገንባት በመቻላቸው ላይ ነው። ኖኛ ሰፊ የተፈጥሮ ፀጋና፣ በጥረቱ አገሩን ለማልማትና ለመጠቀም የሚችል ብዙ ሕዝብ ኖያለን ለረሃብና ለጉስቁልና የተዳረግነው ያለንን ፀጋ ወደ ተጨባጭ ሃብት ለመቀየር የሚያስችል የማስፈፀም አቅም ስላላዳበርን ነው።

ከዚህ በመነሳት መንግሥት የማስፈፀም አቅም ግንባኖን የልማት ፖሊሲ-ቻችን ሁሉ ማስፈፀሚያ ቁልፍ አድርጎ መውሰዱ ተገቢና ትክክለኛ ነው። ነገር ግን ይህ ግንዛቤ የመንግሥት ብቻ በመሆን ሳይወሰን ከአገራችን ልማትና ዕድገት፣ ኖንዲሁም ከዲሞክራሲያዊ ሥርዓት ግንባኖ ተጠቃሚ የሆኑ የኅብረተሰብ ክፍሎች ሁሉ የሚጋሩትና በጥብቅ የሚያምኑበት ሊሆን ይገባዋል። ኅብረተሰቡ ያላመነበትና ተግባራዊ ሊያደርገው ያልተዘጋጀበት የማስፈፀም አቅም ግንባኖ ፖሊሲ ምንም ያህል ትክክለኛ ይዘት ቢኖረው በሚፈለገው ፍጥነትና የጥራት ደረጃ በተግባር ሊተረጎም አይችልም። በመሆኑም በዚህ ሰነድ ላይ በቀረቡት የኢፌዲሪ መንግሥት የማስፈፀም አቅም ግንባኖ ስትራተጅና ኘሮግራሞች ላይ በመወያየት አንድ ዓይነት የጋራ ግንዛቤና ብሔራዊ መግባባት ላይ መድረስ ያስፈልገናል።

የማስኖወቂያ ሚኒስቴር መሥሪያ ቤት ከዚህ መሠረኖዊ ግንዛቤና ኅብረተሰቡ የመንግሥትን ልዩ ልዩ ፖሊሲ-ች ኖንዲያውቃቸውና የግልፅነት ባህል ኖንዲዳብር ከማድረግ ተልዕኮው በመነሳት ይህን ሰነድ አሳትሞ ለተጠቃሚው ኅብረተሰብ አቅርቧል።

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ክፍል አንድ

የማስፈፀም አቅም ግንባታ መርሆዎችና ስትራተጅ

1. የማስፈፀም አቅም ምንነት፣

የማስፈፀም አቅም ሲባል አንድ ህብረተሰብ ተፈጥሮንና ማህበራዊ ግንኙነቱን ለህብረተሰቡ አባላት በይበልጥ በሚጠቅምና በሚመች አኳኋን ለመቀየር የሚያስችለው አቅም ማለት ነው። የማስፈፀም አቅም የተፈጥሮ ሃብትን በመጠቀም፣ የተለያዩ የስራ ማቃለያ፣ ማቀላጠፊያና ጥራት ማሻሻያ መሳሪያዎችን በመስራት ምርትና ምርታማነትን ለማሳደግ የሚያስችል ሁኔታ ለመፍጠር የሚያስፈልገው አቅም ነው። ማህበራዊ ግንኙነቱ ምርትና ምርታማነትን ለማሳደግ፣ አጠቃቀሙን ለማሻሻልና ፍትሃዊ ለማድረግ የሚያስችል እንዲሆን ለማድረግ የሚያስፈልጉ ስራዎችን ለመስራት የሚያስፈልገው አቅም ነው። የማስፈፀም አቅም ማለት የመሳሪያዎች ጋጋታ ማለት አይደለም። እነዚህ መሳሪያዎች ስራን ለማቃለል፣ ለማቀላጠፍ ወይም ጥራቱን ለማሻሻል እጅግ ተፈላጊ ቢሆኑም በራሳቸው ግዑዝ ነገሮች እንጂ የማስፈፀም አቅሞች አይደሉም። የሚሰሩትና የሚፈጠሩት በአንድ በተወሰነ የማስፈፀም አቅም ነው። በአግባቡ ጥቅም ላይ የሚውሉትም በነሱ ለመጠቀም የሚችል የማስፈፀም አቅም ሲኖር ነው።

የማስፈፀም አቅም የሚባለው ሶስት ነገሮችን አጣምሮ የያዘ ነገር ነው። የማስፈፀም አቅም የሚባለው የሰው ሃይል፣ አሰራርና አደረጃጀትን ያጣመረ አቅም ነው። ከዝቅተኛው መሳሪያ ጀምሮ እስከተራቀቀው ድረስ ያሉት ቁሳቁሶች ሰው በአግባቡ ተደራጅቶና የተሻለ አሰራር ተጠቅሞ የፈጠራቸውና የፈለሰፋቸው ነገሮች ናቸው። በሶስቱ የማስፈፀም አቅም ገፅታዎች በመጠቀም በተሻለ ሁኔታ የሚጠቀምባቸው ናቸው። ይህም በመሆኑ የስራ መሳሪያዎች በራሳቸው የማስፈፀም አቅም ተደርገው አይወሰዱም። የማስፈፀም አቅም ተደርጎ የሚወሰደው የሰዎች፣ የአደረጃጀትና የተሻሻለ አሰራር ጥምረት ነው።

የማስፈፀም አቅም መገንባት ማለት የመሳሪያ ጋጋታ ማብዛት ማለት ተደርጎ የሚወሰድበት ሁኔታ ያጋጥማል። በዚህ ጉዳይ ላይ የጠራ ትርጉም ይዞ መነሳት በጣም አስፈላጊ ነው። በአለም አሉ የሚባሉ ምርጥ መሳሪያዎች ቢሰበሰቡ፣ በነዚህ በአግባቡ ለመጠቀም የሚችል ብቃት ያለው የሰው ሃይል፣ የጠራ አደረጃጀትና አሰራር ከሌለ በስተቀር ፋይዳ ቢስ የመሳሪያ ክምችት ከመሆን አያልፍም። ብቃት ያለው የሰው ሃይል፣ የጠራ አደረጃጀትና አሰራር ካለ ግን በመጀመሪያ ደረጃ መሳሪያዎች ባይኖሩም መሳሪያዎችን በሂደትና ቀስ በቀስ መስራት ይቻላል። ቀደምት ትውልዶች ይህን የማስፈፀም አቅም በመጠቀም የፈለሰፉዋቸውና የፈጠሩዋቸው የተሻሻሉ መሳሪያዎች ካሉም በነዚሁ በላቀ ደረጃ ለመጠቀም ይቻላል። የተሻሻሉ መሳሪያዎች ስራን ለማቃለል፣ ለማቀላጠፍና ጥራቱን ለማሻሻል እጅግ በጣም ጠቃሚ ሊሆኑ ቢችሉም በራሳቸው የማስፈፀም አቅም አይደሉም። ከዚህ በመነሳት የማስፈፀም አቅም የሰዎች፣ የተስተካከሉ አደረጃጀቶችና

አሰራሮች ጥምረት ነው የሚለው ትክክለኛ አባባል በደንብ ሊሰመርበትና ሊጨበጥ የሚገባው ጉዳይ ነው::

የማስፈፀም አቅም ገፅታዎች ተብለው ከተቀመጡት ውስጥ አንዱ የሰው ሃይል ነው:: ህብረተሰብ ተፈጥሮንና ማህበራዊ አካባቢውን ለራሱ በሚመች ሁኔታ በቀጣይነት እያሻሻለ እንዲሄድ ከተፈለገ ይህን ስራ ለመስራት የሚችል ሰው በሚፈለገው መጠን ብቻ ሳይሆን በሚፈለገው አይነትም መኖር አለበት:: በሚፈለገው አይነት ሲባል በቅድሚያ ስራውን ለመስራት የሚያስችል እውቀት ያለው መሆን አለበት ማለት ነው:: እውቀቱ ብቻውን ግን በቂ አይሆንም:: በዚህ እውቀት በመጠቀም አንዳች አይነት የስራ ውጤት ለማስገኘት የሚያስችል የስራ ልምድም ያስፈልገዋል:: ከዚያም በላይ እውቀቱንና የስራ ልምዱን በመጠቀም በታታሪነትና በስራ ወዳድነት፣ በተጨባጭ የስራ መስክ ላይ በመልካም ስነ-ምግባር ለመሰማራት የሚያስችለው አመለካከትና ባህል ሊኖረው ይገባል:: የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠን በሌለበት፣ በተለይም ከላይ በተገለፀው ደረጃ የሚፈለገውን አይነት በሚያሟላ አኳኋን በሌለበት የሚረባ የማስፈፀም አቅም ሊኖር አይችልም:: ይልቁንም የተስተካከለ አደረጃጀትም ሆነ አሰራር በሰው ሃይል ዙሪያ የሚያጠነጥኑና ከዚሁ ውጭ ህልውና የሌላቸው በመሆኑ የሰው ሃይልን በሚፈለገው መጠን፣ በተለይም በሚፈለገው አይነት መገንባት የማስፈፀም አቅም ግንባታ ቁልፍ ገፅታ ይሆናል::

የሰው ሃይል የማስፈፀም አቅም ዋነኛ ገፅኖ ነው:: ይሁንና የሰው ሃይል ብቻ የማስፈፀም አቅም ሊሆን አይችልም:: የሰወ ሃይል የማስፈፀም አቅም የሚሆነው በተስተንከለ አሠራርና አደረጃጀት ሲደገፍ፣ በኖንደዚህ ዓይነቱ የአሠራርና የአደረጃጀት ማዕቀፍ ውስጥ

ሆኖ ሲሰራ ነው:: የሰው ሃይል፣ አሠራርና አደረጃጀት ሲጣመሩ ነው የማስፈፀም ተቋም የሚሆኑት:: ከተቋም ውጭ የማስፈፀም አቅም አይኖርም፣ ሌላው ቀርቶ የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠንና ዓይነት ሊገነባ የሚችለው ተቋሞችን በመፍጠርና በማጠናከር ዙሪያ ነው:: በመሆኑም ተቋሞችን ከመፍጠር ውጭ አጠቃላይ የማስፈፀም አቅም ግንባኖም ሆነ የሰው ሃይል ግንባኖ ሊንሄድ አይችልም::

አሰራር ስንል በመሰረቱ ህጎች፣ መመሪያዎች፣ የአሰራር ልምዶች፣ ማንዋሎችና የመሳሳሉትን ያካተተ ነገር ነው:: ሰዎች በመሰረቱ ስራቸውን የሚሰሩት በማህበራዊ ግንኙነት ውስጥ ሆነው ነው:: ማህበራዊ ግንኙነቱ የሚመሰረትባቸውና የሚገለፅባቸው ህጎች፣ መመሪያዎች፣ ልምዶች ወዘተ. ሰዎችን በላቀ ሁኔታ ለማንቀሳቀስ፣ በሂደት ብቃታቸውን ለመጨመር የሚያስችሉ ሊሆኑ ይችላሉ:: ይህ በሚሆንበት ወቅት የህብረተሰቡ የማስፈፀም አቅም ጠንካራ ይሆናል:: በሌላ በኩል ደግሞ የህብረተሰቡ አሰራሮች የስራ ትጋትንና ስነ-ምግባርን የሚያላሽቁ፣ ቀልጣፋነቱንና የስራ ጥራቱን የሚያዳክሙ ወዘተ. ሊሆኑ ይችላሉ:: ይህ በሚሆንበት ወቅት የህብረተሰቡ የማስፈፀም አቅም እጅግ በጣም ደካማ ይሆናል::

በመሆኑም የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ አንዱ ዋነኛ ገፅታ፣ የህብረተሰቡ ህጎች መመሪያዎች፣ ልምዶች፣ በአጠቃላይም አሰራሮቹ የስራ ቅልጥፍናና ጥራትን ለማረጋገጥ የሚያስችሉ፣ ታታሪነትንና መልካም የስራ ባህልን የሚያጎለብቱ ወዘተ. እንዲሆኑ አድርጎ የማስተካከልና በቀጣይነት የማሻሻል ስራ ነው:: በአይነትም በመጠንም ምርጥ የሰው ሃይል ቢሰባሰብ፣ ተብትቦ የሚይዘው ህግና መመሪያ፣ ባህልና ልምድ እስካለ ድረስ የሚረባ የማስፈፀም አቅም ሊኖር

አይችልምና፡፡

ሰዎች ተፈጥሮንና ማህበራዊ ግንኙነታቸውን ለራሳቸው በሚመች ሁኔታ የመቀየር ስራ ማለትም የልማት ስራን የሚሰሩት በተናጠል አይደለም፡፡ በአንዳች አይነት ማህበራዊ ግንኙነት ውስጥ ሆነው ነው፡፡ ይህ ግንኙነት ልማቱን ለማፋጠን የሚያስችል እንዲሆን ለማድረግ የተስተካከሉ አሰራሮች ሊኖሩ ይገባል፡፡ ይህ ብቻውን ግን በቂ አይሆንም፡፡ የሰዎች ትስስርና አደረጃጀት የስራ ቅልጥፍናን ለማረጋገጥ የሚያስችልና የጠራም መሆን አለበት፡፡ ሰዎችን ተብትቦ የሚይዝ የተንዛዛና ኋላ ቀር አደረጃጀት ባለበት የሚረባ የማስፈፀም አቅም ሊኖር አይችልም፡፡ በመሆኑም የማስፈፀም አቅም ግንባታ አንዱ ዋነኛ ገፅታ አደረጃጀቶችን በቀጣይነት የማሻሻል ስራ ይሆናል፡፡

የማስፈፀም አቅም ሰዎች፣ አሰራሮችና አደረጃጀቶች በተናጠል የሚፈጥሩት ሳይሆን የሶስቱም ጥምረት በመሆኑ ይህንኑ አቅም የመገንባት ስራም ሶስቱን በጣምራ በማሻሻልና በተመጋጋቢነት የሚፈፀም መሆን አለበት፡፡ የሰው ሃይሉን የማሰልጠንና የማብቃት ስራ፣ አሰራሮችና አደረጃጀቶችን የማስተካከል ስራ ጎን ለጎንና በጣምራ የሚካሄዱና ተነጣጥለው የማይሰሩ መሆን አለባቸው፡፡ ጎን ለጎንና በጣምራ ብቻ ሳይሆን ተመጋጋቢ በሆነ አኳኋንም መሰራትም አለባቸው፡፡

የሰው ሃይሉ ብቃት ሲሻሻል የተሻሻሉ አሰራሮችን ለመንደፍና ለመተግበር የተሻሻሉ አደረጃጀቶችን ለመቀየስና ለማስፈፀም ይችላል፡፡ ስለሆነም የአደረጃጀትና የአሠራር መሻሻል ከሰው ኃይሉ ብቃት መሻሻል ተነጥሎ የማይኖይ ይሆናል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ የተሻሻለ አሠራርና አደረጃጀት ሲኖር የሰለጠነው የሰው ኃይል ኖውቀትና ክህሎቱን በልምድ ለማዳበር ከፍተኛ ዕድል ያገኛል፡፡ የተስተካከለ አሠራርና አደረጃጀት

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ከሌለ ግን የሰለጠነው የሰው ሃይል በሂደት ኖውቀቱና ክህሎቱን ኖየተረሳና ኖየጠፋ ይሄዳል፡፡ በመሆኑም አደረጃጀትና አሠራርን ማስተካከል የሰለጠነውን የሰው ኖይል ብቃት በቀጣይነት ለማሻሻልና ሙያውን ጠብቆ ኖንዲቆይ በጣም አስፈላጊ ይሆናል፡፡ የማስፈፀም አቅም የሚባለው የሦስቱ ጣምራነትና የሦስቱን መስተጋብር መሠረት ያደረገ አቅም ነው፡፡ በተናጠል ሦስቱም የማስፈፀም አቅም ሊፈጥሩ አይችሉም፡፡ ሦስቱ ተጣምረውና ተመጋጋቢ በሆነ አኳኋን ተቀናጅተው ሲገኙ ብቻ ነው የማስፈፀም አቅምን ሊፈጥሩ የሚችሉት፡፡ በመሆኑም የማስፈፀም አቅም ግንባኖ ስራ የሦስቱን መስተጋብር መሠረት ባደረገ አኳኋን ኖንዲፈፀም በተቋሞች ግንባኖ ማዕቀፍ ውስጥ መፈፀም ይኖርበኖል፡፡ ተቋሞችን ከመፍጠርና ከማሻሻል ውጪ ሦስቱን ማጣመር ስለማይቻል የአቅም ግንባኖ ስራው ተቋሞችን ከመፍጠርና ከማሻሻል ስራ ውጪ በአጥጋቢ ሁኔኖ ሊሰራ አይችልም፡፡

በአጠቃላይ የማስፈፀም አቅም አንድ ህብረተሰብ ተፈጥሮንና ማህበራዊ ግንኙነቱን ለራሱ በሚመች ሁኔታ ለመቀየር፣ ወይም በሌላ አገላለፅ የአገሮችን ልማት ለማረጋገጥ የሚያስፈልግ የሰዎች የአሰራርና የአደረጃጀት ጥምረት ነው፡፡ ቁሳቁሶችና መሳሪያዎች በማስፈፀም አቅሙ የሚፈጠሩና የማስፈፀም አቅሙን በላቀ ደረጃ ለመጠቀም የሚያስችሉ ተፈላጊ ነገሮች እንጂ የማስፈፀም አቅሙ ክፍሎች አይደሉም፡፡ አቅም ስንል ምን ማለታችን እንደሆነ በትክክል ማስቀመጥ ለማስፈፀም አቅም ግንባታ እንቅስቃሴያችንም ሆነ ለአጠቃላይ የልማት እንቅስቃሴያችን መሳካት ከፍተኛ ትርጉም ያለው ነገር ነው፡፡

2. የማስፈፀም አቅምና ልማት፣

የማስፈፀም አቅም የልማት ዋነኛ መሳሪያ ነው። በማስፈፀም አቅምና በልማት መካከል ያለው ትስስር አንድ ዋነኛ ገፅታም ይኸው ነው። ቀደም ሲል እንደተገለፀው ቁሳቁስና መሳሪያ ስራን ከማቃለል፣ ከማፋጠንና ጥራቱን ከማሻሻል አኳያ ከፍተኛ ትርጉም ያለው ጉዳይ ነው። ይሁንና እነዚህ መሳሪያዎችና ቁሳቁሶች ሰው በዘመናት ሂደት የሰራቸው በመሆናቸው፣ በአግባቡ ጥቅም ላይ ሊውሉ የሚችሉትም በሰው፣ በአሰራርና አደረጃጀት በመሆኑ በራሳቸው የማስፈፀም አቅም አይደሉም፤ የልማት ዋነኛ መሳሪያም አይደሉም። የልማቱ ዋነኛ መሳሪያ የማስፈፀም አቅም ነው። ቁሳቁሶችና መሳሪያዎች በልማት ተግባር ላይ ከፍተኛ ሚና ቢኖራቸውም ዋነኛ የልማት መሳሪያዎችም አይደሉም። ይህን እጅግ መሰረታዊ የሆነውን ነጥብ በይበልጥ ለመረዳት አንድ ተጨባጭ ምሳሌ መውሰድ ጠቃሚ ነው።

ጀርመን በሁለተኛው የአለም ጦርነት ሂደት በአጠቃላይ ውድመት ደረጃ ሊመደብ በሚችል አኳኋን ወድማ ነበር። የፀረ-ናዚ ሃይሎች ድብደባና የናዚዎች የራሳቸው ከኛ በኋላ ሰርዶ አይብቀል ፈሊጥ ተደማምረው የአገሪቱ የመሰረተ-ልማት አውታሮች፣ ፋብሪካዎች፣ ህንፃዎችና ቤቶች ከሞላ ጎደል በጠቅላላ የወደሙበት ሁኔታ ተፈጥሮ ነበር። በዚህ ምክንያት በጦርነቱ መገባደጃ ላይ በርካታ ህዝብ በዕርዳታና በምፅዋት የሚኖርበት ሁኔታ ላይ ወድቆ ነበር። በዚህ ሂደት ያልወደመ ነገር ቢኖር የጀርመኖች የጠራ የአደረጃጀትና የአሰራር አቅም ነበር። በርካታ ሰው ያለቀ ቢሆንም በመጠንም ሆነ በአይነት ከፍተኛ ብቃት የነበረው የሰው ሃይል ነበራቸው። በሌላ አነጋገር መሳሪያና ቁሳቁሳቸው

ከሞላ ጎደል ሲወድም የማስፈፀም አቅማቸው ግን ከሞላ ጎደል እንደተጠበቀ ነበር። በጣም ከፍተኛም ነበር።

ጦርነቱ ባለቀ በአስር አመት ውስጥ ጀርመን ከነበረችበት ጠቅላላ ውድመት በመላቀቅ ብቻ ሳትወሰን ተመልሳ በአውሮ- ውስጥ ከማንም የተሻለ ኢኮኖሚ ያላት አገር ለመሆን በቅታለች። በጦርነቱ ያን ያህል ውድመት ካልደረሰባቸው እንደ እንግሊዝ ካሉ አገሮችም የላቀች ሆና ተገኘች። የወደመውን መሳሪያና ቁሳቁስ በአጭር ጊዜ ውስጥ በተሻለ መሳሪያና ቁሳቁስ ለመተካት ተቻለ። ይህ የጀርመኖች ተአምር እየተባለ የሚገለፀው ክስተት ሊከሰት የቻለው የጀርመኖች የማስፈፀም አቅም እንደተጠበቀ ስለነበረ ነው። ብቃት ያለው የሰው ሃይላቸው፣ የተስተካከለ አሰራርና አደረጃጀታቸው፣ ማለትም የማስፈፀም አቅማቸው እንደተጠበቀና በከፍተኛ ደረጃ ላይ የሚገኝ ስለነበር በጣም በአጭር ጊዜ ውስጥ የወደመውን ከመተካት አልፈው በከፍተኛ ፍጥነት ለመረማመድ ቻሉ። ዋነኛው የልማት ሃይል የማስፈፀም አቅም መሆኑን በማያወላዳ ሁኔታ የሚያረጋግጥ አስደናቂ ተግባር ፈፀሙ። ቁሳቁስና መሳሪያ በልማት ስራ ላይ ከፍተኛ ሚና ቢኖረውም ዋነኛው የልማት መሳሪያ እሱ እንዳልሆነ በተግባር አረጋገጡ።

ዋነኛው የልማት መሳሪያ የማስፈፀም አቅም ነው ሲባል ግን ሌላውን ነገር ሁሉ ትቶ የሰው ሃይል በማሰልጠን፣ አሰራርና አደረጃጀት በማስተካከል ስራ ላይ ብቻ በመረባረብ በአቋራጭ መልማት፣ ጀርመኖች የሰሩትን መድገም ይቻላል ማለት አይደለም። የማስፈፀም አቅም የልማት ዋነኛ መሳሪያ ብቻ ሳይሆን የልማት ዋነኛ ውጤትም ጭምር ነው። በመሆኑም ከልማት ውጭ የማስፈፀም አቅምን ያለማቋረጥ ማሳደግ አይቻልም። የማስፈፀም አቅምን ለማጎልበት፣ ጥራታቸው

የተጠበቀ በበቂ መጠን የሚገኙ ልዩ ልዩ የትምህርትና ስልጠና ተቋሞች፣ የጥናትና ምርምር ድርጅቶች ወዘተ. ያስፈልጋሉ:: እነዚህን ለማደራጀትና ለማንቀሳቀስ ከፍተኛ የገንዘብ አቅም፣ ከፍተኛ ልማት ያስፈልጋል:: ከዚህ አኳያ ሲታይ የማስፈፀም አቅም የልማት ውጤት ነው ሊባል ይችላል::

የማስፈፀም አቅም የልማት ውጤት ነው የምንለው ይህን ለመገንባት የሚያስፈልጉ ድርጅቶችና ተቋሞችን ለመፍጠርና ለማንቀሳቀስ ገንዘብ፣ ልማት ስለሚያስፈልግ ብቻ አይደለም:: አቅሙ ራሱ የሚፈጠረው በነዚህ ተቋሞች ብቻ ስላልሆነም ጭምር ነው:: አንድ የተማረና የሰለጠነ ሰው በሰለጠነበት የስራ መስክ በተግባር ካልተሰማራ እውቀቱን ሊያዳብረውና ሊጠብቀው አይችልም:: በሂደትም ታጥቦ ጭቃ መሆን የማይቀር ነው:: የማስፈፀም አቅም ግንባታ በተጨባጭ የልማት ተግባር ሂደትና ከዚሁ የልማት ተግባር ጋር ተቀናጅቶ ሲፈፀም ብቻ ነው በርግጥም የማስፈፀም አቅም ሊሆን የሚችለው:: የማስፈፀም አቅም የልማት ውጤት ነው የምንልበት ሶስተኛ ምክንያትም አለ:: የማስፈፀም አቅም የሚገነባው የልማት ስራን ለማከናወን ነው:: መነሻውና መዳረሻው ተፈጥሮንና ማህበራዊ ግንኙነቶችን በይበልጥ ለሰው በሚመች አኳኋን የመቀየር፣ የማልማት ስራ ነው:: ከዚህ ውጭ የማስፈፀም አቅም ትርጉምም ህልውናም ሊኖረው አይችልም:: ስለሆነም የማስፈፀም አቅም የልማት ዋነኛ መሳሪያ ብቻ ሳይሆን የልማት ዋነኛ ውጤትም ጭምር ነው::

የልማት ተግባር ብዙ ውጤቶች እንደሚኖሩት የታወቀ ነው:: የህብረተሰብ አኗኗር ይሻሻላል፤ መሳሪያዎችና ቁሳቁሶች በቁጥርም በአይነትም ይጨምራሉ:: የህብረሰቡ የማስፈፀም አቅም፣ ተፈጥሮንና

ማህበራዊ ግንኙነትን በቀጣይነት የማሻሻል አቅም ይጎለብታል፣ ወዘተ.. እነዚህና የመሳሰሉት ውጤቶች እጅግ ተፈላጊ ስለሆኑ ነው ልማት እጅግ ተፈላጊ የሚሆነው:: ይሁንና ሁሉም የልማት ውጤቶች እኩል ሚዛን የሚሰጣቸው አይደሉም:: ከነዚህ ሁሉ በዋነኛነት ሊጠቀስ የሚገባው የልማት ውጤት የማስፈፀም አቅም ነው:: የማስፈፀም አቅም የልማት ዋነኛ ውጤት የሚሆነው በልማቱ ሂደት አቅሙ ካልተገነባና በቀጣይነት ካልተሻሻለ በስተቀር ልማቱ ተንገራግጮ የሚቆምና ወደኋላ የሚመለስም ስለሆነ ነው:: የማስፈፀም አቅምን በቀጣይነት የማያጎለብት ልማት ብልጭ ብሎ የሚጠፋ ብርሃን ከመሆን የማይዘል በመሆኑ ነው:: በልማት ሂደት የሚፈጠሩ ቁሳቁሶች፣ መሳሪያዎች ወዘተ. በጦርነት፣ በመሬት መንቀጥቀጥና በመሳሰሉት ሰው ሰራሽና የተፈጥሮ ምክንያቶች በአጭር ጊዜ ውስጥ ሊወድሙ ይችላሉ:: ሰው እስካለ ድረስ የማይወድመው ዋነኛ ሃብትና የልማት ውጤት የማስፈፀም አቅም ነው:: ይህም የማስፈፀም አቅም ዋነኛ የልማት ውጤት ነው የምንልበት ሌላው ምክንያት ነው::

የማስፈፀም አቅም ዋነኛው የልማት ውጤት ነው ከሚለው አባባል የሚመነጩ በርካታ መሰረታዊ ድምዳሜዎች አሉ:: ህብረተሰቡ በማያቋርጥ የልማት ሂደት ውስጥ የሚገባ እስከሆነ ድረስና የዚሁ የማያቋርጥ የልማት ሂደት ዋነኛው ውጤት የማስፈፀም አቅም መገንባት እስከሆነ ድረስ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ አንድ ጊዜ ተሰርቶ የሚያበቃ ጉዳይ ሳይሆን ልክ እንደልማቱ ሁሉ የማያቋርጥ የግንባታ ሂደት ነው:: የማስፈፀም አቅምን በማጎልበት ልማት ይፋጠናል፤ ልማትን በማፋጠን የማስፈፀም አቅም በይበልጥ ይጎለብታል፤ የማስፈፀም አቅምን በይበልጥ በማጎልበት ደግሞ የላቀ ልማት ይገኛል፤ ወዘተ.

የማስፈፀም አቅም የልማቱ መሳሪያም ውጤትም ሆኖ፣ ከልማት እንቅስቃሴው ጋር በጥብቅ ተሳስሮና ተቆላልፎ በቀጣይነት የሚሰራ ስራ ይሆናል።

የማስፈፀም አቅም ግንባታ ልክ እንደልማት ሁሉ ቀጣይነት ያለውና የማያቋርጥ ብቻ ሳይሆን ከልማት ተግባሩ ጋር በቅርብ ተሳስሮ መፈፀም አለበት ሲባል የማስፈፀም አቅም የመገንባት ስራን በአንድ በኩል፣ የልማት ስራን በሌላ በኩል አስቀምጦ በመስራት በሂደት ሁለቱ ጎን ለጎን እየተካሄዱ እንዲደጋገፉ የማድረግ ጉዳይ አይደለም። የማስፈፀም አቅም ግንባታና የልማት ስራ ለትንተና እንዲያመች ተለያይተው የሚተነተኑ ቢሆኑም በተግባር ግን ተነጣጥለው ጎን ለጎን ሊሄዱ የሚችሉ አይደሉም። የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራው የልማቱ ስራ አንድ ክፍልና አካል ብቻ ሳይሆን የልማቱ ስራ ማዕከል ሆኖ ነው መታየት ያለበት። ይህንን እጅግ በጣም መሰረታዊ የሆነ ነገር በይበልጥ ለመገንዘብ ቀደም ሲል የተዘጋጀውን የመንግስት የገጠር ልማት ስትራተጅ ስልትና እቅድ በምሳሌነት መውሰድ ይቻላል።

የገጠር ልማት እንቅስቃሴያችን የአገራችን አጠቃላይ ልማት እንቅስቃሴ ወሳኝ ክፍልና መሰረትም ነው። ይህንን ወሳኝ የልማት ስራ ለመፈፀም እንዲቻል የልማቱ እቅድና አፈፃፀም የማስፈፀም አቅምን በቁልፍ ተግባርነት መውሰድ መቻል አለበት። ግብርናና ገጠርን ለማልማት አርሶ አደሩ በግብርና ሙያ መሰልጠንና፣ ታታሪነቱ መጠናከር ወዘተ. ይገባዋል። የምክርና ኤክስቴንሽን አገልግሎት የሚሰጡት ሙያተኞች በሚፈለገው መጠንና አይነት መሰልጠን አለባቸው። የግብርናና የገጠር ልማት ተመራማሪዎች በሚፈለገው

መጠንና አይነት መሰልጠን አለባቸው። ይህ የትምህርትና ስልጠና ስራ ከገጠርና ግብርና ልማት ስራችን እድገት ጎን ለጎን በመጠንና በአይነት እየተሻሻለ መሄድ አለበት። በሌላ አገላለፅ በጣም ሰፊና ከልማት ደረጃችን ጋር አብሮ የሚዳብር የሰው ሃይል የማልማት ሰፊ ስራ፣ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ የገጠር ልማቱ ስራ አንድና ዋነኛ አካል መሆን አለበት።

የሰው ሃይል መሰልጠኑ ብቻም አይበቃም፤ የሰው ሃይሉ በአግባቡ መደራጀት አለበት። ጠንካራ የኤክስቴንሽን፣ የምርምርና የስልጠና ተቋማት ሊደራጁ ይገባል። የተስተካከለ የግብይት ስርአት የሚፈጥሩ እንደ ህብረት ስራ ማህበራት ያሉ ድርጅቶች፣ የህዝቡን ተሳትፎ የሚያረጋግጡ የብዙሃን ማህበራትና የአስተዳደር አካላት ወዘተ. መደራጀት አለባቸው። የገጠርና የግብርና ልማትን የሚያፋጥኑ ህጎች፣ መመሪያዎች፣ ልምዶች ወዘተ. በየስራ መስኩና በየተቋሙ መፈጠር አለባቸው። እነዚህ የድርጅትና የአሰራር ማስተካከል ስራዎች ከገጠር ልማት ደረጃችን እድገት በሚመጣጠን አኳኋን በቀጣይነት መፈፀም አለባቸው። በሌላ አገላለፅ የገጠር ልማት ስራችን ዋነኛ ክፍል የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራን መፈፀም መሆን ይኖርበታል።

የገጠርና የግብርና ልማት ስራችን ቁልፍ ስራ ከላይ የተጠቀሱትና የመሳሰሉትን የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎች መስራት ነው ስንል በዚህ ብቻ ነገሩ ሁሉ ያበቃል ማለት አይደለም። ይህ ስራ ውሃን ከማቆር፣ ማሳን ከማረስና ከማረም፣ በአጠቃላይ ምርትንና አገልግሎትን ከመጨመር ስራ ሳይነጣል መፈፀም አለበት። የሚሰለጥነው ሰው፣ የሚስተካከለው አሰራርና አደረጃጀት በተጨባጭ ተግባር የሚፈተሽ ይሆናል። በዚሁ ተጨባጭ ተግባር ሂደት የሰው ሃይሉ ብቃት በይበልጥ

እየተረጋገጠ፣ አሰራሩና አደረጃጀቱ በይበልጥ እየጠራና እየተስተካከለ ይሄዳል ማለት ነው። የማስፈፀም አቅምና ልማት ጎን ለጎን የሚሄዱ የተለያዩ ነገሮች ሳይሆኑ ተነጣጥለው ሊኖሩ የማይችሉ ነገሮች፣ የአንድ ክስተት የተለያዩ ገፅታዎች ናቸው። የማስፈፀም አቅም የልማት ዋነኛ መሳሪያና የልማቱ ውጤትም በመሆኑ ከተጨባጭ የልማት ተግባር ውጭ ሊኖርና ሊገነባ የሚችል አይደለም። በፈንታውም ልማት የማስፈፀም አቅም በሌለበት ሊከናወን የማይችል፣ የማስፈፀም አቅምን የማጎልበት ውጤት ከሌለውም ቀጣይነት ሊኖረው የማይችል ነገር ነው። የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ የልማቱ ስራ አንዱ ክፍልና ዋነኛውም ክፍል ነው የምንለውም በዚህ ምክንያት ነው።

3. የማስፈፀም አቅም ግንባታና የልማት ስትራተጅዎቻችን ትስስር፣

አገራችን በአሁኑ ወቅት ሁሉን አቀፍ በሆነ የልማት እንቅስቃሴ ውስጥ ትገኛለች። ይህንን የልማት እንቅስቃሴ ለመምራት የሚያስፈልጉና የሚያስችሉ የተለያዩ የልማት ስትራተጅዎችም ተነድፈዋል። በአገራችን የዳበረ የዴሞክራሲ ስርአት ለመፍጠርና የህዝቦቻችንን ዴሞክራሲያዊ አንድነት ለማጠናከር የሚያስችሉን ስትራተጅ- ች ነድፈን በመንቀሳቀስ ላይ ነን። ገጠርንና ግብርናን ለማልማት፣ ከተማንና ኢንዱስትሪን ለማልማት ተብለው የተነደፉ ስትራተጅዎችም አሉን። በአንድ ቃል ሁሉን አቀፍ ልማት ለማምጣት ይችላሉ ተብለው የተነደፉ የተለያዩ ስትራተጅዎች አሉ። ከዚህ ውጭ ራሱን የማስፈፀም አቅምን ለማጎልበት ተብሎ የተነደፈ ስትራተጅም አለን። በማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅና በሌሎቹ የልማት

ስትራተጅዎች መካከል ቀደም ሲል በተቀመጠው መሰረት ባህሪያዊ ትስስር አለ፤ መኖርም ይገባዋል።

የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ ራሱን የቻለ አላማ አይደለም። የማስፈፀም አቅም የምንገነባው ልማታችንን ለማፋጠንና ቀጣይነቱን ለማረጋገጥ ነው። በመሆኑም የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራችን ግብ በአገራችን ሁሉን አቀፍ ልማት ማረጋገጥ ነው። የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችን ግብ የተቀመጡትን የገጠርና የግብርና ልማት፣ የከተማና ኢንዱስትሪ ልማት፣ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ወዘተ. ስትራተጅዎችን ማስፈፀም ነው። የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችን የተቀመጡትን ሌሎች የልማት ስራዎች በላቀ ደረጃ እንዲፈፀሙ ማድረግ በመሆኑ የስትራተጅው መነሻም እነዚህ የልማት ስራዎች ናቸው። የማስፈፀም አቅምን ለማጎልበት እቅድ በምንነድፍበትና በምናስፈፅምበት ወቅት ከሆነ አጠቃላይ ነገር በመነሳት ሳይሆን ከተጨባጭ የልማት እቅዶቻችን በመነሳትና እነዚህን ተጨባጭ የልማት እቅዶች ለማሳካት የሚያስችል ይዘት እንዲኖረው በማሰብ ነው። የሰው ሃይል ስናሰለጥን የገጠርና ግብርና ልማትን፣ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታን፣ የከተማና ኢንዱስትሪ ልማትን ወዘተ. ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል የሰው ሃይል ለመፍጠር ነው። በነዚህ ስራዎች ዙሪያ ያለንን የሰው ሃይል ፍላጎት ለማሟላት የሚያስችል በመጠንና በአይነት በቂ ሰው ለማፍራት ነው። ከዚህ ውጭ የሆነ የትምህርትና ስልጠና ስራ የለም፤ ሊኖርም አይገባም። ከዚህ ውጭ የሆነ የአሰራርና አደረጃጀት ማስተካከል ስራ የለም፤ ሊኖርም አይገባም።

ሌሎቹ የልማት ስትራተጅዎቻችን የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችን ግቦች የመሆናቸው ጉዳይ፣ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎቻችን በሙሉ የልማት ስራዎቻችንን ለማስፈፀምና፣ እነዚህን ለማስፈፀም ብቻ ተብለው የሚካሄዱ ከዚህ ውጭ የሆነ ምንም ነገር የማይኖራቸው የመሆኑ ጉዳይ በማስፈፀም አቅም ስትራቴተጅያችንና በሌሎቹ የልማት ስትራቴተጅዎቻችን መካከል ያለው ትስስር አንድ ገፅታ ነው:: የትስስሩ ሌላው ገፅታ ደግሞ ሌሎቹ የልማት ስትራተጅዎቻችን ሁሉ በውስጣቸው የማስፈፀም አቅምን የማጎልበት ይዘት ያላቸው፣ ይልቁንም የነዚህ ስትራተጅዎች ማዕከል የማስፈፀም አቅም ግንባታ የመሆኑ ጉዳይ ነው::

ቀደም ሲል እንደተገለፀው የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራችን ግብ የግብርናና የገጠር ልማት ስትራተጅያችን ወዘተ. ማስፈፀም ነው:: ስለሆነም ሁሉም የአቅም ግንባታ ስራዎቻችን የገጠርና የግብርና ልማት ስትራቴተጅያችንን ወዘተ. ለማስፈፀም፣ ለማፋጠንና ቀጣይነቱን ለማረጋገጥ የሚያስችል ጥራት ያለው የሰው ሃይል፣ አሰራርና አደረጃጀት ለማረጋገጥ ተብለው የሚነደፉና በዚህ ቅኝት ብቻ የሚመሩ ይሆናሉ:: በሌላ በኩል ደግሞ የግብርናና የገጠር ልማት ስትራተጅያችን በማዳበሪያና ምርጥ ዘር፣ በቴክኖሎጂ አቅርቦት ላይ ብቻ የታጠረ አይደለም:: ስትራተጅው እነዚህንና መሰል ጉዳዮችን የሚያካትት ቢሆንም የግብርናና የገጠር ልማትን ለማፋጠንና ቀጣይነቱን ለማረጋገጥ የሚያስችል የአቅም ግንባታ ስራን ያካተተ ነው:: ይልቁንም ይህ የአቅም ግንባታ ስራ የግብርናና የገጠር ልማት ስትራተጅያችን ዋነኛ አካል ነው:: ሌሎቹ የልማት ስትራተጅዎችም ተመሳሳይ ናቸው:: በመሆኑም በአንድ በኩል የአቅም ግንባታ ስትራተጅያችን ግቦች የልማት

ስትራቴጂዎቻችንን ማስፈፀም ይሆናሉ:: በሌላ በኩል ደግሞ ሁሉም የልማት ስትራቴጂዎቻችን የማስፈፀም አቅም ግንባታን በውስጣቸው የያዙና ይህንኑ የስትራተጅዎቹ ዋነኛ አካል አድርገው የሚወስዱ ይሆናሉ:: የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችንና ሌሎቹ የልማት ስትራተጅዎቻችን በተጠቀሰው መልክ በቅርብ የተሳሰሩ ናቸው::

4. የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችን፣

4.1. የስትራተጅው ግቦች:-

የማንኛውም አገር የማስፈፀም አቅም የመገንባት እንቅስቃሴ ከልማት እንቅስቃሴው ተነጥሎ ሊከናወን የማይችል በመሆኑና ልማት የዚሁ ዋነኛ ማስፈፀሚያ መሳሪያም በመሆኑ የስትራተጅው ግቦች የልማት ስትራተጅዎችን ለማስፈፀም የሚያስችል አቅም መገንባት እንደሚሆን ከላይ ተገልጿል:: በኛም ሁኔታ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችን ግቦች የልማት ስትራተጅዎቻችንን ማስፈፀም ይሆናል:: የስትራተጅው ይዘትና አድማስ በግቡ የሚወሰን ይሆናል:: ይዘቱ ከላይ እንደተገለፀው በዝርዝር የተቀመጡትን የልማት ስትራተጅዎችን ለማስፈፀም የሚያስችል ይሆናል:: የስትራተጅው አድማስም በልማት ስትራተጅዎቻችን አድማስ የሚወሰን ይሆናል::

የመንግስታችን የልማት ስትራተጅዎች መንግስት የሁሉንም የልማት ሃይሎች የማምረት አቅም በማጎልበት፣ አቅማቸውን አሟጦ በመጠቀምና በማስተባበር ላይ ያተኮረ ነው:: መንግስት

በራሱ የተለያዩ የምርትና የአገልግሎት ተቋሞች የሚያቋቁም ቢሆንም ይህንን የሚያደርገው በሌሎች የልማት ሃይሎች ሊሰራ የማይችል ወይም በሚፈለገው መጠን ሊሰራ የማይችል ሲሆን ብቻ ነው:: በመሆኑም የመንግስታችን የልማት ስትራተጅ ሁሉንም ነገር ገበያው ይመልሰው ብለው ከሚነሱትም ሆነ ሁሉንም ነገር መንግስት ይስራው ብለው ከሚነሱት መንግስታት የተለየ ነው:: በመሆኑም የኛ የማስፈጸም አቅም ግንባታ ስትራተጅ አድማስም ሁሉንም ነገር ለገበያ ከሚተው መንግስታት የተለየ፣ ሁሉም ነገር በመንግስት እንዲሰራ ከሚፈልጉትም የተለየ ይዘትና አድማስ ይኖረዋል::

4.2. ሁሉን አቀፍ የአቅም ግንባታ ስራ መስራት፣

በአገራችን የልማት ስትራተጅዎች ውስጥ ዋነኛ ሚና የሚጫወቱ ሶስት የልማት ሃይሎች እንዳሉ ተገልጿል:: መንግስት የልማት (የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታም የልማቱ አካል ነው) ስራዎችን የመምራትና የማስተባበር ስራ መስራት ይጠበቅበታል:: ህዝቡ በየትኛውም ደረጃ የአጠቃላይ የልማት እንቅስቃሴው ዋነኛ ሃይልና ፈፃሚ ነው:: የግል ባለሃብቶች በኢኮኖሚ ልማት እንቅስቃሴያችን ውስጥ ተኪ የሌለው ከፍተኛ ሚና አላቸው:: የልማት እንቅስቃሴያችን የተሳካ ፈጣንና ቀጣይነቱ የተረጋገጠ ሊሆን የሚችለው የሁሉም የልማት ሃይሎች አቅም በሚፈለገውና ሊሆን በሚችለው ደረጃ ሲጎለብትና ይህንኑ አቅም አሟጠው ሊጠቀሙ የሚችሉበት የተመቻቸ ሁኔታ ሲፈጠር ብቻ ነው::

የአንደኛው አቅም ተገንብቶ የሌላው በእንጭጩ ቢቀር ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ልማት ማረጋገጥ አይቻልም:: በመሆኑም የአቅም ግንባታ ስትራተጅያችን አንድ መሰረዊ ይዘት ሁሉንም የልማት ሃይሎች የሚሸፍን መሆኑ ነው:: የአቅም ግንባታ ስትራቴጂያችን ሁሉን አቀፍ ነው ስንል በተጨማሪ የሰው ሃይል ማልማትን ወይም አሰራርን ወይም አደረጃጀትን ነጥሎ ለማሻሻል የሚሞክር ሳይሆን ሶስቱንም በማጣመር በተቋሞች ግንባታና ማሻሻል ማዕቀፍ ውስጥ የሚፈፀም ያልተነጣጠለ ስትራተጅ ነው ማለታችን ነው::

የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችን ሁሉንም የልማት ሃይሎች የሚሸፍን ይሆናል ሲባል ግን ለሁሉም እኩል ትኩረት ይሰጣል ማለት አይደለም:: ምንም እንኳን የሁሉንም የልማት ሃይሎች አቅም በሚፈለገውና ሊሆን በሚችለው ደረጃ ለማጎልበት ርብርብ የሚደረግ ቢሆንም የልማት ሃይሎቹ ሚና የተለያየ በመሆኑ ከሚናቸው መለያየት ጋር በተያያዘ መንገድ የሚሰጣቸውም ትኩረት የተለያየ መሆኑ የግድ ነው::

መንግስት የልማት ሃይሎችን በሙሉ የመምራትና የማስተባበር ሃላፊነት አለበት:: መንግስት ይህንን ሚና ለመጫወት የሚያስፈልገው የማስፈፀም አቅም ካልተገነባለት በስተቀር ተልእኮውን መወጣት አይችልም:: ሌሎቹ የልማት ሃይሎችም ብቃት ያለው አመራር አግኝተው ተልእኮዋቸውን ሊፈፅሙ አይችሉም:: መንግስት አስተባባሪና መሪ በመሆኑ ከዚህ የላቀ ሚናው ጋር አብሮ የሚሄድ የላቀ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል:: መንግስት የራሱን የማስፈፀም አቅም ከመገንባት ባሻገር የሌሎቹንም የልማት ሃይሎች አቅም የመገንባት ሃላፊነት አለበት:: ይልቁንም

መንግስት የማስተባበርና የአመራር ሚና መጫወት አለበት የሚባልበት አንዱ ዋነኛ ምክንያትና ይህንኑ የማስተባበርና የመምራት ስራ እንዲሰራ የሚያስችለው ጉዳይ የሌሎቹ የልማት ሃይሎች አቅም ግንባታ ስራም በዋናነት በመንግስት አማካኝነት መሰራት ስላለበት ነው:: ለመንግስት አቅም ግንባታ ስራ የሚሰጠው ትኩረትም ከዚሁ ጋር ተያይዞ የላቀ መሆን ይኖርበታል::

በመሆኑም የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራቴጅያችን የሁሉንም የልማት ሃይሎች አቅም የማጎልበት ስራን የሚሸፍን፣ ሁሉም የልማት ሃይሎች በሚፈለገውና ሊሆን በሚችለው ደረጃ አቅማቸውን እንዲያጎለብቱ ለማድረግ የሚያስችል መሆን ቢኖርበትም፣ ይህንኑ ለመስራት የሚቻለው በመንግስት አማካኝነት በመሆኑ የስትራቴጅው ትኩረት የመንግስትን የማስፈፀም አቅም በማጎልበት ላይ መሆን ይኖርበታል:: የመንግስትን የማስፈፀም አቅም በማጎልበት ላይ የሚያተኩር ሲሆን ብቻ ነው በዚሁ ላይ ተመስርቶ የሁሉንም የልማት ሃይሎች የማስፈፀም አቅም በሚፈለገው ደረጃ ለማጎልበት የሚያስችል ሁሉን አቀፍ ስትራቴጅ ሊሆን የሚችለው::

4.3. የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞችን በመገንባት ላይ ያተኮረ ስትራቴጅ፣

የማስፈፀም አቅም መገንባት ሲባል ብቃት ያለው የሰው ሃይል በቀጣይነት ማፍራት፣ አሰራርና አደረጃጀቶችን በቀጣይነት ማሻሻል ማለት ነው:: የማስፈፀም አቅም መገንባት የሚቻለው

ይህንኑ በብቃት ለመስራት የሚያስችሉ በአካባቢ የተደራጁና ብቃት ያላቸው አቅሞች ሲኖሩ ብቻ ነው:: የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች ተብለው የሚጠሩት እነዚህን የመሳሰሉ ተቋሞች ናቸው:: የትምህርት ሥልጠና ተቋሞች የጥናትና ምርምር ድርጅቶች ኖንዲሁም የምክር ሰጪ ድርጅቶችና የመሳሰሉት ናቸው የአቅም ግንባኖ አቅሞች የሚባሉት::

የሰው ሃይል ብቃትን ለማሳደግ የሚከናወን ስራ ለመስራት ከአንደኛ ደረጃ ጀምሮ እስከ ዩኒቨርስቲ ድረስ የሚዘልቅ የትምህርትና ስልጠና ስርአትና ይህንኑ የሚፈፅሙ ብቃት ያላቸው የትምህርትና ስልጠና ተቋሞች መኖር ይኖርባቸዋል:: አንድ ተጨባጭ ሙያና እውቀት ያለው፣ ጥሩ የስራ ስነ-ምግባርና ታታሪነት የተላበሰ የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠን ለማፍራት የሚቻለው ይህንን የመስራት ብቃት ያላቸው በቂ የትምህርትና ስልጠና ተቋሞች፣ የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች ሲፈጠሩና በቀጣይነት እየተጠናከሩና እየተስፋፉ ሲሄዱ ነው:: አደረጃጀቶችንና አሰራሮችን በየጊዜው እየገመገሙ፣ አዳዲስ ሃሳቦችን እያፈለቁ በቀጣይነት ማሻሻል የሚቻለው ይህንኑ ለመስራት የሚችሉ በቂ የጥናትና ምርምር እንዲሁም የምክር አገልግሎት ሰጪ ተቋማት ሲፈጠሩና በቀጣይነት እየተስፋፉና እየተጠናከሩ ሲሄዱ ነው::

እነዚህ የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች በሚስፋፉበትና በሚሻሻሉበት ወቅት በነዚህ ተቋሞች አማካኝነት የሰው ሃይላችንን በቀጣይነት በማብቃትና በማሻሻል፣ አደረጃጀትና አሰራራችንን በቀጣይነት በማስተካከል ብቃት ያለው የማስፈፀም አቅም የመገንባት

ስራ መስራት እንችላለን፡፡ እነዚህ አቅሞች በሌሉበት ወይም ባልተጠናከሩበት ግን ጥራትና ቀጣይነት ያለው የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ መስራት አይቻልም፡፡ በመሆኑም ምንም እንኳ የልማት ስትራተጅዎቻችንን ለማስፈፀም የሚያስፈልጉንን አቅሞች በሙሉ ለመገንባት የምንረባረብ ቢሆንም ዋናው ትኩረታችን ከላይ የተገለፁትን የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች በማጎልበት ላይ መሆን ይገባዋል፡፡ ይልቁንም ሁሉንም የልማት ስራዎቻችንን ለማስፈፀም የሚያስፈልጉንን አቅሞች በሙሉ በብቃት መገንባት የምንችለው በነዚህ የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች ላይ አተኩረን መረባረብ ከቻልን ብቻ ነው፡፡

የማስፈፀም አቅም ስትራተጂያችን ሁሉንም የልማት ሃይሎች የሚዳስስ ነገር ግን በመንግስት የማስፈፀም አቅም ላይ ያተኮረ፣ ሁሉንም የልማት ስራዎቻችንን ለመፈፀም የሚያስችሉንን አቅሞች የሚዳስስ ነገር ግን በማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች ላይ ያተኮረ መሆን አለበት ሲባል እርስበርስ የሚጋጭ ነገር ሊመስል ይችላል፣ ነገር ግን አይጋጭም፡፡ የአቅም ግንባታ አቅሞች በግል ባለሀብቶችና በህዝቡም ሊፈጠሩ ይችላሉ፡፡ በሂደትም የግል ባለሀብቶችና የህዝቡ ሚና እየጨመረ ይሄዳል፡፡ ይሁን እንጂ በአሁኑ ወቅት እነዚህን አቅሞች ከመፍጠር አኳያ ወሳኝ ሚና መጫወት የሚችለውና የሚገባው መንግስት ነው፡፡ መንግስት ይህንን ወሳኝ ሚናውን እየተጫወተ የግል ባለሃብቶችና ህዝቡ ከዚህ አኳያ ሊያበረክቱት የሚችሉትን አስተዋፅኦ በቀጣይነት የማሳደግና ይህንኑ አሟጦ የመጠቀም ስራ መስራት ይችላል፤ ይገባዋልም፡፡ በመሆኑም ትኩረታችን የመንግስትን የማስፈፀም አቅም በማጎልበት ላይ መሆን

አለበት የሚለው አገላለፅና፣ ትኩረታችን የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞችን በመገንባት ላይ መሆን አለበት የሚለው አገላለፅ አብረው የሚሄዱ እንጂ የሚጋጩ አይሆኑም፡፡ ከሁሉም የልማት ሃይሎች በመንግስት የማስፈፀም አቅም ላይ እናተኩራለን፤ ከመንግስት የማስፈፀም አቅሞች ውስጥ ደግሞ በማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች ላይ እናተኩራለን ማለት ነው፡፡

4.4. የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎችን በአግባቡ ማስተባበር፣

የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ ላይ በአንድ ወይም በሌላ መልኩ የማይሳተፍ የመንግስት መስሪያ ቤት የለም፡፡ ሁሉም የልማት ስራዎቻችን፣ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራችንም ጭምር ዋነኛ ክፍላቸው የአቅም ግንባታ ስራ ነው፡፡ ሌሎች ስራዎች የሚሰሩት የአቅም ግንባታ ስራን መሰረትና ማዕከል በማድረግ ነው፡፡ በመሆኑም ሁሉም የመንግስት መስሪያ ቤቶች በልማት ስራ ላይ በአንድ ወይም በሌላ መልኩ እስከተሳተፉ ድረስ በአቅም ግንባታ ስራ ላይ በአንድ ወይም በሌላ መልኩ ተሳታፊ ከመሆን ውጭ ሊሆኑ አይችሉም፡፡ ከዚህም ባሻገር የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች ተብለው የተጠቀሱትና ልዩ ትኩረት ይሰጣቸው የተባሉት ተቋሞችም በአንድ የመንግስት መስሪያ ቤት ስር የሚተዳደሩ አይደሉም፡፡ ለአፈፃፀም በሚያመች አኳኋን በተለያዩ መስሪያ ቤቶች ተደራጅተው የሚገኙና በዚሁ መልክ መደራጀት የሚገባቸው ናቸው፡፡ በአጭሩ በየደረጃው ያሉ የመንግስት መስሪያ ቤቶች ሁሉ

በአቅም ግንባታ ስራ ተሳታፊ ናቸው፤ ተሳታፊ መሆንም ይገባቸዋል። ከዚህም ባሻገር ህዝቡና የግል ባለሃብቶች በዚሁ ስራ ውስጥ በየጊዜው እያደገ የሚሄድ ሚና አላቸው፤ ሊኖራቸውም ይገባል።

የአቅም ግንባታ ስራው በአንድ በኩል በሁሉም ደረጃ ባሉ የተለያዩ የመንግስት መስሪያ ቤቶች፣ በህዝቡና በግል ባለሃብቶች ጭምር መሰራት ያለበት ከዚህ አኳያ ሲታይም የተበታተነ መሆኑ አማራጭ የሌለው ጉዳይ ነው። በሌላ በኩል ደግሞ የአቅም ግንባታ ስራችን በተለያዩ አካላት የሚሰራ ቢሆንም በአግባቡ የሚቀናጅ ካልሆነ በስተቀር አላስፈላጊ ድግግሞሽ፣ የጊዜና የገንዘብ ብክነት ሊያስከትል የሚችል ነው። ስራው ወጣ ገባ የመሆን አደጋም ሊያጋጥመው ይችላል። ስለሆነም በስራው ላይ መሳተፍ የሚችሉና የሚገባቸውን ሁሉ በማሳተፍ ስራዎቹን በአግባቡ የማስተባበርና የማቀናጀት ጉዳይ በስትራተጅው መመለስ ከሚገባቸው ዋነኛ ጉዳዮች አንዱ ይሆናል።

የማስፈፀም አቅም ግንባታው ስራ በተለያዩ አካላት እየተሰራ ባለበት ሁኔታ በአግባቡ እንዲቀናጅ ለማድረግ የሚያስችለው ወሳኝ መሳሪያ በየትኛውም አካል የሚሰራው የአቅም ግንባታ ስራ በአንድ አይነት አመለካከት በአንድ ስትራተጅ የሚመራ እንዲሆን ማድረግ ነው። በየትኛውም ደረጃ የሚገኝ በአቅም ግንባታ ስራ ላይ የተሰማራ ተቋም ስራውን በአንድ ስትራተጅ፣ በአንድ አመለካከት እየተመራ እስከሰራው ድረስ፣ ወጥነት ያለው የአቅም ግንባታ ራዕይ በሁሉም

ዘንድ ተጨብጦ ሁሉም የአቅም ግንባታ ስራውን በዚሁ ራዕይ እየተመራ እስከሰራ ድረስ በተለያዩ አካላት የሚሰሩት ስራዎች ከአንድ ምንጭ የሚቀዱ ስለሆነም በባህሪያቸው የተቀናጁ መሆናቸው አይቀርም። ከዚህ አኳያ ዋናው ስራ የተዘረዘረ የአቅም ግንባታ ስትራተጅና ይህንኑ ለማስፈፀም የተነደፉ ፕሮግራሞችን መቅረፅ፣ ሁሉም ፈፃሚ አካላት ይህንኑ በሚገባ ጨብጠው ስራቸውን በዚሁ መሰረት እንዲያከናውኑ ማድረግ ነው። ይህ ስራ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራውን በአግባቡ ለማቀናጀትና ለማስተባበር ወሳኝ ቢሆንም ብቻውን ግን በቂ አይደለም።

ሁሉም መስሪያ ቤቶችና አካላት በአቅም ግንባታ ስራው ላይ በሰፊው እንዲሳተፉ የማድረጉ አሰራርና ሁሉም በአንድ ቅኝት እንዲመሩ ለማድረግ የሚያስችል የስትራተጅና የፕሮግራም ቀረፃና ይህንኑ የማስጨበጥ ስራ እንደተጠበቀ ሆኖ ይህንኑ በባለቤትነት የሚያስተባብር አካልም ያስፈልጋል። በየደረጃው ያሉ መስሪያ ቤቶች በተቀመጠው አቅጣጫ መሰረት እየሄዱ መሆናቸውን ለመቆጣጠርና ለማስተባበር፣ ለመደገፍም የሚችል አካል ያስፈልጋል። የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎች ግልፅ ቅደም ተከተል ወጥቶላቸው በቅደም ተከተሉ መሰረት እየተፈፀሙ መሆናቸውን የሚከታተልና የሚያስተባብር አካል ያስፈልጋል። በተለይም ልዩ ትኩረት ይሰጣቸዋል ተብለው ተለያይተው የተቀመጡት የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች በጥብቅ ተሳስረውና ተቀናጅተው እየተፈፀሙ መሆናቸውን የሚቆጣጠርና የሚያስተባብር አካልም ያስፈልጋል። በየደረጃው የሚካሄዱ የአቅም ግንባታ ስራዎች

ድግግሞሽን፣ የጊዜና የገንዘብ ብክነትን በማያስከትል ሁኔታ እንዲፈፀሙ የሚያስተባብር አካል ያስፈልጋል፡፡

አስተባባሪው አካል በእርግጥ አስተባባሪ እንጅ ራሱ ፈፃሚ ሊሆን አይችልም፡፡ ተደጋግሞ እንደተገለፀው የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ በየደረጃው ባሉ ሁሉም የመንግስት መስሪያ ቤቶች፣ በህዝቡና በግል ባለሃብቱ ጭምር የሚፈፀሙ እንጂ በአንድ አካል ሊፈፀሙ የሚችሉ አይደሉም፡፡ በአንድ አካል ይፈፀሙ ቢባሉም ስራው እንዳይሰራ አፍኖ ከመያዝ በስተቀር ሌላ ውጤት ሊያስገኝ አይችልም፡፡ ይሁንና ፈፃሚም ባይሆን አስተባባሪ አካል በሌለበት ስራው በተሳካ ሁኔታ ሊፈፀም አይችልም፡፡

አስተባባሪ አካል እንዲኖር ከማድረግ አኳያ ሁለት አማራጮች አሉ፡፡ አንደኛው አማራጭ በስራው ላይ የላቀ ሚና አላቸው የሚባሉትን መስሪያ ቤቶች የሚያሳትፍ አስተባባሪ ኮሚቴ አቋቁሞ ለማስተባበር መሞከር ነው፡፡ ይህ አሰራር ይህን ያህል ወሳኝ የሆነ ስራ በግልፅ ተለይቶ የተቀመጠ ባለቤት የሌለው የትርፍ ጊዜ ስራ እንዲሆን የሚያደርግ ነው፡፡ ባለፉት አመታት ስራውን በኮሚቴ ለማስተባበር ያደረግነው ሙከራ በግልፅ የሚያሳየው፣ የማስፈፀም አቅም ግንባታን የሚያክል ወሳኝ ስራ በዚህ አኳኋን መምራትና ማስተካከል እንደማይቻል ነው፡፡ ሌላው አማራጭ ይህንኑ ስራ የማስተባበር ሃላፊነት የተሰጠው አንድ መስሪያ ቤት እንዲኖር ማድረግ ነው፡፡ ይህ መስሪያ ቤት በአንድ በኩል የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞችን የማጎልበት ስራ በቀጥታ የሚመራና

የሚያስተባብር በሌላ በኩል ደግሞ በዚህ ላይ ተመስርቶ ሌሎች የአቅም ግንባታ ስራዎችንም የሚያስተባብር እንደሚሆን አድርጎ ማደራጀት ይቻላል፡፡ በቅርቡ የተጀመረው አደረጃጀትም ይኸው ነው፡፡ ይህ አደረጃጀት ከኮሚቴያዊ አደረጃጀት በጣም የላቀ ውጤት ሊያስገኝ የሚችል ለመሆኑ የእስካሁኑ ውሱን ልምዳችን በተጨባጭ እያረጋገጠው ያለ ጉዳይ ነው፡፡ በአጭሩ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ በዋነኛነት አንድ ወጥነት ባለው ስትራተጅና ፕሮግራም እንዲመራ በማድረግ ከዚሁ ጋር ተያይዞም ብቃት ያለው የማስተባበር ሃላፊነት የተሸከመ አደረጃጀት እንዲኖር በማድረግ ማስተባበር መቻል የስትራተጅው ቁልፍ አካል መሆን አለበት፡፡

4.5. የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎችን ከተለዋዋጭ ሁኔታዎች ጋር ማጣጣም

የልማት ስራችን በግልፅ ተለይቶ በተቀመጠ የረጅም ጊዜ ስትራተጅና ማስፈፀሚያ ፕሮግራሞች መመራት አለበት፡፡ እንደዚህ አይነት የረጅም ጊዜ ራዕይ የማይመራው የልማት ስራ ወጣ ገባ፣ ድግግሞሽ የበዛበት ከፍተኛ የጊዜና የገንዘብ ብክነት የሚያስከትል መሆኑ አይቀርም፡፡ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራችንም በልማት ስትራተጅያችን ላይ ተመስርቶ በረጅም ጊዜ እቅድ የሚመራ መሆን አለበት፡፡ በየወሩ፣ በየአመቱ የሚገለባበጥ የረጅም ጊዜ እይታ የሌለው የማስፈፀም አቅም ስትራተጅ የሚያጠግብ ውጤት ሊኖረው አይችልም፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ስትራተጅው በየጊዜው የሚከሰቱትን ለውጦች ለማካተትና በነዚሁ ለመጠቀም የሚችልም

መሆን አለበት።

የልማት እንቅስቃሴያችንና ከዚህም ጋር ተያይዞ የሚከናወነው የማስፈፀም አቅም ግንባታ እንቅስቃሴያችን የማያቋርጡ ስራዎች ናቸው። አንዱ ስራ ሲፈፀም በዚሁ ላይ በመመስረት ሌላ ተጨማሪ የአቅም ግንባታ ስራ መስራትን የሚጠይቅ ነው። በዚሁ የአቅም ግንባታ የማያቋርጥ እድገት ሂደት ከእድገቱ ጋር አብረው የሚሄዱ መስተካከሎችና ተጨማሪ ስራዎች መኖራቸው የግድ ነው። የአቅም ግንባታ ስትራተጅያችን ይህንን የእድገትና የለውጥ ሂደት ተከትሎ የሚዳብር እንጂ ደርቆ የሚቀር መሆን የለበትም።

በልማትና በአቅም ግንባታ እንቅስቃሴያችን ሂደት አስቀድመው ያልታዩ ወይም ሊታዩ የማይችሉ ችግሮች ሊያጋጥሙ ይችላሉ። በተመሳሳይ መልኩ አስቀድሞ ያልታዩ ወይም ሊታዩ የማይችሉ መልካም አጋጣሚዎችም ሊኖሩ ይችላሉ። እንደነዚህ አይነቶቹ ችግሮች ወይም መልካም አጋጣሚዎች በሚከሰቱበት ወቅት የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችንና ፕሮግራሞቻችን ደርቀው ሊቆሙ አይችሉም፤ አይገባምም። ያልተገመቱትን ችግሮች ለመፍታት፣ በመልካም አጋጣሚዎቹ በላቀ ደረጃ ለመጠቀም በሚያስችል አኳኋን ሊዳብሩና ሊሻሻሉ ይገባል።

የማስፈፀም አቅም ስትራተጅያችን መሰረታዊ ይዘት ከላይ የተቀመጠው ሆኖ ይህንኑ ለማስፈፀም የሚያስችሉ ፕሮግራሞችም ተቀርፀው በመፈፀም ላይ ናቸው። በዚህ ፅሁፍ ፕሮግራሞቹን

ዘርዝሮ ማስቀመጥ አይቻልም፤ አያስፈልግምም። በመጀመሪያ ደረጃ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎች ከልማት ስትራተጅዎቻችን ጋር በቅርብ የተቀናጁ በመሆናቸው በገጠርና ግብርና ልማት ፅሁፍ ላይ እንደተደረገው አብዛኞቹ ከልማት ስትራተጅዎቹ ጋር ተያይዘው ቢቀርቡ ይመረጣል። በሁለተኛ ደረጃ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎችን በሙሉ ለመዘርዘር መሞከር ማለት የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራዎችን በሙሉ መዘርዘር ማለት ስለሚሆን የሚያስፈልግም የሚጠቅምም አይሆንም። በዚህ ፅሁፍ ላይ የምናተኩረው ቁልፍ በሆኑትና በሌሎች ፅሁፎች በበቂ ሁኔታ በማይሸፈኑት የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎች ላይ ይሆናል። በዚህ መሰረት ቀጥለን የምንመለከተው ጉዳይ የትምህርትና ስልጠና ስራችን ይሆናል።

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ክፍል ሁለት

ትምህርትና ስልጠና

1. መ ግ ቢ ያ

የማስፈፀም አቅም ዋነኛው የልማት መሳሪያና ውጤት እንደሆነ፣ ከማስፈፀም አቅም ገፅታዎች ውስጥ አንዱ ብቃት ያለው የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠን ማፍራት እንደሆነና የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራችን በመንግስት የማስፈፀም አቅም ግንባታ ብሎም እንደ ትምህርትና ስልጠና ባሉ የማስፈፀም አቅም ግንባታ አቅሞች ላይ ማተኮር እንዳለበት ተቀምጧል፡፡ በዚሁ መሰረት የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሞችን የማስፈፀም አቅም ግንባታ ፕሮግራሞችን ቁልፍ ክፍል ሆኖ ይገኛል፡፡

የማስፈፀም አቅም ዋነኛው የልማት መሳሪያና ውጤት በመሆኑና የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሞችን የማስፈፀም አቅም ግንባታ ቁልፍ ክፍል በመሆኑ ምክንያት ከዚህ የሚከተሉ መሰረታዊ ድምዳሜዎች መኖራቸው የግድ ነው፡፡ የያዝነውን የልማት አላማ ለማሳካት የልማት እንቅስቃሴዎቻችን ሁሉ ማዕከልና መሰረት የማስፈፀም አቅም ግንባታ በተለይም የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሞችን መሆን አለበት፡፡ በግልባጩ ደግሞ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሞችን ግብ፣ መነሻና መድረሻ ለልማት እቅዶቻችን ማስፈፀሚያ የሚሆን ብቃት ያለው የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠን ማፍራት ይሆናል፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራችን መብቱንና ግዴታውን ጠንቅቆ ያወቀ፣ ዴሞክራሲያዊ

አስተሳሰብና ባህል የተላበሰ የተማረ ዜጋንና የተለያዩ የዴሞክራሲያዊ አስተዳደር ተቋማትን በብቃት ሊያንቀሳቅስ የሚችል ባለሙያ ይጠይቃል፡፡ የገጠርና ግብርና ልማት፣ የከተማና የኢንዱስትሪ ልማት ወዘተ. ስራዎቻችንም በተመሳሳይ መልኩ በተለያየ ደረጃ የሰለጠነ ጠንካራ የስራ መንፈስና ስነ-ምግባር ያለው የሰው ሃይል ይጠይቃሉ፡፡ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን ግብ ይህን ማሟላት ነው፡፡ የልማት እንቅስቃሴዎቻችን ማዕከልም እንደዚህ አይነቱን የሰው ሃይል አፍርቶ በተለያዩ የልማት ስራዎች ላይ በብቃት ማሰማራት ነው፡፡

የስልጠናና ትምህርት ፕሮግራማችን የልማት እንቅስቃሴያችን ቁልፍ መሳሪያ ብቻ ሳይሆን የልማቱ ውጤትም ጭምር ነው፡፡ በመሆኑም የልማት እንቅስቃሴያችን እየተጠናከረ በሚሄድበት ወቅት ከልማት ደረጃችን ጋር የሚመጥን የሰው ሃይል ለማፍራት የፕሮግራሙ አድማስና ጥራት እየተሻሻለ መሄድ ይኖርበታል፡፡ በመሆኑም ፕሮግራሙ በአንድ በኩል የያዝነውን የልማት እንቅስቃሴ ለማሳካት የሚያስችል የሰው ሃይል ለማፍራት የሚያስችል፣ በሌላ በኩል ደግሞ ከልማት አቅዶቻችን መሳካት ጎን ለጎን በይበልጥ እየሰፋና ጥራቱ እየተሻሻለ የሚሄድ ይዞት ሊኖረው ይገባል፡፡

የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን በልማት እንቅስቃሴያችን በአጠቃላይም ሆነ በማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራችን ላይ በተለይ ያለውን ቁልፍ ሚና ሊጫወት የሚችለው ግልፅ የሆኑ አላማዎችና ግቦች ተቀምጠውለት ይህንኑ በአጥጋቢ ደረጃ ማሳካት ሲቻል ነው፡፡ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን ግብ የልማት እቅዶቻችንን፣ የገጠርና የግብርና

ልማት፣ የከተማና የኢንዱስትሪ ልማት፣ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ወዘተ. እቅዶቻችንን ለማሳካት የሚያስችል የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠንና አይነት ማፍራት ነው፡፡ እነዚህ እቅዶች በምን ደረጃ የሰለጠነ ምን ያህል የሰው ሃይል እንደሚያስፈልጋቸው መገመት ይቻላል፡፡ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን ይህን መሰረት በማድረግ ዕቅዶቹ በሚፈልጉት መጠን የሰለጠነ የሰው ሃይል ለማቅረብ የሚችልና ይህንን በማሳካት አላማ የሚመራ መሆን አለበት፡፡ የተቀመጡት እቅዶች ምን አይነት የሰው ሃይል እንደሚጠይቁም ይታወቃል፡፡ ጥሩ የሙያ ችሎታ ያለው፣ በከፍተኛ ታታሪነትና የስራ ስነ-ምግባር የሚሰራና ስራ የሚፈጥር፣ የተሟላ ዴሞክራሲያዊ ስብእና ያለው የሰው ሃይል ነው የሚጠይቁት፡፡ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን ስራውን ሰርቷል ሊባል የሚቻለው እንዲዚህ አይነቱን የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠን ማፍራት ሲችል ነው፡፡ ትምህርትና ስልጠናን በተመለከተ እስካሁን የተፈፀሙትንና ወደፊትም የሚፈፀሙትን ስራዎች ከዚህ በመነሳት ነው ልንቃኛቸው የሚገባን፡፡

2. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት፣

2.1. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭት፣

አዲሱ የትምህርት ፖሊሲ ከወጣና ህዝቡም በአንደኛ ደረጃ ትምህርት መስፋፋት ስራ ላይ በሰፊው መሳተፍ ከጀመረ ወዲህ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን በማስፋፋት ረገድ እጅግ አበረታች ውጤት ተገኝቷል፡፡ ባለፈው አመት የአንደኛ ደረጃ ትምህርት

ሽፋን 57% መድረሱ አገልግሎቱ በጣም ፈጣን ሊባል በሚችል ደረጃ በመስፋፋት ላይ መሆኑን ያረጋግጣል፡፡ የትምህርት አገልግሎቱ መስፋፋት በዋነኛነት በገጠር ላይ ያተኮረ መሆኑ፣ ለረጅም ጊዜ የትምህርት አገልግሎት ተነፍጎት የነበረው የህብረተሰብ ክፍል ይህንን እድል ማግኘት መጀመሩን የሚያረጋግጥና የስርጭቱን ፍትሃዊነት የሚያጠናክር ነው፡፡ ከዚህ በተጨማሪ በወንዶችና በሴቶች መካከል በአገልግሎት ተጠቃሚነት ረገድ የነበረው ልዩነት እየጠበበ መምጣቱ ለስርጭቱ ፍትሃዊነት መጠናከር ከፍተኛ ትርጉም ይኖረዋል፡፡

ይሁንና የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን በማስፋፋትና በተቻለ መጠን ሁሉም ዜጎች ይህን እድል እንዲያገኙ በማድረግ ረገድ ከፍተኛ ግምት የሚሰጣቸው ችግሮች ይታያሉ፡፡ በአርብቶአደሩ አካባቢ የትምህርት ስርጭት እድገት ዝቅተኛ ሆኖ ቀጥሏል፡፡ ለዚህም ዋነኛው ምክንያት ከቦታ ቦታ በመንቀሳቀስ ለሚኖረው ለዚህ ህዝብ ብቃት ያለው የትምህርት አገልግሎት በተመጣጣኝ ወጪ ለማቅረብ የሚያስችል ስርአት በመዘርጋት ረገድ ያለው ችግር ነው፡፡ ከዚሁ በተጨማሪ በነዚህ አካባቢዎች ጠንካራና የስራ ቅልጥፍና ያለው አስተዳደር በመመስረት ላይ ያሉ ችግሮችም ከፍተኛ አስተዋፅኦ አድርገዋል፡፡ እነዚህ ችግሮች በአፋጣኝ ካልተፈቱ በስተቀር በነዚህ አካባቢዎች ሊካሄድ የሚታሰበው የማስፈፀም አቅም ግንባታና የልማት ስራ መሰናከሉና በሁሉም አካባቢዎች ተመጣጣኝ ልማት ለማምጣት የምናደርገው ጥረት ቁልፍ መሳሪያ ከጥቅም ውጪ የመሆኑ አደጋ ጎልቶ መምጣቱ የማይቀር ይሆናል፡፡

በአርብቶአደሩ አካባቢ ካለው የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን የማስፋፋት ስራ መጓተት በተጨማሪ በሌሎችም አካባቢዎች ስርጭቱን የሚያጓትቱ በርካታ ችግሮች አሉ፡፡ በዚህ ረገድ በዋናነት የሚጠቀሰው ችግር የፋይናንስ ችግር ነው፡፡ መንግስት የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ጨምሮ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራምን ለማስፈፀም የላቀ ሚና መጫወት እንዳለበት ግልፅ ነው፡፡ ሌላው ቀርቶ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለመላው ዜጋ ለማዳረስ የሚፈለገው ወጪ እጅግ በጣም ከፍተኛ እንደሚሆን መገመት ያስቸግራል፡፡ የህዝቡ ቁጥር እየጨመረ የሚሄድ አገልግሎቱም ከዚሁ ጋር አብሮ መጨመር ያለበት ስለሚሆን ወጪው በዚያው መጠን እየናረ መሄዱ የማይቀር ነው፡፡ የአገልግሎቱን ጥራት በየጊዜው ለማሻሻልም ከፍተኛና ተጨማሪ ወጪ መጠየቁ የማይቀር ነው፡፡ በአጭሩ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ብቻውን የሚጠይቀው ወጪ በጣም ከፍተኛና በመንግስት አቅም ብቻ በሚፈለገው መጠንና ፍጥነት ሊሟላ የማይችል ስለሆነ፣ ይህንን የፋይናንስ ማነቆ የሚፈታ አማራጭ መሻት እጅግ አንገብጋቢ ሆኗል፡፡

የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ስርጭት በተለይም በገጠሩ አካባቢ የሚገድቡ ሌሎች ችግሮችም አሉ፡፡ ህዝቡ ካለበት ድህነት በመነሳት ልጆቹን ለረጅም አመታት ለትምህርት ከመላክ በተለያዩ የቤት፣ የጓሮና የማሳ ስራዎች ላይ ማሰማራትን የሚመርጥበት ሁኔታ አለ፡፡ ድህነቱ እየተቀነሰ እስኪሄድ ድረስ አርሶ አደሩ ለራሱና ለልጆቹ የረጅም ጊዜ ጥቅም ቅድሚያ ሰጥቶ ልጆቹን በቀጣይነት ወደትምህርት ቤት የሚልክበትና ከዚህም ጋር ተያይዞ

የገጠር የትምህርት ጊዜያት በአርሶ አደሩ የስራተኛ ጉልበት ፍላጎት ላይ የሚያስከትለው አሉታዊ ተፅእኖ በተቻለ መጠን የሚቀነስበት ሁኔታ ካልተፈጠረ በስተቀር ችግር ሆኖ መቀጠሉ የማይቀር ነው:: በተመሳሳይ መልክ አንድ ሰው የሚማረው ተምሮ የመንግስት ተቀጣሪ ለመሆን ተደርጎ ስለሚወሰድና ሁሉም ሰው ተምሮ የመንግስት ተቀጣሪ ለመሆን እንደማይችል የታወቀ በመሆኑ፣ ተምሮ የት ሊቀጠር ነው በሚል ስጋት የሚፈጠር ችግርም አለ:: እነዚህ የአመለካከት ችግሮች የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን በማስፋፋት ረገድ ቀላል ግምት የማይሰጣቸው ችግሮች ቢሆኑም ዋነኞቹ ችግሮች አይደሉም:: በዋነኛነት ሊጠቀሱ የሚችሉት የፋይናንስ ችግሮችና፣ በአርብቶ አደሩ አካባቢ የሚታዩት ከላይ የተጠቀሱት ችግሮች ናቸው::

2.2. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ጥራት፣

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት እንደሌላው የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሞችን ሁሉ ለልማት እንቅስቃሴያችን ተፈላጊ የሆነውን የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠንና አይነት ለማፍራት ተብሎ የሚደረግ እንቅስቃሴ ነው:: የትምህርት ስርአቱ በቁጥርም ሆነ በአይነት የሚያፈራቸው ወጣቶች ይህን አላማ ለማሳካት የሚችሉ መሆን አለባቸው:: የትምህርት ስርአቱ ጥራትና ውጤታማነት የሚለካውም ከዚሁ አኳያ መሆን ይኖርበታል::

በዚህ ረገድ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ለሁሉም ዜጎች በነፃ

መዳረስ አለበት ብለን እየሰራን ነው:: የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ እንቅስቃሴያችንን አስተማማኝ ደረጃ ላይ የሚያደርሰው፣ ህገ-መንግስቱን ጠንቅቆ ያወቀ፣ መብትና ግዴታውን የሚገነዘብ ቢያንስ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ያለው ዜጋ ሲኖረን ነው:: ምንም እንኳ ከማይምነት ያልተላቀቀ ህዝብም ዴሞክራሲ የሚገባውና የሚፈልግ፣ በዴሞክራሲያዊ መብቶቹ ይብዛም ይነስም መጠቀም የሚችል ቢሆንም የዴሞክራሲ ስርአት በይበልጥ የሚጠናከረውና አስተማማኝ ደረጃ ላይ የሚደርሰው በተማረ ህብረተሰብ ውስጥ እንደሆነ የመላው አለም ልምድ የሚያረጋግጠው ነው:: ስለሆነም የዴሞክራሲ ስርአታችንን በጠንካራ መሰረት ላይ የማኖር አላማችንን እውን ለማድረግ መላው ህዝባችንን የሚሸፍን የአንደኛ ደረጃ ትምህርት አገልግሎት ለማዳረስ ረጅም ርቀት ተጉዘናል:: ባለን አቅም ሁሉ በመረባረብም ሁሉም ዜጎች ቢያንስ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ያጠናቀቁ እንዲሆኑ እናደርጋለን::

የገጠር ልማት እንቅስቃሴያችንን ባለን አርሶ አደር ላይ በመመስረት ልናፋጥነው የምንችልና የሚገባን ቢሆንም ባልተማረ አርሶ አደር ላይ በመመስረት ሊመጣ የሚችል የገጠር ልማት ግን የራሱ ውሱንነት ያለው መሆኑ ገሃድ ነው:: ቀጣይነት ያለው የቴክኖሎጂ እድገት በገጠርና በግብርና መስክ ለማስፋፋት ቢያንስ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ያጠናቀቀ አርሶ አደር መያዝ ይጠይቃል:: የግብርና ግብይት ስርአታችንን ዘመናዊና ቀልጣፋ ለማድረግ ቢያንስ በተመሳሳይ ደረጃ የሰለጠነ የሰው ሃይል ያስፈልጋል:: በኢንዱስትሪ፣ በንግድ፣ በከተማ ልማትና በመሳሰሉት

መስኮች ባልተማረ ሰራተኛ ሊመዘገብ የሚችል እድገት የለም ባይባልም በነዚህ መስኮች በዝቅተኛ ደረጃ የሚሰሩ ስራዎችም ቢሆኑ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን የሚጠይቁ ናቸው:: በሁሉም የኢኮኖሚና የማህበራዊ ልማት መስክ በብቃት ለመሳተፍ ቢያንስ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን የሚጠይቅ በመሆኑ ይህንኑ ለሁሉም ዜጎቻችን በተቻለ ፍጥነት ለማዳረስ እየተረባረብን እንገኛለን :: ይህም ተገቢነቱ አያጠያይቅም::

በኛ ተጨባጭ ሁኔታ የምንፈልገውን የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ፣ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኢኮኖሚና የማህበራዊ እድገት ለማረጋገጥ መላው ዜጋ ቢያንስ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ያለው መሆን አለበት ስንል ስርአታችን የሚፈልገውን የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠን ለማቅረብ በመቻል ረገድ አንዱ ዋነኛ ግቡ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም ማዳረስ መሆን አለበት ማለት ነው:: የትምህርትና ስልጠና ስርአታችን ገና እዚህ ደረጃ ላይ ያልደረሰ መሆኑ ስርአቱ መሰረታዊ ውሱንነት ያለበት እንደሆነ ያረጋግጣል:: ይሁንና ስርአቱ መሆን ከሚገባው አኳያ ብቻ ሳይሆን ከተነሳንበት መሰረት በመነሳትም ጭምር የሚታይ መሆን ይኖርበታል:: ከ60 ሚሊዮን ህዝብ በላይ ባለበት አገር ከ9 አመታት በማይበልጥ ጊዜ ውስጥ የትምህርት ሽፋናችንን ከነበረበት የ17% ደረጃ ወደ 57% ደረጃ ልናደርስ መቻላችን የሚያበረታታ መሆኑ ሊሰመርበት ይገባል:: በመሆኑም የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ስርአታችን የሰው ሃይላችንን በሚፈለገው መጠን በማስተማር ረገድ የሚቀረው ብዙ ነገር ቢኖርም በዚህ ረገድ የተፈፀመው ስራ ከፍተኛና

እጅግ የሚያበረታታ ነው::

አንድ ህብረተሰብ በፖለቲካ፣ በኢኮኖሚና በማህበራዊ ኑሮ ውስጥ በብቃት ለመሳተፍ የሚያስፈልገውን ዝቅተኛ የትምህርት ደረጃ የሚወስነው ከልማት ደረጃው ጋር አስተሳስሮ ነው:: በአንዳንድ በከፍተኛ ደረጃ ባደጉ አገሮች እንኳንስና የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ያለው፣ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ያለውም ሰው በህብረተሰቡ የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና ማህበራዊ ኑሮ ውስጥ በብቃት መሳተፍ አይችልም:: በነዚህ አገሮች እንደግብ የሚወሰደውና መወሰድም ያለበት የአንደኛ ወይም የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም ማዳረስ ሳይሆን ከፍተኛ ትምህርትን ለሁሉም ማዳረስ ነው:: በመካከለኛ የእድገት ደረጃ ላይ ያሉ አገሮች የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም በማዳረስ ዜጎቻቸውን በብቃት ማሳተፍ ይችላሉ:: እኛ በዝቅተኛ የልማት ደረጃ ላይ የምንገኝ በመሆናችን የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም በማዳረስ ልማታችንን ማፋጠንና ህዝባችንን በብቃት ማሳተፍ እንችላለን:: ስለሆነም የሚፈለገው ዝቅተኛው የትምህርት ደረጃ ከልማት ደረጃው ጋር ተያይዞ መወሰን ይኖርበታል:: ይህንን ጉዳይ በተመለከተ ሁለት የተሳሳቱ አዝማሚያዎች ይታያሉ::

በአንድ በኩል መላው ዜጋ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ይጨርስ ቢባል ያን ሁሉ ሰው የሚቀጥር ሰው ስለሌለ ተምሮ በከንቱ መቅረትን ያስከትላል በሚል ፈሊጥ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለመላው ዜጋ የማዳረስ አላማን የሚቃወም አዝማሚያ

በተለያየ መልክ ይከሰታል፡፡ በርግጥ በአገራችን ዘመናዊ ትምህርት ሲጀመር ለመንግስት መስሪያ ቤቶች የሚያስፈልግ የሰው ሃይል ለማፍራት ተብሎ ነው የተጀመረው፡፡ ከዚህ ጋር ተያይዞ የተፈጠረው አመለካከት ሰው የሚማረው ተምሮ በመንግስት ለመቀጠር ግፋ ቢል በኩባንያዎች ተቀጥሮ ለመስራት እንደሆነ አድርጎ መመልከት ነው፡፡ ይሁንና በዚህ አመለካከት በመመራት ቀጣይነት ያለው አድገት ያስመዘገበ አገር የለም፡፡ ከሚማረው የሰው ሃይል ውስጥ በመንግስት የሚቀጠረውና ሊቀጠር የሚችለው በጣም አነስተኛው ክፍል ነው፡፡ ሰው የሚማረው ተምሮ በመንግስት ለመቀጠር ብቻ ሳይሆን በዋነኝነት በአገሩ የፖለቲካ ህይወት ውስጥ በንቃት ተሳታፊ እንዲሆን ነው፡፡ በግብርና፣ በንግድና በሌሎች መስኮች ሁሉ ስራ ፈጥሮ በብቃት ለመስማራትና በነዚህ የስራ መስኮች ምርታማነቱን አሻሽሎ የኑሮ ደረጃውን ከፍ ለማድረግ ነው፡፡ በአጭሩ በአገሪቱ የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና ማህበራዊ ህይወት ውስጥ ብቃት ያለው ተሳትፎ ለማድረግ ሲል ነው ቢያንስ በህብረተሰቡ ተፈላጊ የሆነውን ዝቅተኛ ትምህርት ደረጃ ለማግኘት የሚጣጣረው፡፡

ምንም እንኳ በአገራችን በተለያየ ደረጃ ተምረው (እስከ ሁለተኛ ደረጃ ድረስ ጭምር) በዋነኛነት ሌላ አማራጭ ስራ ባለማግኘታቸው በግብርና ስራ ላይ የተሰማሩ በቀላሉ የማይገመት ቁጥር ያላቸው ወጣቶች ቢኖሩም፣ ምንም እንኳ ከነዚህ ወጣቶች ውስጥ በርካታዎቹ አዳዲስ ቴክኖሎጂዎች የመቀበል የተሻለ ችሎታ ያላቸው በመሆኑ የኑሮ ደረጃቸው ከሌላው አርሶ አደር የተሻለ ቢሆንም፣ ተምሮ አርሶ አደር መሆን ታጥቦ ጭቃ ተብሎ

የሚታይበት ሁኔታ ነው ያለው፡፡ ይህ አመለካከት እስካልተቀየረ ድረስ በዘመናዊ አርሶ አደር የሚንቀሳቀስ ቀጣይነትና ፈጣን እድገት ሊያረጋግጥ የሚችል ግብርና ሊኖረን አይችልም፡፡ በሌሎች የስራ መስኮችም ተመሳሳይ ችግር ማጋጠሙ አይቀርም፡፡ አንድ ሰው ቢያንስ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ከተማረ በደረጃው ተቀጥሮ የመስራቱ እድል እንዳለ ሆኖ በዋነኛነት ግን ራሱ ስራ ፈጥሮ በተለያዩ የአነስተኛ ንግድና ኢንዱስትሪ ስራዎች፣ በግብርና፣ በተለያዩ የአገልግሎት ስራዎች ላይ በመሰማራት፣ በትምህርቱ ተጠቅሞ ምርታማነቱን አሻሽሎ ካልተማረው ሰው በጣም በላቀ ደረጃ ኑሮውን ለማሻሻል ዕድል እንደሚያገኝ፣ በአገሪቱ የፖለቲካ ህይወት ውስጥ ካልተማረው ሰው በእጅጉ በተሻለ ደረጃ የመሳተፍ ዕድል እንደሚኖረው ሊታመንበትና የትምህርትም አላማ ይህንን ማረጋገጥ እንደሆነ ሊጨበጥ ይገባል፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ ማንም ሰው ቢሆን ትምህርቱን በአንደኛ ደረጃ ላይ ማቆም የለበትም፤ እስከሁለተኛ ደረጃ ድረስ፣ ከዚያም ባሻገር መሄድ አለበት ብለው የሚከራከሩ አሉ፡፡ ቀደም ሲል እንደተገለፀው የአቅም ግንባታ የልማት መሳሪያ ብቻ ሳይሆን የልማት ውጤትም ነው፡፡ እንደኛ ያለው አገር ባለው የልማት ደረጃ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትንም ሆነ ከዚያ በላይ ያለውን ትምህርት ለሁሉም ዜጎች ማዳረስ አይችልም፡፡ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም ዜጎች ለማዳረስ የሚደረገው ጥረት ብቻ እንኳ ከመንግስት የበጀት አቅም በላይ ነው፡፡ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት በየቀበሌው በተሰራበት ሁኔታ እንኳ ቤተሰቦች

በኢኮኖሚያዊ ችግር ምክንያት ልጆቻቸውን በሚፈለገው መጠን ለመላክ ሲቸገሩ ይታያል። የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትና ከፍተኛ ትምህርትን በየቀበሌው ማቋቋም ሊታሰብ እንደማይችል ገሃድ ነው። ያለንበት ድህነት ልጆች በየቀበሌያቸው ወደሚገኝ ትምህርት ቤት እንዳይሄዱ እየገደባቸው ባለበት ሁኔታ ሁለተኛ ደረጃንና ከዚያ በላይ ያለውን ትምህርት ለሁሉም ማዳረስ ከመንግስት የበጀት አቅም በላይ ብቻ ሳይሆን ከህብረተሰቡም አቅም በላይ ነው። ቢፈለግም አሁን ባለንበት የእድገት ደረጃ ተግባራዊ ሊሆን የሚችል አይደለም።

ሁሉም ዜጋ ከአንደኛ ደረጃ በላይ የሚሄድ የትምህርት አገልግሎት ማግኘት አለበት የሚለው አስተሳሰብ ባለንበት የእድገት ደረጃ ከመንግስትና ከህዝቡ አቅም በላይ የመሆኑ ጉዳይ እንደተጠበቀ ሆኖ ለልማታችን ተፈላጊና ጠቃሚ እንዳልሆነም ሊሰመርበት ይገባል። ማንኛውም አገር የፖለቲካ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ህይወቱን በመምራትና እድገቱን ለማረጋገጥ የሚያካሂደው የአቅም ግንባታ ስራ ከእድገቱ ጋር የሚመጥን መሆን አለበት። በአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ በግብርና ዘርፍ ከፍተኛና ቀጣይ እድገት ለማምጣት ከአሁኑ ጀምሮ ምናልባት ለቀጣይ አስር አመታት በተራው አርሶ አደር ደረጃ የሚያስፈልገው የሰው ሃይል የዩኒቨርሲቲ ምሩቅ የሆነ አርሶ አደር ወይ የሁለተኛ ደረጃ ምሩቅ አይደለም። በዚህ ደረጃ ላይ የተወሰኑ የግብርና ሙያተኞች ማስፈለጋቸው ባይቀርም ተራው አርሶ አደር የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ያጠናቀቀ ከሆነ የልማት ፍላጎታችንን ለማሳካት

በቂ ነው። በዝቅተኛ የንግድ፣ ኢንዱስትሪና የመሳሰሉት ስራዎች የሚፈለገው የሰው ሃይልም ተመሳሳይ ነው። ሃቁ ይህ ሆኖ ሳለ ሁሉም ዜጋ ከአንደኛ ደረጃ ትምህርት በላይ ይሂድ ከተባለ በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ምሩቅ ሊሰራ የሚችለውን ስራ በዩኒቨርስቲ ምሩቅ ለማሰራት መሞከርን ያስከትላል። እጅግ በጣም ከፍተኛ የሃብት ብክነትን በማስከተል ልማታችንን ያጓትታል። በመሆኑም በኛ አገር ሁኔታ ሁሉም ዜጋ ከአንደኛ ደረጃ በላይ የትምህርት አገልግሎት ይድረሰው ቢባል ከመንግስትና ህዝብ አቅም በላይ የሆነ ሊፈፀም የማይችል፣ በሆነ ተአምር ይፈፀም እንኳ ቢባል ልማታችንን ክፉኛ ከማስተጓጎል በስተቀር የሚያስገኘው ጥቅም የሌለ መሆኑ ገሀድ ነው።

በማጠቃለል የትምህርት አገልግሎት ሽፋንን በተመለከተ ትክክለኛው አቅጣጫ ተግባራዊ እያደረግነው ያለነው አቅጣጫ ነው። የህብረተሰባችንን ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ እድገት ለማፋጠን፣ ከልማት ደረጃችንና ከአቅማችንም ጋር የሚመጥነው የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም ዜጎች በተቻለ ፍጥነትና በነፃ ለማዳረስ መረባረብ ነው። ይህንን ስናደርግም ይህን የትምህርት አገልግሎት ያገኘ ሰው በአገሪቱ የፖለቲካ ህይወት ላይ በብቃት ለመሳተፍና የዴሞክራሲ ስርአታችንን በጠንካራ መሰረት ላይ ለማኖር፣ በመንግስት ከሚቀጠረው በላይና ከዚሁ በተጨማሪ ይህ የተማረ የሰው ሃይል በግብርናም ሆነ በሌሎች የልማት መስኮች በራስ ተነሳሽነት ስራ ፈጥሮ ምርታማነቱን አሳድጎ ኑሮውን ለማሻሻል ይችላል በሚል እምነት

ላይ በመመስረት መሆን ይኖርበታል።

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ስርአታችን ብቃት የሚመዘነው በሚማረው የሰው ሃይል መጠን ብቻ አይደለም። የመጠኑ ጉዳይ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ቢሆንም ዋነኛው የብቃቱ መመዘኛ የትምህርቱ ጥራት ነው። ከትምህርት ጥራት ጉዳዮች ውስጥ አንዱ መሰረታዊ ጉዳይ የቀለም ትምህርቱ ጥራት ጉዳይ ነው። የሚሰጠው የቀለም ትምህርት ደረጃው የተጠበቀ መሆኑ፣ ተማሪው ይህንኑ የቀለም ትምህርት በሚገባ የጨበጠውና የተረዳው መሆኑ ከዋነኛ የጥራት መመዘኛዎች አንዱ ነው።

የቀለም ትምህርቱን ጥራት ለመጠበቅ የስርአተ-ትምህርቱ ብቃት፣ የመማሪያ መጻህፍትና የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች መጠንና አይነት፣ የመምህራን መጠንና አይነት፣ ወዘተ... የመሳሰሉ ጉዳዮች ከፍተኛ አስተዋፅኦ ይኖራቸዋል። ከዚህ በመነሳት የቀለም ትምህርቱን ጥራት ለመጠበቅ ባለፉት አመታት ከፍተኛ ጥረት ተደርጓል።

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት አወቃቀር እንዲቀየር ተደርጓል። ከዚህ በፊት በአንድ ሳይክል እስከ ስድስተኛ ክፍል ብቻ በማስተማር ይጠናቀቅ የነበረው የአንደኛ ደረጃ ትምህርት በሁለት ሳይክል እስከ ስምንተኛ ክፍል ድረስ የሚቀጥል ሆኗል። በፊት እስከ አስራ ሁለተኛ ድረስ ይጨርስ የነበረው ትምህርት እስከ አስር አመት ድረስ እንዲጨርስ ተደርጎ ስለተሸጋሸገ በአሁኑ ሰአት

የ8ኛ ክፍል ተማሪዎች ይዘውት እንዲወጡ የሚጠበቀው እውቀት ከበፊተኛው የላቀ ነው። በመሆኑም በአሁኑ ሰአት የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ያጠናቀቀ ወጣት በፊት የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ካጠናቀቀው ወጣት የሁለት አመት ተጨማሪ ትምህርት የሚያገኝ ከመሆኑ ባሻገር በተደረገው የክፍሎች መሸጋሸግ ምክንያት የትምህርቱ ደረጃ በፊት የዘጠነኛና አስረኛ ክፍል ተማሪዎች ይሰጣቸው ከነበረው ትምህርት ጋር የሚመጣጠን ነው።

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት የሚጠናቀቅበት ጊዜ በሁለት አመት ከፍ ማለቱና በዚሁ ጊዜ የሚሰጠው የትምህርት ደረጃም ላቅ እንዲል መደረጉ ሁለት መሰረታዊ ታሳቢዎችን ግምት ውስጥ ያላስገባ ነው። በመጀመሪያ ደረጃ ትምህርት ለመላው ዜጋ እንደሚዳረስ፣ ይህንን ለማድረግም የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች በከተማ ብቻ ሳይሆን በገጠርም፣ በየቀበሌውና በየአቅራቢያው እንደሚመሰረቱ በዚህ ምክንያት ቀደም ሲል እንደነበረው አብዛኛው የአንደኛ ደረጃ ትምህርት የጀመረ ዜጋ የአንደኛ ደረጃ ትምህርቱን ሳይጨርስ የሚወጣበት ሁኔታ እንደሚወገድ፣ ነገር ግን ደግሞ አሁን ባለንበት የእድገት ደረጃ አብዛኛው ተማሪ ከዚያ በላይ ሊቀጥል እንደማይችል ታሳቢ ያደረገ ነው። በሌላ አነጋገር ከዚህ በፊት የነበረውን ሁኔታ በመቀየር የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ለጥቂቶች መዳረሱ ቀርቶ ለሁሉም ዜጎች እንደሚዳረስ፣ አብዛኞቹ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት የጀመሩ ተማሪዎች ይህንኑ ሳያጠናቅቁ ትምህርት የሚያቋርጡበት ሁኔታ ቀርቶ ሁሉም የስምንት አመት ትምህርት እንደሚያገኙ፣

ይሁንና ለወደፊቱ እድገታችን ሲሻሻል ሊሆን ከሚችለው በተለየ ሁኔታ አብዛኛው ተማሪ የአንደኛ ደረጃ ትምህርቱን እንዳጠናቀቀ ከዚያ በኋላ በቀጥታ የቀለም ትምህርቱን እንደማይቀጥልበት ኖ ሳቢ ያደረገ ነው::

ብዙ ተማሪ እስከ ስምንተኛ ክፍል ተምሮ ከቀለም ትምህርት ውጪ የሚሆን እስከሆነ ድረስ በቅድሚያ በአንደኛ ደረጃ ትምህርት አማካኝነት ከአገራችን የእድገት ደረጃና የልማት እንቅስቃሴ አኳያ በብቃት ተሳታፊ ለመሆን የሚያስችለው ትምህርት ሊኖረው ይገባል:: በዚህ ላይ በመመስረት አጫጭር የሙያ ስልጠናዎች በማግኘት በተለያዩ የልማት እንቅስቃሴዎች ለመሳተፍ የሚያስችል ሙያ ሊኖረው ይገባል:: በቂ የስነ-ዜጋ ትምህርት አግኝቶ፣ የስራ ተነሳሽነቱና ታታሪነቱ ጎልብቶ በአገሪቱ የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና ማህበራዊ እንቅስቃሴዎች ውስጥ በብቃት መሳተፍ መቻል አለበት:: የአንደኛ ደረጃ ትምህርት በሁለት አመት እንዲጨምር ከማድረግ ባሻገር በዚሁ ጊዜ የሚሰጠው ትምህርትም ላቅ ያለ እንዲሆን መደረጉ ተማሪውን ለተቀመጠው ግብ በብቃት ለማዘጋጀት ያስችላል:: ጥራቱ የተጠበቀ፣ የአቅም ግንባታና የልማት እቅዶቻችንን ግቦች ለማሳካት የሚያስችል የቀለም ትምህርት ለመስጠት ያስችላል::

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት በአንድ ሳይክል መሰጠቱ ቀርቶ በሁለት ሳይክል መሰጠቱም ለቀለም ትምህርቱ ጥራት ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረክታል:: በመጀመሪያዎቹ አራት አመታት የፔዳጎጂ

ሳይንስና የሰለጠኑ አገሮች ልምድ በሚጠቁመው መሰረት አንድ አስተማሪ ሁሉንም የትምህርት አይነቶች አጣምሮ ለህፃናቱ የሚያቀርብበትና ከፈተና ይልቅ በተከታታይ ምዘና ላይ ያተኮረ ስርአት እንዲኖር ለማድረግ ያስችላል:: ትምህርት ጀማሪ የሆነውን ህፃን የተለያዩ አስተማሪዎች የተለያየ የትምህርት አይነት ለማስተማር እየገቡ፣ እየወጡ ከሚያስተምሩት ይልቅ አንድ አስተማሪ ሁሉንም የትምህርት አይነቶች እየሸፈነ፣ እያንዳንዱን ህፃን በቅርብ እየተከታተለና እየደገፈ ቢያስተምር እጅግ የላቀ ውጤት እንደሚገኝ የፔዳጎጂ ሳይንስ ያረጋግጣል::

አንድ ህፃን አካባቢውን የሚገነዘበው ሁለገብ በሆነ አኳኋን ኖንደሆነ፣ የማወቅ የመመራመር ባህል የሚያሳድገው በጥናትና ሽምደዳ ሳይሆን በዳሰሳ ኖንደሆነ ስለሆነም በአንድ አስተማሪ ሁለገብ የሆነ ትምህርት መስጠቱ ትክክለኛው ሳይንሳዊ አማራጭ ኖንደሆነ የሥነ-ትምህርት ሙያተኞች ሁሉ የሚስማሙበት ነው:: ህፃኑ ነገሮችን ከፋፍሎ ማየት የሚችልበት ደረጃ ላይ ኖስኪደርስ ድረስ በአንድ አስተማሪ ሁለገብ ትምህርት መስጠት፣ በተከኖኖይ ምዘናና በዕለት-ተዕለት ድጋፍ ማብቃት ብቸኛ አማራጭ በመሆኑ ጥራቱ የተጠበቀ የትምህርት ሥርዓት ያላቸው አገሮች ሁሉ ይህንን አቅጣጫ ይከተላሉ:: የአገራችን የትምህርት ሥርዓት ብቃቱ የተጠበቀ ኖንዲሆን ለማድረግም በሥነ-ትምህርት ሳይንስ ከተረጋገጠው ከዚህ አቅጣጫ ውጪ አማራጭ የለንም::

ይሁንና አቅጣጫው በአገራችን አዲስ በመሆኑ በአፈፃፀም

ላይ የተለያዩ ችግሮች ማጋጠማቸው አይቀርም:: ምንም ኖንኳን ባለፉት ዓመኖት አስተማሪ-ች ይህንን አቅጣጫ ተግባራዊ ለማድረግ የተወሰነ ሥልጠና ኖንዲያገኙ ጥረት የተደረገ ቢሆንም የመምህራን ብቃት በየክፍሉ ያሉ የተማሪ-ች ብዛት ወዘተ. አቅጣጫውን የላቀ ውጤት በሚያስገኝ አኩኋን ለመተግበር ኖንቅፋት ሆነዋል:: ኖነዚህ ችግሮች የአፈፃፀም ችግሮች ናቸው:: የአቅጣጫውን ሳይንሳዊነት በጥያቄ ምልክት ውስጥ የሚያስገቡ አይደሉም:: መፍትሔው ሊሆን የሚገባው ሳይንሳዊነቱ የተረጋገጠውን አቅጣጫ መቀየር ሳይሆን ይህንኑ ሳይንሳዊ አሠራር በተግባር ላይ ለማዋል በምናደርገው የአፈፃፀም ኖንቅስቃሴ ሂደት የሚያጋጥሙትን ችግሮች ደረጃ በደረጃ ማስወገድ ነው::

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት በሁለት ሳይክል እንዲሰጥ፣ በሁለት አመት እንዲጨምርና የሚሰጠው የቀለም ትምህርት ላቅ ያለ እንዲሆን ማድረግ ለቀለም ትምህርቱ ጥራት መጠበቅ እጅግ በጣም አስፈላጊ ቢሆንም ይህ ብቻውን በቂ አይደለም:: ስርአተ-ትምህርቱ በየጊዜው እየተፈተሸ የተፈለገውን የሰው ሃይል ለማፍራት የሚያስችል መሆኑ መረጋገጥ አለበት:: በዚሁ መሰረት የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ከላይ እስከታች ተፈትሾ እንደገና እንዲስተካከልና አዳዲስ የመማሪያ መፃህፍት እንዲዘጋጁ ተደርጓል:: በዚህ ረገድ ከፍተኛ መሻሻል መደረጉ የማይታበል ቢሆንም ስርአተ-ትምህርቱ፣ በየጊዜው እየተገመገመ መሻሻል እንዳለበት፣ የመማሪያ መፃህፍት በየጊዜው መሻሻልና መከለስ እንዳለባቸው ሊሰመርበት ይገባል:: አስተማማኝ የትምህርት ስርአት

ያላቸው አገሮች ልምድ የሚያረጋግጠው በየጊዜው ስርአተ-ትምህርቱንና የመማሪያ መፃህፍትን እየገመገሙ ከማሻሻል ውጪ የአንድን አገር የትምህርት ስርአት ጥራት ጠብቆ ማቆየት እንደማይቻል ነው::

የቀለም ትምህርቱን ጥራት ለመጠበቅ ሌላው ተፈላጊ ጉዳይ የመማሪያ መፃህፍትና የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች ተሟልቶ መገኘት ነው:: በየትምህርት ቤቱ በቂ የመማሪያ መፃህፍት ለማዳረስ ከፍተኛ ጥረት ተደርጓል:: የሳይንስ ኪቶችንም ጨምሮ የትምህርት መርጃ መሳሪያዎችን ለማሟላትም ሰፊ ጥረት ተደርጓል:: ከላይ እንደተገለፀው የቀለም ትምህርቱን ጥራት ለማጠናከር ከተሰራው ስራ በተጨማሪ የመምህራንን አቅርቦት በመጠንና በጥራት ለማሻሻል ሰፊ ጥረት በመደረግ ላይ ነው:: በብዙ ሺ የሚቆጠሩ መምህራን ሰልጥነው ተመድበዋል፣ በመሰልጠን ላይ ያሉም አሉ:: ሰፊ የሙያ ላይ ስልጠና ስራም እየተሰራ ነው:: መምህራንን ለማትጋት የአገሪቱ አቅም በሚፈቅደው መጠን ደሞዝ ለማሻሻልና የእድገት ስርአቱን ለማስተካከል ጥረት ተደርጓል::

የቀለም ትምህርቱን ጥራት ለመጠበቅ በርካታ ስራዎች የተሰሩና ከዚህም አኳያ የተገኙ ውጤቶች ቢኖሩም በጥራቱ በኩል አሁንም በጣም ከፍተኛ ችግሮች ይታየሉ:: ከዚህ አኳያ በዋነኛነት ሊጠቀስ የሚገባው የመምህራን ብቃት ጉዳይ ነው:: የተደረገው ጥረት እንደተጠበቀ ሆኖ አሁንም የሚበዙት መምህራን ለስራቸው

የሚመጥን ብቃት ያላቸው አይደሉም፡፡ በሚፈለገው መጠን ተሟልተው አለመገኘታቸው አንድ ጉዳይ ሆኖ የሚሰጣቸው ትምህርት ጥራቱ የተጠበቀ ያለመሆኑም ሌላው ጉዳይ ነው፡፡ መምህራንን ለማትጋት የተወሰዱ ርምጃዎች ቢኖሩም አሁንም ከአንድ መምህር የሚጠበቅ ስነ-ምግባር፣ አመለካከትና የስራ ተነሳሽነት የሌላቸው በርካታ አስተማሪዎች በስርአቱ ውስጥ አሉ፡፡ በእድገት ስርአቱ ከተቀመጠው አቅጣጫ ውጪም እድገት የሚያስገኙ አሉ፡፡ ይህም የሌላውን አስተማሪ የስራ ተነሳሽነት በከፍተኛ ደረጃ እየጎዳው ይገኛል፡፡ የመምህራንን ብቃት የማረጋገጥና በሚፈለገው መጠን እንዲገኙ የማድረግ ጉዳይ በቀለም ትምህርት ጥራት ላይ ዋናው ጉዳይ መሆኑ ታውቆ መፍትሄ ሊፈለግለት የሚገባ አንገብጋቢ ጉዳይ ሆኗል፡፡

በስርአተ-ትምህርቱ ላይና ስርአቱ በሁለት ሳይክል እንዲካሄድ የማድረጉ አሰራር ለቀለም ትምህርት ጥራት ከፍተኛ አስተዋፅኦ እንደሚኖረው የሚታመንበት ቢሆንም የመምህራን በመጠንና በአይነት ተሟልቶ አለመገኘት ውጤታማነቱን እየተፈታተነው ይገኛል፡፡ በመጀመሪያዎቹ አራት አመታት ተማሪውን በአንድ አስተማሪና በተከታታይ ምዘና አማካኝነት የማስተማሩን ስርአት ተግባራዊ ለማድረግ በዚህ ደረጃ የሰለጠነ፣ አካሄዱን በሚገባ የሚያውቅና የሚያምንበት አስተማሪ በተፈለገው መጠንና አይነት ባለመገኘቱ በትክክል ተግባራዊ ሳይሆን ቀርቷል፡፡ በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ባለመሆኑና በጉዳዩ ላይ የተሟላ ግንዛቤ በሁሉም ዘንድ እንዲኖር ለማድረግ በቂ ስራ ባለመስራቱ ትልቅ መፍትሄ ይሆናል

ተብሎ የታመነበት ጉዳይ እንደመፍትሄ ሳይሆን እንደችግር የሚታይበት ደረጃ ላይ ደርሰናል፡፡ ደረጃው እንዲያድግ የተደረገው የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ከዚሁ ጋር የሚመጥን አስተማሪ በሚፈለገው መጠን ባለመገኘቱ ከዚሁ ማግኘት የሚገባን የጥራት መሻሻል በሚፈለገው ደረጃ ሳይገኝ ቀርቷል፡፡ ስርአተ-ትምህርቱን በየጊዜው እየገመገሙ፣ የመማሪያ መፃህፍትን በየጊዜው እየፈተሹ በቀጣይነት የማሻሻሉ ጉዳይም በቀጣይነት ትኩረት የሚሻ ጉዳይ ነው፡፡

የቀለም ትምህርቱን ጥራት ከመጠበቅ አኳያ ዋነኛው ችግር መምህራን በሚፈለገው መጠንና ብቃት አለመገኘታቸው ቢሆንም በትምህርት መርጃዎች ደረጃ ያለው ውሱንነትም ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያለው ጉዳይ ነው፡፡ ሁሉም የመማሪያ መፃህፍት ለተማሪው በሚፈለገው መጠን እንዲዳረሱ፣ የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች (የሳይንስ ኪቶች ወዘተ.) በየትምህርት ቤቱ በሚፈለገው መጠንና አይነት እንዲገኙ ማድረግ አልተቻለም፡፡ ዘመናዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጅዎችን ለዚህ ስራ በሰፊው እየተጠቀምን አይደለንም፡፡ በአንድ ክፍል ብዙ ተማሪዎች የመማራቸውና ትምህርት በፈረቃ የመሆኑ ጉዳይም ጥራቱ ላይ ከፍተኛ ጫና በማሳረፍ ለጥራቱ ማነስ አስተዋፅኦ ማበርከቱ አልቀረም፡፡ እነዚህ ችግሮች በዋነኛነት የፋይናንስ እጥረት ውጤቶች ናቸው፡፡ ዘመናዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጅን ለአንደኛ ደረጃ ትምህርት በሰፊው የመጠቀሙ ጉዳይ ከፋይናንስ በተጨማሪ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት በሁሉም አካባቢዎች እንዲዳረስና

ዘመናዊነቱን የጠበቀ እንዲሆን ማድረግን የሚጠይቅ ነው፡፡

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ጥራት አንዱ መለያው የቀለም ትምህርቱ ጥራት ቢሆንም ይህ ብቻውን በቂ የጥራት መለኪያ ሊሆን አይችልም፡፡ የትምህርት ስርአታችን በምንገነባው ዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ የነቃ ተሳትፎ ያለው ዜጋ መፍጠር ይኖርበታል፡፡ የዴሞክራሲ አስተሳሰብና ባህል የሰፈነበት አገር ከመፍጠር አኳያ ትምህርት ቤቶች ቁልፍ ሚና መጫወት ይችላሉ፤ ይገባቸዋልም፡፡ ለኛ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ጉዳይ በአገራችን መልካም አስተዳደር የማስፈን፣ ህገ-መንግስታዊ ግዴታ የመወጣት ጉዳይ ብቻ አይደለም፡፡ የህዝቦቻችንን ሰላም፣ አንድነትና ህልውና የማረጋገጥ ጉዳይ ጭምር ነው፡፡ ህዝባችንን እጅግ ዘግናኝ ከሆነ የድህነት አረንቋ የማላቀቅ ጉዳይ ጭምር ነው፡፡ ትምህርት ቤቶቻችን ይህንን አላማ ለማሳካት ካልቻሉ ሌላውን ተልእኮዋቸውን ቢወጡም ዞሮ ዞሮ ግቡን የማይመታ ነገር ሆኖ መቅረቱ የማያጠራጥር ነው፡፡ ዴሞክራሲ ሰላማችንንና ህልውናችንን ለማረጋገጥ፣ የያዝነውን የልማት አላማ ለማሳካት ወሳኝ ጉዳይ በመሆኑ፣ ይህ ባልተሳካበት ሁኔታ አስተማማኝ ሰላምና ቀጣይነት ያለው እድገት ስለማይኖር ይህንኑ የማይጨምር የትምህርት ስርአት ዞሮ ዞሮ ግቡን የማይመታ የትምህርት ስርአት መሆኑ የግድ ነው፡፡ የትምህርት ስርአታችን የስነ-ዜጋ ትምህርትን እንደአንድ ዋነኛ ነጥብ የወሰደ ቢሆንም፣ በዚህ ረገድ የተሰራው ስራ እጅግ በጣም ደካማ ነው፡፡

በስነ-ዜጋ ትምህርት ጉዳይ ላይ የተሰራው ስራ እጅግ በጣም ደካማ የሆነባቸው በርካታ ምክንያቶች አሉ፡፡ በዋነኛነት መጠቀስ የሚገባው ጉዳይ የአመለካከት ጉዳይ ነው፡፡ የስነ-ዜጋ ትምህርትን በሚመለከት ያሉት የአመለካከት ችግሮች በሁለት ተከፍለው የሚታዩ ናቸው፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ የአንድ አገር ትምህርት ቤቶች የአገሪቱን ህገ-መንግስት መሰረት በማድረግ ዜጎች በህገ-መንግስቱ መንፈስ እንዲቀረፁ የማድረግ ዋነኛ ተልእኮ እንዳላቸው፣ በኛ አገር ሁኔታም በህገ-መንግስቱ ውስጥ የሰፈሩትን የዴሞክራሲ አስተሳሰቦች ማስረፅ፣ በዚሁ መንፈስ ወጣቶችን መገንባት እንዳለባቸው በሙሉ ልብ በመቀበልና ተግባራዊ ለማድረግ ቁርጠኛ ሆኖ በመነሳት ላይ ከፍተኛ የአመለካከት ችግር አለ፡፡ በተጨማሪም የስነ-ዜጋ ትምህርት ሲባል ምን እንደሆነ፣ በምን አይነት አኳኋን ቢፈፀም አስተማማኝ ውጤት እንደሚኖረው በመረዳት ላይ ከፍተኛ ችግር አለ፡፡

ብዙ ሰዎች የስነ-ዜጋ ትምህርት መሰጠቱ በመላው አለም የሚሰራበት የተለመደ አሰራር ከመሆኑ ጋር አያይዘው የሚቀበሉት ቢሆኑም ይህ ስራ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች መሰረታዊ ስራ እንደሆነ፣ ይህ ስራ በአጥጋቢ ሁኔታ ካልተሰራ በስተቀር ሌላው ሁሉ ከንቱ ሆኖ ሊቀር እንደሚችል ተገንዝበው በቁርጠኝነት ለማስፈፀም አይረባረቡም፡፡ ስለሆነም በዚህ ጉዳይ ላይ ለጉዳዩ ያላቸው ድጋፍ ከግብር ይውጣ ያለፈ አይደለም፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ለአገራችን ህገ-መንግስት ካላቸው ተቃውሞ በመነሳት ዜጎችን በህገ-መንግስቱ መንፈስ የመገንባቱ ስራ የትምህርት ቤቶች

አንዱ ዋነኛ ስራ መሆኑን በጥብቅ የሚቃወሙ፣ ይህንን ማድረግ ትምህርትን የአንድ የፖለቲካ ድርጅት አላማ ማራመጃ መሳሪያ ማድረግ ነው ብለው የሚቃወሙም አሉ።

በመሰረቱ ማንኛውም ስርአትና በየትኛውም አገር ያለ መንግስት ትምህርት ቤቶችን ዜጎችን በአገሪቱ ህገ-መንግስት መንፈስ ለመቅረፅ ይጠቀምባቸዋል። በዚህ ጉዳይ ላይ በአገሮች መካከል ልዩነት የለም። ልዩነቱ የሚታየው በህገ-መንግስቱ ይዘትና በስነ-ዜጋ ትምህርት አሰጣጥ ስርአቱ ላይ ነው። ዴሞክራሲያዊ ህገ-መንግስት ያላቸው አገሮች ዜጎቻቸውን በዚሁ መንፈስ ለመቅረፅ ይጣጣራሉ። ዴሞክራሲያዊ ህገ-መንግስት የሌላቸውም ቢሆኑ ዜጎቻቸውን ባላቸው ህገ-መንግስት መንፈስ ለመቅረፅ ይጣጣራሉ። አንዳንዶች የስነ-ዜጋ ትምህርትን ከሁሉም የትምህርት አይነቶችና የትምህርት ቤት እንቅስቃሴዎች ጋር አያይዘው እጅግ በጣም ውጤታማ በሆነ አኳኋን ይፈፅሙታል። ሌሎች ደግሞ ጥራትና ብቃት በሌለው አኳኋን ይፈፅሙታል። ትምህርት ቤቶችን ዜጎችን በህገ-መንግስት መንፈስ ለመቅረፅ የማይጠቀም መንግስት ግን በየትኛውም አገር የለም፤ ሊኖርም አይችልም።

የአንድ አገር ህገ-መንግስት የአገሪቱ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ እንቅስቃሴዎች ሁሉ የሚመሩበት መሰረታዊ ሰነድ ነው። የአገሪቱ ህጎች መሰረታዊ ምንጭና የህጎቹ ሁሉ አውራ ነው። ከህጎቹ ውጭና፣ የህጎች ሁሉ ምንጭና አውራ ከሆነው ህገ-መንግስት ውጭ የሚከናወን የፖለቲካ፣ የኢኮኖሚና

ማህበራዊ እንቅስቃሴ የለም። የትምህርት ስርአቱ አላማ በአንድ አገር ውስጥ ገንቢ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ሚና የሚጫወት ዜጋ መፍጠር ነው። ህገ-መንግስቱን ጠንቅቆ ያላወቀ በህገ-መንግስቱ መንፈስ መሰረት ያልተገነባ ዜጋ በህብረተሰቡ ውስጥ የሚፈለገውን ገንቢ ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ሚና ሊጫወት ከቶ አይችልም። በዚህ ምክንያት ነው ዜጎችን በህገ-መንግስቱ መንፈስ ለመቅረፅ የማያገለግል የትምህርት ስርአት የሌለውና ሊኖርም የማይችለው።

በአገራችንም አገሪቱ የምትመራበት ህገ-መንግስት አለን። ይህ ዴሞክራሲያዊ ህገ-መንግስት የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ እንቅስቃሴያችን ሁሉ የሚመራበት መሰረታዊ ሰነድ ነው። የሁሉም ህጎቻችን መነሻና አውራ ነው። ይህንኑ ጠንቅቆ ያላወቀና በዚህ መንፈስ ያልተቀረፀ ሰው በልማትና በዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ እንቅስቃሴው ውስጥ ገንቢና ብቃት ያለው ተሳትፎ ሊኖረው አይችልም። የትምህርት ስርአታችንም ይህንኑ ተልእኮ በአስተማማኝ መልኩ መፈፀም ካልቻለ መሰረታዊ ተልእኮውን ተወጥቷል ማለት አይቻልም። በመሆኑም የስነ-ዜጋ ትምህርት ለይስሙላ ወይም በግብር ይውጣ መልኩ ሳይሆን እንደ አንድ መሰረታዊ ተልእኮ ተወስዶ መፈፀም ያለበት ይሆናል። ይህ ተልእኮ በአስተማማኝ ሁኔታ ካልተፈፀመ የትምህርት ስርአቱ ግቡን እንደማይመታ ታሳቢ በማድረግ በሙሉ ልብና በቁርጠኝነት መፈፀም ያለበት ነው። በዚህ ረገድ ያለው የግብር ይውጣ አመለካከት አለመወገዱ ለስነ-ዜጋ ትምህርታችን እጅግ ደካማ መሆን ከፍተኛ አስተዋፅኦ አድርጓል።

ኢትዮጵያውያን ወጣቶችን በአገሪቱ ህገ-መንግስት መንፈስ መገንባት የአንድን ድርጅት የፖለቲካ አላማ ለማራመድ ስለሚያገለግል መሞከር የለበትም በሚል የሚቀርበው የተቃውሞ አስተያየትም እጅጉን የተሳሳተ ነው:: በመጀመሪያ ደረጃ ኢትዮጵያም እንደሌሎቹ አገሮች ዜጎችን በትምህርት ቤት በስነ-ዜጋ ትምህርት መገንባት አለባት:: ከዚህ ውጭ የሆነ ወይም ሊሆን የሚችል አገር የለምና ኢትዮጵያም ከዚህ ውጭ ልትሆን አትችልም:: የስነ-ዜጋ ትምህርት መሰጠት ካለበት ደግሞ አገሪቱ በምትመራበት ህገ-መንግስት መሰረት ካልሆነ በስተቀር በሌላ በማንኛውም ሰነድ ላይ ሊመሰረት አይችልም:: የስነ-ዜጋ ትምህርት ማስተማርና፣ ይህንኑ በአገሪቱ ህገ-መንግስት መንፈስ መፈፀም ምንም አይነት ሌላ አማራጭ የሌላቸው ነገሮች ናቸው::

በአሁኑ ወቅት በስልጣን ላይ ያለው -ርቲ በህገ-መንግስቱ በጥብቅ የሚያምንና፣ ህገ-መንግስቱ በሚፀድቅበት ወቅት ግንባር ቀደም ሚና የተጫወተ መሆኑ ገሀድ ነው:: ይሁንና ህገ-መንግስቱን በሙሉ ልብ ደግፈው እንዲፀድቅ የተንቀሳቀሱ ሌሎች -ርቲዎች እንደነበሩም ገሃድ ነው:: በአንዳንድ የህገ-መንግስቱ ድንጋጌዎች ላይ ተቃውሞ ቢኖራቸውም ህገ-መንግስቱን በአጠቃላይ ደግፈው የተንቀሳቀሱ ሌሎች ድርጅቶች እንደነበሩም የታወቀ ነው:: ከሁሉም በላይ ህገ-መንግስቱ ህዝቡ በዴሞክራሲያዊና ህጋዊ አኳኋን የመረጣቸው ተወካዮች በሰፊው ተከራክረው መንግስት የሚመራበት ሰነድ እንዲሆን ያፀደቁት የኢትዮጵያ ህዝብ ሰነድ ነው:: ከፀደቀበት ከመጀመሪያው ሂደት ጀምሮ የአንድ ድርጅት ሰነድ ሳይሆን

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

የተለያዩ ድርጅቶች የደገፉት የህዝብ ሰነድ ነው:: የኢትዮጵያ መንግስት እንዲመራበት በህጋዊ መንገድ የተቀመጠ ህጋዊ ሰነድ ነው:: በዚህ ሰነድ መንፈስ ዜጎችን የመቅረፅ ተልእኮ የድርጅት ተልእኮ ሳይሆን የመንግስት ግዴታ ነው:: ማንኛውም ድርጅት የመንግስትን ስልጣን ቢይዝ መፈፀም ያለበት ግዴታ ነው:: አንድ የኢትዮጵያ መንግስት በሆነ ምክንያት ይህንን ሳይፈፅም ቢቀር፣ ወይም በግብር ይውጣ መልክ ቢያሰናክለው፣ የአገሪቱን የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራና ከዚሁም ጋር ተያይዞ የወደፊት ዕድልዋን ከማሰናከሉም ባሻገር ህገ-መንግስታዊ ግዴታውን በአግባቡ ሳይወጣ እንደሚቀር ሊሰመርበት የሚገባ ጉዳይ ነው:: መሆን የሚገባው ይህ ሆኖ ሳለ በመንግስታችን በተለይም በትምህርት ስርአቱ ዋነኛ ተዋናዮች ይህ ግንዛቤ በማያሻማ መልኩ ባለመያዙ የስነ-ዜጋ ትምህርታችን እጅግ በጣም ደካማ ሆኗል::

የስነ-ዜጋ ትምህርት በብቃት መስጠት እንዳለበትና በዚህ ጉዳይ ላይ አንዳችም አይነት የማቅማማትና የግብር ይውጣ አዝማሚያ መኖር እንደማይገባው መቀበል ብቻውን የሚፈለገውን ውጤት ሊያስገኝ አይችልም:: ውጤታማ በሆነ አኳኋን የሚፈፀምበት ስርአትም መቀየስ ይኖርበታል:: ይህ ስርአት በየጊዜው እየተገመገመ መዳበርና መስተካከል ይገባዋል:: ከዚህ አኳያ የስነ-ዜጋ ትምህርት ራሱን ችሎ በአንድ የትምህርት አይነት ደረጃ መሰጠቱ ብቻውን በቂ እንዳልሆነ ሊታወቅ ይገባል:: ጉዳዩ አመለካከት የመቅረፅ፣ ባህል የመገንባት ጉዳይ ስለሆነ ሁሉን አቀፍ በሆነ መልክ ካልተፈፀመ በስተቀር ሊሳካ እንደማይችል

ሊታወቅ ይገባል፡፡ ሁሉም የትምህርት አይነቶች በየፈናቸው አመለካከትን ለመቅረፅ አስተዋፅኦ ማድረግ መቻል አለባቸው፡፡ የትምህርት ቤቱ አሰራር፣ አደረጃጀት፣ ከክፍል ውጪ የሚደረጉ እንቅስቃሴዎች ወዘተ. ይህንኑ አመለካከት ለመቅረፅ የሚያስችሉ መሆን ይገባቸዋል፡፡ የስነ-ዜጋ ትምህርት እንቅስቃሴያችን በዚህ መልኩ ሁሉን አቀፍ ይዘት እንዲኖረው ስላልተደረገና አፈፃፀሙ በቀጣይነት እየተፈተሸ እንዲዳብር ባለመደረጉ በጣም ደካማ ሊሆን ችሏል፡፡

የስነ-ዜጋ ትምህርት በሚፈለገው ጥራት እንዳይከናወን ዋነኛ እንቅፋት የሆኑት ከላይ የተገለፁት የአመለካከት ችግሮች ቢሆኑም ይህንን የሚያስፈፅሙ መምህራንና የትምህርት ሃላፊዎች ያላቸው ብቃት ደካማ መሆኑም ከፍተኛ ሚና የነበረው ጉዳይ ነው፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ሁሉም መምህራንና የትምህርት ሃላፊዎች በጉዳዩ ላይ የተሟላ ግንዛቤና ጠንካራ እምነት እንዲኖራቸው ለማድረግ የሚያስችል በቂ ስራ አልተሰራም፡፡ ይህንኑ ትምህርት በብቃት ለመስጠት የሚያስችላቸው ስልጠና አልተሰጣቸውም፤ ውጤታማ የሆነ የትምህርቱ አሰጣጥ ስርአትም አልተዘረጋም፡፡ ከዚሁ ጋር በተያያዘ መምህራኑና የትምህርት ሃላፊዎች ትምህርት ቤቶች የስነ-ዜጋ ትምህርት በሚፈለገው መልክ እንዲሰጡ የማድረግ የዜግነትና የሙያ ግዴታ እንዳለባቸው የተገነዘቡበት ሁኔታ የለም፡፡ ተማሪው የተቀመጠለትን የሂሳብ ትምህርት በአግባቡ መማሩን የማረጋገጥ ግዴታ እንዳለባቸው ከሞላ ጎደል ይገነዘባሉ ማለት ይቻላል፡፡ ይህንኑ መፈፀም የማይችል ወይም የማይፈልግ አስተማሪ

በአስተማሪነት መቀጠል እንደማይችልና እንደማይገባውም ከሞላ ጎደል ይገነዘባሉ ማለት ይቻላል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ የስነ-ዜጋ ትምህርት በብቃት መሰጠቱን የማረጋገጥ ግዴታ እንዳለባቸው፣ ይህንኑ መፈፀም የማይችል ወይም የማይፈልግ አስተማሪ በአስተማሪነት መቀጠል እንደማይችልና እንደማይገባው የሚያውቁ ግን በጣም ጥቂቶች ናቸው፡፡ በመሆኑም አስተማሪዎችና የትምህርት ሃላፊዎች በጉዳዩ ላይ የተስተካከለ ግንዛቤና የተሟላ እምነት እንዲኖራቸው፣ ትምህርቱን ለመስጠት የሚያስችል እውቀትና ብቃት እንዲያገኙ፣ ይህ ተግባር በጥብቅ የክትትልና አስተዳደራዊ ቁጥጥር ስርአት እንዲደገፍ ለማድረግ የተሰራው ስራ አጥጋቢ ስላልነበረ የስነ-ዜጋ ትምህርታችን እጅግ ደካማ ሆኖ ቆይቷል፡፡

የትምህርት ስርአታችን ከፍተኛ የስራ ተነሳሽነትና ታታሪነት ያለው፣ ስራን የሚወድና የሚያከብር መልካም ስነ-ምግባር ያለው ዜጋ ማፍራት መቻል አለበት፡፡ ይህን የመሰለ ስነ-ምግባርና አመለካከት የሌለው ዜጋ በህብረተሰባችን ፖለቲካዊ ፤ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ እንቅስቃሴ ውስጥ ብቃት ያለው ገንቢ ሚና መጫወት አይችልም፡፡ የትምህርት ስርአታችን አንድ የጥራት መመዘኛም በዚሁ መልክ ተማሪዎችን በብቃት የመቅረፅ ችሎታው መሆን ይኖርበታል፡፡ ይህንን ግብ ለማሳካት የማይችል የትምህርት ስርአት በሌላው መስክ ምንም ስራ ቢሰራ ዞሮ ዞሮ ታጥቦ ጭቃ ከመሆን ያለፈ ስራ ሰርቷል ሊባል አይችልም፡፡ ስርአተ-ትምህርታችን ይህንን ተገንዝቦ ከትምህርት መሰረታዊ አላማዎች አንዱ ስራ ወዳድና ጥሩ ስነ-ምግባር ያለው የሰው ሃይል ማፍራት

እንደሆነ በግልፅ አስቀምጧል። ይሁንና በተግባር በዚህ ረገድ የተሰራው ስራና የተገኘው ውጤት በጣም አነስተኛ ነው። እዚህም ላይ ዋነኛው ችግር የአመለካከት ነው።

በአገራችን ዘመናዊ ትምህርት የተጀመረው በመመስረት ላይ ለነበረው ቢሮክራሲ የሚሆን የሰለጠነ የሰው ሃይል ለመፍጠር ነው። ከዚህ ባሻገር ሄደ ከተባለም በተወሰኑ ዘመናዊ ተቋሞች ተቀጥሮ የሚሰራ የሰው ሃይል ከማፍራት የሚያልፍ አላማ የነበረው አይደለም። ከአላማው ጋር የትምህርት ስርአቱ ቅኝት ይህን የመሰለውን የሰው ሃይል ለመፍጠር የሚያመች ነው የነበረው። የትምህርት አገልግሎቱ እየተስፋፋ ሲሄድ የተማረው ዜጋ በመንግስት ሊቀጠር ከሚችለው በላይ እየሆነ መጣ። ነገር ግን የትምህርት ስርአቱ ተማሪው ስራ ፈጣሪና ስራ ወዳድ እንዲሆን፣ በማንኛውም የስራ መስክ ስራ ፈጥሮም ሆነ ተቀጥሮ ምርታማነቱን በማሳደግ ኑሮውን ለማሻሻል የሚጣጣርና የሚችል እንዲሆን ስላላደረገ ገና ትምህርት ለሁሉም ባልተዳረሰበት ሁኔታ ከፍተኛ የተማረ የስራ አጥ ሃይል ተፈጠረ። የተማረው ሰው በምንም አይነት የጉልበት ስራ ለመሰማራት ዝግጁነቱና ሙያው የሚጎድለው ስለነበረ የትምህርት ስርአቱ፣ ስራ ፈጣሪና ታታሪ ሰራተኛ የሰው ሃይል በማፍራት ልማትን ለማፋጠን የሚረዳ ሳይሆን ወጣቱን ከጉልበት ስራና ከስራ ፈጣሪነት እያፈናቀለ ስራ አጥነትን የሚያስፋፋ ስርአት ወደመሆን ተሸጋገረ። የአገራችን የትምህርት ስርአት በዚህ መልክ እጅግ በከፋ ቀውስ ውስጥ ገብቶ በነበረበት ወቅት ነው የፖሊሲ ለውጥ የተደረገው።

በሽግግሩ ዘመን የተደረገው የትምህርት ፖሊሲ ለውጥ ካሉት ዋነኛ ባህሪዎች አንዱ የትምህርት ስርአቱን ከገባበት የከፋ ቀውስ ለማውጣት የሚያስችል የትምህርት አላማ ማስቀመጡ ነው። በአዲሱ ፖሊሲ መሰረት የትምህርት አላማ የመንግስት ተቀጣሪን ማፍራት ብቻ አይደለም። የትምህርቱ ዋነኛ አላማ በተለያዩ ደረጃዎች የተማረና የሰለጠነ የሰው ሃይል በማፍራት በተለያዩ ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊና ፖለቲካዊ እንቅስቃሴዎች በብቃት የሚሳተፍ ዜጋን መፍጠር ነው። ወጣቱ ተምሮና የሙያ ስልጠና አግኝቶ በደረጃው ተቀጥሮም ሆነ ራሱ ስራ ፈጥሮ ምርትና ምርታማነትን በማሻሻል ኑሮውን የሚያሻሽልበት ሁኔታ እንዲፈጠር ማድረግ ነው የአዲሱ የትምህርት ፖሊሲ አላማ።

በዚህ መሰረት ለምሳሌ ወጣቱ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ተምሮ የግብርና ሙያ ስልጠና አግኝቶ በግብርና ስራ ላይ በዘመናዊ አርሶ አደርነት ተሰማርቶ ምርትን ከፍ በማድረግ ኑሮውን እንዲያሻሽል ማድረግ የትምህርት አላማ ይሆናል። ከዚያ የላቀ ትምህርት ያለው ደግሞ በግብርና መለስተኛ ሙያተኛነት ሰልጥኖ በመስኩ ይሰማራል። በዩኒቨርስቲ ደረጃ የተማረውም በከፍተኛ የግብርና ሙያተኛነትና ተመራማሪነት ይሰማራል። ከመለስተኛ ግንበኛና አናጢ ጀምሮ እስከ ከፍተኛ ኢንጂነርም በተመሳሳይ ደረጃ ይሰለጥናል፤ ይሰማራል። በዚህ መልክ በየደረጃው በተሻለ ሁኔታ የማምረት የስራ አቅምና ሙያ ያለው ሰው ተፈጥሮ ራሱ ስራ ፈጣሪ በመሆንና በተቀጣሪነት የሚሰማራ፣ የጉልበት ስራን የሚያከብር፣ ታታሪ፣ ጥሩ ስነ-ምግባር ያለው የሰው ሃይል

የማፍራት አላማ ያለው ፖሊሲ አለን፡፡ ፖሊሲው ትምህርት የስራ አጥነት ማራመጃ መሳሪያ ከመሆን ተላቆ በየደረጃው መላውን ህዝብ በሚሸፍንና ስራ አጥነትን በማያስፋፋ መልክ እንዲስተካከል በማድረግ ከገባበት ቀውስ እንዲወጣ ለማድረግ የሚያስችል ነው፡፡

ይሁንና የዚህ ለውጥ መሰረታዊ ትርጉም በውል ተለይቶ ተማሪውና ህብረተሰቡ እንዲያውቀውና እንዲያምንበት አልተደረገም፡፡ በመሆኑም በብዙ አካባቢዎች የመማር አላማ በመንግስት ተቀጣሪ በመሆን የቢሮ ሰራተኛ ለመሆን፣ ግፋ ቢል ደግሞ በታላላቅ ኩባንያዎች ቢሮና መሰል ኩባንያዎች ለመቀጠር ተደርጎ ነው እየተወሰደ ያለው፡፡ የትምህርት ስርአቱ አላማ በፈፃሚውም በተጠቃሚውም ዘንድ በአግባቡ አልተጨበጠም፡፡ የትምህርት ስርአቱ የትምህርት አላማውን ስላልጨበጠውና ተጠቃሚው እንዲጨብጠው ስላደረገም ጥሩ የስራ ተነሳሽነትና ታታሪነት፣ ስራ አክባሪነትና ወዳድነት፣ መልካም ስነ-ምግባርን በተማሪው ላይ ለመቅረፅ አጥጋቢ ጥረት ሲያደርግ አይታይም፡፡ በዚህ ደረጃ የተማሪውን አስተሳሰብ መቅረፅና የሚፈለገውን ስነ-ምግባር እንዲጨብጥ ማድረግ ለትምህርት ስርአቱ ጥራት መጠበቅና አላማውን እንዲያሳካ ለማድረግ ወሳኝ ሚና ከሚጫወቱ ጉዳዮች አንዱ መሆኑን በቅጡ ባለመገንዘብ ተግባራዊ የሚሆንበት ምቹ ሁኔታ ሳይፈጠር ቆይቷል፡፡

የትምህርት ስርአቱን አላማ በሚገባ ባለመገንዘብ፣ ከዚህ አኳያ በተማሪው ዘንድ መልካም የስራ አመለካከትና ስነ-ምግባር

እንዲሰፍን ማድረግ ሊሰጠው የሚገባ ትኩረት ምን እንደሆነ በቅጡ ባለመገንዘብ የተፈጠረው የአመለካከትና ከዚሁ ጋር የተያያዘ የአፈፃፀም መዛባት ዋነኛ ችግር ሲሆን እንደዚህ አይነቱን ባህልና አመለካከት በትምህርት ቤት ውስጥ በምን አይነት መልክ መቅረፅ እንደሚቻል ባለማወቅ የተፈጠረ ችግርም ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው የአመለካከት ችግር ነው፡፡ በነዚህ ሁለት የአመለካከት ችግሮች ምክንያት የትምህርት ስርአታችን የሚፈለገው የስራ አመለካከትና ስነ-ምግባር ያለው ተማሪ በማፍራት ረገድ አጥጋቢ ስራ ለመስራት የማይችል ሆኖ ቆይቷል፡፡

የትምህርት ስርአት ውጤታማነት ሊለካ የሚገባው በስርጭቱ ስፋትና በአገልግሎቱ ጥራት ሲሆን ጥራቱም በቀለም ትምህርቱ ጥራት፣ በስነ-ዜጋ ትምህርት ጥራትና በስራ አመለካከትና ስነ-ምግባር ቀረፃ ትምህርት ጥራት መመዘን ያለበት ይሆናል፡፡ የትምህርት ስርአታችን ጥራት በሶስቱም መመዘኛዎች ሲመዘን በጣም ከፍተኛ ችግር ያለበት ሆኖ ይታያል፡፡ በቀለም ትምህርቱ ጥራት ረገድ የተሻለ ስራ የተሰራ ቢሆንም በዋነኛነት በመምህራን መጠንና ጥራት ችግር እንደዚሁም በፋይናንስ ችግር ምክንያት የሚፈለገው ደረጃ ላይ የደረሰ አይደለም፡፡ የስነ-ዜጋ፣ የስራ አመላከከትና ስነ-ምግባር ትምህርትን በተመለከተ በተለይም በመምህራንና አስፈፃሚ አካላት ዘንድ ባሉ የአመለካከት ችግሮች፣ ይህን ትምህርት በብቃት ለመስጠት የሚያስችል ስርአትና ጥብቅ የክትትል ስልት ባለመነደፉ ትርጉም ያለው ስራ ተሰርቷል ሊባል የማይችልበት ደረጃ ላይ ይገኛል፡፡ የአንደኛ ደረጃ

ትምህርትን ጥራት ችግሮች እስከነምንጫቸው በሚገባ በመረዳት በአፋጣኝ መፍታት በትምህርት ስርአታችን ላይ ከተደቀኑት ዋነኛ ተግባሮች አንዱ ሆኖ ይገኛል፡፡

2.3. የአንደኛ ደረጃ የመማሪያ ቋንቋ፣

አዲሱ የትምህርት ፖሊሲ ህፃናት በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የመማር መብት እንዳላቸው ያረጋግጣል፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ተማሪዎች የፌዴራል መንግስት የስራ ቋንቋ የሆነውን አማርኛ እንዲማሩም ያደርጋል፡፡ በአለም አቀፍ ደረጃ ሰፊ ተቀባይነት ያገኘና በአሁኑ ሰአት የአለም ህብረተሰብ ከሞላ ጎደል እንደ ዋነኛ መግባቢያ ቋንቋ እየወሰደው ያለው እንግሊዘኛም በአንደኛ ደረጃ በተከታታይ ለስምንት አመታት እንደሚሰጥ ይደነግጋል፡፡ በዚህም ረገድ ፖሊሲው በፊት ከነበረው የተለየና በጣም የተሻለ ፖሊሲ ነው ማለት ይቻላል፡፡

በዚህ ረገድ የአዲሱ ፖሊሲ መለያ ነጥብ ህፃናት በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የመማር መብት ያላቸው መሆኑን ማስቀመጡና ይኸው መብት በበርካታ አካባቢዎች ተግባራዊ መሆን መጀመሩ ነው፡፡ ህፃናት በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የመማር መብት ይከበርላቸዋል ተብሎ የተደነገገው በፔዳጎጅካዊና በፖለቲካዊ ምክንያቶች ነው፡፡

ህፃናት በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው በሚማሩበት ወቅት፣

የአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ባልሆነ ቋንቋ ከሚመሩበት ወቅት እጅግ በተሻለ አኳኋን ትምህርቱን እንደሚረዱት በፔዳጎጂ ሳይንስ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው፡፡ አንድ ህፃን የአፍ መፍቻው ባልሆነ ቋንቋ በሚማርበት ወቅት ትምህርቱን ለመረዳት ሁለት መሰናክል ማለፍ አለበት፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ የማያውቀውን ቋንቋ የማወቅ መሰናክል ማለፍ አለበት፡፡ ከዚያ ቀጥሎና ከዚሁ በተጨማሪ የሚቀርብለትን አዲስ ትምህርትና እውቀት የመረዳት መሰናክልን ማለፍ አለበት፡፡ በአፍ መፍቻ ቋንቋው በሚማርበት ወቅት ግን አዲሱን እውቀት የመቅሰም መሰናክልን ብቻ ነው የሚያልፈው፡፡ ስለሆነም በአፍ መፍቻ ቋንቋው ሲማር መሰናክሉ ይቀልለታል፤ ትምህርቱን ለመረዳት በጣም የተሻለ ይሆንለታል፡፡ ይህም በመሆኑ የስነ-ትምህርት ጠበብቶች የሚደግፉት ህፃናት በአፍ መፍቻ ቋንቋ መማራቸውን ነው፡፡ ይህን እንደተባበሩት መንግስት የሳይንስና ትምህርት ተቋምና (ዩኔስኮ) እንደ አለም መምህራን ማህበር ድርጅት ያሉ በትምህርት ጉዳይ ላይ ያገባናል የሚሉ አለም አቀፍ ድርጅቶችም በጥብቅ የሚደግፉት ነው፡፡

ህፃናት በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የመማር መብት እንዲረጋገጥላቸው የሚፈለግበት ፖለቲካዊ ምክንያትም አለ፡፡ ማንም ህዝብ በራሱ ቋንቋ የመጠቀምና ባህሉን የማዳበር መሰረታዊ መብት አለው፡፡ እነዚህ መብቶች በህዝቦችና ዜጎች ሰብአዊ መብት ደረጃም እውቅና ያገኙ ናቸው፡፡ በአገራችን የዜጎችና የህዝቦች ሰብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶችን በአስተማማኝ ሁኔታ ለማስከበር ከፍተኛ ጥረት በሚደረግበት ወቅት የህፃናት በአፍ መፍቻ ቋንቋ

የመማር መብት መከበሩም ተገቢ ነው:: ይህ መብት እንዲከበር አለማድረግ የአገራችንን ህገ-መንግስትና ኢትዮጵያ የተቀበለቻቸውን ልዩ ልዩ አለም አቀፍ የሰብአዊ መብት ሰነዶችን መፃረር ይሆናል:: እዚህ ላይ ሊሰመርበት የሚገባ አንድ መሰረታዊ ጉዳይ አለ:: -ሊሲው በአፍ መፍቻ ቋንቋ የመማር መብትን ያስከብራል እንጅ ይህንኑ እንደግዴታ አያስቀምጥም:: በመሆኑም በአፍ መፍቻ ቋንቋው ለመማር አቅሙ ያነሰው ወይም ፍላጎቱ የሌለው ማንኛውም ህዝብ በመረጠው ቋንቋ መማር ይችላል:: በአፍ መፍቻ ቋንቋ ለመማር የፈለገውና የቻለው በዚሁ ይጠቀማል፤ በዚሁ ለመማር ያልቻለ ወይም ያልፈለገ ደግሞ በሌላ በፈለገው ቋንቋ መጠቀም ይችላል:: በመሆኑም በአገራችን ካሉት ብሄር/ ብሄረሰቦች በአሁኑ ሰአት በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የሚማሩት ከግማሽ በታች ናቸው:: ሌሎቹ መብቱ የተከበረላቸው ቢሆንም በመብቱ ለመጠቀም አቅሙ ስላነሳቸው ወይም ፍላጎት ስለሌላቸው በሌላ በመረጡት ቋንቋ በመማር ላይ ናቸው::

በአንደኛ ደረጃ የትምህርት ቋንቋ ጉዳይ ላይ የተለያዩ ትችቶች ይነሳሉ:: የኢትዮጵያን ወጣት በተለያዩ ቋንቋዎች ማስተማር የህዝቡን አንድነት ያናጋል፣ በተለያዩ የአገሪቱ አካባቢዎች እንደልቡ ተንቀሳቅሶ እንዳይሰራ የሚያደርግ የመግባቢያ ቋንቋ ችግር ይፈጥራል በሚል የሚቀርብ ትችት ከዋናዎቹ ትችቶች አንዱ ነው:: ፖሊሲው ህፃኑ በአፍ መፍቻ ቋንቋው እንዲማር መብት ቢሰጠውም ማንኛውም ኢትዮጵያዊ አማርኛ ቋንቋን እንዲማር የሚያደርግ ነው:: አማርኛ የጋራ መግባቢያ

ቋንቋችን እንዲሆን መላው የኢትዮጵያ ህዝብ በተወካዮቹ አማካይነት የወሰነና በህገ-መንግስታችን ውስጥ እንዲሰፍር ያደረገ በመሆኑ ተማሪው አማርኛን የመማር ግዴታ እንዲኖርበት ማድረግ ትክክለኛ ነው:: ለብዙ አመታት አማርኛን በቋንቋነት የተማረ ወጣት በአማርኛ ለመግባባት የሚቸገር አይሆንም:: የሚቸገር ከሆነም ይህን ያህል አመት በተማረው ቋንቋ ለመጠቀም ያልቻለበት ምክንያት ቋንቋውን የማስተማርያ ዘዴያችን በጣም ደካማ ከሆነ ብቻ ነው:: በአፍ መፍቻ ቋንቋው መማሩ አማርኛን ለበርካታ አመታት ተምሮ እንዳያውቅ የሚያደርገው አይደለም:: ስለሆነም ፖሊሲው አንድ የመግባቢያ ቋንቋ እንዲኖረን የሚያደርግ እንጅ የመግባቢያ ቋንቋ እንዳይኖረን የሚያደርግ አይደለም:: በተለይም የአማርኛ ቋንቋ ትምህርት ጥራት ከተጠበቀ በአጭር ጊዜ ውስጥ ቋንቋውን በሚገባ ሊያውቅ የሚችልበትን ምቹ ሁኔታ የሚፈጥር ነው::

ህዝቦች በራሳቸው ቋንቋ ስለተማሩ፣ ከጋራ መግባቢያ ቋንቋቸው በተጨማሪ የራሳቸውን ቋንቋ በሚገባ ስላወቁ አንድነታቸው የሚላላበት አንድም ምክንያት የለም:: ህዝቦችን የሚለያየውና የሚያቃቅረው ሰብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብታቸው መከበሩ ሳይሆን እነዚህ መብቶች ሳይከበሩ ሲቀሩ ነው:: ስለሆነም ቅሬታና ቅራኔን በመፍጠር ለህዝቦች አንድነት ሳንካ የሚሆነው በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው የመማር መብታቸው ሲነፈግ ነው:: ህዝቦች በቋንቋቸው ከተማሩ አንድነታቸው ይላላል የሚለው አመለካከት፣ የተለያዩ ህዝቦች መለያ ባህሪዎችን በማጥፋት ብቻ

ነው አንድነት መፍጠር የሚቻለው ከሚል የልዩነት ማጥፋት (አሲሚሌሽኒስት) አመለካከት የሚመነጭ ነው፡፡ የህዝቦችን መለያ ባህሪ በአስተዳደራዊ መንገድ የማጥፋት፣ በዚሁ አማካኝነት **"አንድነት"** የመፍጠር አመለካከት አገራችንን ጨምሮ በአለማችን በብዙ አገሮች በእብሪተኞች ለረጅም ጊዜ የተሞከረና የከሸፈ ጉዳይ ነው፡፡ አድልዎንና ጭቆናን አስከትሎ የብሄሮች ቅራኔን በከፍተኛ ደረጃ ከማባባስና ደም መፋሰስን ከማስከተል ውጪ ያረጋገጠው አንድነት የለም፡፡ በመሆኑም የትምህርት ፖሊሲያችን የህዝቦችን መብት በማስከበር ለጠንካራ አንድነታችን መሰረት የሚጥል እንጂ አንድነታችንን የሚያላላ አይደለም፡፡

በዚህ ጉዳይ ላይ የሚቀርበው ሌላው ትችት ተማሪው ለስምንት አመታት በአካባቢ ቋንቋ ተምሮ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ላይ በእንግሊዘኛ እንዲማር ሲደረግ ቋንቋውን በሚገባ ሳያውቅ አሁን ባለንበት አለም ንቁ ተሳታፊ ሊሆን የማይችል ይሆናል፤ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርቱም በጣም ይከብደዋል የሚል ነው፡፡ የእንግሊዝኛ ቋንቋ ከሞላ ጎደል የአለም መግባቢያ ቋንቋ በመሆኑ የአገራችን ተማሪዎች ከአንደኛ ክፍል ጀምሮ እንደቋንቋ እንዲማሩት ተደርጓል፡፡ የእንግሊዝኛ ቋንቋን ውጤታማና ዘመናዊ በሆነ መንገድ ማስተማር በተቻለባቸው አካባቢዎች ከአንድ አመት ባነሰ ጊዜ ውስጥ በቋንቋው መጠቀም የሚቻልበት ደረጃ ላይ እንደሚደረስ ይታወቃል፡፡ በእንግሊዘኛ ቋንቋ ብቻ ሳይሆን በሌሎች ቋንቋዎችም ተመሳሳይ ስራ መስራት እንደሚቻል የታወቀ ነው፡፡ ይህ በመሆኑም የከፍተኛ ትምህርትን በራሳቸው ቋንቋ

የሚያስተምሩ አገሮች ከውጭ ለከፍተኛ ትምህርት የሚያስገቧቸውን ተማሪዎች ከስድስት ወር እስከአንድ አመት ድረስ ቋንቋቸውን አስተምረው ከፍተኛ ትምህርት በብቃት እንዲከታተሉ እንደሚያደርጓቸውም ይታወቃል፡፡ እኛ ለስምንት አመታት ቋንቋውን አስተምረን የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትን በእንግሊዘኛ ቋንቋ ለመከታተል እንዲችል ማድረግ እያቃተን ነው፡፡

የዚህ ችግር መሰረታዊ መነሻ የቋንቋ ትምህርት አሰጣጣችን ያለው ውጤታማነትና ዘመናዊነት ነው፡፡ ሌሎች በስድስት ወራትና በአንድ አመት የሚፈፅሙትን በስምንት አመታት መፈፀም ካቃተን መፈተሽ ያለበት የመማሪያ ቋንቋ እንግሊዘኛ መሆኑ አለመሆኑ አይደለም፡፡ የቋንቋ ትምህርቱ ጥራት ነው መፈተሽ ያለበት፡፡ ቋንቋውን የሚያስተምሩ መምህራን ብቃት አጠያያቂ ነው፡፡ ቋንቋውን በደንብ የማያውቁ መምህራን ቋንቋውን እንዲያስተምሩ የሚመደቡበት አጋጣሚ አለ፡፡ የቋንቋ ትምህርት ስርአቱ እጅግ ኋላ ቀር ነው፡፡ በዚህ ላይ መሰረታዊ ለውጥ ማምጣት ከተቻለ እንግሊዘኛ የአንደኛ ደረጃ የመማሪያ ቋንቋ ባይሆንም በስምንት አመታት ውስጥ በቋንቋው የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትን በብቃት ለመከታተል የሚቻልበት ደረጃ ላይ መድረስ የማይቻልበት ምንም ምክንያት ሊኖር አይችልም፡፡

የቋንቋ ትምህርቱ ጥራት ባልተጠበቀበት ሁኔታ እንግሊዝኛን በፊት እንደነበረው ከስምንተኛ ክፍል እንዲጀምር

ቢደረግም ችግሩን ሊቀርፈው አይችልም:: በአፍ መፍቻ ቋንቋው ሲማር የቆየ ወጣት በእንግሊዘኛ መማር ሲጀምር የቋንቋ ትምህርቱ ጥራት እስከጎደለው ድረስ ትምህርቱን ለመከታተል መቸገሩ አይቀርም:: በእንግሊዘኛ መማር የሚጀምረው ሰባተኛ ክፍል ላይ ቢሆንም የሰባተኛ ክፍል ትምህርትን ለመከታተል መቸገሩ አይቀርም:: በእንግሊዝኛ መማር የሚጀምረው ዘጠነኛ ክፍል ላይ ከሆነም እዚያ ሲደርስ መቸገሩ አይቀርም:: እንግሊዝኛን ለስምንት አመት በቋንቋ ትምህርት መልክ ሲማር ቆይቶ ወደመማሪያ ቋንቋነት ሲያሸጋግረው ለስድስት አመት ተምሮ ከሚሸጋገርበት አካሄድ የተሻለ ጊዜ አግኝቶ ቋንቋውን ለመማር እድል ስለሚያገኝ ሊቀልለት ይችላል፤ ይገባልም:: ስለሆነም እንግሊዝኛን በመማሪያ ቋንቋነት የመጠቀምያ ጊዜን ማዘግየት ከአንድ መማሪያ ቋንቋ ወደሌላ መማሪያ ቋንቋ ሽግግር በሚደረግበት ወቅት የሚፈጠረውን የቋንቋ ችግር ያቃልለዋል:: ከዚህ አኳያም ሲታይ ፖሊሲው ችግሩን የሚያቃልል እንጂ የሚያባብስ ሊሆን አይችልም::

ቋንቋው የመማሪያ ቋንቋ በመሆኑ ምክንያት ብቻ ተማሪው ቋንቋውን በይበልጥ የሚያውቅበት ሁኔታ ይፈጠራል ብሎ መገመትም አይቻልም:: የሚሰጠው የቋንቋ ትምህርት ደካማ እስከሆነ ድረስ ቋንቋውን የመማሪያ ቋንቋ በማድረግ የሚቀረፍ ችግር የለም:: ቀደም ሲል ከሰባተኛ ክፍል ጀምሮ ተማሪው በእንግሊዘኛ እንዲማር ሲደረግ እንደነበር ይታወቃል:: በዚህ መልክ የተማሩ የሁለተኛ ደረጃ ተማሪዎች እንግሊዝኛን ጠንቅቀው ያወቁበት ሁኔታ ግን ሊፈጥር አልቻለም:: ይባስ ብሎ በዚሁ

ስርአት ያለፉ የዩኒቨርስቲ ተማሪዎችም ቢሆኑ ቋንቋውን ጠንቅቀው አውቀውታል ሊባል የሚችልበት ሁኔታ ላይ አይደሉም:: የመማሪያ ቋንቋው እንግሊዘኛ ነው ሲባልም ተማሪዎቹ ቋንቋውን በሚገባ ካለማወቃቸው የተነሳ አልፎ አልፎም አስተማሪዎቹ ሃሳባቸውን በተሟላ አኳኋን በእንግሊዝኛ መግለፅ ባለመቻላቸው ትምህርቱ በቅይጥ ቋንቋ የሚሰጥበት ሁኔታ ነው የሚታየው:: ተማሪውም ባልተቀየደ አኳኋን ሃሳቡን ለመግለፅም ሆነ ለመረዳት የሚቸገርበት ሁኔታ ነው የሚስተዋለው:: ከዚህ መገንዘብ የሚቻለው የቋንቋ ትምህርት ስርአታችን ጥራት ባልተጠበቀበት ሁኔታ አንድን ቋንቋ የማስተማሪያ ቋንቋ በማድረግ ብቻ የሚቀረፍ ችግር እንደሌለ ነው::

የትምህርት -ሊሲያችን በአንድ በኩል የእንግሊዝኛ ቋንቋ ትምህርት ከአንደኛ ክፍል ጀምሮ እንዲሰጥ በማድረጉ በሌላ በኩል እንግሊዝኛ ማስተማሪያ ቋንቋ የሚሆንበትን ጊዜ በማዘግየት ከአንድ ቋንቋ ወደሌላ የሚደረገውን ሽግግር ሊያቀል የሚችል የተሻለ ፖሊሲ ነው ሊባል ይችላል:: በሌላ በኩል ደግሞ የቋንቋ ትምህርት ጥራት በከፍተኛ ደረጃ ካልተሻሻለ በስተቀር እንግሊዝኛ የመማሪያ ቋንቋ የሚሆንበት ጊዜ ቢቀላጠፍም ቢዘገይም ችግሩን በመፍታት ረገድ መሰረታዊ ለውጥ የማያመጣ ይሆናል:: ከዚህ በመነሳት ፖሊሲው ትክክለኛ ቢሆንም ለውጤታማነቱ ወሳኝነት ያለው የቋንቋ ትምህርት ጥራት መሆኑ ሊታወቅ ይገባል:: በዚህ በኩል ያለብንን እጥረት በተቻለ ፍጥነት ማስወገድ ካልተቻለ ፖሊሲውን በትክክል ተግባራዊ ማድረግ የማይቻል ይሆናል:: በአጠቃላይም የትምህርት

ፖሊሲያችን የመማሪያ ቋንቋን በተመለከተ ያስቀመጠው አቅጣጫ ትክክለኛና ዴሞክራሲያዊ ቢሆንም የቋንቋ ትምህርት ስርአታችን እጅግ ኋላ ቀርና ውጤታማ ያልሆነ በመሆኑ የትክክለኛው ፖሊሲ ውጤቶች መሆን በሚገባው ደረጃ አጥጋቢ ሊሆኑ አልቻሉም፡፡

2.4. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ፋይናንስና አስተዳደር ስርአት፣

በአገራችን ተጨባጭ ሁኔታና የዴሞክራሲ ስርአትን ለመገንባትና ልማታችንን ለማፋጠን ካስቀመጥናቸው እቅዶች አኳያ ሁሉም ዜጎች የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ካላገኙ ብቃት ያለው ገንቢ ተሳትፎ ሊኖራቸው አይችልም፡፡ ዜጎች በአገራቸው ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ህይወት ውስጥ ብቃት ያለው ገንቢ ተሳትፎ የማድረግ መብት አላቸው፡፡ ይህን መብት ያለአንደኛ ደረጃ ትምህርት በተሟላ ሁኔታ ሊጠቀሙበት እስካልቻሉ ድረስ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን የማግኘት መብት ሊኖራቸው ይገባል፡፡ ሁሉም ዜጋ ይህንን የትምህርት ዕድል ማግኘት የሚችለው የአንደኛ ደረጃ ትምህርት በነፃ የሚሰጥ ሲሆን ነው፡፡ በመሆኑም ከትምህርት ፖሊሲያችን የመሰረት ድንጋዮች አንዱ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ነፃ እንዲሆን መደረጉ ነው፡፡

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት በነፃ ይሰጣል ሲባል በአንድ በኩል መንግስት ይህንን አገልግሎት ለሁሉም ለማዳረስ ባለው አቅም ሁሉ መረባረብ አለበት ማለት ነው፡፡ ለመማር የሚፈልግ ሁሉ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን በነፃ የሚያገኝበትን ሁኔታ

ማመቻቸት የመንግስት ግዴታ መሆኑ ሊታመንበት ይገባል ማለት ነው፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ማንም ዜጋ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ለመማር ራሱ እንዲከፍል የሚገደደው ክፍያ የለም፤ መኖርም የለበትም ማለት ነው፡፡ መክፈል የቻለ የሚማርበት፣ መክፈል ያልቻለ የማይማርበት ሁኔታ መፈጠር የለበትም ማለት ነው፡፡

የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም በነፃ ማዳረስ የመንግስት ግዴታ ነው ሲባል ህዝቡ ከዚህ አኳያ ምንም አይነት አስተዋፅኦ ማበርከት የለበትም ማለት አይደለም፡፡ ህዝቡ ግብር መክፈሉ አልቀረም፣ መንግስት የትምህርት አገልግሎትን የሚያስፋፋው ይህንኑ ግብር በመጠቀም ጭምር ስለሆነ ህዝቡ በተዘዋዋሪ መንገድ አስተዋፅኦ እያበረከተ እንደሆነ ግልፅ ነው፡፡ ከዚህ ውጭ መንግስት የትምህርት አገልግሎትን ማስፋፋት የሚችልበት ምንም አይነት ዕድል የለም፡፡ ከዚህም ባሻገር ህዝቡ ትምህርት ቤቶችን ለማሰራት ገንዘብ፣ ንብረትና ጉልበት ያወጣል፡፡ ትምህርት ቤቶች የተለያዩ ገቢ ማሰባሰቢያ ስልቶችን ተጠቅመው ወጪያቸውን በከፊል ይሸፍናሉ፡፡ ይህም በጣም መሰረታዊና ተገቢ የፋይናንስ ምንጭ ነው፡፡ ከዚህ ውጭ የትምህርት አገልግሎትን በሚፈለገው መጠን ማስፋፋት የሚቻልም አይሆንም፡፡ ይህ አሰራር ትምህርት በነፃ መሰጠት አለበት ከሚለው መርህ ጋር የሚጋጭ አይደለም፡፡ ተማሪው በግል ለመማር ከፈለግህ ክፈል ተብሎ እስካልተጠየቀ ድረስ ህዝቡ በጋራ የሚያደርጋቸው የፋይናንስ አስተዋፅኦዎች ከፖሊሲው ጋር የሚጋጩ አይደሉም፡፡ በምንም አይነት ሁኔታ መደረግ የሌለበት ጉዳይ ተማሪው ክፍያ እንዲከፍል

የማስገደድና ክፍያውን ካልከፈልክ አትማርም ማለት ነው። ይህን እስካላደረግን ድረስ ህዝቡ በጋራ በጉልበትም ሆነ በገንዘብና በንብረት የሚያበረክተው አስተዋፅኦ ፖሊሲውን ከማጠናከር አልፎ የሚፃረር አይሆንም።

መንግስት የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም የማዳረስ ግዴታ ያለበት ቢሆንም የግል ባለሃብቶች በዚሁ የስራ መስክ በሰፊው እንዲሰማሩ ያበረታታል። በግል ባለሃብቶች የሚቋቋሙ ትምህርት ቤቶች ከተማሪው ክፍያ መጠየቃቸው የማይቀርና አግባብም ነው። ይህም ቢሆን የአንደኛ ደረጃ ትምህርት በነፃ መሰጠት አለበት ከሚለው መርህ ጋር የሚጋጭ አይደለም። መንግስት አገልግሎቱን በነፃ በተቻለ መጠን ለሁሉም ማዳረስ መቻል አለበት። ይህን ግዴታ በፈፀመበት ሁኔታ አንድ ተማሪ በመንግስት ትምህርት ቤት በነፃ የመማር መብቴን ከመጠቀም ገንዘብ ከፍዬ በግል ትምህርት ቤት እማራለሁ ብሎ በነፃ ፍላጎቱ ከወሰነ መብቱ ነው። የመንግስት ግዴታ አገልግሎቱን ማቅረብ ነው። መንግስት አገልግሎቱን አቅርቦ ሲያበቃ በተለያየ ምክንያት በዚህ አገልግሎት አልጠቀምም፣ ገንዘብ ከፍዬ እገለገላለሁ የሚል ሲኖር ግን መብቱ ነው። መንግስት ይህንን ሊቃወም አይችልም፤ አይገባምም። ይልቁንም ገንዘብ ከፍለው መማር የሚችሉት በግል ቢማሩ የመንግስትን አገልግሎት ከፍሎ ለመማር ለማይችለው ብቻ ለማድረግ ስለሚቻል በመንግስት ላይ ያለውን ጫና የሚቀንስ ይሆናል። የትምህርት ፋይናንስ ችግርን ለማቃለል የሚረዳ አንድ አይነተኛ መሳሪያ ይሆናል።

የግል ባለሀብቶችና መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የሚያቋቁሟቸው ትምህርት ቤቶች መክፈል የሚችለውንና የሚፈልገውን ተማሪ ቢያስከፍሉም የነፃ ትምህርት ፖሊሲያችንን ሸክም ያቃልላሉ እንጂ ፖሊሲውን አይፃረሩም የሚለው እንደተጠበቀ ሆኖ አንድ ሊሰመርበት የሚገባ ሌላ ጉዳይ ግን አለ። እነዚህም ትምህርት ቤቶች የአቅም ግንባታ እቅዳችን ማስፈፀሚያ መሳሪያዎች ናቸው። ዜጎችን መንግስት ባስቀመጠው አቅጣጫ በአመለካከት፣ በስነ-ምግባርና በእውቀት ቀርፀው ማውጣት መቻል አለባቸው። እነዚህን ግቦች ለማሳካት ችሎታው ወይም ፍላጎቱ የሌለው ትምህርት ቤት እንዲሰራ ሊፈቀድለት አይችልም፤ አይገባም። የትምህርት አገልግሎት በማስፋፋት ረገድ ይረዱናል፣ የፋይናንስ ሸክማችንን ያቃልሉናል በሚል ብቻ መንግስት ያስቀመጠውን የጥራት መስፈርት የማያሟሉ ትምህርት ቤቶች ሊፈቀዱ አይችሉም። በመሆኑም መንግስት በአንድ በኩል እነዚህ ትምህርት ቤቶች እንዲበራከቱ እያደፋፈረ በሌላ በኩል የተቀመጡትን መስፈርቶች የሚያሟሉና በትክክል ተግባራዊ የሚያደርጉ መሆናቸውን የመቆጣጠር ሃላፊነት አለበት።

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት አገልግሎትን ለሁሉም ለማዳረስ እጅግ በጣም ከፍተኛ ወጪ እንደሚጠይቅ ግልፅ ነው። በአሁኑ ወቅት የትምህርት አገልግሎት ስርጭትን የሚገድበው ዋነኛ ችግር የፋይናንስ ችግር እንደሆነም ግልፅ ነው። የትምህርትን ጥራት በተለይም የቀለም ትምህርትን ጥራት በማሻሻል ረገድም ፋይናንስ ከፍተኛ ተፅእኖ እንደሚያሳድር እሙን ነው። መንግስት ይህንን

የፋይንናስ ችግር ለማቃለል የተለያዩ ስልቶችን ተግባራዊ ሲያደርግ ቆይቷል፡፡

የትምህርት የፋይናንስ ችግርን ለማቃለል አንዱ ትልቅ መሳሪያ መንግስት ለዚሁ ተግባር የሚመድበውን ወጪ መጨመር ነው፡፡ የማስፈፀም አቅም ዋነኛ የልማት መሳሪያ ነው፡፡ ትምህርት የማስፈፀም አቅም ግንባታ አንድ ዋነኛ መሳሪያ ነው፡፡ ስለሆነም መንግስት ለትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ቅድሚያ ሰጥቶ ገንዘብ መመደብ ይገባዋል፡፡ ይሁንና መንግስት የሚያሰባስበው ገቢ ለትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ብቻ ሊውል አይችልም፡፡ ሌሎች በመንግስት ወጪ መሸፈን ያለባቸው አስተዳደራዊ የልማት ወጪዎችም አሉና፡፡ ስለሆነም ምንም እንኳ መንግስት ለትምህርት ልዩ ክብደትና ቅድሚያ ሰጥቶ በተቻለ መጠን ከፍተኛ በጀት መመደብ ያለበት ቢሆንም ይህ ያለገደብ ሊለጠጥ የሚችል አማራጭ አይደለም፡፡ የመንግስት ገቢ እየጨመረ ሲሄድ ለትምህርት የሚሰጠው ልዩ ትኩረት እስከቀጠለ ድረስ የሚመደበውም ገንዘብ አብሮ ይጨምራል፡፡ ይሁንና በአሁኑ ወቅት የመንግስት ገቢ ዝቅተኛ ከመሆኑም ባሻገር ለወደፊቱም ያለገደብ ሊለጠጥ የሚችል አይደለም፡፡ በሌላ አነጋገር መንግስት ያለአንዳች ጥርጥር ለትምህርት ፕሮግራም ልዩ ትኩረት ሰጥቶ እያደገ የሚሄድ በጀት ለአገልግሎቱ መስፋፋት መመደብ አለበት፡፡ ይሁንና የሚመደበው በጀት ካለው ውሱንነት አኳያ ምንም ቢደረግ የትምህርት ወጪ ፍላጎትን በሚፈለገው መጠን ሊያሟላ የሚችል አይሆንም፡፡

የግል ባለሃብቶችና መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች

የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን በማስፋፋት ረገድ ሊጫወቱት የሚችሉትን ሚና በላቀ ደረጃ መጠቀምና ለዚሁ የተመቻቸ ሁኔታ መፍጠር አማራጭ የሌለው ጉዳይ ነው፡፡ ይህን ስራ የትምህርቱን ጥራት ከመጠበቅ ጋር በማይጋጭ መልኩ መፈፀም ይቻላል፤ ይገባልም፡፡ ይሁንና ይህ የፋይናንስ አማራጭም የራሱ ውሱንነት ያለው መሆኑ አይቀርም፡፡ የግል ባለሀብቶች የሚያቋቁሟቸው ትምህርት ቤቶች ሊያገለግሉ የሚችሉት ከፍሎ ለመማር የሚችለውንና የሚፈልገውን ብቻ ነው፡፡ በመሆኑም የአገልግሎት አድማሳቸው የራሱ ገደብ ያለው ነው፡፡ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችም በዚሁ መስክ በሰፊው የሚለጠጥ አቅም ሊኖራቸው አይችልም፡፡ በመሆኑም ይህ የፋይናንስ ምንጭ የማይናቅ አስተዋፅኦ ቢኖረውም የትምህርት ፋይናንስ ክፍተትን በተሟላ አኳኋን ሊሸፍን የሚችል አይደለም፡፡

ህዝቡ በየደረጃው ትምህርት ቤቶችን በመስራትና የትምህርት መርጃ መሳሪያዎችን በማሟላት ረገድ በገንዘብ፣ በንብረትና በጉልበት አስተዋፅኦ በማድረግ ላይ ይገኛል፡፡ ህዝቡ በራሱ ጉልበትና ንብረት ላይ ብቻ በመመስረትም ሆነ ከመንግስትና ከሌሎች ወገኖች ጋር በመቀናጀት ትምህርት ቤቶችን በመስራትና የትምህርት መርጃ መሳሪያዎችን በማሟላት ረገድ እያደረገ ያለው አስተዋፅኦ ይህ ድሃ ህዝብ ለልጆቹ ጥራት ያለው የትምህርት አገልግሎት ለማቅረብ የማያደርገው ነገር እንደሌለ በተጨባጭ እያረጋገጠ ያለ ነው፡፡ የእስካሁኑ ልምድ ህዝቡ ይህንን የፋይናንስ ክፍተት ለመሸፈን ያለውን ዝግጁነት ከማረጋገጥ ባሻገር የፋይናንስ ክፍተቱን ለመሸፈን መጫወት የሚችለውን ሚና በሙሉ አሟጠን

ተጠቅመናል ማለት አይቻልም፡፡ በዚህ ረገድ ህዝቡን በማንሳሳት በከተሞችም ሆነ በገጠሮች ጥራት ያለው የትምህርት አገልግሎት በከፍተኛ ፍጥነት ለማስፋፋት የሚረዳ ከፍተኛ ስራ መስራት ይገባል፤ ይቻላልም፡፡

ትምህርት ቤቶች ራሳቸው ይብዛም ይነስም ወጪያቸውን ለመሸፈን የሚረዳ ልዩ ልዩ የገቢ ማሰባሰቢያ ስልቶችን መቀየስና መተግበር ይችላሉ፡፡ ተማሪውን በሆነ ሽፋን ክፍያ እንዲከፍል ማስገደድ ከፈለጉ ግን የግድ ፖሊሲውን መፃረር ይኖርባቸዋል፡፡ ከዚህ ውጭ ያሉ አማራጮች ሁሉ ክፍት ናቸው፡፡ በአንዳንድ ትምህርት ቤቶች አካባቢ የሚገኝን መሬትና የተፈጥሮ ሃብትን በገቢ ምንጭነት መጠቀም ይቻላል፡፡ የተማሪዎችን ጉልበት ማህበራዊ ጠቀሜታ ባላቸው መስኮች በማሰማራት የትምህርት ወጭን ለመደጎም የሚያግዝ ገቢ ለማሰባሰብ ከማስቻሉም ባሻገር ይህ ተማሪዎቹ የስራ ክቡርነትን እንዲገነዘቡና ጥሩ የስራ ስነ-ምግባር እንዲዳብሩ ሊረዳቸው ይችላል፡፡ በነዚህና በመሳሰሉት ስልቶች በመጠቀም ይብዛም ይነስም ገንዘብ የሚያሰባስቡ ትምህርት ቤቶች አሉ፡፡ ይሁንና ይህ አማራጭ የፋይናንስ ክፍተቶችን ከመሸፈን ባሻገር ጥሩ የስራ ስነ-ምግባርና አመለካከትን ከመፍጠር አኳያም ያለውን አስተዋፅኦ ግምት ውስጥ በማስገባት ተገቢው ትኩረት የተሰጠው አይደለም፡፡ በዚህ ረገድ በጣም ሰፊ ተጨማሪ ስራ መስራት ይቻላል፤ ይገባልም፡፡

የአንደኛ ደረጃ የትምህርት ፋይናንስ ችግሮችን ለመፍታት ተግባራዊ በመሆን ላይ ያሉት አራቱም አማራጮች

ሊዳብሩና ሊስፋፉ የሚችሉ ናቸው፡፡ ከአራቱም አማራጮች ሊገኝ የሚችለውን የፋይናንስ ምንጭ አሟጦ ከመጠቀም ውጭ ችግሩ ሊቀረፍ የሚችል አይደለም፡፡ ጉዳዩ ግን ከእያንዳንዱ የፋይናንስ ምንጭ ሊገኝ የሚችለወን ገቢ አሟጦ የመጠቀም ጉዳይ ብቻ አይደለም፡፡ የቅንጅት ጉዳይም ጭምር ነው፡፡ የፋይናንስ አሸፋፈንን በተመለከተ በመንግስትና በህዝቡ መካከል ሰፊ ቅንጅት ሊኖር ይችላል፡፡ ለምሳሌ መንግስት ጥራት ያላቸው አስተማሪዎችን አቅርቦ ወጪውን ለመሸፈን፣ ህዝቡ ደግሞ የትምህርት ቤት መስሪያና የትምህርት መርጃ መሳሪያ ወጪን በመሸፈን አንድ አይነት ስምምነት ላይ ቢደረስ ይህን ሊያደርጉ የሚችሉ አካባቢዎች ወረፋ ሳይጠብቁ የትምህርት አገልግሎት በሰፊው እንዲያስፋፉ ማድረግ ይቻላል፡፡ የወጭ ክፍፍሉን ከዚህ የተለየ በማድረግም ቅንጅት መፍጠር ይቻላል፡፡ በሌሎች የትምህርት ፋይናንስ ምንጮች መካከልም የተሻለ ቅንጅት እንዲኖር ማድረግ ይቻላል፡፡ እንደዚህ አይነት ቅንጅት ሲኖር ከእያንዳንዱ የፋይናንስ ምንጭ የሚገኘውን ገቢ በከፍተኛ ደረጃ ማሻሻል የሚቻል ከመሆኑም በተጨማሪ የፋይናንሱን አጠቃቀም ለማሻሻል ይቻላል፡፡

የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለማስፋፋት የፋይናንስ ምንጮችን ማጠናከር አማራጭ የሌለውና ቁልፍ ጉዳይ ነው፡፡ ከዚሁ ጋር ተደርቦ መታየት ያለበትና ከፍተኛ ግምትም ሊሰጠው የሚገባው ጉዳይ አጠቃቀሙ ቀጣይና ውጤታማ እንዲሆን የማድረግ ጉዳይም ጭምር ነው፡፡ የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር ቀጣይና ውጤታማ እንዲሆን የማድረጉ ጉዳይ የፋይናንስ ምንጩን ከማበራከት ጉዳይ ያልተለየ ክብደት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ነው፡፡

ይህን ለማድረግ ወጪውን አገልግሎቱ በሚሰጥበት ዝቅተኛ የአስተዳደር ደረጃ አማካኝነት እንዲፈፀም ማድረግ፣ ከዚሁ ጎን ለጎን የበጀት ስርአቱ በዝርዝር ህግና መመሪያ የሚመራና ጥብቅ ክትትልም የሚደረግበት እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ወጥነት ያለው የትምህርት ወጪ አስተዳደር ህግና መመሪያ አውጥቶ ይህንኑ በጥብቅ ቁጥጥር መደገፍ፣ የወጪ አወጣጡ ግን ያልተማከለና አገልግሎቱን በሚሰጠው ዝቅተኛው ክፍል ደረጃ የሚተዳደር እንዲሆን ማድረግ ተመራጩ አሰራር እንደሆነ የብዙ አገሮች ልምድ ያረጋግጣል፡፡

ያልተማከለ የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር ስርአት ተፈላጊ የሚሆነው ከፋይናንስ ቴክኒክ አኳያ ተመራጩ አሰራር እሱው ስለሆነ ብቻም አይደለም፡፡ በአገራችን የዴሞክራሲ ስርአት ለመገንባትና የህዝቡን ዴሞክራሲያዊ ተሳትፎ ለማጠናከር የተያዘው አላማ ተግባራዊ የሚሆነው ስልጣን ወደዝቅተኛ የአስተዳደር አካላት በበቂ መጠን ሲከፋፈል ጭምር ነው፡፡ በዝቅተኛ የአስተዳደር እርከኖች ላይ ያሉ ሃላፊዎችና ህዝቡ እንደትምህርት አገልግሎት በመሳሰሉ ጉዳዮች ላይ የመወሰን ስልጣን ሲኖራቸው ነው የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ግባችን የሚሳካውና በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ሊሆን የሚችለው፡፡ የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር ያልተማከለ መሆን የሚኖርበት አንዱ መሰረታዊ ምክንያትም የህዝቡን ተሳትፎና የመወሰን ስልጣን ለማጠናከርና ተግባራዊ ለማድረግ ነው፡፡

ከላይ እንደተዘረዘረው የኢትዮጵያ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ፋይናንስ የሚሸፈነው ከአንድ ምንጭ አይደለም፡፡ ሊሸፈን

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

የሚችለው አራት የተለያዩ የፋይናንስ ምንጮችን በመጠቀምና በማቀናጀት ነው፡፡ እነዚህን የተለያዩ የፋይናንስ ምንጮች አሟጦ ለመጠቀምና በላቀ ደረጃ ለማቀናጀት የሚቻለው ያልተማከለ የፋይናንስ ስርአት ሲኖር ነው፡፡ ህዝቡ ሊሳተፍ የሚችለው በየአካባቢውና በየመንደሩ በመሆኑ የተማከለ የፋይናንስ ስርአት ባለበት ሁኔታ የህዝቡን ተሳትፎ አሟጦ መጠቀም አይቻልም፡፡ ከዚሁ ጋር አብሮ የሚሄድ የፋይናንስ ስርአት በሌለበት በዚህ ረገድ የሚደረገው ተሳትፎ ይብዛም ይነስም መገደቡ አይቀርም፡፡ የትምህርት ቤቶች ገቢ የማሰባሰብ ጥረትም የተማከለ የፋይናንስ ስርአት ባለበት ሁኔታ መሆን የሚችልበት ደረጃ ላይ መድረስ አይችልም፡፡ የመንግስትን ፋይናንስ ትምህርት ቤቶች ከሚያሰባስቡት ገቢ፣ ህዝቡ ከሚያበረክተው ፋይናንስ ወዘተ. ጋር ማቀናጀት የሚቻለው ያልተማከለ የፋይናንስ ስርአት ሲኖር ነው፡፡

መንግስት ከላይ በተዘረዘሩት ምክንያቶች የአንደኛ ደረጃ ትምህርት የፋይናንስ አስተዳደር ያልተማከለ መሆን እንዳለበት ተገንዝቦ ይህንኑ ተግባራዊ ለማድረግ የተለያዩ ጥረቶችን ሲያደርግ ቆይቷል፡፡ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት አመራር የክልሎች ስልጣን እንዲሆን በህገ-መንግስቱ ተደንግጓል፡፡ በርካታ ክልሎች በበኩላቸው ይህ ስልጣን ለወረዳ አስተዳደሮችና ለከተማ ማዘጋጃ ቤቶች እንዲከፋፈል አድርገዋል፡፡ የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር መመሪያዎችን ለማሻሻልና ለማዳበር፣ በዚህ ደረጃ ያለውን ቁጥጥርም ለማጎልበት ጥረት ተደርጓል፡፡ ይሁንና በዚህ ረገድ አሁንም ቀላል ያልሆኑ ክፍተቶች ይታያሉ፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ስልጣኑን ለወረዳዎች የማከፋፈሉ ስራ ገና በመጀመር ላይ ያለ ስራ በመሆኑ

የተጠናከረና በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ እየሆነ ያለ አይደለም፡፡ ካልተማከለ አሰራሩ ጎን ለጎን መጠናከር ያለበት ወጥነት ያለው የፋይናንስ አስተዳደር መመሪያ የማዘጋጀትና ቁጥጥሩን የማጠናከር ተግባርም ገና ብዙ ስራ የሚቀረው ነው፡፡ ፋይናንሱን የማስተዳደር ስራ በወረዳ ብቻ ተገድቦ ሳይቀር ለትምህርት ቤቶችና ለቀበሌዎችም መከፋፈል ይገባዋል፡፡ ይህ እስካልሆነ ድረስ ያልተማከለው አሰራር የተሟላ ነው ሊባል አይችልም፡፡ በዚህ ረገድ የተኬደው ርቀት እጅግ በጣም ውሱን ነው፡፡ በመሆኑም ያልተማከለ የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር ስርአት ለመፍጠር በርካታ ስራዎች የተሰሩ ቢሆኑም ይህንን በተሟላ መልኩ ተግባራዊ ለማድረግ የሚቀር ሰፊ ስራ እንዳለ ሊሰመርበት ይገባል፡፡

የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደሩን ያልተማከለ እንዲሆን ከማድረግ ጎን ለጎን መታየት የሚገባው ሌላው ጉዳይ የትምህርቱ አጠቃላይ አስተዳደር ጉዳይ ነው፡፡ የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደሩ ያልተማከለ እንዲሆን የሚያደርጉት ምክንያቶች በሙሉ አጠቃላይ የትምህርት አስተዳደርም ያልተማከለ እንዲሆን የሚያደርጉ ናቸው፡፡ የትምህርት አስተዳደሩ ያልተማከለ ብቻ ሳይሆን የትምህርት ስርአቱ የሚመለከታቸው ወገኖች፣ አስተማሪዎች፣ የትምህርት ሃላፊዎች፣ ተማሪዎች፣ የተማሪዎቹ ወላጆች በሰፊው የሚሳተፉበትም መሆን ይኖርበታል፡፡ ያልተማከለው አሰራር በእንደዚህ አይነቱ ሰፊ ተሳትፎ ሲደገፍ የፋይናንስ ስርአቱን በብቃት ለመምራት፣ ሁሉንም የፋይናንስ ምንጮች አሟጦ ለመጠቀምና በአግባቡ ለማቀናጀት ያስችላል፡፡

ሰፊ ተሳትፎን ለማረጋገጥ የሚያስችል ያልተማከለ አሰራር እጅግ ተፈላጊ የሚሆንበት ሌላው ምክንያት ተማሪውን በሚፈለገው መልክ ለመቅረፅና የትምህርቱን ጥራት ለመጠበቅ አማራጭ የሌለው በመሆኑም ጭምር ነው፡፡ የትምህርት ስርአቱ ዜጎች የሚፈለገው እውቀት፣ አስተሳሰብና ስነ-ምግባር እንዲኖራቸው አድርጎ የመቅረፅ ሃላፊነትን የተሸከመ ቁልፍ ተቋም ነው፡፡ በዚህ ረገድ የትምህርቱ ስርአት ቁልፍ ሚና መጫወቱ አማራጭ የሌለው ቢሆንም ብቻውን ተፈላጊውን አመለካከትና ስነ-ምግባር በተሟላ ሁኔታ ሊቀርፅ አይችልም፡፡ የአካባቢው ህብረተሰብና የተማሪው ወላጆችም በዚህ ረገድ የማይተካ ሚና አላቸው፡፡ ተማሪው በሚፈለገው መልክ በተሳካ ሁኔታ ሊቀረፅ የሚችለው በነዚህ አካላት የጋራና የተቀናጀ ጥረት ነው፡፡ ትምህርት ቤቶች በዚሁ የተቀናጀ ጥረት ውስጥ ቁልፍ ሚና የሚጫወቱ በመሆናቸው የሚመለከታቸው ወገኖች በትምህርት አስተዳደሩ ላይ በሰፊውና በቀጥታ መሳተፍ አለባቸው፡፡

የተማሪዎች ወላጆች ልጆቻቸው ተገቢውን እውቀት፣ አመለካከትና ስነ-ምግባር እየቀሰሙ እንደሆነ ማረጋገጥ ይፈልጋሉ፡፡ በዚህ ረገድ የላቀ አስተዋፅኦ ለማድረግ ፍላጎቱና ዝግጁነቱ እንዳላቸውም አያጠራጥርም፡፡ ልጆቻቸው የሚማሩባቸው ትምህርት ቤቶች ጥራታቸው የተጠበቀ እንዲሆን፣ በትምህርት ቤት የሚሰጠው ትምህርት በቤትና በአካባቢው እንዲጠናከር ለማድረግ ከምንም በላይ በሙሉ ልብ ሊንቀሳቀሱ ይችላሉ፡፡ በመሆኑም በትምህርት አስተዳደር ስርአቱ ውስጥ ለተማሪ ወላጆች ከፍተኛ ቦታ መስጠት የትምህርት ስርአቱ ግቡን እንዲመታ ከማድረግ አኳያ ከፍተኛ

ድርሻ ይኖረዋል። ተማሪዎችም ትምህርት ቤቶቻቸው የሚፈለገውን ጥራት ያሟሉ መሆናቸውን ማረጋገጥ ይሻሉ፤ በዚህም ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማድረግ ይችላሉ። የትምህርት ቤቱ መምህራንም የላቀ ሚና ሊኖራቸው ይችላል። ተማሪዎችን፣ አስተማሪዎችንና የተማሪዎቹን ወላጆች በትምህርት አስተዳደር በተለይም በትምህርት ቤቶች አመራርና አስተዳደር ረገድ ተገቢ ድርሻቸውን እንዲወጡ ማድረግ የትምህርቱን ጥራት ለመጠበቅ እጅግ በጣም አስፈላጊ ነው።

ህዝቡ፣ በትምህርት አስተዳደር ስራ ላይ በተለይም በትምህርት ቤቶች አመራር ላይ በሰፊው እንዲሳተፍ ባለፉት አመታት ከፍተኛ ጥረት ሲደረግ ቆይቷል። ይሁንና የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር በሚፈለገው ደረጃ ወደዝቅተኛ የአስተዳደር እርከኖች የወረደ ስላልነበረ በፋይናንስ ጉዳይ ላይ ይህ ነው የሚባል የአመራር ሚና ተጫውተዋል ማለት የሚቻል አይደለም። ከዚህ ጋር ተያይዞም ይህንን ተሳትፎ ለማረጋገጥ የሚቋቋሙት ኮሚቴዎች ትምህርት ቤቶችን በመምራት ረገድ ጠንካራ ስልጣን ነበራቸው ማለት አይቻልም። ከዚሁ በተጨማሪ እነዚህ መድረኮች ተጨባጭ ውጤት ያለው ተሳትፎ ማረጋገጥ የሚችሉት አባላቱና ህዝቡ በአጠቃላይ ስለትምህርት ፖሊሲው የተሟላ ግንዛቤ ሲይዙ፣ ህዝቡና የህዝቡ የተሳትፎ መድረኮች ተልእኮዎቻቸውን በአግባቡ መወጣታቸው ለትምህርት ስርአቱ ውጤታማነት ያለውን ከፍተኛ አስተዋፅኦ በሚገባ ሊገነዘቡ፣ እነዚህ የተሳትፎ መድረኮች ተግባርና ሃላፊነታቸው ምን እንደሆነ በጥልቀት ሲገነዘቡና ሃላፊነታቸውን ለመወጣት የሚረዳቸው የምክርና ስልጠና ድጋፍ ሲያገኙ ነው።

ባለፉት አመታት በዚህ ረገድ አጥጋቢ ስራ ተሰርቷል ማለት አይቻልም። በመሆኑም የህዝቡ የተሳትፎ መድረክ ይሆናሉ ተብለው የተቋቋሙት ኮሚቴዎች ተልእኳቸውን በአግባቡ ሳይወጡ ቀርተዋል።

3. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ችግሮችን ለመፍታት ልንከተለው የሚገባን አቅጣጫ፣

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ስርአታችን በሚፈለገው ደረጃ ግቡን እንዳይመታ እንቅፋት እየሆኑ ያሉ ጉዳዮችና እነዚህን ለመፍታት የተደረጉ ሙከራዎች ከላይ ተዘርዝረው ቀርበዋል። ስርጭቱን ማስፋፋት በሚመለከት ዋናው ችግር የፋይናንስ እንደሆነና በአርብቶ አደሩ አካባቢ ለየት ያሉ ተጨማሪ ችግሮች እንዳሉ አስቀምጠናል። የቀለም ትምህርቱ ጥራት ችግር በዋነኛነት የአስተማሪዎች በሚፈለገው መጠንና አይነት ተሟልቶ አለመገኘት፣ ከዚህ በተጨማሪም የፋይናንስ ችግሮች እንዳሉ አስቀምጠናል። የስነ-ዜጋ ትምህርትንና ጥሩ የስራ አመለካከትና ስነ ምግባር በመፍጠር ረገድ ዋናው ችግር የአመለካከትና፣ ትምህርቱ የሚሰጥበት ውጤታማ ስርአት ያለመዘርጋት ጉዳይ እንደሆነ አስምረንበታል። ሁሉንም የፋይናንስ ምንጮች አሟጦና አቀናጅቶ በመጠቀም፣ የሚመለከታቸው ክፍሎች በትምህርት አስተዳደሩ ስርአት ውስጥ በብቃት እንዲሳተፉ በማድረግ ረገድ ያልተማከለ አሰራርን በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ የማድረግ ችግር እንዳለም አረጋግጠናል። የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ችግሮችን ለመፍታት በነዚህ ዋነኛ ችግሮች ላይ ያነጣጠረ ሌሎችንም ችግሮች አብሮ የሚፈታ የመፍትሄ አቅጣጫ

ማስቀመጥ ይኖርብናል፡፡

3.1. በአስተማሪዎች ላይ ልዩ ትኩረት ማድረግ፣

ፋይናንሱ ተገኝቶ ትምህርትን ለሁሉም ዜጎች ለማዳረስ ጥረት ሲደረግ መምህራን በሚፈለገው መጠንና አይነት ካልተገኙ ችግር እንደሚሆን ግልፅ ነው፡፡ ብቃት ያላቸው መምህራን በሚፈለገው መጠን ካልተገኙ በስተቀር ምንም ቢደረግ በቀለም ትምህርቱ ጥራት ላይ የሚፈለገውን ውጤት ማምጣት አይቻልም፡፡ በስነ-ዜጋና በስነ-ምግባር ጉዳይ ላይም ጠንካራ አመለካከትና በዚህ ረገድ ያለባቸውን ግዴታ ለመወጣት ዝግጁነት ያላቸው አስተማሪዎች ከሌሉ በስተቀር የሚመጣ ዘላቂ መፍትሄ የለም፡፡ በመሆኑም የአስተማሪዎችን መጠንና ብቃት በተቻለ ፍጥነት ማሟላት የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ችግሮችን ለመፍታት መወሰድ ካለባቸው ዋነኛ መፍትሄዎች አንዱ ነው፡፡

አስተማሪዎችን በሚፈለገው መጠንና ጥራት ለማግኘት ከሚያስችሉን ዋነኛ መሳሪያዎች አንዱ የአስተማሪዎች ስልጠና ፕሮግራም ነው፡፡ አስተማሪዎች በሚያስተምሩት ትምህርት ላይ በቂ እውቀት እንዲኖራቸው፣ ከዚህም አኳያ በሌሎች የትምህርት አይነቶች ላይ ካለው የብቃት ችግር ጎን ለጎን የቋንቋ ትምህርት ላይ ያለውን ከፍተኛ ችግር ለመፍታት የሚያስችል እውቀት እንዲኖራቸው ሰፊና ጥራቱ የተጠበቀ የቅድመ-ስራና የስራ ላይ ስልጠና ፕሮግራም ሊኖረን ይገባል፡፡ አስተማሪዎች ስለትምህርት

ፖሊሲው፣ ስለግቦቹና አላማዎቹ በቂ ግንዛቤ እንዲኖራቸው፣ ከዚህም አኳያ በስነ-ዜጋና በስነ-ምግባር ትምህርት ላይ ጠንካራ እምነትና የሙያ ግዴታ ይዘው በብቃት ለመሳተፍ የሚያስችላቸው አመለካከትና እውቀት እንዲያገኙ በተለያዩ ስልጠናዎችና አውደ-ጥናቶች በሰፊው መስራት ያስፈልጋል፡፡

በመምህራን ስልጠና ጉዳይ ላይ ሊተኮርባቸው የሚገቡ በርካታ ጉዳዮች አሉ፡፡ በመጀመሪያ ካለን የመምህራን እጥረትና ለወደፊት ከሚኖረው የመምህራን ፍላጎት አኳያ በጣም ሰፊ የስልጠና ፕሮግራም እንደሚያስፈልገን ነው፡፡ ይህንን ሰፊ የሰው ሃይል ፍላጎት በቅድመ-ስራ ስልጠና ብቻ ልናሟላው አንችልም፡፡ በስራ ላይ ያሉ መምህራንን በተለያዩ አጫጭር የስልጠና ፕሮግራሞች፤ አውደ-ጥናቶችና ሴሚናሮች አማካኝነት በቀጣይነት ማሻሻል እጅግ በጣም ተፈላጊ ነው፡፡ በመሆኑም በአንድ በኩል ያሉትን የመምህራን ማሰልጠኛ ተቋሞች እያስፋፋንና አዳዲሶችንም እየጨመርን ከመንቀሳቀስ በተጨማሪ በአግባቡ የተደራጀ፣ ቀጣይነት ያለውና በእቅድ የሚፈፀም ሰፊ የስራ ላይ ስልጠና ፕሮግራም መቀየስና መተግበር አለብን፡፡ ሁሉንም አቀናጅተን ጠንካራና የተደራጀ አመራር እንዲኖራቸው አድርገን ካልተንቀሳቀስን በስተቀር የምንፈልገውን የመምህራን መጠን በምንፈልገው ፍጥነት ልናገኝ አንችልም፡፡

ሰፊ የቅድመ-ስራና የስራ ላይ ስልጠና ፕሮግራም መቀየስና ተግባራዊ ማድረግ አስፈላጊ ቢሆንም የፕሮግራሙ ጥራት

ካልተጠበቀ በስተቀር የምንፈልገውን ውጤት ልናገኝ አንችልም፡፡ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ጥራት ለመጠበቅ የሚያስችለን ዋነኛ ስራ በራሳቸው በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የምናደርገው ጥረት አይደለም፡፡ ለውጥ ለማምጣት የሚያስችለን ዋነኛው መሳሪያ በመምህራን ስልጠና ላይ የምናደርገው የጥራት ማሻሻል ስራ ነው፡፡ በመሆኑም የመምህራን ማሰልጠኛ ተቋሞች ከማንኛውም የትምህርት ተቋም የላቀ ትኩረት ተሰጥቷቸው ጥራታቸው በአፋጣኝና በከፍተኛ ደረጃ እንዲሻሻል መደረግ አለበት፡፡ በስራ ላይ የሚሰጡት ስልጠናዎች፣ የሚካሄዱት አውደ-ጥናቶችና ሴሚናሮችም የይድረስ ይድረስና የግብር ይውጣ መሆን የለባቸውም፡፡ በአስተማሪው ላይ አንድ አይነት የእውቀት፣ የአመለካከት ወይም የአሰራር ለውጥ ለማምጣት ተብለው በብቃት የተዘጋጁ፣ የተደራጁ፣ ቀጣይነትና ተመጋጋቢነት ያላቸውና ግባቸውን ለመምታት በሚያስችላቸው አኳኋን የሚፈፀሙ መሆን አለባቸው፡፡

አስተማሪዎች እንዲያስተምሩ የሚጠበቅባቸው የቀለም ትምህርትን ብቻ አይደለም፡፡ ተማሪውን ሁሉን አቀፍ በሆነ መንገድ የመቅረፅ ሃላፊነት ነው የተሰጣቸው፡፡ በመሆኑም የሚካሄዱት የቅድመ ስራ ስልጠናዎችም ሆኑ የስራ ላይ ስልጠናዎች የአስተማሪውን የቀለም ትምህርት እውቀትና የማስተማር ዘዴ በከፍተኛ ደረጃ ከማሻሻል በተጨማሪ አስተማሪው በስነ-ዜጋና በስነ-ምግባር ትምህርት ላይ ያለውን ያልተስተካከለ አመለካከት ለማስተካከል የሚያስችሉ መሆን አለባቸው፡፡ በትምህርት ፖሊሲው ላይ በስነ-ምግባርና በስነ-ዜጋ ትምህርት አስፈላጊነት ላይ የተሚላ

ግንዛቤ ለመያዝ የሚያስችላቸው ትምህርት፣ የውይይትና ክርክር ዕድል ሊሰጣቸው ይገባል፡፡ ይህንን ትምህርት በብቃት ለመስጠት የሚያስችላቸው እውቀትና ትምህርቱን የማስተላለፍ ዘዴ የሚያስጨብጣቸው መሆን ይኖርበታል፡፡ እነዚህን ትምህርቶች በብቃት የማስተላለፍ ሙያዊ ግዴታ እንዳለባቸው በማያሻማ አኳኋን የሚያስገነዝብ መሆን ይኖርበታል፡፡ ይህንን የማያካትትና በብቃት ለመፈፀም የማያስችል የመምህራን ስልጠና ፕሮግራም ታጥቦ ጭቃ ከመሆን ሊያድነን የሚችል አይደለም፡፡

መምህራንን በሚፈለገው መጠንና አይነት ለማፍራት የሚያስችል የተቀናጀ ጠንካራ አመራር ያለውና ጥብቅ ቁጥጥር የሚደረግበት የመምህራን ስልጠና ስርአት መዘርጋት ዋናው ጉዳይ ሲሆን መምህራን ስራቸውን ለመስራት የሚያስችላቸው ተጨማሪ እገዛም ማግኘት አለባቸው፡፡ ከዚህ አኳያ በምሳሌነት ሊጠቀስ የሚችለው የዘመናዊ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት አበቃቀል ጉዳይ ነው፡፡ የሬድዮና ቴሌቪዥን አገልግሎት መምህራንን በማገዝ የትምህርቱን ጥራቱን ለማሻሻል በሚያስችል አኳኋን እንዲቀረፅና እንዲተገበር ትኩረት ሰጥቶ ማሻሻልና ማስፋፋት ያስፈልጋል፡፡ የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት እየተስፋፋና ጥራቱም እየተሻሻለ ሲሄድ ከዚሁ ጎን ለጎን የኢንተርኔት አገልግሎትን ለማስፋፋትና በዚሁ አማካኝነት የመማር ማስተማሩን ሂደት ለማገዝ፣ የመምህራንን እውቀት በስራ ላይ ስልጠና ለማሻሻል በተቻለ መጠን ሁሉ ልንጠቀምበት ይገባል፡፡

መምህራን ስራቸውን በአግባቡ እንዲፈፅሙ ከመደገፍ

አኳያ ሌላው ሊተኮርበት የሚገባው ጉዳይ የስነ-ዜጋና የስነ-ምግባር ትምህርት አሰጣጥ ዘዴን የመቀየስና በየጊዜውም እየተሻሻለ እንዲሄድ የማድረግ ጉዳይ ነው። በዚህ መሰረት የስነ-ዜጋ ትምህርት ራሱን ችሎ በሚሰጥበት ወቅት በውል ተለይተው የተቀመጡ አመለካከቶችንና እምነቶችን ለመፍጠር የሚያስችል ይዘትና አቀራረብ እንዲኖረው መደረግ አለበት። ሌሎች የትምህርት አይነቶችም ለዚሁ ጉዳይ የየበኩላቸውን አስተዋፅኦ ማድረግ የሚያስችል ይዘት እንዲኖራቸው ያስፈልጋል። የመማሪያ መፃህፍቱ ከዚህ አኳያ በተከታታይ እየተፈተሹ ሊሻሻሉና ሊዳብሩ ይገባል። የትምህርት ቤቱ የዕለት ተዕለት አሰራርና ከክፍል ውጭ የሚደረጉ እንቅስቃሴዎች ሁሉ ይህንኑ ለመደገፍ በሚያስችል አኳኋን የተቀረፁና የሚፈፀሙ መሆን አለባቸው። ከትምህርት ቤቱ ውጭ ያሉ በዚህ ጉዳይ ላይ አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ የሚችሉ ወገኖችም በዚሁ ተግባር ላይ በትምህርት ቤቱ ውስጥም ሆነ ከትምህርት ቤቱ ውጭ ድርሻቸውን የሚያበረክቱበት ሁኔታ መፈጠር አለበት። እንደዚህ አይነቱ ሁሉን አቀፍ የስነ-ዜጋ የትምህርት ስርአት ከተቀየሰም በኋላ አስተማሪው ስለስርአቱ የተሟላ ግንዛቤ እንዲይዝና በተሟላ ሁኔታ ስራ ላይ እንዲያውለው ለማድረግ የሚያስችል ተከታታይ ስልጠና ሊሰጠውና እገዛ ሊደረግለት ይገባል።

የስራ አመለካከትና ስነ-ምግባር ትምህርትን በተመለከተም በተመሳሳይ መልኩ ትምህርቱ ሁሉን አቀፍና የተቀናጀ በሆነ አኳኋን ሊሰጥ ይገባል። በስነ-ዜጋ ትምህርቱ ውስጥ የጉልበት ስራን ጨምሮ ማንኛውም ስራ ክቡር መሆኑን የሚያስጨብጥ፣

ዜጋው በመልካም ስነ-ምግባርና ሞራል እንዲቀረፅ የሚያደርግ ይዘት ሊኖረው ይገባል። ሌሎች የትምህርት አይነቶችም ይህንን የሚደግፉና የሚያጠናክሩ መሆን ይኖርባቸዋል። ከዚህ አኳያ ተማሪው እንዲይዛቸው የሚፈለጉ እምነቶችና አመለካከቶች በውል ተለይተው እነዚህን በአስተማማኝ መልክ ለማስጨበጥ የሚያስችል ይዘትና የማስተማር ዘዴ ለመከተል የሚያስችል መሆን አለበት። የትምህርት ቤቱ አሰራርና ከክፍል ውጭ የሚከናወኑ እንቅስቃሴዎች ሆን ተብለው ተለይተው የተቀመጡትን እምነቶችና አመለካከቶች ለማስረፅ የሚያስችሉ መሆን ይኖርባቸዋል። ተማሪዎች በትምህርት ቤት ውስጥ እያሉና ከአካባቢው ህዝብ ጋር በመቀናጀት በተለያዩ የጉልበት ስራዎች በአቅማቸው እንዲሳተፉ፣ በዚህም የስራ ክቡርነትንና ስራ ፈጥሮ ሰርቶ የመኖር አመለካከትን እንዲለምዱ መደረግ ይኖርበታል። በትምህርቱ አላማ ላይ ተማሪዎች፣ አስተማሪዎችና ህብረተሰቡም የተሟላ ግንዛቤ እንዲጨብጡ ተደርጎ ሁሉም በየበኩላቸው ለዚሁ ትምህርት የየበኩላቸውን አስተዋፅኦ ማበርከት የሚችሉበት ዕድል መፈጠር ይኖርበታል።

አስተማሪው በሚፈለገው መጠንና አይነት ሰልጥኖ፣ ስራውን በተሻለ ደረጃ ለመስራት የሚያስችሉት ከላይ የተዘረዘሩትና ሌሎችም እገዛዎች ተደርገውለት፣ በከፍተኛ የስራ ተነሳሽነትና የሙያ ስነ-ምግባር ካልተንቀሳቀሰ በስተቀር የሚፈለገው ውጤት ሊገኝ አይችልም። የአስተማሪውን የስራ ተነሳሽነትና የሙያ ስነ-ምግባር ለመጠበቅ፣ አመለካከቱን መቅረፅ፣

የተለያዩ የማትጊያ ስልቶችን መጠቀም ያስፈልጋል፡፡ ዋናው መሳሪያም ይኸው ነው፡፡ ይሁንና ይህ ስራ በአስተዳደራዊ ርምጃ ካልተደገፈ በስተቀር የሚፈለገውን ለውጥ ሊያመጣ አይችልም፡፡ ስለሆነም ዋናውን መፍትሄ ለይቶ በማስቀመጥ ሁለቱንም መንገዶች አጣጥሞና አቀናጅቶ መጠቀም አማራጭ የሌለው ጉዳይ ይሆናል፡፡

አስተማሪ አዲሱን ትውልድ ከመቅረፅ አኳያ ቁልፍ ሚና የሚጫወት ሰው ነው፡፡ ሁሉም ስራ ክቡር ቢሆንም ከአስተማሪነት በላይ ክቡር የሆነ ስራ የለም፡፡ ይህንን የተከበረ ስራ ለመስራት ስነ-ምግባሩና ሞራሉ የተጠበቀ፣ ተማሪዎችን በሚፈለገው መልክ ለመቅረፅ ከፍተኛ ፍላጎትና ተነሳሽነት ያለው ሰው መሆን አለበት፡፡ ምግባረ ብልሹ የሆነና በግብር ይውጣ የሚንቀሳቀስ አስተማሪ ምንም አይነት ሌላ ጠንካራ ጎን ቢኖረውም ከጥቅሙ ጉዳቱ ስለሚያመዝን በትምህርት ስርአቱ ውስጥ መቀጠል አይገባውም፡፡ ስለሆነም አስተማሪው ስራውን በብቃት ለመፈፀም የሚያስችል እውቀትና ሙያ እንዲኖረው፣ በሙያ ስነ-ምግባሩና ግዴታው ላይ የተሟላ ግንዛቤና ጠንካራ እምነት እንዲኖረው ቀጣይነት ያለው ትምህርት ሊሰጠው፣ የልምድ ልውውጥ መድረኮች እንዲያገኝ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

አስተማሪው በስራው እንዲለካ ከማድረግና ተነሳሽነቱም እንዲዳብር ከማድረግ አኳያ የላቀ ሚና የሚጫወተውና መጫወትም የሚገባው የስራ ውጤቱ ነው፡፡ ተማሪዎቹ ያስተማራቸውን ትምህርት በሚገባ የጨበጡ መልካም ዜጎች እየሆኑ መሄዳቸውን

ማየትና ማረጋገጥ ነው ዋነኛው የአስተማሪ የእርካታ ምንጭ፡፡ አስተማሪው ይህንን ሊገነዘብና ሊያምንበት ይገባል፡፡ ይሁንና ከዚሁ በተጨማሪ የስራ ሁኔታውም በቀጣይነት ሊሻሻልለት ይገባል፡፡ ከዚህ በፊትም እንደተደረገው ሁሉ በቀጣይም ጊዜያት ከአገሪቱ ኢኮኖሚ መሻሻል ጎን ለጎን ደሞዙ ሊሻሻል ይገባል፡፡ የስራ ሁኔታውን ለማሻሻልና አስተማሪውን ለማትጋት የሚያስችሉ ሌሎች ስልቶችን እየነደፉ በተግባር ላይ ማዋልም ያስፈልጋል፡፡ በስራው ምስጉን የሆነ አስተማሪ ተከታታይ ስልጠና እያገኘ ሙያውንና ኑሮውን የሚያሻሽልበት ወጥ የሆነ በትክክል ስራ ላይ የሚውል የእድገት ስርአት ሊዘጋጅለት ይገባል፡፡ አስተማሪው በትምህርት ቤት አመራር ተግባር ላይ በቀጥታና በብቃት ሊሳተፍ የሚችልበት ስርአትም ሊቀመጥ ይገባል፡፡ ከዚህም ባሻገር በማህበሩ ተደራጅቶ በትምህርት ስርአቱ ጉዳይ ላይ በቀጣይነት የሚመክርበት፣ አስተያየቱን የሚያቀርብበትና የሚሳተፍበት መድረክ በመንግስት ሊዘጋጅለትና መንግስት ከማህበሩ ጋር በአጋርነት የሚሰራበት ሁኔታ መፈጠር ይኖርበታል፡፡

ከላይ የተዘረዘሩት ስራዎች በትክክል ከተፈፀሙ እጅግ በጣም አብዛኛው አስተማሪ የሚፈለገው የስራ ተነሳሽነትና ስነ-ምግባር እንደሚኖረው መገመት አያዳግትም፡፡ ይሁንና ጥቂትም ቢሆኑ ምግባረ-ብልሹ የሆኑ፣ የስራ ብቃት የሌላቸው አስተማሪዎች መኖራቸው አይቀርም፡፡ እነዚህ በስርአቱ ውስጥ እንዲቀጥሉ እስከተደረገ ድረስ ይባስ ብሎም የእድገቱና የጥቅማ ጥቅሙ ተቋዳሽ እስከሆኑ ድረስ የሌላውን አስተማሪ ሞራል መንካቱና

የመማር ማስተማሩን ሂደት መጉዳቱ አይቀርም። በመሆኑም እነዚህ ግለሰቦች ጉድለታቸውን እንዲያስተካክሉ በቂ እገዛ ከተደረገላቸው በኋላ የማይስተካከሉ ሆነው ሲገኙ ያለአንዳች ማመንታት ከትምህርት ስርአቱ እንዲወገዱ መደረግ አለበት። ይህንን አስተዳደራዊ መፍትሄ የማይጨምር መፍትሄ ችግሩን በአስተማማኝ መንገድ ሊያስወግድ የሚችል አይሆንም።

ከዚሁ ጎን ለጎን በትምህርት ቤቶች በተለይም በትልልቅ ከተሞች በሚገኙ አንዳንድ ትምህርት ቤቶች የሚታየውን ዋልጌነት ለማስወገድ ጠንካራና የተቀናጀ ስራ መሰራት አለበት። በአንዳንድ ትምህርት ቤቶች የመምህራንና የትምህርት ሃላፊዎች ቁጥጥር በመላላቱ፣ ህብረተሰቡ የተማሪዎችን ስነ-ምግባር በመጠበቅና በማስተካከል ሊጫወት የሚገባውን ሚና ለመጫወት የሚችልበት በቂ ዕድል ባለመፈጠሩ፣ አልፎ አልፎም የመምህራን ምግባረ-ብልሹነት እየታከለበት ዋልጌነት ተጠናክሮ የሚታይበት ሁኔታ አለ። በመሆኑም እነዚህ ትምህርት ቤቶች ወጣቱን በተስተካከለ አቅጣጫ ከመቅረፅ ይልቅ የዋልጌነት መናኸሪያና ማሰልጠኛ ወደመሆን የሚሸጋገሩበት አደጋ ጎልቶ እየታየ ነው። መምህራን ይህንን ለማስተካከል የመረባረብ ግዴታ ቢኖርባቸውም በዚህ ረገድ የትምህርት ስርአቱ ሃላፊዎችና ህብረተሰቡ የተሟላ ድጋፍ ካላበረከተ በስተቀር የሚፈለገው ውጤት ሊገኝ ካለመቻሉም በላይ የመምህራንን የስራ ተነሳሽነትና ስነ-ምግባርም ሊሸረሽር ይችላል። በመሆኑም ሁሉም የሚመለከታቸው ወገኖች የትምህርት ቤቶችን ስነ-ስርአትና ዲሲፕሊን ለማስከበር፣ ጠንካራ የክትትልና ቁጥጥር

ስርአት መዘርጋት ይገባቸዋል። ብዙሃኑ ተማሪዎች ይህንን ስርአት አውቀውና አስፈላጊነቱንም አምነውበት እንዲፈፅሙትና በማስፈፀሙ ረገድ ድርሻቸውን እንዲወጡ መደረግ አለበት። ከዚህ ውጭ የሆኑ ዋልጌዎች ከትምህርት ቤቶች ያለማመንታት እንዲባረሩ መደረግ ይኖርበታል።

እነዚህን የመሳሰሉ ርምጃዎችን በመውሰድ የተሟላ እውቀትና የሙያ ስነ-ምግባር ያላቸው፣ ተማሪውን በተቀመጠው አቅጣጫ ለመቅረፅ የሚችሉና የትምህርት ስርአታችንን ችግሮች ከመፍታት አኳያ ቁልፍ ሚና የሚጫወቱ መምህራንን በሚፈለገው መጠን ማፍራት ይቻላል፤ ይገባልም። በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ጉዳይ ላይ በቀጣይ አመታት ልዩ ትኩረት ሰጥተን ልንረባረብባቸው ከሚገቡት ጉዳዮች አንዱ ይህንኑ ስራ በተሟላ ሁኔታ መተግበርና በየጊዜውም ማሻሻል ሊሆን ይገባል።

3.2. ለትምህርት ፋይናንስ ችግሮች ዘላቂ መፍትሄ መሻት፣

የትምህርት ፋይናንስ ችግሮች የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭትን የገደበ ዋነኛ ችግር በመሆኑና የትምህርቱን ጥራት በማስጠበቅም ላይ ከፍተኛ ተፅእኖ የሚያሳድር በመሆኑ መፍትሄ ማግኘት ያለበት አንድ መሰረታዊ ጉዳይ ነው። የትምህርት ስርጭትን ማሻሻል ሲባል የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ያልደረሳቸው ሁሉ እንዲደርሳቸው ማድረግ ብቻ ሳይሆን በሂደት በሺፍት የመማሩን ሂደት ለማስቀረትና በየክፍሉ የሚማሩት ተማሪዎች

ቁጥር ከተቀመጠው መጠን በላይ እንዳይሆን ማድረግንም ያካተተ መሆን ይኖርበታል፡፡

መንግስት የትምህርት ፋይናንስ ዋነኛ ምንጭ ሆኖ መቀጠሉ አይቀርም፡፡ በመሆኑም መንግስት ገቢውን በማሻሻልና ከበጀቱ ውስጥ ለትምህርትና ስልጠና የሚመድበውን መጠን በተቻለ መጠን እንዲሻሻል በማድረግ ለትምህርትና ስልጠና የሚመደበውን የበጀት መጠን መጨመር ይኖርበታል፡፡ ይህ ጉዳይ በፌዴራልም፣ በክልልም፣ በወረዳም ደረጃ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ይሆናል፡፡ መንግስት የግል ባለሃብቶችና መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችም በዚሁ መስክ በሰፊው እንዲሳተፉ ማበረታታቱን መቀጠል አለበት፡፡ ይሁንና በተለይም በአንደኛ ደረጃ ትምህርት አቅርቦት ረገድ የግል ባለሀብቶችና መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች የሚሸፍኑት ከፍላጎታችን ጋር ሲነፃፀር በጣም ውሱን መሆኑ አይቀርም፡፡ የመንግስት የበጀት ጭማሪም የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም ለማዳረስ፣ በሽፍት ማስተማርን በሂደት ለማስወገድ፣ በየክፍሉ የሚማረው የተማሪ መጠን ደረጃውን የጠበቀ እንዲሆን ለማድረግና ጥራቱንም ለማሻሻል ካለን ፍላጎት አኳያ ሲታይ በምንም መንገድ ሊሸፈን የማይችል ነው የሚሆነው፡፡

መንግስት፣ የግል ባለሀብቶችና መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ሊሸፍኑት የሚችሉት መጠን ከምንጠብቀው ወጪ ጋር በፍፁም የማይመጣጠን ከመሆኑ ጋር ተያይዞ ሲታይ የህዝቡን ተሳትፎ እጅግ ወደላቀ ደረጃ ማድረስና ትምህርት ቤቶች በገቢ

ማሰባሰብ ስራ ላይ የተሻለ ስራ እንዲሰሩ ማድረግ በፍፁም አማራጭ የማይገኝለት መፍትሄ ነው፡፡ በርግጥ ህዝቡ አሁንም ቢሆን የትምህርት ፋይናንስ ክፍተትን በመሸፈን ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ አለው፡፡ ይሁንና ያስቀመጥነውን ግብ ለማሳካት የምንችለው በዚህ ረገድ ከነበረውም እጅግ በተሻለ ሁኔታ መንቀሳቀስ ስንችል ነው፡፡

ህዝቡ በዚህ ጉዳይ ላይ በሰፊው እንዲሳተፍ ለማድረግ በተሳትፎው አስፈላጊነት ላይ የተሟላ እምነት መያዝ ይኖርበታል፡፡ በርግጥ ህዝቡ ለልጆቹ ብቃት ያለው የትምህርት አገልግሎት ለማቅረብ ከፍተኛ ፍላጎት እንዳለውና ባለው አቅምም ለመሳተፍ ዝግጁ እንደሆነ እስካሁን ካለው ተግባራዊ እንቅስቃሴም መረዳት ይቻላል፡፡ ይሁንና እስከዛሬ የነበረው ስራ በዋነኛነት መለስተኛ ክፍተቶችን የመሙላትና ተሳትፎውን የማረጋገጥ ባህሪው የጎላ ነበር፡፡ የህዝቡ ተሳትፎ ቁልፍ የፋይናንስ ምንጭ እንደሆነ ግንዛቤ ተወስዶ በአግባቡ በተቀናጀና በተደራጀ አኳኋን ቀጣይነት ባለው መልክ የሚፈፀም አልነበረም፡፡ እጅግ ሰፊ፣ ቀጣይነት ያለውና በአግባቡ የተደራጀ የህዝብ የፋይናንስ አሸፋፈን እንቅስቃሴ ነው የሚያስፈልገን፡፡ ህዝቡ ይህን የመሰለውን ሰፊና ቀጣይነት ያለው እንቅስቃሴ አስፈላጊነት በሙሉ ልብ አምኖ እንዲሳተፍበት ለማድረግ ሰፊ የማስረዳትና የማነሳሳት ስራ መሰራት አለበት፡፡

ህዝቡ የትምህርት ፋይናንስ ወጪን በተለይም የትምህርት ቤት መስሪያ ወጪና የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች መግዣ ወጪን በመሸፈን ረገድ በጉልበት፣ በንብረትና በገንዘብ ባለው

አቅም ሁሉ መሳተፍ አለበት ሲባል ሁሉም አካባቢዎች እኩል ሊሳተፉ ይችላሉ ማለት አይደለም፡፡ በርግጥ ሁሉም አካባቢዎች እኩል የመሳተፍ ፍላጎት እንዲያድርባቸው ማድረግ ይገባል፡፡ የህዝቡ ገቢና ኢኮኖሚያዊ አቅም ከቦታ ቦታ ስለሚለያይ እኩል አስተዋፅኦ ማድረግ አይችልም፡፡ የተሻለ ገቢና አቅም ያላቸው በተሻለ ፍጥነትና መጠን ትምህርት ቤቶችን መገንባትና መሳሪያዎቹን ማሟላት ይችላሉ፡፡ መንግስት ይህንን ግምት ውስጥ በማስገባት ሁሉም እኩል መራመድ አለባቸው ብሎ ፈጥነው መራመድ የሚችሉትን መግታት የለበትም፡፡ በራሱ ተሳትፎ አስር ትምህርት ቤት መስራት የሚችል አካባቢ ማንንም ሳይጠብቅ ትምህርት ቤቱን ይስራ፡፡ ሌላውም በአቅሙ ይስራ፡፡ በዚህ ምክንያት የሚፈጠር አለመመጣጠን ሲኖር መንግስት አቅሙ ለሌላቸው ተጨማሪ ድጋፍ በመስጠት በሂደት ሊያስተካክለው ይችላል፡፡

የትምህርት ፋይናንስ ችግርን ለመፍታት ሁሉም አካባቢ አቅሙን አሟጦ ይንቀሳቀስ ማለትና ህዝቡን ለዚሁ ተግባር ማነሳሳቱ ብቻ ግን አይበቃም፡፡ መንግስት የራሱን ወጪዎች ከዚሁ ጋር ማቀናጀት መቻል አለበት፡፡ በአጠቃላይ ሲታይ መደበኛ ወጪዎች በመንግስት በጀት መሸፈናቸው የተሻለ ይሆናል፡፡ የህዝቡ ተሳትፎ በዋነኛነት በካፒታል ወጪዎች፣ የትምህርት ቤት ህንፃ መስሪያና የትምህርት ቁሳቁሶች ማሟያ ወጪ በመሸፈን ጉዳይ ላይ ቢያተኩር ይመረጣል፡፡ የካፒታል ወጪ በመሸፈን ረገድም የአካባቢው ህዝብ አቅም በጣም አነስተኛ ሆኖ ሲገኝ መንግስት በሙሉ ወይም በከፊል ሊሸፍነው ይችላል፡፡ ዋናው ጉዳይ የመንግስት በጀትና

ህዝቡ የሚሸፍነው ወጪ በቅርብ መቀናጀት ያለበት መሆኑ ነው፡፡

በዚሁ መሰረት የተሻለ ገቢ የማሰባሰብ አቅም ባላቸው ከተሞች ዙሪያ መንግስት ትምህርት ቤት ሰርቶ፣ ቁሳቁሱን ለሚያሟላ አካባቢ ሁሉ በቂ መምህራን መድቦ የትምህርት አገልግሎቱን እንደሚሰጥና እንደሚያሻሽል በማሳወቅ በዚህ ደረጃ ለመሳተፍ አቅሙና ፍላጎቱ ካላቸው ቀበሌዎች ከተሞች ወዘተ. ጋር በመሆን የጋራ እቅድ ሊያዘጋጁ ይችላሉ፡፡ መንግስት መምህራንን አቅርቦ የትምህርት አገልግሎቱን የሚረከብበትና የትምህርት ቤቱ ግንባታና የትምህርት ቁሳቁስ የሚሟላበት ጊዜ የተጣጣመ እንዲሆን ለማድረግ የጋራ እቅድ ማዘጋጀት ይቻላል፡፡ ህዝቡ ገንዘቡን፣ ጉልበቱንና ንብረቱን አንቀሳቅሶ የራሱን ድርሻ መፈፀም ከቻለ አስተማማኝ የትምህርት አገልግሎት እንደሚያገኝ በጋራ እቅዱ አማካኝነት ተረጋግጦለት ተሳትፎውን ለማጠናከር ያደፋፍራል፡፡ ቀድሞ የላቀ አስተዋፅኦ ያደረገ ቀድሞ የተሻለ አገልግሎት እንደሚያገኝ ስለሚያውቅ ተሳትፎውን ለማጠናከር ይበረታታል፡፡

ባላቸው አቅም ሁሉ ተንቀሳቅሰው ሲያበቁ አቅማቸው ውሱን በመሆኑ ምክንያት የካፒታል ወጪውን በሚፈለገው ደረጃ መሸፈን የማይችሉ አካባቢዎች፣ ማድረግ የሚችሉትን አስተዋፅኦ ሁሉ እንዳደረጉ እስከተረጋገጠ ድረስ የካፒታል ወጪውን በከፊል አልፎ አልፎም በሙሉ በመሸፈን ረገድ መንግስት አስተዋፅኦ

ማበርከት አለበት፡፡ እንደዚህ አይነቱ ሁኔታ በሚያጋጥምበት ወቅትም ቢሆን ከአካባቢው ህዝብ ጋር የጋራ እቅድ አውጥቶ መስራት ይጠይቃል፡፡ በአሁኑ ሰአት ስልጣን ወደ ወረዳዎችና ወደ ማዘጋጃ ቤቶች በበቂ መጠን እየተከፋፈለ ስለሆነ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት አገልግሎት የመስጠት ሃላፊነት በዋነኛነት የነሱ እየሆነ ስለሚገኝ ከህዝቡ ጋር በቅርብ ተቀናጅቶና የጋራ እቅድ አውጥቶ ለመስራት የተሻለ ዕድል አለ፡፡ ዋናው ነገር ህዝቡ በተለይም የትምህርት የካፒታል ወጪዎችን በመሸፈን ረገድ ከመቼውም ጊዜ የላቀ፣ በአግባቡ የተደራጀ ቀጣይነት ያለውና ከመንግስት እቅድ ጋር በቅርብ የተቀናጀ ተሳትፎ ማድረግ እንደሚገባው አምኖ ለተግባራዊነቱ እንዲረባረብ የማድረግና በየደረጃው ያሉ የአመራር አካላት ለዚሁ ተግባር ብቃት ያለው አመራር እንዲሰጡ የማድረግ ጉዳይ ነው፡፡

ትምህርት ቤቶች፣ በተለይም የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ሊያሰባስቡት የሚችሉት ገቢ ይህን ያህል ትልቅ ሊሆን እንደማይችልና አንዳንድ የስራ ማስኬጃ ወጪዎችን ከመሸፈን ሊያልፍ እንደማይችል ግልፅ ነው፡፡ ተማሪው በግል የሚከፍለው ክፍያ ሊኖር ስለማይገባና ስለማይችል በየትምህርት ቤቱ የሚሰበሰበው ገቢ በጣም ውሱን ከመሆን አያልፍም፡፡ ይሁንና ትምህርት ቤቶች ማግኘት የሚችሉት እያንዳንዱ ብር በጣም ስለሚጠቅማቸውና አነሰም በዛም በመንግስት ላይ የሚጫነውን የውጭ ሸክም ለማቃለል የራሱ ፋይዳ ያለው በመሆኑ ከልዩ ልዩ ምንጮች ገቢ የሚያሰባስቡበት ስልት ተቀይሶ በስራ ላይ እንዲውል

መደረግ ይኖርበታል፡፡ በዚህ ረገድ ትምህርት ቤቶች በአካባቢያቸው የሚገኘውን ልዩ ልዩ አመቺ ሁኔታ የተማሪዎቹንና የመምህራኑን አቅም አስተባብረው በማንቀሳቀስ ተጨማሪ ገቢዎችን የሚያገኙበት ሁኔታ ሊፈጠር ይገባዋል፡፡ ይህን የመሰለው አካሄድ በአንድ በኩል ተማሪዎችና የትምህርት ቤቱ ማህበረሰብ የስራ ባህል እንዲዳብር አስተዋፅኦ የሚያደርግ ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ከዚሁ በሚገኘው ገቢ ስራቸውን እንዲደጉሙ በማድረግ የመንግስትን ወጭ ለመቀነስ ያስችላል፡፡

ያልተማከለ የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደርን በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ማድረግ ከመቼውም ጊዜ የላቀ ተፈላጊነት ያለው ጉዳይ ነው፡፡ የያዝነውን የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም የማዳረስና ጥራቱንም የማሻሻል ስራ፣ በዚህ መስክ የህዝቡን ተሳትፎ ከመቼውም ጊዜ በላቀ ደረጃ ላይ የማድረስ አላማ ሊሳካ የሚችለው ያልተማከለው የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር ስራ ላይ ሲውል ነው፡፡ ከዚህ አኳያ ስልጣንን ወደወረዳዎችና ማዘጋጃ ቤቶች ለማከፋፈል እየተወሰደ ያለው ርምጃ ረጅም ርቀት እንደሚወስደን እሙን ነው፡፡ ይሁንና ይህ ብቻውን በቂ ስላልሆነ ተጨማሪ ርምጃዎች መወሰድ አለባቸው፡፡

ያልተማከለ የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር ተግባራዊ በሚሆንበት ወቅት አጠቃቀሙ ቆጣቢና ስርአት የተከተለ እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ይህንኑ ለማረጋገጥ ከሚያስችሉት ቁልፍ መሳሪያዎች አንዱ የትምህርት ፋይናንስ ወጪ ስርአትና

የክትትልና ቁጥጥሩ ስርአት ወጥነት ባለው መመሪያ እንዲከናወን ማድረግ ነው:: በዚህ መመሪያ ከበላይ አካላት ለበታች አካላት የበጀት ድጋፍ የሚሰጥበት ቀመር ምን እንደሚሆን መወሰን ይኖርበታል:: የበታች አካላት፣ ትምህርት ቤቶቹ ራሳቸውም ጭምር የሚያሰባስቡትን ገቢ በምን መልክ ትምህርትን ፋይናንስ ለማድረግ እንደሚጠቀሙበት የሚወስንም መሆን አለበት:: መመሪያው የመንግስትና የህዝብ የፋይናንስ አስተዋፅኦ ምን መምሰል እንዳለበትና በምን መልክ እንደሚቀናጅም የሚወስን ሊሆን ይገባዋል:: ከዚህ ጋር ተያይዞ ወጪ የማውጣት ውሳኔ ማን እንደሚወስን፣ እንዴት እንደሚወስንና በምን መልኩ ቁጥጥር እንደሚደረግበት የሚያስረዳ መሆን ይኖርበታል:: ከዚህ አኳያ ያሉንን የፋይናንስ መመሪያዎች በመገምገም፣ ያስቀመጥናቸውን አቅጣጫዎችና ግቦች መነሻ በማድረግ የተሟላ የፋይናንስ መመሪያ ማዘጋጀትና ተግባራዊ መሆኑን በጥብቅ መቆጣጠር ከፍተኛ ትኩረት ሊሰጣቸው ከሚገቡ ጉዳዮች አንዱ ይሆናል::

ያልተማከለ የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር ይኑረን ሲባል በወረዳና በማዘጋጃ ቤቶች ደረጃ ብቻ ተወስኖ መቅረት ያለበት አይደለም:: ይልቁንም ይህ አሰራር ተፈላጊውን ውጤት ማስገኘት የሚችለው ከዚያ አልፎ ወደ ቀበሌዎች በተለይም ወደእያንዳንዱ የትምህርት ተቋም የሚወርድ ሲሆን ነው:: በመሆኑም ይህንኑ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ቅድመ ዝግጅት በአፋጣኝ አሟልቶ፣ የሚዘጋጀው የትምህርት ፋይናንስ መመሪያም ይህንኑ የሚያካትት እንዲሆን በማድረግ ያልተማከለው

አሰራር በተቻለ ፍጥነት ወደእያንዳንዱ የትምህርት ተቋም እንዲደርስ ማድረግ ያስፈልጋል::

3.3. የትምህርት አስተዳደር ስርአትን ማሻሻል፣

ያስቀመጥነው የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን የማስፋፋትና ጥራቱንም የማሻሻል አቅጣጫ፣ የህዝቡንና የተማሪዎች ወላጆችን ተሳትፎ በከፍተኛ ደረጃ የሚጠይቅ ነው:: የትምህርት ቤቶች ማስፋፊያ የካፒታል ወጪ በዋነኛነት ከህዝቡ እንዲመጣ ነው እየታሰበ ያለው:: በዚህ ረገድ የህዝቡ ተሳትፎ በላቀ ደረጃ ላይ ካልደረሰ በስተቀር የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም የማዳረስ ግባችን በሚፈለገው መጠን ሊሳካ አይችልም:: በትምህርት ቤት ውስጥ ስርአትና ዲሲፕሊን በተሟላ ሁኔታ እንዲሰፍን ይፈለጋል:: ይህ ስራ ከህዝቡና ከወላጆች ተሳትፎ ውጭ በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ሊሆን አይችልም:: በትምህርት ቤት ውስጥ ከሚካሄደው የስነ-ዜጋ ትምህርት፣ የስራ ስነ-ምግባርና አመለካከት ትምህርት በተጨማሪ ህዝቡም በተማሪዎች ባህሪ ቀረፃ ስራ ላይ በቀጥታና በተዘዋዋሪ መንገድ በሰፊው መሳተፍ አለበት:: ህዝቡ ከሚጠበቅበት ተሳትፎ ጋር የሚመጥን የአመራር ሚና መጫወት ይገባዋል:: በትምህርት አስተዳደር ስርአት ላይ በቂ ድርሻ ሊኖረው ይገባል::

ህዝቡ በትምህርት አስተዳደሩ ላይ በቂ ተሳትፎ ሊኖረው ይገባል ሲባል የሚወክሉትን የትምህርት ኮሚቴ አባላት በመምረጥ ላይ የተገደበ ተሳትፎ ማለታችን አይደለም:: በትምህርት

ፖሊሲውና እቅድ ላይ የተሟላ ግንዛቤ ጨብጦ፣ በዚህ በኩል የሚጠበቅበትን ድርሻ ለመፈፀም የሚያስፈልጉትን ቋሚና ጊዜያዊ አደረጃጀቶች ተጠቅሞ በሰፊውና በቀጣይነት መሳተፍ አለበት ማለት ነው:: በዚህ መሰረት ለምሳሌ የትምህርት ቤት ግንባታ ስራን የሚመራበት የተለያዩ ኮሚቴዎች ወይም ንኡሳን ኮሚቴዎችን ሊያቋቁም ይችላል:: የተቋቋሙ ትምህርት ቤቶችን በመምራት ስራ ላይ የሚወክሉትን የትምህርት ኮሚቴ አባላት ሊመርጥ ይችላል:: የትምህርት ስርአቱን ችግር ለመቅረፍ በሚል የሚያቋቁማቸው ጊዜያዊ ኮሚቴዎችም ሊኖሩ ይችላሉ:: የመረጣቸው ኮሚቴዎች ስራቸውን እንዴት እንደፈፀሙ እየገመገመ የማስተካከያ ርምጃዎችን ሊወስድም ይችላል:: ዋናው ነገር ህዝቡ የትምህርት ስርአቱ የልጆቹ ባህሪ ቀረፃ ጉዳይ መሆኑን ተገንዝቦ በልጆቹ ባህሪ ቀረፃ ስራ ላይ በባለቤትነት በሰፊው እንዲሳተፍ የማስቻል ጉዳይ ነው::

በትምህርት አመራር ኮሚቴዎች ውስጥ ህዝቡና የተማሪዎች ወላጆች በቂ ውክልና እንዲኖራቸው ከማድረግ በተጨማሪ አባላቱ ስራቸውን በብቃት እንዲፈፅሙ የሚያስችላቸው አቅም እንዲኖራቸው ማድረግ ያስፈልጋል:: በመጀመሪያ ደረጃ የኮሚቴው አባላት የትምህርትና ስልጠና ፖሊሲውን፣ በአካባቢያቸው ከፖሊሲው አኳያ የተቀመጠውን ግብ፣ ግቡን ከማስፈፀም አኳያ ያሉ ችግሮችና መሰረታዊ የመፍትሄ አቅጣጫዎች ምን እንደሆኑ በጥልቀት እንዲያውቁ መደረግ አለበት:: በየደረጃው ያሉ የመንግስት የትምህርት አመራር አካላት

ይህንን የማረጋገጥ ግዴታ እንዳለባቸው ማወቅ ይገባቸዋል:: ከዚህ በተጨማሪ የኮሚቴው አባላት ተግባርና ሃላፊነት ምን እንደሆነ በውል ተለይቶ ሊቀመጥና አባላቱም እንዲያውቁት ሊደረግ ይገባል:: በመጨረሻም አባላቱ ስራቸውን በብቃት ለመስራት የሚጎድላቸው ነገር ተለይቶ፣ ይህንኑ ለማስወገድ የሚያስችል አጫጭር ስልጠና ሊሰጣቸው ይገባል::

የአመራር ኮሚቴዎቹን ውጤታማነት ለማረጋገጥ ኮሚቴዎቹ ፋይዳ ያለው የመወሰን ስልጣን ሊሰጣቸውና፣ ወጥነት ያለው የክትትልና ግምገማ ስርአት ሊኖር ይገባል:: በዚህ መሰረት ኮሚቴዎቹ የትምህርት ቤቱን የስራ እቅድና የትምህርት ቤቱን በጀት በማፅደቅ ላይ ተጨባጭነት ያለው ስልጣን ሊሰጣቸው ይገባል:: የእቅዱን አፈፃፀም ገምግሞ በማስተካከል፣ የአስተማሪዎችንና የትምህርት ቤት ስራ መሪዎችን የስራ አፈፃፀም በመገምገም ላይና በነዚህ አካላት እድገት ላይ ተጨባጭነት ያለው ሚና ሊኖራቸው ይገባል:: ሃላፊነታቸውን በሚገባ መወጣታቸውን የአካባቢው አስተዳደር አካላት የሚከታተሉበትና ተፈላጊውን ድጋፍ የሚሰጡበት ስርአትም ሊፈጠር ይገባል:: በመጨረሻም ኮሚቴዎቹ ለመረጣቸው ህዝብ የስራ ዘገባ የሚያቀርቡበት፣ ስራቸውን በአግባቡ ካልፈፀሙ የሚቀየሩበትና የተሻለ ብቃት ያላቸው ሰዎች የሚመረጡበት አሰራር መኖር ይገባዋል::

የትምህርት አመራሩን ስርአት ለማሻሻልና ለማጠናከር

የመምህራን ተሳትፎ በጣም መሰረታዊ ነው፡፡ መምህራን በመማር ማስተማሩ ሂደት ላይ ብቻ ሳይሆን በትምህርት አመራር ስራ ላይም መሳተፍ የሚችሉት በግልና በጋራ ማህበራቸው አማካኝነት ነው፡፡ በዚሁ መሰረት የመምህራን ተወካዮች በየትምህርት ቤቱ በሚቋቋመው የአመራር ኮሚቴ ውስጥ በብቃት የሚወከሉበት ሁኔታ መፈጠር አለበት፡፡ የመምህራን ተወካዮችም እንደህዝቡ ተወካዮች ስራቸውን በብቃት ለመፈፀም የሚያስችላቸው አመለካከትና ብቃት እንዲኖራቸው መደረግ አለበት፡፡

መምህራን በትምህርት አመራሩ ስርአት ውስጥ በግል እየተመረጡ በመሳተፍ ከሚያበረክቱት የማይተናነስ አስተዋፅኦ በማህበራቸው ተደራጅተው ሊያበረክቱ ይችላሉ፡፡ በመሆኑም በሁሉም ደረጃዎች ያሉ የመንግስት የትምህርት አመራር አካላት በየደረጃው የሚገኙትን የመምህራን ማህበራትን በአጋርነት የማንቀሳቀስና በትምህርት ስርአቱ አመራር ስራ ላይ በቂ ሚና እንዲጫወቱ የማስቻል ሃላፊነት እንዳለባቸው ሊገነዘቡ ይገባል፡፡ በዚህ ረገድ በቅድሚያ ሊሰሩ ከሚገባቸው ዋና ዋና ጉዳዮች አንዱ በየደረጃው ያሉ የመንግስት ሃላፊዎች በደረጃቸው ካሉ የመምህራን ማህበራት ጋር በመተባበር በትምህርትና ስልጠና ፖሊሲ በዚህ ጉዳይ ላይ በተቀመጡት የመፍትሄ አቅጣጫዎችና እቅዶች በአካባቢው ባሉ የትምህርት ስርአቱ ችግሮችና በመምህራን ተሳትፎና መብት አጠባበቅ ጉዳይ ላይ የጋራ መድረክ ፈጥረው ሊወያዩ ሊከራከሩና ሊግባቡ ይገባል፡፡ በነዚህ መድረኮች አማካኝነት በዴሞክራሲያዊ ውይይት በሚደረስባቸው የጋራ ግንዛቤዎች ላይ

መንግስትና መምህራን በጋራ ስለሚፈፅሙዋቸው ስራዎችም በጋራ ማቀድ ይገባል፡፡ ስምምነት ባልተደረሰባቸው ጉዳዮች ላይ ልዩነቶችን እንዴት አቻችሎ መስራት እንደሚቻልም መግባባት ይገባል፡፡

እጅግ በጣም የሚበዙቱ መምህራን እንደዚህ አይነቱ የተደራጀና ቀጣይነት ያለው የተሳትፎ መድረክ ቢከፈትላቸውና በተጠቀሱት ጉዳዮች ላይ በቂ ማብራሪያ ከተሰጣቸው የተቀመጡትን የትምህርትና ስልጠና እቅዶች በከፍተኛ ወኔ ለመተግበር እንደሚነሳሱና በየአካባቢው ካሉት የመንግስት አካላት ጋር ተቀናጅተው ለመስራት ዝግጁ እንደሚሆኑ አያጠራጥርም፡፡ እነዚህ መድረኮች በመምህራን መብትና ጥቅም አጠባበቅ ጉዳይ ላይም ውይይት ሊደረግባቸው የሚችሉ መድረኮች ናቸው፡፡ በዚህ አኳኋን መምህራንና መንግስት በጉዳዩ ላይ አንድ አይነት እውቀትና የጋራ መረጃ ሲኖራቸው፣ ስለሆነም ከመረጃ እጥረትና ከግንዛቤ ጉድለት የሚፈጠሩ ችግሮችን በአጭሩ ለመቅጨት ይችላሉ፡፡ ከዚህ ባሻገር ተጨባጭ ችግሮች ሲኖሩም በመግባባት መንፈስ ለመፍታት ምቹ ሁኔታ ይፈጠርላቸዋል፡፡ መግባባት ያልተቻለባቸው ጉዳዮች ሲያጋጥሙም የመማር ማስተማር ሂደቱን በማይጎዳ አኳኋን በሂደት ሊፈቱ የሚችሉበትን አቅጣጫ ማስቀመጥ ይቻላል፡፡

መምህራንን በተጠቀሰው መልክ በማህበራቸው አማካኝነት በሰፊው በማሳተፍ ጉዳይ ላይ በየደረጃው ባሉ የመንግስት አካላትና በማህበራቱ የሚታዩ አንዳንድ የአመለካከት ችግሮች እንቅፋት

ሊሆኑ ይችላሉ:: በመንግስት ባለስልጣናት በኩል መምህራን በማህበራቸው ተደራጅተው በትምህርት አመራር ስራ ላይ የመሳተፍ መብት እንዳለባቸው ከልብ ያለማመን ችግር ያጋጥማል:: ማህበራቱን ከሩቁ በጥርጣሬ አይን የመመልከትና እንደተቀናቃኝ የመፈረጅ ጉዳይም ሊኖር ይችላል:: መምህራን የሚያነሷቸውን የመብትና የጥቅም ጉዳዮችንም በጥሞና የማዳመጥ፣ ባፋጣኝ ሊፈቱ የሚችሉትን ለመፍታት፣ በአፋጣኝ ሊፈቱ የማይችሉትን ምክንያታቸውን አስረድቶ ለወደፊቱ ሊፈቱ የሚችሉበትን አቅጣጫ ለማስቀመጥ ዝግጁ ያለመሆን ያጋጥማል:: በየደረጃው ያሉ የመንግስት አመራር አካላት እነዚህን የተሳሳቱ አመለካከቶች በአፋጣኝ እንዲያስወግዱ ካልተደረገ በስተቀር በመንግስትና በመምህራን መካከል አላማችን በሚጠይቀው ደረጃ ጤናማ ግንኙነትና የአላማ አጋርነት ሊኖር አይችልም::

ማህበራቱ በርግጥ የአባላቱን መብትና ጥቅም የማስከበር ሃላፊነት እንዳለባቸው ተገንዝበው ለዚህ አላማ በቂ ትኩረት ሰጥተው መንቀሳቀስ ይገባቸዋል:: ይሁንና ይህ አላማም በይበልጥ ሊሳካ የሚችለው በጉዳዩ ላይ ቀጣይነት ባለውና ገንቢ በሆነ አኳኋን ከሚመለከታቸው ወገኖች ጋር መወያየት ሲቻልና መፍትሄ ለመሻት በጋራ በመንቀሳቀስ ነው:: ከዚህም ባሻገር መምህራኑ የራሳቸውን መብትና ጥቅም ከማስከበር ጎን ለጎን ለህብረተሰቡ ብቃቱ የተረጋገጠ የትምህርት አገልግሎት የማቅረብ የሙያ ግዴታ እንዳለባቸውና ማህበራቱ ይህንኑ በማረጋገጥ ረገድ ከፍተኛ ስራ መስራት እንዳለባቸው መገንዘብ ይገባቸዋል:: ይህን

በተመለከተ በተለያየ ደረጃ ያሉ የተሳሳቱ አመለካከቶች ካልተስተካከሉ በመምህራንና በመንግስት መካከል ጤናማ ግንኙነት ለመመስረት፣ የመምህራንን መብትና ጥቅም መሆን በሚገባው ደረጃ ለማስጠበቅና የትምህርት አላማችንን በሚፈለገው ደረጃ ለማሳካት አይቻልም:: ማህበራቱ የአባላቱን የሙያ ብቃትና ስነ-ምግባር በማሳደግና በማስከበር፣ ምግባረ-ብልሹ መምህራን ለሙያው ክብርና ለትምህርቱ አላማ መሳካት ሲባል እንዲስተካከሉ የመጣርና መንግስትም በዚህ ጉዳይ ላይ ከሚያደርጋቸው ጥረቶች በጎ አስተዋፅኦ የማበርከት ሃላፊነት እንዳለባቸው መገንዘብ ይገባቸዋል:: መንግስትና መምህራን ከላይ የተጠቀሱትን ጉድለቶች አስተካክለው በቅንጅትና በአጋርነት የሚሰሩበት ሁኔታ መፈጠር የትምህርት አላማችንን ለማሳካትና አስተዳደሩንም ለማሻሻል መከናወን ካለባቸው ወሳኝ ስራዎች አንዱ ነው::

4. የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት፣

4.1. የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭትና አወቃቀር፣

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት አገራችን አሁን ካለችበት የእድገት ደረጃና በሚቀጥሉት 5-10 አመታት ልትደርስበት ትችላለች ተብሎ ከሚገመተው እድገት አኳያ ሲታይ ዜጎች በአገሪቱ ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊና ፖለቲካዊ ህይወት ውስጥ በብቃት ለመሳተፍ የግድ የሚያስፈልጋቸው ትምህርት ነው:: ይህም በመሆኑ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ማግኘት እንደዜግነት መብት ሊቆጠር

ይችላል። የአንደኛ ደረጃ ትምህርት አላማ ትምህርትን ለሁሉም ዜጎች ማዳረስ በዚህ ላይ ተመስርቶ የተለያዩ አጫጭር የሙያ ስልጠናዎች በመስጠት የአገሪቱን የሰው ሃይል የልማት አቅም ማጎልበት፣ መለስተኛ ሞያተኛን መፍጠር ነው። ነገር ግን ለአገሪቱ የሚያስፈልጓት ዝቅተኛ ሞያተኞች ብቻ አይደሉም። ከኢኮኖሚው እድገት ጋር አብሮ የሚጨምር የመካከለኛና ከፍተኛ ባለሙያ ፍላጎትም አላት። ስለሆነም የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ሰፊውን የአገራችንን ህዝብ ወደ መለስተኛ ሙያተኛ ከማሳደግ ባሻገር መካከለኛና ከፍተኛ ባለሙያዎችን ለመፍጠር የሚያስችል መሸጋገሪያ ድልድይ ሆኖም ያገለግላል።

የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት አላማ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ውጤትን መሰረት በማድረግ በዋነኛነት አገሪቱ የምትፈልጋቸውን መካከለኛ ሙያተኞች ማፍራት፣ በተጨማሪም ከፍተኛ ሙያተኞችን ለማፍራት ለሚደረገው የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም መሸጋገሪያ ሆኖ ማገልገል ነው። በአገራችን ተጨባጭ የእድገት ደረጃ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም ዜጎች ማዳረስ የሚቻልም ሆነ የሚያስፈልግ ነገር አይደለም። ከአገሪቱ እድገትና ከመካከለኛ ሙያተኛ ፍላጎት ጋር በተመጣጠነ አኳኋን እየጨመረ የሚሄድ ነው። በመሆኑም ምንም እንኳ የአገራችን ልማት እየተፋጠነ ሲሄድ በአንድ ወቅት የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ለሁሉም ዜጎች ማዳረስ አማራጭ የሌለው የሚሆንበትና ተግባራዊ ለማድረግም የሚቻልበት ደረጃ ላይ እንደምንደርስ ቢገመትም፣ ይህ በአሁኑ ወቅት እንደግብ ሊቀመጥ የሚችል አይደለም። በአሁኑ ወቅት

ሊቀመጥ የሚችለው የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭት ግብ አገሪቱ የምትፈልጋቸውን መካከለኛና ከፍተኛ ሙያተኞች ለማፍራት በሚያስችልና ፍትሃዊነቱ በተረጋገጠ አኳኋን ትምህርቱን ማስፋፋት ነው።

በአዲሱ የትምህርት ፖሊሲ መሰረት የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት በሁለት ሳይክል እንዲከፈል ተደርጓል። የመጀመሪያው ሳይክል 9ኛና 10ኛ ክፍልን የሚሸፍን ሲሆን ከዚህ በፊት እስከ አስራ ሁለተኛ ክፍል ይሰጥ የነበረውን ትምህርት በሙሉ የሚያካትትና የሚያሻሽል ይዘት ያለው ነው። ሁለተኛው ሳይክል በዋነኛነት ለዩኒቨርሲቲ ትምህርት መዘጋጃ ሆኖ የሚያገለግልና የ11ኛና 12ኛ ክፍልን ያካተተ ነው። በዚህ ደረጃ የሚሰጠው ትምህርት ከዚህ በፊት በዩኒቨርሲቲዎች በመጀመሪያው አመት በማዘጋጀነት ይሰጥ የነበረው ትምህርት ነው። ይህ በዩኒቨርሲቲ በአንድ አመት ይሰጥ የነበረው ትምህርት ተጠናክሮና በሁለት አመት የሚሰጥ እንዲሆን ተደርጎ ነው በሁለተኛ ደረጃ ሁለተኛ ሳይክል የሚሰጠው።

የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት በሁለት ሳይክል እንዲከፈል የተደረገው ከትምህርቱ አላማ በመነሳት ነው። የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ሁለት መሰረታዊ አላማዎች አሉት። አንዱና ዋነኛ አላማው አገሪቱ የምትፈልጋቸውን መካከለኛ ሙያተኞች ማፍራት ነው። ሁለተኛው አላማ አገሪቱ የምትፈልጋቸውን ከፍተኛ ሙያተኞች ለማፍራት የሚያስችል ስራ ለመስራት የሚያስችል

ዝግጅት ማከናወን ነው:: ሁለቱ ሳይክሎች ከሁለቱ አላማዎች ጋር የተያያዙና ሁለቱን አላማዎች በተሻለ አኳኋን ለመፈፀም ተብለው የታቀዱ ናቸው:: የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት የመጀመሪያው ሳይክል ዋነኛ አላማ አገሪቱ የምትፈልጋቸውን መካከለኛ ሙያተኞች ማፍራት ነው:: ይህን ከሙያና ቴክኒክ ስልጠና ፕሮግራማችን ጋር በማቀናጀት መፈፀም ነው:: የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ሁለተኛ ሳይክል ዋነኛ አላማ አገሪቱ የምትፈልጋቸውን ከፍተኛ ሙያተኞች ለማፍራት የሚያስችል ቅድመ-ዝግጅት ማጠናቀቅ ነው::

እንደሚታወቀው ሁሉ ከዚህ ቀደም በአገራችን እስከ 12ኛ ክፍል ድረስ ይሰጥ የነበረው ትምህርት በሌሎች በርካታ አገሮች እስከ 10ኛ ክፍል ባለው ትምህርት የሚጠናቀቅ ነው:: በአዲሱ ትምህርት ፖሊሲም ከዚሁ ልምድ በመማር ከዚህ በፊት በ12 አመት ያልቅ የነበረው ትምህርት ስርአተ-ትምህርቱን በማጠናከርና በማሻሻል በ10 አመት እንዲያልቅ ተደርጓል:: የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ከሚማረው ወጣት መካከል በአሁኑ ወቅት እጅግ የሚበዛው ወደሁለተኛ ደረጃ የሚሸጋገር ሳይሆን ትምህርቱን አጠናቆ የአገሪቱን የመለስተኛ ሙያተኞች ፍላጎት በማርካት ላይ የሚሰማራ እንደሆነው ሁሉ፣ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት የሚማረውም ወጣት እጅግ የሚበዛው ወደዩኒቨርሲቲ የሚገባ ሳይሆን የአገሪቱን የመካከለኛ ሙያተኛ ፍላጎት በማርካት ተግባር ላይ የሚሰማራ ነው:: በመሆኑም የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትን በሁለት ሳይክል ከፍሎ የመጀመሪያው ሳይክል ዋናውን አላማ ማለትም መካከለኛ ሙያተኛ ለማፍራት በሚያስፈልግ ትምህርት ላይ እንዲያተኩር

ማድረግ በጣም አስፈላጊና ተገቢም ነው:: ከዚህ በፊት በ12 አመት ውስጥ ይሰጥ የነበረው ትምህርት የሌሎች አገሮች ልምድም እንዳረጋገጠው በ10 አመት ሊሰጥ የሚችል በመሆኑ ይህንኑ አጠንክሮ በ10 አመት የቀለም ትምህርት ላይ ተመስርቶ የመካከለኛ ሙያተኛ ፍላጎትን ማሟላት ተገቢ ነው::

የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ከሚማረው ተማሪ ውስጥ በጣም የሚበዛው ወደ ዩኒቨርሲቲ የማይቀጥል ነው:: በመሆኑም ወደዩኒቨርሲቲ የሚቀጥለውንና የማይቀጥለውን አንድ ላይ አዳምሮ ለከፍተኛ ትምህርት ማዘጋጀት ከፍተኛ የገንዘብና የጊዜ ብክነት የሚያስከትል እንጂ ምንም አይነት ጥቅም ሊሰጥ የሚችል አይሆንም:: ስለሆነም ከፍተኛ ትምህርት ለመማር ብቃቱ ያላቸውን ብቻ ለይቶ ለዚሁ ለማዘጋጀት በሚያስችለው የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ሁለተኛ ሳይክል ማዘጋጀት በጣም አስፈላጊ ይሆናል:: የሁለተኛ ሳይክል መኖር በዩኒቨርሲቲዎች ውስጥ በአንድ አመት ይፈፀም የነበረውን የዝግጅት ምዕራፍ በሁለት አመታት ከፋፍሎና አጠናክሮ በመስጠት የትምህርቱን ጥራት በከፍተኛ ደረጃ ለማሻሻልም ይረዳል:: የዝግጅት ምዕራፉ በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ጥራቱን ይበልጥ ለመጠበቅ የሚያስችል በቂ ጊዜ ተሰጥቶት መጠናቀቁ በዩኒቨርሲቲ ደረጃ የሚደረገውን የአንድ አመት የዝግጅት ስራ በማስቀረት ጥራቱን በማይነካ አኳኋን የትምህርት ጊዜውን ብሎም ወጪውን ለመቀነስም ያስችላል::

የፖሊሲው ጠቀሜታ ይህን ያህል የጎላ ሆኖ ሳለ በጉዳዩ

ላይ የተለያዩ ትችቶች መቅረባቸው አልቀረም፡፡ ከዚህ አኳያ በዋናነት ሊጠቀስ የሚችለው ትችት የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት የመጀመሪያ ሳይክልን የሚጨርሱት ወጣቶች በዕድሜ ያልበሰሉ በመሆናቸው ከትምህርት ወጥተው ስራ አያገኙም፣ በአልባሌ ተግባራት ላይ የሚሰማሩ ይሆናሉ፡፡ ስለሆነም ተጨማሪ ሁለት አመታት እንዲማሩ ሊደረግ ይገባል የሚለው ነው፡፡

በመጀመሪያ ደረጃ ግልፅ መሆን ያለበት የትምህርት ስርአቱ አላማ በመለስተኛ ወጪ ጥራቱ የተጠበቀ የትምህርት አገልግሎት በመስጠት ወጣቶችን ለስራ ማዘጋጀት፣ በህብረተሰቡ ውስጥ ገንቢ ሚና የሚጫወቱ ዜጎች እንዲሆኑ ማብቃት ነው፡፡ ወጣቶች ዕድሜያቸው እስኪደርስ ድረስ ከአልባሌ ቦታ ተከልለው እንዲውሉ ለማድረግ የተቀረፀ መዋያ ስፍራ አይደለም፡፡ ትምህርቱን በብቃት ለመፈፀም በሚያስችል ጊዜ ውስጥ ትምህርታቸውን ጨርሰው የሚሰናበቱበት እንጅ ስራ ስለማያገኙ ወይም ወደአልባሌ ተግባር እንዳይገቡ ተብለው የትምህርት አገልግሎቱን ለመስጠት ከሚፈለገው ጊዜ በላይ መዋያ የሚሆንበት ሁኔታ በፍፁም ሊታሰብ አይገባም፡፡

ትምህርት ቤቶች ወጣቶች ስራ እስካላገኙ ድረስ ከአልባሌ ቦታ ተከልለው የሚውሉባቸው ተቋሞች መሆን ይገባቸዋል የሚል የተሳሳተ አመለካከት ከተያዘም ጉዳዩ በዋነኛነት የ10ኛ ክፍል ትምህርትን ባጠናቀቁ ወጣቶች ላይ መነሳት ያለበት አይደለም፡፡ እስከቅርብ ጊዜ ድረስ ዕድሜው ለትምህርት ከደረሰው ህፃን በእነዚህ

መዋያ መሆን አለባቸው ተብለው በተቀመጡት ትምህርት ቤቶች ለመሳተፍ ዕድሉ የነበረው ከ30 በመቶ በታች ነው፡፡ ከ70% በላይ የሚሆነው እንኳንስ ለ10 አመታት ይቅርና ለአንድ አመትም መዋያ የሚሆን ትምህርት ቤት ያገኘ አልነበረም፡፡ 10ኛ ክፍልን የጨረሰ የ16ና የ17 አመት ወጣት ሳይሆን በአንደኛ ክፍል ደረጃ የሚመደብ የ6ና የ7 አመት ህፃን ነው በነዚህ መዋያዎች መሳተፍ ተስኖት የቆየው፡፡ የመሳተፍ ዕድል ካገኘውም ከግማሽ በላይ የሚሆነው አራተኛ ክፍል ሳይደርስ ነበር ተንጠባጥቦ የሚቀረው፡፡ በአሁኑ ሰአት ይህን ዕድል የሚያገኘው ህፃን ከ57% በላይ ደርሶ በዚህ ረገድ የነበረው ችግር ተሻሽሏል፣ 8ኛ ክፍልን ሳይጨርስ የሚንጠባጠበውም ቀንሷል፡፡ ይሁንና ዛሬም ቢሆን ገና በህፃንነት ዕድሜው ከትምህርት ውጭ የሚሆነው ኢትዮጵያዊ 10ኛ ክፍልን አጠናቆ ከሚወጣው በጣም በብዙ እጥፍ ይበልጣል፡፡

ትምህርት ቤቶች የመማሪያ ተቋሞች ሳይሆኑ የህፃናትና ወጣቶች መዋያ ተቋሞች ይሁኑ ከተባለም ጥያቄው መነሳት ያለበት በአንድ በኩል በዕድሜ 10ኛ ክፍልን ከጨረሰው በጣም ያነሱት ሆነው በቁጥራቸው ግን እጅግ ከሚበዛውና በተለያዩ ምክንያቶች ከትምህርት ውጭ ሆነው በነበሩት የኢትዮጵያ ህፃናት፣ በሌላ በኩል ደግሞ መሻሻል ቢኖርም አሁንም ወደሁለተኛ ደረጃ ሳይሸጋገሩ በሚቀሩት 70%ና ከዚያ በላይ ከሚሆኑት የኢትዮጵያ ተማሪዎች አኳያ መሆን አለበት፡፡ ጉዳዩን ከዚህ አኳያ ስናየው ትምህርት ቤቶችን የህፃናት መዋያ ስፍራ አድርጎ የሚያየውን ይህንን ጉዳይ የ10ኛ ክፍል ትምህርትን ካጠናቀቁት ወጣቶች አኳያ የሚያየው

አመለካከት ምን ያህል የተሳሳተ እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል:: የተሳሳተ ብቻ ሳይሆን እጅግ በጣም ኢ-ፍትሃዊ አነሳስ ያለውና እጅግ በጣም የሚበዛውን የኢትዮጵያ ወጣትና ህፃን በፍፁም ግምት ውስጥ የማያስገባ መሆኑን እንገነዘባለን::

ትምህርታቸውን ጨርሰው የሚወጡት ወጣቶች ትምህርታቸውን እንዳጠናቀቁ ስራ የማግኘት ዕድል እንዲኖራቸው የማድረጉ ጉዳይ ተገቢና ትኩረት የሚሰጠውም ጉዳይ ነው:: ይሁንና ይህ ከዕድሜ ጋር መያያዙ ትክክል አይደለም:: በአለም አቀፍ መስፈርቶች በስራ ላይ መሰማራት የማይገባው ህፃን ከ14 አመት በታች የሆነው ነው:: በአገራችን ነባራዊ ሁኔታ እንኳንና 10ኛ ክፍልን 8ኛ ክፍልንም የሚጨርሰው ከ14 አመት በላይ ሆኖ ነው:: በተጨባጭ እንደሚታየው ብዙ ተማሪዎች ዕድሜያቸው ከትምህርት ደረጃቸው በላይ ነው:: እድሜያቸውና የትምህርት ደረጃቸው ተቀራራቢ ሆኖ የሚማሩትም ቢሆኑ 10ኛ ክፍልን ሲጨርሱ የ16 ወይም የ17 አመት ወጣቶች ይሆናሉ:: ይህ የተለያዩ የሙያ ስልጠናዎችን ለማግኘት ከሚጠይቀው ጊዜ ጋር ሲዳመር የዜግነት መብትና ግዴታን በተሟላ ሁኔታ ለመፈፀም በሚያስችል የዕድሜ ክልል ውስጥ መግባታቸው አይቀርም:: የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ምሩቃን የሆኑትም በተለይም በገጠሩ አካባቢ በተለያዩ ስራ ሊሰማሩ በሚችሉበት የዕድሜ ክልል ውስጥ ናቸው::

በሌላ በኩል የስራ አጥነት ጉዳይ ተማሪዎችን እስከ 10ኛ ክፍል ወይም እስከ 12ኛ ክፍል በማስተማር የሚወሰን ጉዳይ

አይደለም:: የተማሪዎቹ ብቃትና የኢኮኖሚው ሁኔታ ስራ ሊፈጥር የሚችል ካልሆነ እንኳንስና እስከ 12ኛ ድረስ ተምረው ከዚያ በላይ ተምረውም ስራ አጥ መሆናቸው አይቀርም:: ተማሪዎቹን እስከ 12ኛ ክፍል ድረስ በማስተማር የስራ አጥነቱ ችግር የሚፈታ ቢሆን ኖሮ እስከቅርብ ጊዜ ድረስ በነበረው የትምህርት ስርአት እስከ 12ኛ ድረስ ተምረው ስራ አጥ ሆነው የቀሩ በመቶ ሺ የሚቆጠሩ ወጣቶች ባልተፈጠሩ ነበር:: በመሆኑም የትምህርት ፕሮግራሙ ከሚጠይቀው በላይ ተማሪውን ለሁለት አመት ማቆየት የስራ አጥነቱን ችግር በምንም መልኩ አይፈታውም:: የሚያደርገው ነገር ቢኖር ተማሪው ስራ አጥ ተብሎ የሚፈረጅበትን ጊዜ በሁለት አመት ማራዘምና ይህንን ለማድረግም በጣም ከፍተኛ የገንዘብና የጊዜ ወጭን ማውጣት ነው:: የስራ አጥነቱ ችግር የሚፈታው የትምህርት ስርአቱን ለሁለት አመት በማራዘም ወይም በማሳጠር ሳይሆን ከዚያ ውጭ በሚወሰዱና መወሰድም በሚገባቸው ርምጃዎች ነው::

የስራ አጥነትን ችግር ለመቅረፍ በመጀመሪያ ደረጃ የአገራችን ኢኮኖሚ በፍጥነት ማደግ ይኖርበታል:: ልማታችን ፈጣንና ቀጣይነት ያለው እድገት እንዲኖረው ለማድረግ የሚያስችሉ ፖሊሲዎች መቀየስና ተግባራዊ መሆን አለባቸው:: ኢኮኖሚያችን ፈጣንና ቀጣይነት ያለው እድገት የሚያስመዘግብ ካልሆነ የስራ አጥነት ችግር ከአመት አመት እየተባባሰ ከመሄድ ውጭ ሌላ አማራጭ የለም:: የትምህርት ስርአቱ የሚያፈራቸው ወጣቶች ስራ አጥተውና ባክነው መቅረታቸው የማይቀር ይሆናል::

ልማታችን ፈጣንና ቀጣይነት ያለው እድገት ሲኖረው፣ የስራ ዕድል በሰፊው ይፈጠራል፣ የተማረው የሰው ሃይል በተማረበት መስክ ተሰማርቶ ራሱን ጠቅሞ አገሩን ያለማል። መንግስት ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ልማት ለማረጋገጥ ያስችላሉ ብሎ ያመነባቸውን ስልቶች ቀይሶ ተግባራዊ ለማድረግ እየተረባረበ ያለው ይህንኑ በመገንዘብ ነው። የማስፈፀም አቅም ግንባታና የዚሁ አካል የሆነው የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ትልቁ የልማት መሳሪያና ውጤትም ነው ብሎ ልማትንና ትምህርትን፣ ትምህርትንና ለተማረው ሰው የስራ ዕድል የሚፈጥረውን ልማት በቅርብ አስተሳስሮ እየፈፀመ ያለው ይህንን በመገንዘብ ነው። የስራ አጥነትን ጉዳይ የትምህርት ስርአቱ በተናጠል ሊፈታው የሚችል ሳይሆን ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ልማት ከማረጋገጥ ጋር ተሳስሮ ሲታይና ሲፈፀም የሚፈታ ጉዳይ ነው።

የተማረ ስራ አጥ ችግር የሚፈታው ተማሪው የሚፈለገው እውቀት፣ ባህሪና ስነ-ምግባር ሲኖረውም ጭምር ነው። ወጣቱ ተምሮ በአንድ ተጨባጭ የምርት ወይም የአገልግሎት ተግባር ላይ ለመሰማራት የሚያስችለው፣ እውቀት ክህሎትና ታታሪነት ከሌለው፣ በጉልበት ስራ ላይ ኋላ ቀር አመለካከት የያዘ ከሆነ፣ በመንግስት ወይም በትልልቅ ኩባንያዎች ለመቀጠር ከመጠበቅ ውጭ ስራ በመፍጠር ኑሮውን ለማሻሻል የሚያስችል አመለካከትና ሙያ ከሌለው፣ ልማቱም አይመጣም፣ የስራ ዕድሉም አይፈጠርም። መንግስት ከዚህ በመነሳት ነው የትምህርት ስርአታችን መልካም ስነ-ምግባር ያለው አምራች ዜጋ በመፍጠር፣ የስራ ፈጣሪነትና

የስራ፣ የጉልበት ስራም ጭምር አክባሪነት እምነት ያለው ዜጋ መፍጠር አለበት የሚለው። መንግስት ከዚህ በመነሳት ነው የትምህርት ስርአታችን ይህንን ለማድረግ የሚያስችል ይዘትና ብቃት ያለው እንዲሆን እየተረባረበ ያለው።

መንግስት በዚህ ብቻ ሳይወሰን ከቀለም ትምህርቱ ጎን ለጎን ሰፊ የሙያና የቴክኒክ ስልጠና ስርአት ለመዘርጋት በመንቀሳቀስ ላይ ነው ያለው። የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤትና የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ምሩቃንን በመለስተኛና በመካከለኛ ሙያተኛነት በማሰልጠን የራሳቸውን ስራ ፈጥረው ኑሯቸውን ለማሻሻልም ሆነ ተቀጥረው በአንድ ተጨባጭ የምርት ወይም የአገልግሎት ተግባር ላይ ሊሰማሩ የሚያስችላቸው አስተሳሰብና ክህሎት እንዲኖራቸው ጥረት እያደረገ ነው ያለው። በሌላ አነጋገር መንግስት የትምህርትና ስልጠና ስርአቱ ስራ ወዳድና ስራ ፈጣሪ የሆኑ፣ በቂ እውቀትና ክህሎት ያላቸውን ወጣቶች በብቃት በማፍራት፣ ልማቱን በማፋጠንና የስራ ዕድሎችን በመፍጠር ካልሆነ በስተቀር የትምህርቱ ይዘት ከሚጠይቀው በላይ የትምህርት ጊዜን በማራዘም የስራ አጥነትን ችግር ለመፍታት የሚረዳ አስተዋፅኦ ሊያበረክት አይችልም።

የስራ አጥነትን ችግር ለመፍታት የሚቻለው የተማሪው የትምህርት ደረጃ በኢኮኖሚው ውስጥ ከሚኖረው የሙያተኛ ፍላጎት ጋር በቅርብ የተሳሰረ እንዲሆን በማድረግም ጭምር ነው። ለምሳሌ በአሁኑ ሰአት ከህዝባችን ከ85% በላይ የሚሆነው

ህዝብ በግብርና መስክ የተሰማራ ነው። በዚሁ ስራ ላይ የሚሰማራው የሰው ሃይል ከእድገታችን ጎን ለጎን እየቀነሰ የሚመጣና እየቀነሰ መምጣት ያለበት ቢሆንም ረዘም ላለ ጊዜ ዋናው የስራ ዕድል በዚህ መስክ መሆኑ አይቀርም። በዚህም መስክ መካከለኛና ከፍተኛ ሙያተኛ የሚያስፈልግ ቢሆንም ዋናው ተፈላጊ ሃይል መለስተኛ ሙያተኛ ነው። በሌሎችም መስኮች ያለው ዋነኛ የስራ ዕድል በመለስተኛ ሙያተኛነት ነው። በመሆኑም ወጣቱ በዚህ ደረጃ ባሉ የተለያዩ የምርትና የአገልግሎት ስራዎች ላይ (በተለይም በግብርና) ለመሰማራት ፍላጎቱና ችሎታው ሊኖረው ይገባል። ከዚህም ባሻገር የትምህርት አገልግሎት የሚያገኘው አብዛኛው ወጣት በዚህ ስራ ላይ ለመሰማራት ከሚያስፈልገው በላይ ይማር ቢባል ባለን አቅም በፍፁም የማይቻል ከመሆኑም በላይ ከፍተኛ የገንዘብና የጊዜ ብክነት ያስከትላል እንጅ የሚፈይደው ነገር አይኖርም።

በተመሳሳይ መልኩ መንግስት የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትን የማስፋፋት ፕሮግራም ሲያቅድ አገሪቱ የምትፈልገውን የመካከለኛ ሙያተኛ ቁጥር ግምት ውስጥ በማስገባት መሆን አለበት። የከፍተኛ ትምህርት መስፋፋት ፕሮግራምም ከአገሪቱ የከፍተኛ ሙያተኛ ፍላጎት ጋር ተያይዞና ተመጣጥኖ መቀየስ አለበት። ከዚህ ውጭ ከአገሪቱ የሙያተኛ ፍላጎት በላይ የሆነ የሁለተኛ ደረጃና የከፍተኛ ትምህርት ማስፋፋት ስራ ከተከናወነ አንድም ሰው የሚመጥነው ስራ አጥቶ ወይም መፍጠር ተስኖት ስራ አጥ ይሆናል፤ ስራ አጥነት ይባባሳል። አለያም መለስተኛ ሙያተኛ ሊሰራው በሚችል

የስራ መስክ ይሰማራል፣ በመካከለኛና ከፍተኛ ሙያተኛ ደረጃ ለማሰልጠን የወጣው ገንዘብና ጊዜ ባክኖ ይቀራል። መንግስት ይህንኑ በመገንዘብ ነው የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም ለማዳረስ፣ የሁለተኛ ደረጃና ከፍተኛ ትምህርትን ግን ከአገሪቱ የሙያተኛ ፍላጎት ጋር በማጣጣም መስፋፋት አለበት የሚል ግብ አስቀምጦ በመረባረብ ላይ የሚገኘው።

በአጠቃላይ የተማረ ሃይልን የስራ አጥነት ችግር ለመቅረፍ የሚቻለው በ10ኛ ክፍል ደረጃ እየተሰጠ ያለውን ትምህርት ለሁለት አመት በማራዘም ሳይሆን፣ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው የኢኮኖሚ እድገት በማረጋገጥ፣ በቂ እውቀት ክህሎት፣ ጥሩ የስራ ስነ-ምግባርና አመለካከት ያለው ስራን ፈጣሪ የሆነ ወጣት በማፍራት፣ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሙ ከአገሪቱ የሙያተኛ ፍላጎት ጋር ተጣጥሞ እንዲስፋፋ በማድረግ ነው። መንግስት ይህንን ተገንዝቦ ሶስቱንም የመፍትሄ አካሎች አጣምሮ ተግባራዊ ለማድረግ ሰፊ ጥረት በማድረግ ላይ ነው። ችግሩን በምንም አይነት መንገድ ሊፈታ የማይችለውን አቅጣጫ ትቶ ችግሩን በትክክል ሊፈታ የሚችል አቅጣጫ ይዞ ነው በመጓዝ ላይ ያለው።

በአጠቃላይ አዲሱን የትምህርት ፖሊሲ በሚመለከት የሚቀርበው ዋናው ትችት ትምህርት ቤቶች ትምህርቱን ለመስጠት የሚያስፈልገውን ጊዜ ያህል አስተምረው የሚያሰናብቱ የትምህርት ተቋሞች መሆናቸውን ዘንግቶ፣ ወጣቶች ዕድሚያቸው

እስኪደርስ ድረስ የሚቆዩበት ማቆያ ስፍራ አድርጎ የሚመለከት የተሳሳተ ትችት ነው። ትምህርት ቤቶችን በማቆያነት ከወሰዳቸው አይቀር ደግሞ ይህንን የማቆያ ቦታ የማግኘት ዕድል በተነፈጋቸው ህፃናት ሳይሆን የዜግነት ግዴታቸውን ለመወጣት በተቃረቡት ወጣቶች ላይ ማተኮሩ ኢ-ፍትሃዊ ነው። ተማሪዎቹ በተጨባጭ የሚመረቁበት ጊዜ ለጋ ዕድሜ ቢሆንም በአለም አቀፍ መስፈርቶች መሰረት በህጋዊ አኳኋን በተለያዩ ስራዎች ሊሳተፉ የሚያስችላቸው ሲሆኑ ትችቱ ይህንን ባለማጤኑም የተሳሳተ ነው። የተማረ የስራ አጥነት ችግርን ከላይ በተዘረዘሩት ትክክለኛ አቅጣጫዎች ሳይሆን የ10ኛ ክፍል ትምህርትን ለሁለት አመት በማራዘም ይፈታል ብሎ ማሰቡ የስራ አጥነትን ችግር በከፍተኛ ደረጃ የሚያባብስና ከፍተኛ የጊዜና የገንዘብ ብክነትን የሚያስከትልም ነው። በመሆኑም በትምህርት ፖሊሲው ላይ የሚቀርበው ትችት በተጠቀሱት አራት ምክንያቶች የተሳሳተና ኢ-ፍትሃዊ ትችት ነው።

4.2. የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ጥራት፣

የትምህርት ፖሊሲያችን በተቀረፀበት ወቅት የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭት እጅግ በጣም ዝቅተኛ ነበር። ስለሆነም ፖሊሲው በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭት ላይና ጥራቱን በማስጠበቅ ላይ በቂ ትኩረት የሰጠ ነበር። ስርጭትን በተመለከተ በአሁኑ ሰአት ከፍተኛ እድገት ታይቷል። ምንም እንኳ ከእድገታችን ጋር እየተያያዘ እድገቱ መቀጠል ያለበት ቢሆንም በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ረገድ ዋናው ትኩረታችን ስርጭቱን

ማስፋፋት ላይ አይሆንም። የትምህርቱን ጥራት ለማስጠበቅ ስርአተ-ትምህርቱን በማሻሻል፣ አቅም በፈቀደ መጠን የትምህርት መርጃ መሳሪያዎችን ለማሟላት ከፍተኛ ጥረት በማድረግና በመሳሰሉት መንገዶች ከፍተኛ ጥረት ተደርጓል። ይሁንና በትምህርት ጥራት ረገድ አሁንም በጣም ከፍተኛ ችግሮች ይታያሉ። በመሆኑም ስርጭቱን ከኢኮኖሚያዊ እድገታችን ጋር በተቀናጀ አኳኋን የማስፋፋቱ ጉዳይ እንደተጠበቀ ሆኖ ዋናው ስራችን ጥራቱን በማሻሻል ላይ መሆን እንደሚገባው ግሀድ ሆኗል።

የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት የጥራት ችግሮችና መፍትሄዎቹ ከአንደኛ ደረጃ ትምህርት የጥራት ችግሮችና መፍትሄዎች ጋር አንድና ያው ናቸው። በመሆኑም ከላይ የተዘረዘሩትን እነዚህን ችግሮችና መፍትሄዎቻቸውን እዚህ ላይ ከመድገም እንዳሉ ለሁለተኛ ደረጃ ትምህርትም ይሰራሉ ብሎ ማለፍ ይመረጣል። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ጥራት ላይ ሊሰመርባቸው የሚገባ ነገሮች የሚከተሉት ናቸው።

በሽፍት የመማሩ ሂደትና በአንድ ክፍል ውስጥ መሆን ከሚገባው ተማሪ በላይ የመማሩ ጉዳይ የአንደኛ ደረጃ ትምህርትንም ክፉኛ የጎዳ ቢሆንም አሉታዊ ተፅእኖው እጅግ የከበደ ሆኖ የሚታየው በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ላይ ነው። ይህ በትምህርቱ ጥራት ላይ በተለያየ መልኩ ተፅእኖ ያሳድራል። የትምህርትን ስነ-ስርአትና ዲሲፕሊን በማስጠበቅ ላይም አሉታዊ ተፅእኖ ያሳርፋል። ዋልጌነት በይበልጥ የሚንፀባረቀው ከሁለተኛ

ደረጃ ትምህርት ቤቶች መተፋፈግና ከተማሪዎቹ ዕድሜ ጋር ተያይዞ በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ላይ ሆኖ ይታያል፡፡ የስነ-ዜጋ ትምህርት በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ከሚታየውም ጉድለት በላይ ጎልቶ የሚታየው በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ላይ ነው፡፡ በመሆኑም ተጨማሪ ትምህርት ቤቶችንና የትምህርት ክፍሎችን በመስራት መተፋፈጉን ማስቀረትና በሺፍት የሚደረገውን ትምህርት ደረጃ በደረጃ ማስቀረት የተማሪውን ቁጥር ከማበራከቱም በላይ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ነው፡፡ የስነ-ዜጋ ትምህርትና የስራ ስነ-ምግባርና አመለካከት ትምህርት በሁሉም የትምህርትና ስልጠና ተቋሞች ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ሲሆን ከወጣቶች ዕድሜ ጋር ተያይዞ የላቀ ውጤት የሚኖረው በአንደኛ ደረጃና በተለይም በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ነው፡፡ የትምህርት ዲሲፕሊንና ስነ-ስርአትን በማስከበር ረገድም የላቀ ርብርብ መደረግ ያለበት በሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ነው፡፡

የትምህርትን ጥራት ለማሻሻል ዘመናዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂን በአንደኛ ደረጃ ትምህርትም መጠቀም እንደሚያስፈልግ እሙን ነው፡፡ ይሁንና ብዙዎቹ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች የቴሌኮምዩኒኬሽን አገልግሎት በሌለበትና በቀላሉ በማይዳረስበት የገጠር ቀበሌዎች ውስጥ ያሉ በመሆናቸው ይህንኑ በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ማድረግ ጊዜ እንደሚጠይቅ እሙን ነው፡፡ በዚህ ደረጃ የሚሰጠው የትምህርት ይዘትና መምሪያ ቋንቋው እንግሊዝኛ መሆኑ ዘመናዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂን በመጠቀም የትምህርቱን ጥራት ለማስጠበቅ የተሻለ ዕድል ይፈጥራል፡፡ ስለሆነም

የትምህርት ጥራቱን ለማሻሻል የሚደረገው ጥረት ዘመናዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂን ለመጠቀምና ለማስፋፋት ጉዳይ በቂ ትኩረት የሰጠ መሆን ይኖርበታል፡፡

4.3. የሁለተኛ ደረጃ ፋይናንስና አስተዳደር፣

የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት የፋይናንስና አስተዳደር ችግሮችና መፍትሄዎቻቸውም ከአንደኛ ደረጃ ትምህርት ፋይናንስና አስተዳደር ችግሮችና መፍትሄዎቻቸው ጋር አንድና ያው ናቸው፡፡ ስለሆነም እነዚህን እዚህ ላይ መድገሙ ተፈላጊነት የለውም፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ በዚህ የትምህርት ደረጃ ለየት ያለ ጫና ሊደረግባቸው በሚያስፈልጉ ጉዳዮች ላይ አንዳንድ ነጥቦችን ማንሳት በቂ ይሆናል፡፡

የግል ባለሀብቶች የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን በማስፋፋት ረገድ በቀላሉ የማይታይ አስተዋፅኦ እያደረጉ እንደሆነ ግልፅ ነው፡፡ ይሁንና የእስካሁኑ ልምዳችን የሚያመለክተው በይበልጥ አስተዋፅኦ የሚያደርጉት በሁለተኛ ደረጃና በከፍተኛ ትምህርት ላይ ነው፡፡ የተሻለ ገቢ ሊያገኙበት የሚችሉትም በነዚህ ደረጃዎች ላይ በማተኮር ነው፡፡ መንግስት ይህንኑ ተገንዝቦ የግል ባለሀብቶችን ተሳትፎ ለማበረታታት የሚደረግ ጥረት በነዚህ ደረጃዎች ላይ ያተኮረ እንዲሆን ማድረግ አለበት፡፡

በትምህርት አስተዳደር ረገድ የተማሪዎች ተሳትፎ እጅግ

በጣም ጠቃሚና አስፈላጊ የሚሆነው በሁለተኛ ደረጃና ከዚያ በላይ ባሉ የትምህርት እርከኖች ላይ ነው:: የተማሪዎቹ ዕድሜ እንደዚህ አይነቱን ተሳትፎ ተግባራዊ ለማድረግ አመቺ የሚሆነው በዚሁ የትምህርት እርከንና ከዚያ በላይ ባሉ የትምህርት ደረጃዎች ላይ ነው:: በመሆኑም ወጣቶቹ በየትምህርት ቤታቸውና በማህበራቸው አማካኝነት የላቀ ተሳትፎ እንዲያበረክቱ ጥረት መደረግ አለበት:: ወጣቱን ትውልድ በትምህርትና በመልካም ባህል ለመቅረፅ በየትምህርት ቤቱ የሚኖረው ተሳትፎና የወጣት ማህበራት ሚና ከፍተኛ በመሆኑ በየደረጃው የሚገኙ የትምህርት ሃላፊዎችና የመንግስት ባለስልጣኖች ልዩ ትኩረት ሊሰጡት ይገባል::

ተማሪዎች በትምህርት ቤቶቻቸው አስተዳደር ላይ የሚያደርጉት ተሳትፎ፣ የተማሪዎችን መብትና ጥቅም በማስጠበቅና የትምህርት ስርአቱን አላማዎች ከግብ ለማድረስ መሆን አለበት:: ተማሪዎች ጥራቱ የተጠበቀ ትምህርት የማግኘት መብትና ፍላጎት አላቸው:: አስተዳደሩ ይህንን እንዲያረጋግጥላቸው ለማድረግ በአስተዳደሩ ውስጥ መታገል አለባቸው:: የትምህርት ፖሊሲው በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ሆኖ በህብረተሰቡ ውስጥ ገንቢ ሚና ለመጫወት የሚያስችላቸው እውቀትና ባህሪ ይዘው መውጣት መብትና ጥቅማቸውን የሚያስጠብቅላቸው ዋናው ነገር ይሆናል:: ስለሆነም ለዚሁ ጉዳይ መረባረብ ይኖርባቸዋል::

በአንዳንድ የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ዋልጌነት እየተጠናከረ፣ ተማሪዎች ለመማር ማስተማሩ ሂደት የሚሰጡት

ትኩረት እየቀነሰ በመምጣት ላይ እንደሚገኝ ግልፅ ነው:: ይህንን እጅግ አደገኛ አዝማሚያ ለመቋቋም በወላጆች፣ በትምህርቱ ስርአት ሃላፊዎችና በመምህራን ሰፊና የተቀናጀ ስራ መሰራት እንዳለበትም ግልፅ ነው:: ተማሪዎችና ማህበሮቻቸውም በዚህ ተግባር ላይ የላቀ አስተዋፅኦ ማበርከት ይገባቸዋል:: ተማሪው የዚህን አዝማሚያ አደገኛነት በሚገባ ተገንዝቦ ለማስወገድ መረባረብ እንዳለበት ሊያሳምኑትና ሊያስተባብሩት ይችላሉ:: በየትምህርት ቤቱ ያሉ የተማሪዎች ማህበራት ይህንኑ እንደአንድ መሰረታዊ አላማ ይዘው መታገያ ሊያደርጉት ይችላሉ:: የዋልጌነት አራማጅ የሆኑ ወጣቶችን በመምከርም ከዚሁ ተግባራቸው እንዲታቀቡ መርዳት ይችላሉ:: ከትምህርት ቤቱ ሃላፊዎች ጋር በመተባበር ወጣቱ ጊዜውን ገንቢ በሆኑ የስ-ርትና የመሳሰሉት እንቅስቃሴዎች፣ በጥናትና፣ ለትምህርት ቤታቸው ገቢ ለማስገኘት በሚያስችሉ ስራዎች ላይ እንዲያጠፋ ማስተባበር ይችላሉ:: የመማር ማስተማር ሂደቱ በተቀመጠለት አቅጣጫ እንዲሄድ፣ በአስተማሪዎችም ሆነ በትምህርት ሃላፊዎች ዘንድ የሚታዩ ጉድለቶች እንዲታረሙ ሊንቀሳቀሱ ይችላሉ::

ተማሪዎች እንደዚህ አይነቱን ገንቢና የትምህርት ቤቶችን ጥራትና ውጤታማነት በማሻሻል፣ በትምህርት ቤቱ ውስጥ የሚካሄደውን የስነ-ዜጋና የስራ አመለካከትና ስነ-ምግባር ትምህርትን ለማጠናከር የሚያስችል ቁልፍ ስራ መስራት የሚችሉት በአግባቡ ከተደራጁ ነው:: ከዚያም ባሻገር በትምህርትና ስልጠና ፖሊሲዎቻችንና ዕቅዶቻችን ላይ በሰፊው ተወያይተው

የተሟላ ግንዛቤ ሲያገኙ፣ በዚህ ረገድ ሚናቸው ምን እንደሆነ በሚገባ ሲያውቁና ለተግባራዊነታቸው ብዙሃኑ ተማሪና ማህበራቱ በፅናት የሚቆሙበት ሁኔታ መፈጠር ይኖርበታል፡፡ በተጨማሪም ተማሪዎቹ ማህበሮቻቸውና መሪዎቻቸው በትምህርት ቤቶች አስተዳደር፣ በትምህርት ፖሊሲያችንና እቅዶች አፈፃፀም ላይ በየጊዜውና በቀጣይነት የሚወያዩበት መድረክ ሊፈጠርላቸው፣ ይህንን ለማስፈፀም በሚቋቋሙ የትምህርት አስተዳደር አካላት ውስጥ በቂ ውክልናና ተሳትፎ ሊኖራቸው ይገባል፡፡

በየደረጃው ያሉ የመንግስት አካላት ተማሪዎችና ማህበሮቻቸው ይህን ሚና እንዲጫወቱ በማስቻል ረገድ ልዩና ገንቢ ሚና ሊጫወቱ ይገባል፡፡ ማህበራቱ በየደረጃው በብቃት እንዲደራጁ የተማሪዎቹ ተወካዮች በትምህርት አስተዳደር ኮሚቴዎች ውስጥ በብቃት እንዲወከሉ ማድረግ ይጠበቅባቸዋል፡፡ በትምህርትና ስልጠና ፖሊሲው ላይ፣ በአካባቢው የትምህርት ዕቅዶች፣ የትምህርትና ስልጠና ችግሮችና የመፍትሄ አቅጣጫዎች ላይ ተማሪው በአጠቃላይ፣ የተማሪው ማህበራት መሪዎች ደግሞ በተለይ በቂ መረጃ እንዲኖራቸው፣ በጉዳዩ ላይ ተወያይተው አስተያየታቸውን እንዲሰጡበትና በአፈፃፀሙ ላይ የሚኖራቸውን ድርሻ ለይተው እንዲወስዱ ለማድረግ ተከታታይነት ያላቸው መድረኮች ሊከፈቱላቸው ይገባል፡፡ የተማሪዎቹ ማህበራት ተልእኮአቸውን ለመወጣት በሚያካሂዱዋቸው እንቅስቃሴዎች የትምህርት ቤት ሃላፊዎችንና የአካባቢውን አስተዳደር ድጋፍ እንዲያገኙ ማድረግ ይገባቸዋል፡፡ በአጭሩ የተማሪዎች ማህበራትና

ተማሪዎቹ ወጣቱን ትውልድ በሚፈለገው መንገድ ለመቅረፅና የትምህርትና ስልጠና ፖሊሲ ግቦችን ለማሳካት ቁልፍ ሚና የሚጫወቱ አጋሮች መሆናቸውን የተገነዘበ እንቅስቃሴ ሊያደርጉ ይገባል፡፡

5. የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና፣

5.1. የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ስርጭትና አወቃቀር፣

አንድ የቀለም ትምህርት የተማረ ወጣት በአጫጭር ስልጠናዎችና በስራ ላይ ስልጠና በተለያዩ ስራዎች ተቀጥሮ ሊሰራ እንደሚችል ይታመናል፡፡ ይሁንና በዚህ መልክ የሚቀሰመው የሙያ ችሎታና አመለካከት አስተማማኝና ጥልቀት ያለው ሊሆን አይችልም፡፡ በመሆኑም ምንም እንኳ ብዙ አገሮች ሰፊ የቴክኒክና የሙያ ትምህርትና ስልጠና ስርአት ከመዘርጋት የሚቆጠቡ ቢሆኑም በልማቱ ረገድና ሰፊ የሰለጠነ የሰው ሃይል በመፍጠር ረገድ የተዋጣላቸው አገሮች ከቀለም ትምህርቱ ስርአት ጎን ለጎን ሰፊ የቴክኒክና የሙያ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ይቀርፃሉ፡፡ አዲሱ የትምህርት ፖሊሲያችን ከቀድሞው ፖሊሲ ከሚለይባቸው ዋነኛ ነጥቦች አንዱም ይኸው ነው፡፡ ነባሩ ፖሊሲ የቀለም ትምህርት በማስፋፋት ላይ የታጠረ፣ እጅግ ውሱንና ጥራታቸውም ያልተጠበቀ የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ተቋሞችን ከማቋቋም አልፎ፣ ሰፊ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ስርአትን ያልፈጠረና

ለመፍጠርም ያልሞከረ ነበር። አዲሱ ፖሊሲ የቀለም ትምህርትን ከማስፋፋት ጎን ለጎን ሰፊ የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ስርአት መፈጠር እንዳለበት አምኖ ለተግባራዊነቱ ከፍተኛ ርብርብ እንደሚያስፈልግ ያስቀምጣል።

የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ለመላው ዜጋ መዳረስ እንዳለበት፣ ይህን ትምህርት ካገኘው ወጣት ውስጥ በርካታው ወደሁለተኛ ደረጃ ሲቀጥል አሁን ባለንበት ተጨባጭ ሁኔታ ግን በጣም የሚበዛው ከዚህ በላይ ሊቀጥል እንደማይችል ተገልጿል። በመሆኑም የአንደኛ ደረጃ ትምህርት በአንድ በኩል በአጫጭር ስልጠናዎች ኢኮኖሚው የሚፈልጋቸውን መለስተኛ ሙያተኞች ለመፍጠር የሚያስችል በሌላ በኩል ደግሞ ወደሁለተኛ ደረጃ የሚቀጥሉትን ለዚሁ የሚያዘጋጅ ይዘት ሊኖረው ይገባል። ለዚህም ሲባል የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ለ8 አመታት የሚሰጥና ከዚህ በፊት በ9ኛና 10 ክፍል ይሰጡ ከነበሩት ትምህርቶች ውስጥ የተወሰኑትን ያካተተ እንዲሆን ተደርጎ ተዘጋጅቷል።

የአንደኛ ደረጃ ትምህርቱን አጠናቆ ወደሁለተኛ ደረጃ ትምህርት የማይሸጋገረውን ወጣት በአጫጭር ስልጠናዎች የተለያዩ ሙያዎች እንዲያገኝ ለማድረግ ከቀለም ትምህርቱ ጎን ለጎን ሰፊ የመለስተኛ ሙያተኛ ትምህርትና ስልጠና ስርአት መኖር አለበት። መንግስት ከአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቀጥሎ ለዚሁ የመለስተኛ ሙያተኛ ስልጠና ፕሮግራም ልዩ ግምት ሰጥቶ ስርአቱን ለመፍጠር ከፍተኛ ርብርብ በማድረግ ላይ ይገኛል።

እንደሚታወቀው ሁሉ ከህዝባችን ከ85% በላይ የሚሆነው በገጠር የሚኖርና በግብርና የሚተዳደር ነው። የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ለሁሉም ዜጎች በሚዳረስበት ወቅትም፣ እጅግ በጣም የሚበዛው የአንደኛ ደረጃ ተማሪ በገጠር የሚኖር የአርሶ አደር ልጅ መሆኑ አይቀርም። የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን አጠናቆ ወደሁለተኛ ደረጃ ከማይሸጋገረው ወጣትም እጅግ በጣም የሚበዛው ይኸው የገጠር ወጣት መሆኑ አይቀርም። ይህንን ወጣት ለማስተናገድ የሚቀየሰው የመለስተኛ ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ይህንኑ ታሳቢ ማድረግ አለበት። ከዚህ በተጨማሪ ከኢኮኖሚ አኳያ ያለውና ወደፊትም ለረጅም ጊዜ የሚቀጥለው ዋነኛ የስራ ዕድል ግብርና ነው። የግብርናው ዘርፍ ሰፊው አርሶአደር በመለስተኛ የግብርና ሙያተኛ ደረጃ የሰለጠነ በሚሆንበት ወቅት ከፍተኛ እድገት እንደሚያስመዘግብና ለሚሊዮኖች ከፍተኛ የኑሮ መሻሻልን ሊያረጋግጥ እንደሚችል ግልፅ ነው። የሙያና ቴክኒክ ስልጠናው ይህንኑ ታሳቢ ማድረግ አለበት።

ከላይ የተጠቀሱትን ታሳቢዎች መነሻ በማድረግ በመለስተኛ የሙያና ቴክኒክ ደረጃ የሚሰጠው ትምህርትና ስልጠና በተለያዩ የግብርና ዘርፍ ሙያዎችና በገጠሩ አካባቢ መሆን ይኖርበታል። መንግስት ይህንኑ በመገንዘብ በየቀበሌው ተጠናክሮ ከሚቋቋመው የግብርና ኤክስቴንሽን ተቋም ጋር አስተሳስሮ እጅግ በጣም ሰፊ የመለስተኛ የግብርና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ስርአት በመዘርጋት ላይ ይገኛል። በዚህ ደረጃ የሚኖረው የቴክኒክና

ትምህርትና ሙያ ስልጠና በመሰረቱ የገጠርና የግብርና ሙያ ስልጠና እንዲሆን እየተደረገ ነው። ከዚህ የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርአት ሰልጥኖ የሚወጣው ወጣትም በቤተሰብና በሂደትም በራሱ መሬት ላይ በግብርና ስራ በመሰማራት በሙያው ሰርቶ የሚተዳደር፣ የራሱን ስራ ፈጥሮ የሚኖር እንደሚሆን ይጠበቃል። በዚህ ደረጃ የሚሰጠው የሙያና ቴክኒክ ስልጠና በመሰረቱ የግብርና ሙያ ስልጠና ቢሆንም በዚህ ብቻ የታጠረ አይሆንም። በአዲሱ ስርአተ-ትምህርት መሰረት እስከ ስምንተኛ ክፍል ድረስ የተማረ ወጣት ከግብርና ስራ ውጭ በተለያዩ የምርትና አገልግሎት ስራዎች ውስጥ ከአጫጭር ስልጠናዎች በኋላ ሊሰማራ የሚችል ነው። እንኳንስና በከተማ፣ በገጠርም ይህን የመሰለውን ከግብርና ውጭ የሆኑ የተለያዩ የመለስተኛ ሙያ ትምህርትና ስልጠናዎች ያገኘ ወጣት የሚያስፈልጋቸው ስራዎች ይኖራሉ። በዚህ ደረጃ ያለው የሙያና ቴክኒክ ስልጠና በዋነኛነት ግብርናን መሰረት ያደረገ ነገር ግን የሁሉም የምርትና አገልግሎት ዘርፎችን የመለስተኛ ሙያተኛ ፍላጎት ለማርካት የሚያስችል ይዘት ያለው ይሆናል።

የሁለተኛ ደረጃ ትምህርትን የመጀመሪያ ሳይክል ትምህርት ከሚያገኘው ወጣት ውስጥ እጅግ የሚበዛው ወደዩኒቨርስቲ የማይቀጥል ነው። በዚህ ደረጃ የተማረን ወጣት በተለያዩ የሙያና ቴክኒክ ስልጠናዎች አማካኝነት የአገሪቱን የመካከለኛ ሙያተኛ ፍላጎት እንዲያረካ ማድረግ ይቻላል። በመሆኑም የሁለተኛ ደረጃ የመጀመሪያ ሳይክል ትምህርት ጨርሶ

ወደዩኒቨርሲቲ የማይቀጥለውን ወጣት ሊያስተናግድ የሚችል ሰፊ የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ስርአት በመዘርጋት ላይ ነው። በዚህም መሰረት እንደሁኔታው ከአንድ እስከ ሶስት አመት የሚደርስ ስልጠና በተለያዩ የሙያና ቴክኒክ ትምህርት ቤቶችና መለስተኛ ኮሌጆች ሰልጥኖ በሰርቲፊኬትና በዲፕሎማ ደረጃ የሚመረቅ መካከለኛ ሙያተኛ የማፍራት ስራ በስፋት በመከናወን ላይ ይገኛል። በዚህ ደረጃ የሚሰለጥነው ወጣት ከፊሉ በመንግስት፣ ወይም በግል ባለሃብቶች የሚቀጠር ይሆናል ተብሎ ይገመታል። የተቀረው በተለያዩ የምርትና የአገልግሎት ዘርፎች ስራ ፈጥሮ ኑሮውን የሚያሻሽል ይሆናል ተብሎ ይገመታል።

የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት የሚስፋፋው ለሁሉም እንዲዳረስ ሳይሆን ኢኮኖሚው በሚጠይቀው መጠን ነው። በዚህ ደረጃ የተማረውን ወጣት በቴክኒክና ሙያ ትምህርት ለማሰልጠን የሚደረገው እንቅስቃሴም ከኢኮኖሚው ፍላጎት ጋር በቅርብ መቀናጀት አለበት። ከኢኮኖሚው ፍላጎት ጋር በቅርብ መቀናጀት አለበት ሲባል በአጠቃላይ መልኩ ብቻ ሳይሆን በተጨባጭ ሙያ ደረጃም ጭምር ነው። ስለሆነም ፕሮግራሙ ሲታቀድ የአገሪቱ የመካከለኛ ሙያተኛ ፍላጎት ብቻ ሳይሆን፣ የአገሪቱን የመካኒክ፣ የኤሌክትሪሺያን፣ የሂሳብ ሰራተኛ የአስተማሪ ወዘተ. ፍላጎትም ታሳቢ በማድረግ መሆን አለበት። የአገራችን ኢኮኖሚ የእዝ ኢኮኖሚ ባለመሆኑ በዚህ ደረጃ የሚፈለገውን የሰው ሃይል መጠን መቶ በመቶ እርግጠኛ ሆኖ ማስቀመጥ አይችልም። አጠቃላይ ግምት ብቻ ነው ማስቀመጥ የሚቻለው። ከዚያም ባሻገር በነፃ

ገበያ ኢኮኖሚ የሚፈለገው የሙያተኛ አይነትና ብዛት በየጊዜው መቀያየሩ የማይቀር ነው:: በመሆኑም የቴክኒክ ሙያ ትምህርትና ስልጠና ስርአታችን የሙያተኛ ፍላጎትን አጠቃላይ ግምት በመውሰድ የሚቀየስ፣ የገበያውን ፍላጎት በመመልከት ከገበያው ፍላጎት ጋር አብሮና በፍጥነት ሊቀያይር የሚችል (ፍሌክሲብል) የሆነ ስርአት መሆን አለበት:: እንደቀለም ትምህርቱ በፍጥነት የማይቀያየር ይዘትና አወቃቀር ሊኖረው አይችልም::

የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን እንደሌላው የትምህርትና ስልጠና ስርአታችን ሁሉ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ዕቅዳችንን ለማስፈፀም የተቀየሰ ፕሮግራም ነው:: የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችን የመንግስት፣ የህዝብና የግል ባለሃብቶችን የማስፈፀም አቅም መገንባት እንደሚያስፈልግ ቢያስቀምጥም ቅድሚያ የሚሰጠው የመንግስትን የማስፈፀም አቅም ለመገንባት መሆን እንዳለበት ነው:: መለስተኛ ሙያተኞችን የማሰልጠን ተግባር በግብርና ላይ ያተኮረ፣ በዋነኛነት ሰልጥነው በራሳቸው ማሳና በራሳቸው መንገድ ስራ ፈጥረው የሚንቀሳቀሱ ሰዎችን ለማሰልጠን የታቀደ ነው:: በዚህም ምክንያት የህዝቡን የማምረት አቅም፣ የማስፈፀም አቅም በመገንባት ላይ ያተኮረ ነው ሊባል ይችላል:: በመንግስትም ሆነ በግል ባለሃብቶች የሚቀጠር መለስተኛ ሙያተኛ ይብዛም ይነስም መኖሩ ስለማይቀር የመንግስትና የግል ባለሃብቶችን የማስፈፀም አቅምም ይገነባል ሊባል ይችላል:: በመካከለኛ ሙያተኛ ደረጃ የሚደረገው ትምህርትና ስልጠና ግን በአሁኑ ወቅት የመንግስትን የማስፈፀም

አቅም በመገንባት ላይ ማተኮር ያለበትና የሚያተኩርም ይሆናል::

መንግስት በአሁኑ ወቅት የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ እቅዱን ለማስፈፀም የሚያስችለውን አቅም ለመገንባት ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው መካከለኛ ሙያተኛ ያስፈልገዋል:: የአንደኛ ደረጃ ትምህርትን ለሁሉም ዜጋ ለማዳረስ በጣም ከፍተኛ ቁጥር ያለው በመካከለኛ ሙያተኛ ደረጃ የሚመደብ የአንደኛ ደረጃ አስተማሪ ያስፈልገዋል:: የመሰረተ-ጤና አገልግሎትን ለማስፋፋት ሰፊ የመካከለኛ የጤና ሙያተኛ ሃይል ማሰልጠን አለበት:: የግብርና ልማት ስራም እንደዚሁ ሰፊ የመካከለኛ ሙያተኛ ሃይል የሚጠይቅ ነው:: በገጠር መንገድና መጠጥ ውሃ ስራ፣ በመንግስት ፋይናንስና አስተዳደር ስራ ወዘተም. ሰፊ የመካከለኛ ሙያተኛ ሃይል የሚጠይቅ ነው:: በአሁኑ ወቅት በሁለተኛ ደረጃ የመጀመሪያው ሳይክል ከተሰማራው የሰው ሃይል ውስጥ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ይህንን የመንግስት የሰለጠነ የሰው ሃይል ፍላጎት ለማሟላት የሚውልና መዋልም ያለበት ነው:: የመካከለኛ ሙያተኛ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም በአሁኑ ሰአት በዋነኛነት የመንግስትን የሰው ሃይል ፍላጎት በማሟላት ላይ ማተኮር አለበት የምንልበት መሰረታዊ ምክንያትም ይኸው ነው::

የግል ባለሃብቱ እየተጠናከረ ሲሄድ ከፍተኛ የመካከለኛ ሙያተኛ ፍላጎት እንደሚኖረው እሙን ነው:: ይህንን ፍላጎት ለመገመት ከግል ባለሃብቶች ጋር ጠንካራ ቅንጅት ማድረግና የሰው ሃይል ቅጥር ገበያ የጥናት አቅምን ማጠናከር ያስፈልጋል::

በመካከለኛ ሙያተኛነት ከሚሰለጥነው ውስጥ በሂደት ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ቁጥር በተናጠልና በጋራ የራሱን ስራ ፈጥሮ በሙያው በመሰማራት ኑሮውን የሚያሻሽል ይሆናል፡፡ ይህንን በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ለማድረግ ስራን ለመፍጠር ለሚንቀሳቀሱ ወጣቶች ሁሉን አቀፍ እገዛ የሚሰጥ አቅም መገንባት ያስፈልጋል፡፡ በአሁኑ ወቅት እንደዚህ አይነቱ ስርአት በተሟላ አኳኋን ተገንብቷል ማለት አይቻልም፡፡ በመሆኑም በአሁኑ ወቅት የመካከለኛ ሙያተኛ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም የመንግስትን የማስፈፀም አቅም በማጎልበት ላይ እንዲያተኩር ማድረግ ስትራተጅያችንን ለማስፈፀም በጣም ተፈላጊ ከመሆኑም በሻገር የግል ባለሀብቶችንና የህዝቡን አቅም በማጎልበት ላይ እንዲያተኩር ለማድረግ የሚያስፈልጉ ቅድመ-ዝግጅቶችን ለማሟላት የሚያስፈልገውን ጊዜም የሚሰጠን ይሆናል፡፡ ፕሮግራሙ በአሁኑ ወቅት በመንግስት አቅም ግንባታ ላይ ማተኮር አለበት የምንልበት ሁለተኛና ተደራቢ ምክንያትም ይኸው ነው፡፡

በሁለተኛ ደረጃ የሁለተኛው ሳይክል ትምህርት ትይዩ ይሁንና የመንግስት የመካከለኛ ሙያተኛ ፍላጎት በአሁኑ ወቅት የሁለተኛ ደረጃ አንደኛ ሳይክል ትምህርትን በመከታተል ላይ ያለውን ወጣት በሙሉ ሊሸፍን የሚችል አይደለም፡፡ ለመንግስት አቅም ግንባታ ቅድሚያ ሰጥተን የመንግስትን ፍላጎት ካሟላን በኋላ የመንግስት የመካከለኛ ሙያተኛ ፍላጎት አሁን ካለው በከፍተኛ ደረጃ እንደሚቀንስም መገመት ይቻላል፡፡ ስለሆነም ከወዲሁ በግል ባለሀብቶች የሚፈለገውንና ራሱ ስራ ፈጥሮ

የሚኖረውን መካከለኛ ሙያተኛ መፍጠር መጀመር አለብን፡፡ በሂደትም ዋናው ስራ ይኸው እንደሚሆን ተገንዝበን በዚህ ላይ ያተኮረ የመካከለኛ ሙያተኛ የሙያና ቴክኒክ ስርአት ለመፍጠር መጠናቀቅ የሚገባቸውን ቅድመ-ዝግጅቶች ማጠናቀቅ አለብን፡፡ የመንግስትን ፍላጎት በማርካት ላይ አትኩሮ፣ ነገር ግን የግል ባለሃብቶችንና የህዝቡንም ፍላጎት ካካተተ የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ስርአት፣ በዋነኛነት የግል ባለሃብቶችንና የህዝቡን አቅም በመገንባት ስራ ላይ ወደሚያተኩርና ነገር ግን ደግሞ የመንግስትንም የሰው ሃይል ፍላጎት ወደሚሸፍን ስርአት ከፍተኛ ክፍተት በማይፈጥር አኳኋን ለመሸጋገር በጥንቃቄ የታቀደና የተቀናጀ ስራ መስራት አለብን፡፡

የሁለተኛ ደረጃ ሁለተኛ ሳይክል ትምህርት የሚከታተሉ ወጣቶች በወሳኝ መልኩ ወደዩኒቨርሲቲ የሚገቡ ናቸው፡፡ ዩኒቨርሲቲዎች ከፍተኛ ሙያተኞችን የሚያሰለጥኑ ተቋሞች በመሆናቸው የቀለም ትምህርት ተቋሞችም፣ የሙያና ቴክኒክ ተቋሞችም ተደርገው ሊወሰዱ ይችላሉ፡፡ የቀለም ትምህርትና የቴክኒክና ሙያ ትምህርት የሚጣመሩባቸውና የሚዋሃዱባቸው ተቋሞች ናቸው፡፡ በመሆኑም የቀለም ትምህርትና የሙያና ቴክኒክ ትምህርት ስርአቶች ጎን ለጎን የሚካሄዱት በአንደኛና በሁለተኛ ደረጃ የመጀመሪያው ሳይክል ደረጃዎች ብቻ ይሆናል፡፡ በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ትይዩ የመለስተኛ የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርአት ይኖራል፡፡ እንደአንደኛ ደረጃ ትምህርት ሁሉ ከሞላ ጎደል ለመላው ዜጋ የሚዳረስም ይሆናል፡፡ በሁለተኛ ደረጃ ሁለተኛ ሳይክል ትምህርት ትይዩ የመካከለኛ ሙያተኞች የቴክኒክና ሙያ

ትምህርትና ስልጠና ስርአት ይኖራል፡፡ እንደሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ሁሉ የኢኮኖሚውን የመካከለኛ ሙያተኛ ፍላጎት መሰረት ያደረገ ስፋትና ስርጭት ይኖረዋል፡፡ ከሁለተኛ ደረጃ የመጀመሪያው ሳይክል በኋላ የቀለም ትምህርትና የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ትምህርት በዩኒቨርስቲ ትምህርት አማካኝነት ይዋሃዳሉ፡፡ የሁለተኛ ደረጃን ሁለተኛ ሳይክል ትምህርት ተከታትለው ወደዩኒቨርሲቲ የማይገቡ ወጣቶች ካሉ በመካከለኛ ሙያተኛ የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ፕሮግራም ውስጥ የሚታቀፉ ይሆናሉ፡፡

5.2. የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ጥራት፣

የሙያና የቴክኒክ ትምህርትና ስልጠናው ጥራት ሲባል እንደቀለም ትምህርቱ ሁሉ የተለያዩ ነገሮችን ያካተተ ነው፡፡ የሚሰጠውን የሙያና ቴክኒክ ትምህርት በሚገባ የቀሰሙ በሙያቸው በተጨባጭ የምርትና አገልግሎት ስራ በብቃት ለመሳተፍ የሚያስችል ሙያ ያላቸው ወጣቶች የማፍራቱ ጉዳይ አንዱ ገፅታው ነው፡፡ የስነ-ዜጋ ትምህርት የተከታተሉ የዜግነት ግዴታዎችን የሚወጡ ወጣቶች የማፍራት ጉዳይም ሌላው ገፅታው ነው፡፡ መልካም የስራ አመለካከትና ስነ-ምግባር ያለው ሙያውን የሚያከብርና የሙያ ግዴታውን የሚወጣ ሰው ማፍራትም ሌላ ገፅታው ነው፡፡ የስነ-ዜግነት ትምህርትን በተመለከተ ከላይ የተቀመጠው በቴክኒክና ሙያ ትምህርትም የሚሰራ በመሆኑ መድገሙ አስፈላጊ አይሆንም፡፡ በዚህ ርዕስ ስር በሙያና ቴክኒክ

ትምህርትና ስልጠናውና በሙያ ስነ-ምግባር ጉዳይ ላይ ማተኮሩ በቂ ይሆናል፡፡

የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ጥራትን ለማስጠበቅ ልዩ ትኩረት ሊሰጣቸው ከሚገቡ ጉዳዮች አንዱ ስርአተ-ትምህርቱን የመወሰንና መማሪያ መፃህፍትን የማዘጋጀት ጉዳይ ነው፡፡ በዚህ ረገድ አገራችን ሰፊ የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ፕሮግራም ልምድ የሌላት መሆኑ እንደ ችግር የሚታይ ነው፡፡ ይሁንና በዚህ ጉዳይ ላይ ሰፊ ልምድ ያላቸው በርካታ አገሮች በመኖራቸው ከነርሱ ልምድ ተምረን ጥራቱ የተጠበቀ ስርአተ-ትምህርትና ጥሩ የመማሪያ መፃህፍትን ማዘጋጀት እንችላለን፡፡ በልማት እንቅስቃሴያችን ሂደት የምንፈልጋቸውን ነገሮች ሁሉ እኛው ራሳችን ማፍለቅ አለብን ማለት አይደለም፡፡ ይልቁንም ከሌሎች አገሮች ልምድ በሁሉም የልማት መስኮች በብቃት መማር መቻል ልማታችንን ለማፋጠን እጅግ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ይኖረዋል፡፡ በሙያና ቴክኒክ ስልጠና ረገድም ከሌሎች ልምድ በሰፊው መማር እጅግ ተፈላጊ ጉዳይ ነው፡፡ ጥራቱ የተጠበቀ ስርአተ-ትምህርትና ደረጃቸውን የጠበቁ የመማሪያ መፃህፍት በምንፈልገው ፍጥነት ማግኘት የምንችለው ከሌሎች በብቃት በመማር ብቻ ነው፡፡

ከሌሎች በብቃት መማር አለብን ሲባል የሌሎችን ልምድ እንዳለ መቅዳት አለብን ማለት አይደለም፡፡ የሌሎችን ልምድ በጥልቀት አጥንተን፣ እንዳለ ሊያገለግለን የሚችለውን በመውሰድ ከኛ ሁኔታ ጋር እንዲጣጣም አድርገን ማስተካከል ያለብንንም

አስተካክለን መጠቀም አለብን ማለት ነው፡፡ መንግስት ይህንን በመገንዘብ የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ስርአተ-ትምህርትና የመማሪያ መፃህፍትን ለማዘጋጀት የሚያስችል ልምድ ለመቅሰም ሰፊ ስራ በመስራት ላይ ይገኛል፡፡ ከኛ ፍላጎት ጋር የሚጣጣም ልምድ አላቸው ተብለው ወደሚገመቱ አገሮች የሙያተኛ ቡድኖችን በማሰማራት ልምዱን ለመቅሰም፣ ስርአተ-ትምህርቶችንና የመማሪያ መፃህፍትን ለማጥናት ጥረት ተደርጓል፡፡ አሁንም በመደረግ ላይ ሲሆን ወደፊትም መቀጠሉ የማይቀር ይሆናል፡፡ በዚህ ላይ በመመስረት እንዳሉ ልንጠቀምባቸው የምንችላቸውን እየወረስን፣ መስተካከል የሚገባቸውንም አስተካክለን ጥቅም ላይ እንዲውሉ እያደረግን ነው፡፡

በዚህ ረገድ የግብርና ቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠናው በምሳሌነት ሊጠቀስ የሚችል ነው፡፡ መካከለኛውን የግብርና ሙያተኛ በብቃት በማሰልጠን ጥሩ ውጤት አስገኝተዋል ተብለው የሚገመቱ የተለያዩ አገሮች ተጎብኝተው ከነሱ ልምድ ተወስዷል፡፡ በዚህ ደረጃ ለኛ የሚሆን ልምድ ይኖራቸዋል ተብለው የተገመቱ እንደቻይናና ህንድ የመሳሰሉ የኢስያ አገሮችና እንደኬንያና ታንዛንያ ያሉ የአፍሪካ አገሮች ትኩረት ተሰጥቷቸው፣ ሌሎች አገሮችንም በሚያካትት አኳኋን ተጠንተዋል፡፡ ከእነዚህ አገሮች ልምድ ይጠቅማል ተብሎ የተገመተው ተመርጧል፡፡ የአንዳንዶቹ ልምድ ይበልጥ ተስማሚ በመሆኑ በሰፊው የተጠቀምንበት ቢሆንም ከሁሉም ትምህርት ወስደናል፡፡ ይህንኑ ከራሳችን ውሱን ልምድና የልማት እቅድ ጋር አስተሳስረን በማየት

መስተካከል የሚገባቸውን አስተካክለን አጥጋቢ ሊባል የሚችል ስርአተ-ትምህርት ቀርፀናል፣ የመማሪያ መፃህፍትንም አሰባስበናል፡፡ ለወደፊቱም ይህንኑ አቅጣጫ በመከተል ስርአተ-ትምህርቱንና የመመሪያ መፃህፍቱን እየገመገምን በቀጣይነት እናሻሽላለን፣ ማሻሻልም ይገባናል፡፡

የመለስተኛ የግብርና ሙያተኛ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ያላቸውን አገሮች ልምድም ቀምረናል፡፡ በዚህ ደረጃ ሰፊ ልምድ ያላቸው አገሮች ግን በጣም ጥቂት ናቸው፡፡ ይህንኑ ልምድ ከኛ ሁኔታና ፍላጎት ጋር አስተሳስረን በማየት የኛ ስርአት ምን መምሰል እንዳለበት ወስነናል፡፡ ይህን ስራ ከሁኔታችን ጋር አጣጥሞ ለማስፈፀም በዋነኛነት በኛ ፍላጎትና ሁኔታ ላይ የተመሰረተ የራሳችን ሊባል የሚችል ስርአት መቅረፅን የሚጠይቅ ስለነበረ ከሌሎች ልምድ ብንወስድም በዋነኛነት የተወረሰ ነው የሚባል ስርአት አይደለም፡፡ በዋነኛነት በራሳችን የተቀየሰ ነው ሊባል የሚችል ነው፡፡ ትምህርቱም ከራሳችን የገጠርና የግብርና ልማት ስትራተጅ ጋር መያያዝ ስላለበት በዚህ ደረጃ ከሌሎች ቴክኖሎጂዎችን የምንዋስ ቢሆንም በዋነኛነት ራሳችን የምናዘጋጀው -ኬጅ ይሆናል፡፡ ከግብርና ሙያ ስልጠና ፕሮግራማችን ልምድ ማየት እንደሚቻለው፣ በዚህ መስክ ከሌሎች ልምድ በሰፊው መማር እንደሚቻልና እንደሚገባ፣ እንደነገሩ ሁኔታ በዋናነት ከውጭ በመዋስ መለስተኛ ማስተካከያዎችን እያደረግን ወይም በዋነኛነት የራሳችን ሆኖ ከሌሎች ልምድ ተምረን በማጠናከር ጥራት ያለው የቴክኒክና ሙያ ስርአተ-ትምህርትና የመማሪያ መፃህፍት ማዘጋጀት ይቻላል፡፡

ከላይ የተጠቀሰውን አቅጣጫ ተከትለን የቴክኒክና ሙያ ስርአተ-ትምህርት በማዘጋጀትና የመመሪያ መፃህፍትን በማሰባሰብ ረገድ ረጅም ርቀት ብንሄድም ገና ሰፊ ተጨማሪ ስራ እንደሚጠይቀን ሊሰመርበት ይገባል:: በመጀመሪያ ደረጃ በዚህ መልክ የተሟላ ስራ ያልተሰራባቸውና ወደፊት በሰፊው ሊሰጡ የሚችሉ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና መስኮች ስላሉ እነዚህን በአፋጣኝና ጥራቱ በተጠበቀ አኳኋን ማሟላት ይኖርብናል:: ከዚያም ባሻገር ከላይ በተጠቀሰው መልክ ዝግጅታቸው ተጠናቆ ስራው በተጀመረባቸው መስኮችም ላይ ቢሆን በተግባር የምናገኘውን ልምድ ቀምረን ያለማቋረጥ ማሻሻልና ማዳበር አለብን:: በሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ረገድ በአሁኑ ወቅት የላቀ ትኩረት ሊሰጣቸው ከሚገቡ ስራዎች አንዱም ይኸው ይሆናል::

የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሙን ጥራት ከማረጋገጥ አኳያ ሌላው የላቀ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ብቃት ያላቸው መምህራንን በሚፈለገው መጠን የማዘጋጀት ጉዳይ ነው:: በዚህ ረገድ በመጠንም ሆነ በአይነት ያለብን ችግር ከቀለም ትምህርቱም በእጅጉ የባሰ ነው:: ቀደም ሲል ሰፊ የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራምና በዚህ ደረጃ የሚያስተምሩ መምህራንን የማሰልጠን ስራ የሚሰሩ ጠንካራ ተቋሞች ስላልነበሩን፣ ያሉን አስተማሪዎች ከፍላጎታችን ጋር ሲነፃፀር እጅግ በጣም ውሱን ናቸው:: በተጨማሪም እነዚህ አስተማሪዎች በአብዛኛው በንድፈ-ሃሳብ ላይ የተጣራ እውቀት ያላቸው፣ በቂ የተግባር ልምድና የሙያው ችሎታ የሌላቸው ናቸው:: ስለሆነም አንድ

ተጨባጭ የሙያ ችሎታ ያለው ሙያተኛን ለመፍጠር የሚያስችል የሙያ ብቃት ይጎድላቸዋል:: እጅግ በጣም አሳሳቢ የሆነ የሙያና ቴክኒክ መምህራን እጥረት ስላለብን የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠናውን ፕሮግራም ለማስፋፋት በተለይም ጥራቱ የተጠበቀ እንዲሆን በማድረግ ረገድ ዋነኛ ማነቆ ሆኖ ይገኛል::

መንግስት ይህን ማነቆ በሶስት የተቀናጁ መንገዶች ለመፍታት ነው ጥረት እያደረገ ያለው:: በመጀመሪያ ደረጃና ከረጅም ጊዜ አኳያም ወሳኝ የሚሆነው የመካከለኛ ሙያተኞችና የዝቅተኛ ሙያተኞች የስልጠና ፕሮግራምን የሚያስፈፅሙ መምህራንን በሚፈለገው መጠንና ጥራት ለማሰልጠን የሚችሉ የስልጠና ማዕከላትን የማቋቋም ጉዳይ ነው:: ይህ የአጭርና የመካከለኛ ጊዜ ፍላጎታችንን ከማሟላት አኳያ የሚኖረው አስተዋፅኦ ውሱን ቢሆንም ከወዲሁ በሰፊው ካልተገባበት በስተቀር ችግሩ በረጅም ጊዜም የማይፈታ ይሆንና በስርአቱ ላይ የማያላውስ ማነቆ ሆኖ ከፍተኛ ጉዳት ያስከትላል:: በመሆኑም መንግስት ለዚሁ ተግባር በመነሻነት ሊያገለግሉ የሚችሉ የከፍተኛ ትምህርት ተቋሞችን ለማጠናከርና አዳዲሶችንም ለመፍጠር ከፍተኛ ትምህርት ከማስፋፋት ፕሮግራም ጋር የተቀናጀ ስራ ለመስራት የቅድመ-ዝግጅት ስራዎችን በማጠናቀቅ ላይ ይገኛል::

ከዚሁ ስራ ጎን ለጎን የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠናው ስራ መካሄድ ስላለበት ያሉንን የአገር ውስጥ መምህራን በስራ ላይ ስልጠና ፕሮግራም እንዲታቀፉ ለማድረግ ጥረት

እየተደረገ ይገኛል፡፡ በዚህም መሰረት ለምሳሌ የግብርና ሞያ አሰልጣኝ መምህራን በሙያው ተግባራዊ ገፅታዎች ላይ ያተኮረ የክረምት ስልጠና በውጭ መምህራን የተሰጣቸው ሲሆን በያዝነው አመትም ይኸው ፕሮግራም የሚቀጥል ይሆናል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ ሌሎቹ የቴክኒክና ሙያ መምህራን (ከሞላ ጎደል ሁሉም) የሚሳተፉበት በክረምት ወራት የሚሰጥ የአራት ወራት ስልጠና ለማካሄድ ዝግጅት እየተደረገ ነው፡፡ ይህ ስልጠናም በሙያዎቹ ተግባራዊ ገፅታዎች ላይ የሚያተኩር ይሆናል፡፡ በዚሁ መልክ በተከታታይ ክረምቶች ሰፊና የተጠናከረ የስልጠና ፕሮግራም በውጭ ሙያተኞች አማካኝነት በማካሄድ የቴክኒክና ሙያ መምህራኖቻችንን ብቃት በፍጥነት የሚፈለገው ደረጃ ላይ ማድረስ ይቻላል ተብሎ ይገመታል፡፡

ያሉን የሙያና ቴክኒክ መምህራን በመጠንም በጥራትም የስርአቱን ፍላጎት የሚያሟሉ ሆነው ስላልተገኙ ከፍተኛ እጥረት በሚታይባቸው መስኮች ከውጭ ብቃት ያላቸው መምህራንን ቀጥሮ የማሰማራትን አቅጣጫ እንደአንድ የመፍትሄው አካል ከመውሰድ በቀር ሌላ አማራጭ የለንም፡፡ ይህ አማራጭ የሚጠይቀው ወጪ በጣም ከፍተኛ እንደሚሆን ቢታወቅም ፕሮግራሙን በሚፈለገው ፍጥነትና ጥራቱ ክፉኛ ሳይጎዳ ለመተግበር ለጊዜው አማራጭ የሌለው መፍትሄ ነው፡፡ በመሆኑም በተለይም በመለስተኛ የግብርና ኮሌጆች የሚያስተምሩ የውጭ መምህራን ተቀጥረው የተሰማሩ ሲሆን በቀጣይ ወራትም ተጨማሪ የውጭ መምህራን ይገባሉ ተብሎ ይገመታል፡፡ ይህ አሰራር በሌሎች

የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሞችም አስፈላጊነቱ እየታየ በሚቀጥሉት አመታት የሚቀጥል ይሆናል፡፡ በዚሁ መልኩ የሚቀጠሩት የውጭ መምህራን አብረዋቸው የሚሰሩ ኢትዮ-ጵያውያንን በስራቸው ላይ በማገዝና በአካባቢያቸው አጫጭር ስልጠናዎችን በመስጠት በማጠናከር ስራ ላይ እንደሚሳተፉም ይጠበቃል፡፡

የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ፕሮግራማችን በርግጥም የሙያ ችሎታ ያላቸውን ወጣቶች ማፍራት እንዲችል ለማድረግ ያለብንን የመምህራን እጥረትና የብቃት ጉድለት ለመቅረፍ ከላይ የተዘረዘሩትን ሶስት የመፍትሄ አቅጣጫዎች በማቀናጀት በሰፊው መረባረብ ይጠብቀናል፡፡ በቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን አፈፃፀም ላይ ከምንም በላይ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባው ጉዳይም ይህ ጉዳይና ከዚሁ ጋር የተያያዘው የስርአተ-ትምህርቱ ቀረፃና የማስተማሪያ መፃህፍት ዝግጅትን በአፋጣኝ ማጠናቀቅና ያለሟቋረጥ ማሻሻል ጉዳይ ነው፡፡ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠናው አካል ተደርጎ ሊወሰድ የማይችል ቢሆንም በጥራቱ ላይ ከፍተኛ ተፅእኖ ያለው ሌላው ጉዳይ የሙያ ማረጋገጫ ስርአቱ ነው፡፡

በአገራችን ወጥነት ያለው የሙያ ማረጋገጫ ስርአት (የሰርቲፊኬሽንና አክሬዲቴሽን ስርአት) የለም፡፡ ሙያተኞቹ አንዳንዶቹ ሙያውን በልምድና በስራ ላይ ስልጠና ያገኙት ሲሆኑ የነዚህ የሙያ ደረጃ ምን እንደሆነ በውል ተለይቶ የሙያ ደረጃ ማረጋገጫ የተሰጣቸው አይደሉም፡፡ ሌሎቹ ካሉት ውሱን

የማሰልጠኛ ተቋሞች የተመረቁ በመሆናቸው ከነዚህ ተቋሞች መመረቃቸውን የሚያሳይ የምስክር ወረቀት ሲሰጣቸውም ሙያውን በምን ደረጃ እንደተካኑት ሊያረጋግጥ የሚችል ሆኖ አልተገኘም፡፡ ከዚህም ባሻገር ከማሰልጠኛ ተቋሞቹ የተመረቁ ወጣቶች ሙያቸውን በይበልጥ የሚያዳብሩት በልምድና በስራ ላይ ስልጠና በመሆኑ፣ ይህንኑ ተከታትሎና የእያንዳንዱን ሙያተኛ ብቃት አረጋግጦ ማረጋገጫ ለመስጠት የሚያስችል ስርአት የለም፡፡ ይህም በመሆኑ ምርጥ ሙያተኛውን ከሌላው ለመለየት አልተቻለም፡፡ ሙያተኛ የሚቀጥሩ ሰዎች በግል ትውውቅ ካልሆነ በስተቀር በሌላ መንገድ የሚቀጥሩት ሰው ምን አይነት ሙያ እንዳለው በርግጠኝነት ማወቅ አይችሉም፡፡ በመሆኑም በአንድ በኩል የስራ አጥነት ችግር ያለባቸው ሙያተኞች በሌላ በኩል ደግሞ ሙያተኛ አጥተው የተቸገሩ አሰሪዎች የሚታዩበት ሁኔታ ተፈጥሯል፡፡ ስራና ሰራተኛ በብቃት የሚገናኙበት ስርአት ባለመኖሩ ከፍተኛ ችግር ተፈጥሯል፡፡

የሙያ ማረጋገጫ ስርአት ባለመኖሩ ሃቀኛ ሙያተኛው ከሌላው ተለይቶ የሚቀጠርበትና የስራ ዕድል የሚያገኝበት፣ ወይም በሙያው የስራ ፈቃድ አግኝቶ ራሱ ስራ ፈጥሮ የሚሰራበት ዕድል መጥበቡ፣ የሙያተኛ አገልግሎት የሚፈልጉ ሰዎች በርግጥም የሙያተኛ አገልግሎት ሳያገኙ በከፍተኛ ወጪ ጥራቱ ሳልተጠበቀ ምርት ወይም አገልግሎት የሚጋለጡበት ሁኔታ መፈጠሩ አንድ መሰረታዊ ችግር ነው፡፡ ይህ ችግር ካልተፈታም በቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርአቱ ላይ ከፍተኛ አሉታዊ ተፅእኖ እንደሚያሳድር

ይታመናል፡፡ ይህ ችግር በቴክኒክና ስልጠና ሙያ ጥራትም ላይ በተዘዋዋሪ መንገድ አሉታዊ ተፅእኖ ያሳድራል፡፡

ብቃት ያለው የሙያ ማረጋገጫ ስርአት በሚኖርበት ወቅት እያንዳንዱ ሙያው የሚጠይቀውን እውቀትና ክህሎት ለማግኘት በከፍተኛ ደረጃ መጣጣሩ አይቀርም፡፡ በልምድና በስራ ላይ ስልጠና ይህንኑ ለማሻሻል እንደሚፍጨረጨርም እሙን ነው፡፡ በዚህ መልኩ የሙያ ችሎታውን ሲያሻሽል የመቀጠርም ሆነ የስራ ፈቃድ የማግኘት ዕድል ይኖረዋል፣ ይህ ካልሆነ ግን እንደሙያተኛ የሚታሰብበት ሁኔታ አይኖርም፡፡ በዚህ ምክንያት ሙያው የሚጠይቀውን መስፈርት ለማሟላት በሙያ ሰልጣኞች ዘንድ ሰፊ ጥረት የማድረግ ፍላጎት በመፍጠር ለቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ጥራት መጠበቅ በተዘዋዋሪ መንገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያበረክታል፡፡

በተመሳሳይ መልኩ የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ማሰልጠኛ ተቋሞች ለሰልጣኞች የምስክር ወረቀት ከመስጠታቸውም በፊት እንደተቋም ማሟላት የሚገባቸው ነገር በውል ተለይቶ፣ የምስክር ወረቀት የሚሰጠው ሰው ማሟላት የሚገባውን መስፈርት እንደሚያሟላ አድርጎ ለማሰልጠንና ይህንንም በበቂ የምዘና ስርአት ለማረጋገጥ ያላቸው ብቃት ተመዝኖ እውቅና የሚሰጣቸው ከሆነ የሚሰጡት ስልጠና ጥራቱ የተጠበቀ መሆኑን የማረጋገጥ ከፍተኛ ፍላጎት ያድርባቸዋል፡፡ ይኸው ስራ በተከታታይ እየተፈፀመ መስፈርቱን የማያሟሉቱ

እውቅና ከተነፈጋቸው የስልጠና ጥራታቸውን የማስጠበቅ ተነሳሽነታቸውን ቀጣይነት ያለው ለማድረግ የተሻለ ሙከራ ያደርጋሉ ተብሎ ይታመናል:: ስለሆነም ከሙያተኛ የብቃት ደረጃ ማረጋገጫ ስርአት ጎን ለጎን የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ማሰልጠኛ ተቋሞች እውቅና አሰጣጥ ስርአትም ሊኖር ይገባል::

መንግስት የዚህን ስርአት አስፈላጊነት በመገንዘብ የሞያ ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት አሰጣጥና፣ የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ማሰልጠኛ ተቋሞች እውቅና አሰጣጥ ስርአት (የሰርቲፊኬሽንና አክሬዲቴሽን ስርአት) ለመዘርጋት ጥረት በማድረግ ላይ ይገኛል:: በዚህ ጉዳይ ላይ በጣም ውጤታማ የሆነ ልምድ አላቸው ከሚባሉ አገሮች በተለይም በዚህ ረገድ በምሳሌነት ከምትጠቀሰው ጀርመን ልምድ በመማር ይህንኑ ከአገራችን ተጨባጭ ሁኔታ ጋር በማጣጣም ስርአቱ የሚቀየስበትና ተግባራዊ የሚሆንበት ቅድመ-ዝግጅት በመከናወን ላይ ነው:: ይህ ስራ ሰራተኛንና ስራን የማገናኘቱን ሂደት በማቅለልና ቀልጣፋ እንዲሆን በማድረግ፣ በርግጥም ሙያው ያላቸው ሰዎች ብቻ የሙያ ስራ እንዲሰሩ በማድረግ የምርትና አገልግሎቶቻችንን ጥራት በማሻሻል፣ የሙያተኛ የሰው ሃይል ገበያን ቅልጥፍና በማረጋገጥ ለአጠቃላይ ልማታችን ከሚያበረክተው ከፍተኛ አስተዋፅኦ በተጨማሪ የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ስርአታችንን ጥራትም ለማረጋገጥ ከፍተኛ እገዛ ስለሚያደርግ በቂ ትኩረት ተሰጥቶት በተቻለ ፍጥነት ተግባራዊ ሊሆንና በየጊዜውም እየተገመገመ ሊዳብር የሚገባው ነው::

የቴክኒክና የሙያ ስልጠናና ትምህርት ዞሮ ዞሮ አንድ ተጨባጭ ክህሎትን በማስጨበጥ የሚከናወን ሥራ ነው:: በትምህርትና ሥልጠና ተቋሞች ብቻ ሊጠናቀቅ የማይችል ሥራ ነው:: በሰለጠነበት የሥራ መስክ በሥራ ላይ በመሰማራት በተለማማጅ ሠራተኛነት (አፕረንቲስ) ተመድቦ መሰልጠንንም በማካተት ሊፈፀም የሚገባው ሥራ ነው:: በቴክኒክና ሙያ ስልጠናና ትምህርት መስክ ኖጅግ የተሳካ ልምድ አላቸው የሚባሉ አገሮች ሰፊ የተለማማጅ ሠራተኛ ስርዓት (አኘሬንቲስሽኘ ሲስተም) ያላቸው ናቸው:: አሰሪ-ች በተለይም የግል ባለሀብቶች ከቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ተቋም የተመረቀውን ወጣት በተለማማጅ ሰራተኛነት በመቀበል ሙያውን በተሟላ ሁኔኖ ኖንዲካነው ለማድረግ የሚያስችል ሰፊ ሥራ ይሰራሉ:: በዚህ ሂደት ላለፈው ወጣት ብቻ የሙያ ማረጋገጫ ወረቀት የሚሰጡ አገሮችም አሉ:: የሠራተኛው ልምድ ኖየጨመረ በሄደ ቁጥር የሙያ ማረጋገጫ ወረቀቱም በዚያም መጠን ደረጃው ኖየጨመረ ኖንዲሄድ ኖየተደረገ የሴርቲፊኬሽን ስርዓቱ አንድ መሰረኖዊ አካል ኖንዲሆን ይደረጋል:: በአገራችንም ሰፊ የተለማማጅ ስራተኛ ስርዓት መፈጠር ለቴክኒክና ሙያ ሥልጠናና ትምህርት ጥራት መጠበቅ በጣም አስፈላጊ ነው:: ይህ ሥራ ከምስክር ወረቀትና ዕውቅና አሰጣጥ ሥርዓቱ ጋር የግል ባለብቶች በቴክኒክና ሙያ ሥልጠናና ትምህርት ስርዓቱ ውስጥ መጫወት ከሚገባቸው ሚና ጋር በቀጥኖ የተያያዘው የተሟላ የሕግ ማዕቀፍን የሚጠይቅ በመሆኑ ሕጋዊ ማዕቀፉን የመፍጠር ጉዳይም ሊተኮርበት የሚገባ ነው::

የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ኘሮግራሙን ጥራት

ለመጠበቅ ከፍተኛ ሚና የሚጫወተው ሌላው ጉዳይ የትምህርት መርጃ መሳሪያዎችና ቁሳቁሶች አቅርቦት ጉዳይ ነው:: ይህ ስልጠና ተጨባጭ ክህሎትን የመፍጠር ስልጠና በመሆኑና ሰፊ የተግባር ልምምድን የሚጠይቅ በመሆኑ ከቀለም ትምህርቱም እጅግ በላቀ ደረጃ የትምህርት መርጃ መሳሪያዎችና ቁሳቁሶች በቂ አቅርቦትን የሚጠይቅ ነው:: በርግጥ በዚህ ደረጃ የሚጠየቀው ወጭ እንደየትምህርት አይነቱ ይለያያል:: በዚህ መሰረት ለምሳሌ የሂሳብ ሰራተኞችን ለማሰልጠን የሚያስፈልጉ የትምህርት መርጃ መሳሪያዎች የሚጠይቁት ወጭ መካከለኛ ሜካኒኮችንና ኤሌክትሪሺያኖችን ለማሰልጠን የሚያስፈልጉ መሳሪያዎች ከሚጠይቁት ወጭ በጣም ያነሰ እንደሚሆን መገመት ይቻላል:: ይሁንና የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና በዚህ ረገድ የሚጠይቀው ወጭ ከፍተኛና የቀለም ትምህርቱ ከሚጠይቀውም የላቀ ነው:: በመሆኑም በዚህ ረገድ ያለው ከፍተኛ የፋይናንስ እጥረት ከፍተኛ ማነቆ መሆኑ ባይቀርም ወጪውን ለመቀነስ የሚያስችሉ የተለያዩ ስልቶችን በመጠቀም አቅርቦቱን ለማሟላት ከፍተኛ ጥረት በመደረግ ላይ ነው::

የቴክኒክና ሙያ ሰልጣኝም እንደሌላው ዜጋ ሁሉ የስነ-ዜጋ ትምህርት ማግኘት ይገባዋል:: በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ላይ የስነ-ዜጋ ትምህርትን በተመለከተ ያስቀመጥነው አቅጣጫ እዚህም ላይ ይሰራል:: የቴክኒክና ሙያ ሰልጣኝም መልካም የስራ ስነ-ምግባርና አመለካከት ሊኖረው ይገባል:: ይህንኑ በተመለከተ በቀለም ትምህርቱ ስርአት ከሚሰጠው ትምህርት በተጨማሪ

የቴክኒክና ሙያ ሰልጣኝ ሙያውን የማክበርና የማፍቀር፣ የሙያ ግዴታውንና ስነ-ምግባሩን ጠንቅቆ የማወቅና ተግባራዊ ለማድረግ ዝግጁ የመሆን፣ እንደዚሁም ስራ ፈጥሮ በሙያው የመተዳደር አመለካከት ሊያዳብር ይገባል:: የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ስርአታችን ጥራት የሚለካበት አንዱ መሰረታዊ መመዘኛም ይኸው ይሆናል:: ፕሮግራማችን በዚህም ጉዳይ ላይ ጥራቱ የተጠበቀ እንዲሆን ለማድረግ የተለያዩ ጥረቶች እየተደረጉ ነው:: መደረግም ይገባቸዋል::

የሙያና ቴክኒክ ትምህርት በባህሪው ሰፊ ተግባራዊ ልምምድን የሚጠይቅ መሆኑ የስራ ፍቅርንና ክብርን ለማስረፅ የተሻለ ዕድል ይሰጣል:: ይሁንና ዕድሉን በብቃት ለመጠቀም የተግባር ልምምዱን በሰፊው ማስኬድ ያስፈልጋል:: በዚሁ ሂደት የስራ ክቡርነትን በሚመለከት ቀጣይ ትምህርትና ቅስቀሳ መስጠት ያስፈልጋል:: ዋናው መመዘኛው የተግባራዊ ልምምዱ ውጤት የሆነው ነገር እንዲሆን በማድረግ ጥሩ ውጤት ያገኘው በስራው ማለትም በሙያው የሚኮራበት ሁኔታ መፈጠር ይኖርበታል:: በሙያ እውቀታቸውና ክህሎታቸው የታወቁ ሰዎችን ታሪክ እንዲገነዘብና ከነሱ እንዲማር መደረግ ይኖርበታል::

በሙያና ቴክኒክ ሰልጥኖ የሚወጣው ወጣት በመንግስት ወይም በግል ባለሃብቶች የሚቀጠር ብቻ ሳይሆን የራሱን ስራ ፈጥሮ በሙያው የሚተዳደርም ስለሚሆን፣ ስራን ለመፍጠር የሚያስችለው እውቀትና አመለካከትም ሊኖረው ይገባል::

በመሆኑም በፕሮግራሙ ሂደት የሚሰለጥነው ተቀጣሪ ለመሆን ብቻ እንዳልሆነ በሰፊው ሊገለፅለትና እንዲያምንበት ሊደረግ ይገባል:: የራሳቸውን ስራ ፈጥረው በሙያቸው በመተዳደር ጥሩ ውጤት ያስገኙ ሰዎች ልምድ ሊገለፅለትና ከዚሁ እንዲማር ሊደረግ ይገባል:: ስራ ለመፍጠር እውቀት እንዲኖረው የሚያስችል ትምህርት (የኢንተርፕረነርሺፕ ዴቨሎፕመንት ትምህርት) ሊሰጠው ይገባል:: በአጠቃላይ ክህሎቱ ብቻ ሳይሆን የስራ ፈጠራ ችሎታውና የሙያ ስነ-ምግባር እንዲኖረው መደረግ ይኖርበታል:: ከዚህ አኳያ የስራ ፈጠራ እውቀትን ለማስጨበጥ በስርአተ-ትምህርቱ ውስጥ እንዲካተቱ የተደረጉ ነገሮች ቢኖሩም ጥራቱን ለመጠበቅ መደረግ የሚገባቸው ነገሮች ሁሉ እየተሰሩ ነው ለማለት አይቻልም:: በመሆኑም በቀጣዩ እንቅስቃሴያችን ለዚሁ ስራ በቂ ትኩረት መስጠት በጣም አስፈላጊ ይሆናል::

5.3. የልማት እንቅስቃሴያችንና የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና፣

የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችንና የልማት እንቅስቃሴያችን ተቀናጅተው መፈፀም እንዳለባቸው ግህድ ነው:: በዚህ መሰረት ለምሳሌ የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን ከመንግስትና ከግል ባለሀብቶች የሰው ሃይል ፍላጎት ጋር በቅርብ መተሳሰር ያለበት ይሆናል:: ከሚሰለጥነው ሙያተኛ ውስጥ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው በተናጠል ወይም በግል የራሱን ስራ ፈጥሮ በሙያው የሚተዳደር በመሆኑ

ይኸው ክፍል በሙያው እንዲተዳደር ለማስቻል በመንግስት በኩል የተሟላና ሁሉን አቀፍ እገዛ ሊደረግለት ይገባዋል:: ይህ ስራ ከመንግስት የልማት ኖቅድ አፈፃፀም ጋር በቅርብ ተቀናጅቶ ሊሄድ ይገባዋል:: በዚህ ረገድ በመንግስት ምን ሊሰራ እንደሚገባው ሁለት ምሳሌዎችን በመውሰድ መገንዘብ ይቻላል::

በቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ከሚታቀፈው ወጣት ውስጥ እጅግ በጣም የሚበዛው በመለስተኛ ሙያተኛነት የሚሰለጥን እንደሆነ፣ ከዚህም ውስጥ እጅግ የሚበዛው በተለያዩ የግብርና ሙያዎች እንደሚሰለጥንና በራሱ ስራ ፈጥሮ በሙያው እንደሚተዳደር ተገልጿል:: በዚህ ደረጃ የሚሰለጥነው በሙያው እየተዳደረ ኑሮውን እንዲያሻሽል በመንግስት ሁሉን አቀፍ እገዛ ሊደረግለት ይገባዋል:: ሙያተኛው አምርቶ ለመጠቀም ከሙያው በተጨማሪ እንደግብርና ስራው ባህሪ የሚለያይ መሬትና መነሻ ካፒታል ያስፈልገዋል:: መሬቱን ከቤተሰቡ ወይም በአካባቢው ጥቅም ላይ ያልዋለ መሬት ካለ ከዚሁ በመጠቀም ለማግኘት እንዲችል የአካባቢው የመንግስት አካላት ከወጣቶች ቤተሰቦች ጋር በመተባበር ማረጋገጥ አለባቸው:: ለስራ መነሻ የሚሆናቸው ካፒታል እንዲያገኙ በገጠር የፋይናንስ አገልግሎት ስርአት አማካኝነት ጥረት ሊደረግና ቅድሚያ እንዲሰጣቸው ማድረግ ያስፈልጋል:: በዚህ ደረጃ ሰልጥነው የሚሰማሩት ዘመናዊ አርሶ አደሮች ምርታቸውን በዋነኛነት ለገበያ የሚያቀርቡ መሆናቸው ስለማይቀር የገጠር የግብይት ስርአቱ አሁን ካለው በእጅጉ ሊሻሻልና ገበሬዎችን በብቃት ሊያስተናግድ የሚችልበት ደረጃ ላይ መድረስ ይኖርበታል:: እነዚህን መሰል ተግባራት ከተፈፀሙ በሙያና ቴክኒክ

ፕሮግራም ውስጥ ከሚታቀፈው ሃይል እጅግ በጣም የሚበዛው ስራ ፈጥሮ በራሱ ሙያ እየተዳደረ ኑሮውን በከፍተኛ ደረጃ እንደሚያሻሽል ምንም አያጠራጥርም::

የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ በየትኛውም አገር ቢሆን ከፍተኛ የሰው ሃይል የሚቀጥር ኢንዱስትሪ ነው:: ከግንባታ ስራ በስተጀርባ ከኢንዱስትሪው ጋር የተሳሰሩ እንደብረታ ብረትና እንጨት ስራ ያሉ ለግንባታው ለራሱ የሚያስፈልጉና ከግንባታው በኋላ የቤት ቁሳቁሶችን (አልጋ፣ ወንበር ወዘተ.) በመስራት በሰፊው የሚሳተፉ ዘርፎችም ይኖራሉ:: በዚህ ስራ ትልልቅ ኩባንያዎች የላቀ ሚና እንደሚጫወቱ ቢታወቅም ትናንሽ ተቋሞች ከዚያም አልፎ ተናጠል ሙያተኞች ከፍተኛ ሚና ይጫወታሉ:: የአገራችን የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ይህንኑ በመገንዘብ ከመለስተኛ የኮንስትራክሽን ኢንዱስትሪ ሙያተኛ ጀምሮ እስከ ከፍተኛው ሙያተኛ ድረስ በሚፈለገው መጠን ማሰልጠኑ አይቀርም:: በዚህ ደረጃ ያለንን ውሱን ልምድ መነሻ በማድረግ መንግስት እንዴት እነዚህ ሙያተኞች በተናጠልና በጋራ ስራ ፈጥረው በሙያቸው መተዳደር እንዲችሉ ማድረግ እንደሚገባው ማየት ይቻላል::

መንግስት የተለያዩ ፕሮግራሞችን ለማስፈፀም ሰፊ የኮንስትራክሽን አገልግሎት እንደሚጠይቅና በተለይም በክልልና ከዚያ በታች ባሉ እርከኖች የኮንስትራክሽን ፕሮጄክቶቹ በአብዛኛው በትናንሽ ተቋሞች ሊፈፀሙ የሚችሉ እንደሆኑ ይታወቃል:: በዚህ ረገድ ከፍተኛ ጥረት በመኖሩ የመንግስት የኮንስትራክሽን

ፕሮጄክቶች በከፍተኛ ደረጃ ከመጓተታቸውም ባሻገር ጥራታቸው ብዙውን ጊዜ አጥጋቢ ሳይሆን ይቀራል:: መንግስት ይህንን የኮንስትራክሽን አገልግሎት ፍላጎቱንና ለዚሁ የመደበውን ባጀት በመጠቀም በሙያው የሰለጠኑ ወጣቶች የራሳቸው ድርጅት ፈጥረው እንዲተዳደሩ ማድረግ ይችላል::

በመጀመሪያ ደረጃ መሰራት የሚኖርበት ጉዳይ የኮንስትራክሽን ፕሮጄክቶቹን ለመስራት የሚችሉ መካከለኛና መለስተኛ ሙያተኞች በቡድን በቡድን እንዲሰባሰቡና የራሳቸው ድርጅት እንዲያቋቁሙ ማድረግ ነው:: ይህ በወጣቶቹ በራሳቸው ፍላጎት የሚፈጠር እንጅ መንግስት በምደባ ሊፈጥረው የሚችል አይደለም:: በዚህ ደረጃ የሚሰባሰቡት ወጣቶች የኮንስትራክሽን ስራ የተለያየ ክህሎት ያላቸውና የስራ ፈጠራና የድርጅት መምራት ስልጠናም ያላቸው ይሆናሉ ብሎ መገመት ይቻላል:: እነዚህ ሰዎች ከሙያቸው በስተቀር ምንም ነገር እንደማይኖራቸው ታሳቢ በማድረግ መንግስት የኮንስትራክሽን ፕሮጄክቶችን በገበያ ዋጋ ለነዚህ ድርጅቶች መስጠት ይገባዋል:: ከዚሁ ለፕሮጄክቱ ከተመደበው ገንዘብ ለመሳሪያ መግዣ እንዲውል በማድረግ በወጣቶች የሚቋቋሙት ድርጅቶች በሂደት በቂ መሳሪያ እንዲኖራቸው ማድረግ ይገባል:: የተቀረው የፕሮጄክት ማስፈፀሚያ ገንዘብ በተሰራው ስራ መጠን በወጣቶቹ ለተቋቋመው ድርጅት ይሰጣል:: በዚህ መልኩ የተወሰኑ ፕሮጄክቶች ከሰሩ በኋላ በቂ መሳሪያና ፕሮጄክት የማስፈፀም ልምድ ያላቸው በርካታ የኮንስትራክሽን ድርጅቶች ሊፈጠሩ ይችላሉ:: መንግስት

የኮንስትራክሽን ፕሮጄክቶቹን በሚፈለገው ፍጥነትና ጥራት ያስፈፅማል፣ ያለተጨማሪ ወጪ በርካታ አነስተኛ የኮንስትራክሽን ድርጅቶች ተቋቁመው በገበያ ተወዳድረው መኖር የሚችሉበት ደረጃ ላይ ይደርሳሉ።

በእንጨትና ብረታ ብረት ስራ የሰለጠኑ ወጣቶችንም በተመሳሳይ መልኩ ማስተናገድ ይቻላል፤ ይገባልም። በቡድን ተደራጅተው ከኮንስትራክሽን ፕሮጄክቶቹ ጋር የተያያዙ የእንጨትና ብረታ ብረት ስራዎችን ለማሰራት የሚያስችል ኮንትራት ሊሰጣቸው ይችላል። መንግስት በሚገዛቸው የፅህፈት ቤት ቁሳቁሶች ስራ (ወንበር፣ ጠረጴዛ ወዘተ.) መስራት ፕሮጄክቶች ላይ እንዲሳተፉ ማድረግ ይቻላል። እነዚህም ሆኑ የግንባታ ቡድኖች ከፍተኛ ሙያ በሚጠይቁ አንዳንድ የክትትልና ቁጥጥር ስራዎች ላይ የሚያግዛቸው ሰው ሊያስፈልጋቸው ይችላል። የመንግስት መስሪያ ቤቶች ይህንኑ የክትትልና ቁጥጥር ስራ እንዲሰሩ በማድረግ ማገዝ ይቻላል። ፈቃደኝነቱ ያላቸው ትልልቅ ኩባንያዎች ሲገኙም እነዚህ ኩባንያዎች ኮንትራቶቹን ወስደው ተመልሰው ለቡድኖቹ እንዲሰጡ (ሳብ-ኮንትራት እንዲያደርጉ) በማድረግ በመንግስት ይሰራሉ የተባሉት ስራዎች ሁሉ በግል ኩባንያዎች እንዲሰሩ ማድረግ ይቻላል። በዚህ ተግባር ላይ ለሚሰማሩ የግል ኩባንያዎች የተለያዩ የማትጊያ ስልቶችን በመንደፍ ማደፋፈርና ማጠናከርም ይቻላል።

የዚህ ፅሁፍ አላማ በዚህ ረገድ ሊሰሩ የሚችሉ ስራዎችን በሙሉ መዘርዘር አይደለም። ስራዎቹን በየአካባቢው ያሉ የመንግስት ሃላፊዎች የፈጠራ ችሎታቸውን በመጠቀምና

ከልምዶቻቸው በመማር ሊዘረዝሯቸው የሚገባ እንጂ እንደዚህ ባለ ፅሁፍ ተዘርዝርው ሊያልቁ የሚችሉ አይደሉም። የዚህ ፅሁፍ አላማ ከዚህ አኳያ ሊሰሩ የሚችሉ የተወሰኑ አብነቶችን በማቅረብ መሰረታዊ አቅጣጫውን ለማብራራት ነው። መሰረታዊ አቅጣጫው በገጠር የሚካሄደው የልማት እንቅስቃሴ ከቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠናው ጋር በቅርብ የተቀናጀና ስልጠናውን ያጠናቀቁ ወጣቶች በሙያቸው ስራ ፈጥረው የሚተዳደሩበት የተመቻቸ ሁኔታ ለመፍጠር ሁሉን አቀፍ እገዛ ለማድረግ የሚያስችል መሆን እንዳለበት ነው። በከተማም ጥቃቅንና አነስተኛ ድርጅቶች የማስፋፋት ስትራተጅያችን በሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን ዙሪያ የሚያጠነጥንና የስልጠና ተቋሞቹ ምሩቃን ጥቃቅንና አነስተኛ ድርጅቶችን በማስፋፋት ረገድ ግንባር ቀደም ሚና እንዲጫወቱ ለማድረግ የሚያስችል ሁሉን አቀፍ እገዛ የሚሰጥ መሆን አለበት። በዚህ ተግባር ላይ የክልልና የየአካባቢው የመንግስት አካላት ግንባር ቀደም ሚና መጫወት ይገባቸዋል፣ በሳብ ኮንትራት አሰራር በዚህ ተግባር ለመተባበር የሚችሉና የሚፈልጉ የግል ኩባንያዎችንም የሚያሳትፍ መሆን ይኖርበታል።

5.4. የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፋይናንስና አስተዳደር፣

በሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፋይናንስ ጉዳይ ላይ ከቀለም ትምህርቱ ፕሮግራም ለየት ያሉ ሁለት መሰረታዊ

ጉዳዮች አሉ፡፡ የዚህ ስልጠና ፕሮግራም ወጪ በአጠቃላይ ሲታይ ከቀለም ትምህርቱም በጣም የሚበልጥ መሆኑና የማሰልጠኛ ተቋሞቹ ገቢ የማሰባሰብ አቅማቸው ከቀለም ትምህርቱም የተሻለ መሆኑ አንደኛው ጉዳይ ነው፡፡ የግል ባለሃብቶች ተሳትፎ ከማንኛውም የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም በጣም ልቆ የሚገኘውና መገኘትም የሚገባው በቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ዘርፍ መሆኑ ሌላው ጉዳይ ነው፡፡

ጥራቱ የተጠበቀ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራምን ተግባራዊ ለማድረግ ከፍተኛ ወጭ እንደሚጠይቅና በመንግስት ባጀት ላይ ከፍተኛ ተፅእኖ እንደሚያሳድር እሙን ነው፡፡ ይህ በመሆኑና መንግስት በነፃ ትምህርቱን ማዳረስ የሚገባው እስከሁለተኛ ደረጃ የመጀመሪያው ሳይክል ድረስ በመሆኑ በፖሊሲ ደረጃ የመካከለኛ ሙያተኛ ስልጠና ተሳታፊ የሆነው ወጣት ወጭን በመጋራት ላይ ተሳታፊ መሆን እንዳለበት ተቀምጧል፡፡ ይህን የወጭ መጋራት ፖሊሲ የተማሪውን የመማር ዕድል በማያደናቅፍ መንገድ ለመፈፀም የሚያስችል ስርአት ለመቀየስ የተለያዩ ችግሮች በመኖራቸው ፖሊሲውን ተግባራዊ ማድረግ የሚገባቸው ክልሎች እስካሁን ድረስ ተግባራዊ አላደረጉትም፡፡ ለወደፊቱ ሙያተኛው በመጠነኛ ደሞዝ የተወሰነ ጊዜ መንግስትን እንዲያገለግል በማድረግም ሆነ ስራ ከያዘ በኋላ ከገቢው የተወሰነ ክፍያ እንዲከፍል በማድረግ የወጭ መጋራቱን ተግባር በከፊል መፈፀም ይቻል ይሆናል፡፡ ይሁንና በዚህ ደረጃ ሊኖር የሚችለው ገቢ ይህን ያህል ከፍተኛ ባለመሆኑ ተማሪው ወጭውን በመጋራት

መልኩ ሊሸፍን የሚችለው የወጭ መጠን በጣም ዝቅተኛ እንደሚሆን አያጠራጥርም፡፡ ስለሆነም ምንም እንኳ የወጭ መጋራቱ ፖሊሲ መቀጠሉ ትክክለኛ ቢሆንም በዚሁ አማካኝነት ሊሸፈን የሚችለው በጣም ዝቅተኛ እንደሚሆን የተገነዘበ የወጭ አሸፋፈን ስርአት ሊኖር ይገባል፡፡

ይህንኑ ችግር በማካካስ ረገድ ትምህርት ቤቶቹ ራሳቸው ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማበርከት ይችላሉ፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ተማሪዎቹ በመማር ማስተማሩ ሂደት የሚሰሩዋቸው ስራዎች በገበያ ተሸጠው ዋጋ ሊያስገኙ የሚችሉ እንዲሆኑ ማድረግ ይቻላል፣ ይገባልም፡፡ ከዚህ የሚገኘው ገቢ ወጭ በመሸፈን ረገድ የማይናቅ አስተዋፅኦ ሊያበረክት ይችላል፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ተቋሞቹ ክፍያ ከማይጠይቁበት መደበኛ ስልጠና ጎን ለጎን በክፍያ የሚሰጡ የተለያዩ ስልጠናዎችን ማካሄድ ይችላሉ፣ ይገባቸዋልም፡፡ በዚህ ረገድ ልዩ ግምት ሊሰጠው የሚገባው የተለያዩ ኩባንያዎች ሰራተኞችን ብቃት በአጫጭር ስልጠናዎች ለማሻሻል የሚሰጥ ስልጠና ነው፡፡ የስልጠና ተቋሞቹ ጥራታቸው አስተማማኝ ከሆነ የተለያዩ ድርጅቶች ለሰራተኞቻቸው አጫጭር የስልጠና ፕሮግራም አዘጋጅተው እንዲሰጡላቸው ኮንትራት ሊሰጧቸው ይችላሉ፡፡ በዚህ መልክ የሚካሄዱ ስልጠናዎች የስልጠናውን ወጭ በመሸፈን ረገድ ከሚያበረክቱት አስተዋፅኦ በተጨማሪ ከዋና ዋና አላማዎቻቸው አንዱ የሆነውን የግል ባለሃብቱን አቅም የማጠናከር ስራ ለመስራት ያስችላቸዋል፡፡

ተቋሞቹ በዚህ መልኩ ገቢ ለማሰባሰብና የግል ባለሃብቱን

ለመደገፍ የሚችሉት ይህን ለማድረግ የሚያስችል ብቃትና አመለካከት ሲኖራቸው ነው፡፡ ተቋሞቹ የተለያዩ የግል ኩባንያዎች ሰራተኞች ያሉባቸውን የሙያ እጥረቶች አጥንተው ይህንኑ በአስተማማኝ መንገድ ለመቅረፍ የሚያስችል ፕሮግራም ለመቅረፅና ለመተግበር የሚያስችል ብቃት ሊኖራቸው ይገባል፡፡ የሙያ እጥረቶችን ለይቶ ለመወጣት፣ ይህንን ለመቅረፍ የሚያስችል የስልጠና ፕሮግራም የማዘጋጀት ወይም በስልጠናው አማካኝነት የሙያ እጥረቱን በብቃት ለመቅረፍ የሚያስችል ብቃት ካልገነቡ የስልጠና ኮንትራት የሚሰጣቸው ኩባንያ አይኖርም፣ ስለሆነም ገቢውንም አያገኙትም፣ የግል ባለሃብቱን አቅም በማጠናከር ረገድ ሊጫወቱት የሚገባቸውን ሚናም መጫወት አይችሉም፡፡

የስልጠና ፕሮግራም ከመቅረፅና ከማስፈፀም ብቃት በተጨማሪ ተቋሞቹ ከዋና ዋና ተግባሮቻቸው አንዱ የግል ባለሃብቱን አቅም ማጠናከር እንደሆነ፣ ከዚህም የተነሳ ተቋሞቹ የመንግስትና የህዝብ ብቻ ሳይሆን የግል ባለሃብቱ አገልጋዮችም እንደሆኑ በሚገባ ማወቅና ማመን አለባቸው፡፡ የግል ባለሀብቶችን የሰለጠነ የሰው ሃይል ችግር ለመቅረፍና የስልጠና ፍላጎትን ለማርካት ምን ጊዜም ዝግጁ መሆን አለባቸው፡፡ የግል ባለሃብቶች ከተቋሞቹ እንደዚህ አይነት እገዛ በሚጠይቁበት ወቅት ባላቸው አቅም ሁሉ የግሉን ባለሃብት ጥያቄና ፍላጎት ለማሟላት ለመረባረብ የሚያስችላቸው አመለካከት ሊይዙ ይገባል፡፡ ከዚህም በላይ ሄደው በአካባቢያቸው ካሉ የግል ኩባንያዎች ጋር እየተገናኙ ምን አይነት

አገልግሎትና ድጋፍ ሊሰጡ እንደሚችሉ እያስረዱ የግል ባለሃብቶቹ በተቋሞቹ በሰፊው እንዲጠቀሙና አቅማቸውን እንዲያጎለብቱ ማደፋፈርና መቀስቀስ አለባቸው፡፡ አገልግሎታቸውን ለነዚህ ተጠቃሚዎች ኣለመሸጥ፡ አበክረው መስራት አለባቸው፡፡ እንደዚህ አይነቱ የገበያ ቅኝትና የግል ባለሃብቱን በብቃት የሚያገለግል ዝግጁነት ከሌላቸው ወጭያቸውን በመሸፈን ረገድ ሊጫወቱት የሚችሉትን ሚና በብቃት አይጫወቱም፡፡

በቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ረገድ የግል ባለሃብቶችም ሰፊና ቀጥተኛ ሚና መጫወት ይኖርባቸዋል፡፡ በቀለም ትምህርቱም እንደሚያደርጉት የሙያና ቴክኒክ ትምህርት ቤቶችን አቋቁመው ከፍሎ ለመማር የሚፈልገውንና የሚችለውን በማሰልጠን ስራ ላይ መሳተፍ ይገባቸዋል፡፡ የተለያዩ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችም በክፍያም ሆነ በነፃ ይህንኑ አገልግሎት መስጠት ይችላሉ፡፡ መንግስት የግል ባለሀብቶችንና መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችን በዚህ ተግባር በሰፊው እንዲሳተፉ ማበረታታት ይጠበቅበታል፡፡

የግል ባለሃብቶች በተለይም ተለቅ ተለቅ ያሉቱ የራሳቸውን ሰራተኞች ለማሰልጠን የሚያስችሉዋቸው የስልጠና ተቋሞች ማደራጀት ይችላሉ፡፡ በሌላው አለም ታላላቅ ኩባንያዎች የራሳቸውን ሰራተኞች ለማሰልጠን ብለው ታላላቅ ዩኒቨርሲቲዎች እስከማቋቋም ድረስ ይሄዳሉ፡፡ በኛ ሁኔታ መለስተኛ የስልጠና ተቋሞች እስከማደራጀት ከሄዱም ትልቅ ጉዳይ ነው፡፡ ቋሚ የስልጠና ተቋም መፍጠር የማይችሉትም፣ አልፎ አልፎ የሚከናወኑ

የስልጠና ፕሮግራሞች በማዘጋጀት የራሳቸውን ሙያተኞች በመጠቀምም ሆነ ጊዜያዊ አሰልጣኞችን በመቅጠር፣ ከስልጠና ተቋሞች ጋር በመተባበር ወዘተ. ሰራተኞቻቸውን ማሰልጠን ይችላሉ፡፡ የሰራተኛን የሙያ ብቃት ማሻሻል ማለት የምርታማነትና የምርት ወይም አገልግሎት ጥራትን ማሻሻል ማለት በመሆኑ ለስልጠና ከሚያወጡት ወጭ ኩባንያዎቹ ከፍተኛ ጥቅም ያገኛሉ፡፡ ሰራተኞቹም ተጠቃሚ ይሆናሉ፡፡ ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ መንግስት ኩባንያዎች ሰራተኞቻቸውን ለማሰልጠን የሚያደርጉትን እንቅስቃሴ ለማበረታታት መጣር አለበት፡፡ ከዚህ አኳያ ለምሳሌ ኩባንያዎች ለሰራተኛ ስልጠና የሚያወጡት ወጭ በሙሉ ግብር የማይከፈልበት እንዲሆን ማድረግና ይህ አሰራር በጥብቅ ተግባራዊ እንዲሆን ማድረግ ይቻላል፡፡

የግል ባለሃብቶች ከዚህም በላይ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ወጭን ለመሸፈን በጋራና በተናጠል ሊንቀሳቀሱ ይችላሉ፡፡ በሌላው አለምም እንደሚደረገው የግል ባለሀብቶች ለሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና በአጠቃላይም ሆነ በተሰማሩበት የስራ ዘርፍ የሚካሄደውን ስልጠና ለመሸፈን ከገቢያቸው የተወሰነ መጠን እንዲከፍሉ ሊደረግ ይችላል፡፡ ሰራተኞቻቸውን ከላይ በተጠቀሰው የአጫጭር ስልጠናዎች ፕሮግራም አማካኝነት ብቻ ሳይሆን በመደበኛ ፕሮግራሞችም ክፍያ ከፍለው ሊያሰለጥኑ ይችላሉ፡፡ የማሰልጠኛ ተቋሞችም በዚሁ መልኩ ከፍለው ለሚማሩ የኩባንያዎች ሰራተኞች በመደበኛ የስልጠና ፕሮግራም ጭምር ለማስተናገድ የሚያስችል ዝግጁነት

ሊኖራቸው ይገባል፡፡

ከላይ ለመግለፅ እንደተሞከረውና በዚህ ጉዳይ ላይ የተሳካ ስራ ሰርተዋል የሚባሉ አገሮች ልምድም እንደሚያረጋግጠው የግል ባለሃብቶች የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ወጭን በመሸፈን ረገድ በተለያዩ ስልቶች የላቀ ሚና መጫወት ይገባቸዋል፡፡ መንግስት ይህን ተገንዝቦ የግል ባለሃብቶቹ የሚጠበቅባቸውን ሚና እንዲጫወቱ ማበረታታት አለበት፡፡ ይሁንና የአገራችን ባለሃብቶች በሰራተኛ ስልጠና አስፈላጊነት ላይ ያላቸው አመለካከት በጣም ደካማ በመሆኑ በዚህ ረገድ ያላቸውን የተሳሳተ አመለካከት ለማሻሻል አስቀድሞ መስራት እንደሚያስፈልግ ሊሰመርበት ይገባል፡፡ ከዚህም በተጨማሪ የፋይናንስ አቅማቸው ደካማ በመሆኑ የስልጠና ፕሮግራሙን ወጭ በመሸፈን ረገድ የሚያበረክቱት አስተዋፅኦ ከግል ባለሃብቶች መጠናከር ጋር አብሮ እያደገ የሚሄድ እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ገና ከመጀመሪያው በሌላው አገር በሚደረገው መጠን ወጭውን ይሸፍኑ ቢባል የፋይናንስ አቅማቸውም፣ በጉዳዩ ላይ ያላቸው አመለካከትም ከሚፈቅደው በላይ ሆኖ ጥረቱ በእንጭጩ ሊቀጭ ይችላል፡፡

የትምህርት ፋይናንስ አስተዳደር ያልተማከለ መሆን እንዳለበትና አሰራሩ የትምህርት ተቋሞቹ በዚህ ረገድ በቂ ስልጣን እንዲኖራቸው የሚያደርግ መሆን እንዳለበት ተቀምጧል፡፡ ያልተማከለው የትምህርትና ስልጠና ፋይናንስ አስተዳደር ስራ ከምንም በላይ ተፈላጊ የሚሆነው በቴክኒክና ሙያ ማሰልጠኛ ተቋሞች ውስጥ ነው፡፡ ተቋሞቹ በመማር ማስተማሩ ሂደት

የሚያመርቷቸውን ምርቶችና አገልግሎቶች ሸጠው ለራሳቸው መጠቀም ካልቻሉ በዚሁ ስልት አማካኝነት ሊያሰባስቡ የሚችሉት ገቢ በከፍተኛ ደረጃ እንደሚቀንስ አያጠራጥርም፡፡ ተቋሞቹ አገልግሎታቸውን ለግል ባለሀብቶች በማስተዋወቅና ኊብመሸጥ፣ ገቢ ለማሰባሰብ የሚደፋፈሩት የገቢው ተጠቃሚዎች ራሳቸው ሲሆኑ ነው፡፡ በመሆኑም እነዚህ ተቋሞች ገቢ የማሰባሰብና በገቢያቸው የመጠቀም ሰፊ ስልጣን ሊሰጣቸው ይገባል፡፡ ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችል ወጥነት ያለው የፋይናንስ መመሪያ፣ የክትትልና የቁጥጥር ስርአት ተዘጋጅቶ ተግባራዊ ሊሆን ይገባል፡፡ ተቋሞቹ ገቢ ለማሰባሰብና ወጭያቸውን በብቃት ለማስተዳደር የሚያስችላቸው የተጠናከረ የፋይናንስ መዋቅርና የሰው ሃይል እንዲኖራቸው ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

የሙያና ቴክኒክ ስልጠና አስተዳደርም እንደሌላው የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ሁሉ ከስልጠናው ሃላፊዎች በተጨማሪ መምህራኑና አስተማሪዎቹ ከፍተኛ ሚና ሊጫወቱበት የሚገባ ነው፡፡ ከዚህ አኳያ ለሁለተኛ ደረጃ ትምህርት የተቀመጠው አቅጣጫ እዚህም ላይ ሊሰራ የሚችልና የሚገባው ነው፡፡ በሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና አስተዳደር ረገድ ለየት ባለ መልኩ መታየት የሚገባው የግል ባለሃብቶች ሚና ነው፡፡ የግል ባለሃብቶች በወላጅነታቸው ከሚጫወቱት ሚና ባሻገር እንደ ባለሃብት በትምህርትና ስልጠና አስተዳደር ረገድ የላቀ ሚና ሊጫወቱ የሚችሉትና የሚገባቸውም በሙያና ቴክኒክ ስልጠና ላይ ነው፡፡

የግል ባለሃብቶች የቴክኒክና ሙያ ሰልጣኞችን በመቅጠር

ረገድ ከፍተኛ ሚና የሚጫወቱ ናቸው፡፡ ለጊዜው በዚህ ረገድ መንግስት የላቀ ሚና በመጫወት ላይ ያለ ቢሆንም በሂደት ስራ ፈጥሮ በሙያው ከሚተዳደረው ሙያተኛ ውጭ ያለውን የሰው ሃይል መቅጠር ያለበት የግል ባለሃብቱ ነው፡፡ በዚህም ምክንያት ምን አይነት ሙያተኛ በምን አይነት ደረጃ እንደሚሰለጥን ለመወሰን የግል ባለሃብቶቹ ፍላጎትና የሚያቀርቡት መረጃ ቁልፍ ሚና ይጫወታል፡፡ አጠቃላይ የገበያ ቅኝት በማድረግ የሚፈለገውን የሰው ሃይል አይነትና መጠን መገመት የሚቻልና የሚገባ ቢሆንም፣ በእንደዚህ አይነቱ ጥናት የግል ባለሀብቶች መረጃ ወሳኝነት ያለው ነው፡፡ የስልጠና ፕሮግራሙ ራሱ በገበያው ፍላጎት መሰረት የሚታቀድና የሚፈፀም በመሆኑ፣ የገበያው መረጃ በዋነኛነት በግል ባለሃብቶች የሰው ሃይል ፍላጎትና እነሱ በሚያቀርቡት መረጃ ላይ የሚመሰረት በመሆኑ የግል ባለሃብቶች ምን አይነት ሙያተኛ በምን አይነት ደረጃ መሰልጠን እንዳለበት በመወሰን ረገድ ቁልፍ ሚና ይጫወታሉ፣ መጫወትም ይገባቸዋል፡፡

በግል ስራ ከሚተዳደረው ሙያተኛ ውጭ ያለው ባለሙያ በሂደት በዋነኛነት በግል ባለሀብቱ የሚቀጠር መሆኑ አይቀርም፡፡ በመሆኑም ማሰልጠኛ ተቋሞቹ የስልጠና ስራቸውን በብቃት እየፈፀሙ መሄዳቸውን በሚገባ በመረዳት በኩል የግል ባለሃብቱ የላቀ ሚና ሊጫወት ይችላል፡፡ ሰልጥነው የወጡ ሰዎችን ቀጥሮ የሚያሰራ በመሆኑ ምርታማነታቸውንና የምርት ወይም አገልግሎት ጥራቱን በቅርብ በመከታተል የሚጎድላቸው ነገር ምን እንደሆነ በአፋጣኝ ሊገነዘብ ይችላል፡፡ የማሰልጠኛ ተቋሞቹ እንደዚህ አይነቱ

መረጃ ሲደርሳቸው ጉድለታቸውን ለማስተካከል ሰፊ ዕድል ያገኛሉ። የግል ባለሃብቱ በዚህ መልኩ የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርአቱ ጥራት እየተሻሻለ እንዲሄድ ማድረግ ይችላል። ከዚህ በተጨማሪ የግል ባለሃብቱ እላይ እንደተዘረዘረው የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠናን ፋይናንስ በማድረግ ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማድረግ ይጠበቅበታል። የግል ባለሃብቱ ከላይ የተጠቀሱትን ስራዎች በብቃት መፈፀም የሚችለው በቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርአት አመራር ውስጥ በየደረጃው ሰፊ ተሳትፎ እንዲኖረው ከተደረገ ብቻ ነው።

የግል ባለሀብቱ በስልጠናው አስተዳደር ረገድ በተለያዩ ደረጃዎች መሳተፍ ይችላል፣ ይገባዋልም። በአገር አቀፍ ደረጃና በተለይም በክልል ደረጃ የቴክኒክና ሙያ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሙን ለመምራትና ለማስተባበር የተለያዩ አካላትን ያሳተፈ ጉባኤ ወይም ኮሚቴ በሚቋቋምበት ወቅት የግል ባለሃብቶች ተወካዮች በነዚህ ኮሚቴዎችና ጉባኤዎች በብቃት የሚወከሉበት ሁኔታ ሊፈጠር ይገባል። እንደነዚህ አይነቶቹ ኮሚቴዎችና ጉባኤዎች ስራቸውን በብቃት ለመስራት ይችሉ ዘንድ ምን መደረግ እንዳለበት ከአንደኛ ደረጃና ከሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ጋር በማያያዝ የቀረበው ሃሳብ እዚህም ላይ ሊሰራ ይችላል።

የግል ባለሃብቶች አጠቃላይ አመራር በሚሰጡ ኮሚቴዎችና ጉባኤዎች ከመሳተፍ በተጨማሪ በተቋሞቹ በራሳቸው አመራር ኮሚቴዎች ውስጥ በስፋት ሊሳተፉ ይገባል። በዚህ መሰረት እንደነገሩ ሁኔታ ተቋሙ በሚገኝበት አካባቢ የሚገኙ ባለሀብቶች

በተቋሞቹ አመራር ኮሚቴዎች ውስጥ እንዲወከሉ በማድረግ፣ ወይም በማሰልጠኛ ተቋሙ የሚያሰለጥኑ ሰዎችን በመቅጠር ረገድ ተሳታፊ የሚሆኑ ባለሃብቶች ተወካዮቻቸውን እንዲመርጡ በማድረግ፣ ወይም ሁለቱን አማራጮች በማቀናጀት በተቋሞቹ አመራር ኮሚቴዎች ውስጥ በብቃት እንዲወከሉ ማድረግ ያስፈልጋል።

መንግስት እጅግ በጣም ሰፊ የሙያና ቴክኒክ ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ነድፎ ተግባራዊ ለማድረግ በመረባረብ ላይ ነው። አገራችን የእንደዚህ አይነት የስልጠና ስርአት ልምድ ስለሌላት በአፈፃፀሙ ላይ የተለያዩ ችግሮች ማጋጠማቸው የማይቀር ነው። ፕሮግራሙ በአሁኑ ወቅት በተለይም በመካከለኛ ሙያተኛ ደረጃ የመንግስትን የሰው ሃይል ፍላጎት በማርካት ላይ እንዲያተኩር መደረጉ ሊፈጠሩ የሚችሉ ችግሮችን ለማስወገድ ተጨማሪ ዕድልና ጊዜ የሚሰጠን ነው። ይሁንና ከላይ በተዘረዘረው አኳኋን መሰራት የሚገባቸውን ስራዎች ለመፈፀም ከወዲሁ ከፍተኛ ርብርብ ካልተደረገ በስተቀር ለተወሳሰቡና በጣም ጎጂ ለሆኑ ችግሮች እንደምንጋለጥ ሊሰመርበት ይገባል።

6. ከፍተኛ ትምህርት፣

6.1. የከፍተኛ ትምህርት ስርጭትና አወቃቀር፣

በተለምዶ ከፍተኛ ትምህርት የሚባለው በዲፕሎማ ደረጃ የሚሰጠውን ትምህርት ጨምሮ፣ ከሁለተኛ ደረጃ ትምህርት

በኋላ ያለው ትምህርት በሙሉ ነው፡፡ የቴክኒክና ሙያ ስልጠናችን መካከለኛ ሙያተኛ ለማሰልጠን ከሚያደርጋቸው እንቅስቃሴዎች ውስጥ በርካታዎች በሙያና ቴክኒክ ማሰልጠኛ መለስተኛ ኮሌጆች በዲፕሎማ ደረጃ የሚሰጡ ይሆናሉ፡፡ በመሆኑም እነዚህ ፕሮግራሞችም የከፍተኛ ትምህርት አካል ተደርገው ሊወሰዱ ይችላሉ፡፡ የተለመደው አሰራር ይኸው ሆኖ ሳለ በዚህ ፅሁፍ ከፍተኛ ትምህርት ስንል በዩኒቨርሲቲ ደረጃ የሚሰጠውን እንጂ በመለስተኛ ኮሌጆች የሚሰጠውን የሚጨምር አይሆንም፡፡ በመለስተኛ ኮሌጆች ደረጃ የሚሰጠው ስልጠና በሙያና ቴክኒክ ስልጠና ፕሮግራም ውስጥ ከላይ የተዘረዘረ በመሆኑ በዚህ ክፍል በዩኒቨርሲቲ ትምህርት ላይ ማተኮሩ የሚመረጥና ተገቢም ነው፡፡

በአገራችን የከፍተኛ ትምህርት ስርጭት እጅግ በጣም ዝቅተኛ በሆነ ደረጃ ላይ የሚገኝ ነበር፡፡ አንድ የተሟላ ዩኒቨርሲቲ፣ አንድ የግብርና ዩኒቨርሲቲና የተለያዩ ኮሌጆችን በመያዝ በአመት ከስድስት ሺ የማይበልጥ ተማሪ የመቀበል አቅም ይዘን ነበር የጀመርነው፡፡ ባለፉት አስር አመታት፣ በተለይም ባለፉት አምስት አመታት ስርጭቱን ለማስፋፋት የተለያዩ ጥረቶች ተደርገዋል፡፡ በሚቀጥሉት ሶስት አመታትም ከመቼውም የላቀ ጥረት በማድረግ ስምንት የተሟሉ ዩኒቨርሲቲዎች እንዲኖሩንና በአመት ከ30ሺ የማያንሱ ተማሪዎችን ለመቀበል የሚያስችለን አቅም እንፈጥራለን ተብሎ ይገመታል፡፡ የከፍተኛ ትምህርት ስርጭት አንዱ ዋነኛ ችግር የዩኒቨርሲቲዎች ቁጥር ማነስና በዲግሪ ደረጃ የሚማሩ ተማሪዎችን የመቀበል አቅም ማነስ የነበረ በመሆኑ በተያዘው

ፕሮግራም በዚህ ረገድ የነበረብን ችግር በከፍተኛ ደረጃ ይቀረፋል ተብሎ ይገመታል፡፡

ከፍተኛ ትምህርት በተለያዩ የስራ መስኮች የአመራር ሚና የሚጫወቱና አዳዲስ ሃሳቦች የሚያመነጩ ተመራማሪዎችን በማፍራት የአገሪቱን የከፍተኛ ሙያተኛና ተመራማሪ ፍላጎት የማርካት አላማ ያለው የትምህርት ደረጃ ነው፡፡ ከፍተኛ ትምህርት በትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ላይ ብቻ ሳይታጠር ለአገሪቱ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ እድገት፣ ለዴሞክራሲያዊ ስርአት ግንባታ የሚበጁ አዳዲስ ሃሳቦችን የማፍለቅ፣ በነዚህ መስኮች የሚያጋጥሙ ችግሮችን ለመፍታት የሚያስችሉ አማራጭ መፍትሄዎችን የማቅረብ አላማ ያለው ተቋምም ነው፡፡ በሌላ አነጋገር የትምህርትና ስልጠና ብቻ ሳይሆን የምርምር ተቋምም ጭምር ነው፣ መሆንም አለበት፡፡ በዚህም ምክንያት ቁልፍ የማስፈፀም አቅም ግንባታ መሳሪያ ሆኖ ያገለግላል፡፡ የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታው ስራ በዋና ከተማችን ብቻ ሳይሆን በየክልሉ የሚካሄድ፣ በዋነኛነትም በየክልሉ የሚካሄድ ነው፡፡ በየክልሉ የሚካሄደውን ዋናውን የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ በምርምር የሚደግፉ ዩኒቨርሲቲዎች በአቅራቢያው ካላገኘ በስተቀር በሚፈለገው መጠን በምርምር የተደገፈ ስራ ሊሰራ አይችልም፡፡ ስለሆነም በከፍተኛ ትምህርት ስርጭት ረገድ ሊተኮርባቸው ከሚገቡ ጉዳዮች አንዱ የክልላዊ ስርጭት ጉዳይ ነው፡፡ ባለፉት አመታት የተካሄደውና በመካሄድ ላይ ያለው የዩኒቨርሲቲዎች ግንባታ ስራ በአብዛኛው ከአዲስ አበባ ውጭ የተካሄደ በመሆኑ በዚህ ረገድ የነበረብንን ትልቅ

ችግር ለመቅረፍ አስችሎናል። ለወደፊቱም ይህንኑ አቅጣጫ ተከትለን መሄድ ይኖርብናል።

የዩኒቨርሲቲዎችን ክልላዊ ስርጭት ማስተካከልን በሚመለከት ሊሰመርባቸው የሚገቡ የተለያዩ ነጥቦች አሉ። በመጀመሪያ ደረጃ በፌዴራል መንግስት የሚቋቋሙት ዩኒቨርሲቲዎች የፌዴራል መንግስት ተቋሞች በመሆናቸው የሚመሩት በአገር አቀፍ የፌዴራል መንግሰት እቅድና አገሪቱን በሞላ ለማገልገል በሚያስችል አኳኋን ነው። የየክልሉን ተማሪዎች ለማስተማር ወይም የክልሎችን የምርምር ፍላጎት ብቻ ለማርካት ተብለው የተቋቋሙ አይደሉም። ይህ መሰረታዊ መመሪያ እንደተጠበቀ ሆኖ ዩኒቨርሲቲዎቹ ከአካባቢያቸው ህዝብና የመንግሰት አካላት ጋር የቅርብ ትስስር ሊኖራቸው ይገባል። በየአካባቢያቸው ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበር የማታ ትምህርት፣ የክረምት ትምህርትና የመላላክ ትምህርት ፕሮግራሞችን ቀይሰው ተግባራዊ ማድረግ ይችላሉ። ይህንኑ ስራ ከአገራዊ ተልእኳቸው ጋር በማይጋጭ ይልቁንም አገር አቀፍ ተልእኳቸውን በሚያጠናክር አኳኋን ሊፈፅሙት ይችላሉ። በየአካባቢያቸው የሚያጋጥሙ የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ችግሮችን ለመፍታት የሚያስችሉ የምርምር ስራዎችን አገራዊ ተልእኳቸውን በሚደግፍ አኳኋን ማካሄድ ይችላሉ። የፌዴራል መንግስት ተቋማት የመሆናቸው ባህሪ እንደተጠበቀ ሆኖ በአቅራቢያቸው የሚገኘውን ህዝብና መስተዳድር መደገፍ ይችላሉ፣ ይገባቸዋልም። የዩኒቨርሲቲዎችን ክልላዊ ስርጭት

የማስተካከል ጉዳይ በዚህ ማዕቀፍ ውስጥ ሲታይ ነው ጠቃሚነታቸው አስፈላጊነቱ ጎልቶ የሚታየው።

በየክልሉ የሚቋቋሙት ዩኒቨርሲቲ-ች አገራዊ ተልኖኮና ባህሪ ኖንደተጠበቀ ሆኖ በአቅራቢያቸው ያሉ ክልሎችንም ለመርዳት የሚያስችላቸው ዝግጁነት ኖንዲኖራቸው ማድረጉ ተፈላጊ ቢሆንም ይህ ብቻውን ክልሎች በዩኒቨርሲ-ች በላቀ ደረጃ ኖንዲጠቀሙ ሊያደርጋቸው አይችልም። ክልሎቹ ራሳቸው ይህንን ትልቅ አቅም የመጠቀም አስፈላጊነት ተገንዝበው ከዩኒቨርሲቲ-ቹ ጋር ተቀራርበው፣ በሚቻላቸው መንገድ ሁሉ ኖየደገፉ፣ በአገልግሎቱ ለመጠቀም ፍላጎቱና ዝግጁነቱ ሊኖራቸው ይገባል። ክልሎቹ ተቋሞቹን ኖንደትልቅ ፀጋ በማየት ሊደግፏቸውና ሊጠቀሙባቸው ኖንደሚገባ መገንዘብ ይኖርባቸዋል።

በዚህ መሰፈርት የዩኒቨርሲቲዎችን ክልላዊ ስርጭት ማስተካከል ተገቢ መሆኑ የሚታመንበት ቢሆንም ዩኒቨርሲቲዎች የሚቋቋሙባቸው ቦታዎች ማሟላት የሚገባቸው መስፈርት ይኖራል። ዩኒቨርሲቲዎች ስራቸውን በብቃት መፈፀም የሚችሉት የተሟላ የመሰረተ-ልማት አገልግሎት በሚገኙባቸው ከተሞች ሲቋቋሙ ነው። በዩኒቨርሲቲው የሚካሄደውን የትምህርትና ምርምር ስራ ለማከናወን የሚቻለው በዚሁ ተግባር ተሳታፊ የሚሆኑ ከፍተኛ ሙያተኞችን ለመሳብ የሚችል አገልግሎት ባላቸው ትልልቅ ከተማዎች ዙሪያ የተቋቋሙ እንደሆነ ነው። በነዚህና በመሳሰሉት ምክንያቶች ዩኒቨርሲቲዎች መቋቋም የሚችሉት በዋነኛነት ባሉት ትልልቅ ከተሞች ዙሪያ ነው። የዩኒቨርሲቲዎቹን

ስርጭት ለማሻሻል ሲባል ከዚህ ውጭ ዩኒቨርሲቲዎችን መስርቶ ስራቸውን በአግባቡ ሳይሰሩ የሚቀሩበት ሁኔታ መፈጠር የለበትም።

ከክልላዊ ስርጭት ማስተካከል ሌላ በከፍተኛ ትምህርት በቂ ተሳትፎ የሌላቸውን የአንዳንድ ክልል ተወላጆችና ሴቶችን ተሳትፎአቸውን ለማጠናከር ጥረት ሊደረግ ይገባል። ምንም አይነት ብቃት የሌላቸውን ተማሪ-ች ወደዩኒቨርሲቲ ማስገባት የማይቻልና የማይገባ ቢሆንም ለሴቶችና በቂ ተሳትፎ ለሌላቸው ክልሎች ወደዩኒቨርሲቲ መግቢያ መመዘኛውን በመጠኑ ዝቅ በማድረግና በመሳሰሉት መንገዶች ተሳትፎአቸውን ማጠናከር ይገባል። በዚሁ መልኩ ወደዩኒቨርሲቲ-ች ከገቡ በኋላም ልዩ ድጋፍ ስለሚያስፈልጋቸው ዩኒቨርሲቲ-ቹ ይህንኑ ልዩ ድጋፍ መፍጠር መቻል አለባቸው። የዩኒቨርሲቲ-ቹ የብቃት መለኪያ ደከም ያሉትን ተማሪ-ች መጣልና ማስወጣት አይደለም። የብቃኖቻቸው ማረጋገጫ ጎበዝ ተማሪውን ብቻ ሳይሆን ደከም ያለውንም በልዩ ሁኔዋ በመደገፍና በማብቃት፣ ተማሪው ሳይንጠባጠብ ትምህርቱን ኖንዲያጠናቅቅ ማድረግ መቻላቸው ነው። ይህ ሴቶችንና በቂ ተሳትፎ የሌላቸውን ክልሎች በቅድሚያ የሚመለከት ቢሆንም ሌላው ተማሪም ቢሆን የሚመለከተው ጉዳይ ነው። በመሆኑም ዩኒቨርሲቲ-ቹ በዚህ ረገድ ያለባቸወን የባህልና የአሠራር ጉድለት ኖንዲያስተካክሉ ማድረግ ያስፈልጋል።

በአገራችን የዩኒቨርሲቲ ትምህርት ከተጀመረ ብዙ

አመታትን ያስቆጠረ ቢሆንም የድህረ-ምረቃ ፕሮግራሞች እጅግ ዘግይተው የጀመሩና በጣም አነስተኛ በሆነ ቁጥርና የትምህርት መስክ ብቻ የሚካሄዱ ነበሩ። ይህም በመሆኑ አገሪቱ ከፍተኛ ተመራማሪዎችን በሚፈለገው መጠንና አይነት የማፍራት አቅሟ ተገድቦ ቆይቷል። በራሳቸው በከፍተኛ ትምህርት ተቋሞች የሚፈለገውን አስተማሪ በሚፈለገው መጠንና አይነት ለማፍራት ሳይቻልም ቀርቷል። በመሆኑም የትምህርትና ስልጠና ስርአታችን የተሟላ እንዲሆን ለማድረግና በላቀ ደረጃ የሰለጠኑ ፕሮፌሽናሎችን በሚፈለገው መጠንና አይነት ለማፍራት ዩኒቨርሲቲዎች እንዲበራከቱና የመቀበል አቅማቸው እንዲጨምር ብቻ ሳይሆን የድህረ-ምረቃ ትምህርት እንዲስፋፉ ማድረግ ያስፈልጋል። በዚህም ጉዳይ ላይ ባለፉት አመታት ሰፋ ያለ ጥረት ተደርጓል። በሚቀጥሉት አመታትም ጥረቱ ተጠናክሮ የሚቀጥል ይሆናል። የድህረ-ምረቃው ትምህርት በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ላይ እንዲያተኩር በማድረግ በዚህ ደረጃ የቅበላ አቅማችንን በከፍተኛ ደረጃ ለመጨመርና የሚሰጡትን የትምህርት አይነቶችም ለማብዛት ርብርብ በማድረግ በሂደትም ከአዲስ አበባ ውጭ ያሉ ዩኒቨርሲቲዎች በዚሁ ፕሮግራም ተሳታፊ የሚሆኑበት ሁኔታ ይመቻቻል።

በአንድ አገር ውስጥ የተሟላ ስርጭት ያለው የዩኒቨርሲቲ የትምህርት ስርአት ሊኖር የሚችለው ሁለገብ የትምህርትና ምርምር አገልግሎት የሚሰጡ ዩኒቨርሲቲዎች በመበራከታቸው ብቻ አይደለም። ዩኒቨርሲቲዎቹ በተለያየ መስክ ከሚሰጡት የትምህርትና የምርምር አገልግሎት በተጨማሪ በተወሰኑ መስኮች

የላቀ አቅም ገንብተው ምርጥ የብቃት ማዕከሎች (የኤክሰለንስ ሴንተርስ) ሲሆኑም ጭምር ነው። በአገራችን የነበረው ሁለገብ ዩኒቨርሲቲ አንድ ብቻ በመሆኑ ምንም አንኳ በተወሰነ መስክ የትምህርት አገልግሎት የሚሰጡ ኮሌጆች ተቋቁመው የነበሩ ቢሆኑም በተወሰኑ መስኮች ምርጥ የብቃት ማዕከሎች የሆኑ ሁለገብ ዩኒቨርሲቲዎች ነበሩን ማለት አይቻልም። ከዚህም አኳያ ሲታይ የዩኒቨርሲቲ ትምህርት ስርጭት የተዛባ ነበር ማለት ይቻላል። ተጨማሪ ሁለገብ ዩኒቨርሲቲዎችን የማቋቋም ፕሮግራማችን በዚሁ ሂደት ዩኒቨርሲቲዎቹ በተወሰኑ መስኮች ምርጥ የብቃት ማዕከሎችም እንዲሆኑ ለማስቻል የታቀደ በመሆኑ በዚህ ረገድ የነበረውን የስርጭት መዛባት ችግር ለመቅረፍ ያስችላል ተብሎ ይታመናል።

የከፍተኛ ትምህርት አገልግሎት ሁለገብ ዩኒቨርሲቲዎች በማቋቋም ብቻ የሚሟላ አይደለም። የተለየ ትኩረት በሚያስፈልጋቸው መስኮች የትምህርትና ምርምር አገልግሎት የሚሰጡ ከፍተኛ ኢንስቲትዩቶች ማቋቋምም ያስፈልጋል። በዚህ ረገድ የአገራችን የከፍተኛ ትምህርት ስርአት ከፍተኛ የስርጭት መዛባት እንደነበረበት መገንዘብ ይቻላል። መንግስት ይህን ችግር ለማስወገድ የተለያዩ ጥረቶችን አድርጓል። ከአጠቃላይ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ፕሮግራሙ ጋር በማያያዝ ልዩ ልዩ ከፍተኛ ኢንስቲትዩቶችን አቋቁሟል፣ በማቋቋምም ላይ ነው። በዚህ መሰረት የሲቪል ሰርቪሱን የከፍተኛ ሙያተኛና የምርምር አገልግሎት ፍላጎቶች በማሟላትና በተለይም የክልሎችን የሰው ሃይል ችግር በተቻለ ፍጥነት በመቅረፍ ላይ ያተኮረ የሲቪል

ሰርቪስ ኮሌጅ ተቋቁሟል። በምርምር አገልግሎትና ከፍተኛ የሲቭል ሰርቪስ ሙያተኛ በማሰልጠን ረገድ ያበረከተው አስተዋፅኦ ውሱን ቢሆንም የክልሎችን የሰው ሃይል እጥረት በመቅረፍ ረገድ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው አስተዋፅኦ አበርክቷል። የመከላከያ ሃይላችን የሚፈልገውን የከፍተኛ ፕሮፌሽናል ፍላጎት ለማሟላት ተብሎ የተቋቋመውና በመጠናከር ላይ የሚገኘው የመከላከያ ዩኒቨርሲቲም በምሳሌነት ሊጠቀስ የሚችል ነው። የግል ባለሃብቱን አቅም ለማጎልበት ቅድሚያ በተሰጣቸው የኢንዱስትሪ መስኮች የትምህርትና ምርምር አገልግሎት እንዲሰጥ የተቋቋሙትና በመጠናከር ላይ ያሉት የጨርቃ ጨርቅ ኢንስቲትዩትና የቆዳ ኢንስቲትዩትም በምሳሌነት የሚጠቀሱ ናቸው።

በአጠቃላይ የአገራችን የከፍተኛ ትምህርት ስርአት የተለያዩና ከፍተኛ የስርጭት ችግሮች የነበሩበት ስርአት ነው። ተማሪዎችን የመቀበል አቅሙ በጣም ውሱንና ክልላዊ ስርጭቱም በጣም የተዛባ ስለነበር የመቀበል አቅሙን በከፍተኛ ደረጃ ለማሻሻልና ክልላዊ ስርጭቱንም ለማስተካከል ከፍተኛ ጥረት ተደርጓል። የድህረ-ምረቃ ፕሮግራምን በተገቢው መጠን ያላካተተና በተወሰኑ መስኮች ምርጥ የብቃት ማዕከሎች ሊሆኑ የሚችሉ ሁለገብ ዩኒቨርሲቲዎችን ያልፈጠረ ስለነበር፣ ይህንኑ ለማስተካከል ሰፊ ስራ ተሰርቷል። በመሰራትም ላይ ነው። ከሁለገብ ዩኒቨርሲቲዎች በተጨማሪ ልዩ ትኩረት በሚያሻቸው መስኮች ከፍተኛ የትምህርትና ምርምር ኢንስቲትዩቶችንና ተቋሞችን ለመፍጠር ስራ በቂ ትኩረት ሳይሰጥ የቆየ በመሆኑ ይህንኑም

ለማስተካከል ከፍተኛ ጥረት ተደርጓል:: በአጠቃላይ በከፍተኛ ትምህርት ዙሪያ የነበሩብንን ከፍተኛ የስርጭትና የአወቃቀር ችግሮች ለመፍታት ከፍተኛ ጥረት ተደርጓል፣ ተስፋ ሰጪ ውጤቶችም ተገኝተዋል:: ከዚሁ አኳያ በመጭውም ጊዜ ዋናው ትኩረት የተያዙትን ዕቅዶች ተረባርቦ ዳር ማድረስና የከፍተኛ ትምህርት አገልግሎትን የማስፋፋት ስራችን በዚሁ አቅጣጫ የሚመራ እንዲሆን ማድረግ ነው::

6.2. የከፍተኛ ትምህርት ጥራት፣

የከፍተኛ ትምህርት ጥራት እንደሌላው የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን ሁሉ በቀለም ወይም በሙያ ትምህርቱ ጥራት፣ በስነ-ዜጋ ትምህርቱ ብቃትና በስራ ስነ-ምግባርና አመለካከቱ ጥራት ይመዘናል:: የዩኒቨርሲቲ ትምህርት ከርሱ በታች ካሉት የትምህርትና ስልጠና ማዕከላት የሚመጡለትን ተማሪዎች ተቀብሎ የማሰልጠን ሃላፊነት ያለበት በመሆኑ የሚቀበላቸው ተማሪዎች ጥራት ያለው ትምህርትና ስልጠና ሳያገኙ የሚመጡ ይሆኑና የዩኒቨርሲቲውንም የጥራት ደረጃ ያወርዱታል:: በዚህ ረገድ የአንደኛና የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ጥራትን ለማሻሻል እየተደረገ ያለው ጥረት፣ በተለይም የዩኒቨርሲቲ ማዘጋጃ ትምህርት በሁለት አመታት ተጠናክሮ እንዲሰጥ መደረጉ የዩኒቨርሲቲ ትምህርትን ጥራት ለማስጠበቅ የበኩሉን እገዛ እንደሚያደርግ ይገመታል::

ይሁንና የዩኒቨርስቲ ትምህርትን ጥራት ከማስጠበቅ አኳያ

ወሳኝ የሚሆነው በውስጡ የሚሰራው ስራ መሆኑ አይቀርም:: በዚህም ረገድ በርካታ ችግሮች ይታያሉ:: በመጀመሪያ ደረጃ መፈተሽ ያለበት የስርአተ-ትምህርቱ ጉዳይ ነው:: በዩኒቨርሲቲዎች ደረጃ የሚሰጠው ትምህርትና ስልጠና አገሪቱ የምትፈልገውን ከፍተኛ ሙያተኛ ለማፍራት የሚያስችልና ደረጃውን የጠበቀ መሆኑን ማረጋገጥ ያስፈልጋል:: የሚቀርቡት የመማሪያ መፃህፍትም በዚሁ ደረጃ መሆናቸው ማረጋገጥ ያስፈልጋል:: የዩኒቨርሲቲዎቻችን ስርአተ-ትምህርት ከአገራችን የሙያተኛ ፍላጎት ጋር በሚገባ ያልተሳሰረና ደረጃውንም ያልጠበቀ መሆኑ በጥናትና ግምገማ የተረጋገጠ ነው:: ይህንኑ ለማሻሻል የሚያስችሉ የተለያዩ ጥናቶችም ሲካሄዱ ቆይተዋል:: ከዚህ አኳያ ከተመረጡ የውጭ ዩኒቨርሲቲዎች ልምድ በመማር ስርአተ-ትምህርቱን የማሻሻል ስራን ማቀላጠፍ እንደሚቻል በመገመቱ ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችል ስራም ተጀምሯል:: የራሳችንን ጥናትና የውጭ ልምድ በመቀመር ስርአተ-ትምህርቱን በአፋጣኝ ማስተካከልና የመማሪያ መፃህፍቱንም ጥራት ማስጠበቅ ለነገ የማይባል ጉዳይ በመሆኑ ልዩ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል::

የዩኒቨርሲቲ ትምህርትን ጥራት ለመጠበቅ ሌላው ቁልፍ ጉዳይ የመምህራን ጥራትና መጠን ነው:: በመምህራን መጠን ጉዳይ ላይ ዩኒቨርሲቲዎች ከመጨመራቸው ጋር ተያይዞ የሚፈጠር ችግር ቢኖርም ከፍተኛ ችግር ያለበት ጉዳይ አይደለም:: ዋናው ችግር ያለው ጥራት ላይ ነው:: በአገራችን የድህረ-ምርቃ ትምህርት በጣም ደካማ በመሆኑ በሚፈለገው ደረጃ የሰለጠኑ መምህራን

መመደብ አልተቻለም:: ይህንን ከውጭ በሚቀጠሩ መምህራን ለማካካስ ጥረት የተደረገ ቢሆንም ይህም በሚፈለገው መጠን የተሄደበት አይደለም:: በዩኒቨርሲቲ መምህርነት ለመቀጠል ብቃቱ ወይም የስራ ተነሳሽነቱና ስነ-ምግባሩ የሚጎድላቸው ሰዎች ጉድለታቸውን እንዲያሻሽሉ ወይም ከስርአቱ እንዲወገዱ ለማድረግ ብቃት ያለው አሰራር ተግባራዊ አልሆነም:: በመሆኑም ምንም ብቃት የሌላቸው፣ የስራ ስነ-ምግባርና ተነሳሽነት የሚጎድላቸው ቁጥራቸው አነስተኛ ያልሆኑ መምህራን በስርአቱ ላይ ተጭነው ጥራቱን ክፉኛ እየጎዱት ይገኛሉ::

የዩኒቨርሲቲ ትምህርትን ጥራት ለመጠበቅ በመምህራን በኩል ያለውን ችግር ቁርጠኛ በሆነ አኳኋን በአፋጣኝ እንዲፈታ ማድረግ አማራጭ የሌለው ነው:: በዚህም መሰረት በሚፈለገው ደረጃ የተማሩ መምህራንን ለማሰልጠን የተጀመረውን የድህረ-ምረቃ ትምህርት በከፍተኛ ደረጃ የማሻሻል ስራ ጥራቱ ተጠብቆ በአፋጣኝ ተግባራዊ መሆን ይኖርበታል:: ከዚሁ ጎን ለጎን የመምህራን ጥራት ጉድለትን ለማካካስ በሁሉም የዩኒቨርሲቲ ደረጃዎች ብቃት ያላቸው የውጭ መምህራን ተቀጥረው እንዲሰሩ መደረግ ይኖርበታል:: ይህ በተለይም በድህረ-ምረቃ ፕሮግራሙ ልዩ ክብደት ሊሰጠው የሚገባው ጉዳይ ይሆናል:: በዚህ ላይ የዩኒቨርሲቲ መምህራንን ብቃት ለማስጠበቅ ብቃቱ የሚጎድላቸውንና በትምህርትና ስልጠና ማሻሻል የሚችሉትን በመለየት የማሻሻያ ድጋፍና ዕድል ሊሰጣቸው ይገባል:: መምህራን ሊያሟሉ የሚገባቸው የብቃት፣ የስራ ተነሳሽነትና ስነ-ምግባር፣ የስራ ውጤታማነት መመዘኛ ተቀምጦ የዩኒቨርሲቲ ሃላፊዎች

መምህራኑና ተማሪዎች በሚሳተፉበት አኳኋን አስተማሪዎች የሚገመገሙበትና ሸክም የሆኑቱ ከስርአቱ የሚወገዱበት ስርአት በጥብቅ ተግባራዊ መሆን ይኖርበታል:: በዚህ ረገድ ከዚህ በፊት የነበረው ስርአት ብቃት ያላቸውንና የሌላቸውን አስተማሪዎች በማንገዋለል ረገድ ለምን ውጤታማ ሊሆን እንዳልቻለ ተገምግሞ የሚስተካከልበት መንገድ መፈለግ ይኖርበታል::

እንደሌላው የትምህርት ስርአቱ እርከኖች ሁሉ የስርአተ-ትምህርትና የመማሪያ መፃህፍት ብቃት፣ የመምህራን በሚፈለገው መጠንና አይነት ተሟልቶ መገኘት ጉዳይ የትምህርቱን ጥራት ከመጠበቅ አኳያ ወሳኝ ሚና አለው:: ይሁንና በዩኒቨርሲቲ ደረጃ በሌሎች ደረጃዎች የሌለ ተጨማሪ የጥራት መስፈርትም ይኖራል:: ዩኒቨርሲቲ የትምህርትና ስልጠና ተቋም ብቻ ሳይሆን ተመራማሪዎችን የሚያፈራ የምርምር ተቋምም ጭምር ነው:: ተቋሙ የህብረተሰቡን ልዩ ልዩ ችግሮች ለመፍታት የሚያስችሉ አዳዲስ ሃሳቦችና መፍትሄዎችን የማፍለቅ ተልእኮ አለው:: ይህንን ስራ በብቃት መፈፀም ከቻለ በርግጥም ጥራቱ የተጠበቀ ይሆናል:: የመፍትሄ ሃሳቦችን የማፍለቅ ተልእኮውን በአግባቡ ከመፈፀም ባሻገር ተማሪዎቹ ትምህርታቸውን ተጨባጭ የምርምር ውጤት ባስገኙ የላቁ ሙያተኞች የሚማሩበትና በምርምሩ ተግባር በቀጥታና በተዘዋዋሪ መንገድ የሚሳተፉበት ዕድል ስለሚከፍትላቸው የመማር ማስተማሩ ሂደት ጥራትም ይበልጥ የተጠበቀ ይሆናል:: ብቃት ያለው የምርምር ስራ በዩኒቨርሲቲዎች መካሄዱ ራሱን የቻለ አላማ ያለው ከመሆኑ በተጨማሪ የትምህርቱን ጥራት ለማስጠበቅም ከፍተኛ አስተዋፅኦ ያደርጋል::

ከዚህ አኳያ ሲታይ በዩኒቪርሲቲዎቻችን ከፍተኛ ትርጉም ያለውና ጥራቱ የተጠበቀ የምርምር ጥናት ስራ ይካሄዳል ማለት አይቻልም:: መምህራኑ አስተማሪም ተመራማሪም ናቸው:: የመምህራኑ የብቃት ደረጃ ዝቅተኛ መሆን ለመማር ማስተማሩ ሂደት ከሚፈጥረው ችግር ባሻገር ብቃት ያለው ተመራማሪ ሃይል ያላቸው ዩኒቨርሲቲዎች እንዳይሆኑም ያደርጋል::

መንግስትና የግል ባለሃብቶች የሚያስፈልጉዋቸውን የጥናትና ምርምር ስራዎች በዩኒቨርሲቲዎች እንዲካሄዱ ስለማያደርጉም በተቋሞቹ የሚካሄደውን የምርምር ስራ ክፉኛ ጎድቶታል:: ለዚህ በምክንያትነት የሚቀርበው ተቋሞቹ ተጨባጭነት ያለውና ችግር ፈቺ የሆነ የጥናትና የምርምር ስራ ለማካሄድ አቅሙ ስለሌላቸው ነው የሚል ነው:: በርግጥ ይህ አንድ ምክንያት ቢሆንም ብቸኛ ምክንያት ግን አይደለም:: የመንግስትና የግል ባለሀብቶች በነዚህ ተቋሞች የምርምር አቅም የመጠቀም ፍላጎትና አመለካከት ደካማ መሆንም ትልቅ ምክንያት ነው:: በመሆኑም በዚህ በኩል ያለው የመንግስትና የግል ባለሃብቶች የተሳሳተ አመለካከት ካልተስተካከለ በስተቀር በተቋሞቹ ውስጥ የሚካሄድ የምርምርና ጥናት ስራ ሊጠናከር አይችልም:: መንግስትና ህብረተሰቡ በምርምር አገልግሎት ረገድ ከተቋሞቹ ማግኘት የሚገባቸውን ጥቅምም አያገኙም::

የምርምር ስራውን አዳክመውታል ተብለው ከሚጠቀሱት ችግሮች አንዱ የፋይናንስ ችግር ነው:: በርግጥ የፋይናንስ

አጠቃቀምን በማሻሻልና አላስፈላጊ ወጭዎችን በማስወገድ ለምርምር ስራ ሊውል የሚችል መጠነኛም ቢሆን ገንዘብ ማግኘት የሚቻል ነው:: መንግስትና የግል ባለሃብቶች ከሚመድቡት የምርምር ወጭ ውስጥ ዩኒቨርሲቲዎች አገልግሎቱን በመስጠት ተጠቃሚ እንዲሆኑ ቢደረግ ችግሩን በመጠኑም ቢሆን ሊቀርፍ እንደሚችል መገመት ይቻላል:: ይሁንና በአሁኑ ወቅት የፋይናንስ ችግር በተቋሞቹ የሚካሄደውን የምርምር ስራ እንደጎዳው አያጠያይቅም::

ዩኒቨርሲቲዎች መምህራን በምርምር ስራ ላይ እንዲሳተፉ በማበረታታት ረገድ የሚከተሉት አሰራር የተዋጣለት አለመሆኑም በችግርነት ይጠቀሳል:: መምህራን በአንዳች አይነት የምርምርና ጥናት ስራ ላይ ተሳትፈው ተጨባጭ ውጤት ማስገኘታቸው በአስተማሪነት ለመቀጠልም እንደቅድመ ሁኔታ መወሰድ የሚገባውና፣ ለቀጣይ እድገታቸውም መሰረታዊ መነሻ መሆን ሲችል ይህ አሰራር በጥብቅ ስራ ላይ አለመዋሉ የምርምር ስራውን እንደጎዳው ያመለከታል:: በምርምር ስራ ሊገኝ የሚችለው ገቢ በተመራማሪዎቹና በተቋሞቹ መካከል የሚከፋፈልበት ወጥነት ያለውና የሁሉንም ወገኖች ጥቅም የሚያስጠብቅ ስርአት አለመኖሩም በምክንያትነት ይጠቀሳል::

በአጠቃላይ ዩኒቨርሲቲዎቻችን ይህ ነው የሚባል ጥራቱ የተጠበቀ የምርምርና ጥናት ስራ የማያካሂዱ መሆናቸው ህብረተሰቡን በምርምር ውጤቶቻቸው የመደገፍ መሰረታዊ

ተልእኳቸውን ለመፈፀም እንዲሳናቸውና የመማር ማስተማሩ ሂደት ጥራትም ደካማ እንዲሆን አድርጓል፡፡ ለዚህ የሚቀርቡ የተለያዩ ምክንያቶች ያሉ ሲሆን የዩኒቨርሲቲዎቻችንን ጥራትና ውጤታማነት ለማረጋገጥ በዚህም ረገድ ሰፊ ስራ መሰራት አለበት፡፡ የመምህራንን ጥራት ለመጠበቅ የሚሰራው ስራ የተቋሞችን የጥናትና ምርምር አቅም ከማጠናከር ጋር በቅርብ የተሳሰረ እንዲሆን መደረግ አለበት፡፡ የዩኒቨርሲቲዎቹ አሰራር የምርምርና ጥናት ስራዎችን ለማጠናከር፣ ተመራማሪዎችን የሚያደፋፍርና የሚያነቃ እንዲሆን ተደርጎ መቀረፅ አለበት፡፡ የግል ባለሃብቶችና መንግስት የተቋማቱን ፋይናንሳዊ አቅም ለማጠናከር ጥረት ማድረግ አለባቸው፡፡ በተለይም መንግስት ከተቋሞቹ ምርምርና ጥናት አቅም መጠናከር ጋር ተያይዞ ለዚሁ ተግባር የሚመድበውን በጀት መጨመርና ከዚሁ በጀት ዩኒቨርሲቲዎቹ በሚፈለገው መጠን ተጠቃሚ እንዲሆኑ መደረግ አለበት፡፡

በዩኒቨርሲቲ ደረጃ የሚሰጠው ትምህርት አዳዲስ ሃሳቦችን ለማፍለቅ የሚችሉ ከፍተኛ ሙያተኞችን ለማፍራት ተብሎ የሚካሄድ ነው፡፡ ስለሆነም በዚህ ደረጃ የሚካሄደው ትምህርት በአስተማሪዎች ድጋፍ በዋነኛነት ደግሞ በራሳቸው በተማሪዎቹ ጥረት የሚፈፀም ነው፡፡ የዩኒቨርሲቲ ትምህርት ወደሚፈለገው ደረጃ ሊደርስ የሚችለው የቤተ-ሙከራዎችና የመሳሰሉት አገልግሎቶች በሚፈለገው መጠን ተሟልተው ሲገኙ ነው፡፡ በዚህ ደረጃ ዩኒቨርሲቲዎቻችን ከፍተኛ ችግር ስላለባቸውና የሚሰጡት ትምህርት አጠቃላይ ጥራቱ በጣም ደካማ ስለሆነ ስርአቱ ከሁለተኛ

ደረጃ ብዙም ባልተለየ አኳኋን መምህሩ በሚሰራው ስራ ላይ የተንጠለጠለና ችግር ፈቺና ሀሳብ አፍላቂ የሆነ የሰው ሃይል ለመፍጠር የማይችልና ጥራቱ ያልተጠበቀ ሆኖ ይገኛል፡፡ ዘመናዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ማስፋፋት ይህንን ችግር በዝቅተኛ ወጭ በከፍተኛ ደረጃ ለመቅረፍ የሚቻልበት ሁኔታ ቢፈጥርም፣ ይኸው ቴክኖሎጂ በዩኒቨርሲቲዎቻችን በሚፈገለው መጠን ባለመስፋፋቱ ችግሩ ሊቀረፍ አልቻለም፡፡

የዩኒቨርሲቲዎቻችንን የጥራት ደረጃ ለማሻሻል ትኩረት ከሚሰጣቸው ጉዳዮች አንዱ ይኸው የትምህርት መርጃ መሳሪያዎችን እጥረት የመቅረፍ ጉዳይ ነው፡፡ ይህን በሚመለከት ተጨማሪ ፋይናንስ የማሟላት ጉዳይ አንድ መሰረታዊ ጉዳይ ሲሆን ዘመናዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ አጠቃቀምን የማሻሻል ጉዳይም ልዩ ግምት ሊሰጠው የሚገባ ጉዳይ ነው፡፡ በዚህ ረገድ የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የጀመረው ስራ አበረታች በመሆኑ ተጠናክሮ እንዲቀጥልና ወደሌሎች ዩኒቨርሲቲዎችም እንዲስፋፋ መደረግ አለበት፡፡

በከፍተኛ ትምህርት ደረጃ ጥራትን ለማስጠበቅ የሚካሄድው ስራ የስነ-ዜጋ ትምህርትንና የስራ ስነ-ምግባርና አመለካከት ትምህርትንም ማካተት ይኖርበታል፡፡ በርግጥ በአንደኛና ሁለተኛ ደረጃ ከዚህ አኳያ የሚሰራው ስራ ብቃቱ የተረጋገጠ ከሆነ ወጣቱ ወደዩኒቨርሲቲ በሚገባበት ወቅት የተስተካከለ ባህሪና አመለካከት ይዞ ስለሚገባ በዚህ ረገድ

የሚሰራውን ስራ በከፍተኛ ደረጃ እንደሚያቀለው አያጠራጥርም። ከዚህ በተጨማሪ ዩኒቨርሲቲ አዳዲስ ሃሳቦች የሚፈልቁበት፣ የተለያዩ ሃሳቦች በሰፊው የሚንሸራሸሩበት ስለሆነና መሆንም ስለሚገባው በዚህ ደረጃ ከስነ-ዜጋና ስነ-ምግባር አኳያ የሚሰጠው ትምህርት ከተቋሙ ባህሪ ጋር የተጣጣመ መሆን ይኖርበታል። እነዚህ ጉዳዮች እንደተጠበቁ ሆነው በከፍተኛ ትምህርት ደረጃ የስነ-ዜጋና የስነ-ምግባር ትምህርት መስጠት የለበትም ማለት አይደለም። ይዘቱና አቀራረቡ ከተቋሙ ባህሪ ጋር እንዲጣጣም ይደረጋል እንጂ መልካም ዜጋን በማፍራት ስራ ላይ የማይሳተፍ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ሊኖር አይችልም፣ አይገባምም።

በተቋሞቹ የሚሰጡት ትምህርቶች ከአገሪቱ ተጨባጭ ችግሮች፣ ፖሊሲዎችና የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራዎች ጋር በቅርብ የተሳሰሩ እንዲሆኑ ማድረግ አንዱ መሰረታዊ አቅጣጫ ነው። ትምህርቱ የአገሪቱን ተጨባጭ ሁኔታ መሰረት ያደረገ፣ ያሉ ችግሮችን በትክክል ተንትኖ የሚያሳይና የተቀመጡትን የመፍትሄ አቅጣጫዎች የሚያስረዳ ሲሆን፣ ተማሪው በዚህ ላይ ተመስርቶ የራሱን ጥናትና ምርምር ጨምሮ ትክክለኛ የመሰለውን ሃሳብ ሊይዝ ይችላል። በተቋሞቹ የሚካሄዱ የምርምር ስራዎችም በተመሳሳይ መልክ የተቃኙ ሲሆኑ ተማሪው የአገሩን ተጨባጭ ሁኔታ ጠንቅቆ የሚያውቅ አገሪቱን በማልማትና የዴሞክራሲ ስርአትን ለመገንባት የተቀመጡ ፖሊሲዎችን በዝርዝር የሚረዳ፣ በተጨባጭ ጥናትና ምርምር እነዚህን በይበልጥ ተግባራዊ ለማድረግም ሆነ ለመቀየርና ለማሻሻል የሚያስችል ሃሳብ

የሚያመነጭ፣ አገሩን የሚያውቅና ለህዝቡ የሚቆረቆር ዜጋ ይሆናል።

በአሁኑ ወቅት በተቋሞቹ ውስጥ ያለው ሁኔታ ከዚህ በእጅጉ የተለየ ነው። የትምህርት ስርአቱ ከአገሪቱ ሁኔታ ጋር በቅርብ ያልተሳሰረ፣ የአገሪቱን ሁኔታና ፖሊሲዎች የሚያሳውቅ፣ የህዝብን ችግር ለመፍታት በሚያስችል ምርምርና ጥናት ላይ ያልተመሰረተ የትምህርት ስራ ነው የሚሰራው። በስርአቱ ጥራት መጓደል ምክንያት የተማሪውን የፖለቲካ አመለካከት ብስለት ችግሮችን በመጠቀም የተለያዩ ሃይሎች በወሬ እንዲናጥ ለማድረግ የሚችሉበትን ነው ያለው። ከዚህም የተነሳ የዴሞክራሲያዊ ባህልና አስተሳሰብ፣ የህዝብ ዴሞክራሲያዊ አንድነትና እኩልነት አመለካከት በከፍተኛ ደረጃ የሚሸረሸሩባቸው ተቋሞች ናቸው። በመሆኑም የዩኒቨርሲቲውን ጥራት ለመጠበቅ የስነ-ዜጋና የስነ-ምግባር ትምህርት ከተቋሞቹ ባህሪ ጋር ተጣጥሞና ከላይ የተቀመጠውን አቅጣጫ መሰረት አድርጎ በተጠናከረ ሁኔታ ሊሰጥ ይገባል።

ከፍተኛ ትምህርትን በተመለከተ ከፍተኛ የስርጭት ችግር እንዳለብንና ይህንኑ ችግር ለመፍታት እየተከተልነው ያለነው አቅጣጫ ምን እንደሆነ ተዘርዝሯል። ምንም እንኳ የተቀመጠውን አቅጣጫና ማስፈፀሚያ እቅዶቹን ተግባራዊ ለማድረግ ከፍተኛ ርብርብና ትኩረት የሚጠይቅ ቢሆንም በከፍተኛ ትምህርት ደረጃ የሚኖርብን ዋነኛ ችግር የመጠንና የስርጭት ችግር እንደማይሆን መገመት ይቻላል። በዚህ ደረጃ የሚኖርብን ዋነኛ ችግር የጥራት

ማረጋገጥ ችግር እንደሆነ ግልፅ ነው። የጥራቱ ችግር የተወሳሰበና በአጭር ጊዜ ለማስወገድም የሚከብድ ነው። በስርአቱ ውስጥ ያለውን ከፍተኛ የጥራት ችግር ካላስወገድን ስርጭቱ ምንም ያህል ቢሻሻል የምንፈልገውን የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ ለማሳካት የሚያስችለን አይሆንም። በመሆኑም የከፍተኛ ትምህርት ፕሮግራማችንን በተመለከተ ከምንም ነገር በላይ ትኩረት ሰጥተን ልንረባረብበት የሚገባን ጉዳይ ከላይ የተዘረዘሩትን አቅጣጫዎች መሰረት በማድረግ የስርአቱን ጥራት ለማረጋገጥ ነው።

6.3. የከፍተኛ ትምህርት ፋይናንስና አስተዳደር፣

የከፍተኛ ትምህርት ወጭ እጅግ በጣም ከፍተኛ እንደሆነ ይታወቃል። አንድን ተማሪ በከፍተኛ ትምህርት ለማስተማር በመንግስት በየአመቱ የሚወጣው ወጭ በሺ-ች የሚቆጠሩ የአንደኛ ደረጃ ተማሪዎችን ማስተማር ይችላል። ሰፊው ህዝብ የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ባልተዳረሰለት አገር ይህን በሚያህል ወጭ የከፍተኛ ትምህርት ተማሪዎችን በነፃ ማስተማር ከፍትሃዊነት አኳያ ሲታይ እጅግ በጣም አጠያያቂ ነው። የከፍተኛ ትምህርት ምሩቃን ትምህርታቸውን ሲጨርሱ የሚያገኙት ገቢ ከህብረተሰቡ አጠቃላይ ገቢ ጋር ሲነፃፀር ከፍተኛ ሊባል የሚችል መሆኑ ተማሪውን በነፃ ማስተማርን ኢ-ፍትሃዊ የሚያደርገው ሁለተኛ ምክንያት ነው። መንግስት ከዚህ በመነሳት ተማሪው የከፍተኛ ደረጃ ትምህርት ወጭን መጋራት እንዳለበት የፖሊሲ ውሳኔ ወስኗል። ፖሊሲው ፍትሃዊና ትክክለኛም ነው።

ይሁንና የፖሊሲው አፈፃፀም የአገራችንን ተጨባጭ ሁኔታ ያገናዘበ መሆን ይኖርበታል። ተማሪው የከፍተኛ ትምህርት ወጭውን በጠቅላላ ይሸፍን ቢባል ተማሪው ከተመረቀም በኋላ ለመክፈል በጣም የሚቸግረው ዕዳ ለመሸከም ይገደዳል። ስለሆነም ያለው አማራጭ ተማሪው ወጭውን በሙሉ እንዲሸፍን ሳይሆን ከወጭው ውስጥ የተወሰነውን ክፍል ብቻ እንዲሸፍንና ወጭውን ከመንግስት ጋር እንዲጋራ ማድረግ ነው። መንግስት በከፍተኛ ትምህርት ደረጃ የሙሉ ክፍያ ፖሊሲ ሳይሆን የወጭ መጋራት ፖሊሲን የመረጠው ለዚህ ነው።

የአከፋፈሉ ስርአት ተማሪው በገንዘብ እጦት ምክንያት ብቻ ሳይማር እንዳይቀር ለመከላከል የሚያስችል መሆን አለበት። ይህንን ለማስፈፀም ይረዳል ተብሎ የሚቀርበው አንዱ አማራጭ ገንዘብ ያላቸው የወጭ መጋራት ክፍያውን ከፍለው እንዲማሩ፣ ገንዘብ የሌላቸው ደግሞ በብድር መልክ መንግስት የወጭ መጋራቱን ክፍያ ከፍሎላቸው ተመርቀው ስራ ከያዙ በኋላ ብድሩን በተራዘመ ጊዜ እንዲከፍሉ ማድረግ ነው። ይህ አሰራር ገንዘብ የሌለው ተማሪም እንዲማር የሚያስችል ቢሆንም የብድር አሰባሰቡ ስርአት እንኳንስና በኛ አገር በበለፀጉ አገሮችም አስቸጋሪ ስለሚሆን ተመራጭ አይደለም። ሌላው አማራጭ ከፍለው ለመማር የማይችሉ ወይም የማይፈልጉ ተማሪዎች የወጭ መጋራት ክፍያውን ሳይከፍሉ እንዲማሩ ከተደረገ በኋላ ተመርቀው ስራ ሲይዙ የከፍተኛ ትምህርት ምሩቃን ግብር ተጥሎ ከደሞዛቸው እየተቆረጠ እንዲከፈል በማድረግ፣ ይህም የወጭ መጋራቱ ክፍያ እስኪጠናቀቅ

የሚቀጥል እንዲሆን ማድረግ ነው፡፡ ይህ አሰራር ማንም ሰው በገንዘብ እጦት ምክንያት ሳይማር እንዳይቀር የሚከላከል፣ ስራ ያላገኘ ምሩቅ በዕዳ እንዳይቸገር የሚከላከልና ከሌሎች አገሮች ልምድም እንደታየው ለአሰባሰቡ የቀለለ ነው፡፡ ስለሆነም ተመራጭ ስልት ተደርጎ የተወሰደውና ተግባራዊ ለማድረግ የዝግጅት ማጠናቀቂያ ስራ እየተሰራበት ያለው ስልት ይኸው ነው፡፡

ምንም እንኳ የወጭ መጋራቱን ፖሊሲ ተግባራዊ ማድረግ የከፍተኛ ትምህርትን የፋይናንስ ችግር ለማቃለል የሚረዳ በመሆኑ ተግባራዊ ማድረጉ አማራጭ ባይኖረውም በዚሁ መልክ በጣም ውሱን የሆነውን የወጭውን ክፍል ብቻ ነው መሸፈን የሚቻለው፡፡ ስለሆነም የከፍተኛ ትምህርት ፋይናንስ ችግርን ለመፍታት ሌሎች ተጨማሪ መፍትሄዎች መፈለግ አለባቸው፡፡ የሌሎች አገሮች ልምድ እንደሚያመለክተው ዩኒቨርሲቲዎች የራሳቸውን ወጭ በመሸፈን ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማድረግ ይችላሉ፡፡ ለምሳሌ በአሜሪካን አገር መሬት ተሰጥቷቸው ከመሬቱ በሚያገኙት ገቢ እንዲተዳደሩ ተደርገው የተቋቋሙና በአሁኑ ወቅት ከፍተኛ ታዋቂነት ያተረፉ ዩኒቨርሲቲዎች እንዳሉ ይታወቃል፡፡ በየክልሉ ያሉ ዩኒቨርሲቲዎች በዚሁ መልክ በደን ልማት መልክም ሆነ በሌላ አኳኋን አልምተው የሚጠቀሙበት መሬት ሊሰጣቸው ይቻላል፡፡ ይህ አሰራር በቀላሉ ሊፈፀም የሚችል ሆኖ ሳለ እስካሁን ድረስ ያልተሞከረና በሰፊው ተግባራዊ ሊሆን የሚገባው አሰራር ነው፡፡

ዩኒቨርሲቲዎች ከመደበኛ የትምህርት ፕሮግራማቸው በተጨማሪ የማታ፣ የክረምትና የመላላክ ትምህርት ፕሮግራሞችን በማዘጋጀትና በክፍያ እንዲሰጥ በማድረግ ወጭያቸውን ለመሸፈን ከፍተኛ አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ ይችላሉ፡፡ መንግስትና የግል ባለሃብቶች ጥናትና ምርምር እንዲካሄድባቸው በሚፈልጉዋቸው ስራዎች ላይ ክፍያ እያስከፈሉ በመሰማራት ገቢ ሊያሰባስቡ ይችላሉ፡፡ መፃህፍት በማሳተምና በሌሎች ተግባሮችም ገቢ መሰብሰብ ይችላሉ፡፡ በየክልሉ ያሉ ዩኒቨርሲቲዎች በእንደዚህ አይነቶቹ ተግባራት በሰፊው ቢሰማሩ በአንድ በኩል ገቢያቸውን በማጠናከር ራሳቸውን ይጠቅማሉ፣ የመንግስትን የፋይናንስ ችግርም ያቃልላሉ፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ ክልሎች በክፍያም ቢሆን የትምህርትና ስልጠና፣ የምርምርና ጥናት ስራ የሚሰራላቸው ብቃት ያለው ሃይል አግኝተው ይጠቀማሉ፡፡

ምንም ያህል ገንዘብ ቢሰበሰብ ቆጣቢና ውጤታማ በሆነ መንገድ ጥቅም ላይ ካልዋለ ዞሮ ዞሮ ቀዳዳ በርሜልን ከመሙላት የተለየ አይሆንም፡፡ በዚህ ረገድ በዩኒቨርሲቲዎች መካከል አንድ አይነት ትምህርት ለማስተማር የሚወጣው መደበኛ ወጭ በጣም ይለያያል፡፡ የአንዳንዶቹ ከሌሎች ከእጥፍ በላይ የሚሆንበት ሁኔታ አለ፡፡ ለዚሁ ዋነኛው ምክንያት አንዳንዶቹ እጅግ በጣም ሰፊ የአስተዳደርና አገልግሎት መዋቅር ዘርግተው ወጭያቸውን በከፍተኛ ደረጃ ስለሚያንሩና ቆጣቢ የሆነ የገንዘብ አወጣጥ ስርአት ስለሚጎድላቸው ነው፡፡ በዚህ ሁኔታ ተማሪው ከወጭው ይህን ያህል በመቶ ተጋራ ቢባል በፋይናንስ አስተዳደር ድክመት

ምክንያት የናረውን ወጭ ተሸከም ማለት ሆናል፡፡ ይህ በመንግስትም በተማሪዎችም ተቀባይነት ሊኖረው አይችልም፡፡ ስለሆነም እያንዳንዱ ዩኒቨርሲቲ የወጭ አርእስቶቹን እንደገና መርምሮ የመማር ማስተማሩን ሂደት ሳይነካ ወጭዎችን ለመቀነስ የሚያስችለው እቅድ ሊያወጣና ተግባራዊ ሊያደርግ ይገባል፡፡ መንግስትም ከዚህ አኳያ አንድ መስፈርት አስቀምጦ በልዩ ልዩ ስልቶች በመታገዝ ሁሉም ወደተፈለገው ደረጃ እንዲደርሱ ማድረግ አለበት፡፡

ዩኒቨርሲቲዎች ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ገንዘብ የሚያንቀሳቅሱ ተቋሞች ናቸው፡፡ በጀታቸውን በብቃት ለማስተዳደርና ለመቆጣጠር እጅግ የተጠናከረና ዘመናዊ የፋይናንስ አስተዳደር ስርአት ያስፈልጋቸዋል፡፡ ዩኒቨርሲቲዎች አሰራራቸውን ቀይረው ከፍተኛ ገቢ የማሰባሰብ ስራ መስራት የሚጠበቅባቸው ድርጅቶች ናቸው፡፡ አገልግሎታቸውን ለተጠቃሚ በመሸጥ፣ ንብረታቸውን በማንቀሳቀስ ከፍተኛ ገንዘብ ማሰባሰብ የሚችሉና የሚገባቸው ተቋሞች ናቸው፡፡ ከዚህ አኳያ ከአገልግሎት አቅራቢ ኩባንያ ጋር የሚያመሳስላቸው ባህሪም ይኖራቸዋል፡፡ ይህ ስራ ሙያተኛን የሚጠይቅ የሙሉ ጊዜ ስራ እንጂ በተደራቢነት ሊከናወን የሚችል አይደለም፡፡ በዚህም ምክንያት ዩኒቨርሲቲዎች ጠንካራ የገቢ ማፈላለግና ማሰባሰብ ስርአት ሊኖራቸው ይገባል፡፡

የወጪ መጋራት ስርአቱና፣ በዩኒቨርስቲዎች በራሳቸው የሚካሄድ የገቢ ማሰባሰብ ስርአት በከፍተኛ ደረጃ ከተጠናከረ፣

ዩኒቨርሲቲዎች ስራቸውን ቆጣቢ በሆነ መንገድ ከሰሩ በሂደት የዩኒቨርሲቲዎች የመደበኛ ወጭ ከነዚህ ከሁለት ምንጮች ሊሸፈን ይችላል፡፡ መንግስት የካፒታል ውጭውን በመሸፈን ሊያተኩር ይችላል፡፡ ይህ በከፍተኛ ትምህርት ደረጃ የመንግስትን የፋይናንስ ጫና በመቀነስ ረገድ መከናወን አለበት ተብሎ ከሚታመነውና በብዙ አገሮች ተግባራዊ ከሆነው ጋር ሲያያዝ የመንግስትን የፋይናንስ ችግር በበቂ ደረጃ የማያቃልል ቢሆንም አሁን ካለንበት መንግስት መደበኛውንም የካፒታል ወጭውን ከሞላ ጎደል ሙሉ በሙሉ ከሚሸፍንበት አሰራር በጣም የተሻለ ይሆናል፡፡

የግል ባለሀብቶች የከፍተኛ ትምህርት ወጭን በመሸፈንም ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ ማበርከት ይችላሉ፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ በክፍያ የዩኒቨርሲቲዎችን የጥናትና ምርምር አቅም ቢጠቀሙ ራሳቸውን ጠቅመው ዩኒቨርሲቲዎችን ይጠቅማሉ፡፡ ከዚህ ባሻገር በሰለጠኑት አገሮች እንደሚታየው የግል ባለሃብቶች ለመረጡዋቸው ወይም ለተማሩባቸው ትምህርት ቤቶች የተለያዩ የገንዘብና የማቴሪያል ስጦታ፣ የነፃ ትምህርት ዕድል ወዘተ. ሊሰጡ ይችላሉ፡፡ ከዚያም ባሻገር በአገራችን በተግባር በመታየት ላይ እንዳለው ዩኒቨርስቲዎችን አቋቁመው ከፍሎ ለመማር የሚችለውንና የሚፈልገውን በክፍያ ማስተማር ይችላሉ፡፡ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችም በተመሳሳይ መልኩ ዩኒቨርሲቲዎችንና ሌሎች የከፍተኛ ትምህርት ተቋሞችን መመስረት ይችላሉ፡፡ መንግስት እነዚህ ወገኖች የከፍተኛ ትምህርትን ለማስፋፋትና በመንግስት ላይ የሚያስከትለውን የፋይናንስ ጫና ለመቀነስ የሚጫወቱትን

ሚና ግምት ውስጥ በማስገባት ሊያበረታታቸው ይገባል።

ዩኒቨርሲቲዎች በብዙ ሺ የሚቆጠር ተማሪ አስተማሪና ሰራተኛ የያዙ፣ በብዙ ሚሊዮኖች የሚመገት ገንዘብ በየአመቱ የሚያንቀሳቅሱ ከፍተኛ ጥናትና ምርምር የሚካሄድባቸው ተቋሞች ስለሆኑ የራሳቸውን የውስጥ ጉዳይ በራሳቸው የሚወስኑበት ስልጣን ሊኖራቸው ይገባል። በአገራችን በዚህ ረገድ ሁለት ችግሮች ይታያሉ። በአንድ በኩል መንግስት ዩኒቨርሲቲዎች የራሳቸው ቻርተር ኖሯቸው የሚተዳደሩበት ስርአት በመፍጠር ረገድ መወሰድ የሚገባቸውን ርምጃዎች ሳይወስድ ቀርቷል። በሌላ በኩል ደግሞ አንዳንድ የዩኒቨርስቲ ማህበረተሰብ አባላት በመንግስትና ህዝብ ገንዘብ የሚንቀሳቀሱ ዩኒቨርሲቲዎች ለመንግስትና ህዝብ አንዳችም አይነት ተጠሪነት ሳይኖራቸው እንዳሻቸው ሊሆኑ እንደሚችሉ አድርገው ይቆጥራሉ።

እነዚህ ሁለት አመለካከቶች የተሳሳቱ በመሆናቸው በአፋጣኝ መስተካከል ይኖርባቸዋል። በአንድ በኩል መንግስት ዩኒቨርሲቲዎች የራሳቸውን የውስጥ ጉዳይ በራሳቸው የሚወስኑበትና የአካዳሚ ነፃነታቸው የሚረጋገጥበት ሁኔታ ለመፍጠር የዩኒቨርሲቲዎች ቻርተሮች እንዲፀድቁና ተግባራዊ እንዲሆኑ ማድረግ አለበት። በሌላ በኩል በህዝብ ገንዘብ የሚተዳደሩ ተቋሞች እንደመሆናቸው መጠን፣ ይህ ገንዘብ ለህክምና፣ ለመንገድ ስራ ወዘተ. ሊውል ሲችል ልማቱን በይበልጥ የሚፋጥንልኝ የከፍተኛ ትምህርት ነው ብሎ ህዝቡ ካለችው ውሱን ገቢ ቆንጥሮ በመደበው

ገንዘብ የሚተዳደሩ ተቋሞች በመሆናቸው ለህዝቡ ብቃት ያለው አገልግሎት እያቀረቡ መሆናቸው፣ የሚፈለገውን የሰው ሃይል በሚፈለገው አይነት እያፈሩ፣ የሚፈለገውን የጥናትና ምርምር ስራ እየሰሩ መሆን አለመሆናቸውን በተመለከተ ቁጥጥር ሊደረግባቸው ይገባል። ከዚያ ውጭ ሆነው ሲገኙም በቂ የማስተካከያ ርምጃ የሚወሰድበት ስርአት መኖር ይገባዋል። የውስጥ ነፃነትን ከህዝብና መንግስት ተጠሪነት ጋር ያጣጠመ የአስተዳደር ስርአት ሊፈጠር ይገባል። ይህ አሰራር በብዙ አገሮች የተለመደ ከመሆኑ ጋር ተያይዞ ከሌሎች ልምድም በመማር በአፋጣኝ ተግባራዊ መሆን ይችላል።

በዩኒቨርስቲው የተቋሙ መሪዎች፣ ተማሪዎችና መምህራን በብቃት የሚሳተፉበት የአመራር ስርአት መፍጠር ይቻላል። እነዚህ በአመራሩ ላይ ተሳታፊ የሚሆኑ አካላት ሃላፊነታቸውን በአግባቡ እንዲወጡ የትምህርትና ስልጠና ፖሊሲውን፣ የተቋሙን ችግሮችና ችግሮቹን ለመፍታት የተቀመጡ መሰረታዊ አቅጣጫዎችን በሚገባ እንዲያውቋቸውና እንዲያምኑባቸው ሊደረግ ይገባል። የአመራር አካላቱ በአንድ በኩል የዩኒቨርስቲዎችን ማህበረሰብ አባላት መብትና ጥቅም ለማስከበር፣ በሌላ በኩል ደግሞ ተቋሞቹ የተቋቋሙበት የትምህርትና ምርምር መሰረታዊ አላማ የሚሳካበት፣ ሁኔታ የመፍጠር ግዴታ እንዳለባቸው የሚያውቁና ግዴታቸውን በአግባቡ መወጣት ሲያቅታቸው የሚተኩ ሊሆኑ ይገባል። ለዩኒቨርሲቲዎች አጠቃላይ አመራር የሚሰጡ የበላይ አካላት እንዲኖሩና በነዚህ አካላት ውስጥ የመንግስት

ተወካዮች በብቃት እንዲሳተፉ ማድረግ ያስፈልጋል:: በየክልሉ የተቋቋሙት የኒቨርሲቲዎች ከአካባቢው ህዝብና የመንግስት አካላት በቂ ውክልና ያሏቸው የበላይ አካላት ሊቋቋሙላቸው ይገባል::

ፌዴራል መንግስት ለተቋቋሙትና በመቋቋም ላይ ላሉት ዩኒቨርሲቲዎች አጠቃላይ አመራር መስጠት አለበት:: የከፍተኛ ትምህርት የጥራት ሁኔታ እጅግ አሳሳቢ ከመሆኑ ጋር ተያይዞ የዩኒቨርሲቲዎችን የጥራት ሁኔታ በየጊዜው የሚከታተልና የሚገመግም የመፍትሄ ሃሳቦችን የሚያመነጭ አቅም ሊፈጠርና በዚህ ደረጃም አመራር ሊሰጥ ይገባል:: የአገራችንን የከፍተኛ ትምህርት እንቅስቃሴ እየተከታተለ መሰረታዊ የእድገት አቅጣጫዎችን የሚቀይስ አቅም ሊኖር ይገባል:: በአጠቃላይ የከፍተኛ ትምህርት ስትራተጅያዊ አመራር ሊፈጠርና ስራውን በብቃት ሊፈፅም ይገባል::

ክፍል ሶስት

የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራምና ሌሎች የአቅም ግንባታ ፕሮግራሞች

1. መ ግ ቢ ያ

የማስፈፀም አቅም ለመገንባት የሰው ሃይልን በሚፈለገው መጠንና አይነት ማሰልጠን ያስፈልጋል:: የትምህርትና ስልጠና ስርአቱ ይህን መሰረታዊ ተልእኮ በማሟላት በማስፈፀም አቅም ግንባታ እንቅስቃሴያችን ውስጥ የላቀ ሚና ይጫወታል:: ይሁንና የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎች በትምህርትና ስልጠና ብቻ የሚፈፀሙ አይደሉም:: የማስፈፀም አቅም የሚፈጠረው በሰለጠነ የሰው ሃይል ላይ ብቃት ያለው አሰራርና አደረጃጀት ሲጨመርበት ነው:: ለዚህም ነው የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራችን በተቋሞች ዙሪያ፣ ተቋሞችን በመፍጠርና በማሻሻል ዙሪያ መፈፀም ያለበት ነው የምንለው:: ለዚህ ነው ከትምህርትና ስልጠና ፕሮግራማችን ጎን ለጎን ተቋሞችን በመፍጠር ወይ በማሻሻል ዙሪያ በጣም ሰፊ የአቅም ግንባታ ስራ እየተካሄደ ያለውና መካሄድም ያለበት::

የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራውን አንድን ተጨባጭ ተቋም በመፍጠር ወይ በማሻሻል ዙሪያ ስንፈፅመው የሰለጠነ የሰው ሃይልን ብቃት ካለው አሰራርና አደረጃጀት ጋር በማስተሳሰር የልማትና የዴሞክራሲ ግንባታ እቅዳችንን ከዳር ለማድረስ የሚችል አንድ ተጨባጭ ሃይል

እንፈጥራለን:: ይህ አሰራር ስልጠናው በተጨባጭ ልምድ እንዲዳብር በማድረግ ውጤታማነቱን ያሻሽለዋል:: ከስልጠናና ትምህርት ተቋም የወጣው ሰው ብቃት ያለው አደረጃጀትና አሰራር ወዳለው ተቋም በሚገባበት ወቅት በዕለት-ተዕለት ስራው ሂደት በአፋጣኝ ልምድ እያካበተ፣ እውቀቱን በራሱ ጥረትና በተቋሙ ውስጥ በሚሰጠው ቀጣይ ትምህርትና ስልጠና እያሻሻለ ይሄዳል:: በሌላ አነጋገር በትምህርትና ስልጠና ስርአቱ የተፈጠረው የስራ ችሎታ ይበልጥ እየተጠናከረና እየበሰለ ይሄዳል:: የሰለጠነው ሰው በእንደዚህ አይነቱ ብቃት ያለው ተቋም ካልተመደበ ግን እንኳንስ ተጨማሪ እውቀትና ክህሎት ሊያገኝ፣ የነበረውንም የሚረሳበትና የሚያጣበት ሁኔታ ይፈጠራል:: ስለሆነም የማስፈፀም አቅም ግንባታው ስራ በተቋሞች ዙሪያ በሚፈፀምበት ወቅት የሰለጠነውን የሰው ሃይል አንድ ተጨባጭ የለውጥ ሃይል እንዲሆን ከማስቻሉም በላይ የስልጠናና ትምህርት ተግባሩ በሌላ መልክ ቀጥሎ የሰው ሃይሉን በቀጣይነት በተሻለ ለማብቃት የሚያስችል ሁኔታ ይፈጠራል::

የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራው በተቋሞች ዙሪያ ሊፈፀም የሚችለው በአንድ በኩል የሰለጠነ የሰው ሃይል የሚያፈራ ብቃት ያለው የትምህርትና ስልጠና ስርአት ሲኖር በሌላ በኩል ደግሞ አደረጃጀትና አሰራሮችን በማሻሻል ስራ ላይ የሚሳተፍ፣ የምርምርና የምክር አገልግሎት የሚሰጥ ስርአት ሲኖር ነው:: ዩኒቨርሲቲዎች የምርምርና የምክር አገልግሎት ለመንግስት፣ ለህዝብና ለግል ባለሃብቶች መስጠት እንዳለባቸው፣ አጠቃላይ ቅኝታቸው ከዕለት-ተለት የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ እንቅስቃሴ የተነጠለ የትምህርት ገዳም መፍጠር ሳይሆን በግንባታው ሂደት የሚፈጠሩ ችግሮችን የመፍታትና ለሁሉም የልማት

ሃይሎች ብቃት ያለው የምክርና የምርምር አገልግሎት በመስጠት ላይ ያተኮረ መሆን እንዳለበት፣ ይህንን የማድረግ አቅምም መገንባት እንዳለባቸው ተቀምጧል:: በዚህ ደረጃ ዩኒቨርሲቲዎቻችን መሆን በሚገባቸው ደረጃ ላይ የሚገኙ ስላልሆኑ በአጭር ጊዜ ውስጥ የምክርና የምርምር አገልግሎት ፍላጎታችንን በብቃት ሊያሟሉ የሚችሉ አይደሉም::

የምክርና የምርምር አገልግሎት በዩኒቨርሲቲዎች በሰፊው መካሄድ ያለበት ቢሆንም፣ በዚህ ብቻ የታጠረ ሊሆን አይችልም:: የተለያዩ የመንግስት መስሪያ ቤቶች ይህንን ስራ የመስራት አቅም ሊኖራቸው ይገባል:: የተለያዩ የምክርና ምርምር አገልግሎት የሚሰጡ የግል ተቋሞችም መደራጀት ይኖርባቸዋል:: ይሁንና እነኚህ ተቋሞችም በአሁኑ ወቅት በሚፈለገው ደረጃ ላይ የሚገኙ ስላልሆኑ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራችን ከነዚህ በሚገኘው አገልግሎት ላይ ብቻ ሊታጠር የሚችል አይሆንም:: እነዚህን የአገር ውስጥ የምክርና የምርምር ተቋሞች በአፋጣኝ ለማጠናከር የምንችለውን ያህል እየተረባረብን፣ ማበርከት የሚችሉትን አስተዋፅኦ አሟጠን እየተጠቀምን ለጊዜው የውጭ ተቋሞችና ግለሰቦችን የምክር አገልግሎት በሰፊው ከመጠቀም ውጭ አማራጭ የለንም:: ከዚህም አኳያ ዋናው ጉዳይ ከውጭ የምናገኘውን የምክርና የልምድ ልውውጥ አገልግሎት በላቀ ደረጃ ተጠቅመን የማስፈፀም አቅማችንን በአፋጣኝ ማሻሻል፣ የምክርና ምርምር አቅማችንንም ከዚሁ ጎን ለጎን ማጠናከር ነው::

በመሆኑም በአሁኑ ወቅት በተቋሞች ዙሪያ የሚፈፀመውን ዋነኛ የአቅም ግንባታ ስራ በዋናነት በራሳችን የትምህርትና ስልጠና ስርአት የሰለጠነውን የሰው ሃይልና፣ የራሳችንን የምርምርና የምክር አቅምም

እያጠናከርንና አሟጠን እየተጠቀምን በቁልፍ ጉዳዮችና የራሳችን አቅም ተሟልቶ በማይገኝበት ላይ ግን በዋነኛነት የውጭ አማካሪዎችንና ሙያተኞችን ተፈላጊ ሆኖ በተገኘው መጠን እየተጠቀምን የምናስፈፀመው ይሆናል፡፡

የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራችን በሁሉም የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ እንቅስቃሴያችን ውስጥ ተካቶ የሚፈፀም ነው፡፡ እያንዳንዱ የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራ፣ ስራውን ለመፈፀም የሚያስችሉ ተቋሞችን የመፍጠር ወይም የማሻሻልን ስራ እንደዋና ተግባሩ አድርጎ በመውሰድ፣ የማስፈፀም አቅምን በተቋሞች ዙሪያ በማጎልበት ብቻ ነው በተሳካ ሁኔታ ሊፈፀም የሚችለው፡፡ የእያንዳንዱ የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ እንቅስቃሴ ማዕከል የማስፈፀም አቅም ማጎልበት እንደሆነም በተደጋጋሚ የተገለፀ ጉዳይ ነው፡፡ ስለሆነም በተቋሞች ዙሪያ የሚካሄደውን የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራ በዚህ ፅሁፍ ውስጥ ለመዘርዘር ቢሞከር ሁሉንም የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራዎች መዘርዘር የሚያስከትል ይሆናል፡፡ በመሆኑም በዚህ ክፍል ውስጥ የሚቀርቡት በምሳሌነት ሊወሰዱ የሚችሉትና በሌሎች ፅሁፎች ያልተዘረዘሩት ወይም የማይዘረዘሩት ብቻ ናቸው፡፡ በዚሁ መልክ በምሳሌነት ሊቀርቡ ከሚችሉት የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎች ዋነኛው የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ነው፡፡

2. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም መሰረታዊ አላማዎች፣

ሁሉም መንግስታት ይብዛም ይነስም በሌላ ማንኛውም አካል ሊከናወን የማይችል የኢኮኖሚ፣ የማህበራዊና የፖለቲካ አገልግሎት

ያቀርባሉ፡፡ ይህንን ተኪ የሌለውን ስራ ለማስፈፀም የሚችሉት ይህንኑ ለማድረግ የሚችል ብቃት ያለው ሲቪል ሰርቪስ በመፍጠር ነው፡፡ የመንግስት መሰረታዊ ተልዕኮዎች ማስፈፀሚያ ቁልፍ መሳሪያ ሲቪል ሰርቪሱ መሆኑን ተገንዝበው ለዘመናት ባለማቋረጥ ሲቪል ሰርቪሳቸውን ይገነባሉ፣ ያሻሽላሉ፡፡ የዳበረ ዴሞክራሲያዊ ስርአትና ኢኮኖሚ ያላቸው፣ ስለሆነም መንግስት በዚህ ረገድ የሚጫወተው ሚና ይህን ያህል ከፍተኛ ባልሆነባቸው አገሮችም ቢሆን ብቃት ያለው ሲቪል ሰርቪስ ሳይፈጥር ተኪ የሌለውን ተልዕኮውን ለመፈፀም የሚችል መንግስት የለም፡፡

በኛ አገር ሁኔታ መንግስት ያለው ተልእኮ አስቀድሞ የዳበረና ስር የሰደደን የዴሞክራሲ ስርአት የማስቀጠልና የመጠበቅ ተልእኮ አይደለም፡፡ በኛ ሁኔታ መንግስት እንደዚህ አይነቱን ስርአት የመፍጠር፣ በአገራችን ለዘመናት ተንሰራፍቶ የቆየውን ፀረ-ዴሞክራሲያዊ አገዛዝና ባህል በዴሞክራሲያዊ ባህልና አስተዳደር የመተካት እጅግ ወሳኝና ውስብስብ የሆነ ተልዕኮ ነው ያለው፡፡ መንግስት በኛ አገር ሁኔታ የበለፀገ ኢኮኖሚን የመንከባከብ ተልእኮ አይደለም ያለው፡፡ በልማት ከአለም አገሮች ሁሉ የመጨረሻ ከሚባሉት አንዷ የሆነችውን አገራችንን ከድህነትና ኋላቀርነት አላቆ የበለፀገች አገር እንድትሆን የማድረግ እጅግ ውስብስብና ከባድ የሆነ ተልእኮ ነው የተሸከመው፡፡ የኛ ሲቪል ሰርቪስ አስቀድሞ የተገነባን የዴሞክራሲ ስርአት፣ አስቀድሞ የነበረን የዳበረ ኢኮኖሚና ዴሞክራሲያዊ ስርአት የመንከባከብና የማስቀጠል ስራ ሳይሆን ይህንኑ ስርአት የመፍጠር ተልዕኮ ያለው ነው፡፡ አስቀድሞ የተገነባን ስርአት ለማስቀጠልና ለመንከባከብ ከፍተኛ ብቃት ያለው ሲቪል ሰርቪስ እንደሚያስፈልግ

አምነው የዳበሩት አገሮች ሲቪል ሰርቪሳቸውን ለማሻሻል ሌት-ተቀን ይጣጣራሉ፡፡ ከዚህ በመነሳት አዲስ ስርአት የመገንባት ተልዕኮ የተሸከመው መንግስት ይህን እጅግ አስቸጋሪና ውስብስብ የሆነውን ተልዕኮ ለመፈፀም በዳበሩ አገሮችም ከሚሰራው የላቀ ትኩረት የሚሰጠው የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም መንደፍና ተግባራዊ ማድረግ እንደሚገባው ለመገንዘብ የሚያዳግት አይሆንም፡፡ በያዝነው የአገር ልማትና ግንባታ ስራ ላይ መንግስት የላቀ የአመራር ሚና አለው፡፡ ይህንኑ ለማሳካት መንግስት እጅግ ከፍተኛ ብቃት ያለው የማስፈፀም አቅም ያስፈልገዋል፡፡ የመንግስት ዋነኛ የማስፈፀም አቅም ሲቪል ሰርቪሱ ነው፡፡ ስለሆነም ሲቪል ሰርቪሱን የማብቃትና የማሻሻል ስራ መንግስት ተልእኮውን እንዲፈፅም ከማስቻልና ያስቀመጥናቸውን የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራዎች ከማሳካት አኳያ ቁልፍ ሚና ያለው ስራ ይሆናል፡፡

2.1. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራምና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ አላማችን፣

የሲቪል ሰርቪሳችንን የምናሻሽለውና የምንገነባው ያስቀመጥናቸውን የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ እቅዶች ለማስፈፀም የሚያስችለን ብቃት ያለው መሳሪያ ለማግኘት ነው፡፡ በመሆኑም ግንባታው ላስቀመጥነው ግብ የሚመጥን፣ ግባችንን ሊያሳካ የሚያስችል ባህሪና ይዘት ያለው ሲቪል ሰርቪስ ለመፍጠር የሚያስችለን መሆን አለበት፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ እኛ የምንሰራው የዴሞክራሲ ስርአትን፣ ፌዴራላዊ የሆነና በህዝብ

ሁለገብና የነቃ ተሳትፎ ላይ የተመሰረተ የዴሞክራሲ ስርአትን ለመገንባት ነው፡፡ ሲቪል ሰርቪሳችንም ለዚሁ አላማ አገልጋይ የሆነ፣ ይህንኑ ስርአት ለመገንባት የሚያስችለን ብቃት ያለው መሆን አለበት፡፡ ፀረ-ዴሞክራሲያዊ አገዛዝን ለማገልገል የተቀረፀ ሲቪል ሰርቪስ ምንም ለውጥ ሳይደረግበት ዴሞክራሲያዊ ስርአትን የሚያገለግል ሊሆን አይችልምና፡፡

በዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ የአገሪቱ ፖሊሲዎችና መሰረታዊ አቅጣጫዎች የሚወሰኑትና መወሰንም ያለባቸው በህዝቡና በህዝቡ በተመረጡ ወኪሎች ነው፡፡ ህዝቡ የተለያዩ ሃይሎች ከሚያቀርቧቸው አማራጭ አቅጣጫዎችና ፖሊሲዎች ይጠቅመኛል የሚለውን ይመርጣል፡፡ ይህንን ፖሊሲና አቅጣጫ የሚከተለውን ድርጅት መርጦ ለስልጣን ያበቃል፡፡ የህዝቡን ይሁንታና ድጋፍ ያገኘው ይኸው ፖሊሲ የአገሪቱ መመሪያ ሆኖ ያገለግላል፣ በሁሉም የሚመለከታቸው አካላት ተፈፃሚ ይሆናል፡፡ ሰዎች ይህንን የብዙሃኑን ውሳኔ ሂስ የማድረግ፣ የመቃወም መብት አላቸው፡፡ በዴሞክራሲያዊ አኳኋን እንዲቀየር የመታገል መብትም አላቸው፡፡ የብዙሃኑን ምርጫና ውሳኔ ተግባራዊ እንዳይሆን የማሰናከልና የማደናቀፍ መብት ግን የላቸውም፡፡ ይህ የብዙሃኑን የዴሞክራሲ መብት የሚጋፋ ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ተግባር ይሆናል፡፡

ስለሆነም በዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ ሲቪል ሰርቪሱ ፖሊሲ አውጪ አካል አይደለም፣ ሊሆንም አይገባውም፡፡ በህዝቡና በህዝቡ ቀጥተኛ ተወካዮች የወጡትንና የብዙሃኑን ድጋፍ አግኝተው

የተቀረፁትን ፖሊሲዎች የማስፈፀም ተልእኮ ነው ያለው። የሲቪል ሰርቪሱ አባላት ፖሊሲውን ሊያምኑበት ወይም ላያምኑበት ይችላሉ። የብዙሃኑ ድጋፍ ያለውን ፖሊሲ አፈፃፀም ሊያደናቅፉ ግን አይችሉም። ይህ ፍፁም ፀረ-ዴሞክራሲ ተግባር ይሆናልና። ግፋ ቢል ፖሊሲው አገሪቱን ለጥፋት ይዳርጋል ብለው ካመኑ ራሳቸውን ከሲቪል ሰርቪሱ ማግለልና ስራቸውን መልቀቅ ይችላሉ እንጂ የብዙሃኑን ውሳኔ ለማስፈፀም ተብሎ በተቋቋመ ሲቪል ሰርቪስ ውስጥ ሆነው ሊያሰናክሉት፣ ሊያደናቅፉት አይችሉም። የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ እንደዚህ አይነት እምነትና አመለካከት ያለው ሲቪል ሰርቪስ ይጠይቃል። የመንግስትን ፖሊሲ ለማስፈፀም ባለው አቅም ሁሉ የሚጣጣር፣ የመጀመሪያም የመጨረሻም መመዘኛው የመንግስትን ፖሊሲ ምን ያህል በብቃት ማስፈፀሙ እንደሆነ ተገንዝቦ የሚረባረብ ሲቪል ሰርቪስ ያስፈልጋል።

ሲቪል ሰርቪሱ የፖሊሲ አስፈፃሚ እንጂ ፖሊሲ አውጪ አይደለም ሲባል በፖሊሲ አወጣጥ ሂደት ውስጥ ምንም ሚና አይጫወትም ማለት አይደለም። የሚያስፈፅማቸውን ፖሊሲዎች ገምግሞ፣ ለወደፊት ሊሻሻሉ የሚገባቸውን ነጥቦች የመጠቆምና አማራጭ የፖሊሲ ሃሳቦችን በህዝብ ለተመረጡት የፖለቲካ ሃላፊዎች የማቅረብ መብትና ግዴታ አለው። የፖለቲካ ሃላፊዎቹ ይህንን ምክር ግምት ውስጥ አስገብተው፣ የሚቀበሉትን ተቀብለው፣ የሚሻሻሉትን አሻሽለው፣ ራሳቸው የሚያመጡትንም አካተው ፖሊሲውን የዴሞክራሲ ስርአቱ በሚያዘው መሰረት ይቀርፃሉ። በዚሁ መልክ ሲቪል ሰርቪሱ ፖሊሲን ከማስፈፀም

ዋና ተልእኮው ጎን ለጎን በፖሊሲ ቀረፃ ሂደት ሙያዊ ድጋፍና ምክር በመስጠት ተሳታፊ ይሆናል፣ መሆንም ይገባዋል።

ሲቪል ሰርቪሱ በፖሊሲ አስፈፃሚነቱ የተቀረፀውን ፖሊሲ ገንዘብና ጊዜን በሚቆጥብ የላቀ ውጤታማነት ባለው አኳኋን ለመፈፀም የሚያስችሉ እቅዶች በማዘጋጀትና በፖለቲካ ሃላፊዎች ተቀባይነት ሲያገኙ የማስፈፀም፣ አዳዲስ ፖሊሲዎች በመቅረፅ ረገድ ሙያዊ ምክርና ድጋፍ የመስጠት ስራ ለመስራት የሚችለው ፖሊሲዎቹን በጥልቀት ሲያውቃቸው ብቻ ነው። በመሆኑም ሲቪል ሰርቪሱ ፖሊሲዎችን በጥልቀት እንዲገነዘብ የማድረግ ስራ የሲቪል ሰርቪሱን ብቃት ለማረጋገጥ ከሚያስችሉ ዋነኛ ስራዎች አንዱ ይሆናል። በእርግጥ ሲቪል ሰርቪሱ ፖሊሲዎችን ለማስፈፀም፣ ፖሊሲዎችን በጥልቀት ከማወቅ ባሻገር በፖሊሲዎቹ ላይ ጠንካራ እምነት እንዲኖረው ማድረግ የግድ አይደለም። በዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ አንድ የሲቪል ሰርቪል አባል ፖሊሲዎቹን ቢያምንባቸውም ባያምንባቸውም በሙሉ ልብ የማስፈፀም ግዴታ አለበት። ፖሊሲዎቹን በሙሉ ልብ ማስፈፀም ከራሱ እምነት ጋር በፍፁም ሊሄድ የማይችል ሆኖ ካገኘው ያለው ብቸኛ አማራጭ የሲቪል ሰርቪስ ስራውን መልቀቅ ነው። ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ፖሊሲዎችን ቢያምንባቸው ለአፈፃፀም እጅግ የተመቸ ይሆናል እንጂ በማንም ላይ የሚያስከትለው ጉዳት የለም፣ ሊኖርም አይችልም። ስለሆነም መንግስት ፖሊሲውን ለማስፈፀም ሲቪል ሰርቪሱ ፖሊሲዎችን ጥልቀት ባለው አኳኋን እንዲያውቃቸው ብቻ ሳይሆን በተቻለ መጠንም እንዲያምንባቸው በከፍተኛ ደረጃ

መረባረብ አለበት።

ሲቪል ሰርቪሱ በፖሊሲዎቹ ላይ እምነት ቢኖረውም ባይኖረውም ባለው አቅም ሁሉ ለማስፈፀም መረባረብ አለበት ሲባል ሊሆን የማይችል ነገር ተደርጎ ሊወሰድ ይችላል። በርግጥም አንድ ሰው የማያምንበትን ፖሊሲ በተመለከተ ከግብር ይውጣ ባሻገር የሆነ የማስፈፀም ርብርብ ሊያደርግ መቻሉ በጣም አጠያያቂ ነው። አንድ ሰው ይህን ማድረግ የሚችለው የተወሰኑ ፖሊሲዎችን ባይቀበልም አጠቃላይ የግንባታ ስራውን በጥብቅ የሚያምንበት፣ ሲቪል ሰርቪሱ በዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ መጫወት የሚገባውን ሚና በሚገባ የተገነዘበና የሚያምንበት እስከሆነ ድረስ ነው። እንደዚህ አይነት ጠንካራ እምነት ያለው ሰው የማያምንባቸውን ፖሊሲዎች በሙሉ ልብ ለማስፈፀም የሚረባረበው በዋናው ተልዕኮው ላይና በዋናው የግንባታ አቅጣጫ ላይ ጠንካራ እምነት ስላለው ነው። ምርጥ ፅጌረዳን ለመቅጠፍ አንዳንድ እሾሆችን ማለፍ እንደሚያስፈልግ ሁሉ፣ ይህን በጥብቅ የሚያምንበትን መሰረታዊ አቅጣጫ ለማስፈፀምና ይህንኑ አሳክቶ የመንፈስ እርካታ ለማግኘት በእሾህነት የሚያያቸውንና የማይስማማባቸውን ፖሊሲዎችም አብሮ ማስፈፀም እንዳለበት ያምናል።

በመሆኑም በዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ የመንግስትን ፖሊሲ በብቃት ለማስፈፀም ፖሊሲዎቹን በተናጠል ማስጨበጥ፣ በተቻለ መጠንም ማሳመን ብቻ በቂ አይሆንም። በመሰረታዊ አቅጣጫዎች ላይ የጋራ እምነት ለመፍጠር (ናሽናል ኮንስንስስ

ለመፍጠር) ሰፊ ርብርብ ሊደረግ ይገባል። በዚሁ ሂደት ሲቪል ሰርቪሱም የጋራ እምነቶቹን የሚጋራና አጠናክሮ የያዛቸው እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል። ከዚህ በተጨማሪ ሲቪል ሰርቪሱ ህብረተሰብ የማገልገሉን ሃላፊነት የሚገነዘብና የሚያምንበት፣ በዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ የህዝቡን ውሳኔዎች መተግበር ከአንድ ጠንካራ ዜጋ የሚጠበቅ የዴሞክራሲ አስተሳሰብ መገለጫ መሆኑን የሚያምን ሊሆን ይገባል። በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ እንደዚህ አይነቱ የጋራ ብሄራዊ እምነትና ተልዕኮውን የማወቅና ለመወጣት ዝግጁ የመሆን አመለካከት ከሌለ እንኳንስና ዴሞክራሲያዊ ስርአትን በብቃት የሚያገለግል ሲቪል ሰርቪስ፣ ፀረ-ዴሞክራሲያዊ ስርአትን በብቃት የሚያገለግል ሲቪል ሰርቪስም መፍጠር አይቻልም።

የምንገነባውን ዴሞክራሲያዊ ስርአት የሚያገለግል ጠንካራና ብቃት ያለው ሲቪል ሰርቪስ ለመፍጠር ሰፊ የፖለቲካ ስራ ይጠይቃል። የሲቪል ሰርቪሱ አባላት ፖሊሲዎቹን በጥልቀት እንዲያውቋቸው፣ በተቻለ መጠንም እንዲያምኑባቸው ለማድረግ ሰፊ የማብራራትና በዴሞክራሲያዊ አኳኋን የማሳመን ስራ መሰራት አለበት። ከዚህም ባሻገር በአገሪቱ መሰረታዊ የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ አቅጣጫዎች ላይ አንድ የጋራ ብሄራዊ እምነት እንዲያዝ፣ ሲቪል ሰርቪሱም ይህንኑ እንዲጋራ ለማድረግ ሰፊ የማብራራትና በዴሞክራሲያዊ አኳኋን የማሳመን ስራ መሰራት አለበት። ሲቪል ሰርቪሱ በዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ ህብረተሰብን ስለሚያገለግልበት አላማ አፈፃፀም የተሟላ እውቀትና

እምነት ሊኖረው ይገባል፡፡ እነዚህ የማሳመንና የማስረዳት ስራዎች በመሰረታዊ ይዘታቸው የፖለቲካ ስራዎች ናቸው፡፡ ይህ ስራ በብቃት ካልተሰራ በስተቀር ብቃት ያለው ሲቪል ሰርቪስ ሊፈጠር አይችልም፡፡

ያለቀጣይና ሰፊ የፖለቲካ ስራ ሲቪል ሰርቪሱ ዴሞክራሲያዊ ስርአትን እንዲያገለግል አድርጎ መቅረፅ አይቻልም ሲባል ሲቪል ሰርቪሱ የፖለቲካ ድርጅት አባል መሆን አለበት ማለት አይደለም፡፡ የተባሉትን አመለካከቶች ለመጨበጥ የአንድ የፖለቲካ -ርቲ አባል መሆንን አይጠይቅም፡፡ እነዚህን አመለካከቶች እስከጨበጠ ድረስ የሲቪል ሰርቪሱ አባል የማንኛውም ድርጅት አባል ቢሆን ወይም የድርጅት አባል ሳይሆን ቢቀር የሚያመጣው ለውጥ የለም፡፡ ከዚህ በመነሳትም በርካታ አገሮች የሲቪል ሰርቪስ አባላት የፖለቲካ ድርጅቶች አባላት እንዳይሆኑ ይከላከላሉ፡፡ በአገራችን ይህ ክልከላ የለም፡፡ ይህ መንግስት በመንግስትነቱ የሚሰራው የፖለቲካ ስራ ዴሞክራሲያዊ ስርአትን ለማገልገል የሚያስችል እምነትና አመላከከት ያለው ሲቪል ሰርቪስ ለመፍጠር እንጂ የገዥው -ርቲ አካላትን ለመመልመል መሆን የለበትም፡፡ የአባላት ምልመላ ስራ የፖለቲካ ድርጅቶች እንጂ የመንግስት አይደለም፣ ሊሆንም አይገባም፡፡

የምንገነባው የዴሞክራሲ ስርአት ፌዴራሊዝምን መሰረት ያደረገና ስልጣንን ለዝቅተኛ የአስተዳደር አካላት በበቂ መጠን የሚያከፋፍል፣ የህዝቡን ቀጥተኛ ተሳትፎ የሚጋብዝ ስርአት መሆን እንዳለበት በህገ-መንግስቱ በግልፅ የተደነገገ ጉዳይ ነው፡፡

ማዕከላዊነትን ከሚያጠብቅ ዴሞክራሲያዊ ስርአት በብዙ መልኩ የተለየ ስርአት ነው፡፡ የኛን የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራ የሚፈፅም ሲቪል ሰርቪስ በዚህ መልክ የተቃኘና የኛን የዴሞክራሲ ስርአት ሊያገለግል የሚችል መሆን አለበት፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ ሁሉንም ክልሎች በብቃትና በእኩልነት የሚያገለግል ሲቪል ሰርቪስ በፌዴራል ደረጃ መፈጠር ሲኖርበት፣ ከቀበሌ ጀምሮ እስከ ክልል ድረስ ያለውን የመንግስት ስራ በብቃት የሚፈፅም የራሱ ህልውናና ባህሪ ያለው የየክልሉ ሲቪል ሰርቪስም መኖር አለበት፡፡ በአንድ አገር ሁለት የየራሳቸው ህልውና ያላቸው ሲቪል ሰርቪሶችን ነው እየፈጠርን ያለነው፡፡

የፌዴራል ሲቪል ሰርቪሱ የአገሪቱን የጋራ እቅዶች በብቃት የማስፈፀምና ይህንኑ መላውን የአገሪቱን ህዝቦች በሚጠቅም አኳኋን ለመፀፈም የሚያስችል እምነትና አመለካከት ሊኖረው ይገባል፡፡ ይህንን በማድረግ ሁሉንም የአገሪቱን ክልሎች በተዘዋዋሪ መንገድ ያገልግላል፡፡ ነገር ግን የፌዴራል ሲቪል ሰርቪሱ በዚህ ብቻ ሳይታጠር ክልሎችን በቀጥታም ማገልገል አለበት፡፡ የፌዴራል ስርአት በተሳካ ሁኔታ ተግባራዊ ሊሆን የሚችለው በተለያየ የስርአቱ አካላት መካከል የየራሳቸውን ስልጣን በማይጋፋ መልኩ ጠንካራ ትስስርና መደጋገፍ ሲኖር ነው፡፡ ይህንን ተግባራዊ ለማድረግ ከየክልሉ ሲቪል ሰርቪሶች ጋር በቅርብ በመደጋገፍና በቅንጅት የሚሰራ ፌዴራል ሰርቪስ ያስፈልጋል፡፡ የየክልሉን ሲቪል ሰርቪሶች በአቅም ግንባታ ረገድ የሚደግፍ ብቃት ያለው ሲቪል ሰርቪስ ያስፈልጋል፡፡ ይህንን ለማድረግ

የሚያስችል ሙያዊ ብቃት የሌለው፣ ወይም አመለካከቱና እምነቱ የሌለው ሲቪል ሰርቪስ የምንገነባውን ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ስርአት ለመፍጠር የሚያስችል መሳሪያ ሆኖ ሊያገለግለን አይችልም፡፡

በተመሳሳይ መልኩ ከቀበሌ ጀምሮ እስከ ክልል ድረስ የተዋቀረውና በመዋቀር ላይ ያለው ሲቪል ሰርቪስ በየደረጃው የተሰጠውን ሃላፊነት በብቃት ከመወጣት ባሻገር ከበላይ ወይም ከበታች አካላት ጋር በቅርብ ተቀናጅቶ ለመስራት የሚያስችል፣ የተሻለ አቅም ያለው ደከም ያለውን በአቅም ግንባታ ረገድ ለመደገፍ የሚያስችለው ብቃት፣ አመላከከትና እምነት ሊኖረው ይገባል፡፡ ይህ በተለያዩ የየክልሉ የሲቪል ሰርቪስ አካላት መካከል ብቻ ሳይሆን በክልልና በፌዴራል ሲቪል ሰርቪሶች መካከል ያለውን ግንኙነት የሚመለከትም መሆን ይገባዋል፡፡ ሁሉም የየራሳቸው ስራ ዘላቂ ውጤት የሚኖረው የሌላውም በብቃት ሲፈፀም ብቻ መሆኑን የሚገነዘቡበት፣ የየክልሉ ልማትና ጥቅም የሚጠበቀው አገራዊ ልማትና ጥቅም ሲጠበቅ መሆኑን፣ አገራዊ ልማትና ጥቅምም የሚጠበቀው የክልሉ ልማትና ጥቅም ተጠብቆ ሲደመር ብቻ መሆኑን የሚገነዘቡ መሆን አለባቸው፡፡ በተመሳሳይ መልኩ የየቀበሌውና ወረዳው ልማትና ጥቅም የሚረጋገጠው የክልል ልማትና ጥቅም ሲጠበቅ መሆኑን፣ የክልሉ ልማትና ጥቅምም የሚጠበቀው የየቀበሌውና ወረዳው ልማት ሲጠበቅና ሲደመር መሆኑን ማመን አለባቸው፡፡

በሌላ አገላለፅ እያዋቀርን ያለነው ሁለት የተለያዩ ሲቪል

ሰርቪሶችንና በእያንዳንዱ ሲቪል ሰርቪስ ውስጥ የተለያዩ እርከኖችን የሚጠይቅ ፌዴራላዊ ዴሞክራሲያዊ ስርአትን ነው፡፡ የዚህን ስርአት እቅዶች ለማስፈፀም የሚቻለው በአንድ በኩል ሁሉም በየፊናው የየራሱን ስራ በብቃት ለመፈፀም የሚፍጨረጨርበት፣ በሌላ በኩል ደግሞ ሁሉም በኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ ልማትን ለማረጋገጥ የተፈጠረ አንድ ሰራዊት የተለያዩ ክፍሎች አባላት መሆናቸውን አምነው እንደአንድ ሰራዊት አቅማቸውን ከየአቅጣጫው አቀናጅተውና አስተባብረው ዋናውን የጋራ ግብ ለማሳካት መዝመት እንዳለባቸው አምነው የሚንቀሳቀሱ ሊሆኑ ይገባል፡፡ እንደዚህ አይነቱን ሲቪል ሰርቭስ ለመፍጠር ወጥነት ያለው የሲቪል ሰርቪስ አሰራርና አደረጃጀት፣ የትብብርና የቅንጅት ስርአቶች ወዘተ. መፍጠር ያስፈልጋል፡፡ በዚህ ብቻ ሊፈፀም የሚችል ግን አይደለም፡፡ ጉዳዩ የእምነትና የአመለካከት ጉዳይም ጭምር ስለሆነ ይህንን ለመፍጠር የሚያስችል ተከታታይና ብቃት ያለው የፖለቲካ ስራ መስራትም ይጠይቃል፡፡

የምንገነባው የዴሞክራሲ ስርአት በህዝብ ሰፊና የነቃ ተሳትፎ ላይ የተመሰረተ እስከሆነ ድረስ ይህንኑ በብቃት ሊያስፈፅም የሚችል ሲቪል ሰርቪስም ያስፈልገናል፡፡ ሙያተኛው እኔ ነኝ መሃይም ህዝብ በማያውቀው ጉዳይ ላይ ገብቶ መፈትፈት የለበትም ብሎ የሚያስብ ሲቪል ሰርቪስ፣ ህዝብን ማሳተፍ ብሎ ነገር አላስፈላጊ የጊዜ መጓተትን የሚያስከትል ነገር አድርጎ የሚወስድ ሲቪል ሰርቪስ፣ እራሱን እንደህዝብ ተቀጣሪና አገልጋይ ሳይሆን እንደ የበላይ ተቆጣጣሪና ተገልጋይ አድርጎ የሚወስድ

ሲቪል ሰርቪስ የመንግስትን ዴሞክራሲያዊ ስርአት የመገንባት ፖሊሲዎች ለማስፈፀም በፍፁም አይችልም። የመንግስትን የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ፖሊሲዎች ለማስፈፀም የሚያስችል ሲቪል ሰርቪስ ህዝቡ በመሰረታዊ ፖሊሲዎች ላይ ተወያይቶ የድጋፍ አቋም ካልያዘ በስተቀር የሚፈፀም የረባ የልማትም ሆነ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራ እንደማይኖር ተገንዝቦ ይህንኑ በጥብቅ የሚያምን፣ ህዝቡ ከልምዱ የሚያገኛቸው ለፖሊሲ ቀረፃም ሆነ አፈፃፀም ከፍተኛ ትርጉም ያላቸው እውቀቶች እንዳሉና እነዚህን አፈላልጎ ጥቅም ላይ ማዋል ለእቅዶቻችን መሳካት ልዩ ትርጉም እንዳለው በጥልቀት የተገነዘበና የሚያምን፣ የሲቪል ሰርቪሱ አላማ ህዝቡን ማገልገል እንደሆነና ይህም ህዝቡንና መብቶቹን በማክበር እንደሚጀምር በጥብቅ የሚያምን መሆን አለበት። እንደዚህ አይነቱን ሲቪል ሰርቪስ መፍጠር የሚቻለው በህዝቡና በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ ተከታታይነት ያለውና ውጤታማ የፖለቲካ ስራ ሲሰራ ብቻ ነው።

ከላይ ከተዘረዘሩት ነጥቦች መረዳት የሚቻለው አንድ መሰረታዊ ቁምነገር አገራችን የምትፈልገውን ሲቪል ሰርቪስ ለመፍጠር፣ በህብረተሰቡ ውስጥ አንድ አጠቃላይ የጋራ አገራዊ አመላከከት የሚፈጥር፣ ሲቪል ሰርቪሱ የዴሞክራሲያዊ ስርአት ግንባታ ቁልፍ አስፈፃሚ ሃይል እንዲሆን የሚያስችሉት ጠንካራ አመለካከቶችና እምነቶች እንዲኖሩት የሚያደርግ ሰፊና ተከታታይ የማብራራት፣ የማስረዳትና የማሳመን ዴሞክራሲያዊ የፖለቲካ ስራ በመንግስት መሰራት ሲችል ብቻ ነው። ይህን የመሰለ

ብቃት ያለው የፖለቲካ ስራ ሰርቶ የሲቪል ሰርቪሱን እምነትና የፖለቲካ አመለካከት ከመቅረፅ ውጭ ፋይዳ ያለው ሲቪል ሰርቪሱን የማሻሻልና ብቃት ያለው የመንግስት ፖሊሲ አስፈፃሚ አካል እንዲሆን የማድረግ ስራ ሊሰራ አይችልም። ስለዚህም ነው የሲቪል ሰርቪሱ ማሻሻያ ፕሮግራም ቴክኒካዊ ፕሮግራም ብቻ ሳይሆን በዋናነት ፖለቲካዊ ስራ ነው የምንለው። ይሁንና ከዚህ በመነሳት ሲቪል ሰርቪሱ የአንድ ድርጅት የፖለቲካ መሳሪያ መሆን አለበት፣ ወይም በዋነኛነት በፖለቲካዊ አቋሙ ምክንያት የሚመመለመል መሆን አለበት ማለት አይደለም።

ሲቪል ሰርቪስ የሚፈለገው የአንድ ድርጅት የካድሬ መዋቅር እንዲሆን አይደለም። ይህ እያንዳንዱ ድርጅት በየራሱ መንገድና በድርጅታዊ መዋቅሩ የሚፈጥረው እንጂ የመንግስትን መዋቅር ወደ ድርጅት መዋቅር በመቀየር አይደለም፣ ይህ በፍፁም መሆን የማይገባው ነው። ሲቪል ሰርቪስ የሚፈለገው በመጀመሪያ ደረጃ የመንግስት ፖሊሲዎችን በብቃት ለመፈፀም፣ በሁለተኛ ደረጃ ደግሞ በፖሊሲ ቀረፃ ሂደት የሙያ ምክርና ድጋፍ እንዲሰጥ ነው። ብቃት ያለው ሙያተኛ የተሰበሰበበት ሲቪል ሰርቪስ ብቻ ነው ይህንን ማድረግ የሚችለው። በመሆኑም የሲቪል ሰርቪሱ የምልመላና የእድገት መመዘኛው ሊሆን የሚገባው አንድ ነገር ነው። ይኸውም የግለሰቡ ሙያዊ ብቃትና ፖሊሲዎችን በብቃት የማስፈፀም ችሎታ ነው። ከዚህ ውጭ የሆነና ይህንኑ የሚፃረር የምልመላና እድገት መመዘኛ በፍፁም መኖር የለበትም። ከዚህ ውጭ የሆነ መመዘኛ ከተቀመጠ ብቃት ያለው አስፈፃሚ አካል

አይኖርም፡፡ መንግስት ያስቀመጠው ፖሊሲም የሰማይ ላይ ዳመና ሆኖ ይቀራል፡፡ ምንም አይነት ጠንካራ የካድሬ መዋቅር ያለው ድርጅት ስልጣን ቢይዝ ያስቀመጠውን ፖሊሲ ሊያስፈፀም የማይችል ይሆናል፡፡ ሲቪል ሰርቪሱ ፖሊሲ ለማስፈፀም ብቃቱና የሙያ ችሎታው እየተመዘነ በሚመለመልበትና በሚያድግበት በዚህ ስርአት ውስጥ የዚህን ሙያተኛ አመለካከትና እምነት ለመቅረፅ ነው የፖለቲካ ስራ የሚሰራው እንጂ፣ ሲቪል ሰርቪሱን ወደ የፖለቲካ ካድሬ መዋቅር ለመቀየር አይደለም፣ ሊሆንም አይገባውም፡፡

ከዚህ አኳያ ሊታዩ የሚገባቸውና ባለፉት አመታት የተለያየ ብዥታ የተፈጠረባቸው የሲቪል ሰርቪሱ የብሄራዊ ተዋፅኦና የብቃት መመዘኛ ጉዳዮች ናቸው፡፡ የተመጣጠነ ብሄራዊ ተዋፅኦ ያለው ሲቪል ሰርቪስ በፌዴራል ደረጃ የመፍጠሩ ግብ አንድ መሰረታዊ ህገ-መንግስታዊ ግብ ነው፡፡ ይህን ግብ የማስፈፀም ተግባርና የሲቪል ሰርቪሱን ፖሊሲ የማስፈፀም ብቃት ማረጋገጥ መሰረታዊ ተልእኮ ሊጋጩ ይችላሉ፡፡ እነዚህን አጣጥሞ የማስኬድ ጉዳይ በሲቪል ሰርቪሱ ግንባታ ሂደት ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ጉዳይ ነው፡፡ የብሄራዊ ተዋፅኦ ጉዳይ በክልል ሲቪል ሰርቪሶችም ደረጃ በተለየ መልኩ እንደ አንድ ትልቅ ጉዳይ ሊነሳ የሚችል ጉዳይ ነው፡፡

የፌዴራል ሲቪል ሰርቪስ የሚፈለገው የመንግስትን ፖሊሲዎች በብቃት በማስፈፀም መላውን የአገሪቱን ህዝብ

በቀጥታና በተዘዋዋሪ መንገድ ለማገልገል ነው፡፡ ሲቪል ሰርቪሱ መላውን የኢትዮጵያ ህዝብ የሚያገለግል ስለሆነ ብሄራዊ ስብጥሩም በተቻለ መጠን ህዝቡን መምሰል አለበት፡፡ በመሆኑም ሲቪል ሰርቪሱ የተመጣጠነ ብሄራዊ ተዋፅኦ እንዲኖረው ሰፊ ጥረት መደረግ ይኖርበታል፡፡ ፌዴራል ሲቪል ሰርቪሱ መላውን ህዝብ ሊያገለግል የሚችለው የመንግስትን ፖሊሲ በብቃት ማስፈፀም ሲችል ነው፡፡ የመንግስትን ፖሊሲ በብቃት ማስፈፀም የማይችል ሲቪል ሰርቪስ ብሄራዊ ተዋፅኦው ምንም ቢሆን ማንኛውንም ህዝብ ሊጠቅም አይችልም፡፡ በመሆኑም ሁሉንም የኢትዮጵያ ህዝቦችና ክልሎች በላቀ ደረጃ የሚያገለግል ሲቪል ሰርቪስ ለመፍጠር ከሁሉም በፊትና ከሁሉም በላይ መረጋገጥ የሚገባው ጉዳይ የሲቪል ሰርቪሱ ብቃት ጉዳይ ነው፡፡ ብቃቱ ከተረጋገጠ በኋላ ይኸው ብቃቱ የተረጋገጠ ሲቪል ሰርቪስ የተመጣጠነ ብሄራዊ ተዋፅኦ፣ የፆታ ተዋፅኦ ወዘተ. እንዲኖረው ማድረግ ይቻላል፣ ይገባልም፡፡

በአፈፃፀም ደረጃ በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ የሚኖር የምልመላና የእድገት ስራ በግለሰቡ ብቃት ላይና በዚሁ ላይ ብቻ የተመሰረተ እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ይህ ወሳኝ የሆነውን የብቃት ጉዳይ ለማረጋገጥ ያስችላል፡፡ ይህ መሰረታዊ መርሆ እንደተጠበቀ ሆኖ ብሄራዊ ተዋፅኦውን ለማመጣጠን፣ የፆታ ተዋፅኦውን ለማመጣጠን ወዘተ. በቂ ተሳትፎ የሌላቸው ብሄሮች፣ ሴቶች በትምህርትና ስልጠና ረገድ ልዩ ድጋፍና ማበረታቻ ሊደረግላቸው ይገባል፡፡ በዚሁ መልክ ብቃታቸውን አረጋግጠው

በምልመላ ውድድር ላይ ከተቻለ ከሌላው የላቁ በመሆናቸው፣ ቢያንስ ቢያንስ ግን ከሌላው ጋር እኩል በመሆናቸው ቅድሚያ አግኝተው ሊመለመሉ የሚችሉበት ሁኔታ መፈጠር አለበት፡፡ ስለዚህ የሲቪል ሰርቪሱን ብሄራዊ ተዋፅኦ ለማመጣጠን በመጀመሪያ በትምህርትና ስልጠና ረገድ ልዩ ድጋፍ መስጠት፣ ከዚያ በኋላ ደግሞ የተሻለ ውጤት ስላገኙ ወይም ከሌላው ጋር እኩል የሆነ ውጤት ስላገኙ በቂ ተሳትፎ ለሌላቸው ቅድሚያ በመስጠት የሚፈፀም ይሆናል፡፡ ከሌላው ጋር ቢያንስ እኩል የሆነ ውጤት ያላገኙት በምንም አይነት መልክ የብሄር ወይም የፆታ ቅንብር ለማመጣጠን ሲባል መመልመል ወይም እድገት ማግኘት የላባቸውም፡፡

ይህ አሰራር በክልሎችም ውስጥ ተግባራዊ መሆን ያለበት ነው፡፡ ብዙዎቹ ክልሎች ከአንድ በላይ ብሄር/ብሄረሰብ ያላቸው በመሆኑ የብሄር ተዋፅኦ ማመጣጠን እንደ አጀንዳ የሚነሳባቸው ናቸው፡፡ የአንድ ብሄር የተለያዩ አካባቢዎች የተመጣጠነ ተዋፅኦ የሚነሳበት አጋጣሚም ሊኖር ይችላል፡፡ በአካባቢው ብቃት ያላቸው በቂ ሙያተኞች በማይገኙበት አጋጣሚም ከክልሉ ውጭ ሙያተኞች የመቅጠር ጉዳይ ሊነሳ ይችላል፡፡ የፆታ ስብጥር ማመጣጠን በሁሉም አካባቢዎች የሚነሳና መነሳትም ያለበት ጉዳይ ነው፡፡ በየትኛውም መልክ ቢሆን ተዋፅኦን የማመጣጠን ስራ በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ የሚፈፀምበት መርህ አንድና ያው ነው መሆን ያለበት፡፡ ብቃቱ የሌለው ሰው ተዋፅኦ ለማመጣጠን ሲባል በምንም መልኩ መመልመል ወይም እድገት ማግኘት

የለበትም፡፡ ተዋፅኦ የሚመጣጠነው በትምህርትና ስልጠና ልዩ ድጋፍ በመስጠትና በዚሁ አማካኝነት ብቃታቸውን አዳብረው ከሌላው ጋር ተወዳድረው ቢያንስ እኩል ውጤት ያመጡትን ቅድሚያ በመስጠት ነው፡፡ ከዚህ ውጭ በክልልም ሆነ በፌዴራል ደረጃ ተዋፅኦ ለማመጣጠን የሚቀርብ መፍትሄ የለም፡፡

በተለይም በክልሎች አካባቢ ከክልሉ ውጪ የመጡ ሙያተኞችን በሲቪል ሰርቪስ ውስጥ በመቅጠር ዙሪያ የሚነሱ ጥያቄዎች ይኖራሉ፡፡ የክልሉ ህዝብ የራሱን ጉዳይ በራሱ የመወሰን ህገ-መንግስታዊ መብት ተከብሮለት ሲያበቃ፣ በአካባቢው ብቃቱ ያላቸው ሙያተኞች ከሌሉ ከሌላ አካባቢ መቅጠር ሳይሆን በአካባቢው ካሉትና ብቃቱ ከሌላቸው ሰዎች ውስጥ የተሻለውን መርጦ መመደብ ካልቻለ መብቱ ይሸረሸራል የሚሉ አሉ፡፡ በመሰረቱ ህዝቡ የራሱን ጉዳይ በራሱ የመወሰን ፖለቲካዊ መብት ተረጋግጦለታል፣ ይህ በምንም መልኩ መሸርሸር የለበትም፡፡ ስለሆነም የአካባቢውን ፖሊሲ የሚያወጣውና የሚያፀድቀው፣ የፖለቲካ አመራር የሚሰጠው አካል የአካባቢው ህዝብ ይሆነኛል ብሎ የሚመርጠው መሆን አለበት፡፡ ይህ እስከተረጋገጠ ድረስ የአካባቢው ህዝብ የራሱን ጉዳይ በራሱ የመወሰን መብት መቶ በመቶ ተግባራዊ ሆኗል ማለት ይቻላል፡፡

ሲቪል ሰርቪስ የሚፈለገው ፖሊሲ ለማውጣት ወይም ለማፅደቅ፣ ወይም የፖለቲካ አመራር ለመስጠት አይደለም፡፡ ህዝቡ ይጠቅመኛል ብሎ የወሰነውን ነገር በብቃት ለማስፈፀም

ነው:: የህዝቡ የመወሰን ስልጣን በርግጥ ተግባራዊ የሚሆነው፣ የህዝቡ የፖለቲካ ውሳኔ መብት በርግጥም የበላይ የሚሆነው መርጦ የወሰነው ውሳኔ በላቀ ደረጃ ተግባራዊ ሲሆን ነው:: ይህንኑ ለማድረግ ብቃቱና ዝግጁነቱ ያለው ሲቪል ሰርቪስ ሲኖር ነው:: እንደዚህ አይነቱ ሲቪል ሰርቪስ ከሌለ ህዝቡ ውሳኔዎችን ይወስናል፣ ውሳኔዎቹ ግን ተፈፃሚ አይሆኑም፣ ስለዚህ የህዝቡ መብት ተጨባጭነት ያለው መብት ሳይሆን በወረቀት ላይ ብቻ ሰፍሮ የቀረ መብት ይሆናል:: ህዝቡ ከልማት ተጠቃሚ የሚሆነው ያስቀመጠው የልማት እቅድ በተሟላ መልኩ ተፈፃሚ ሲሆንለት ነው:: ያለበለዚያ የበይ ተመልካች ሆኖ ይቀራል:: የልማት እቅድ ተፈፃሚ ሊሆን የሚችለው ይህንን ለማድረግ ብቃቱ ያለው ሲቪል ሰርቪስ ሲኖር ነው::

ስለሆነም የህዝቦች የራሳቸውን ጉዳይ በራሳቸው የመወሰን መብትና ስልጣን፣ የልማትና ከልማቱ ተጠቃሚ የመሆን መብት የሚረጋገጠው ብሄራዊና የፆታ ስብጥሩ ምንም ይሁን ምን ብቃቱ የተረጋገጠ ሲቪል ሰርቪስ ሲፈጠር ነው:: ተዋፅኦ በማመጣጠን ሽፋን ብቃት የሌለው ሲቪል ሰርቪስ መፍጠር የአካባቢውን ህዝብ ራስን በራስ የማስተዳደር መብት ክፉኛ የሚሸረሽር፣ የአካባቢውን ልማት የሚያቀረቁዝና የአካባቢውን ህዝብ በከፍተኛ ደረጃ የሚጎዳ ነው:: እንደዚህ አይነቱ አሰራር የሚጠቅመው ክፍል ቢኖር ምንም ችሎታና ብቃት ሳይኖረው የፆታ ወይም የብሄር ካርዱን አንጠልጥሎ፣ ይህችን ካርድ አውለብልቦና "ሽጦ" በመንግስት ስራ ላይ ተኮፍሶ ብቃት ያለው ስራ ሳይሰራ ለመጠቀም የሚፈልገውን ነው:: በጥገኝነት መኖር የሚሻውን ነው:: ይህ

በስመ ተዋፅኦ ማመጣጠን የህዝብ ሳይሆን የጥገኝነት አጀንዳ ማራመድ ነው የምንለውም በዚህ ምክንያት ነው::

በርግጥ አንዳንድ ጊዜ የቋንቋ ችግር በመኖሩ ከሌሎች ክልሎች ሙያተኞች የመቅጠሩ ጉዳይ ሊያስቸግር ይችላል:: ይሁንና በየክልሉ የሚሰሩት ስራዎች ሁሉ የአካባቢውን የስራ ቋንቋ ማወቅ የሚጠይቁ አይደሉም:: ስለዚህ ይህ ችግር የማይታለፍ ችግር አይደለም:: ከሁሉም አካባቢ ሙያተኛ ተፈልጎ የሚታጣበት ሁኔታም ያጋጥማል:: በእንደዚህ አይነቱ ወቅት የተገኙትን አወዳድሮ የተሻሉት በጊዜያዊነትና ከሙያቸው ጋር የሚመጥን ደሞዝ እየተሰጣቸው እንዲሰሩ በሂደት አንድም ብቃቱ ያለው ሰው ሲገኝ የሚተኩበት፣ አሊያም በጊዜያዊነት የተመደበው ሰው በቀጣይ ትምህርትና ስልጠና ልምድና ብቃቱን አግኝቶ በቋሚነት ተመድቦ የሚሰራበት ሁኔታ ሊፈጠር ይችላል:: ዞሮ ዞሮ በፌዴራልም ሆነ በክልል ሲቪል ሰርቪስ ወሳኙ ነገር ምልመላና እድገት በብቃትና በብቃት ላይ ብቻ የተመሰረተ እንዲሆን ማድረግ፣ የብሄርና የፆታ ስብጥር የማመጣጠን ጉዳይ ደግሞ ይህንኑ መርህ በማይፃረር መልክ ብቻ የሚፈፀም መሆን እንዳለበት ነው::

የሲቪል ሰርቪሱን ብቃት ለማረጋገጥ የምልመላና የእድገት መመዘኛው ብቃትና ብቃት ብቻ መሆን አለበት ብሎ በጥብቅ ለማስፈፀም መንቀሳቀስ ብቻውን በቂ አይደለም:: የብቃት መመዘኛውን በትክክል ማስቀመጥ በጣም አስፈላጊ ነው:: ብዙውን ጊዜ የብቃት መመዘኛ ተደርገው የሚወሰዱት የትምህርት ደረጃና

የስራ ልምድ ናቸው። ምን አይነት የትምህርትና ስልጠና ምስክር ወረቀት እንዳለውና ምን ያህል እንደሰራ ማየት እንደብቃት መመዘኛ መወሰዳቸው ተገቢ ነው። አንድን ስራ ለመስራት ትምህርቱና የሙያ ስልጠናው ስለሚያስፈግና በስራ ልምድ የሚገኝ እውቀትም ስላለ ሁለቱም እንደስራ መመዘኛ ሊወሰዱ ይችላሉ። ይሁንና የትምህርት ማረጋገጫ ወረቀትና ረጅም የስራ ልምድም ኖሮት የሚፈይድ ስራ ለመስራት የሚችል ወይም የማይፈልግ ሰው ሊኖር ይችላል። በመሆኑም የመጨረሻው ማረጋገጫ መሆን ያለበት የስራ ውጤቱ ነው። በሲቪል ሰርቪሳችን ውስጥ የስራ ውጤት መመዘኛ ተብሎ የሚሞላ ፎርም አለ። ይሁንና ይህ አሰራር ብዙ ጉድለቶች ያሉት ነው። ከሁሉም በላይ የስራ ውጤትን ለመመዘን ምንም አይነት የረባ ሚና የሚጫወት አይደለም። በመሆኑም ሲቪል ሰርቪሳችን በመሰረቱ ሰውን በስራ ውጤቱ በትክክለኛ መንገድ ለመመዘን የሚያስችል አስተማማኝ ስርአት የሌለው ነው።

እንደዚህ አይነት አስተማማኝ ስርአት በሌለበት ሁኔታ ታታሪና ትጉህ ሰራተኛውም አልምጡም አብረው የሚኳትኑበት፣ ለአድልዎ በር የሚከፈትበት፣ የሲቪል ሰርቪሱ ብቃት ለአደጋ የሚጋለጥበትና የታታሪና ትጉህ ሰራተኞች የስራ ተነሳሽነትና ሞራል የሚነካበት ሁኔታ ይፈጠራል። ተሸፋፍኖና ተከናንቦ አንዳች አጥጋቢ ስራ ሳይሰራ የሚኖር የወደቀ ግንድ በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ እየተከማቸ፣ በፍጥነት ሊያድጉ የሚችሉና የሚገባቸው ታታሪ ሰራተኞች ዕድሉ ተነፍጓቸው ማበርከት የሚችሉትን አስተዋፅኦ በሙሉ ሳያበረክቱ የሚቀሩበት ሁኔታ ይፈጠራል።

ሲቪል ሰርቪሳችን ይህንን ችግር በአስተማማኝ መልክ የሚያስወግድበት ስርአት ካልተበጀ በስተቀር የምንፈልገውን ብቃት ያለው ሲቪል ሰርቪስ መፍጠር በፍፁም የሚቻል አይሆንም።

2.2. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራምና የልማት አላማችን፣

የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራማችን እንደሌሎቹ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ፕሮግራሞቻችን ሁሉ የዴሞክራሲያዊ ስርአት ግንባታ አላማችንን ብቻ ሳይሆን የልማት አላማችንንም ለማሳካት የሚያገለግልና በዚሁ የተቃኘ መሆን ይኖርበታል። የልማት አላማችንን ለማሳካት መንግስት የራሱ የሆነ የማይተካ ሚና አለው። መንግስት በህዝብ ወይም በግል ባለሃብቶች ሊሰሩ የማይችሉትን ወይም በሚፈለገው ደረጃ ሊሰሩ የማይችሉትን ስራዎች በራሱ መስራት አለበት። ይህ በተለምዶ የመንግስት ስራ ተብለው የሚታወቁ ህግና ስርአት የማስጠበቅ፣ የኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ መሰረተ-ልማት አገልግሎቶችን መስጠት የሚመለከት ይሆናል። ነገር ግን በዚህ ብቻ ሳይታጠር በህዝብ ወይም በግል ባለሀብቶች በብቃት ሊሰሩ ያልቻሉ ክፍተቶችን የሚሞሉ የልማት ድርጅቶችን ማቋቋምንም ይጨምራል። ይህ በጣም ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው የመንግስት ስራ ቢሆንም ዋናው ጉዳይ ዋናው የልማት ሃይል የሆነውን ህዝብና የግል ባለሃብቶች የልማት አቅማቸውን አሟጠው እንዲጠቀሙ ማስቻል፣ ማገዝና ማስተባበር ነው

የመንግስት ዋናው ልማታዊ ስራ፡፡

በዚህ መሰረት መንግስት የህዝቡንና የልማታዊ ባለሃብቶችን የማስፈፀም አቅም ለማጎልበት በሰፊው መስራት ይኖርበታል፡፡ ህዝቡና የግል ባለሀብቶች በልማት መስክ በሚሰማሩበት ወቅት የሚያጋጥሟቸውንና ባላቸው አቅም ሊያስወግዷቸው የማይችሉትን ችግሮች እየጠራረገ በሙሉ አቅማቸው ለልማት ሊሰማሩ የሚችሉበት የተመቻቸ ሁኔታ መፍጠር አለበት፡፡ በአጋርነት፣ በችግር ፈችነትና በአስተባባሪነት መሰለፍ ይኖርበታል፡፡ ሲቪል ሰርቪሳችን መንግስት የልማት አላማችንን ለማሳካት እፈፅማቸዋለሁ ብሎ ያስቀመጣቸውን ከፍ ሲል የተገለፁትን ሁለት መሰረታዊ ስራዎች በብቃት ለመፈፀም የሚችል መሆን አለበት፡፡

ሲቪል ሰርቪሱ ይህንን ስራ በሚፈለገው ደረጃ ሊፈፅም የሚችለው መንግስት የአገራችንን የልማት አላማዎች ከማሳካት አኳያ ምን መስራት እንዳለበት፣ የሁሉም የልማት ሃይሎች ሚና ምን እንደሆነ፣ በነሱ መካከል ያለው ቅንጅትና ትብብር ምን መምሰል እንዳለበት ጠንቅቆ ማወቅ ይኖርበታል፡፡ የተለያዩ የኢኮኖሚ ዘርፎችን ለማልማት የተቀመጡ አቅጣጫዎች ምን እንደሆኑ በጥልቀት ማወቅ አለበት፡፡ አገራችንን ለማልማት የተቀመጡትን ፖሊሲዎችና አቅጣጫዎች ለማስፈፀም በቁርጠኝነት ለመረባረብ የሚያስችለው እምነትና አመለካከት መያዝ አለበት፡፡ አገሪቱን ከድህነትና ኋላ ቀርነት ለማላቀቅ በሚደረግ የተከበረ

ትግል ውስጥ ለመሳተፍና ድርሻውን ለማበርከት ዝግጁ የሆነ መሆን አለበት፡፡ በሌላ አነጋገር ስራውን ለመስራት የሚያስችለው መሰረታዊ ፖለቲካዊ እምነትና አመለካከት ያለው፣ የልማት ፖሊሲዎቹንና አቅጣጫዎቹን ጠንቅቆ ያወቀ መሆን አለበት፡፡ በአሁኑ ወቅት እንደዚህ አይነት አመለካከት፣ እምነትና እውቀት ያለው ሲቪል ሰርቪስ እንደሌለን ግልፅ ነው፡፡

የልማት አላማችንን ለማሳካት፣ የግል ባለሀብቶችና ህዝቡ የልማት አቅማቸውን አሟጠው የሚጠቀሙበት ሁኔታ ለመፍጠር እጅግ በጣም ቀልጣፋ የሆነ ሲቪል ሰርቪስ ያስፈልገናል፡፡ በገበያ፣ በተለይም በአለም ገበያ የሚቃኝ ልማት ለማምጣት በምንጣጣርበት በአሁኑ ወቅት በገበያ ተወዳድሮ ለማሸነፍ፣ ጊዜን በቀናት ወይም በሳምንታት ሳይሆን በሰአታትና በደቂቃዎች ቆጥቦ መጠቀም ያስፈልጋል፡፡ ጊዜ ወርቅ ነው የሚባለው አባባል ከመቼውም ጊዜ በላይ ተጨባጭነት ያለው ሆኗል፡፡ የግል ባለሃብቶችና ህዝቡ ከሲቪል ሰርቪሱ የሚፈልጉትን አገልግሎት በጣም ቀልጣፋ በሆነ መንገድ ማግኘት ካልቻሉ በጊዜ ተበልጠው በገበያ ተወዳድረው ማሸነፍ አይችሉም፡፡ ያስቀመጥነው የልማት ስትራተጅ ቀርፋፋና የተንዛዛ ቢሮክራሲያዊ አሰራር ባለበት ሁኔታ በምንም አይነት መንገድ ሊሳካ አይችልም፡፡

ሲቪል ሰርቪሳችን የልማት ሃይሎች የሚፈልጉትን አገልግሎት እጅግ ቀልጣፋ በሆነ አኳኋን ካልፈፀመ፣ የድህነትና ኋላቀርነት አጋር በመሆን በኢትዮጵያ ህዝብ የልማት አላማና

ተስፋ ላይ የተሰለፈ ከፍተኛ እንቅፋት እንደሚሆን በቅጡ የሚገነዘብ አይደለም፡፡ ነገሮችን በይደር ማጓተት በህዝቡ የልማት አላማ ላይ ደባ መፈፀም ማለት እንደሆነ የሚገነዘብ አይደለም፡፡ ይልቁንም የተንዛዛ አሰራሩን ቃል በቃል መፈፀም የጥሩ ሲቪል ሰርቪስ ሰራተኛ መለያ ባህሪ አድርጎ የሚመለከትበት፣ የባለስልጣንነቱና ውሳኔ የመወሰን ስልጣን ያለው ለመሆኑ ማረጋገጫ አድርጎ የሚመለከትበት፣ አጋጣሚም አለ፡፡ ችግሩ የሲቪል ሰርቪሱ አመለካከት ብቻም አይደለም፡፡ አሰራሩና አደረጃጀቱ ራሱ ለተገልጋይ ቀልጣፋ አገልግሎትን መስጠት መሰረት በማድረግ የተቃኘ ሳይሆን ቁጥጥርን መሰረትና ማዕከል ያደረገ ነው፡፡ በመሆኑም የሲቪል ሰርቪሱ አመለካከት፣ አደረጃጀቱና አሰራሩ ተመጋግበው የቅልጥፍና ፀር የሆነ፣ እጅግ በተንዛዛ አሰራር የተተበተበ የልማት አላማችንን ለማሳካት በፍፁም የማይቻለው ሲቪል ሰርቪስ እንዲሆን አድርገውታል፡፡

ሲቪል ሰርቪስ የሚለው የእንግሊዘኛ ቃል፣ ትርጉሙ የህዝብ አገልጋይ ማለት ነው፡፡ በአገራችን የተለመደው ቃል የመንግስት ሰራተኛ የሚል ነው፡፡ በአገራችን የነበሩት መንግስታት ለህዝብ ተጠሪና የህዝብ አገልጋይ የነበሩ መንግስታት አልነበሩም፡፡ የህዝብ የበላይ፣ በህዝብ ጫንቃ ላይ ተቀምጠው በህዝብ የሚገለገሉ ነበሩ፡፡ የመንግስት ሰራተኛ የሚባለውም የእንደዚህ አይነቶቹ መንግስታት ስራ አስፈፃሚ፣ በህዝብ ተገልጋይ፣ የህዝብ ተቆጣጣሪ የሆነ አካል ነው የነበረው፡፡ የመንግስት ሰራተኛው የሚመራበት አሰራርና አደረጃጀትም ሆነ የመንግስት ሰራተኛው አመለካከት

ራሱን የህዝቡ ተቀጣሪና አገልጋይ አድርጎ እንዲቆጥር ሳይሆን የህዝብ የበላይ ተቆጣጣሪና ተገልጋይ አድርጎ እንዲቆጥር የሚያደርገው ነበር፡፡ ህዝቡን በአግባቡና በትህትና ማስተናገድ ራሱን ማዋረድና ዝቅ ማድረግ የሚመስለው ሰራተኛ ነው የተፈጠረው፡፡

በአሁኑ ወቅት እየተረባረብን ያለነው የህዝብ ተጠሪና አገልጋይ የሆነ፣ ህዝብ ሲፈልግ የሚሾመውና የሚሽረው ዴሞክራሲያዊ መንግስትና ስርአት ለመፍጠር ነው፡፡ በአሁኑ ወቅት እየተረባረብን ያለነው ህዝቡና የግል ባለሃብቶች ከመንግስት የሚያስፈጋቸው አገልግሎትና ድጋፍ በተሟላ መልክ አግኝተው የልማት አቅማቸውን አሟጠው እንዲጠቀሙ ለማድረግ የሚችል የህልውናው አንዱ መሰረታዊ ምክንያት ይህ እንደሆነ የሚገነዘብ ልማታዊ መንግስት እንዲፈጠር ነው፡፡ ህዝቡን በብቃትና በትህትና ማስተናገድ አላማውን በብቃት ማሳካት ማለት እንደሆነ፣ የሲቪል ሰርቪሱ የኩራት ምንጭ ይህ እንደሆነ የሚገንዘብ ሲቪል ሰርቪስ ለመፍጠር ነው ጥረት እያደረግን ያለነው፡፡ ይህንኑ በብቃት ለመፈፀም የሚያስችል አሰራርና አደረጃጀት ያለው ሲቪል ሰርቪስ፣ ይህንኑ አሰራርና አደረጃጀት ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል አመለካከት ያለው ሰራተኛ ከሌለ በስተቀር የልማት አላማዎቻችን በፍፁም እንደማይሳኩ ተገንዝበን ነው እየተንቀሳቀስን ያለነው፡፡ እንደዚህ አይነቱ ሲቪል ሰርቪስ በአሁኑ ሰአት እንደሌለን ግልፅ ነው፡፡

የአገራችን ሲቪል ሰርቪስ የድሃ አገር ሲቪል ሰርቪስ ነው፡፡ እያንዳንዷ ሳንቲም በቁጠባ ጥቅም ላይ ካልዋለች በስተቀር

ልማታችን ሊፋጠን እንደማይችል የተገነዘበ ሲቪል ሰርቪስ መሆን አለበት። መሰራት ያለባቸው ስራዎች እጅግ ብዙ የሆኑበት፣ እነዚህን ስራዎች ለመስራት ያለን ገንዘብና የሰው ሃይል እጅግ ውሱን የሆነበት አገርን የሚያገለግል ሲቪል ሰርቪስ ነው። በዚሁ ሁኔታ ውስጥ የሚሰጥ ሲቪል ሰርቪስ እያንዳንዱን ስራ ካለው ልማታዊ አስተዋፅኦ አኳያ መድቦ ቅደም ተከተል በማውጣት ቅድሚያ ሊሰጣቸው በሚገባ ጉዳዮች ላይ አተኩሮ የሚረባረብ መሆን አለበት። እንኳንና እንደኛ ባለ ድሃ አገር በበለፀጉት አገሮችም ቢሆን የመንግስት ገንዘብ መመዝበር፣ ሙስና የመንግስትን ልማታዊ አስተዋፅኦ ክፉኛ የሚያቀጭጭ፣ የህዝቡንና የልማታዊ ባለሃብቶችን ጥረት አስተጓጎሎ ጥገኝነትን የሚያስፋፋ የልማት ነቀርሳ እንደሆነ የታወቀ ነው። ስለሆነም ሲቪል ሰርቪሳችን የመንግስትን ገቢ በጥንቃቄ ሰብስቦ፣ እያንዳንዷን ሳንቲም ቆጥቦና የላቀ ልማታዊ አስተዋፅኦ ላላቸው ስራዎች ቅድሚያ ሰጥቶ የሚረባረብ ከሙስና የፀዳ የሰው ሃይል ያለው፣ ይህንን ለማድረግ የሚያስችል አሰራርና አደረጃጀት ያለው ሲቪል ሰርቪስ መሆን ይገባዋል። በአሁኑ ወቅት እንደዚህ አይነቱ ሲቪል ሰርቪስ እንደሌለን ግልፅ ነው። የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ያስቀመጥነውን የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታና የልማት አላማ ለማሳካት የሚያስችል የሰው ሃይል፣ አሰራርና አደረጃጀት ለመፍጠር ያግዛል ተብሎ የተቀረፀ ፕሮግራም ነው።

3. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ይዘት፣

የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም የአገራችን ሲቪል ሰርቪስ የልማትና የዴሞክራሲያዊ ስርአት አላማዎቻችንን በብቃት ለመፈፀም የሚችልና ያሉበትን መሰረታዊ ችግሮች ያስወገደ ሲቪል ሰርቪስ እንዲሆን ለማድረግ የታቀደና ይህንኑ ለማድረግ ያስችላሉ ተብለው የተገመቱ ንኡስ ፕሮግራሞችና ፕሮጄክቶችን ያቀፈ ፕሮግራም ነው። ፕሮግራሙ በማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅያችን ውስጥ የተቀመጡትን የአቅም ግንባታ ገፅታዎች ማለትም የአሰራርና አደረጃጀት ማስተካከልን፣ የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠንና አይነት በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ እንዲገኝ ማድረግንና እነዚህን አቀናጅቶ ማስፈፀምን መሰረት ያደረገ ነው። ፕሮግራሙ እነዚህን መርሆዎች መሰረት በማድረግ በአምስት ንኡስ ፕሮግራሞች ተከፋፍሎ የተዘጋጀ ነው። የመንግስት ወጪ አስተዳደር ንኡስ ፕሮግራም፣ የሰው ሃይል አስተዳደር ንኡስ ፕሮግራም፣ የአገልግሎት አሰጣጥ ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም፣ የስነ-ምግባር ንኡስ ፕሮግራምና የከፍተኛ አመራር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም ናቸው።

3.1. የመንግስት ወጪ አስተዳደር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም፣

መንግስት ወጪውን የላቀ ልማታዊ አስተዋፅኦ ባላቸው ጉዳዮች ላይ በማተኮርና እያንዳንዷን ሳንቲም በቁጠባ ጥቅም ላይ ለማዋል በሚያስችል አኳኋን ማስተዳደር መቻል አለበት። የየዕለት ስራና ውጤት ብቻ ሳይሆን የመካከለኛና የረዥም ጊዜ እይታ

ባለውና ቀጣይነት ያለውን ልማት ለማረጋገጥ በሚያስችል አኳኋን ማስተዳደር አለበት። ወጪውን በዚሁ መልኩ ለማስተዳደር የሚያስችል የሰው ሃይል፣ የጠራ ቀልጣፋ አሰራርና አደረጃጀት ያለው ሲቪል ሰርቪስ ያስፈልገዋል። የመንግስት ወጪ አስተዳደር ንኡስ ፕሮግራም ሁሉንም የማስፈፀም አቅም ግንባታ ገፅታዎች አጣምሮ በመጠቀም አሁን ያለውን ሲቪል ሰርቪስ አሻሽሎ ከላይ የተጠቀሱትን ስራዎች ሊሰራ የሚችል ሲቪል ሰርቪስ እንዲሆን የማድረግ ግብ ያለው ንኡስ ፕሮግራም ነው።

የመንግስት ወጪ ከላይ በተቀመጠው መልኩ በተግባር ላይ እንዲውል ይህንን ለማድረግ የሚያስችል ቀልጣፋ፣ የግልፅነትና የተጠያቂነትን መርሆ በተሟላ መልኩ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል አሰራር መቀመጥ ይኖርበታል። የረጅምና የመካከለኛ ጊዜ ዕቅድን በማዘጋጀትና በዚሁ እቅድ መሰረት መፈፀም ያለባቸውን ስራዎች ቅደም ተከተል በመስጠት፣ የላቀ አስተዋፅኦ ላላቸው በበጀት አመዳደብ ረገድ ቅድሚያ በመስጠት ለመስራት የሚያስችል የበጀት አወጣጥ አሰራር መኖር አለበት። እያንዳንዱ የበጀት እቅድ የዛሬውን ውጤት ብቻ በማየት የሚፈፀም ሳይሆን የረጅምና መካከለኛ ጊዜ እይታ ባለው አኳኋን የሚታቀድና የሚፈፀም እንዲሆን ለማድረግ የሚያስችል አሰራር መኖር አለበት። እያንዳንዷ ሳንቲም በተቀመጠው እቅድና በጀት በትክክል በስራ ላይ መዋሏን ለማረጋገጥና ለመቆጣጠር በሚያስችል አኳኋን የተቀረፀ አሰራር መኖር አለበት። ይህ አሰራር በአንድ በኩል የተጠያቂነትና የግልፅነት መርህን ተግባራዊ ለማድረግ በሌላ

በኩል ደግሞ የስራ ቅልጥፍናን ለማረጋገጥ የሚያስችል እንዲሆን ማድረግ አለበት።

አሰራራችንን በዚሁ መልኩ ለማስተካከል የበጀት አስተዳደር ስርአቱን የሚገዙ አዋጆች፣ ደንቦችና መመሪያዎች በዚሁ መልክ መቀረፅ ነበረባቸው። የበጀት እቅድ አዘገጃጀት ስርአቱ የተጠቀሰውን አላማ ለማሳካት የሚያስችል እንዲሆን ተደርጎ መቀረፅ ነበረበት። እነዚህን የህግና የመመሪያ ለውጦች ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ብቃት ያለው ማንዋልም መዘጋጀት ነበረበት። የስራ ቅልጥፍናን በሂደት በይበልጥ በማረጋገጥ ስርአቱ በዘመናዊ የኮምፒውተር አገልግሎት የሚደገፍ መሆን ነበረበት። ተጠያቂነትና ግልፅነትን ለማስፈን የውስጥና የውጭ ኦዲት ስርአትን በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል፣ በየደረጃው ያሉ በጀቱን የማፅደቅ ስልጣን ያላቸው ምክር ቤቶች በቁጥጥሩ ስራ ላይ በብቃት ሊሳተፉ የሚችሉበት ሁኔታ ለመፍጠር የሚያስችል ሆኖ መዘጋጀት ነበረበት።

ይህን የአሰራር ለውጥ ለማምጣት፣ አዋጆች፣ ደንቦች፣ መመሪያዎች ማንዋሎች ወዘተ. ለማዘጋጀት በውጪ ሙያተኞች በሰፊው የታገዘና በርካታ አመታትን የጠየቀ ስራ ተሰርቷል። ወሳኝ የሚባሉት የአሰራር ለውጦች አዋጆች፣ ደንቦች፣ መመሪያዎችና ማንዋሎች ተዘጋጅተው በአብዛኛው ተግባራዊ መሆን ጀምረዋል። የአሰራር ለውጥን በተመለከተ የቀሩ ጉዳዮች ቢኖሩም ዋናው ስራ የተሻሻሉ አሰራሮችን የመቀየስ ጉዳይ አይደለም። የቀሩትን የማጠናቀቁ ስራ እንደተጠበቀ ሆኖ ዋናው

ስራ የተዘጋጁትን አሰራሮች በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ማድረግ፣ በተግባር መፈተሽና በዚሁ ሂደት መሻሻል እንዳለባቸው የተረጋገጡትን በቀጣይነት የማሻሻል ጉዳይ ነው።

የአሰራር ለውጡ ብቃት ካለው የሰው ሃይል ውጪ ሊፈፀም እንደማይችል እሙን ነው። በመሆኑም በስራው ላይ ያሉ ሰራተኞች በአዲሱ አሰራር ላይ የተሟላ ግንዛቤ እንዲኖራቸው ለማድረግ ሰፊ ስልጠና መካሄድ ነበረበት። ስራውን በአግባቡ ለመፈፀም በስራ ላይ ያሉ ሰራተኞችን በአጫጭር ስልጠናዎች ለማሻሻል በሚደረግ ስራ ብቻ የሚቻል አይደለም። ሰፊ የሂሳብ ሰራተኛ የሰው ሃይልን በመደበኛ ፕሮግራሞች በብቃት ማሰልጠን የሚጠይቅ ነው። በስራው ላይ ያሉ ሰራተኞችን በስራ ላይ ስልጠና አቅማቸውን ለማሻሻል ከፍተኛ ጥረት ተደርጓል። ይሁንና ይህ ጥረት ከፍተኛ የሙያተኛ እጥረት ባለባቸው መስሪያ ቤቶች ውስጥ የተካሄደ ስልጠና በመሆኑ የሰራተኛውን ብቃት ከማሻሻል አኳያ ሊያስገኝ የሚችለው ለውጥ የራሱ ውሱንነት የነበረው ነው። እንደዋነኛ ችግር ሊቀመጥ የሚችል ባይሆንም የስልጠናው ውጤታማነትና ጥራትም የሚሻሻል ነገር የሌለው የተዋጣለት ነበር ለማለት አይቻልም። ከሁሉም በላይ ግን በሂሳብ ስራና የሚፈለገውን ከፍተኛ፣ መካከለኛና ዝቅተኛ ሙያተኛ በሚፈለገው መጠንና አይነት ለማሰልጠን የሚያስችል የትምህርትና ስልጠና ስርአት ባልተዘረጋበት ወቅት የሚካሄድ ለውጥ በመሆኑ መሰረታዊ የሰው ሃይል ችግር ቀስፎ የያዘው ፕሮግራም ነበር ማለት ይችላል።

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

የወጪ አስተዳደር ስርአቱን ለማሻሻል በስርአቱ ውስጥ ያሉት አደረጃጀቶች፣ የውጭና የውስጥ ኦዲት አደረጃጀቶችንም ጨምሮ የተቀየሰውን የተሻሻለ አሰራር ተግባራዊ ለማድረግ በሚያስችል አኳኋን መስተካከል ይኖርባቸዋል። ከዚህ አኳያ የተሻሻሉ አደረጃጀቶች ምን መምሰል እንዳለባቸው በውል ለይቶ ለማስቀመጥ ሰፊ ስራ ተሰርቷል። ይህንኑ ተግባራዊ ለማድረግም የተለያዩ ሙከራዎች ተደርገዋል። ይሁንና አደረጃጀቶች ዞሮ ዞሮ ብቃት ባለው የሰው ሃይል ዙሪያ የሚፈጠሩ ነገሮች መሆናቸው አልቀረም። ከላይ እንደተገለፀው ፕሮግራሙ ከፍተኛ ብቃት ያለው የሰው ሃይል ችግር ያጋጠመው ፕሮግራም ነው። በመሆኑም አደረጃጀቱም ከዚሁ ጋር ተያይዞ በተሟላ አኳኋን ተግባራዊ ሊሆን የቻለ አይደለም።

ይህ ንኡስ ፕሮግራም ከሁሉም ንኡስ ፕሮግራሞች አስቀድሞ የተጀመረና በከፊልም ተግባራዊ መሆን የጀመረ ፕሮግራም ነው። በተለይም የተሻሻሉ አሰራሮችን ከመንደፍ አኳያ ረጅም ርቀት የተሄደበትና አጥጋቢ ስራ የተሰራበት ፕሮግራምም ነው። በዚሁ መልኩ ሲታይም ጥሩ ውጤት የተገኘበት ፕሮግራም ነበር ማለት ይቻላል። ይሁንና ይህ ፕሮግራም እስካሁን የሲቪል ሰርቪስ ፕሮግራሙ በርካታ ችግሮች የተጠናወቱት እንደነበረ ግልፅ ነው። የፕሮግራሙን የቴክኒካዊ ገፅታ ብቻ በምናይበት ወቅት ስራው ከሰፊ የሰው ሃይል ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ጋር በቀጥታ ተያይዞ የተፈፀመ ስላልነበረ ሶስቱን የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎች አሟልቶና አቀናጅቶ ለመፈፀም የተቻለ አልነበረም። ስለሆነም በሚፈለገው መልክ የማስፈፀም አቅምን

ለመፍጠር አልቻለም። ከዚሁ በተጨማሪ ሌሎች የሲቪል ሰርቪሱን ችግሮች ለመፍታት የሚያስችሉ ስራዎች አብረውና በተቀናጀ አኳኋን ሊፈፀሙ ባልቻሉበት ሁኔታ ተግባራዊ መሆን የጀመረ ስለነበረ በተናጠል ሊያስገኝ ይችል የነበረው ውጤት የራሱ ውሱንነት እንደነበረው የሚካድ አይደለም። ስለሆነም ምንም እንኳ የማይናቁ መሻሻሎች ያመጣና በተለይም ለቀጣዩ ስራችን የሚበጁ በርካታ ልምዶች ለመቅሰም ያስቻለን ጠቃሚ ፕሮግራም የነበረ ቢሆንም አፈፃፀሙን ቀይደው የያዙ ከላይ የተጠቀሱት መሰረታዊ ቴክኒካዊ ችግሮችም የነበሩት ንኡስ ፕሮግራም ነው።

3.2. የሰው ሃይል አስተዳደር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም፣

ሲቪል ሰርቪሳችን ዞሮ ዞሮ ባለው የሰው ሃይል ጥራትና መጠን የሚወሰን አቅም ነው የሚኖረው። በመሆኑም የሲቨል ሰርቪሳችን የሰው ሃይል አስተዳደር ዘመናዊ እንዲሆንና ካስቀመጥነው የዴሞክራሲያዊ ስርአት ግንባታና የልማት እቅዳችን ጋር አብሮ እንዲሄድ ማድረግ ያስፈልጋል። ይህን ለማድረግ ሲቪል ሰርቪሱ የሚተዳደርባቸው አዋጆች ደንቦችና መመሪያዎች የሲቪል ሰርቪሱን መብትና ጥቅም ለማስከበር የስራ ተነሳሽነቱን ለማሻሻል በሚያስችል አኳኋን መሻሻል ነበረባቸው። የሰው ሃይሉ ምልመላና እድገት ፍትሃዊ በሆነ አኳኋንና የስራ ውጤትን በብቃት በመለካት ላይ የተመሰረተ መሆን ነበረበት። ሲቪል ሰርቪሱ የሚያስፈልገውን የሰው ሃይል በእቅድ ለመመልመል፣ ለማሰልጠንና ለማስተዳደር የሚያስችለው አሰራር መቀየስ ነበረበት። የሰው

ሃይሉን በዚሁ መልኩ ለማስተዳደር ብቃት ያላቸው የሰው ሃይል አስተዳደር ሙያተኞችና አደረጃጀቶችም ማግኘት ነበረበት። የሰው ሃይል አስተዳደር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም እነዚህን ጉዳዮች ለማሟላት ይችላሉ ተብለው የተገመቱ ፕሮጀክቶችን የያዘ ንኡስ ፕሮግራም ነው የነበረው።

በዚህ ንኡስ ፕሮግራም በተለይ አሰራሮችን ከማስተካከል አኳያ ያገር ውስጥና የውጭ ሙያተኞችን ባሳተፈ አኳኋን ሰፊ የቅድመ ዝግጅት ስራ ሰርቷል። የሲቪል ሰርቪሱን መተዳደሪያ አዋጅ ለማሻሻል የሚያስችል ጥናት ተካሂዶ አዋጁ ተሻሽሏል። ሰራተኛውን ለማትጋት ያስችላሉ ተብለው የተገመቱ የደሞዝ ጭማሪን ጨምሮ በርካታ ስራዎች ተሰርተዋል፣ በመሰራትም ላይ ናቸው። የሰራተኛው ምልመላና እድገት በብቃቱና በስራ ውጤቱ ላይ ብቻ የተመሰረተ እንዲሆን ለማድረግ የሚያስችሉ የተለያዩ አሰራሮችም ተቀምጠዋል። የስራ ውጤት መመዘኛ ስርአቱን ለማሻሻል የሚያስችሉ የአሰራር ለውጦችም ተነድፈዋል። በዚህም ለቀጣዩ ስራችን መነሻ የሚሆን በርካታ ስራ ተሰርቷል ማለት ይቻላል።

ይሁንና በዚህ ፕሮግራምም ላይ ለቀጣዩ እንቅስቃሴያችን ማነቆ የሚሆኑ በርካታ ችግሮች መኖራቸው አልቀረም። ስራው ከሰው ሃይል ትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ጋር በቅርብና በቀጥታ በተቀናጀ አኳኋን በመካሄድ ላይ ያልነበረ በመሆኑ በቀጣዩ የአፈፃፀም እንቅስቃሴ የራሱ ተፅእኖ ማሳረፉ የማይቀር ነው። ሲቪል ሰርቪሱን የማሻሻል ስራ የሰራተኛውን አመለካከትና እምነት

ከማስተካከል ጋር ካልተያያዘ በስተቀር በቴክኒካዊ ማሻሻያዎች ብቻ የሚፈለገው አይነት የሲቪል ሰርቪስ ሰራተኛ ማግኘት የሚቻል አይሆንም። ንኡስ ፕሮግራሙም ሆነ ሲቪል ሰርቪሱ በአጠቃላይ ለለውጡ ፖለቲካዊ ገፅታና በዚህ ደረጃ መሰራት ላለበት ስራ በቂ ትኩረት የሰጠ አልነበረም፣ ስለሆነም ለአፈፃፀሙ የተሟላ ዝግጅት ተደርጎ ነበር ሊባል አይችልም። ከዚህ ጋር ተያይዞ የስራ ውጤት መመዘኛን ለማሻሻል የተደረገው ጥረት እያንዳንዱ ሰራተኛ በስራ ውጤቱ በትክክል መመዘን እንዳለበት ተገንዝቦ ይህንን በጥብቅ ተግባራዊ ለማድረግ ቆርጦ ከተነሳ ሰራተኛና ሃላፊ መፍጠር ውጭ ብዙም ውጤት እንደማይኖረው መገመት የሚያዳግት አይሆንም።

3.3. የአገልግሎት አሰጣጥ ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም፣

የአገልግሎት አሰጣጥ ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም ሲቪል ሰርቪሱ ለተጠቃሚው ቀልጣፋ በግልፅነትና በተጠያቂነት መርህ ላይ የተመሰረተ አገልግሎት እንዲሰጥ ለማድረግ የሚያስችሉ አሰራሮችና አደረጃጀቶችን ለመቅረፅ የተዘጋጀ ነው። በዚህም መሰረት የሲቪል ሰርቪሱ የአገልግሎት አሰጣጥ መርሆዎችን የሚዘረዝሩ፣ ተጠቃሚው ምን አይነት አገልግሎት ከማን የማግኘት መብት እንዳለው የሚጠቁሙ፣ አገልግሎት የተጓደለበት ወይም የዘገየበት ተጠቃሚ አቤቱታ ስለሚያቀርብበት ሁኔታ ዝርዝር ፖሊሲዎችና መመሪያዎች የማዘጋጀት ስራ ተሰርቷል። ይህ አሰራርን የመለወጥ ስራ በአገር ውስጥና በውጭ ሙያተኞች

በአብዛኛው ከውጭ አገሮች ልምድ በመነሳት የተፈፀመ ቢሆንም በአገራችንም ሻል ያለ አገልግሎት ይሰጣሉ ተብለው የተገመቱ መስሪያ ቤቶች ልምድ እንዲካተት ተደርጓል። በአፈፃፀም ላይ ሊያጋጥሙ የሚችሉ ችግሮችን ለይቶ ለማወቅ እንዲረዳም ንኡስ ፕሮግራሙ በተወሰኑ መስሪያ ቤቶች እንዲሞከር ተደርጎ የተገኘው ልምድ ተቀምሯል።

የአገልግሎት አሰጣጡን ስርአት ለማሻሻል ለሰራተኛው ስለተሻሻለው አሰራር በቂ ስልጠና መስጠት ያስፈልጋል። ጥራት ያለው ቀልጣፋ አገልግሎት የመስጠት እምነትና አመለካከት በሰራተኛው እንዲያድር ማድረግም ያስፈልጋል። ስለተሻሻለው ስርአት ሰራተኛው በቂ እውቀት እንዲኖረው ለማድረግ ያስችላሉ ተብለው የተገመቱ የማሰልጠኛ ፅሁፎች ተዘጋጅተዋል። በዚህ በኩል ሰራተኛው ሊይዘው የሚገባውን እምነትና አመለካከት መቅረፅን በተመለከተ ግን በአብዛኛው በሲቪል ሰርቪሱና በህብረተሰቡ ውስጥ በሚሰራ የፖለቲካ ስራ የሚሸፈንና መሸፈንም የሚገባው ነው።

በሲቪል ሰርቪሱ የሚሰጠውን አገልግሎት ለማሻሻል፣ አሰራሩን ከማስተካከልና ሰራተኛውን ከማሰልጠን በተጨማሪ አደረጃጀቱን ቀልጣፋ አገልግሎት ለመስጠት በሚያስችል አኳኋን ማስተካከል እንደሚያስፈልግም ይታመናል። ከዚህ አኳያ ጠቀሜታ አላቸው ተብለው የሚታመንባቸው የአደረጃጀት መርሆዎች ያሉ ቢሆንም ዝርዝሩ ከየመስሪያ ቤቱ ባህሪና ከሚሰጠው አገልግሎት ጋር ተያይዞ የሚቀየስ እንጂ ሲቪል ሰርቪሱን በአጠቃላይ የሚሸፍን

ሊሆን አይችልም። በመሆኑም አጠቃላይ መርሆዎች የተቀመጡ ቢሆኑም የአደረጃጀት ለውጦች ንኡስ ፕሮግራሙ ተግባራዊ በሚሆንበት ወቅት በዝርዝር መመለስ ያለባቸው ሆነው ይገኛሉ። ይህ ስራ ከፍተኛ ሙያና የስራ ልምድ የሚጠይቅ በመሆኑና በዚህ ረገድ በአገራችን ከፍተኛ የሙያተኛ እጥረት ያለ በመሆኑ፣ እንዲሁም አደረጃጀቶች ቅልጥፍናን ለማረጋገጥ በሚያስችል አኳኋን ባልተስተካከሉበት ወቅት በሚሰጠው አገልግሎት ላይ መሰረታዊ ማሻሻያ ለማድረግ አስቸጋሪ በመሆኑ የንኡስ ፕሮግራሙን አፈፃፀም ሊጎዳ የሚችል ከፍተኛ ችግር ሆኖ ይታያል።

የአገልግሎት አሰጣጥ ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም እስከዛሬ ድረስ ቅድመ ዝግጅቶችን ከማጠናቀቅ አልፎ ተግባራዊ መሆን ያልጀመረ ፕሮግራም ነው። ይህ ንኡስ ፕሮግራም በአንድ መልኩ ሲታይ የአጠቃላይ የሲቪል ሰርቪሱ ንኡስ ፕሮግራም እምብርት ነው ሊባል ይችላል። የሲቪል ሰርቪሱ ማሻሻያ ፕሮግራም ዞሮ ዞሮ አላማው ለተጠቃሚው ቀልጣፋ ፍትሃዊና የግልፅነትና የተጠያቂነት መርህን የተከተለ አገልግሎት እንዲሰጥ ማድረግ ነው። ሌሎቹ ንኡስ ፕሮግራሞች ይህንን የሚደግፉና የሚያጠናክሩ ናቸው። በመሆኑም የአጠቃላይ ፕሮግራሙን ስኬታማነት ከሚወስኑት ንኡስ ፕሮግራሞች ውስጥ በዋነኛነት ሊጠቀስ የሚችል ይኸው ንኡስ ፕሮግራም ነው።

ንኡስ ፕሮግራሙን ተግባራዊ የማድረግ ስራ በሚሰራበት ወቅት በሌሎች ንኡስ ፕሮግራሞችም ያጋጥማሉ ተብለው

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

የተጠቀሱት ችግሮች በዚህኛውም ፕሮግራም ላይ ማጋጠማቸው የማይቀር ነው። ከዚህም በተጨማሪ በዚህ ንኡስ ፕሮግራም ሊያጋጥም የሚችል ለየት ያለ ቴክኒካዊ ችግር ይኖራል። ንኡስ ፕሮግራሙን በተሟላ ሁኔታ ተግባራዊ ለማድረግ ከአሰራር ለውጦችና ሰራተኛውን ከማሰልጠንና አመለካከቱን ከፕሮግራሞቹ አላማዎች አኳያ ከማስተካከል በተጨማሪ መስሪያ ቤቶችን ቀልጣፋ አገልግሎት ለመስጠት በሚያስችል አኳኋን ማደራጀት ይጠይቃል። ይህንን ለመፈፀም የሚረዱ አጠቃላይ የአደረጃጀት መርሆች የተቀመጡ ቢሆኑም ስራው ከየመስሪያ ቤቱ አገልግሎት ጋር ተያይዞ መሰራት ያለበትና ከፍተኛ እውቀትና ልምድ የሚጠይቅ ስራ ነው። በአገራችን በዚህ ረገድ ልምድና ሙያው ያለው በቂ የሰው ሃይል የሌለ በመሆኑ ስራውን ለማስፈፀም ጠንካራ የውጭ ሙያተኛ ድጋፍ ያስፈልጋል። የውጭ ሙያተኛ በሚፈለገው መጠንና ጊዜ ለማግኘት የተለያዩ ችግሮች ስለሚኖሩና የውጭ ሙያተኞች የየመስሪያ ቤቱን የስራ ባህሪ ለመገንዘብ የሚወስድባቸው ጊዜ መኖሩ ስለማይቀር ይህም አፈፃፀሙን ሊያጓትት እንደሚችል መገመት ይቻላል። ስለዚህም የመስሪያ ቤቶች ቅደም-ተከተል አውጥቶ በዋናዎቹ ላይ አትኩሮ በመረባረብና በአፈፃፀሙ ሂደት የአገራችን ሙያተኞች እውቀቱንና ልምዱን እንዲያገኙ በመጣር ችግሩን ማቃለል ካልተቻለም በአጠቃላይ በፕሮግራሙ ላይ ከፍተኛ አሉታዊ ተፅእኖ ሊያሳድር ይችላል።

3.4. የከፍተኛ አመራር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም፣

የሲቪል ሰርቪሳችን ብቃት ወደሚፈለገው ደረጃ ሊደርስ የሚችለው ከላይ ከተዘረዘሩት ስራዎች በተጨማሪ ብቃት ያለው ከፍተኛ አመራር ሲያገኝ፣ ከፍተኛው አመራር ስራው ስትራተጅያዊ አመራር መስጠት መሆኑን ተገንዝቦ በዚህ ተግባር ላይ ሲያተኩርና ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችል ብቃት ሲኖረው ነው፡፡ በዚህ ደረጃ ላይ ያለው አመራር የመስሪያ ቤቱን አላማ፣ ራዕይና ግብ በትክክል አስቀምጦ፣ መስሪያ ቤቱ የሚሰራበትን የውስጥና የውጭ ሁኔታ በአግባቡ ተንትኖ፣ ተልእኮውን ለመፈፀም የሚያስፈልገውን የሰው ሃይልና ማቴርያል ለይቶ የመንግስትን ፖሊሲ ውጤታማ፣ ቀልጣፋና ወጭን ቆጣቢ በሆነ መንገድ ለመፈፀም የሚያስችል እቅድ ማውጣት መቻል አለበት፡፡ የእቅዱን የአፈፃፀም ጉድለቶች ለማስተካከል፣ ጠንካራ ጎኖችን ለማዳበር በሚያስችል አኳኋን በተከታታይ የሚገመገም በግምገማው ላይ ተመስርቶ የማስተካከያ ርምጃዎችን ለመውሰድ የሚያስችል መሆን አለበት፡፡ ሰራተኛውን በነዚህ ዙሪያ በብቃት የሚያንቀሳቅስ፣ የሚያተጋና የሚቆጣጠር መሆን አለበት፡፡ በሲቪል ሰርቪሱና በፖለቲካው አመራር መካከል ያለው ድንበር ተለይቶ በሚገባ ተቀናጅተው የሚሰሩበትን ሁኔታ መፍጠር የሚችል መሆን አለበት፡፡ በመጨረሻም ይህን ስራ ለመስራት የጥናትና የምክር አገልግሎትን የሚፈጥርና በአግባቡ የሚጠቀም መሆን አለበት፡፡

የከፍተኛ አመራር ማሻሻያ ፕሮግራምን ተግባራዊ

ለማድረግ መነሻ ሊሆን ይችላል ተብሎ የተገመተና አሰራሩን በተወሰኑ የሚኒስቴር መስሪያ ቤቶች ከፍተኛ አመራር አካላት ተግባራዊ ለማድረግ የተደረገ ጥረት አለ፡፡ ከዚህ ጥረት ከፍተኛ ልምድ ተገኝቷል፡፡ በፖለቲካ አመራሩና በሲቪል ሰርቪሱ መካከል ያለውን ዳር ድንበር በውል ለይቶ ለማስቀመጥም የተለያዩ ርምጃዎች ተወስደዋል፣ በመወሰድም ላይ ናቸው፡፡ ይሁንና ንኡስ ፕሮግራሙ በአጠቃላይ ሲታይ በተሟላ አኳኋን ተግባራዊ መሆን ያልጀመረ ብቻ ሳይሆን ቅድመ-ዝግጅቶች ከማከናወንም አንፃር ገና ብዙ ርቀት ያልሄደ ሆኖ ይገኛል፡፡

ከዚህ በፊት የተለመዱ የእቅድ ዝግጅትና ክትትል አሰራሮችን ፈትሾ፣ በ-ይለት ደረጃ በተወሰኑ የሚኒስቴር መስሪያ ቤቶች የተሞከረውን ስራ ገምግሞ የእቅድ ዝግጅት፣ አፈፃፀምና ክትትል አሰራሩን ወጥነት ባለው አኳኋን ለማስተካከል የሚያስችል የአሰራር ለውጥ ስራ ገና ለወደፊቱ መካሄድ ያለበት ስራ ነው፡፡ በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ ሁሉም ሰው የተመደበለትን ስራ ራሱን ችሎ በብቃት የሚፈፅምበት፣ ይህ ከተጠያቂነት መርህ ጋር ተያይዞ የሚከናወንበት የአሰራርና አደረጃጀት መስተካከል ገና ለወደፊቱ መሰራት የሚኖርበት ስራ ነው፡፡

ከፍተኛ አመራሩን ለማሻሻል የሰው ሃይል ስልጠናና የምርምርና ጥናት አቅም ግንባታ ስራዎች ቁልፍ ሚና ይጫወታሉ፡፡ በዚህ ደረጃ በጣም ተፈላጊ የሚሆነው በከፍተኛ ደረጃ የሰለጠነና ልምድ ያለው ሰራተኛ ነው፡፡ የዩኒቨርሲቲዎች መስፋፋትና ከዚህም

ጋር ተያይዞ የድህረ-ምረቃ ትምህርት መስፋፋት የሚፈለገውን ሙያተኛ በማፍራት ረገድ ያለብንን ችግር በከፍተኛ ደረጃ እንደሚቀርፍ ይገመታል:: ይሁንና ይህ ስራ በመደበኛ ዩኒቨርሲቲዎች ብቻ ሊሸፈን የሚችል አይደለም:: በሲቪል ሰርቪሱ ብቻ የሚፈለጉ ለየት ያሉና ከፍተኛ ሙያ የሚጠይቁ የትምህርትና ስልጠና መስኮች መኖራቸው አይቀርም:: በዚሁ ክልል የመንግስት ፋይናንስ አስተዳደርና የግብር አሰባሰብ ሙያን በምሳሌነት መጥቀስ ይችላል:: ሌሎችም በተመሳሳይ መልክ የሚታዩ የትምህርትና ስልጠና መስኮች ይኖራሉ:: ከዚህ በተጨማሪ የሲቪል ሰርቪሱን የአቅም ችግሮች በየጊዜው እየገመገሙ አጫጭር ስልጠናዎችን በመስጠት መፈታት ያለባቸው ጉዳዮች ይኖራሉ:: እነዚህን አገልግሎቶች መስጠትን እንደዋነኛ ስራው የወሰደ የከፍተኛ ትምህርት ተቋም ማደራጀት በጣም ጠቃሚና አስፈላጊ ነው:: መንግስት ይህንኑ በመገንዘብና ከሌሎች አገሮች ልምድም በመማር የሲቪል ሰርቪስ ኮሌጅን አቋቁሟል::

በአገራችን የተቋቋመው የሲቪል ሰርቪስ ኮሌጅ በአንድ በኩል የክልሎችን ከፍተኛ የሰው ሃይል እጥረት በፍጥነት ለመፍታት የሚረዱ የትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሞችን እንዲፈፅም፣ በሌላ በኩል ደግሞ በሌሎች የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት የማይሰጡ የድህረ-ምረቃ ፕሮግራሞችን በማዘጋጀት፣ የሲቪል ሰርቪሱን ፍላጎቶች እያጠኑ አጫጭርና ተከታታይ የስልጠና ፕሮግራሞችን በማዘጋጀትና የምርምርና ጥናት ስራዎችን በማከናወን ሲቪል ሰርቪሱን እንዲያጠናክር የተቋቋመ ድርጅት

ነው:: የክልሎችን ፍላጎት ከማርካትም አኳያ ሰፊ ስራ ለመስራት ችሏል:: የሚሰጠው ትምህርት የጥራት ችግር ያለበት ቢሆንም የሙያተኛ እጥረት በየክልሉ እንዲቃለል ከማድረግ አኳያ የተጫወተው ሚና ግን በጣም ጠቃሚና ከፍተኛ እንደነበረ ግልፅ ነው:: አንዳንድ የድህረ-ምረቃ ፕሮግራሞችን በማዘጋጀትና በማስፈፀም ረገድም ቀላል ግምት የማይሰጠው ስራ ሰርቷል:: ይሁንና በሲቪል ሰርቪሱ ስትራተጅካዊ አመራር መስጠት ላይ ተሳታፊ የሚሆኑ ሰዎችን በማስተማርና በተከታታይ ስልጠና በማሻሻል ረገድ ሊጫወት የሚገባውን ሚና ተጫውቷል ማለት አይቻልም:: በመጀመሪያ ዲግሪና ዲፕሎማ ደረጃ የሚሰጠው ስልጠና ከዩኒቨርሲቲዎች መስፋፋት ጋር ተያይዞ አላስፈላጊ እየሆነ በመሄድ ላይ በመሆኑ፣ በዚህ ረገድ በሌሎች ዩኒቨርሲቲዎች በማይሰጡ ውሱን የትምህርት መስኮች ላይ ካልሆነ በስተቀር ሌላውን ደረጃ በደረጃ እየተወ የሚሄድበትን መንገድ መቀየስ አስፈላጊ ሆኖ ይታያል:: ዋናው ትኩረት በሌላ ተቋም በማይሰጡ ትምህርቶች በተለይም የድህረ-ምረቃ ትምህርቶች ላይ እንዲሆን፣ ከዚህ ጎን ለጎን አጫጭርና ተከታታይ የማጠናከሪያ ስልጠናዎችን የማዘጋጀትና የመስጠት አቅም እንዲያዳብር፣ የምርምርና ጥናት ስራዎችንም እንዲሰራ ማድረግ ላይ ማትኮር ያስፈልጋል:: ተቋሙን በሰው ሃይልና በቁሳቁስ ይህንን ስራ ለመፈፀም በሚያስችል መልኩ ማጠናከርም ያስፈልጋል:: ይህን ስራ የሲቪል ሰርቪሱን ከፍተኛ አመራር ከማሻሻል ስራ ጋር በቅርብ የማስተሳሰሩ አስፈላጊነትም ጎልቶ የሚታይ ነው:: በዚህ ደረጃ ተጨባጭ ለውጥ ለማምጣት የሚያስችል ስራ ካልተሰራ በስተቀር የሲቪል ሰርቪሱን ከፍተኛ

አመራር በረጅምና መካከለኛ ጊዜም በሚፈለገው ደረጃ ለማጠናከር አስቸጋሪ ይሆናል።

የሲቪል ሰርቪሱን ከፍተኛ አመራር ለማሻሻል ከስራው ጋር የሚመጥን የምርምርና ጥናት አቅም መፈጠር አለበት። የመንግስት ፖሊሲዎችን ለማሻሻል የሚረዳ ጥናትና ምርምር፣ የፖሊሲ አፈፃፀምን ለማሻሻል የሚረዳ ጥናትና ምርምር፣ ሲቪል ሰርቪሱን በቀጣይነት ለማሻሻል የሚያስፈልግ ጥናትና ምርምር ወዘተ. መካሄድ አለበት።

እንደዚህ አይነት የጥናትና ምርምር አቅሞች በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ ብቻ የሚቋቋሙ ሊሆኑ አይችሉም። ቀደም ብሎ እንደተገለፀው የሲቪል ሰርቪስ ኮሌጅን ጨምሮ የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት አንዱ መሰረታዊ ተልእኳቸው እንደዚህ አይነቱን የጥናትና ምርምር ስራ መስራት ነው። ከዚህ በተጨማሪ በተወሰኑ የስራ መስኮች ላይ አትኩረው የጥናትና ምርምር ስራ የሚያካሂዱ የመንግስት ተቋሞች መፈጠር ይኖርባቸዋል። በዚህ መሰረት የግብርና ምርምር አቅማችንን ለማሻሻል፣ የህግ ጥናትና ምርምር ተቋምንና፣ የኢኮኖሚ ልማት ምርምር ተቋምን ለማደራጀትና ለማጠናከር የተሰሩ ስራዎች በምሳሌነት ሊጠቀሱ የሚችሉ ናቸው። በነዚህ ላይ ተጨማሪ የሚሆኑ በየመንግስት መስሪያ ቤቱ የጥናትና ምርምር ስራ የሚሰሩ ተቋሞች ያስፈልጋሉ። እንደዚህ አይነቱን ሰፊ የጥናትና ምርምር አቅም ለመፍጠርና ለማጠናከር ከፍተኛ ጥረት ቢደረግም ገና ብዙ ስራ እንደሚቀረን

ግልፅ ነው። በዚህ ደረጃ ያለው ዋነኛው ማነቆ ብቃት ያለው ተመራማሪ የሰው ሃይል እጥረት ስለሆነ ይህንኑ ከተያዘው የከፍተኛ ትምህርት ማስፋፋት እቅድ ጋር በተቀናጀ አኳኋን መፍታት ያስፈልጋል። ይህ ስራ በአጥጋቢ ሁኔታ ባልተሰራበት ወቅት የሲቪል ሰርቪሱን ከፍተኛ አመራር በሚፈለገው ደረጃ ማሻሻል አይቻልምና።

3.5. የስነ-ምግባር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራም፣

ሙስና እጅግ ውስን የሆነውን የመንግስት ሃብት ለግለሰቦች ያለአግባብ መጠቀሚያ እንዲሆን በማድረግ ልማታችንን ክፉኛ የሚፈታተን፣ በግልፅነትና በተጠያቂነት መርህ እየተመራ ህዝብን የሚያገለግል ሲቪል ሰርቪስ እንዳይኖርና ሲቪል ሰርቪሱ ክፉኛ እንዲበላሽ የሚያደርግ፣ በልማት በጎ አስተዋፅኦ ካላቸው ባለሃብቶች ይልቅ ለጥገኞች የተመቻቸ ሁኔታ የሚፈጥርና በአጠቃላይም የስርአቱን የጥገኛ ዝቅጠት አደጋን የሚያቀላጥፍና የዚሁ አደጋ መገለጫም ስለሆነ መወገድና በቁጥጥር ስር መግባት ያለበት ጉዳይ እንደሆነ ግልፅ ነው። በመሆኑም በሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራማችን ውስጥ ከፍተኛ ትኩረት ተሰጥቶት ለበርካታ አመታት ሲሰራበት የነበረ ጉዳይ ነው። ይህንኑ አላማ ከዳር ለማድረስ የስነ-ምግባር ማሻሻያ ንኡስ ፕሮግራምና የዚሁ ማስፈፀሚያ የሆኑ የተለያዩ ፕሮጀክቶች ተቀርፀው ተግባራዊ ሆነዋል፣ በመሆንም ላይ ይገኛሉ።

ሙስናን በብቃት ለመዋጋት በዚሁ ተግባር ላይ የተሰማሩ ሰዎችን የዴሞክራሲ ስርአት በሚፈቅደው ህጋዊ አኳኋን ለፍርድ ማቅረብና የተጠያቂነት መንፈስን ማንገስ ይጠይቃል፡፡ በዚሁ ተግባር ላይ የተሰማሩትን ሰዎች በህጋዊ መንገድ በብቃት ለመከታተልና ለመቅጣት በማይቻልበት ሁኔታ ሙስና ከቁጥጥር ውጭ መሆኑ በፍፁም የማይቀር ጉዳይ ነው፡፡ በመሆኑም በንኡስ ፕሮግራሙ ውስጥ ትኩረት ከተሰጣቸው ዋነኛ ጉዳዮች አንዱ ሙስናን በህጋዊ መንገድ በብቃት የመዋጋት አቅማችንን የማሻሻል ስራ ነው፡፡

ይህንኑ ለማድረግ በአገራችን ሙስና የሚበራከትባቸውን ስራዎችና የሚፈፀምባቸውን መልኮች ለማጥናት፣ ሙስናን በህጋዊ መንገድ ለመዋጋት ዕንቅፋት የሚሆኑ የህግና የአደረጃጀት ችግሮችን ለመለየት ተሞክሯል፡፡ በዚህ ረገድ ጥሩ ውጤት አስገኝተዋል ተብለው የሚታወቁት ሆንግ ኮንግና ሲንጋፖር በመሆናቸው ከነዚህ አገሮች ልምድ ለመማር ተከታታይና ውጤታማ ስራ ተሰርቷል፡፡ ሙስናን በመዋጋት ግንባር ቀደም ሚና በመጫወት ላይ ካሉ መንግስታዊና መንግስታዊ ካልሆኑ ድርጅቶች ጋር በመተባበር የልምድ ልውውጥና የሰው ሃይል ስልጠና ስራም ተሰርቷል፡፡ በዚህ ሰፊ ጥናት ላይ በመመስረት ሙስናን በብቃት በመዋጋት በዚህ ስራ ላይ የሚያተኩር አንድ ጠንካራ ማዕከላዊ አካልን ማቋቋምና የህግ ማሻሻያ ስራዎችን መስራት እንደሚያስፈልግ ታምኖበት ይህንኑ ለመስራት የሚያስችል ስራ ተሰርቷል፡፡ የውጭ ሙያተኞችንና የሌሎች አገሮች ልምድን በሰፊው በመጠቀም የማዕከላዊ አካል ማቋቋምያ አዋጅና የህግ ማሻሻያ አዋጆች ተዘጋጅተው በተወካዮች ምክር ቤት እንዲፀድቁ ተደርጓል፡፡

በተሻሻሉት አዋጆች መሰረት ተቋሙ ከተደራጀ በኋላ በቅድሚያ በፖለቲካ አመራር ቦታ ላይ የነበሩ በሙስና የተጨማለቁ ሰዎችን ለፍርድ ማቅረብ እንደሚያስፈልግ፣ ተጠያቂነት በመጀመሪያ ደረጃ በበላይ አካላት መጀመር እንዳለበት፣ በዚሁ ተግባር ላይ ለመሰማራታቸው መረጃ የተገኘባቸው ሰዎች ለፍርድ እንዲቀርቡ ተደርጓል፡፡ ከዚሁ በማከታተልም ዋነኛ የሙስና ማዕከላት ተብለው በተገመቱ መስሪያ ቤቶች ላይ ያተኮረ የማጥራትና ተጠርጣሪዎችን ለፍርድ የማቅረብ ስራ በመካሄድ ላይ ይገኛል፡፡ በዚህ መልኩም በሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራሞች ውስጥ ቀድመው ተግባራዊ መሆን ከጀመሩትና አጥጋቢ ውጤት ካስገኙት ንኡስ ፕሮግራሞች አንዱ የስነ-ምግባር ማሻሻያ ፕሮግራም ሊሆን በቅቷል፡፡ በሙስና ተግባር ላይ የተሰማሩ ሰዎችን ለህግ በማቅረብ የተጠያቂነት መንፈስን በማዳበርና ሙስናን በመዋጋት ረገድ ከእንግዲህ የሚቀር ነገር ቢኖር በተግባር የሚገኙትን ተሞክሮዎች እየቀመሩ ፀረ-ሙስና ኮሚሽኑን ማጠናከርና ተፈላጊ ሆነው የሚገኙትን የህግና ሌሎች ማሻሻያዎችን ማድረግ ነው፡፡

ሙስናን በዚሁ ተግባር ላይ የተዘፈቁ ሰዎችን ለፍርድ በማቅረብ ብቻ በብቃት መዋጋት አይቻልም፡፡ በህዝቡ ውስጥ ሙስናን አጥብቆ የሚቃወምና በህጋዊ መንገድ ለመዋጋት ዝግጁ

የመሆን እምነትና አመለካከት መቀረፅ አለበት፡፡ ሚዲያና ሌሎችም አካላት በተጨባጭ መረጃ ላይ ተመስርተው ሙስናን የሚዋጉበትና የሚያጋልጡበት ሁኔታ መፈጠር ይኖርበታል፡፡ ይህ ስራ በስነ-ምግባር ማሻሻያ ፕሮግራም ውስጥ የተካተተ ቢሆንም በአብዛኛው በትምህርትና ስልጠና ተቋሞች ውስጥ በሚካሄድ የስነ-ዜጋና የስነ-ምግባር ትምህርት መፈፀም ያለበት ነው፡፡ ሚዲያ በዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ መጫወት የሚገባውን ገንቢ ሚና እንዲጫወት ለማድረግ በተያዘው ሰፊ የፖለቲካ ስራ ዕቅድ ውስጥ ተካቶ የሚፈፀም ነው፡፡ ከዚህ አኳያ የስነ-ምግባር ማሻሻያ ፕሮግራምን ከሚመለከታቸው አካላት ጋር በመተባበርና የስነ-ምግባር ትምህርቱና ስነ-ምግባርን በሚመለከት በሚዲያ ሊሰራ የሚገባው ስራ በቂ ትኩረት እንዲሰጠው የማድረግን ስራ ነው ሊሰራ የሚችለው፡፡

ስነ-ምግባርን ለማሻሻል የሲቪል ሰርቪስ የስነ-ምግባር ኮድ ማዘጋጀትና ተግባራዊ ማድረግ፣ ሃላፊዎች ንብረትና ገቢያቸውን እንዲያሳውቁ የማድረግ ስራ አስፈላጊ መሆኑ ታምኖበት ከዚህ አኳያም መደረግ የሚገባው ቅድመ ዝግጅት በመጠናቀቅ ላይ ይገኛል፡፡ እዚህ ላይ ሊሰመርበት የሚገባው ጉዳይ የግልፅነትን አሰራር በመንግስት ብቻ ሳይሆን በህብረተሰቡም ውስጥ መስፈኑ ሙስናን ለመከላከል ልዩ ፋይዳ ያለው መሆኑ ነው፡፡

መንግስት የሚሰጠው አገልግሎት ምን እንደሆነ፣ ለማን? መቼ? እንዴት? እንደሚሰጥ በዝርዝር መመሪያ መልክ ተቀምጦ የመንግስት ሰራተኛውም ህዝቡም እንዲያውቀው ከተደረገ፣ በዚህ

ረገድ የሚታዩ ጉድለቶችን ለማስተካከል የሚቻልበት የአቤቱታ አቀራረብ ስርአት ከተነደፈ ከዚህ በግልፅ ከተቀመጠ መመሪያ ውጭ ለመሄድና በሙስና ለመዘፈቅ ያለው ከፍተኛ ዕድል ይጠባል፡፡ መላው ህዝብ ገቢውና ንብረቱ ከታወቀ፣ አዲስ ገቢና ንብረት ሲያገኝ ግልፅነት በተላበሰ አኳኋን የሚታወቅ እንዲሆን ከተደረገ በሙስና ለመክበርና ለመጠቀም የሚደረግ ሙከራ ሁሉ በከፍተኛ ደረጃ እንደሚቀንስ እሙን ነው፡፡

ሙስና በምስጢርና በድብቅ የሚፈፀም ወንጀል ነው፡፡ ከሌላው ወንጀልም በባሰ በተግባሩ ላይ የተሰማሩ ወገኖች ጎቦ ሰጪውና ጎቦ ተቀባዩ ወዘተ. መመካከርና መተማመን መቻል አለባቸው፡፡ በሙስና ያካበቱትን ሃብት የሚደብቅላቸውና እንዲጠቀሙበት የሚያስችላቸው ጫካ መኖር አለበት፡፡ በሰጪውና በተቀባዩ መካከል መተማመን እንዳይፈጠር ለማድረግ የሚያስችል ሁኔታ ከተፈጠረ፣ ሙሰኛው ያካበተውን ሃብት ያለጠያቂ ሊጠቀምበት የሚያስችለው መደበቂያ ጫካ ከተመነጠረና ግልፅነት ከተስፋፋ ሙስና አብሮ የሚከስምበት ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ የሙስናን ጨለማ ማጥፋት የሚቻለው በላዩ ላይ የግልፅነት ብርሃን ደምቆ እንዲበራ በማድረግ ነው፡፡ ፀረ-ሙስና ኮሚሽን የግልፅነት አሰራር በሁሉም መስኮች እንዲሰፍን ለማድረግ የሚያስችሉ አመራጮችን እያጠና ሊያቀርብ ይችላል፣ ይገባዋልም፡፡ ነገር ግን ስራው መላውን የኢኮኖሚ አሰራራችንንና የመንግስት አሰራርን የሚመለከት ስለሆነ ሁሉም የየበኩሉን አስተዋፅኦ ካላበረከተና ተቀናጅቶ በሙስና ላይ ካልዘመተ በስተቀር የሚፈለገው ውጤት ሊገኝ የሚችል አይሆንም፡፡

ይህ ጉዳይ ምን ያህል መሰረታዊ እንደሆነ የግብር ስርአቱን ለማሻሻል ከሚደረገው ጥረት ጋር ተያይዞ ከሚቀርበው ትንተና መረዳት ይቻላል:: ቀጥለው ባሉ የፅሁፉ ክፍሎችም የሚዘረዘር ይሆናል::

በአጠቃላይ ሲታይ የስነ-ምግባር ማሻሻያ ፕሮግራሙ በራሱ ሊፈፅማቸው የሚችላቸው ዋና ዋና ተግባራት በአጥጋቢ ሁኔታ የተፈፀሙበት፣ የቀሩት ደግሞ ከሌሎች አካላት ጋር በመተባበርና በሌሎች መስኮች ከሚካሄዱ የለውጥ ርምጃዎች ጋር በመቀናጀት መፈፀም ያለባቸው ናቸው:: የተሳካ ስራ የተሰራበትና በመስራትም ላይ ያለበት ነው ሊባል ይችላል::

4. የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ቀጣይ ስራዎቻችን፣

በሚቀጥሉት ጊዜያት የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራምን በተሻለ ጥራትና ውጤታማነት ለመፈፀም እስካሁን የተሰሩ ስራዎችና በአፈፃፀም ላይ ያጋጠሙ ችግሮችን መነሻ ማድረግ ያስፈልጋል:: በተለይም በቀጣይ እንቅስቃሴያችን ማነቆ ሊሆኑ ይችላሉ ተብለው የተለዩትን ነገሮች በአጭሩ ማስቀመጥና እነዚህን ለማስወገድ ልንከተላቸው የሚገቡንን አቅጣጫዎች ማስቀመጥ ያስፈልጋል::

4.1. ሲቪል ሰርቪሱን ማሻሻል መሰረታዊ ፖለቲካዊ ስራ መሆኑን መገንዘብ፣

ሲቪል ሰርቪሳችን ያስቀመጥነውን የልማትና የዴሞክራሲ

ስርአት ግንባታ አላማ ለማስፈፀምና ህዝቡን በአግባቡ ለማገልገል የሚችል እንዲሆን ለማድረግ ሰፊ የፖለቲካ ስራ እንደሚጠይቅ ተቀምጧል:: የሲቪል ሰርቪሱን እምነትና አመለካከት ማስተካከል እንደሚያስፈልግ፣ ይህ ስራ በህብረተሰቡ ውስጥ በመሰረታዊ ጉዳዮች ላይ አንድ የጋራ አገራዊ አመለካከት ከመፍጠር ጋር ተያይዞ መፈፀም እንዳለበት፣ ይህ የፖለቲካ ስራ በመንግስት የሚካሄድና አመለካከትና እምነትን ከማስተካከል አልፎ የሚሄድ የድርጅት ስራ መስራትን የማያካትትና ማካተትም የሌለበት እንደሆነ ተቀምጧል:: ባለፈው ጊዜ ሲሰራ የነበረው የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም በመሰረቱ ቴክኒካዊ ጉዳይ እንደሆነ በማየት ሊፈፀም የተሞከረና ይህም በመሆኑ መሰረታዊና ዘላቂ ለውጥ ለማምጣት የማይችል እንደነበር ተሰምሮበታል:: ቀጣይ የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራማችን እነዚህን ጉድለቶች በብቃት የሚያስተካክል መሆን አለበት::

ከዚህ አኳያ በመጀመሪያ ደረጃ መስራት ያለበት ስራ የሲቪል ሰርቪሱ ማሻሻያ ፕሮግራም፣ በአገራችን ልማትንና ዴሞክራሲን ለማረጋገጥ የተያዘው የመሰረታዊ ፖለቲካዊ ለውጥ እንቅስቃሴ አካል የሆነ፣ ከፍተኛ ቴክኒካዊ ገፅታ ቢኖረውም በመሰረታዊ ይዘቱ ፖለቲካዊ የሆነ ፕሮግራም እንደሆነ፣ ፕሮግራሙ በመሰረታዊ ይዘቱ ፖለቲካዊ ነው ሲባል ምን ማለት እንደሆነና ምንስ ማለት እንዳልሆነ ህዝቡና የሲቪል ሰርቪሱ አባላት በሚገባ እንዲገነዘቡ ማድረግ ነው:: በዚህ ፅሁፍ ውስጥ ይህንን ጉዳይ በተመለከተ ከፍ ብሎ የቀረበው ትንተና ይህንን

ለማድረግ ያስችላል ተብሎ ይገመታል፡፡

ቀጥሎ ሊተኮርበት የሚገባው ጉዳይ ይኸው የፖለቲካ ስራ እንዴትና መቼ መሰራት እንዳለበት በውል ለይቶ ማስቀመጥና በተከታታይ ተግባራዊ ማድረግ ነው፡፡ ከረጅም ጊዜ አኳያ ሲታይ በየትምህርት ቤቱና በየስልጠና ተቋሙ የሚሰጠው የስነ-ዜጋና የስራ አመለካከትና ስነ-ምግባር ትምህርት ዋናው መሳሪያ እንደሚሆን መገመት ይቻላል፡፡ በዚህ መልኩ በመሰረታዊ ጉዳዮች ላይ አንድ አገራዊ የጋራ አመለካከት ይፈጠራል ብሎ መገመት ይቻላል፡፡ በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ ተቀጥሮ የሚሰራው ሰው ወደፊት በዚሁ የትምህርትና ስልጠና ስርአት ያለፈ ስለሚሆን ከመቀጠሩ በፊት በሲቪል ሰርቪስ አባልነቱ ሊይዛቸው የሚገቡ እምነቶችና አመለካከቶችን ይይዛል ብሎ መገመት ይቻላል፡፡ ህብረተሰቡ በአጠቃላይ በትምህርትና ስልጠና ስርአቱ አማካኝነት በመሰረታዊ ጉዳዮች ላይ አንድ የጋራ አመለካከትና እምነት ሲይዝ በሲቪል ሰርቪሱ አባላት ላይ ተፅዕኖውን በቀጥታና በተዘዋዋሪ መንገድ ማሳረፉ አይቀርም፡፡ የመንግስት አገልግሎት ተጠቃሚ ሆኖ ከሲቪል ሰርቪሱ ጋር በሚገናኝበት ወቅትም ሆነ በተለያዩ ማህበራዊ ግንኙነቶቹ አማካኝነት ህዝቡ ተፅእኖውን እያሳረፈ የሲቪል ሰርቪሱን እምነትና አመለካከት በመቅረፅ ረገድ ከፍተኛ አስተዋፅኦ እንደሚያደርግ እሙን ነው፡፡ በመሆኑም ከረጅም ጊዜ አኳያ ዋናው መፍትሄ በትምህርትና ስልጠና ስርአቱ ውስጥ የሚካሄደውን የስነ-ዜጋና የስራ አመለካከትና ስነ-ምግባር ትምህርትን ማጠናከር ነው፡፡

ከላይ የተጠቀሰው የረጅም ጊዜና ዘላቂ መፍትሄ

ከማስገኘት አኳያ ወሳኝ ቢሆንም አሁን ለተጀመረው ስራ ይህን ያህል አስተዋፅኦ የሚኖረው ጉዳይ አይደለም፡፡ ስለሆነም በአሁኑ ወቅት በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ ሰፊ የፖለቲካ ስራ መሰራት አለበት፡፡ ይህ የፖለቲካ ስራ የአንድን ድርጅት አላማ ለማስረፅ የሚደረግ መሆን የለበትም፡፡ ይህ የድርጅቶች የራሳቸው ስራ እንጂ የመንግስት ተልዕኮ ሊሆን አይገባውም፡፡ ከዚህም አኳያ የሚካሄደው ስራ አገሪቱ የምትመራባቸውን ፖሊሲዎችና ስትራቴጂዎች የማስረዳትና ህገ-መንግስቱንም የማስጨበጥ ስራን ማዕከል ያደረገ፣ መልካም የስራ ስነ-ምግባርን ለመፍጠር የሚያስችል መሆን አለበት፡፡ ሲቪል ሰርቪሱ የፖሊሲ አስፈፃሚ አካል እንደመሆኑ መጠን የሚያስፈፅመውን ፖሊሲ አብጠርጥሮ ሳያውቅ ስራውን በፍፁም ሊሰራ አይችልም፡፡ አገሪቱ የምትመራበትን ህገ-መንግስት በሚገባ ሳይጨብጥ ስራውን ሊሰራ አይችልም፡፡ ስለሆነም ፖሊሲዎችንና ህገ-መንግስቱን ለማስረዳት ለማስጨበጥ፣ በዴሞክራሲያዊ ስርአት ውስጥ የሲቪል ሰርቪስን ሚናና ሃላፊነት እንዲገነዘብ ለማድረግ የሚሰራው ስራ አመለካከቱንና እምነቱን ለማስተካከል ብቻ ተብሎ የሚሰራ ስራ ሳይሆን ከዚህ ውጭ ሲቪል ሰርቪሱ ሃላፊነቱን ሊወጣ የሚችልበት ምንም አይነት ሌላ አማራጭ ስለሌለም መሰራት ያለበት ነው፡፡

በዚህ መሰረት በቅርቡ እንደተጀመረው የመንግስትን መስረታዊ ፖሊሲዎች የሚያስረዱ ፅሁፎች እየተዘጋጁ መላው የሲቪል ሰርቪሱ አባል በሰፊውና በነፃ እንዲወያይባቸውና እንዲከራከርባቸው ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ በተለያዩ የፖሊሲ ጉዳዮች

ላይ ሴሚናሮች አወደ-ጥናቶች ወዘተ. እየተዘጋጁ የሲቪል ሰርቪሱ አባል እውቀት እንዲዳብር መደረግ አለበት፡፡ ይህ በዘመቻ መልክ ተከናውኖ የሚያበቃ ሳይሆን ቀጣይነት ያለው መሆን ስላለበት ቀጣይነቱን ለማረጋገጥ የሚያስችሉ የተለያዩ ስልቶች ተነድፈው ተግባራዊ መሆን አለባቸው በዚህ መሰረት ለምሳሌ አዳዲስ ሰራተኞች በሚቀጠሩበት ወቅት በፖሊሲ ጉዳዮች ላይ፣ በሲቪል ሰርቪሱ አሰራርና ስነ-ምግባር ላይ ወዘተ. ግልፅነት እንዲኖራቸው ለማድረግ የሚያስችል የትውውቅ ስልጠና ፕሮግራም ተዘጋጅቶ በቀጣይነት የሚሰጥበት ስርአት ሊፈጠር ይችላል፣ ይገባልም፡፡ ሰራተኞች የመንግስት መሰረታዊ አቅጣጫዎችና ፖሊሲዎች በአግባቡ ተቀናጅተውና ተጠርዘው ተዘጋጅተውላቸው በየጊዜው እነዚህን እየፈተሹና እያነበቡ ስራቸውን የሚሰሩበት ስርአትም ሊዘጋጅ ይገባል፡፡ ሌሎች አማራጮችም ሊቀርቡና በየጊዜው ሊዳብሩ ይችላሉ፡፡ ዋናው ጉዳይ ይህ የመንግስት ፖሊሲዎችንና መሰረታዊ አቅጣጫዎችን የማስጨበጥ ስራ ቀጣይነት ያለው ስራ እንጂ የአንድ ጊዜ የዘመቻ ስራ ብቻ እንዳይሆን ማድረግ ነው፡፡

የአንድን ሰው አመለካከትና እምነት ከመቅረፅ አኳያ የዕለት-ተዕለት ተግባርና ከዚህ የሚገኝ ልምድ ወሳኝነት እንዳለው ይታወቃል፡፡ የሲቪል ሰርቪሱን እምነትና አመለካከት የመቅረፁም ጉዳይ ከዚህ ተለይቶ የሚታይ አይሆንም፡፡ ሲቪል ሰርቪሱ የስራ እቅዱን ሲያወጣ የተቀመጡትን ፖሊሲዎችና አቅጣጫዎች መሰረት በማድረግና እነሱን ለማስፈፀም በሚያስችል አኳኋን ያወጣው መሆኑ መፈተሽ አለበት፡፡ የስራ አፈፃፀሙም ሲገመገም

ከተቀመጠው ፖሊሲና አቅጣጫ አኳያ መፈተሽ ይኖርበታል፡፡ ሲቪል ሰርቪሱ በዴሞክራሲያዊ ስርአት የሚጠበቅበትን ስራ እየሰራ መሆኑ መገምገም ይኖርበታል፡፡ የእቅድ አወጣጥ፣ አፈፃፀምና ግምገማ በተቀመጡት ፖሊሲዎችና አቅጣጫዎች መሰረት መካሄዳቸውን በጥብቅ መቆጣጠር ሲቻልና በዚሁ መልክ ጥሩ የስራ ውጤት ሲገኝ ይኸው ተጨባጭ ተግባራዊ እንቅስቃሴ የሲቪል ሰርቪሱን አመለካከትና እምነት ከመቅረፅ አኳያ የላቀ ሚና ሊጫወት ይችላል፡፡ በመሆኑም ይህ ስራ በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ የሚሰራው ፖለቲካ ስራ ቁልፍ አካል ተደርጎ መወሰድ ይኖርበታል፡፡

እነኚህ ስራዎች ሁሉ ባለቤት ሊኖራቸው ይገባል፡፡ በህብረተሰቡ በአጠቃላይ በሚድያና በሌላም መልክ የሚካሄደው ስራ የራሱ ባለቤት ያለውና በተዘዋዋሪ መንገድ በሲቪል ሰርቪሱ ላይ የበኩሉን በጎ ተፅእኖ የሚያሳርፍ ነው፡፡ በራሱ በሲቪል ሰርቪሱ ላይ በቀጥታ የሚሰራው የፖለቲካ ስራ መሰራት ያለበት በየመስሪያ ቤቱ ባሉ ሃላፊዎችና የፖለቲካ ተሿሚዎች ነው፡፡ እነዚህ ሰዎች ስራቸው ሲቪል ሰርቪሱ የመንግስትን ፖሊሲ የሚያስፈፀም እቅድ እንዲያወጣ በአግባቡ እንዲፈፅምና እንዲገመግም ማድረግ ነው፡፡ ይህ ስራ በአግባቡ ከተሰራ እዚያው ሳለም ቁልፍ የፖለቲካ ስራ አካል ነው ሊባል ይችላል፡፡ እነዚህ ሰዎች ስራቸው ሲቪል ሰርቪሱ የመንግስትን ፖሊሲ እንዲያስፈፅም በፖለቲካ ላይ የጠራ ግንዛቤ እንዲኖረው ተፈላጊው የስራ ስነ-ምግባርና ተነሳሽነት እንዲኖረው ማድረግ ነው፡፡ ይህም እዚያው

ሳለ በሲቪል ሰርቪሱ የሚሰራው ዋነኛ የፖለቲካ ስራ ገፅታ ነው፡፡ በመሆኑም የፖለቲካ ስራው በፖለቲካ ተሿሚዎችና ከፍተኛ ሃላፊዎች መሰራት እንዳለበት ግልፅ ሊሆን ይችላል፡፡ ይልቁንም የነዚህ ሰዎች ስራ ከፍ ሲል እንደተጠቀመው በአንድ ወይም በሌላ መልኩ ፖለቲካዊ ነው፡፡ ሌላ ስራ የላቸውም፡፡ የፖለቲካ ተሿሚዎች ይህንኑ ተገንዝበው በየመስሪያ ቤታቸው ይህንን ሃላፊነታቸውን እንዲወጡ ማድረግና መቆጣጠር የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራሙ አንድ መሰረታዊ አካል ተደርጎ መወሰድ አለበት፡፡

4.2. የተቀናጀ የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ስራ እንዲሰራ ማድረግ፣

ቅንጅትን በተመለከተ የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ሶስት መሰረታዊ ችግሮች እንዳሉበት ተገልጿል፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ በሶስቱ የአቅም ግንባታ ገፅታዎች ማለትም በሰው ሃይል፣ በአሰራርና አደረጃጀት ለውጦች መካከል፣ በተለይም የሰው ሃይል ስልጠናው ወደኋላ መቅረቱና አለመቀናጀቱ ያስከተለው ችግር አለ፡፡ የተለያዩ የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ንኡስ ፕሮግራሞች በመካከላቸው እርስ በርስ የመመጋገብ ባህሪ ያላቸው ቢሆንም በአፈፃፀም ላይ ተቀናጅተው አለመሄዳቸው ያስከተለው ችግርም አለ፡፡ በመጨረሻም የአገራችን የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ስራ ሁለቱን ሲቪል ሰርቪሶች ማለትም የፌዴራልና የየክልሉን ሲቪል ሰርቪሶች መሸፈን፣ የሚገባውና ሁለቱን አቀናጅቶ መፈፀም የሚገባው ሆኖ ሳለ በአብዛኛው በፌዴራል ሲቪል ሰርቪስ ላይ

የታጠረ ፕሮግራም መሆኑ ፕሮግራሙን ክፉኛ ሊጎዳ የሚችል ነው፡፡

የማስፈፀም አቅም ግንባታን ሶስት ገፅታዎች አቀናጅቶ ከማስፈፀምና ከነዚህ ውስጥ ወደኋላ የቀረውን የሰው ሃይል የማሟላት ስራ አብሮ እንዲራመድ የማድረግ ስራ በሁለት ደረጃ ተከፍሎ ሊታይ የሚችል ነው፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ አሁን በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ ያለውን የሰው ሃይል አመዳደብ የማስተካከልና በአጫጭር ስልጠናዎች ብቃቱን የማሻሻል ጉዳይ ነው፡፡ ከሲቪል ሰርቪሱ ውጭ ብቃት ያለው የሰው ሃይል የማፈላለግና ከትምህርት ስልጠና ፕሮግራም መመልመል ረጅም ጊዜ ሊወስድ የሚችል ነገር ነው፡፡ እንደአሰራር ተገቢ የሚሆነውም በመጀመሪያ ደረጃ በእጅ ያለውን የሰው ሃይል በላቀ ደረጃ መጠቀም ነው፡፡ በመሆኑም ቅድሚያ የሚሰጣቸው የሲቪል ሰርቪስ መደቦች ተለይተው ያለውን የሰው ሃይል በማሽጋሸግ ማሟላት፣ ያለቦታቸውና ከሙያቸው ውጭ የተመደቡ ሰዎች ካሉ ምደባቸውን ማስተካከል፣ በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ ላሉ ሰራተኞች በአግባቡ የተደራጀና ብቃቱ የተረጋገጠ ተከታታይ የአጫጭር የስራ ላይ ስልጠና ፕሮግራሞችን እያዘጋጁ ማሰልጠን፣ ብቃቱን ማሻሻል በቅድሚያ ሊሰራ የሚገባው ስራ ነው፡፡ የሚመለከተው መስሪያ ቤትና የማስፈፀም አቅም ግንባታ ሃላፊዎች ይህንኑ ስራ በክልልም በፌዴራልም ደረጃ በሰፊው መስራት እንዳለባቸው ሊገነዘቡ ይገባል፡፡ ይህ የምደባና የስልጠና ስራ ከሚካሄደው የአሰራርና አደረጃጀት ማስተካከያ እንቅስቃሴ ጋር በቀጥታ የተያያዘ፣ የሰው ሃይሉ ይህንኑ ለውጥ እንዲያውቀውና ለውጡን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችለው

ብቃት እንዲያገኝ ለማድረግ የታቀደ መሆን አለበት፡፡

በአሁኑ ወቅት በእጅ ያለውን የሰው ሃይል በላቀ ደረጃ ለመጠቀም መሞከር ትኩረት ሊሰጠው የሚገባ ቢሆንም በዚሁ አማካኝነት የሲቪል ሰርቪሱን የሰው ሃይል ችግር መፍታት እንደማይቻል በጣም ግልፅ ነው፡፡ በተለይም በክልሎችና ከዚያ በታች ባሉ ዝቅተኛ የአስተዳደር እርከኖች እጅግ ሰፊ የሰው ሃይል ክፍተት ስላለ ያለውን በማሸጋሸግ ብቻ ረጅም ርቀት መሄድ አይቻልም፡፡ ከትምህርትና ስልጠና ስርአቱ በተለይም ከቴክኒክና ሙያ ማሰልጠኛ ተቋሞችና ከዩኒቨርሲተዎች የሚመለመል የሰው ሃይል ከፍተኛ ግምት ሊሰጠው ይገባል፡፡ እነዚህ ተቋሞች ከአጭር ጊዜ አኳያ የመንግስትን የሰው ሃይል ፍላጎት ለማሟላት ስራ ቅድሚያ መስጠት እንዳለባቸው ተቀምጧል፡፡ ይህንን መሰረት በማድረግ የመንግስት መስሪያ ቤቶች የሚያስፈልጋቸውን የሰው ሃይል በመጠንና በአይነት ለይተው በማስቀመጥ ይህንኑ ፍላጎታቸውን በትምህርትና ስልጠና ፕሮግራሙ በተቻለ ፍጥነት እንዲያሟላ ማድረግ መቻል አለባቸው፡፡ ይህ ስራም በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ በመካሄድ ላይ ካለው የአሰራርና የአደረጃጀት ለውጥና ከአጠቃላዩ የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ጋር በቅርብ የተቀናጀና ይህንን ለማስፈፀም የሚችል ብቃት ያለው የሰው ሃይል ለማፍራት እንዲያስችል ተደርጎ የተቀረፀ መሆን አለበት፡፡

እስከአሁን ድረስ በሲቪል ሰርቪሱ ማሻሻያ ፕሮግራም

ውስጥ ሲሰራ የነበረው ስራ በዋነኛነት የቅድመ ዝግጅት ስራ ነው፡፡ እስካሁን የተሰሩ የአፈፃፀም ስራዎች ቢኖሩም ፕሮግራሙ በሰፊው ወደ ተግባር ተሸጋግሯል ሊባል የሚችል አይደለም፡፡ አብዛኛዎቹ የቅድመ ዝግጅት ስራዎች በአሁኑ ወቅት በመጠናቀቅ ላይ ያሉ በመሆናቸው ዋና ዋናዎቹን ንኡስ ፕሮግራሞች አቀናጅቶ ተግባራዊ ለማድረግ ይቻላል፡፡ ከዚህም አኳያ በፕሮግራሞቹ መካከል ያለውን ተመጋጋቢነት ዘርዝረንና ለይተን በማስቀመጥ በምን አይነት ቅደም ተከተልና ትስስር መፈፀም እንዳለባቸው የሚያሳይ፣ ጊዜንና ገንዘብን በሚቆጥብ አኳኋን የተሻለ ውጤት ለማስገኘት የሚያስችል የተቀናጀ የአፈፃፀም እቅድ ማዘጋጀት አለብን፡፡ አፈፃፀሙም እንደዚሁ የተቀናጀ መሆን አለበት፡፡ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ሃላፊዎች በየደረጃው የተቀናጀ እቅድ መዘጋጀቱንና አፈፃፀሙም መቀናጀቱን ማረጋገጥ አለባቸው፡፡

የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም በክልልና በፌዴራል ደረጃ በተቀናጀ አኳኋን እንዲፈፀም ለማድረግ በቅድሚያ ወደኋላ የቀረው የክልሎች ፕሮግራም መቀላጠፍ አለበት፡፡ በፌዴራል ደረጃ የተሰራው ቅድመ ዝግጅት በአብዛኛው በክልሎችም የሚሰራ በመሆኑ ተፈላጊ የሆኑ አንዳንድ ማስተካከያዎች ታክለውበት የክልሎች የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም እቅድ መዘጋጀት አለበት፡፡ በዚህ ረገድ የፌዴራል አካላት የላቀ ሚና መጫወትና ክልሎችን ማገዝ ይኖርባቸዋል፡፡ በየክልሉ ፕሮግራሙን ለማስፈፀም የሚያስፈልገው የሰው ሃይል በአግባቡ ተደራጅቶ ስራውን መጀመር አለበት፡፡ አፈፃፀሙን በክልልና በፌዴራል ደረጃ ለማቀናጀት

በየአካባቢው ከሚገኙ ልምዶች ለመማር የፌዴራልና የክልል የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም አስፈፃሚ አካላት በቅርብ እየተደጋገፉ የሚሰሩበት ስርአት መፈጠር ይኖርበታል።

4.3. ፕሮግራሙን አሳታፊ በሆነ መንገድ መፈፀም፣

ተደጋግሞ እንደተብራራው የሲቪል ሰርቪሱ ማሻሻያ ፕሮግራም ያስቀመጥናቸውን መሰረታዊ የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ አላማዎች ለማስፈፀም የሚያስችል አቅም የመገንባት ጉዳይ ነው። መላውን ህዝብ የሚመለከትና የሚነካ ጉዳይ ነው። ፕሮግራሙ በርካታ ቴክኒካዊ ገፅታዎች ያለውና ሊኖረውም የሚገባ ቢሆንም በመሰረታዊ ይዘቱ ፖለቲካዊ ነው። በፖለቲካዊ ይዘቱ መላውን ህዝብ የሚነካና የሚመለከት ጉዳይ ነው። ይህን ያህል መሰረታዊ ትርጉም ያለው ስራ በሚፈለገው መጠን ተግባራዊ ሊሆን የሚችለው ሁሉም አስተዋፅኦ ማድረግ የሚችል ወገን ሚናውን ሲጫወት ብቻ ነው። በመሆኑም ፕሮግራሙ የተወሰኑ ሙያተኞች ስራ ተደርጎ መወሰድ የለበትም። ሰፊ ተሳትፎን የሚጠይቅና በእንደዚህ አይነቱ ተሳትፎ ላይ በመመስረት ብቻ መፈፀም ያለበት ነው። አሳታፊ በሆነ መንገድ መፈፀም ያለበት ነው።

መሳተፍ የሚገባቸው ሁሉ እንዲሳተፉበት ለማድረግ የመጀመሪያው ጉዳይ መላው ህዝብ በፕሮግራሙ መሰረታዊ አለማና ይዘት ላይ ግልፅነት እንዲኖረው የማድረግ ጉዳይ ነው፡

ማንኛውም ወገን በማያውቀው ጉዳይ ላይ ሊሳተፍ ስለማይችል ቀድሞ መምጣት ያለበት ጉዳይ የማሳወቅ ጉዳይ ነውና። በርግጥ እያንዳንዱ ዜጋ የፕሮግራሙን ዝርዝር ቴክኒካዊ ገፅታ ማወቅ አለበት ማለት አይደለም። ይህ የሚቻልም አይደለም፣ የህዝቡን ተሳትፎ ለማረጋገጥም አስፈላጊ አይደለም። የፕሮግራሙ መሰረታዊ አላማና ግቦች፣ ፕሮግራሙ ለልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራችን ያለው ፋይዳ፣ የፕሮግራሙ መሰረታዊ ይዘቶች ከተገለፁ ለአብዛኛው ሰው በቂ ነው። በመሆኑም በዚህ ፅሁፍ ላይ የሰፈሩትን ነገሮች ህዝቡ እንዲያውቃቸው ማድረግን በመነሻነት በመጠቀም በጉዳዩ ላይ ህብረተሰቡ በቂ ግንዛቤ እንዲኖረውና ለፕሮግራሙ ተፈፃሚነት የየበኩሉን ድርሻ እንዲያበረክት ማነሳሳት ያስፈልጋል። በየደረጃው ያሉ የመንግስት ሃላፊዎች ይህንን ስራ መስራት ይኖርባቸዋል።

ከህዝቡ አጠቃላይ ተሳትፎ በተጨማሪ በየደረጃው ያሉ የመንግስት ሃላፊዎችና የፖለቲካ ተሿሚዎች ፕሮግራሙን በማስፈፀም ረገድ ቁልፍ የአመራር ሚና መጫወት አለባቸው በየደረጃው ያሉ የማስፈፀም አቅም ግንባታው ሃላፊዎች ፕሮግራሙን የመምራትና የማስተባበር ሃላፊነት ሲኖርባቸው፣ ሌሎች የመንግስት ሃላፊዎች ደግሞ ፕሮግራሙ በየመስሪያ ቤታቸው ሲፈፀም አመራር የመስጠት ሃላፊነት አለባቸው። ከዚህ በመነሳት በዚህ ደረጃ ላይ ያሉ ሰዎች ስለፕሮግራሙ ይዘትና አላማ ጠለቅ ያለ እውቀት ማግኘት አለባቸው። እንደየሁኔታው ከፕሮግራሙ ቴክኒካዊ ገፅታዎችም ቢያንስ የተወሰኑትን በሚገባ

መጨበጥ አለባቸው። አጠቃላይ ህዝቡ ከሚኖረው ግንዘቤ የላቀና የጠበቀ እውቀት ያስፈልጋቸዋል።

የፖለቲካ ተሿሚዎቹ ራሳቸው ስለፕሮግራሙ በቂ ግንዛቤ ከያዙ በኋላ ህዝቡን የማሳወቅና በፕሮግራሙ አፈፃፀም ላይ በየደረጃው ተሳታፊና ደጋፊ እንዲሆን የማድረግ ስራ መስራት ይኖርባቸዋል። የመንግስት ሰራተኞች ስለፕሮግራሙ የጠለቀ እውቀት እንዲኖራቸው፣ ይህን እንደሁኔታው የፕሮግራሙ ቴክኒካዊ ገፅታም የሚጨምር እንዲሆን የማድረግ ስራ መስራት አለባቸው። በዚህ ላይ ተመስርተው በየስራ መስካቸው የተሟላ የአፈፃፀም እቅድ መውጣቱን፣ መፈፀሙንና በየጊዜው እየተገመገመ መስተካከሉን የማረጋገጥ ስራ መስራት ይጠበቅባቸዋል። በአጠቃላይ በየደረጃው ያሉ የፖለቲካ ተሿሚዎች ፕሮግራሙን የመምራት ሃላፊነት እንዳለባቸው ተገንዝበው የተሟላ የፖለቲካ አመራር መስጠት መቻል አለባቸው።

ህዝቡ፣ በየደረጃው ያሉ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ፕሮግራም ሃላፊዎችና ሌሎችም የፖለቲካ ተሿሚዎች ከላይ እንደተገለፀው የየራሳቸው ሚና አላቸው፣ ሚናቸውን ይጫወታሉ ተብሎም ይገመታል። ዞሮ ዞሮ ግን ፕሮግራሙን የሚያስፍፅመውና የሚፈፅመው ሲቪል ሰርቪሱ፣ በዚህ ውስጥ የታቀፈው የመንግስት ሰራተኛ ነው። ይህ ሰራተኛ ስለፕሮግራሙ ጥልቅና የተሟላ ግንዛቤ እንዲይዝ፣ ለፕሮግራሙ መሳካት ቆርጦ እንዲነሳ ከማድረግ ውጭ የተሳካ አፈፃፀም ሊኖር አይችልም። ስለሆነም በፕሮግራሙ አላማና

ግቦች እንዲሁም በይዘቱ ላይ ጠለቅ ያለ እውቀት እንዲኖረው ማድረግ ያስፈልጋል። ከዚህም አልፎ በሚፈፅማቸው የፕሮግራሙ ክፍሎች ላይ ዝርዝር ቴክኒካዊ ገፅታዎችን በሚጨምር መልኩ እንዲያውቃቸው መደረግ ይኖርበታል። በዚህ ላይ ሰፊ የማብራራትና የማሳመን ስራ ከተሰራ በኋላ እቅዱ ተዘጋጅቶ ሰራተኛውም ስለእቅዱና እቅዱን ለመፈፀም ከእያንዳንዱ ሰው ስለሚጠበቀው ነገር በቂ እውቀት እንዲኖረው መደረግ አለበት። በእቅዱ አፈፃፀም ሂደት ከሚገኘው ልምድ በበቂው እንዲማር የሚያስችሉት መድረኮችም ሊፈጠሩለት ይገባል። የፕሮግራሙ አፈፃፀም የሰራተኛውን ሰፊና ሁለገብ ተሳትፎ በማረጋገጥ ላይ የተመሰረተ መሆን አለበት።

4.4. ፕሮግራሙ ረጅም ጊዜ የሚጠይቅ ፕሮግራም መሆኑን የተገነዘበ አፈፃፀም እንዲኖር ማድረግ፣

የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራሙ የረጅም ጊዜ ተከታታይ ስራ የሚጠይቅ ፕሮግራም ነው። ለዘመናት የቆየ አሰራርና አመለካከትን በአዲስ አመለካከትና አሰራር ለመቀየር የሚካሄድ ትግል በመሆኑ በአጭር ጊዜ ውስጥ ሁሉም ነገር ተስተካክሎ ሊያልቅ አይችልም። ለረጅም ጊዜ የማያቋርጥ ጠንካራ ስራ በመስራት ነው እንደዚህ አይነቱ መሰረታዊ የባህልና የአመለካከት ለውጥ ሊመጣ የሚችለው። ፕሮግራሙን በተሳካ ሁኔታ ለመፈፀም ሰፊ የሰው ሃይል ስልጠና ስራ መጠየቁ አይቀርም። ይህን በተሟላ መልኩ ለመፈፀም የራሱ ጊዜ መጠየቁ

የማይቀር ነው፡፡ ከዚህም ባሻገር የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራችን እየተሳካ ሲሄድ በዚያው መጠን በሲቪል ሰርቪሱ ውስጥ ለውጥ ማምጣትን የሚጠይቅ መሆኑ አይቀርም፡፡ ከሁኔታዎች እድገት ጋር አብሮ የሚሄድ ለውጥ መጠየቁ አንዱ ጉዳይ ሆኖ ይህንኑ ለውጥ ለማምጣት የሚያስችል ሁኔታም በእድገቱ በራሱ መፈጠሩ የማይቀር ነው፡፡ ይህ ለውጡ የረጅም ጊዜ ለውጥ እንዲሆን የሚያደርግ አንዱ ምክንያት ነው፡፡ ለውጡን ለማምጣት ከፍተኛ ልምድና ሙያ የሚጠይቁ ስራዎችን መስራት የሚያስፈልግ መሆኑና በዚህ ደረጃ ከፍተኛ እጥረት ያለብን መሆኑ ለሂደቱ መርዘም ተጨማሪ ምክንያት ይሆናል፡፡

ፕሮግራሙ የረጅም ጊዜ ተከታታይ ጥረትን የሚጠይቅ ፕሮግራም መሆኑን መገንዘብ በአፈፃፀሙ ላይ ከፍተኛ ተፅእኖ የሚያሳድር ጉዳይ ነው፡፡ ለውጡ በአጭር ጊዜ ውስጥ መጥቶ ሁሉም ነገር ተመቻችቶ የሚሰራበት ሁኔታ ይፈጠራል በሚል እምነት ህዝቡና አስፈፃሚ አካላት በዚህ ፕሮግራም ላይ እንዲሳተፉ ከተደረገ በተጨባጭ ሊሆን የማይችል ነገርን በመጠበቅ የሚሰሩት ስራ ስለሚሆን በአንድ መልኩ ነገሮች በይድረስ ይድረስ ተሰርተው ታጥቦ ጭቃ መሆንን ያስከትላል፣ በሌላ በኩል ደግሞ ለውጡ በአጭር ጊዜ ሳይመጣ ሲቀር ተስፋ የመቁረጥ ነገር ሊከሰትና መካሄድ የሚገባውን ተከታታይ ጥረት ሊያስተጓጉል ይችላል፡፡ የረጅም ጊዜ ተከታታይ ጥረት የሚጠይቅ ስራ መሆኑ አስቀድሞ ተሰምሮበት የሚካሄድ ሲሆን ግን ከላይ የተዘረዘሩትን ችግሮች አስወግዶ ፕሮግራሙን በተሳካ ሁኔታ ለመፈፀም ይቻላል፡፡

ስራው የረጅም ጊዜ ተከታታይ ጥረት የሚጠይቅ ስራ መሆኑ ሲሰመርበት በአጭር ጊዜ ላይደርስልን ምን አላላጠን የሚል ስሜት መፈጠር ያለበት አይደለም፡፡ ይልቁንም ሊያመልክት የሚገባው ይህንኑ ረጅም ጊዜ መጠየቁ የማይቀር ስራ በተሳካ ሁኔታ ለመፈፀምና መሆን ከሚገባው በላይ ጊዜ እንዳይወስድ ከወዲሁ ባለን አቅም ሁሉ መረባረብ እንዳለብን፣ ይህንኑ ርብርብ ግባችንን እስክንመታ ድረስ ባለሟቋረጥ መቀጠል እንዳለብን ነው፡፡ የአጭር ርቀት ሩጫ ሳይሆን የማራቶን ሩጫ መሆኑን ተገንዝበን ከወዲሁ ባለን አቅም መረባረብ መጀመርንና ይህ ርብርብ የረጅም ጊዜ ርብርብ መሆኑን ታሳቢ ያደረገ ስልት ተነድፎለት እንዲፈፀም ማድረግን የግድ የሚል ነው፡፡

በዚሁ መሰረት ፕሮግራሙ በአጠቃላይ ተቀናጅቶ መከናወኑ እንደተጠበቀ ሆኖ በእያንዳንዱ ምዕራፍ የላቀ ትኩረት ሊሰጣቸው የሚገቡ ነገሮች የትኞቹ እንደሆኑ ለይተን መስራት የሚጠበቅብን ይሆናል፡፡ በአሁኑ ወቅት በብቃት ሊሰራ የሚችለው፣ በመሰራቱ ምክንያት ለፕሮግራሙ በአጠቃላይ መሳካት፣ ለረጅም ጊዜ ጥረታችን ዋስትና መሆን የተሻለ አስተዋፅኦ የሚኖረውን ስራ ለይተን በዚሁ ላይ አተኩረን መረባረብ፣ በዚህ መልኩ በአንድ ምዕራፍ ያገኘነው ጥሩ ውጤት ለሚቀጥለው ምዕራፍ መረማመጃ እንዲሆን በማድረግ በተከታታይ ስራዎች ድምር ውጤት የምንፈለግው ደረጃ ላይ የምንደርስበትን አካሄድ መከተል አለብን፡፡ በመሆኑም ቁልፍ ተግባርን ለይቶ የመረባረብና የአንዱ ምዕራፍ ስራ ለሌላው መነሻ እንደሚሆን አድርጎ መቀየስ ልዩ

ግምት የሚሰጠው የእቅድ አወጣጥና አፈፃፀም አቅጣጫ ይሆናል።

የሙያተኛ እጥረት ፕሮግራማችንን በማጓተት ረገድ ሊያስከትል የሚችለውን ችግር የመቅረፉም ጉዳይ ከዚሁ ከረጅሙ ጊዜ እይታ አኳያ መፍትሄ ሊበጅለት ይገባል። በዚሁ መሰረት ከአጭር ጊዜ አኳያ የተቻለውን ያህል የውጭ ሙያተኛ በስፋትና በብቃት መጠቀም ይኖርብናል። ሙያተኞቹ ቁልፍ ሚና ስላላቸው ልዩ ግምት ሊሰጣቸው ይገባል ተብለው በተለዩ የፕሮግራሙ ክፍሎች ላይ አተኩረው ስራቸውን እንዲሰሩ መደረግ አለበት። በራሳችን አቅም መስራት መልመድ ዋናው ነገር ቢሆንም ከሁሉም በላይ የሚታየው ግን የላቀ ጥራት ያለው ስራ ሰርተን አላማችንን ከዳር ለማድረስ የሚያስችል ዘመናዊ ሲቪል ሰርቪስ መፍጠር ነው። በመሆኑም ጥራቱ የተጠበቀ ስራ ለመስራት ተፈላጊ ሆኖ የተገኘ ሙያተኛ አስፈላጊ ሆኖ እስከተገኘበት ጊዜ ድረስ የውጭ ሙያተኛ መጠቀምን እንደ አንድ መሰረታዊ አቅጣጫ መውሰድ ይኖርብናል። ከዚሁ ጎን ለጎን የራሳችንን የሙያተኛ አቅም ለመፍጠር ሰፊ ስራ መስራት ይኖርብናል። የውጭ ሙያተኞችም ስራቸውን በሚያካሂዱበት ጊዜ ተተኪ ኢትዮጵያውያን ሙያተኞች የማፍራትን ጉዳይ እንደ አንድ መሰረታዊ ግብ ወስደው እንዲሰሩበት መደረግ ይኖርበታል። የውጭ ሙያተኞቹ የአጭሩን ጊዜ ስራ በብቃት ሰርተው ለቀጣዩ ምዕራፍ የተመቻቸ ሁኔታ ከመፍጠር ባሻገር በዚሁ ሂደት ተተኪ ኢትዮጵያውያን ሙያተኞችን አፍርተው በቀጣዮቹ ምዕራፎች ስራውን በራሳችን ሙያተኞች በሰፊው የምንሰራበት ሁኔታ እንዲፈጥሩልን መደረግ አለበት።

በአሁኑ ወቅት በንኡስ ፕሮግራም ደረጃ ተቀርፀው በመፈፀም ላይ ያሉት ከላይ የተዘረዘሩት አምስት ንኡስ ፕሮግራሞች መሆናቸው በሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ ፕሮግራም ውስጥ ሊታቀፉ የሚችሉት እነዚህ ብቻ ናቸው ማለት አይደለም። ራሳቸውን ችለው በመፈፀም ላይ ያሉ እንደ መንግስት ግብር አሰባሰብ ማሻሻያ ፕሮግራም ያሉት ፕሮግራሞች በባህሪያቸው የሲቪል ሰርቪሱ ማሻሻያ ስራ አካል ተደርገው ሊወሰዱ የሚችሉ ናቸው። ለወደፊቱም የተለያዩ ፕሮግራሞች ተቀርፀው እንደሚፈፀሙ አያጠራጥርም። በአምስቱ ንኡስ ፕሮግራሞች ላይ የታጠረ የሲቪል ሰርቪስ ማሻሻያ መቀረፁ ዋና ዋናዎቹን ለመለየትና አፈፃፀሙንም የቀለለ ለማድረግ እንጂ የፕሮግራሙን ዳር ድንበር ለመከለል እንዳልሆነ ሊሰመርበት የሚገባ ነው።

5. የመንግስት የግብር ስርዓት ማሻሻያ ፕሮግራም፣

5.1. የመንግስት የግብር ስርዓት ማሻሻያ ፕሮግራም አላማዎች፣

ማንኛውም መንግስት አላማውን ለማስፈፀም የሚያስፈልገውን ወጪ ለመሸፈን ግብር ያስከፍላል፣ ይሰበስባል። አስቀድሞ የተገነባ የበለፀገ ኢኮኖሚና የዳበረ ዴሞክራሲ ያላቸው አገሮችም ቢሆኑ ሰፊ የግንባታ ተልዕኮ ባይኖራቸውም የተለያዩ መንግስታዊ አገልግሎቶችን ለመስጠት የሚያስፈልጋቸውን ወጪ ለመሸፈን ከፍተኛ ግብር ይጥላሉ፣ ይሰበስባሉ። እኛ የተለመዱትን መንግስታዊ አገልግሎቶችን ከመስጠት ባሻገር ሰፊ የልማትና

የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ተልእኮም ስላለን ይህንኑ ለማስፈፀም የሚያስችል ገቢ መሰብሰብ ይኖርብናል። ከዚህ ውጭ ያስቀመጥነው አላማ ሊሳካ አይችልም። መንግስታት ግብር የመጣልና የመሰብሰብ ብቃታቸው ይለያያል። የመንግስታት ብቃት አንዱ መሰረታዊ መመዘኛ ተደርጎ የሚወስደውም ይኸው የመንግስትን ግብር የመሰብሰብ ብቃት ነው። በዚሁ ረገድ የመንግስታችን ብቃት እጅግ በጣም ዝቅተኛ በሆነ ደረጃ ላይ እንደሚገኝ የሚካድ አይደለም።

እንደ ስዊድን ባሉ የበለፀጉ አገሮች መንግስታት በአገራቸው ከሚመረተው ጠቅላላ ገቢ ውስጥ እስከ ስድሳ በመቶ የሚሆነውን በተለያዩ የመንግስት ግብሮች ለመንግስት ገቢ እንዲሆን በማድረግ ጥቅም ላይ ኖንዲውል ያደርጋሉ። ይህ መጠን በሁሉም አገሮች በአለፉት አስር አመታት እየቀነሰ የመጣ ቢሆንም በአውሮ- የበለፀጉ አገሮች ከጠቅላላ ገቢያቸው ከአርባ እስከ ሃምሳ በመቶ የሚሆነው በግብር መልክ ለመንግስት ገቢ የሚደረግ ነው። ደካማ መንግስታት ባሉበት በአፍሪካም ቢሆን መንግስታት ከጠቅላላ አገራዊ ገቢያቸው ከሃያ አምስት በመቶ የማያንሰውን በግብር መልክ ለመንግስት ገቢ ያደርጋሉ። በአገራችን የሚሰበሰበው ግን በአፍሪካ በአማካይ ከሚሰበሰበው ከግማሽ በታች ነው። ከአገራችን ጠቅላላ ገቢ ውስጥ በግብር መልክ ፈሰስ እየተደረገ ያለው ከአስራ ሁለት በመቶ የሚበልጥ አይደለም። በመንግስት ግብር አሰባሰብ ብቃት ረገድ በአለም የመጨረሻ ከሚባሉት ውስጥ ሆነን እንገኛለን።

በእንደዚህ አይነቱ ከመጠን በላይ ዝቅተኛ በሆነ የመንግስት የገቢ መሬት ላይ የሚገነባ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ልማት ሊታሰብ አይችልም። እስካሁን ድረስ በዚህ ችግር ምክንያት መንግስት እንደትምህርትና ስልጠና ፕሮግራም ማስፋፋት፣ የመሰረተ-ልማት አውታሮችን መዘርጋት የመሳሰሉ በጣም መሰረታዊ የመንግስት ስራዎችን በሚፈለገው ፍጥነት ለመስራት ሳይችል ቀርቷል። ይህ የአሁኑ ብቻ ሳይሆን የወደፊት እድገታችንን ከማቀጨጭ አንፃር ምን ያህል ከፍተኛ ተፅእኖ ኖንዳሳደረ መገመት አያስቸግርም። የልማት ስራዎቻችን ሁሉ በከፍተኛ የፋይናንስ እጥረት ተተብትበው በሚፈለገው ፍጥነት መራመድ ሳይችሉ ከመቅረታቸውም ባሻገር የተሰራውም ስራ በከፍተኛ ደረጃ በውጭ ብድርና ርዳታ ላይ የተመሰረተ እንዲሆን ስለሆነም አስተማማኝነቱ አጠያያቂ እንዲሆን አድርጎታል። በሂደት በገቢ አሰባሰብ ረገድ ቢያንስ ሌሎቹ የአፍሪካ አገሮች ወደደረሱበት ደረጃ ካልደረስን የፋይናንስ ችግሩ እየተባባሰ ሄዶ አገሪቱን ለከፋ ቀውስ ሊዳርጋት እንደሚችል መገመት አያስቸግርም።

የምንሰበስበው የግብር ገቢ ይህን ያህል በጣም ዝቅተኛ የሆነው የተጣለው ግብር ከመጠን በላይ ዝቅ ያለ በመሆኑ አይደለም። የተጣለው ግብር ከሌሎች ብዙ አገሮች የግብር መጠን ጋር ተመሳሳይ ነው። ከዚህ አኳያ በአንዳንድ መስኮች የተጣለው ግብር ይቀንስ እንደሆነ እንጂ መጨመር ያለበት አይደለም። ዋናው ችግራችን የግብሩ መጠን መቀነስ ሳይሆን ግብር ከፋዩ

ግብሩን አለመክፈሉ ነው። መንግስት ከሚሰበስበው ግብር ወደ ሰማንያ በመቶ የሚሆነውን የሚከፍሉት የተለያዩ የመንግስት አካላትና ሰራተኞች ናቸው። ሌላው እጅግ የሚበዛው ግብር ከፋይ አንድም ጠቅላላውን ግብር አይከፍልም፣ አሊያም የሚከፍለው ግብር መክፈል የሚገባውን ያህል አይደለም። በመሆኑም በአንዳንድ መስኮች የግብሩን መጠን ቀንሰን መክፈል የሚገባው ሁሉ እንዲከፍል ብናደርግ የምናሰባስበው ገቢ በከፍተኛ ደረጃ ሊያድግና ሌሎች የአፍሪካ አገሮች ወደደረሱበት ደረጃ በሂደት መድረስ ይቻላል። ስለሆነም ምንም እንኳ በተወሰኑ መስኮች የተወሰነ የግብር ቅናሽ ማድረግ ሊታሰብ የሚገባው ጉዳይ ቢሆንም ዋናው ትኩረት የግብር አሰባሰቡን በማሻሻል ላይ መሆን አለበት። የመንግስት ግብር አሰባሰብ መሻሻያ ፕሮግራም የሚያስፈልግበት አንዱ መሰረታዊ ምክንያትና የፕሮግራሙ አንዱ መሰረታዊ አላማ መንግስት ስራውን እንዲሰራ ለማድረግ የሚያስፈልገውን ገቢ ለማስገኘት ይሆናል።

ግብር የመጣልና የመሰብሰብ ስራ አስፈላጊ የሚሆነው የመንግስትን ገቢ ለማሳደግ ብቻ አይደለም። መንግስታት ኢኮኖሚውን ለመምራትና ለመቆጣጠር የሚጠቀሙበት አንዱ ቁልፍ መሳሪያ በመሆኑም ጭምር ነው። መንግስታት የግብር መጠንን በመጨመር ወይም በመቀነስ፣ ከዚህ ጋር ተያይዞ የመንግስትን ወጪ በተለይም የመንግስት ብድርን በመጨመርና በመቀነስ የኢኮኖሚውን እንቅስቃሴ ለመቆጣጠርና ለመምራት ይችላሉ። በመሆኑም ፊስካል ፖሊሲ እየተባለ የሚታወቀው ይህ

አሰራር መንግስታት ከሚጠቀሙባቸው ሁለት ዋነኛ የኢኮኖሚ መሳሪያዎች አንዱ ሆኖ ይገኛል። መንግስታት ከዚህም አልፈው ግብርን የህብረተሰቡን ገቢ ለማመጣጠን ይጠቀሙበታል። ለአንዱ ግብር ጨምረው ለሌላው ግብር በመቀነስ የተሻለና ፍትሃዊ የገቢ ክፍፍል እንዲኖር ያደርጋሉ። መንግስት ሊያደፋፍራቸው ለሚፈልጋቸው የስራ መስኮች ግብርን መቀነስ፣ ሊያደፋፍራቸው በማይፈልጋቸው የስራ መስኮች ላይ ግብር በመጨመር እድገቱን አቅጣጫ ለማስያዝም ይጠቀምበታል።

ከላይ በተጠቀሰው አኳኋን ፊስካል ፖሊሲን እንደ አንድ ትልቅ የኢኮኖሚያዊ አመራር መሳሪያ ለመጠቀም የሚቻለው ብቃት ያለው የግብር አሰባሰብ ስርአት ሲኖር ነው። ግብር ከፋዩ ምንም አይነት ግብር ቢጣል በሚፈገለው መጠን ግብር የማይከፍል ከሆነ ግብር በመጨመርና በመቀነስ ኢኮኖሚውን ለመምራት የሚቻልበት ዕድል እጅግ በጣም አነስተኛ ይሆናል። ፊሲካል ፖሊሲው ብቃት ያለው ጥርስ የሌለው ፖሊሲ ሆኖ ይቀራል። በጣም ግርድፍና በጣም ውሱን ውጤት ያለው ፊስካል ፖሊሲ ብቻ ሆኖ ይቀራል። በመሆኑም የመንግስት ግብር አሰባሰብ ማሻሻያ ፕሮግራማችን አንዱ መሰረታዊ አላማ ብቃት ያለው ውጤታማ የፊስካል ፖሊሲ ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ሁኔታን መፍጠር ይሆናል።

የልማት አላማችን ልማታዊ ባለሃብቶችን በማደፋፈር ላይ የተመሰረተ ነው። በልማት ተግባር ላይ አንዳች አይነት በጎ አስተዋፅኦ የሌላቸውን ባለሃብቶችና ጥገኝነትን በማስቀረት ላይ

የተመሰረተ ነው፡፡ የመንግስት ግብር አሰባሰብን ማሻሻል ጥገኝነትን ከማዳከምም አኳያ ከፍተኛ ፋይዳ ሊኖረው ይችላል፡፡ የተለያዩ ተቋሞችና ፋብሪካዎች ያቋቋሙ ባለሀብቶች ንብረታቸውን መደበቅ ስለማይችሉ ይብዛም ይነስም ግብር ለመክፈል ይገደዳሉ፡፡ አየር በአየር ነጋዴው ግን ገቢውንና ንብረቱን በቀላሉ መደበቅ ስለሚችል ግብር ሳይከፍል ይቀራል፡፡ ይህ አሰራር በተጨባጭ ልማታዊ ባለሃብቱን ጎድቶ የአየር በአየር ነጋዴውን የሚጠቅም ነው፡፡ ሁሉም ግብር እንዲከፍል ለማድረግ የሚያስችል ሁኔታ ከተፈጠረ ሚዛኑን ማስተካከል ጥገኝነትንም ማዳከም ይቻላል፡፡ ከታች እንደሚዘረዘረው ጠንካራ የግብር አሰባሰብ ስርአት በሚኖርበት ወቅት ግልፅነትን በማስፈን ጥገኝነትን ለማዳከም የኢኮኖሚውን አጠቃላይ ቅልጥፍና ለማሻሻል ይረዳል፡፡ በመሆኑም የመንግስት ግብር አሰባሰብ ማሻሻያ ፕሮግራማችን ሌላው አላማ ፀረ-ጥገኝነት ትግላችንን ማገዝ ይሆናል፡፡

5.2. የመንግስት ግብር ስርዓትና የንብረትና ገቢ ማሳወቅ ስርአት፣

የገበያ ኢኮኖሚ በወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ ላይ የተመሰረተ ኢኮኖሚ ነው፡፡ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ ለኢኮኖሚው ተዋናዮች ሁሉ በዝቅተኛ ወጪና በቀላሉ የሚዳረስበት ሁኔታ ሲፈጠር መረጃ በሰፊው እየፈሰሰ የኢኮኖሚው ቅልጥፍና በከፍተኛ ደረጃ ይሻሻላል፣ እድገቱም የተፋጠነ ይሆናል፡፡ እንደዚህ አይነቱ የመረጃ ፍሰት በሌለበትና ግልፅነት ባልሰፈነበት ሁኔታ

ግን የኢኮኖሚው ቅልጥፍናና እድገት በዚሁ ምክንያት ተተብትቦ መያዙ የማይቀር ይሆናል፡፡ የብዙዎቹ የበለፀጉ አገሮች የኢኮኖሚ እድገት ዋነኛ አንቀሳቃሽ ሞተር ዘመናዊ የመረጃ ቴክኖሎጂ ሆኖ የሚገኝበት አንዱ መሰረታዊ ምክንያትም ይኸው ነው፡፡

በአገራችን የታክስ ስርአትን ለማሻሻል ወሳኝ ሚና ከሚጫወቱት ጉዳዮች አንዱ የእያንዳንዱን ዜጋ ገቢና ንብረት የሚመለከት ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ እንዲኖር ማድረግ ነው፡፡ እንደዚህ አይነቱ መረጃ በሚኖርበት ወቅት ማን ምን ያህል ግብር መክፈል እንዳለበት በአስተማማኝነት ሊታወቅ ይችላል፡፡ በግብር አከፋፈል ረገድ የሚታየውን ሙስና በወሳኝ መልኩ ማስቀረት ይቻላል፡፡ ምክንያቱም ገቢና ንብረቱ የተከፈለውም ግብር፣ በይፋ የሚታወቁ ስለሚሆኑ በዚህ ረገድ የሚደረግ የማጭበርበር ስራ በቀላሉ የሚታወቅና የሚስተካከል ይሆናልና፡፡ መክፈል የሚገባውን ግብር ሳይከፍል የቀረ ሰውም በይፋና በግልፅ ስለሚታወቅ ተከታትሎ ለማስከፈል እጅግ የቀለለ ይሆናል፡፡

የእያንዳንዱ ሰው ንብረትና ገቢ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ በይፋ የሚታወቅ በሚሆንበት ወቅት ሙስናን ለመዋጋትም እጅግ በጣም የተሻለ ሁኔታ ይፈጠራል፡፡ በአሁኑ ወቅት የማንም ሰው ንብረትና ገቢ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ አለ ማለት አይቻልም፡፡ በዚህ ረገድ ግልፅነት ሳይሆን ጥቅጥቅ ጫካና ጨለማ ነው ያለው ማለትም ይቻላል፡፡ ሙሰኞች የዘረፉትን ዘርፈው እዚህ ጫካ ውስጥ ነው የሚደበቁት፡፡ ዘርፈው ያገኙትን ንብረት

በህጋዊ መንገድ ከተገኘው ከሌላው ንብረት ለመለየትም ሆነ፣ ማን ምን አይነት ገቢና ንብረት እንዳለው በማይታወቅበት ሁኔታ ውስጥ ተዝናንተው ሊጠቀሙ የሚችሉበት ሁኔታ ይፈጠራል። የእያንዳንዱ ሰው ገቢና ንብረት ውቅታዊና ትክክለኛ መረጃ የሚገኝና በይፋ የሚታወቅ ቢሆን ግን በሙሰኞች ለተዘረፈ ንብረትና ገቢ መደበቅያ የሚሆን ነገር አይኖርም። ህጋዊ ምንጭ የሌለው ገቢና ንብረት ተጎልጉሎ የሚወጣበትና አስፈላጊው ርምጃ ሊወስድ የሚችልበት የተመቻቸ ሁኔታ ይፈጠራል።

የእያንዳንዱ ሰው ገቢና ንብረት ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ ቢኖር ለፋይናንስ ስርአታችን መጠናከር በጣም ከፍተኛ ፋይዳ ይኖረዋል። በመጀመሪያ ደረጃ እያንዳንዱ ሰው በህግ እውቅና ያገኘ ትክክለኛና ወቅታዊ የንብረትና ገቢ መረጃ ስላለው፣ ለዚሁ ተጨማሪ ማረጋገጫ ሳያስፈልገው ይህንኑ በዋስትና አስይዞ ተበድሮ ስራውን ለማስፋፋት በጣም የቀለለ ይሆንለታል። ባንኮችም ማን ምን ገቢና ንብረት እንዳለው በይፋና በአስተማማኝ መንገድ ስለሚያውቁ በዚሁ አስተማማኝ መረጃ ላይ ተመስርተው በቂ ብድር ለመስጠት፣ በብድር አሰጣጥና አሰባሰብ ላይ የሚያጋጥመውን በጣም ከፍተኛ ውጣ ውረድና የሚፈፀመውን ሙስና ለማስቀረት ይችላሉ። የፋይናንስ ስርአታችንን ቀልጣፋነት ውጤታማነትና ጤንነት ከማረጋገጥ አኳያ ከእንደዚህ አይነቱ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ አቅርቦት የማረጋገጥ ስራ የላቀ አስተዋፅኦ ማድረግ የሚችል አንዳችም ሌላ ነገር አይኖርም። የፋይናንስ ስርአቱ በዚህ መልክ በከፍተኛ ደረጃ ሲሻሻል

ለኢኮኖሚያዊ እድገታችን የሚኖረው አስተዋፅኦ በጣም ከፍተኛ እንደሚሆን ግልፅ ነው። እንደዚህ አይነቱ መረጃ በሌሎች የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎችም ላይ ተመሳሳይ በጎ ተፅእኖ ይኖረዋል።

የእያንዳንዱ ዜጋ ንብረትና ገቢ ትክክለኛ ወቅታዊ መረጃ መኖሩና ይህም በይፋ የሚገኝ መረጃ መሆኑ ለግብር አሰባሰብ፣ ሙስናን ለመዋጋትና፣ የኢኮኖሚውን ቅልጥፍናና እድገት ለማሻሻል ይህን ያህል ቁልፍ ሚና የሚጫወት ቢሆንም የእንደዚህ አይነቱ መረጃ አቅርቦት ማረጋገጥ ጉዳይ በቀላሉ የሚፈፀም አይደለም። በመጀመሪያ ደረጃ በአገራችን ባህልና ልምድ ብዙው ሰው ገቢውንና ንብረቱን መደበቅ እንጂ ማሳወቅ አይፈልግም። ይፋ የሆነ የገቢና ንብረት መረጃ መኖሩ ለንብረቱና ገቢው መንግስታዊ እውቅናና ዋስትና በመስጠትም ሆነ ከዚህ ጋር ተያይዘው በሚገኙ ጥቅሞች ግለሰቡ እንደሚረዳ አይገነዘብም። ስለሆነም እያንዳንዱ ዜጋ እንደዚህ አይነቱን መረጃ ማቅረብን የሚፈልግበትንና ይህንኑ ተግባራዊ የሚያደርግበትን ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል። ከዚሁ በተጨማሪ ለዜጎች ገቢና ንብረት ህጋዊ እውቅና መስጠትና መመዝገብ፣ ይህም ቀጣይ በሆነ ሁኔታ ወቅታዊነቱን የጠበቀ እንዲሆን ለማድረግ የሚያስችል ስርአት መዘርጋት ያስፈልጋል።

በጣም የሚበዛው ዜጋ ስለንብረቱና ገቢው ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ መስጠት በማይፈልግበት አገር ዜጋው ራሱን ይህንን መረጃ ስራዬ ብሎ ወደሚያቀርብበት ደረጃ ለመሸጋገር

የሚያስችለንን አማራጭ ለመሻት ሙስናን ለመዋጋት ከሌሎች አገሮች ልምድ በመማር ያደርግናቸውን የህግ ለውጦች በመነሻነት መውሰድ ያስፈልጋል፡፡ ከተደረጉት ቁልፍ የህግ ለውጦች አንዱ በሙስና የተጠረጠረው ሰው ገቢውንና ንብረቱን በህጋዊ መንገድ ያገኘው መሆኑን የማረጋገጥ ግዴታ የመንግስት ሳይሆን የግለሰቡ እንዲሆን መደረጉ ነው፡፡ መንግስት ምንጩ ያልታወቀ ንብረት በሙስና የተገኘ መሆኑን ለማረጋገጥ በተለይ በኛ አገር ሁኔታ እጅግ በጣም አስቸጋሪ እንደሚሆንና ሙስናን በህጋዊ መንገድ ለመታገል ያለውን ዕድል በጣም እንደሚያጠበው ገሃድ ነው፡፡ ምንጩ ያልታወቀን ገቢና ንብረት በህጋዊ መንገድ የተገኘ መሆኑን የማረጋገጥ ሃላፊነት የባለንብረቱ ሲሆን ግን በዚሁ መልክ ባለንብረቱ ማረጋገጫ ያላቀረበለትን ገቢና ንብረት በህገ-ወጥ መንገድ የተገኘ እንደሆነ አድርጎ ስለሚወስድ ሙስናን ለመዋጋት የተሻለ ዕድል ይፈጥራል፡፡

ግብር ያልተከፈለበት ንብረትና ገቢም በተመሳሳይ መልኩ እንዲታይ ሊደረግ ይችላል፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ማንም ዜጋ ግብር የመክፈል ህጋዊ ግዴታ እንዳለበት ሊሰመርበት ይገባል፡፡ ይህን ህጋዊ ግዴታ ለመፈፀም የገቢውንና የንብረቱን ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ መስጠት አለበት፡፡ እንደዚህ አይነቱን መረጃ ካላቀረበ ግብር የመክፈሉን ግዴታ ሊወጣ አይችልም፡፡ ስለሆነም ይህንን መረጃ በህጋዊ የምስክርነት ቃል መልክ ለመንግስት እንዲሰጥ መደረግ ይኖርበታል፡፡ ትክክለኛ መረጃ የሌለው ሰው የሃሰት የምስክርነት ቃል እንደሰጠ ወንጀለኛ የሚቆጠርበትና

በዚሁም ምክንያት ከፍተኛ ቅጣት የሚከተልበት ሁኔታ እንዲኖር ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ይህም ብቻ ሳይሆን እያንዳንዱ ግለሰብ ንብረቱንና ገቢውን በትክክለኛ መንገድ እንዲያሳውቅና እንዲያስመዘግብ፣ በዚህም ላይ ተመስርቶ ግብር እንዲከፍል በህግ ሲጠየቅ፣ ከዚህ ውጭ ሆኖ የተገኘ ገቢና ንብረት ምን ይሆናል የሚለውም ጥያቄ ሊመለስ ይገባዋል፡፡ ህጋዊ እውቅና ያልተሰጠውና ህጋዊ ግብር ያልተከፈለበት ንብረትና ገቢ ህገ ወጥ ገቢ እንደሆነ ተቆጥሮ ሊወረስ ይገባዋል፡፡ እንደዚህ አይነቱ ንብረትና ገቢ የተገኘበት ሰውም በሙስና ተጠያቂ መሆን ይኖርበታል፡፡ እንደዚህ አይነቱ ህጋዊ አሰራር ቢቀረፅ፣ ሁሉም ዜጋ ለገቢውና ለንብረቱ ህጋዊ እውቅና ለማስገኘት፣ ከመወረስና በሙስና ከመጠየቅ ለመዳን ሲል በራስ ተነሳሽነት ትክክለኛ መረጃ የሚሰጥበት የተመቻቸ ሁኔታ ሊፈጠር ይችላል፡፡

እንደዚህ አይነቱ ስርአት ተግባራዊ መሆን በሚጀምርበት ወቅት ለዘመናት በህጋዊም ሆነ በህገ-ወጥ መንገድ የተከማቸን ንብረት ለማጣራት ወደተወሳሰበና ከፍተኛ ችግር ወደሚፈጥር ሁኔታ መግባት ሊኖር ይችላል፡፡ ሆኖም ግን እዚህ ላይ የመንግስት ዋነኛ ፍላጎት ያለፈውን ሂሳብ የማወራረድ ወይም ባለፉት ጊዜያት ያልተከፈለውን ግብር ማስከፈል መሆን የለበትም፡፡ ዋነኛው አላማ በቀጣይ ጊዜያት ሁሉም ኢትዮጵያዊ ገቢና ንብረቱ በህግ የታወቀ፣ ግብር የሚከፍልበትና በህጋዊ መንገድ የሚገኝ ብቻ እንዲሆን ማድረግ ነው መሆን ያለበት፡፡ ከዚህ በመነሳት ዜጎች ንብረታቸውንና ገቢያቸውን በትክክል እስካሳወቁና እስካስመዘገቡ ድረስ ንብረቱንና ገቢውን በህጋዊ መንገድ ስለማግኘታቸው

እንዳይጠቁ ማድረግ ይቻላል፡፡ ይህ ጥያቄ ንብረትና ገቢ በህጋዊ መንገድ ከተመዘገበ በኋላ ለሚገኘው ገቢና ንብረት ብቻ የሚያገለግል እንዲሆን ማድረግ ይቻላል፡፡ በተመሳሳይ መልኩ ያልተከፈሉ ውዝፍ ግብሮችን በተወሰነ ደረጃ በምህረት በመሰረዝና ከዚህ በፊት በውዝፍነት ያልተመዘገቡ ግብሮች በለውጡ ምክንያት በውዝፍነት የሚታሰቡበት ሁኔታ እንዳይፈጠር ማድረግ ይቻላል፡፡

ይህ የለውጥ ርምጃ ቀደም ሲል የተዘረዘሩ እጅግ በጣም መሰረታዊ ጥቅሞች ያሉት በመሆኑ መፈፀም የሚገባው ሲሆን አፈፃፀሙ የዜጎችን ንብረት የመያዝ ፍላጎትና መብት በማይጎዳ መልኩ መሆን ይኖርበታል፡፡ ከዚህም አኳያ ከላይ ከተቀመጡት የመፍትሄ አቅጣጫዎች በተጨማሪ ህጋዊ አሰራሩን በተመለከተ ገፅታው በሚገባ ተጠንቶ መፈፀም ያለበት ይሆናል፡፡ ዜጎች በአንድ መልኩ ንብረት የማፍራትና ለንብረታቸው ጥበቃ የማግኘት መብት እንዳላቸው፣ በሌላ በኩል ደግሞ ግብር የመክፈል፣ ንብረታቸውንና ገቢያቸውን በህጋዊ መንገድ ብቻ የማፍራት፣ የሌለውን የንብረት መብት (የመንግስት ንብረት በመዝረፍም ሆነ ግብር ባለመክፈል) በማይጋፉ መልኩ የመስራት ግዴታ እንዳለባቸው ታሳቢ ያደረገ መሆን አለበት፡፡ ቀደም ሲል የወጣውንና ዜጎች ንብረታቸው በህጋዊ መንገድ የተገኘ መሆኑን የማረጋገጥ ግዴታ እንዳለባቸው የሚደነግገውን ህግ ታሳቢ ያደረገና ይህንኑ ግብር ያልተከፈለበት ንብረት ህገ-ወጥ ንብረት ነው ከሚለው መርህ ጋር የሚያስተሳስር መሆን ይኖርበታል፡፡

ከላይ በተጠቀሰው መልክ እያንዳንዱ ዜጋ ስለንብረቱና ገቢው ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ እንዲሰጥ የሚያስገድድ፣ ይህ ሳይሆን ሲቀር ግብር ያልተከፈለበትን ንብረትና ገቢ ለመውረስና ከዚሁ በተጨማሪ ግለሰቡን የሃሰት ምስክርነት ቃል በመስጠትና በሙስና ለመጠየቅ የሚያስችል ህጋዊ ሁኔታ ሲፈጠር የመረጃው አቅርቦት በከፍተኛ ደረጃ እንደሚሻሻል እሙን ነው፡፡ ይህ ሁኔታ ሲፈጠር ክፉኛ የሚጎዱ ጥገኞችና ሙሰኞች ሲሆኑ እጅግ የሚበዛው ሰው ግን ተጠቃሚ ይሆናል፡፡ አብዛኛው ኢትዮጵያዊ በሙስና የሚጎዳ እንጂ የማይጠቀም በመሆኑ ሙስና የሚደበቅበትን ጫካ በመመንጠር ሙስናን ለመቆጣጠር ከፍተኛ አስተዋፅኦ የሚያደርገው ይህ ስራ ሲሰራ በከፍተኛ ደረጃ ተጠቃሚ ይሆናል፡፡ ቀልጣፋ የመረጃ ፍሰት ተረጋግጦ ልማት ሲፋጠን ተጠቃሚ ይሆናል፡፡ ለንብረቱና ገቢው አስተማማኝ ህጋዊ እውቅና በማግኘት ከዚህ የሚመነጩ በርካታ መሰረታዊ ጥቅሞችን ያገኛል፡፡ ይህ በጣም ስር ነቀልና መሰረታዊ ርምጃ ያለውን ጠቀሜታ ህዝቡ እንዲገነዘብና በሙሉ ልብ እንዲደግፈው፣ ከዚህ አኳያ ጥቅማቸው የሚነካባቸው ወገኖች ማራገባቸው የማይቀረውን ውዥንብር ማምከን ለአጠቃላይ ስራው ስኬታማነት ወሳኝ ነው፡፡

ይህ ስር ነቀል ርምጃ በተሳካ ሁኔታ ተግባራዊ እንዲሆን ከዚሁ በከፍተኛ ደረጃ ተጠቃሚ የሚሆነውን ምልአተ-ህዝቡን ማስረዳትና ማሳመን ዋናው ጉዳይ ቢሆንም ከዚሁ ጋር ተያይዘው መፈፀም ያለባቸው ተጨማሪ ርምጃዎች አሉ፡፡ ከላይ ከተጠቆሙት መፍትሄዎች በተጨማሪ የንብረትና የገቢ ምዝገባ ስርአቱ ከላይ ኖስከታች ተፈትሾ ቀልጣፋና ዘመናዊ እንዲሆን መደረግ አለበት፡፡

ስርአቱም ግልፅ ቅደም ተከተል ወጥቶለት ለባለንብረቶችና ከፍተኛ ገቢ ላላቸው ቅድሚያ ሰጥቶ ተግባራዊ መሆን ይኖርበታል። በዚህ መሰረት እጅግ የሚበዛው የአገራችን ህዝብ አርሶ አደር ከመሆኑ ጋር ተያይዞ አርሶ አደሩን በዚሁ ስርአት የማካተት ስራ የሌላው ስራ እንዳበቃ ሊደረግ የሚችልና የማያጣድፍ መሆኑ እንዲሰመርበት ይገባል። ለንብረትና ገቢ ህጋዊ እውቅና መስጠት የሚያስገኘውን ጠቀሜታ አሟጦ ለመጠቀም ይቻል ዘንድ መረጃውን ለሚፈልግ ባለጉዳይ መረጃው በሚፈለገው ፍጥነትና ያለውጣ ውረድ የሚቀርብበት ስርአት አብሮ መቀየስ አለበት። የመረጃውን ወቅታዊነት ለማረጋገጥ የሚያስችል ባህሪም ሊኖር ይገባል። ከዚህ አኳያ የዳበሩት አገሮች በዘመናት ልምድ ያዳበሩት ቀልጣፋ የንብረትና ገቢ አመዘጋገብ ስርአት ስላለ ከዚሁ በስፋት ተምረን በተፋጠነ አኳኋን በአገራችን ተግባራዊ እንዲሆን ማድረግ ይቻላል፣ ይገባልም።

5.3. የመንግስት ግብር ስርዓት ማሻሻያ ፕሮግራም ይዘት፣

ይህ ፕሮግራም እንደሌሎቹ የአቅም ግንባታ ፕሮግራሞች ሁሉ ሶስት ገፅታዎች ይኖሩታል። አሰራርና አደረጃጀትን ማስተካካልንና የሰው ሃይሉን ማብቃትን ያካተተ ሶስቱንም በማጣመር የሚፈፀም ፕሮግራም ነው።

አሰራር ማስተካከልን በሚመለከት እጅግ በጣም በርካታ ስራዎች መሰራት እንዳለባቸው ግልፅ ነው። በመጀመሪያ ደረጃ

ከላይ የተገለፀው የንብረትና ገቢ ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ ማረጋገጫ ስርአት መፈጠሩ ለታክስ አሰባሰቡ ስራ መሻሻል ስር-ነቀል በሆነ አኳኋን ድጋፍ የሚሰጥ በመሆኑ በቅደም ተከተሉ መሰረት በተቻለ ፍጥነት መስተካከል ያለበት ይሆናል። በአሁኑ ሰአት በመንግስት ተጥለው የሚገኙ ግብሮች ለአሰባሰብ የማይመቹ ብዙዎቹ ዘመናዊነት የሚጎድላቸውና አንዳንዶቹም መቀነስ የሚገባቸው ስለሆኑ ይህንን ለማድረግ የሚያስችሉ ህጎች ደንቦችና መመሪያዎች መዘጋጀት ይኖርባቸዋል።

ከተለያዩ ገቢዎች የሚሰበሰበው ግብር ወጥነት ያለው፣ ለአሰባሰብ የሚመችና በመጠኑም አሁን ካለው ዝቅ ያለ እንዲሆን መደረግ ይገባዋል። ይህንን ለማድረግና ረቂቅ አዋጅ ለማዘጋጀት የሚያስፈልገው ቅድመ ዝግጅት በመጠናቀቅ ላይ ያለ በመሆኑ ይኸው ተፋጥኖ በያዝነው አመት በምክር ቤት እንዲፀድቅ መደረግ ይኖርበታል። በተመሳሳይ መልኩ የሽያጭ ግብራችን አምራቹን ለተደራራቢ ክፍያ የሚዳርግ በመሆኑ በዘመናዊ የተጨማሪ እሴት ግብር መተካት አለበት። ይህን በተመለከተም ረቂቅ አዋጁ የተዘጋጀ በመሆኑ ለአፈፃፀሙ የሚያስፈልጉ ቅድመ-ዝግጅቶች ተፋጥነው በተያዘው እቅድ መሰረት ተፋጥኖ ተግባራዊ እንዲሆን መደረግ አለበት። ዝቅተኛ ገቢ ያላቸውና የሂሳብ መዝገብ ለመያዝ የማይችሉትን ግብር ከፋዮች በደረጃ በደረጃ መድቦ ለደረጃቸው የተወሰነውን ግብር የሚከፍሉበት ለግብር አሰባሰብ የቀለለውን የቁርጥ ግብር ስርአት ተግባራዊ ለማድረግ እየተሰራ ያለው ቅድመ-ዝግጅትም መፋጠን አለበት።

የግብር ሰብሳቢ መስሪያ ቤቶች ግብር እንዲከፈል የማስገደድ በቂ ስልጣን ሊኖራቸው ይገባል፡፡ ከዚህ አኳያ የኛ የታክስ ስርአት ከዘመናዊው አሰራርና በዳበሩት አገሮች ካለው በተለየ ሁኔታ ግብር እንዲከፈል የማስገደድ ስልጣኑ እጅግ ደካማ ነው፡፡ መስሪያ ቤቶቹ ከግብር ከፋዮች ጋር በየፍርድ ቤቱ ሲካሰሱ ግብሩ ሳይከፈል ለአመታት የሚቆይበት ሁኔታም ይታያል፡፡ ስለሆነም መስሪያ ቤቶቹ ግብር እንዲከፈል የማስገድድ ስልጣን እንዲኖራቸውና በዚህ ዙሪያ የሚነሳ ክርክር ካለ ግብሩ ከተከፈለ በኋላ የሚካሄድ እንጂ የተጣለው ግብር ሳይከፈል የሚከናወን እንዳይሆን ማድረግ፣ በሌሎች አገሮች በዚህ ረገድ ያለውን ውጤታማና ዘመናዊ አሰራር በአገራችንም ተግባራዊ እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ከዚሁ ጎን ለጎን ሁሉም ግብር ከፋይ የመለያ ቁጥር እንዲሰጠው የሚያደርጉ በሌሎች አገሮች በተግባር ከፍተኛ ውጤት ያስገኘው አሰራር በአገራችንም ተግባራዊ እንዲሆን ማድርግና ግብር የከፈለውንና ያልከፈለውን ሰው ቀልጣፋ በሆነ አኳኋን መከታተል የሚቻልበትን ሁኔታ ማመቻቸት ያስፈልጋል፡፡ ይህንን በተመለከተ መደረግ የነበረባቸው ቅድመ-ዝግጅቶች በወሳኝ መልካቸው የተጠናቀቁ ስለሆኑ በአፋጣኝ ወደተግባር እንዲሸጋገሩ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡

ፕሮግራሙ ከፍተኛ የሰው ሃይል ስልጠና ስራ የሚጠይቅ ነው፡፡ በመንግስት ገቢ አሰባሰብ ተቋሞች ውስጥ ያሉት ሰራተኞች ስለአዲሱ የግብር አሰባሰብ ስርአትና ስለሚስተካከሉት አሰራሮች የተሟላ ግንዛቤ እንዲኖራቸው ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ እነዚህን

ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል ስልጠና ሊሰጣቸው ይገባል፡፡ ከዚህም ባሻገር በተለያዩ መስኮች በተለይም በሂሳብ ስራና በኮምፒዩተር ሳይንስ የሰለጠኑ ሰዎችን መቅጠርና ማሰልጠን ይጠይቃል፡፡ የመንግስት ግብር በፌዴራል መንግስት ብቻ ሳይሆን በክልሎችም የሚሰበሰብ በመሆኑ ተቋሞችን በሰለጠነ የሰው ሃይል የማሟላቱ ስራ በክልሎችም መካሄድ ይኖርበታል፡፡ በግብር አሰባሰቡ ስራ ውስጥ በቀጥታ ከሚሳተፉት ሰዎች በተጨማሪ የዜጎች የንብረትና ገቢ ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ ስርአትን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችሉ፣ የንብረትና ገቢ ምዝገባ ስርአት አካላትን የሚያንቀሳቅሱ በስራው ተገቢ የሆነ ስልጠና የተሰጣቸው ሰዎች መመደብ ይኖርባቸዋል፡፡

የስርአቱ ለውጥና መሻሻል በግብር ከፋዮች፣ በተለይም በከፍተኛ ግብር ከፋዮች ዘንድ ብቃት ያለው የሰው ሃይል ፍላጎትን እንደሚጨምር ለመገመት ይቻላል፡፡ እነዚህ ድርጅቶች የተስተካከለ ሂሳብ መያዝ፣ በሂሳብ መርማሪዎች በየወቅቱ እንዲመረመር ማድረግ የሚጠበቅባቸው ይሆናል፡፡ በመሆኑም ብቃቱ ያለው የሂሳብ ሰራተኛና የሂሳብ ምርመራ ድርጅቶች በሚፈለገው መጠን መሰልጠንና መፈጠር ይኖርባቸዋል፡፡ የትምህርትና ስልጠና ስርአታችን ይህንን ታሳቢ ያደረገ እቅድ ሊኖረው ይገባል፡፡

አዲሱን የግብር አሰባሰብ ስርአት ተግባራዊ ለማድረግ የአደረጃጀት ለውጦችንም መጠየቁ አይቀርም፡፡ በርግጥ በአዲሱ

አሰራር እያንዳንዱ ግብር ከፋይ ስለንብረቱና ገቢው ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ ከመስጠት በተጨማሪ በዚሁ ላይ ተመስርቶ መክፈል የሚገባውን ግብር አስልቶ ለግብር ሰብሳቢ ድርጅቶች መክፈል ይጠበቅበታል፡፡ ግብር ሰብሳቢ ድርጅቶች በዚሁ መልኩ ተሰልቶ የቀረበላቸው የግብር ክፍያ ትክክለኛ መሆኑን በተመረጠ አኳኋን የማረጋገጥ ሃላፊነት ይኖርባቸዋል፡፡ ይህ ስራቸውን በከፍተኛ ደረጃ እንደሚያቃልልላቸው ይታመናል፡፡ ይሁንና የግብር ከፋይ መለያ ቁጥር እንደመስጠትና ይህንኑ መከታተልን የመሳሰሉ አዳዲስ አሰራሮች ከዚሁ ጋር አብሮ የሚሄድ የአደረጃጀት ለውጥ የሚጠይቁ መሆናቸው አይቀርም፡፡ ሌሎችም የአሰራር ለውጦች ተመጣጣኝ የአደረጃጀት ለውጥ ሊያስከትሉ ይችላሉ፡፡ በመሆኑም ከአሰራሩ ለውጥ ጎን ለጎን ሰፊ የመልሶ ማዋቀርና ማደራጀት ስራ የሚጠይቅ ይሆናል፡፡

5.4. በመንግስት ግብር ስርዓት ማሻሻያ ፕሮግራም አፈፃፀም ላይ ትኩረት የሚሹ ጉዳዮች፣

የመንግስት ግብር ስርዓትን ለማሻሻል የተዘጋጀው ፕሮግራም የመንግስትን ገቢ በማሳደግ ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ልማት በማምጣት ያለብንን ከፍተኛ የፋይናንስ ችግር በማቃለል ረገድ ቁልፍ ሚና ይጫወታል፡፡ ሌሎች የአፍሪካ አገሮች ወደደረሱበት ደረጃ በሂደት መድረስ ቢቻል የመንግስት የግብር ገቢ በእጥፍ ሊጨምር እንደሚችልና ይህም የግብር መጠኑን በመቀነስና መክፈል የሚገባው ሁሉ እንዲከፍል በማድረግ ብቻ

ሊፈፀም እንደሚችል እሙን ነው፡፡ ፕሮግራሙ የፊስካል ፖሊሲያችን ጥርስ እንዲኖረውና ኢኮኖሚውን በተሻለ ብቃት ለመምራት የሚያስችል መሳሪያ እንዲሆን የሚያደርግ ነው፡፡ ከዚሁ ጋር ተያይዞ የእያንዳንዱ ግብር ከፋይ ንብረትና ገቢ ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ እንዲኖር ለማድረግ የተቀየሰው ስርአት የኢኮኖሚያችንን ቅልጥፍናና እድገት በማፋጠን፣ በሙስና የተገኘ ንብረት የሚደበቅበትን ጫካ በመመንጠር፣ ሁሉም ግብር ከፋይ የሚጠበቅበትን ግብር እንዲከፍል የሚያስገድድ ሁኔታ ለመፍጠር የላቀ ሚና ይጫወታል፡፡ ፕሮግራሙ በህብረተሰባችን የወደፊት ጉዞ ላይ ስር ነቀል ለውጥ ለማምጣት የሚያስችል ነው፡፡ በመሆኑም ከተያዙት የማስፈፀም አቅም ግንባታ ፕሮግራሞች ውስጥ የላቀ ትኩረት ከሚሰጣቸው ውሱን ፕሮግራሞች አንዱ ይሆናል፡፡ በግብር አሰባሰብ ስራችንና በህዝቡ የግብር አከፋፈል ባህል ላይ ስር ነቀል ለውጥ የሚያመጣ ጉዳይ በመሆኑ በአፈፃፀሙ ሂደት የተለያዩ ውስብስብ ችግሮች ሊከሰቱ እንደሚችሉ መገመትና እነዚህን ለማስወገድ በሚያስችሉ የመፍትሄ አቅጣጫዎች ላይ በቂ ትኩረት ማድረግ የሚጠይቅ ይሆናል፡፡

እንደዚህ አይነቱን ስር-ነቀል ለውጥ ተግባራዊ ለማድረግ እንቅስቃሴ በሚደረግበት ወቅት የሚያጋጥመው ዋነኛ ችግር የአመለካከት ችግር ነው፡፡ ብዙውን ጊዜ በእንደዚህ አይነት ለውጥ በከፍተኛ ደረጃ ሊጎዱ የሚችሉት ወገኖች አደጋውን ቶሎ ብለው ይገነዘቡታል፡፡ ለውጡን ለማሰናከል ሰፊ የቅስቀሳና የሃሰት መረጃና ትንተና የማሰራጨት ስራ ይሰራሉ፡፡ ከለውጡ ተጠቃሚ የሚሆኑት

ወይም ለውጡ ትርጉም ባለው ደረጃ የሚጎዳቸው ወገኖች፣ የለውጡ ይዘት ምን እንደሆነና ይህም በምን መልኩ እንደሚጠቅማቸው ወዘተ. ዝርዝርና ተጨባጭ ማብራሪያና መረጃ ስለማይሰጣቸው ብዙውን ጊዜ ተቃዋሚ ይሆናሉ፣ ግፋ ቢል ገለልተኛ ይሆናሉ፡፡ በመሆኑም ፕሮግራሙ ተቃዋሚና ገለልተኛ እንጂ ደጋፊ የሌለው ሆኖ ተሰናክሎ ይቀራል፡፡ እንደዚህ አይነቱን ከፍተኛ አደጋ ለማስወገድ መወሰድ ያለባቸው ርምጃዎች የሚከተሉት ናቸው፡፡

የመጀመሪያውና ትልቁ ርምጃ ስለለውጡ ለህዝቡና ለአስፈፃሚ አካላት ተጨባጭና ዝርዝር ማብራሪያ፣ መረጃ የመስጠት ጉዳይ ነው፡፡ ከላይ የቀረበውን የለውጡን አላማና ይዘት መነሻ በማድረግ በለውጡ አጠቃላይ ጉዳዮች ላይ ለህብረተሰቡ ሰፊ ማብራሪያ መስጠትና በጉዳዩ ላይ ሰፊ ውይይት እንዲካሄድ ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ በዚሁ ሂደት ህብረተሰቡ ስለፕሮግራሙ መሰረታዊ ግንዛቤ እንዲኖው ማድረግ ይቻላል፡፡ የፕሮግራሙ ተቃዋሚዎች ፕሮግራሙን ለማሰናከል የሚያቀርቧቸው ሃሳቦች ምን እንደሚሆኑም ተለይተው ይወጣሉ፡፡ በዚህ ላይ ተመስርቶ የፕሮግራሙ ዝርዝር ይዘት፣ ፕሮግራሙ በእያንዳንዱ የህብረተሰብ ክፍል ላይ ምን አይነት ጥቅምና ጉዳት እንደሚያስከትል፣ በፊት ከነበረው ስርአት እንዴት እንደሚለይ ማስረዳት ያስፈልጋል፡፡ ይህንኑ ነጥብ በትክክል ለመረዳት የአርሶ አደሩን ሁኔታ በምሳሌነት እንውሰድ፡፡

እያንዳንዱ ግብር ከፋይ ገቢውንና ንብረቱን የሚመለከት

ወቅታዊና ትክክለኛ መረጃ እንዲያቀርብ የሚለው አሰራር በአርሶ አደሩ ላይ ከጥቅም በስተቀር አንዳችም አይነት ጉዳት አያደርስም፡፡ አርሶ አደሩ የሚደበቅ ንብረት የለውም፡፡ መሬቱ፣ ቤቱ፣ ከብቶቹ ሁሉም የሚታወቁና ሊደበቁ የማይችሉ ናቸው፡፡ ይልቁንም እነዚህ ተመዝግበው የመንግስት እውቅና ቢያገኙ አርሶ አደሩ በመሬት የመጠቀም መብቱ የተሻለ ዋስትና ያገኛል፡፡ የሚጠቀምባት መሬት ተለይታ ተመዝግባ የሱ መሆኗን የሚያረጋግጥ የምስክር ወረቀት ቢሰጠው በጣም ከፍተኛ ጥቅም ያገኛል፡፡ ይህን ስራ ለመስራት ሰፊ ዝግጅት የሚጠይቅ ይሆናል፡፡ ስለሆነም ከምዝገባ አኳያ ሌሎች የምዝገባ ስራዎች ቅድሚያ የሚሰጣቸው ይሆናሉ፡፡ የግብር ክፍያም ቢሆን አርሶ አደሩ በአብዛኛው የተጣለበትን ግብር ይከፍላል፡፡ በሂደት ከእድገቱ ጋር ተያይዞ የሚከፈለው መጠን እንደሚጨምር ቢገመትም ከአጭር ጊዜ አኳያ ግብር ሲከፍል በነበረው አርሶ አደር ላይ የሚጨመር ነገር አይኖርም፡፡ ፕሮግራሙ ተግባራዊ ሲሆን አርሶ አደሩ ይህንን ጉዳይ በትክክል እንዲገነዘብ ካልተደረገ የግብር ዕዳ ይጨመርብሃል፣ ቤት ንብረት ይመዘገብ ተብሏል ወዘተ. በሚል ብቻ ለማስበርገግ ሰፊ ጥረት እንደሚደረግ መገመት ይገባል፡፡ ስለሆነም ፕሮግራሙ ለእያንዳንዱ የህብረተሰብ ክፍል ያለውን ፋይዳ በዝርዝር ማስቀመጥና ማስረዳት ቅድሚያ ሊጠሰው የሚገባ ጉዳይ ይሆናል፡፡

የመንግስት ግብር አሰባሰብ ማሻሻያ ፕሮግራሙ በሙሉና በተቀናጀ አኳኋን መፈፀም ያለበት ቢሆንም ሁሉም የፕሮግራሙ ክፍሎች እኩል ክብደት የሚሰጣቸው አይደሉም፡፡ በዚህ መሰረት

ለምሳሌ ለእያንዳንዱ ግብር ከፋይ የመለያ ቁጥር የመስጠቱና ይህንኑን በጥብቅ ተግባራዊ የማድረጉ ስራና፣ ግብር ከፋዮች ስለገበያቸውና ንብረታቸው ትክክለኛና ወቅታዊ መረጃ እንዲያቀርብ የማድረጉ ስራ ከሌሎቹ የላቀ አስተዋፅኦ ያላቸው ናቸው:: በተመሳሳይ መልኩ የመንግስት ሰራተኞች ከማንም በላይ የተጣለባቸውን ግብር ሲከፍሉ የነበሩ ናቸው፣ አርሶ አደሩም በተመሳሳይ መልኩ የሚታይ ነው:: በሌላ በኩል ግን በንግድና አገልግሎት ዘርፍ ከተሰማሩት ባለሃብቶች ውስጥ የተጣለባቸውን ግብር በአግባቡ የማይከፍሉ በርካታ እንደሆኑ ይታወቃል:: ለሁሉም ግብር ከፋዮች እኩል ክብደት ከመስጠት ይልቅ የከፋ ችግር ባለባቸውና ዋነኛ ግብር ከፋይ በሆኑት ላይ ማትኮር ያስፈልጋል:: ሁሉን አቀፍ ፕሮግራምነቱ እንደተጠበቀ ሆኖ ግልፅ ቅደም ተከተል ወጥቶለት በዋነኛ ስራዎችና ግብር ከፋዮች ላይ ያተኮረ እንዲሆን ማድረግ ለአፈፃፀሙ መሳካት በጣም አስፈላጊ ነው::

ይህ ፕሮግራም እንደሌሎቹ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ፕሮግራሞች ሁሉ በርካታ አመታት የሚጠይቅ መሆኑ ግልፅ ነው:: የአፈፃፀም እቅዱም በዚሁ መሰረት በየጊዜው እየተዘረዘረና ከሚገኘው ልምድ በመማር እየተሻሻለ መሄድ ያለበት ይሆናል:: ይህ እንደተጠበቀ ሆኖ ስራው ወደተግባር ከመሸጋገሩ በፊት ቢያንስ በዋና ዋና ጉዳዮች ላይ መደረግ የሚገባቸው ቅድመ-ዝግጅቶች ተጠናቀው፣ ሊያጋጥሙ የሚችሉ ችግሮች አስቀድመው ተለይተውና የመፍትሄ አቅጣጫ ተቀምጦላቸው፣ መሰረታዊ የአፈፃፀም እቅድ ሊዘጋጅላቸው ይገባል:: እንደዚህ አይነቱን ስር-

ነቀል ለውጥ ተግባራዊ ለማድረግ በሚጣርበት ወቅት በአግባቡ የተዘጋጀና የጠራ የአፈፃፀም እቅድ ከሌለ አፈፃፀሙ ይበልጥ የተወሳሰበ ሊሆንና ለውጡን ሊደግፉ ይችሉ የነበሩ ሃይሎችን ለውዥንብር የሚዳርግ ይሆናል:: ስለሆነም የጠራ የአፈፃፀም እቅድና የተሟላ ቅድመ-ዝግጅት ይዞ ስራውን መጀመር እጅግ በጣም አስፈላጊ ይሆናል:: ከላይ የተጠቀሱት ስራዎች ሁሉ በክልሎችም በፌዴራል መንግስት ደረጃም መሰራት ያለባቸው ይሆናሉ::

6. የፍትህ አስተዳደር ስርአት የማሻሻያ ፕሮግራም፣

6.1. የፍትህ አስተዳደር ስርአት ማሻሻያ ፕሮግራም አላማዎች፣

መንግስት ያቀደውን የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራ ለማስፈፀም እያንዳንዱን የአስተዳደርና የልማት ስራ የሚመሩ ህጎችና መመሪያዎች መውጣት አለባቸው:: እነዚህ ህጎችና መመሪያዎች አላማዎቹን ለማሳካት በሚያስችል አኳኋን መፈፀምና መተርጎም አለባቸው:: የፍትህ አስተዳደር ስርአት ማሻሻያ ፕሮግራም በአጠቃላይ መልኩ ሲታይ አላማው ያስቀመጥነውን የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ለማሳካት የሚያስፈልግ የተሟላ የህግ ማዕቀፍ እንዲኖር ማድረግ፣ ህጎች የተነሱበትን አላማ በሚያሳካ አኳኋን እንዲፈፀሙና እንዲተረጎሙ ማድረግ ነው ሊባል ይችላል:: ይህ አጠቃላይ አላማው እንደተጠበቀ ሆኖ ዝርዝር አላማዎቹን እንደሚከተለው ማስቀመጥ ይቻላል::

ከዴሞክራሲያዊ ስርአት መለያዎች አንዱ በመንግስትና

በዜጎች መካከል የሚኖር ግንኙነት በዝርዝር ህጎች ላይ የተመሰረተ እንዲሆንና በህጉ መሰረት የሚፈፀም እንዲሆን የማድረጉ ጉዳይ ነው፡፡ በመሆኑም በአንድ በኩል የዜጎችን የዴሞክራሲና ሰብአዊ መብቶች ለማስከበር፣ በሌላ በኩል የህብረሰተቡን ሰላምና የተረጋጋ ኑሮ ለማረጋገጥ የሚያስችሉ የተሟሉ ህጎች መኖር ይገባቸዋል፡፡ በዚህ ረገድ ምንም አይነት የህግ ክፍተት እንዳይኖር ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ የተሟላ የህግ ማዕቀፍ እንዲኖር ማድረጉ ህጎች በጥብቅ ተግባራዊ ከመሆናቸው ጋር ተያይዞ መታየት ያለበት ይሆናል፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ ህጎቹ ሲቀረፁ ግልፅ አላማና ግብ ያላቸው፣ ለአፈፃፀም የሚያመቹና በተቻለ መጠን ቀላልና ግልፅ አቀራረብ ያላቸው በመሆኑም ለአፈፃፀም የተመቹ መሆን ይኖርባቸዋል፡፡ የመንግስት የዕለተ-ተዕለት ተግባራት እነዚህን ህጎች በትክክልና አላማቸውን ለማሳካት በሚያስችል አኳኋን በመፈፀም ላይ የተመሰረተ፣ የህግ የበላይነትን መርህ በትክክል ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል መሆን አለበት፡፡ የህግ አተረጓጎም የዜጎችን መብት ለማስጠበቅ፣ ህጎቹን ከተቀመጠላቸው መሰረታዊ አላማና ግብ ጋር በማስተሳሰር የግለሰቡን መብትና የህብረተሰቡን መሰረታዊ አላማና ጥቅም ባጣጣመ መልኩ መሆን ይኖርበታል፡፡

በመሆኑም የፍትህ አስተዳደሩ ስርአት ማሻሻያ ፕሮግራም እንደ መሰረታዊ አላማ ዴሞክራሲያዊ አመራርን ተግባራዊ ለማድረግ የሚያስችል የተሟላ የህግ ማዕቀፍ እንዲኖር፣ ህጎቹ ይህንኑ አላማ ለማሳካት በሚያስችል አኳኋን እንዲፈፀሙና በተግባር እንዲተረጎሙ በማድረግ በአገራችን የህግ የበላይነትን ማስፈን

ነው፡፡ በዴሞክራሲያዊ ስርአት ግንባታ ሂደት ህጎችና የፍትህ አስተዳደር ስርአት መጫወት የሚገባቸውን ከፍተኛ ሚና እንዲጫወቱ ማስቻል ነው፡፡

የአገራችንን ኢኮኖሚ ቀልጣፋነት በማሻሻል እድገቱን ለማቀላጠፍ ይህንኑ ለማድረግ የሚያስችሉ ህጎች መኖርና የኢኮኖሚ እንቅስቃሴው በነዚህ ህጎች በመመራት የሚፈፀም እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ የህግ ሽፋን ማግኘት የሚገባቸውን ስራዎች የሚገዙ ህጎች ከሌሉ አንድም ስራዎች ህገ-ወጥ በሆነ መንገድ መፈፀም ይጀምራሉ፣ አለበለዚያም ስራዎቹ ሳይሰሩ ቀርተው ኢኮኖሚያዊ እድገታችን ይጎተታል፡፡ ስለሆነም የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎችን በሙሉ በህጋዊ አኳኋን ለማካሄድ የሚያስችሉ የተሟሉ ህጎች መኖራቸው በጣም አስፈላጊ ነው፡፡ ህጎች መኖራቸው ብቻውን ግን በቂ አይደለም፡፡ ህጎቹ ራሳቸው የተቀመጠውን የፈጣን እድገት አላማ ለማሳካት የሚያስችል ይዘት ሊኖራቸው ይገባል፡፡ የልማት እንቅስቃሴን ቀስፈው የሚይዙ፣ ከተቀመጡት አላማዎች ጋር አብረው የማይሄዱ፣ የህጎችን አፈፃፀምና አተረጓጎሙም የተወሳሰበ እንዲሆን የሚያደርጉ ህጎች በላይ በላይ ቢነባበሩ አላማዎቻችንን ከማሳካት አኳያ የሚፈይዱት ነገር አይኖርም፡፡ ስለሆነም አላማችንን ለማሳካት የሚያገለግሉ፣ የተሟሉ፣ ግልፅና ለአፈፃፀም የሚያመቹ ህጎችን በማዘጋጀት የልማት አላማችንን ማሳካት የለውጡ አንድ መሰረታዊ አላማ ነው፡፡

እንደዚህ አይነቱ የተሟላና ለአፈፃፀም የቀለለ የህግ

ማዕቀፍ እንዲኖር ማድረግ ትልቅ አላማ ቢሆንም ትክክለኛና ቀልጣፋ አፈፃፀም ከሌለ ልማታችን መስተጓጎሉ አይቀርም፡፡ የሚመለከታቸው የመንግስት አካላት ህጎችን ቀልጣፋና ትክክለኛ በሆነ መንገድ ማስከበር አለባቸው፡፡ ፍርድ ቤቶችም ቀልጣፋና ዘመናዊ አገልግሎት መስጠት አለባቸው፡፡ በዚህ ረገድ የኮንትራት አፈፃፀም ጉዳይ በምሳሌነት ሊጠቀስ የሚችል ነው፡፡ በአሁኑ ወቅት ኮንትራት ለማስፈፀም ወደፍርድ ቤት መሄድ ከሞላ ጎደል ፋይዳ ቢስ ተደርጎ የሚታየበት ሁኔታ ነው ያለው፡፡ በኮንትራት ማስከበር ዙሪያ ያለው ውጣ ውረድና ክርክር የሚወስደው ጊዜ በጣም ከፍተኛ ሆኖ ይታያል፡፡ የነፃ ገበያ ኢኮኖሚ ስፍር ቁጥር የሌላቸው ኮንትራታዊና ኮንትራት ነክ ግንኙነቶችን መሰረት ያደረገ በመሆኑ ኮንትራቶች በጣም ፈጣንና ቀልጣፋ በሆነ መንገድ እንዲከበሩ ካልተደረገ በስተቀር ፈጣንና ቀጣይነት ያለው ልማት ለማረጋገጥ እጅግ በጣም አዳጋች እንደሚሆን እሙን ነው፡፡ ስለሆነም የተሟላ የህግ ማዕቀፍ እንዲኖር ከማድረግ በተጨማሪ ለልማታችን በጣም አስፈላጊ የሆነውን ቀልጣፋና ፍትሃዊ ዳኝነት የማረጋገጥ ጉዳይም አንድ የለወጡ መሰረታዊ አላማ ነው፡፡

6.2. የፍትህ አስተዳደር ስርአት ማሻሻያ ፕሮግራም ይዘት፣

ይህ ፕሮግራም እንደሌሎቹ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ፕሮግራሞች የአሰራር፣ የአደረጃጀትና የሰው ሃይል ለውጦችን ያካተተ ነው፡፡ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታና የልማት አላማዎቻችንን ለማሳካት የሚያስችል ይዘት ያላቸው፣

ለእንቅስቃሴዎቻችን ሁሉ የተሟላ የህግ ማዕቀፍ ለማድረግ የሚያስችሉ ለአፈፃፀም የተመቹ ህጎችን ለማውጣት ሰፊ የቅድመ ዝግጅት ስራ ተሰርቷል፡፡ በዚሁ መሰረት ዋናዎቹ የህግ ኮዶቻችን በዝርዝር እንደገና እንዲፈተሹ ተደርጓል፡፡ ካስቀመጥነው የዴሞክራሲያዊ ስርአት ግንባታና የልማት አላማ አኳያ ህጎቹን ለማስተካከል ተጥሯል፡፡ በቂ የህግ ሽፋን ያልነበራቸው ጉዳዮች በቂ ሽፋን እንዲያገኙ ለማድረግ ተሞክሯል፡፡ ይህ ስራ የራሳችንን ሙያተኞችና የህግ ምርምር ተቋማችንን በሰፊው በመጠቀም የተፈፀመ ስራ ቢሆንም የውጭ ሙያተኞችም እንዲሳተፉበት ተደርጓል፣ እየተሳተፉበትም ነው፡፡ በዚህ ረገድ ገና መጠናቀቅ ያለባቸው የተወሰኑ የቅድመ-ዝግጅት ስራዎች ቢኖሩም ዋናው የቅድመ ዝግጅት ስራ ተጠናቋል ሊባል ይችላል፡፡ ከዚህ አኳያ የሚቀረው ዋናው ነገር ለተወካዮች ምክር ቤት አቅርቦ እንዲፀድቁ የማድረጉ ጉዳይ ነው፡፡

እነዚህን መሰረታዊ የህግ ለውጦች የማፅደቅ ጉዳይ ሰፊ ስራና ተሳትፎ የሚጠይቅ እንደሆነ ሊሰመርበት ይገባል፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ህብረተሰቡ ስለህግ ለውጡ መሰረታዊ አላማና ይዘት አጠቃላይ ማብራሪያዎች ማግኘትና ጥሩ ግንዛቤ እንዲኖረው ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ የህግ ለውጡን በቅርብ ለመከታተልና በጉዳዩ ላይ የበሰለ አስተያየት ለመስጠት ፍላጎቱና አቅሙ ያላቸው ዜጎችና የተደራጁ የህብረተሰብ ክፍሎች አስተያየታቸውን በግንባር እየቀረቡም ሆነ በፅሁፍ ሊያቀርቡ የሚችሉበት በቂ ጊዜና ሰፊ ዕድል ሊሰጣቸው ይገባል፡፡ ምክር ቤቱ እያንዳንዱን አንቀፅ ከዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ፣ ከልማት አላማችንና በዚሁ ዙሪያ

ከተቀመጡት መሰረታዊ አቅጣጫዎች አኳያ እየመዘነ ተፈላጊ የሆኑ ማስተካከያዎችን ለማድረግ መቻል አለበት፡፡ ህብረተሰቡ ከዚህ አኳያ የሚያቀርባቸው ጠቃሚና ገንቢ ሃሳቦችም እንዲካተቱ መደረግ አለበት፡፡ በአጭሩ ለምክር ቤቱ የሚቀርቡት የተሻሻሉ የህግ ረቂቆች የህዝብ ሰፊ ተሳትፎን በሚያረጋግጥ አኳኋን ህጎቹ በርግጥም የተቀመጠላቸውን አላማ ሊያሳኩ የሚችሉ መሆናቸው በዝርዝር እየተፈተሸ መፅደቅ የሚገባቸው እንደሆነ ሊሰመርበት ይገባል፡፡

ከአሰራር ለውጡ ጋር አብሮ የሚታየው የዳኝነት ስርአቱን ዘመናዊና ቀልጣፋ ለማድረግ መከናወን ያለባቸው ለውጦች ናቸው፡፡ የዳኝነት ስርአቱ ዘመናዊና ቀልጣፋ እንዲሆን ለማድረግ የሚያስችሉ የአሰራር ለውጦችን ለማምጣት ሰፋ ያለ የቅድመ-ዝግጅት ስራ ሲካሄድ ቆይቷል፡፡ የችግሮቹ ይዘትና ምንጭ ምን እንደሆነ በጥናት ለመለየት ተሞክሯል፡፡ እነዚህን ለማስወገድ የሚያስችል የመፍትሄ አቅጣጫ ምን መሆን እንዳለበት ለማስቀመጥም ጥረት ተደርጓል፡፡ በዚህ ረገድ ጥሩ ልምድ አላቸው ከሚባሉ አገሮች ልምድ ለመማር ሰፊ ጥረት ተደርጓል፡፡ በዚህ ላይ በመመስረት አዲሱን አሰራር በተግባር ለመፈተሽ በተወሰኑ ፍርድ ቤቶች የሙከራ ስራ ተካሂዷል፡፡ ከዚሁ የተገኘው ትምህርትም ተቀምሯል፡፡ በአሁኑ ወቅት ይህንኑ በተሟላ ሁኔታ በሰፊው ተግባራዊ ወደማድረጉ ለመሸጋገር ዝግጅት በመደረግ ላይ ነው፡፡

ይህንን ቀልጣፋና ዘመናዊ አሰራር ለማምጣት እየተከናወነ

ያለውን ስራ በተመለከተ ሊቀመጡ የሚገባቸው መሰረታዊ ነጥቦች አሉ፡፡ በመጀመሪያ ደረጃ ቅድመ-ዝግጅቶቹ ከሞላ ጎደል የተጠናቀቁ በመሆናቸው በአፋጣኝ ወደተግባር የመሸጋገሩ ጉዳይ ትኩረት ሊሰጠው ይገባል፡፡ ከዚሁ ጋር ተያይዞም የፕሮግራሙ አፈፃፀም አድማስ ሁሉንም የፌዴራል ፍርድ ቤቶች ብቻ ሳይሆን የክልል ፍርድ ቤቶችንም የሚሸፍን እንዲሆን መደረግ አለበት፡፡ የእስካሁኑ ዝግጅት የተወሰኑ የክልል ፍርድ ቤቶችን ያቀፈ በመሆኑ በዚህ ደረጃ መስተካከል ይገባዋል፡፡ የአፈፃፀም ስራውን ቶሎ መጀመር ብቻ ሳይሆን የፕሮግራሙ ማስፈፀሚያ ጊዜ ተብሎ የተቀመጠውንም ለማሳጠር ጥረት መደረግ አለበት፡፡ ከዚህም በላይ ህብረተሰቡ ስለፕሮግራሙ ምንም አይነት ግንዛቤ የሌለው በመሆኑ ይህ መስተካከል አለበት፡፡ በርግጥ ፕሮግራሙ ሰፊ ቴክኒካዊ ገፅታ ስላለው ሰፊው ህዝብ ነገሩን በዝርዝር እንዲያውቀው ለማድረግ ያስቸግራል፡፡ ይሁንና የለውጡን መሰረታዊ አላማና ይዘት በሚመለከት ለህብረተሰቡ አጠቃላይ ግንዛቤ የማስጨበጥ ስራ መሰራት አለበት፡፡ ከዚሁ ጎን ለጎን በዳኝነት ስርአቱ ውስጥ ያሉ ሰዎች ስለለውጡ ዝርዝርና የተሟላ እውቀት እንዲኖራቸው፣ ተወያይተው እንዲያምኑበትና ለተግባራዊነቱ ቆርጠው እንዲነሱ ለማድረግ ሰፊ የማብራሪያና የውይይት ስራ መሰራት አለበት፡፡

የህግ ለውጦቹ አንዳንድ የአደረጃጀት ለውጦችን ማስከተላቸው አይቀርም፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ የግብር ከፋዮችን ንብረትና ገቢ ምዝገባ ስርአት በተሟላ ሁኔታ ለመተግበር ለዚሁ የሚበጅ አደረጃጀት መኖሩ የማይቀር ነው፡፡ የኮንትራት

አስተዳደርን ለማሻሻል የሚደረጉ የህግ ለውጦችም የአደረጃጀት ለውጥ ሊያስከትሉ ይችላሉ፡፡ ከተለወጡት ህጎች የሚመነጩ የአደረጃጀትና የአወቃቀር ለውጦችን ዘርዝሮ በማስቀመጥ ከሌሎቹ የለውጡ ፕሮግራሞች ጋር በቅንጅት እንዲፈፀሙ ማድረግ በጣም አስፈላጊ ነው፡፡

ከዳኝነት ነፃነት ጋር የተያያዙ የአመለካከትና የአደረጃጀት ችግሮችም ስላሉ በዚህ ረገድም ለውጥና ማሻሻያ መደረግ ይኖርበታል፡፡ የምንገነባው ዴሞክራሲያዊ ስርአት በተለያዩ አካላት መካከል ግልፅ የሆነ የስልጣን ክፍፍልና የርስ-በርስ ቁጥጥር እንዲኖር ያደርጋል፡፡ ከዚህ በመነሳት በህዝብ የተመረጠው ምክር ቤት ሌሎች የመንግስት አካላት የሚመሩባቸውን ህጎችና እነዚህን ለማስፈፀም የሚያስፈልገውን በጀት የማፅደቅ ስልጣን ተሰጥቶታል፡፡ የህግ አስፈፃሚው አካል በምክር ቤቱ የፀደቁ ህጎችን ይዘትና አላማ በትክክል ተገንዝቦ አላማቸውን ለማሳካት በሚያስችል አኳኋን በትክክል የማስፈፀም ግዴታ አለበት፡፡ የምክር ቤቱን ህግ በመሰለው መንገድ ለማውገርገርም ሆነ ከተቀመጠለት በጀት ውጭ መሄድ አይችልም፡፡ የዳኝነቱ ስርአትም በተመሳሳይ መልኩ ህግ አውጭው ያወጣውን ህግ ከህጉ አላማ ጋር አስተሳስሮ በትክክል ከመተርጎም ውጭ ህግ በመተርጎም ሽፋን የራሱን ህግ ሊያወጣ ወይም እንዳሻው ሊሄድ አይችልም፡፡

ምክር ቤቱ ያወጣቸው ህጎችና ያፀደቀው በጀት በትክክል መፈፀሙን ለማረጋገጥ ህግ አስፈፃሚውንና ዳኞችን የመቆጣጠር ስልጣንም አለው፡፡ የህግ አስፈፃሚው ከፍተኛ ሃላፊዎችና የዳኞች ሹመት በምክር ቤት እንዲፀድቅ የሚደረግበት አንዱ ምክንያትም

ይህንኑ የቁጥጥር ስራ ለማስፈፀም ነው፡፡ የዳኝነት ነፃነት በዚህ ማዕቀፍ ውስጥ የሚረጋገጥ እንጅ ይህንን የሚፃረር መሆን የለበትም፡፡

በሌላ በኩል ደግሞ ዳኞች የቀረበላቸውን ጉዳይ በህጉ መሰረት በራሳቸው ነፃ ህሊና መዳኘት ካልቻሉ፣ በህግ-አስፈፃሚውም ሆነ በሌላ አካል በዳኝነት ጉዳይ ላይ ጣልቃ መግባት ከመጣ የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ አላማችን የሚጠይቀው የዳኝነት ነፃነት ሊኖር አይችልም፡፡ ስለሆነም በአንድ በኩል ነፃነቱ በሌላ በኩል ደግሞ ቁጥጥሩ ተቀናጅተውና ተጣጥመው የሚሄዱበት ሁኔታ መመቻቸት አለበት፡፡ ይህንኑ ከማድረግ አኳያ ችግር በመፍጠር ላይ ያሉ አመለካከቶችን ማስተካከል ዋናው ጉዳይ ቢሆንም አደረጃጀቶችንም መፈተሽ ያስፈልጋል፡፡ በዚህ መሰረት ለምሳሌ ከሌሎች አገሮች ልምድ በመማር የዳኝነት አስተዳደር ጉባኤን አሰራርና አደረጃጀት መፈተሽ ያስፈልጋል፡፡ የተቋሙ አሰራርና አደረጃጀት የዳኝነት ነፃነትን የሚያጠናክር፣ አልፎ አልፎ በዳኞች የሚታየውን የችሎታ ማነስና የማን አለብኝነት አዝማሚያ ለመቅረፍ የሚያስችል እንዲሆን ማድረግ ያስፈልጋል፡፡ ህዝቡ በስርአቱ ላይ ያለውን ቅሬታ ለማሰማት የሚችልበት ዕድልም ሊከፈት ይገባል፡፡

የዳኝነት ስርአቱን አሰራር ዘመናዊና ቀልጣፋ ለማድረግ የተያዘው እቅድ በፍርድ ቤቶች የውስጥ አወቃቀርና አደረጃጀትም ላይ ለውጥ ማምጣትን የሚጠይቅ ሊሆን ይችላል፡፡ የለውጥ እቅዱ የአደረጃጀት ለውጡንም በሚያካትት አኳኋንና ከሌሎች ርምጃዎች

ጋር በማቀናጀት እንዲፈፀም ማድረግ በጣም አስፈላጊ ነው።

አሰራርና አደረጃጀትን ለማስተካከል የሚሰራው ስራ የሚፈለገውን ጥራቱ የተጠበቀ የሰው ሃይል በሚፈለገው መጠን ከማቅረብ ጋር ተያይዞ መከናወን ይኖርበታል። ከረጅም ጊዜ አኳያ በከፍተኛ የትምህርት ተቋማት የሚከናወነው የህግ ትምህርት በመጠንና በአይነት ከፍተኛ መሻሻል እንዲያሳይ መደረግ ይኖርበታል። የከፍተኛ ትምህርትን ለማስፋፋት የተያዘው እቅድ የህግ ትምህርትን ለማስፋፋት በሚያስችል አኳኋን መፈፀም ይኖርበታል። በህግ ትምህርት ረገድ የድህረ-ምረቃ ፕሮግራሞችን ለማስፋፋትና ለማጠናከርም ጥረት መደረግ ይኖርበታል። መጠኑን ከመጨመር ያላነሰ ምናልባትም ከዚሁ የላቀ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባው ለሚሰጠው ትምህርት ጥራት ነው። በዚህ ረገድ የህግ ሙያተኞች በኢኮኖሚ እንቅስቃሴው ውስጥ ከፍተኛ ግምት የሚሰጠው ሚና ያላቸው በመሆኑ ስልጠናቸው ህጉን በተናጠል ሳይሆን ከበስተጀርባው ካሉ የኢኮኖሚ ልማት መርሆችና አላማዎች ጋር አስተሳስረው እንዲመለከቱት ለማድረግ የሚያስችል ሊሆን ይገባል።

የአንድ አገር ህጎች ከአገሪቱ የልማትና የአስተዳደር አላማዎችና ግቦች ተነጥለው የሚታዩ አይደሉም። እነዚህን አላማዎች ለማሳካት ተብለው የሚቀረፁና ከነዚህ አላማዎች ውጭ ትርጉም የሌላቸው ነገሮች ናቸው። ህጎች ይህንኑ አላማ ለማሳካት በሚያስችል አኳኋን እንዲቀረፁና በትክክልም ተግባር ላይ

እንዲውሉ በማድረግ ረገድ የህግ ሙያተኞች ከፍተኛ ሚናና ሃላፊነት አላቸው። ለአገሪቱ ህገ-መንግስትና ለህብረተሰቡ መሰረታዊ አላማዎች ታማኝ የሆኑ ሙያተኞች በሌሉበት ጤናማ የፍትህ አስተዳደር ስርአት ሊኖር አይችልም። በዳበሩት አገሮች ከሚሰለጥኑት የህግ ሙያተኞች እጅግ በጣም የሚበዙቱ ከማንኛውም ሌላ ሙያተኛ በላቀ ደረጃ እንደዚህ አይነት ታማኝነት እንዳላቸው በገሀድ የሚታወቅ ጉዳይ ነው። በኛ አገር ሁኔታ ግን ነገሩ የተገላቢጦሽ ነው ማለት ይቻላል። ለዚሁም ዋነኛው ምክንያት በዚህ መስክ የሚሰጠው ስልጠና ጥራት የጎደለው፣ በቂ የስነ-ዜጋና የስነ-ምግባር ትምህርት ያላካተተ መሆኑ ነው። ስለሆነም የፍትህ አስተዳደር ስርአቱን ከማሻሻል ፕሮግራም ጋር ተሳስሮ በከፍተኛ የትምህርት ተቋሞች የሚሰጠው የህግ ትምህርት ስፋቱ እንዲጨምርና አይነቱም በከፍተኛ ደረጃ እንዲሻሻል መደረግ ይኖርበታል።

ከአጭር ጊዜ አኳያ በስራው ላይ ያሉ ሙያተኞችን በተከታታይ ስልጠና ማሻሻል ዋናው ስራ ሊሆን ይገባል። በዚህም መሰረት የዳኝነት ስርአቱን አሰራር ዘመናዊና ቀልጣፋ ለማድረግ የተያዘውን እቅድ በማስፈፀም ዙሪያ ሰፊ ስልጠና መስጠት አለበት። በአንድ በኩል የፕሮግራሙን አላማና ዝርዝር ይዘት በሚገባ እንዲጨብጡት ለማድረግ በሌላ በኩል ደግሞ አሰራሮቹን ለመተግበር የሚያስችላቸው ብቃት እንዲኖራቸው ተከታታይና አጫጭር ስልጠናዎችን ማግኘት አለባቸው። ከዚህም ባሻገር በስራ አፈፃፀም ላይ የሚያጋጥሟቸው ችግሮች እየተጠኑ እነዚህን

ለመፍታት የሚያስችል ስልጠና እንዲያገኙ መደረግ ይኖርበታል። የተደራጀ፣ ጥራቱ የተጠበቀና በእቅድ የሚመራ ሰፊ የስራ ላይ ስልጠና መከናወን ይኖርበታል።

የፍትህ አስተዳደር ስርአቱ ፍርድ ቤቶችን ብቻ የሚመለከት አይደለም። ለምሳሌ የፖሊስና የአቃቤ ህግ ስራም አብሮ መታየትና መስተካከል ይኖርበታል። ስለሆነም ምንም እንኳ እስካሁንም እንዳለው የለውጡ ማዕከል ፍርድ ቤቶች ሆነው መቀጠላቸው ተገቢ ቢሆንም፣ የስራው አድማስ ሁሉንም የፍትህ አስተዳደር አካላት ተዋናዮች የሚሸፍን መሆን አለበት። የለውጡ እምብርት ፍርድ ቤቶች በመሆናቸው የዳኝነት ስርአቱ መሪዎች ለውጡን በማቀድና በማስፈፀም ረገድ ግንባር ቀድም ሚና ሊጫወቱ ይገባል። በሌላ በኩል ደግሞ ስራው የህግ አፈፃፀም አካሉን በሰፊው የሚመለከት ስራ ነው። ሁለቱ ክፍሎች የየራሳቸው ነፃነት እንደተጠበቀ ሆኖ ለዚሁ የጋራ አላማ በጋራና በቅንጅት መስራታቸው ተገቢና በጣም አስፈላጊም ነው። እስካሁን ድረስ በፌዴራል ደረጃ በዚህ መልክ እየተሰራ ያለ በመሆኑ ይህ ተጠናክሮ መቀጠል ይኖርበታል። በተመሳሳይ ሁኔታ ይህ አሰራር በክልሎችም ተግባራዊ መሆን ይገባዋል።

7. ማጠቃለያ፣

የአቅም ግንባታ ስራችን የሁሉም የልማትና የዴሞክራሲ ስርአት ግንባታ ስራዎቻችን እምብርት በመሆኑ ልዩ ትኩረት ሰጥተን መረባረብ እንዳለብን ይህንኑ ለማስፈፀም ልንከተላቸው የሚገቡን አቅጣጫዎች ተቀምጠዋል። ስራውን በዋነኛነት ተቋሞች በመፍጠርና በማጠናከር ዙሪያ ለመፈፀም እንዲቻልም የተለያዩ ፕሮግራሞች ተቀርፀዋል። ፕሮግራሞቹ የመንግስትን፣ የግል ባለሃብቶችን፣ የህዝብ ድርጅቶችንና ማህበራትን ለማጠናከር በሚያስችል አኳኋን የተቀረፁና በመቀረፅ ላይ ያሉ ናቸው። በዚህ ፅሁፍ ውስጥ የመንግስትን አቅም ለመገንባት ከተቀረፁት ፕሮግራሞች ውስጥ ሶስቱን በምሳሌነት ወስደን ዘርዝረናል። የግል ባለሃብቱን ለማጠናከር የሚሰሩት ፕሮግራሞችና የህዝብ ማህበራትንና ድርጅቶችን ለማጠናከር የሚሰሩትንም በቀጣይ ፅሁፎች የምንመለስባቸው ይሆናሉ። ህዝቡና አስፈፃሚ አካላት በዚህ ፅሁፍ ላይ የሰፈሩትን ሃሳቦች መነሻ በማድረግ ያለፈ ስራቸውን ገምግመው ቀጣይ ስራቸውን በዚሁ ቅኝት አጠናክረው እንደሚፈፅሙ ይጠበቃል።

የኢትዮጵያ የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስትራተጅና ፕሮግራሞች

የካቲት 1994 ዓ.ም

4.4. የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎችን በአግባቡ ማስተሳሰር 13

4.5. የማስፈፀም አቅም ግንባታ ስራዎችን ከተለዋዋጭ ሁኔታዎች ጋር ማጣጣም

16

ክፍል ሁለት
ትምህርትና ስልጠና

1. መግቢያ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ-

18

2. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

19

2.1. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭት ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

19

2.2. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ጥራት ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

21

2.3. የአንደኛ ደረጃ የመማሪያ ቋንቋ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ-

35

2.4. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ፋይናንስና አስተዳደር ስርአት ኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ-

40

3. የአንደኛ ደረጃ ትምህርት ችግሮችን ለመፍታት ልንከተለው የሚገባን አቅጣጫ ኟኟ-

47

3.1. በአስተማሪዎች ላይ ልዩ ትኩረት ማድረግ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ-

48

3.2. ለትምህርት ፋይናንስ ችግሮች ዘላቂ መፍትሄ መሻት ኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

53

3.3. የትምህርት አስተዳደር ስርአት ማሻሻል ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

57

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

4. የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ-

60

4.1. የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ስርጭትና አወቃቀር ኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ-

60

4.2. የሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ጥራት ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ-

67

4.3. የሁለተኛ ደረጃ ፋይናንስና አስተዳደር ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

69

5. የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

71

5.1. የቴክኒክና ሙያ ስልጠና ስርጭትና አወቃቀር ኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

71

5.2. የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ጥራት ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

76

5.3. የሙያና ቴክኒክ ስልጠናና የልማት እንቅስቃሴያችን ኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ-

83

5.4. የሙያና ቴክኒክ ስልጠና ፋይናንስና አስተዳደር ኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

86

6. ከፍተኛ ትምህርት ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

91

6.1. የከፍተኛ ትምህርት ስርጭትና አወቃቀር ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ ኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟኟ

91

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር

ማስታወቂያ ሚኒስቴር